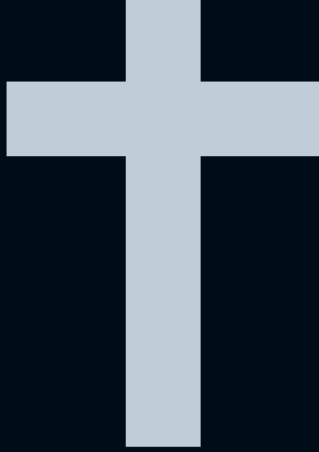

Ulibra wi
Naşibađi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

Ulibra wi Naṣibaṭi

New Testament and Shorter Old Testament in Mankanya

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mankanya

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mankanya

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Dec 2021
a40dd8c3-0687-5ed7-bd1a-ef16ae8e3b9c

Contents

UJUNI	1
MACI	41
MARKUƑ	71
LUK	89
YOWAN	120
ULEMP	142
ROM	171
1 KORINT	184
2 KORINT	197
GALATIYA	205
EFET	210
FILIP	215
KOLOF	219
1 TEFALONIK	222
2 TEFALONIK	225
1 TIMOTE	227
2 TIMOTE	231
TIT	234
FILEMON	236
HEBĒRĒ	237
YAKOB	247
1 PIYEER	251
2 PIYEER	255
1 YOWAN	258
2 YOWAN	262
3 YOWAN	263
YUDA	264
Uko wi bayuujun Yowan	266

Ujuni

Uṭup ujuni

Ulibra uteek wi Uṭup wi Naṣibaṭi katim ki wa kawo « Ujuni » ṭiki uji ṭiṭiiniyaan ujuni wi umundu, na iko bti inwoonj abot aṭiiniyaan pntaali pi Iṭrayel panwoonj pi Naṣibaṭi. Kafah 1 te 11: Hum di ṭiaan akdoonj kadoo kame umundu wi ṭwoonj wi? In awoonj ṭiaan? We uwoonj ulempul kēme we ukaanj kē abi ṭi umundu? We ukaanj kē baṭiaan baji baban ṭuṅ kawo ṭi ṭijon na bkujar na ugut? We uhinanuj kapēnan uko mēnt? Iko mēnt yi yi kafah kateek ki ulibra ujuni wi kakdoonj na pteem. Niint na Ṇaāt jibi baṭakadiiri (1-2); pgar pi bagaruṅ na Naṣibaṭi (3); Kayin na Abel (4) Nowe ṭi wal wi uṣbal uweek (6-9); Katoh kaweeek ki ṅṣoobra ki Babel (11). Iko impiituj ṭi, ṭiaan aanhil kaṭup bnuura wal wi iṭṭepuṅ na manjoonan jibi baṭiaan bajen ba-jaanj bado hēnkun. Ifah 12 te 50 ikakalēs jibi Naṣibaṭi aktijun umundu mbuuro wi aduun bantohi bateek biki Iṭrayel bado kalempara : Abraham (12.1–25.18), anwoonj ṭiaan anfiyaaruṅ bnuura abot aji ṭaṣ Naṣibaṭi awo i baṭiaan bado katen ṭi a. Itaak awoonj abukul. Ababul Yakob (25.19–36.43) i i babiinj aṭu katim ki Iṭrayel. Yotef (37.1–50.26) anwoonj alonj ṭi babuk Yakob, abiinj ado kē Yakob na babukul bandukiinj na babuk baka bti kē baya afēṭ du Ejiptu. Ulibra ujuni uwo duna pijukan ṭi uko wi Naṣibaṭi adoluṅ. Ujunna aṭup kē Naṣibaṭi apaṣun umundu, kē uko mēnt ukdiiman mndēm mi wa, kē umundu bti uṣe wo ṭi iṭen yi Naṣibaṭi, ul akṣihurj wa. Ulibra ubaana ṭi kahoṅ ki Naṣibaṭi ahoṅunj aji ado katen pntaali pi nul. Du ujuni te uba ulibra wi, Naṣibaṭi awoonj i baktiiniyaanunj: Ado kē baṭiaan bame a, aji wayēs, aji ṭoṅ kabot kaṭēnk pntaali pi nul, aji boman iko bti yi pntaali pi nul. Kē aṣē ji ṅal baṭiaan bafiyaara bakuṭ bafiyaar kahoṅ ki ahoṅunj, bado kaṭaṣ uko wi aṭuunj pdo na bgah bi nul. Ulibra wi uweej idolade yi unjon yi Iṭrayel kadolna baṭiaan bayikrēn bnuura hum di pntaali mēnt pabiinj awo ṭi pfiyaar, jibi padoluṅ kē pfiyaar mēnt paliint abot ajoonan.

Upaṣa umundu

¹ Du ujuni Naṣibaṭi apaṣ baṭi na mboṣ.

² Kē mboṣ manṣe wo mnjint kē nin ukoolan uunwo ṭi ma, bdēm bawun bnjiir, kē uyook umpēnnun du Naṣibaṭi uṣe fuuṭ ṭi meel duuṭ.

³ Naṣibaṭi aji wal mēnt: « Bjeehi bawoon » kē bjeehi bawoo. ⁴ Naṣibaṭi awin kē bjeehi banuuraa, aṣe paṭēs bjeehi na bdēm. ⁵ Naṣibaṭi adu bjeehi aji « unuur » adu bdēm

« utejan. » Utaakal uwo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj uteek.

⁶ Kē Naṣibaṭi aṣē ji : « Uko ulonj unnaamunj ji kanjan uwoonj ṭi ptoof pi meel, upaṭēṣaan ma » kē uwo hanj. ⁷ Naṣibaṭi ado uko mēnt kē upaṭēs meel, kē mlonj manwo ṭi uṭeek kē mlonj manwo du bko duuṭ. ⁸ Naṣibaṭi adu uko mēnt aji « baṭi. » Utaakal uwo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj uṭēbantēn.

⁹ Kē Naṣibaṭi aṣē ji : « Meel manwoon ṭi baṭi uṭeek maṅonkandērēn ṭi dko dloolan, pkaṅ pakuṭ papēn pawinana » kē uwo hanj. ¹⁰ Naṣibaṭi adu dko dkaṅ aji « mboṣ » aṣē du dko di meel « bdēk. » Naṣibaṭi awin kē uko mēnt unuura. ¹¹ Naṣibaṭi aji : « Mboṣ mambukan ujaagal, ugof bti na mnko bti. Uko undoli uko wi ukdoonj kabuk udo kawo na uhiib kēme mbuk » kē uwo hanj. ¹² Mboṣ kē mambuk ujaagal, ugof bti na mnko bti. Ujaagal unwoonj, uji uwo na kanaamare ki wa, bgof banwoonj baṭi bawo na kanaamare ki ba, bko bandoonj kawo na kanaamare ki ba ; uko undoli uji uwo na mbuk kēme uhiib. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt unuura. ¹³ Utaakal uwo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj uwajantēn.

¹⁴ Naṣibaṭi kē aṣē ji : « Iko ilonj inkdoonj kajeehan iwoon du baṭi duuṭ ipaṭēṣaan unuur na utejan! Idoon kadiiman wal wi ṭfettu, ṭnuur, na ṅṣubal ; ¹⁵ iwoon du baṭi duuṭ ido kajeehan mboṣ! » kē uwo hanj. ¹⁶ Naṣibaṭi ado iko itēb iweek injaanj ijeehan, uweek uji upēn kaṣih na nfa te utaakal, umpoṭi kapēn kaṣih na utejan. Ado kak ṅjah. ¹⁷ Naṣibaṭi aṭu ya du baṭi duuṭ ido kajeehan mboṣ, ¹⁸ ido kaṣih pnak na utejan, ipaṭēṣaan bjeehi na bdēm. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt uwo unuura. ¹⁹ Utaakal uwo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj ubaakantēn.

²⁰ Kē Naṣibaṭi aṣē ji : « Meel mantum ṅko, ṅkat ṅabot ṅado kayiṭ du baṭi, ṭi mboṣ duuṭ! » ²¹ Naṣibaṭi apaṣ ṅko ṅweek ṅyibanaan ṅi bdēk na ṅko ṅanwoonj ṭi meel bti kē ṅatum maakan, akak apaṣ ṅkat bti. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt uwo unuura. ²² Naṣibaṭi awul ṅa bnuura aji : « An ṅko ṅi meel, kabuk ka-joobēt na an, nabuk maakan natuman meel mi idēk. Kē an ṅkat, nabukan natuman mboṣ! » ²³ Utaakal uwo, nfa kē mankuṭ awo : unuur mēnt uwoonj uṭēnantēn.

²⁴ Naṣibaṭi aji : « Mboṣ manwulan ṅko bti : Ṇntaam ṅi katoh, ṅko ṅmpoṭi na ṅko ṅi uṭeek bti » kē uwo hanj. ²⁵ Naṣibaṭi ado ṅko ṅi uṭeek bti, ṅntaam ṅi katoh bti na ṅko ṅmpoṭi bti. Naṣibaṭi awin kē uko mēnt unuura.

²⁶ Naṣibaṭi aji : « Nawulan ṅdo ṭiaan anaamun, awo ṅi un, aṣih ṅṭēb ṅi bdēk, ṅkat ṅi baṭi, ṅntaam ṅi katoh, na ṅko bti ṅanjaanj ṅapula ṭi mboṣ. »

²⁷ Naṣibaṭi apaṣ baṭiaan kē banaam na a : bapaṣana anaam na Naṣibaṭi,

apas baka kë bawo ñiint na ñaaf.

²⁸ Naşibaţi awul baka bnuura aji : « Kabuk kajoobët na an, nabukan maakan, natuman mboş nabot naşih ma. Naşihan nşëb nî bdëk, nkat nî baţi na nko bti nwanwoonj ti mboş. »
²⁹ Naşibaţi aji : « Natenan, dwulan ujaagal unwoonj na mbuk na uko wi ugof na mnko bti manjaan mambuk nado kade. ³⁰ Dwul kak iko mënş nko bti nwanwoonj na uhefënt; nko bti nwanwoonj ti mboş, nkat bti nî baţi na nko bti nkanmpuliinj ti mboş. Dwul ya nî nado kade » kë uwo hanj. ³¹ Naşibaţi aten uko bti wi adolon aşë win kë uwo unuura. Utaakal uwo, nfa kë mankuş awo : unuur mënş uwoonj upaajanşen.

2

¹ Hënk di di Naşibaţi abaan ppaş baţi na mboş na iko bti inwoonj da. ² Unuur uşënk paaj na ulonj uşënk kë Naşibaţi aba ulempul. Anoorfën unuur mënş wi adolonj ulempul bti aba. ³ Naşibaţi adëman unuur uşënk paaj na ulonj akut ado wa kë uyimani, şiki anoorfën unuur mënş wi abaan ppaş iko bti.

Naşibaţi aţak ñiint na ñaaf

⁴ Kë hënk di di *Yawe Nawat Kabuka apaşunj baţi na mboş. Ti wal wi Naşibaţi Nawat Kabuka apaşunj mboş na baţi, ⁵ nin ugof na ujaagal ulonj uundobi may may ti mboş, şiki Naşibaţi Ajugun aandobi do uşubal kë uşub ti ma, kë nin ñaanj aankak awo, ankjaari ma. ⁶ Kë meel manşë ji mampëna ti ukumpëş ulonj katulan mboş bti. ⁷ Wi wi Naşibaţi Ajugun aţakunj ñaanj na ufuuş wi mboş, afuuş ti iyiş yi nul uhefënt wi ubida, kë akak ñaanj ankhefëntunj.

⁸ Naşibaţi Nawat Kabuka atepi uwoorta du umbanj wi umayar unuur ti utaak wi Eden aşë tu da ñaanj i aţakunj. ⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka anaşan ti mboş mnko bti manuuriinj bten abot alil. Akak anaşan ti uwoorta bko bi ubida na bko bmeeni bnuura na buşaan.

¹⁰ Bdëk blonj bapëna Eden abi atulan uwoorta, aşë paşëraan da, ado itant ibaakër. ¹¹ Kateek katim ki ka kawo Pişon : kafooy utaak wi Hawila bti, unwoonj na wuuru, ¹² wuuru mënş uwo ujinş piş. Utaak mënş uwo kak na bko blonj banjaan babomanaan mnkulan bi bajaanj bado bdeliyum, na mn-laak mpoţi mnlonj mannuuriinj maakan aji manuur abot am prees ji wuuru, mi bajaanj bado koralin. ¹³ Katëbanşën katim ki ka kawo Gihon : kafooy utaak wi Kuş bti. ¹⁴ Kawajanşën katim ki ka kawo Tigrë: Kawo du umayar unuur wi utaak wi Aşuur. Kabaakanşën katim ki ka kawo Êfrat.

¹⁵ Naşibaţi Nawat Kabuka aţu ñaanj ti uwoorta wi Eden ado kajaar wa abot ado kayej wa. ¹⁶ Naşibaţi Nawat Kabuka aţiini

na a wal mënş aji : « Ihinan kade mnko bti mi uwoorta, ¹⁷ kë bko bi pme bnuura na buşaan iinkde ba, şiki unuur wi ikdeej ba, iket. »

¹⁸ Naşibaţi Nawat Kabuka aji wal mënş: « Unnuura ñaanj awo aloolan. Dwo kado naşënka, annaamunj na a. » ¹⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka akak ajej mboş abomanaan nko nî uşëeh bti na nkat nî baţi bti, aşë tij nî ñaanj, katen itim yi akşunj nî : undoli uwo kawo katim ki ñaanj akşunj wa. ²⁰ Kë ñaanj awul nşëam nî katoş bti itim na nkat bti na nko nî uşëeh bti. Nin ulonj unnaamunj na a, unhinanunj kaşënka na manjoonan unwo. ²¹ Wal mënş, kë Naşibaţi Nawat Kabuka aşë tu ñiint bjoy bweek. Wi akşoyëntunj, kë aşë pënan kamoh kalonj ki kantaagan aşë tuh dko di apënanamunj ka. ²² Wi wi aşaanj ajej kamoh mënş aţakna ñaaf aşë tija ñiint.

²³ Kë ñiint aşë wuuhar aji :

« Yoow, byaaş bi kamoh ki imoh yi naan ka, pñaak pi naan pa.

Adu'ana ñaaf,

şiki apëna ti ñiint*! »

²⁴ Wanj ukaaş kë ñiint akluş kaduk aşin na anin kanaakiir na aharul, bakak ñaanj aloolan. ²⁵ Kë bukal batëş bti, ñiint na ñaaf başë wo byişu, kë nin alonj aankowa atëntul.

3

Adam na Ewa badookana du uwoorta wi Eden

¹ Upula ubi wo unkguuradaanunj ti nko nî uşëeh bti nî Naşibaţi *Nawat Kabuka apaşunj. Uji na ñaaf: « Kë Naşibaţi aji inuwat kade nin pko plonj ti mnko mi uwoorta? »

² Kë ñaaf ateema aji : « Nhinan kade mnko mi uwoorta. ³ Kë bko banwoonj ti ptoof pi uwoorta, Naşibaţi aji nkeş woli nşan ba, këme ade ba. »

⁴ Kë upula uteema aji : « Nin! Naankket! ⁵ Naşibaţi ame kë unuur wi nakdeej bko mënş, këş ki nan kahaabëşa naşë nawo ji a*, name bnuura na buşaan. »

⁶ Ñaaf awin kë bko baka plil pde, anuura ti këş, abot awo bko banjaanj bawul uşal untunja. Amar wal mënş pko plonj ti bko mënş ade, akak awul ayinul, anwoonj na a, kë adee. ⁷ Wal mënş kë këş kaşë haabëşa na baka kë bame hënkunj kë bawo byişu. Bajej itoh yi bko bi bajaanj bado bfig aşiir awunna nşëef.

⁸ Na utaakal, uyook ulil ukob, kë Naşibaţi Nawat Kabuka aşë pën ptar ihoş, ñiint na ñaaf batiinka aşë mena ti mnko mi uwoorta. ⁹ Naşibaţi Nawat Kabuka adu ñiint aji : « Iwo şunj ba? »

¹⁰ Kë ateema aji : « Dtiink kë ikpoş ti uwoorta kë nlenki şiki dwo byişu, aya amena.

* 2:23 Adu'ana ñaaf şiki apëna ti ñiint: Ti uhebërë ñiint awo Iş kë ñaaf awo Işa.

* 3:5 Nawo ji a : Balonj baji başibaţi.

» ¹¹ Ké akak aji na a : « In aṣupiiñ aji iwo byiṣu? Ikeer ade bko bi nneenaniñ pde! »

¹² Ké ñiint' aji na a : « Ñaaṣ i iṭuuñ ké aṣogën amaruñ pko ṭi bko buñ awulën, ké ndee! »

¹³ Ké Naṣibaṭi Nawat Kabuka aṣë ji na ñaaṣ: « we wi idoluñ hënk? » Ké ateeñ aji : « Upula uguurnuñ, ké nde ba. » ¹⁴ Ké Naṣibaṭi Nawat Kabuka aṣë ji na upula : « Jibi idoluñ uko mënṭ,

Ikfëpaniiñ ṭi nṭaam ṇi katoh bti na ṇko ṇi uṭeeh bti.

Ido kapoṣna kayiñ kabot kade mboṣ ṇnuur bti ṇi ubida wi nu.

¹⁵ Dṭu bṣoorad ṭi iwi na ñaaṣ, ṭi pntaali pi nu na pi nul.

Baluñ kanantlu bkow, ké iwi, iluñ katib baka ṭi pṣoñ. »

¹⁶ Naṣibaṭi Nawat Kabuka akak aji na ñaaṣ: « Dluñ kaṭu'u ṭi unoor uweek woli ibuk, iluñ kahaj woli ibuk.

Uṇal wi nu uluñ kado kawuuku du ayinu ado kaṭu'u pdo uko wi aṇaluñ. »

¹⁷ Naṣibaṭi Nawat Kabuka aji na ñiint': « Jibi iṭiinkuñ uṭup wi aharu, ade bko bi mbiin aneeñanu pde, iṭu mboṣ manfëpana!

Ido kaji khaj maakan kaba kahinan kapëñan ṭi ma uko ude ṇnuur bti ṇi ubida wi nu.

¹⁸ Mboṣ mando kawulu iyiw, ibot ido kade ṇdeey ṇi uṭeeh.

¹⁹ Ujënñ wi nu wi wi ikluñ kado kadeena te wal wi ikluñ kakak du mboṣ mi ipënnuñ ṭiki iwo ufuuṣ akū aluñ kakak du ufuuṣ. »

²⁰ Adam, ñiint', aṭu aharul katim ki « Ewa† » ṭiki awoon anin bañañ bti.

²¹ Naṣibaṭi Nawat Kabuka ado Adam na aharul imiṣa yi injan awoharan baka. ²² Wi wi aṣaañ aji : « Hënkunñ ñaañ akak ji nja, kame bnuura na buṭaañ! Awutan hënkunñ katar kañen, kamar kak ṭi bko bi ubida kakaana ubida wi mnto! » ²³ Ké Naṣibaṭi Nawat Kabuka aṣë dooka ṭi uwoorta wi Eden ado kajaar mboṣ mi bapëñanaanuluñ. ²⁴ Wi adookuluñ aṣë ṭu ṇwanjuṭ ṇi bajaar bado kerubim ké ṇjakyen du umbarṇ wi umayar unuwr wi uwoorta, na kakej ki bdoow kankdolunñ ji kabëntabën, kayeñna bgah byaani du bko bi ubida.

4

Kayin afiñ Abel

¹ Wi iko yañ iṭëpuñ, Adam ameer na Ewa aharul ; ké awo na kayiñ, abuk Kayin* aṣë ji : « *Yawe Nawat Kabuka ado ké mbuk ñiint' » ² Akak abuk napoṭ ñiint', Abel.

Abel awo nayafan, ké Kayin aṣë wo najaar. ³ Wi bayaar aban ṭuñ, ké Kayin aṣë ṭij ṇdeey ṇi apëñanaanuñ ṭi mboṣ aṭeñan Nawat Kabuka. ⁴ Abel ul kak, ké apëñan ṇloñ ṭi ṇṭaam ṇambukiñ uteek ṭi batani bi nul aṭu na mñiir mi ṇa aṭeñanaan Nawat Kabuka. Ké Ajugun adi bṭeñan bi Abel, ⁵ aṣë wo aandi bi Kayin. Ké Kayin aṣë deebaṭ maakan, kaara ké daṭoñara na a.

⁶ Nawat Kabuka aji na Kayin wal mënṭ: « we ukaañ ké ideebaṭi, ké kaara di nu dabot aṭoñara ba? » ⁷ Woli ido hënkunñ uko unnuuriñ, iinkhil kadeeñ bkow i? Ké woli ido uko unwoon uunnuura, buṭaan daji dabop ṭi plëman pi nu ji uko wi uṭeeh unjoṭuñ kado na pwatu. Ké iṣë wo i kawat da. »

⁸ Kayin ké aṣë ji na Abel aṭa'ul : « Biin ṇya uṭeeh†. » Ké wi bawoon du uṭeeh, ké Kayin aṣë dëpa ṭi Abel afiñ.

⁹ Nawat Kabuka aji na Kayin : « Abel aṭa'ul awo ṭuñ ba? » Ké ateeñ aji : « Mëmme. Dwo nayeñ i aṭa'naan i? » ¹⁰ Ké Nawat Kabuka akak aji na a : « we wi idoluñ ba? Dṭiink pñaak pi aṭa'u du mboṣ ké pakhuuran abi ṭi ṇji ala nlukana. ¹¹ Hënkunñ, ifëpanaa, adookana ṭi mboṣ manhaabëṣuñ mntum adaan pñaak pi aṭa'u i ifiñuñ. ¹² Ukaañ ké woli ijaar, mboṣ maankak awulu ṇdeey : ido kañaay ñaañ na umundu. »

¹³ Ké Kayin aṣë ji na Nawat Kabuka : « Kakob ki katam maakan pa ṇji. ¹⁴ Idookën ṇṭa ṭi mboṣ mnuura, ké nwoyi kamena kaya kalowu ; kado kañaay ṭi umundu, ñaañ awinënle afiñën. » ¹⁵ Nawat Kabuka ké aṣë teema aji : « Nin, woli ñaañ afiñu, bañaar paaj na aloñ bakfiñaniñ pa plukanu. » Wi wi Nawat Kabuka aṣaañ aṭu uko uluñ ṭi Kayin unṭuunñ ñaañ awinale awut kafiña. ¹⁶ Ké hënk di ayaar alow Nawat Kabuka, afëṭ du utak wi Nod unwoon ṭi umayar unuwr wi Eden.

Pntaali pi Kayin

¹⁷ Kayin ameer na aharul, ké awo na kayiñ abuk Henok. Kayin awo wal mënṭ ṭi pñiw ubeeka, ké hënk di aṭuun wa katim ki abukul Henok. ¹⁸ Henok awoon aṣin Irad, ké Irad awo aṣin Mehuyahel, ké Mehuyahel awo aṣin Metutayel, ké Metutayel awo aṣin Lamek.

¹⁹ Lamek aniim baat batëb, aloñ awo katim ki Adah, ké natëbantën awo Filah. ²⁰ Adah abuk Yabal ; awoon aṣin banjaan bafëṭ ṭi iloona kabot kayafan. ²¹ Katim ki aṭa'ul kawo Yubal ; awoon aṣin banjaan babok uko unnaamuñ ji bntuni wi bajaar bado « harpe » kabot kateen. ²² Filah kak abuk napoṭ ñiint' i katim ki Tubal Kayin, anwoon ateeñ baṭak bti banjaan baboman

† 3:20 Ewa : ṭi uhebërë uwoon Najeb.

* 4:1 Kayin : Katim ki kanaam kadu'are na pka.

† 4:8 Biin ṇya uṭeeh :

Dko di daanwo ṭi ulibra uteek.

iko ijul injaan ilofar. Aṭa Tubal Kayin ṅaaf awo katim ki Naamah.

²³ Lamek aji na baharul :
« Adah na Tilah, natiinkaan ;
bahar Lamek, nawatan ibaṭ.
Dfiṅ ṅiint, ṭiki bakobēn awuran
Aa, dfiṅ naṭaṣa mēnt, ṭiki batehanaan
²⁴ Woli ṅaan afiṅ Kayin, baṅaan paaj na alon
bakfiṅaniin kalukanaana,

kē woli ṅaan afiṅ Lamek, baṅaan iṅeen-
paaj-na-alon na paaj na alon (77)
bakfiṅaniin kalukanaana. »

²⁵ Adam akak ameer na aharul kē abuk
napoṭ ṅiint, kē Ewa aṭu'a katim ki Tet aṣē
ji : « Wi Kayin afiṅun Abel, kē Naṣibaṭi aṣē
wulēn napoṭ ṅiint i. » ²⁶ Tet ul kak kē abuk
napoṭ ṅiint, aṭu'a katim ki Enoṣ. Wal mēnt wi
wi baṅaan bajunun pḏēman Naṣibaṭi kadola
*Nawat Kabuka†.

5

Pntaali pi Adam te kaban du Nowe na babukul

¹ Uko umpiitaniin ṭi pntaali pi Adam wii
wi : unuur wi Naṣibaṭi aṭakun ṅaan, adola kē
anaam na a. ² Wal mēnt ado baka kē bawo
ṅiint na ṅaaf, awul baka bnuura, aṣē ṭu baka
katim aji « Baṅaan. »

³ Wi Adam adolon ṅsubal iṅeen-week na
iṅeen ṅwajanṭ (130), abuk napoṭ anaamun na
a, aṣē ṭu'a katim ki Tet. ⁴ Wi Tet abukiin,
Adam akak ado ṅsubal iṅeen-week bakreṅ
(800) abot abuk bapoṭ biint na baaf. ⁵ ṅsubal
bṭi ṅi Adam adolon ṭi mboṣ ṅawo iṅeen-week
ṅyaas kaṅeen-kalon na iṅeen ṅwajanṭ (930).
Wi wi aṣaan akeṭ.

⁶ Wi Tet adolon ṅsubal iṅeen-week na
kaṅeen (105) aṣē buk Enoṣ. ⁷ Wi Enoṣ
abukiin, Tet akak aṭo ṅsubal iṅeen-week
bakreṅ na paaj na ulon (807), abot abuk
biint na baaf. ⁸ ṅsubal bṭi ṅi Tet adolon ṭi
mboṣ ṅawo iṅeen-week ṅyaas kaṅeen-kalon na
ṅsubal iṅeen-na-ṅtēb (912). Wi wi aṣaan akeṭ.

⁹ Wi Enoṣ akaan ṅsubal iṅeen kaṅeen-
kalon (90) aṣē buk Kenan. ¹⁰ Wi Kenan
abukiin, Enoṣ akak aṭo ṅsubal iṅeen-week
bakreṅ na iṅeen-na-kaṅeen (815), abot abuk
biint na baaf. ¹¹ ṅsubal bṭi ṅi Enoṣ adolon ṭi
mboṣ ṅawo iṅeen-week ṅyaas kaṅeen-kalon na
ṅsubal kaṅeen (905). Wi wi aṣaan akeṭ.

¹² Wi Kenan akaan ṅsubal iṅeen paaj-na-
ulon (70) aṣē buk Mahalalel. ¹³ Wi Maha-
lalel abukiin, Kenan akak aṭo ṅsubal iṅeen-
week ṅyaas bakreṅ na ṅsubal iṅeen ṅbaakēr
(840) abot abuk biint na baaf. ¹⁴ ṅsubal bṭi ṅi
Kenan adolon ṭi mboṣ ṅawo iṅeen-week ṅyaas
kaṅeen-kalon na ṅsubal iṅeen (910). Wi wi
aṣaan akeṭ.

† 4:26 Wi wi baṅaan bajunun pḏēhan Nawat Kabuka : bapiit ṭi ṅlibra ṅlon aji : wi wi baṅaan bajunun pḏēhan Naṣibaṭi aji
badu'a kaji Nawat Kabuka. * 6:2 Baṅaan biki baṭi : Bapiit aji babuk Naṣibaṭi : Balon baṣal aji baṭiṅiyaan ṅwanjut, balon
kak kē baji baṭiṅiyaan babuk baṣih. Kē balon baji baṭiṅiyaan biki pntaali pi Tet.

¹⁵ Wi Mahalalel akaan ṅsubal iṅeen-paaj
na kaṅeen (65) aṣē buk Yered. ¹⁶ Wi Yered
abukiin, kē akak aṭo ṅsubal iṅeen week
bakreṅ na ṅsubal iṅeen ṅwajanṭ (830) abot
abuk biint na baaf. ¹⁷ ṅsubal bṭi ṅi Mahalalel
adolon ṭi mboṣ ṅawo iṅeen-week bakreṅ na
ṅsubal iṅeen kaṅeen-kalon na kaṅeen (895).
Wi wi aṣaan akeṭ.

¹⁸ Wi Yered akaan ṅsubal iṅeen-week na
iṅeen paaj na ṅtēb (162) aṣē buk Henok.
¹⁹ Wi Henok abukiin, Yered akak aṭo ṅsubal
iṅeen-week bakreṅ (800) abot abuk biint na
baaf. ²⁰ ṅsubal bṭi ṅi Yered adolon ṭi mboṣ
ṅawo iṅeen-week ṅyaas kaṅeen-kalon na iṅeen
paaj na ṅtēb (962). Wi wi aṣaan akeṭ.

²¹ Wi Henok akaan ṅsubal iṅeen-paaj na
kaṅeen (65), aṣē buk Matutalem. ²² Wi
Matutalem abukiin, Henok awo na Naṣibaṭi
aṭaṣa ṅsubal iṅeen-week ṅyaas ṅwajanṭ (300)
abot abuk biint na baaf. ²³ ṅsubal bṭi ṅi
Henok adolon ṭi mboṣ ṅawo iṅeen-week
ṅwajanṭ na iṅeen-paaj na kaṅeen (365).
²⁴ Henok awo na Naṣibaṭi aṭaṣa kē Naṣibaṭi
aṣē jeja, baṅaan baankak awina, ṭiki Naṣibaṭi
aya na a.

²⁵ Wi Matutalem akaan ṅsubal iṅeen-week
na ṅsubal iṅeen bakreṅ na paaj-na-ulon
(187) aṣē buk Lamek. ²⁶ Wi Lamek abukiin,
Matutalem akak aṭo ṅsubal iṅeen-week ṅyaas
paaj-na-ulon na ṅsubal iṅeen bakreṅ na ṅtēb
(782) abot abuk biint na baaf. ²⁷ ṅsubal bṭi ṅi
Matutalem adolon ṭi mboṣ ṅawo iṅeen-week
ṅyaas kaṅeen-kalon na iṅeen paaj na kaṅeen-
kalon (969). Wi wi aṣaan akeṭ.

²⁸ Wi Lamek akaan ṅsubal iṅeen-week na
iṅeen bakreṅ na ṅtēb (182) aṣē buk napoṭ
ṅiint. ²⁹ Awul napoṭ mēnt katim ki Nowe,
ṭiki aji : « I, akṭuun iṅen yi nun inoorfēn
ulemp na unoor. Mboṣ mi Naṣibaṭi afēpuṅ
manṭuun un ulemp na unoor mēnt. » ³⁰ Wi
Nowe abukiin, Lamek akak aṭo ṅsubal iṅeen-
week kaṅeen na ṅsubal iṅeen kaṅeen-kalon
na kaṅeen (595). Abot abuk bapoṭ biint
na baaf. ³¹ ṅsubal bṭi ṅi Lamek adolon ṭi
mboṣ ṅawo iṅeen-week ṅyaas paaj-na-ulon na
ṅsubal iṅeen paaj-na-ulon na paaj-na-ulon
(777). Wi wi aṣaan akeṭ.

³² Wi Nowe akaan ṅsubal iṅeen-week
kaṅeen (500) aṣē buk Ṣem, Ham na Jafet.

6

Kaṭaafa ki uṣubal uweek

¹ Wi baṅaan bajunun pṭum ṭi mboṣ abot
abuk bapoṭ baaf. ² Kē baṅaan biki baṭi* baṣē
win kē baaf biki baṅaan bajēn banuuraa,
aniim biki baṅalun. ³ Wi wi *Yawe Nawat
Kabuka aṣaan aji : « Uhefēnt wi naan, wi

nwulun ñaan uunkduka ti a te mnto ñiki awo ñaan najën ; hënkun nşubal ni nul ñaanktëp ifëen-week na ifëen ntëb (120). »

⁴ Wal mënt bañaan balon badëm maakan bamëgataan bawo ti mboş ; badobi woho wa do wal wi bañaan biki bați babinj ti baat babuk bañaan bajën abuk bapoț na baka. Bukal bawoon tfa bañaan biki itim ipëhaliin.

⁵ Nawat Kabuka awin kē buțaan bi ñaan akdolun ti mboş badëma adëm pya kē ñaan abot aji bi tu tu uşal bti ti pdo buțaan nnuur bti.

⁶ Nawat Kabuka adug umeli ti uko wi ațakun ñaan, kē uhaaşul uwo ti mntëğ mnweek. ⁷ Wi wi aşaanj aji : « Dpënan ti mboş bañaan biki ni nı nțakun, na nntaam ni katoh, na nko ni uțeeh na nkat, ti dduğ umeli uko wi nțakari na. » ⁸ Kē ñaan alon aşë wo, i Naşibați alilandëri, anwoon katim ki Nowe.

Pboman upuur

⁹ Uko wi Nowe wii wi :

Nowe abi wo ñiint natool ti kēş ki Naşibați abot aji tiinka ; awo na a aji taşa. Wal mënt ul awohan han ti bañaan bti. ¹⁰ Nowe abuk bapot biint bawajant; Şem na Ham na Yafet. ¹¹ Kē bañaan biki mboş bti başë wuț awo bado buțaan ti kēş ki Naşibați, mntot kē mantum ti mboş. ¹² Naşibați aten mboş awin kē bañaan bawuți, ti bawo bti ti pdo buțaan.

¹³ Kē Naşibați aşë ji na Nowe : « Dba na bañaan bti na nko bti ti bañaan bakaan kē mntot mantum ti mboş. Dpënan baka keeri ti mboş. »

¹⁴ Akak aji na Nowe : « Bomaan upuur pa iwi, upuur unkwoon uweek, wi ikbomanun na impiņu inuura, ido imeet ti wa, ikër wa ti meet na bdig na uko unknënanun meel ptëp. ¹⁵ Hënk di di ikbomanun upuur mënt; udëm kado uko ni nmetër ifëen-week na ifëen nwanjant (130m) kahaan kado nmetër ifëen ntëb na ntëb (22m), kadiilade kawo nmetër ifëen na nwanjant (13m). ¹⁶ Doon bțuk ti upuur bi kakujënt kakwoon ptoof pi umetër, ibot ido plëman pi wa pawo ti kaban, ido wa uka nşoobra ntëb ațu na uțeeh.

¹⁷ « Nji, dtij meel kado ma mampar manink dko, kabaana na bañaan na nko bti : nin uko ulonj uunkduka ti mboş kado kahefënt. ¹⁸ Kē nji nşë do bhojar na iwi, luji ineej ti upuur iwi na aharu na babuku, na bahar baka. ¹⁹ Ti nko bti doon kaneejan ntëb ti upuur nbauur na iwi ; nawoon ukaş na waaț. ²⁰ Nkat, nntaam ni katoh na nko ni uțeeh bti naluñ kabi du iwi kado kawoona ntëb ntëb ukaş na waaț kabuur na iwi. ²¹ Kē iwi, laan uko ude unwohan bti ihank nakaana uko ude iwi na nko mënt. »

²² Kē hënk di Nowe adolonj, ado uko wi Naşibați ajakulunj bti ado.

¹ Kē *Yawe Nawat Kabuka aji na Nowe : « Neejan ti upuur iwi na biki katohu bti, ti ki ti bañaan bti iwi tañ iwoon natool ti kēş ki naan. ² Ti nko bti nanhilunj pdo btejan bi Naşibați, doon kajejna ntëb ntëb, ukaş na waaț te nyaaş paaj-na-ulonj. Kē nandukiin, jejan ukaş na waaț tañ. ³ Jejan kak nkat ni bați, ukaş na waaț nyaaş paaj-na-ulonj, nko na nkat nhalina naniink mboş bti. ⁴ Nnuur paaj-na-ulonj ntaşple, kado uşubal uşub nnuur ifëen nbaakër na ntejan ifëen nbaakër, kawet ti mboş bañaan na nko bti ni nji ndolonj. » ⁵ Kē Nowe ado iko bti yi Nawat Kabuka ajakulunj ado.

⁶ Nowe aka nşubal ifëen-week nyaaş paaj (600) wi uşubal uweek ujutunj ti mboş. ⁷ Aneej ti upuur na aharul na babukul na bahar baka kabuurna meel mamparun. ⁸ Nko nanhilunj pdolna btejan bi Naşibați na nwanwoon nanhil pdolna ba, nkat na nko nankpuliin ti mboş bti ⁹ nabi ukaş na waaț aneej ti upuur wi Nowe jibi Naşibați ajakulunj. ¹⁰ Wi nnuur paaj-na-ulonj ntaşpëwun kē uşubal uweek uşë jot.

¹¹ Ti unuur uțënk nnuur ifëen na paaj-na-ulonj wi pli ptëbantën pi uşubal wi Nowe akaan nşubal ifëen-week nyaaş paaj (600), kē meel mntum maakan manwoon ti mboş uțeeh mansë may, kē bați bawo wo ji bahaabëşa haabëşa, kē meel manktula. ¹² Uşubal uşub ti mboş ado nnuur ifëen nbaakër na ntejan ifëen nbaakër (40).

¹³ Unuur mënt, Nowe, aharul na babukul Şem na Ham na Yafet na bahar baka kē başë neej na a ti upuur. ¹⁴ Baneej na nntaam ni katoh, na nko ni uțeeh bti na nkat bti na nko nmpoți nankyițun bti. ¹⁵ Nko bti nankheefëntun nabi ti Nowe aneejna ntëb ntëb ti upuur ; ¹⁶ kawo ukaş na waaț jibi Naşibați abiin ajaka. Wi wi Nawat Kabuka aşaanj adët bgah.

¹⁷ Uşubal unşubun wunj udo nnuur ifëen nbaakër ; kē meel mampar apel mboş aşë deej upuur kē ukyaak. ¹⁸ Meel mampaya atum maakan, kē upuur uşë yaak aya, ¹⁹ mampaya ayaha ya adoo gur inkun bti. ²⁰ Mandoo tëp inkun nmetër paaj-na-ulonj. ²¹ Wal mënt kē bañaan bti na nko bti nwanwoon ti mboş kē nşë ket; nkat, nntaam ni katoh, nko ni uțeeh, na nko nmpoți bti na bañaan bti. ²² Nin uhefënt unnak aduka ti mboş. ²³ Hënk, kē Naşibați awet uhefënt bti ti mboş; bañaan, nntaam ni katoh, nko ni uțeeh, na nko nmpoți na nkat, kē Nowe na bañaan banwoon na a, ațu na nko nwanwoon na baka ti upuur tañ babuurun. ²⁴ Meel mampar ado nnuur ifëen-week na ifëen-kañeen (150).

¹ Kê Naşibaţi aşê leş Nowe na nko nî uţeeh na nntaam nî katoh bti njanwoon na a ti upuur. Ado kê uyook uyook ti mboş, kê meel manjun pwala. ² Kê meel mntum maakan manwoon ti mboş uţeeh bti mansê tañan ppên, kê baţi badêtanaa, meel maankak atula. Kê uşubal uţañan pjot.

³ Meel manwala ntiinku ntiinku, hênk, wi nnuur iñeen-week na iñeen-kañeen (150) ntaşepun kê mansê wala ; ⁴ te kê upuur udo hil anaş du inkun yi Arafat ti unuur utênk nnuur iñeen na paaj-na-ulon wi pli ptênk paaj na plon. ⁵ Meel manwali'aara wala te pli ptênk kli iñeen. Ti unuur uteek wi pli mênş kê inkun işê pên awinana.

⁶ Wi nnuur iñeen nbaakêr ntaşepun, kê Nowe aşê haabêş ujaneel wi adolon ti upuur; ⁷ aşê wutan untomaali. Uya, akak, ayoonk meel mankay ti mboş. ⁸ Akak awutan ubalab ufaatal katenna me meel manwala. ⁹ Wi ubalab uwoon unuya win dko dto, ũiki meel mangur mboş bti, uwuğa akak du Nowe du upuur. Nowe atar kañen, ayeenk wa aneejan ti upuur meet. ¹⁰ Ayoonk nnuur paaj na ulon akak awutan wa kê upên ti upuur. ¹¹ Ukak na utaakal awo na katoh kahalul ki bko bi bajaan bado bnoliwera ti mntum! Nowe ame wal mênş kê meel manwala. ¹² Ato kak nnuur paaj na ulon aşê wutan ubalab, kê wi uyaan, uunkak abi.

¹³ Ti unuur uteek wi pli pteek pi uşubal wi Nowe akaan nşubal iñeen-week nyaaş paaj na uşubal (601), wi wi meel mankayun ti mboş. Nowe agurêş btuk bi upuur ; aten, awin kê mboş manjun pkay. ¹⁴ Ti unuur utênk iñeen nteb na paaj-na-ulon wi pli ptêbantên, kê mboş mansê kay bti.

Upên ti upuur

¹⁵ Wal mênş kê Naşibaţi aşê ji na Nowe : ¹⁶ « Pënan ti upuur, iwi na aharu, na babuku na bahar baka. ¹⁷ Pënaan kak nko bti njanwoon na iwi, nkat, nntaam nî katoh na nko nî uţeeh na nko nmpoţi. Nabanukan maakan natum naniink mboş. » ¹⁸ Kê Nowe na aharul na babukul na bahar baka bapëni. ¹⁹ Nntaam nî katoh na nko nî uţeeh na nko nmpoţi na nkat bti njanpên ti upuur, awo kabuka na kabuka.

²⁰ Wi wi Nowe aşaan ado *bliit bi mngur pa *Nawat Kabuka, ajej nlon ti nko na ti nkat bti njanhilun pdolna Naşibaţi btejan afinara, atêr nja kê nayik bti. ²¹ Yawe Nawat Kabuka atiink ptêkên plil aşê ji ti uşalul : « Bañaan baankak ado nfêp mboş. Uwo manjoonan kê nhaaş nî baka nawuţna du kpot ; kê nşê wo mênkak atok bañaan na nko bti jibi ndolon.

²² Te wi mboş mankdoon kawoha wo, kajaan na kakit, ujonş na uyikaj, kanuur na pti, pnak na utejan ido kawoha wo. »

9

Kahon ki Naşibaţi

¹ Naşibaţi awul Nowe na babukul bnuura bi nul aşê ji na baka : « Kabuk kajoobêt na an, nabukan maakan, natuman mboş. ² Nko nî mboş, nkat na nko nmpoţi na nteb nî bdêk, nul bti nado kaţi'an kakut kado kalênk ti kadunan. Dwulan nja bti. ³ Jibi nwanan iko yun yi ujaagal na mnko manjaan mam-buk, dkak awulan nko njan bti nado kade. ⁴ Kê naşê wo naanwo kade uko na pñak pi wa ũiki pñak pawoon ubida. ⁵ Dkak alun kaşı nñan kême uko unktulun pñak pi nñan uhepna ti uko mênş. Kabot kaşı nñan andoli ateeem ti ubida wi atênşul.

⁶ Naşibaţi aşak nñan kê anaam na a ukaan kê nñan anktulun pñak pi atênşul, bakak atula pñak.

⁷ Kê an, kabuk kajoobêt na an, nabukan maakan ; naniink mboş, nabukan maakan. »

⁸ Naşibaţi aũiini wal mênş na Nowe na babukul banwoon na a aji : ⁹ « Natenan, dhojan, an na knaali ki nan te mnto, ¹⁰ na nko bti njanwoon na iwi : nkat, nntaam nî katoh na nko nî uţeeh, nko bti njanpênş ti upuur na iwi, nko bti njanwoon ti mboş, ¹¹ kê mênkak ado uşubal utênş wi kê mênkak ado meel manpar hênk mantok uko bti unwoon na uhêfênş. Meel maankak abi katok iko bti inwoon ti mboş. »

¹² Naşibaţi akak aji : « Uko unkdiiimanun kahon ki nji ndolon na an na nko bti njanwoon na an wii wi, kahon kanş ddo ka kak na pntaali pi nu te mnto. ¹³ Dtu kajaanan ki naan du başı ki najaan nado ki ubopal, kul kakdoon kayuun kahon ki nji ndolon na umundu. ¹⁴ Woli dlun ado uşubal kê ujëni, kê kajaanan ki ubopal kapên awinana, ¹⁵ kaleş wal mênş kahon ki nji ndolon na an na nko bti. Nin meel maankak apar jibi mamparuũ kafin uhêfênş ti mboş. ¹⁶ Woli kajaanan ki ubopal kapên awinana du başı, dwin ka, kaşê kaleş kahon kanwoon kaankba ki nji Naşibaţi ndolon na bañaan bti na nko bti njanwoon ti mboş. »

¹⁷ Hênk, kê Naşibaţi aji na Nowe : « Wanş uwoon uko unkyuunun kahon ki nji ndolon na bañaan bti na nko bti njanwoon ti mboş. »

Babuk Nowe

¹⁸ Şem, Ham na Yafet babak Nowe bampënnun ti upuur. (Ham awoon aşin Kanaan) ¹⁹ Bawajanş bukun bawoon babak Nowe, kê ti bukal di di bañaan bti banfëşun ti mboş bawoonun.

²⁰ Nowe anwoon najaan, ado uţeeh atepi mnko manjaan mandolna ubiñu. ²¹ Wi adaanun ubiñu umpënnun ti uţeeh mênş, aşê kuj awohêş aduka byişu du kaloona ki nul meet. ²² Ham, aşin Kanaan, awin aşin kê

awo byiŕu, aŕe ya bdiġ aṭup babuk aŕin batëb bandukiin. ²³ Kë Ŗem na Jafet baŕe jej bayeti aṭu ṭi iġanjan yi baka aŕe bot apoŖ poŖ akak ufeṭ ado bi agur aŕin baka. Baten umban wundu kahilna kawo baankwin aŕin baka byiŕu.

²⁴ Wi Nowe anaṭiin, kë ukuj ubaa, ame uko wi Ham nabaŕaŕa i nul adolun. ²⁵ Wi wi aŕaŕ aji :

« Kanaan afëpaniin!
Awo pa bamakul najuuk i bajuuk. »

²⁶ Nowe akak aṭiini aji :
« Ddëman *Yawe Nawat Kabuka, Naŕibaṭi i Ŗem!
Dñehan ajuukntën Kanaan ṭi ulemp, ado kalempar Ŗem.

²⁷ Dñehan Naŕibaṭi ado Yafet abuk pntaali pṭum, padëm paka uṭaak uweek, dñehan kak babuk Yafet bafëṭ na babuk Ŗem, babuk Kanaan babot bajuukëṭ ṭi ulemp bado kalempar babuk Yafet na Ŗem. »

²⁸ Wi uŕubal uweek na meel mamparuṅ ṇaṭëpuṅ, Nowe aṭo ṇŕubal iñeen-week ṇwajanṭ na ṇŕubal iñeen kañeen (350). ²⁹ ṇŕubal bti ṇi Nowe adolun ṭi mboŖ ṇawo iñeen-week kañeen-kaloṅ na ṇŕubal iñeen kañeen (950), wi wi aŕaŕ akeṭ.

10

Pntaali pampënnun ṭi babuk Nowe

¹ Pntaali pi bi Ŗem, Ham na Yafet babuk Nowe babukuṅ wi uŕubal uweek ubaan pi.

Babuk Yafet

² Babuk Yafet biinṭ bawo : Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, MoŖek na Tirat. ³ Kë babuk Gomer biinṭ bawo : AŖkenat, Rifat, Togarma. ⁴ Kë biki Yawan bawo : Eliŕa, Tarŕiŕ, Kitim na Dodanim. ⁵ Du bukal di di bañaan banwayŕeruṅ afëṭ aṅog idëk bawoonuṅ. Bukuṅ bawoon babuk Yafet, baji bawayŕer kawo bandoli na pntaali pi baka na uṭaak wi baka na uṭup wi baka.

Babuk Ham

⁶ Babuk Ham biinṭ bawo : KuŖ, Miŕrayim, Put na Kanaan. ⁷ Kë biki KuŖ bawo : Teba, Hawila, Fabta, Raama, na Fabteka. Kë biki Rama bawo : Ŗeba na Dedan.

⁸ KuŖ akak abuk Nemrod ambiin awo naŕiñ nateek ṭi mboŖ. ⁹ Abi wo najan naweek ṭi kadun ki Naŕibaṭi, ukaan kë baji baji : « Awo ji Nemrod, najan naweek ṭi kadun ki Naŕibaṭi. » ¹⁰ ṇbeeka ṇanwoonuṅ ṇweek ṭi dko di aŕihuṅ ṇawo Babel, Ereka, Akad na Kalneh du uṭaak wi Ŗineyar*. ¹¹ Du uṭaak mënṭ di di Nemrod apënnun aya te Aŕuur aŕe niw Niniwe na Rehobot-Ir, na Kalah. ¹² Akak

aniw Reten ṭi ptoof pi Niniwe na ubeeka uweek wi Kalah.

¹³ Miŕrayim awoon aŕin bañaan biki Lud, biki Anam, biki Lehab, biki Naftuh, ¹⁴ na biki Patrot, na biki Katluh na biki Kaftor [di *bafliṭten bapënnun].

¹⁵ Kanaan awoon aŕin bañaan biki Fidoṅ, anwoon abukul nateek. Abot awo aŕin bahitit, ¹⁶ na Bayebutit, Bahamorit, Baġir-gaŕit, ¹⁷ Bahiwit, Barkit, Bañinit, ¹⁸ Barwadit, Batemarit, Bahamatit ; wi wi kntaali ki Kanaan kaŕaŕ awayŕer. ¹⁹ Uṭaak wi Kanaan upëna Fidoṅ, aya umban wi Gerar, te Gata, abot ayeenk du Fodom na Gomora na Adma na Ŗeboyim te aban du Leŕa.

²⁰ Bukuṅ bawoon babuk Ham, baji bawayŕer kawo bandoli na pntaali pi baka na uṭaak wi baka na uṭup wi baka.

Babuk Ŗem

²¹ Ŗem ṭmak Yafet akak abuk bapoṭ biinṭ, Ul awoon ateem babuk Eber na pntaali pi baka bti.

²² Babuk Ŗem biinṭ bawo : Elam, Aŕur, Arpaŕŕad, Lud, Aram. ²³ Biki Aram bawo : Uŕ, Hul, Geter na MaŖ. ²⁴ Arpaŕŕad abuk Ŗelah, kë Ŗelah abuk Eber. ²⁵ Eber abuk bapoṭ biinṭ batëb : nateek awo katim ki Peleġ†, ṭiki ṭi wal mënṭ wi wi bañaan bawayŕeruṅ ṭi mboŖ. Aṭa'ul awo katim ki Yoktan.

²⁶ Yoktan abuk Almodad, Ŗelef, Haŕarmawet, Yerah, ²⁷ na Hadoram, Uṭal, Dikla, ²⁸ na Obal, Abimayil, Ŗeba, ²⁹ Ofir, Hawila, na Yobab : bukuṅ mënṭ bti bawo babuk Yoktan. ³⁰ Bafëṭna ubeeka wi Meŕa te adoo ban wi Ŗefar unwoon du inkun inwoon du umayar unuur.

³¹ Bukuṅ bawoon babuk Ŗem, baji bawayŕer kawo bandoli na pntaali pi baka na uṭaak wi baka na uṭup wi baka.

³² Bukuṅ bawoon pntaali pi babuk Nowe, baji bawayŕer kawo bandoli na pntaali pi baka na uṭaak wi baka.

Du bukal di di bañaan bajunnuṅ pwayŕer aniink mboŖ wi uŕubal uweek uṭëpuṅ.

11

Katoh kaweeke ki ṇŕoobra ki Babel

¹ Bañaan bti ṭi mboŖ baṭup uṭup uloolan. ² Ji bi bañaan bakyaanṭun du umayar unuur, bawin dko dloṅ danwoon daanwo na inkun du uṭaak wi Ŗineyar* aya afëṭ da. ³ Wal mënṭ kë baŕe tiinkar aji : « Nawulën ṇdo induba yi ṇkuṅuṅ ṭi bdo. Kë bajej induba mënṭ na bnaġ bloṅ aniwna†. » ⁴ Bakak aji : « Nawulën ṇniw ubeeka na katoh kaweeke ki ṇŕoobra kankyaan te du baṭi! Hënk katimun kapëna, ṇkuṭ ṇwo ṇënkwayŕer kaniink mboŖ bti. »

* 10:10 Ŗineyar : Babel. † 10:25 Peleġ : ṭi uhebëre dawoon pwayŕer. * 11:2 Ŗineyar : Babel. † 11:3 Bnaġ : ṭi ṇwal mënṭ baji baniwna mñlaak na bnaġ bloṅ bampaṭuṅ na bi baniwnuṅ ṭi.

5 Kë *Yawe Nawat Kabuka aşê wala ți mboş pten ubeeka na katoş kaweeş ki nşoobra ki bañaan bajen bawoon ți pniw, 6 aşê ji : « Nawin hênkuş! Bañaan bti bawo baloolan, aţup uţup uoolan. Woli hênk di ulemp wi babaan ajun jun uwoon, we ukluş kaneenan baka pdo uko wi banaluş? 7 Nwala hênkuş nhotan uţup wi baka bawut kado katiinkar. »

8 Hênk di di Yawe Nawat Kabuka agarunş baka kê baya aniink mboş bti aţańan pniw ubeeka. 9 Uko waş ukaan kê badu da aji Babel† ți ki dul di Yawe Nawat Kabuka ahotanaanuş uţup ți mboş bti kê dul di di agarunş bañaanş kê baniink mboş bti.

Pntaali pi Şem te du Abram

10 Pntaali pi Şem pii pi :

Wi uşbal uweek uţepuş ado nşbal nteb, Şem aka nşbal ińeen-week aşê buk Arpaşad.

11 Wi Arpaşad abukiin, Şem akak aţo nşbal ińeen-week kańeen (500) abot abuk bapoţ biinş na baat.

12 Wi Arpaşad akaan nşbal ińeen nşwajanş na nşbal kańeen (35) abuk Şelah. 13 Wi Şelah abukiin, Arpaşad akak aţo nşbal ińeen-week nşbaaşer na nşbal nşwajanş (403) abot abuk bapoţ biinş na baat.

14 Wi Şelah akaan nşbal ińeen nşwajanş aşê buk Eber. 15 Wi Eber abukiin, Şelah akak aţo nşbal ińeen-week nşbaaşer na nşbal nşwajanş (403) abot abuk bapoţ biinş na baat.

16 Wi Eber akaan nşbal ińeen nşwajanş na nşbal nşbaaşer (34) aşê buk Peleg. 17 Wi Peleg abukiin, Eber akak aţo nşbal ińeen-week nşbaaşer na nşbal ińeen nşwajanş (430) abot abuk bapoţ biinş na baat.

18 Wi Peleg akaan nşbal ińeen nşwajanş, aşê buk Rewu. 19 Wi Rewu abukiin, Peleg akak aţo nşbal ińeen-week nşbaaşer na nşbal kańeen-kaloş (209) abot abuk bapoţ biinş na baat.

20 Wi Rewu akaan nşbal ińeen nşwajanş na nşbal nteb aşê buk Feruş. 21 Wi Feruş abukiin, Rewu akak aţo nşbal ińeen-week nşbaaşer na nşbal paaj na uloş (207) abot abuk bapoţ biinş na baat.

22 Wi Feruş akaan nşbal ińeen nşwajanş aşê buk Nahor. 23 Wi Nahor abukiin, Feruş aţo nşbal ińeen-week nşbaaşer (200) abot abuk bapoţ biinş na baat.

24 Wi Nahor akaan nşbal ińeen nteb na nşbal kańeen-kaloş aşê buk Terah. 25 Wi Terah abukiin, Nahor aţo nşbal ińeen-week na nşbal ińeen na kańeen-kaloş (119) abot abuk bapoţ biinş na baat.

26 Wi Terah akaan nşbal ińeen paaj-na-uloş aşê buk Abram na Nahor na Haran.

Pntaali pi Terah

27 Pntaali pi Terah pii pi :

Terah abuk Abram, Nahor na Haran. Kê Haran abuk Lot. 28 Haran aketş ți kadun ki Terah aşin du utaaş wi kabuka wi nul, du ubeeka wi Ur, wi bakaldeyen. 29 Abram na Nahor baniimi : Ahar Abram awo katim ki Faaray ; kê ki ahar Nahor kawo Milka, ul na Yiťka bawo babuk Haran. 30 Kê Faaray aşê wo aanhil pbuk : aanka napoţ.

31 Terah ajej Abram abukul, na Lot ababul, abuk Haran, na Faaray ahar Abram abukul. Ado baka kê bapen ți Ur di bakaldeyenş pya utaaş wi Kanaan. Kê wi babanuş ubeeka wi Haran aşê feţ da. 32 Nşbal ni Terah adoluş ți mboş nşawo ińeen-week nşbaaşer nteb na nşbal kańeen (205), wi wi aşaanş aketş du Haran.

12

1 Unuur uloş, *Yawe Nawat Kabuka aji na Abram : « Dukan utaaş, na bayiţu na katoş ki şaaş, iya utaaş wi ni kaluş kadiimanu.

2 Ddolu ibuk pntaali pwek, kabot kawulu bnuura. Ddo katimu kapenala maakan, iţu hênk nwul bañaanş bandukiinş bnuura.

3 Dluş kawul bnuura banknehanderiinş bnuura, kafep bankmbehiinş ; kaţepna ți iwi kawul kntaali ki mboş bti bnuura* . »

4 Kê Abram ado jibi Nawat Kabuka ajakuş luş apen ți ubeeka wi Haran aya, kê Lot aya na a. Aka wal menţ nşbal ińeen-paaj-na-uloş na kańeen (75).

5 Ajej Faaray aharul na Lot abuk aţa'ul, na bka'ul na balemparul biki aţenkbêruş anuş bti ți Haran aya utaaş wi Kanaan. 6 Wi babanuş, bamuur utaaş bti te ado ban du bko byimanaan bi More du ubeeka wi Fikem. Bañaanş biki Kanaan bawo wal menţ ți utaaş.

7 Kê Yawe Nawat Kabuka aşê pen awinana ți kadun ki Abram aji : « Dluş kawul pntaali pi nu utaaş wi. » Wi wi Abram aşaanş ado *bliit bi mngur kado kaţenjanaan Nawat Kabuka ampenuş awinana ți kadunul. 8 Abram awoona Fikem aya du pnkuş du umayar unuur wi ubeeka wi Betel, atan da kaloonu ki nul, Betel kê dawo ți kayoba, kê ubeeka wi Ayi uwo ți umayar unuur wi dko di awoonş. Ți dko menţan di di adoluş Nawat Kabuka bliit bi mngur aşê demana. 9 Kê ți pdo kafetş ți kanaţa kaya kafetş ũuş, kê aya adoo ban utaaş wi Negeb.

Abram du Ejiptu

† 11:9 Babel : Ți uhebêrê daka katiinkare kaloolan na photan.

* 12:3 Kaţepna ți iwi kawul kntaali ki umundu (mboş) bti bnuura : baloş bapiit kak aji : Ți ntaak ni mboş bti baluş kado kaji : "Naşibaţ awulan bnuura jibi awuluş ba Abram."

¹⁰ Ubon ubi wo ʈi ʉtaak, adēm maakan, kē Abram adoo naʈa aya Ejiptu afēt da. ¹¹ Wal wi akyaan pneej ʈi Ejiptu ašē ji na Taaray aharul : « Tenan, dme kē iwo ʈaʈ nanuura. ¹² Woli baʈaʈan biki Ejiptu bawinu baji iwo ahar naan, kafinʈēn, kašē duku. ¹³ Dkooʈu kooʈ, jakan na baka iwo aʈa'naan, hēnk iʈu bamēbanaan bnuura kabot kawo baankfiʈēn. »

¹⁴ Wi Abram abanuʈ du Ejiptu, baʈaʈan biki ʉtaak mēnt bawin kē Faaray anuura maakan. ¹⁵ Baweeek biki ʉtaak bawina ašē ya aʈup *Farawuna naših, ahompa kanuura ki ʈaʈ. Kē bašē ʈooʈ ʈaʈ du dko di baʈ biki Farawuna bawoon. ¹⁶ Faaray aʈu kē Farawuna amēban Abram bnuura. Aʈena ʈpi, ʈkaneel na ʈgit, abot awula balemp biint na baʈ, na ʈbuuru, na ʈntaam ʈi pnkunkaali.

¹⁷ Kē Nawat Kabuka ašē ʈu Farawuna na katohul puwʈan pweek, ʈiki ajej Taaray ahar Abram. ¹⁸ Farawuna adu Abram wal mēnt ašē ji na a : « we wi idolnuʈ hēnk ba? We ukaan kē iintupēn aji awo aharu? ¹⁹ We ukaan kē iji awo aʈa'u, kē ndo jeja kē awo ahar naan. Hēnkun aharu awi ; jejana, iʈēp iya na bghahu! » ²⁰ Farawuna ado biint balon kē bapēnana ʈi ʉtaak ul na aharul na bka'ul bti.

13

Abram na Lot bawayšēri

¹ Kē Abram awoona Ejiptu na aharul na bka bi ʈul bti, agakandēr na Lot kē baya Negeb. ² Wal mēnt Abram ayok maakan, aka ʈntaam, na itaka na uwuuru. ³ Apēna Negeb aya, aya te aban du umban wi ubeeka wi Betel du dko di abiiʈ atan kaloona ki nul ʈi ptoof pi Betel na Ayi, ⁴ du dko di abiiʈ aniw *bliit bi mngur. Kē dul di Abram adēmanaanuʈ *Yawe Nawat Kabuka.

⁵ Lot angakandēruʈ na Abram akak aka itani yi ʈnkaneel, yi ʈpi, na yi ʈgit abot aka baʈaʈan baʈum. ⁶ ʉtaak uunkēš bafēt bukal batēb bti : bka bi baka baʈum maakan kē baanhil pwo ʈi dko dloolan. ⁷ Baʈaʈan biki Kanaan na baperitit bafēt kak wal mēnt ʈi dko mēnt. Kē bayafan biki Abram na biki Lot bakak ʈi pñom. ⁸ Kē Abram ašē ji na Lot : « Tenan, nja ʈyiʈi, dkooʈu kooʈ, mēnʈal ʈtēpar abot awo mēnʈal bayafan biki nja bado kañom! ⁹ Tenan ʉtaak wi bti! Joh ʈwayšēr. Woli iya na kaʈen kamayu, kaya na kadeenu ; woli iya na kadeenu, kaya kamayu. »

¹⁰ Lot aten bnuura ašē win ʉtaak bti un-kabuʈ bdēk bi Yordan di mboš manēkuʈ. Uwo ʈi wal wi Našibaʈi awoon aandobi tok ʈbeeka ʈi Fodom na Gomora. Dko mēnt te du umban wi ubeeka wi Šowar dawo na itant ji uwoorta wi Nawat Kabuka du Eden, na

ʉtaak wi Ejiptu. ¹¹ Kē Lot adat ʉtaak wi Yordaniya bti unwoyi umban wi umayar unuʈ atool pya da ; hēnk di bawayšēruʈ.

¹² Abram aya afēt du ʉtaak wi Kanaan kē Lot afēt aʈon ʈbeeka ʈi bdēk bi Yordan. Atan iloona yi nul kē iban te Fodom. ¹³ Baʈaʈan biki ubeeka mēnt bawuʈ maakan abot aji bado uko wi Nawat Kabuka awoon aanʈali.

¹⁴ Wal wi Lot awayšēruʈ na Abram, Nawat Kabuka aji na Abram : « Iwin dko di inaʈun, hēnkun katan kēš iten ifooyan.

¹⁵ ʉtaak wi ikwinuʈ wuʈ bti dwulu wa, iwi na pntaali pankpēnuʈ ʈi iwi te mnto.

¹⁶ Ddo pa patum ji pyiw pi mboš; unuʈ wi bakhinanuʈ pñen pyiw panwoon ʈi mboš unuʈ mēnt wi wi bakaʈ ahinan pñen pntaali pi nu. ¹⁷ Naʈiin iʈaay na ʉtaak bti ʈiki dlun kawulu wa. »

¹⁸ Kē Abram ajej iloona yi nul, aya afēt du mnko mnweek mi Mamre du Hebroʈ kē dul di adolon bliit bi mngur pa Nawat Kabuka.

14

Abram abuuran Lot

¹ Wal wi Amrafel awoon naših i Šineyar, kē Aryok awo naših i Elatar, kē Kedor-Lawomer awo i Elam, Tideyal kē awo naših i Goyim* ² baših babaakēr bukuʈ banaʈa ugut na bi Bera naših i Fodom na Birša naših i Gomora, na Šineyab naših i Adma na Šemeber naših i ʈeboyim na naših i Bela (danwoon Šowar).

³ Baših kaʈeen babaʈaʈaani bukuʈ bti bay-itiir na bangoli biki baka du dko danwoon daanwo na inkuʈ du Fidim (dawoon hēnkun Bdēk bi Pnam). ⁴ Bado ʈsubal iʈeen na ʈtēb kē Kedor-Lawomer akših baka, ʈi ušubal uʈēnk iʈeen na ʈwajaʈ kē bašē bēr wa.

⁵ Kedor-Lawomer aʈo ušubal ašē naʈa ul na baših banwoon na a aya pguʈ na bam-pokuʈ. Wi bakyaan, bakob barefayim du Ašerot-Karnayim, akob baʈutim du Ham, bayemim du Šawe-Kiryatim, ⁶ akob bahorit du inkuʈ yi Feyir te ado ban El-Paran, dank-abuʈ du *pndiiš. ⁷ Wi wi bašaʈan awuʈša aban te du ukumpēš wi En-Mišpat (dawoon Kadeš) akob bamaletit du ʉtaak wi baka bti abot akob bahamorit banfēʈuʈ du Hašašon-Tamar.

⁸ Wal mēnt, kē naših i Fodom na i Gomora na i Adma, naših i Feboyim na naših i Bela (danwoon Šowar) bašē naʈa abomandēr ugut na baka du Fidim, ⁹ agut na Kedor-Lawomer naših i Elam, Tideyal naših i Goyim, Amrafel naših i Šineyar na Aryok naših i Elatar : bawo baših babaakēr agut na baših kaʈeen! Baʈaʈan biki Kedor-Lawomer bakob biki bagutanaanuʈ.

¹⁰ Kē Fidim dašē tum ihēr iweek yi kafuuš ; wi naših i Fodom na i Gomora bakʈiin, ašē

* 14:1 Naših i Goyim : kēme naših i ʈtaak.

jot ti ya, k  bandukiin bamena du inkun. ¹¹ Bankobun baka k  ba e yeenk bka bi biki Fodom na Gomora bti na iko ide yi baka bti a e ya na bgah bi baka. ¹² Bakak aje Lot (abuk a a Abram) na bka bi tul bti ayaanaan ;  iki Lot abi f t du Fodom.

¹³ Alon ambuurun aya du Abram, naheb r , anf tun du mnko mnweek mi Mamre nahamorit, ayi  bi E kol na Aner ; bukal bawajan  bti ba ok na Abram. ¹⁴ Wi Abram ameen k  bamob ayi ul ayaanaan, aje ti ba aan biki nul ba aan i een-week  wajan  na ba aan i een na bakren (318) bambukiin  i katoh ki nul, k  babomander ugut, adookar na bamobun Lot, te ubeeka wi Dan. ¹⁵ Abram na ba aan biki nul baway eri aneej ugut na baka na utejan, akob baka abot adookar na baka te ubeeka wi Hoba du btam anka bi ubeeka wi Damat. ¹⁶ Ayeenk bka bti bi bajejun, ayeenk kak Lot ayi ul na bka bi tul bti na ba t na ba aan biki bamobun.

Melkitedek

¹⁷ Wi Abram akobun Kedor-Lawomer na ba ih banwoon na a, awug a pkak, k  na ih i Gomora a e bi ayit na a du dko danwoon daanwo na ikun di  awe (danwoon dko di na ih).

¹⁸ Uka wal m nt na ih alon ambiyi pyit na Abraham katimul kawo Melkitedek. Awo na ih i Falem, abot aji  enjan Na iba i And mun Maakan. A ij ipoom na poot ; ¹⁹ A ehand r Abram Na iba i aji :

« Bnuura bawo  i Abram  i katim ki Na iba i And mun Maakan, ampa un ba i na mbo ! ²⁰ Dbeeb Na iba i And mun Maakan, andolun ba ooradu k  banup  i kadunu! »

Wi wi Abram a aan aje iko bti yi bayeenkun du ba ih bukundi ado ifah i een, a e p nan kalon awul Melkitedek.

²¹ K  na ih i Fodom a e ji na Abram : « Wu-laan ba aan i e iduka na iko bti yi nayaan ayeenk. » ²² K  Abram a e teema aji : « Ddeen ka en kamehna  i kadun ki *Yawe Nawat Kabuka Na iba i And mun Maakan, ampa un ba i na mbo , ²³ k  m nkyeek nin uko ulon  i iko yi nu, m ndo yeenk yeenk nin undu , iwutna kaji iyokan Abram. ²⁴ M nkhank nin uko ulon  a na nji. Dyeenk uko wi ba a araan badeen  a na kafah ki bangakanderun na nji, Aker, Ekekol na Mamre bahilan kajej ifah yi baka. »

15

Bhojar bi Na iba i na Abram

¹ Wi iko m nt i epun, *Yawe Nawat Kabuka ahaab  Abram k  ap n awinana

 i kadunul aji na a : « Abram, wutan kal nk! Dwo ubeel wi nu, dlun katuumu bnuura. »

²⁻³ K  Abram ateema aji : « Nawat Kabuka Na iba i i naan, ibaa wul n uko ulon wi nji kalun kaya b  m nkka napo  nadukar wa? Inwul n napo , Eliyeter i ubeeka wi Damat, nalempar naan alon akdukiin na iko yi naan. »

⁴ K  Nawat Kabuka akak aji na a : « M nt ul akdukiin na iko yi nu, napo  i ikbukun akdukiin na ya. » ⁵ Wi wi a aan ado Abram k  ap n bdig a e ji na a : « Tenan ba i, if n njah woli ihinani. » Akak aji na a : « Jibi njah  atumun, h nk di babuku baklun katum. »

⁶ Abraham aha  Nawat Kabuka  i uko wi ajakulun, ukaanj k  Nawat Kabuka aji awo natool.

⁷ Nawat Kabuka aji na a kak : « Nji dwoon Nawat Kabuka, andoliin k  ip n du Ur di bakaldeyej kawulu mbo  mi, ika. » ⁸ K  Abram a e teema aji : « Nawat Kabuka Na iba i i naan, hum di di nji nhilun kame k  dlun kaka ma. »

⁹ K  aji na a : « Yaan itij n uwit upatar, upi uta  na unkaneel uk . Undoli  i  a uwo kaka n subal  wajan .  ijan kak urika e na ubalab unhumun. »

¹⁰ K  Abram a ija  a bti afin. Afaa   ntaam  i ptoof ado ifah it b, kandoli kataanj na kat nt ka, a e wo aanfaa  njat. ¹¹ Njugude  atool pd pa  i  ntaam  anke un  un k  Abram a e dook  a.

¹² Na utakal uke , Abram awo  i bnoy bweek a e win bd m bweek bl nkand raan. ¹³ K  Nawat Kabuka a e ji na a : « Iwo i kame k  babuku balun kawo bayaan  du mbo  manwoon maanwo mi baka, mi baklun kakak kado kajuuknt n baka  i ulemp, balun kahajan baka n subal i een-week nyaa   baak r (400). ¹⁴ K  nji n e lun kakob banjuuknt mun baka, bap n da na bka btum. ¹⁵ K  iwi i e lun ka af kabaa kake  kamoya kakak na bnuura du bajugu. ¹⁶ Bakak  i, woli uraan ubaakant n ubii,  iki te wal m nt pjuban pi bahamorit paandobi  pl n. »

¹⁷ Wi unuur uyobun, k  bd m baotooti, k  bdoon banjeenun maakan awo na udu uweek na unkaniya untahanun  a e mara mara amuur  i ptoof pi  ntaam  anf nun  un. ¹⁸ K  unuur m nt, Nawat Kabuka ado bhojar na Abram, aji na a : « Dlu  kawul mbo  mi pntaali pamp nun  i iwi, kap nna bd k bi Ejiptu, te kaban bd k bweek bi Ewufrat. ¹⁹ Mbo  m nt manwoon mi  taak  i bakenit, na mi bakenitat, na mi bakadmonit, ²⁰ na mi bahitit, mi baperitit, mi barefayit, ²¹ na mi bahamorit, mi bakanaan, na mi bagirga it na mi bayebutit. »

† 14:23 M ndo yeenk yeenk nin undu : Bapiit aji m nkyeek nin kaguja.

16

Kabuka ki Iſmayel

¹ Faaray ahar Abram aambi buk, ašë ka nalemparul ñaaf alon anwoon i utaaſ wi Ejiptu i katim kawoon Hagar. ² Kë Faaray ašë ji na Abram : « Tenan, jibi *Yawe Nawat Kabuka awoon aandi mbuk, dkooſu kooſ kakan ido kawinar na nalempar naan ; ulome nſëpna ſi a nka napoſ. » Abram atiink uko wi ajakulun. ³ Wi Abram adolon nſubal iſeen ſi afëtuſ ſi utaaſ wi Kanaan, Faaray aharul kë ašë jej Hagar, nalemparul, awula kë aniimi. ⁴ Abram awinar na Hagar, kë awo na kayiſ.

Wi Hagar awinunſ kë awo na kayiſ, ašë jun pkul Faaray ajugul. ⁵ Kë Faaray ašë ji na Abram : « Iwi iſuunſ kë Hagar abeehën hënkuſ. Nji ſi uleef naan dwuliſſ nalempar naan, kë hënkuſ wi awoon na kayiſ ašë beehën. Dñehan *Nawat Kabuka awayſun nji na iwi. »

⁶ Kë Abram ašë teema aji : « Nalemparu awo ſi kañen ki nu, dolana uko wi iſalun. » Wi wi Faaray akakun ahajan Hagar, kë adoo noor aſi, kabuurna.

⁷ Uwanjuſ wi *Nawat Kabuka uyit na Hagar du kañog pliik ploſſ panwoon du *pndiſ, pliik mënſ pawo ſi bgah bi ſur. ⁸ Uji na a : « Hagar, nalempar Faaray, iwoona ſun, ašë aya ſun? »

Kë ašë teem aji : « Dſi ſi kabuurna Faaray, ajug naan. »

⁹ Kë uji na a : « Kakan du ajugu, ido katiinka. »

¹⁰ Uwanjuſ wi Nawat Kabuka ukak aji : « Ddo babuku baſum te nin alon aando hil pñen baka.

¹¹ « Tenan, iwo na kayiſ, ilunſ kabuk napoſ ñiinſ, lunſi iſu'a katim ki Iſmayel*, ſiki Nawat Kabuka atiink mntëg mi nu.

¹² Alunſ kawo ji ubuuru unwoonſ uundomi ; anknaſariſſ bañaanſ bti, bañaanſ bti bakak banaſari'a ; alunſ kalow bayiſul bti. »

¹³ Hagar aſal aji awin na manjoonan anjaanſ awina, ašë ji wal mënſ na Nawat Kabuka, anſiſiſſ na a : « Iwo El-Roy, Naſibaſi anwinunſ. » ¹⁴ Uko waſ ukaanſ kë bakdu pliik mënſ aji Lahay-Roy, dawoonſ « *Anwoonſ Aankba awinën. » Pliik mënſ pawo ſi ptoof pi Kadeſ na Bered.

¹⁵ Hagar abukar Abram napoſ ñiinſ, kë Abram aſu napoſ i Hagar abukarulunſ katim ki Iſmayel. ¹⁶ Abram aka nſubal iſeen bakreſ na nſubal paaj (86) wi Hagar abukarulunſ Iſmayel.

* 16:11 Iſmayel : ſi uhebërë dawoonſ Naſibaſi atiink.

† 17:5 Abraham : ſi uhebërë dawoonſ aſin bañaanſ baſum.

17

Bhoſar bi Naſibaſi na Abram

¹ Wi Abram akaanſ nſubal iſeen kañeen kalonſ na kañeen kalonſ (99), kë *Yawe Nawat Kabuka ašë pën awinana ſi kadunul aji na a : « Nji dwoonſ *El ſaday, Naſibaſi Anhiſiſſ iko bti ; doon kaſaſën ibot ido katiinkën. ² Ddo bhoſar na iwi, kabot kawulu pntaali pſum maakan. »

³ Abram ajot wal mënſ afëſ kaara ſi mboſ, Naſibaſi kë ašë ji na a : ⁴ « Tenan, bhoſar bi, bi bi nji kadolonſ na iwi : Nji, dlunſ kado iwo aſin kntaali ktum. ⁵ Iinkak adu'ana Abram*, katimu kawo hënkuſ Abraham†, ſiki ddolu iwo aſin kntaali ktum. ⁶ Ddolu ibuk bañaanſ baſum maakan, banklunſ kado kntaali, ilunſ kabuk baſih. ⁷ Ddo bhoſar na iwi, na pntaali pankmbiinſ ſi kaſeſu woli ikeſi. Bhoſar mënſ bawo te mnto, hënſ dlunſ kawo Naſibaſi i nu na i pntaali pankmbiinſ ſi kaſeſu. ⁸ Mboſ mi Kanaan bti mi iwoonſ nſa nayaanſ ſi ma, dlunſ kawulu ma ika te mnto, iwi na pntaali pankmbiinſ ſi kaſeſu, dlunſ kawo Naſibaſi i baka. »

⁹ Naſibaſi akak aji na Abraham : « Kë iwi, iwo kamëban bhoſar bi ndolonſ na iwi na pntaali pi ikbukunſ. ¹⁰ Bhoſar baſ bi bi nji kadolonſ na iwi na pntaali pi ikbukunſ, iwo i kamëban ba. Biiſſ bti banwoonſ na iwi bawo biki kawala kaſëmp. ¹¹ Nawo biki kawala kaſëmp, uwo uko unkyuunſ bhoſar bi nji ndolonſ na an. ¹² Kë ſi kntaali ki ikbukunſ, napoſ ñiinſ anwoonſ awo kawala kaſëmp ſi nſuur bakreſ, kaſu na bambukiſſ ſi ito-han këme biki nanugunſ nug du ñaanſ alonſ nayaanſ, anwoonſ aanwo ſi pntaali pi nan. ¹³ Hënſ, babukale ſi kaſoſu këme anugana nugana na itaka yi nu, bawo biki kawala kaſëmp. Bhoſar bankwinaniſſ ſi nleef ſi nan bawo bhoſar banwoonſ baankba. ¹⁴ Ñiinſ anwoonſ aanwala kaſëmp, alunſ kadookana ſi bayiſul, ſiki agar bhoſar bi naan. »

¹⁵ Naſibaſi akak aji na Abraham : « Faaray aharu, iinkak ado kadu'a Faaray, ido kadola Faara. ¹⁶ Dwula bnuura, kë abot alunſ kabukaru napoſ ñiinſ. Dwula bnuura, alunſ kawo anin kntaali ktum, alunſ kabuk baſih baſum. »

¹⁷ Wal mënſ, kë Abraham ašë jot afëſ kaara ſi mboſ ašë muujan. Aſal wal mënſ aji : « Ñiinſ ankaanſ nſubal iſeen-week kabuk napoſ? Këme Faara ankaanſ nſubal iſeen kañeen kalonſ akbukunſ? » ¹⁸ Wi wi aſaanſ aji na Naſibaſi : « Dkooſu kooſ, wutan Iſmayel ayeenk uko wi ihoſnunſ! »

¹⁹ Kë Naſibaſi ašë teema aji : « A-a, Faara aharu abukaru napoſ ñiinſ, i ikluſ kaſu katim ki Itaak. Dluſ kado bhoſar na a te mnto,

* 17:5 Abram : ſi uhebërë dawoonſ ñiinſ antumunſ na mndën.

kado ba na pntaali pankpënnuŋ ti a. ²⁰ Dkak atiinku ti uko wi Işmayel. Tenan, dwula bnuura, ddo kabuk kajooobët na a, pntaali pi nul patum. Aluŋ kabuk başih iŋeen na batëb, ddola abuk pntaali ptum maakan. ²¹ Kë bhoŋar bi naan, ddo ba na Itaak, i Faara akluŋ kabukaru pkili ti wal wi. » ²² Wi Naşibaŋi abaŋ ptiini na Abraham aşë ya aduka.

²³ Unuur mënŋ, Abraham ajeŋ Işmayel abukul, na baŋaŋ bti bambukiin ti kato-hul na biki anuguŋ nug, baŋaŋ biinŋ bti banwoon ti katohul awalan baka katëmp jibi Naşibaŋi ajakuluŋ ado. ²⁴ Abraham aka ŋsubal iŋeen kaŋeen kalon na ŋsubal kaŋeen kalon (99) wi awaliin katëmp, ²⁵ kë Işmayel abukul aka ŋsubal iŋeen na ŋwajanŋ (13) wi awaliin katëmp. ²⁶ Ti unuur uloolan mënŋan wuŋ wi wi Abraham na Işmayel abukul bawaliin katëmp. ²⁷ Biinŋ biki katohul bti, bambuknaaniin da na biki banuguŋ nug du ŋaŋ alon nayaŋŋ, kë bawala katëmp na a.

18

Bayaŋŋ bawajanŋ

¹ Unuur ulon Abraham aŋo ti plëman pi kaloona ki nul du mnko mnweek mi Mambre wi unuur udiŋuŋ, kë *Yawe Nawat Kabuka aşë pën awinana ti kadun ki nul. ² Abraham akat këş, aşë win biinŋ bawajanŋ kë banaŋ du kadunul. Wi awinaŋ win baka, aŋiina du plëman pi kaloona, aya yit na baka ajot afët kaara ti mboş adëman baka, ³ aşë ji na alon ti baka : « Naweeŋ, dkooŋu kooŋ, pantan ti katoh ki nalemparu, idole haŋ kalilan. ⁴ Yoonkaan ddo baŋijan meel, naŋow ihoŋ naşë naŋo nanoorfën ti bko bi uŋeeh. ⁵ Dya kaŋijan kapoom nade, naŋiŋşan ŋleef, nabaa naŋëp wi nabiin te ti katoh ki nalemparan. »

Kë başë ateema aji : « Aa, dolan jibi ijakuŋ. »

⁶ Abraham amint wal mënŋ aya du kaloona meŋŋ di Faara awoon, aşë ji na a : « Faraan ijeŋ pşon pnuura pankëşuŋ, inag ijuŋ ipoom. » ⁷ Wi wi Abraham aşaaŋ amint aya du batani ajeŋ ubay unuura, awul wa nalemparuŋ kë ajuŋ ataran. ⁸ Ajeŋ mntow mnaŋ na mntow mnjiilu na ubay wi babomanuŋ wuŋ abëkan iko mënŋ bti ti kadun ki baka. Anaŋ aŋog baka du pŋeeŋ pi bko kë başë de.

⁹ Bahepara aji : « Faara aharu awo ŋuŋ ba? »

Kë ateem aji : « Awo du kaloona meŋŋ. »

¹⁰ Kë nayaŋŋ aşë ji na a : « Dluŋ kabi ti pkili ti wal wi ; uŋëŋ wal mënŋ Faara aharu abuk napaŋ ŋiinŋ. »

Faara awo du plëman pi kaloona, du kafet ki nayaŋŋ atiink. ¹¹ Bi Abraham na Faara bado bi wo wo baweeŋ, kë Faara akak aŋaŋan kaŋowa. ¹² Hënk, kë Faara aşë ji ti uşalul,

amuuŋan. Aşal aji : « Hënk uŋ wi ndoon aŋaf, kabaa kawinar na ŋiinŋ naan! Kë ajuŋ katoh naan abot awo nafaŋ! »

¹³ Kë Nawat Kabuka aşë ji na Abraham : « we ukaŋŋ kë Faara aji ba, aşal aji aanhinan kabuk wi adoon abi ŋaf ŋaf? ¹⁴ We wi Nawat Kabuka awoon aanhinan pdo? Pkili, ti wal wi, dkek ti katohu, uŋëŋ wal mënŋ Faara abuk napaŋ ŋiinŋ. »

¹⁵ Faara apok aji : « Mënjii » ŋiki alënki, kë Nawat Kabuka ateema aji : « Iji. »

Abraham aŋiiniir Fodom

¹⁶ Biinŋ banaŋa atool pya, aten ubeeka wi Fodom. Kë Abraham aşë ŋooŋan baka. ¹⁷ Yawe Nawat Kabuka aji ti uşalul : « Dwo i kamen Abraham uko wi nji kadoluŋ i? ¹⁸ Ul ankbukuŋ pntaali ptum pankkaaŋ mnhina, kabot kaŋu nwal kntaali ki mboş bti bnuura. ¹⁹ Ddata ahilna ado babukul na biki katohul bado kaŋaş bgah bi naan, kado uko wi nŋaluŋ na uko unwoon utool ti këş ki naan. Hënk, nşë ndo pa a uko wi mbiinŋ ahoŋa. »

²⁰ Wi wi Nawat Kabuka aşaaŋ aji : « Batapar biki Fodom na Gomora iko iwuŋaan maakan, pjuŋan pi baka padëm maakan. ²¹ Dya da katen me uko wi bataparun baka uwoha manjoonan, woli uunwo, kame. »

²² Batëb ti biinŋ bukuŋ bapëna da, aşë ya Fodom. Kë Abraham ahum nnaŋ ti kadun ki Nawat Kabuka. ²³ Abi aŋog aşë ji na a : « Na manjoonan, ifiŋ batool kanaakrën na bado buŋaan i? ²⁴ Ulome baŋaŋ iŋeen kaŋeen batool bawo ti ubeeka? Ifiŋ baŋaŋ biki ubeeka bti i? Kë baŋaŋ iŋeen-kaŋeen batool banwoon ti ubeeka, baankdo imiir wa i? ²⁵ A-a, iinkdo uko uŋëŋ waŋ, kado natool aket na nado buŋaan. Natool awo wo ji nado buŋaan. Iinkdo uko uŋëŋ waŋ. Kë iwi nawayëş umundu bti ido uko unwoon utool di. »

²⁶ Kë Nawat Kabuka ateema aji : « Woli dŋënk du Fodom baŋaŋ batool iŋeen-kaŋeen, katen ti baka kamiir ubeeka bti. »

²⁷ Kë akak aŋiini na a aji : « Nji nwoon pdëpalën na ufob, dŋoomuŋ aŋiini na Aju-gun. ²⁸ Ulome baŋaŋ kaŋeen baŋaŋëş ti batool iŋeen-kaŋeen bukuŋ: Baŋaŋ kaŋeen bampënuŋ bukuŋ baŋu itok ubeeka bti i? »

Kë ateem aji : « Woli dŋënk da baŋaŋ iŋeen ŋbaakër na baŋaŋ kaŋeen mënktok ubeeka. »

²⁹ Abraham akak aŋiini ji uteek aji : « Ulome bawoha iŋeen-ŋbaakër? »

Kë ateem aji : « Baŋaŋ iŋeen ŋbaakër mënŋ baŋu mënktok ubeeka. »

³⁰ Kë akak aji : « Ajuŋan awutan kadeebaŋ akaan awutën nŋup : Bahinan kawo iŋeen-ŋwajanŋ. »

Kë ateem aji na a : « Mënktok ubeeka woli dŋënk da baŋaŋ iŋeen ŋwajanŋ batool. »

³¹ Abraham akak aji : « Miiran, wi nkaan aŋoom aŋiini na Ajugun : Bahinan kawo iŋeen-ŋtëb. »

Kë atem aji : « Baŋaaj iŋeen ŋtëb bukuŋ baŋu mënktok ubeeka. »

³² Kë aji : « Ajugun awutan kadeebaŋ, dkaak aŋiini ubaaŋsaani : Bahinan kawo iŋeen. »

Kë atem aji : « Baŋaaj iŋeen bukuŋ bado kë mënktok ubeeka bti. »

³³ Wi Nawat Kabuka abaaj pŋiini na Abraham ašë ya, kë Abraham aŋiŋ katohul.

19

¹ Na utaakal, ŋwanjut ŋtëb ŋuŋ ŋaban du Fodom. Kë Lot ašë ɔo wal mënɔŋ ɔi uneej ubeeka. Wi awinaŋ win ŋa ašë naŋa aya ayit na ŋa ajot afët kaara ɔi mboš adëman ŋa. ² Aji na ŋa : « Dkooŋan kooŋ, nabiin nafer du katoh ki nalemparan, naŋow ihoŋ, na nfa našë naya na bgah bi nan. »

Kë ŋašë teema aji : « A-a, ŋya kafër du bayiti. » ³ Lot akooŋ ŋa te kë ŋado dinan awala du katohul. Ado kë bajuŋ ŋa, aboman ipoom indaŋ kë ŋadee.

⁴ Bahum baandobi piinɔŋ kë biinɔŋ biki ubeeka bašë bi afooy katoh, baŋaaj bti bawo da, du baŋaša te baŋaf, nin aloŋ aan-dukaa. ⁵ Badu Lot aji na a : « Biinɔŋ bambiinɔŋ ɔi katohu na utejan wi bawo ŋuŋ? Pënaan baka, ŋpiinɔŋ na baka. »

⁶ Lot apën abi moŋ baka ašë dët bgah ɔi kafëŋul. ⁷ Aji na baka : « An banoh naan, dkooŋan kooŋ nawutan kado buŋaan. ⁸ Natenan, dwo na bapoŋ baat batëb banwoon baandobi me biinɔŋ. Ddo baka bapën nado baka uko wi naŋaluŋ, našë nawut kado biinɔŋ biki nin uko uloŋ ɔiki bawo bayaant biki naan. »

⁹ Kë bašë teem aji : « Totiin ɔi. » Bakak aji na a : « Iwi inwoon nayaant, ašë ŋal pwo nawayëš! Hënkuŋ ŋdolu uko unwuŋuŋ apel wi ŋkdoluŋ baka. » Bawuuk Lot ašë tool pwa kapaat plëman. ¹⁰ Kë biinɔŋ banwoon du meet bašë haabëš amob Lot apulad meet ašë tuh plëman. ¹¹ Bado wal mënɔŋ biinɔŋ banwoon du bdiŋ kë bakak bakuul bukal bti, ajunna ɔi bapoŋ te du baŋaf, kë baankak awin plëman.

¹² ŋwanjut ŋuŋ ŋaji na Lot : « Ikak awo na ŋaaj aloŋ ɔi i? Bayootanu, babuku biinɔŋ na baat, baŋaaj bti banwoon biki nu ɔi ubeeka, jejan baka napën ɔi wa. ¹³ ŋtok ubeeka wi bti ɔiki na manjoonan baŋuŋ iko iwuŋaan maakan yi baŋaaj biki wa badoluŋ. Yawe Nawat Kabuka ayilun aji ŋtok ubeeka. »

¹⁴ Lot aya aŋiini na bayootanu, banjokuŋ babukul aji : « Nanaŋiin, napën ɔi dko di, ɔiki *Nawat Kabuka abi katok ubeeka. » Kë bašë šal aji abeŋ bej.

¹⁵ Wi unuur ujintuŋ na nfa kub, ŋwanjut ŋakak aji na Lot : « Naŋiin, ijeŋ aharu na

babuku baat batëb banwoon ɔi këme nakeŋ woli Nawat Kabuka akob biki ubeeka wi. »

¹⁶ Kë jibi Lot ahumuŋ na ŋšal ŋtëb, kë biinɔŋ bukuŋ bašë mëbana ɔi kaŋen, na aharul na babukul baat batëb ɔiki Nawat Kabuka aŋaŋi'a. Badola kë apën ɔi ubeeka.

¹⁷ Wi bapënanuŋ baka ɔi ubeeka, uwanjut uloŋ ɔi baka kë ušë ɔi : « ɔiin ibuuran ubida wi nu! Kten kafët ibot iwut kanaŋ nin dko dloŋ ɔi utaak wi, yaan du pnkuŋ iwutna kakeŋ. »

¹⁸ Kë Lot atem aji : « A-a, Naweeŋ, uunhinan kawo hënki! ¹⁹ Nalemparu awinana bnuuru ɔi kës ki nu, kë ibot adiimana mŋaga mnweek wi ibuuranuluŋ. Kë ŋji ŋšë wo mënhil kaŋi kaya du pnkuŋ bë puwuŋan paankbanën nkeŋ. ²⁰ Tenan, iwun ubeeka umpoŋ wi i? Uŋogi, kë nhil kaŋi kaban da. Wutan nya mmena da mbuuru, ɔiki uwo umpoŋ! »

²¹ Kë ateema aji : « Dkaak aŋenu uko waŋ, mënktok ubeeka wi iktiiŋiyaanuŋ. ²² Taraan iŋi iya imena du wa, ɔiki mënhil kado nin uko uloŋ bë iindobi ban da. » Uko waŋ ukaaj kë baŋu ubeeka mënɔŋ katim ki Šowar.*

²³ Unuur ujun pjinɔŋ wal wi Lot abanuŋ du Šowar, ²⁴ kë Yawe ašë du pdëpalën panktëraduŋ† kë pawoona baŋi ajot ɔi Fodom na Gomora. ²⁵ Atok ŋbeeka mënɔŋ na utaak mënɔŋ bti, afiŋ baŋaaj na iko bti immayuŋ ɔi mboš. ²⁶ Ahar Lot akok aten du kafëŋul ašë bi kak kak pnam.

²⁷ Abraham anaŋa na nfa kub ašë ya du dko di abiiŋ anaŋ ɔi kadun ki Nawat Kabuka, ²⁸ aten Fodom na Gomora na utaak bti ašë win udu kë ukpën da ɔi udu wi uyik! ²⁹ Wi Našibaŋi atokuŋ ŋbeeka ŋuŋ aleš Abraham apënan Lot kë abuur kaŋaafa ki bdoo du dko di abiiŋ afët.

Lot na babukul baat

³⁰ Lot aya afët du pnkuŋ ul na babukul baat batëb ɔiki aaŋŋoom pŋo du Šowar. Baya du pnkuŋ afët du bŋot banhooruŋ. ³¹ Unuur uloŋ, bajeen ŋaaj i Lot aji na aŋa'ul : « Aŋinun aŋaf hënkuŋ, kë nin ŋiinɔŋ aloŋ aankak awo ɔi utaak anhilun kapiinɔŋ na nja jibi baŋaaj bti bajaaj bado. ³² Biin ŋwul aŋin nja poot akuj ŋšë ŋpiinɔŋ na a ŋka bapoŋ, pntaali pi nul pawutna kaba. »

³³ Na utejan mënɔŋ bawul aŋin baka poot, kë bajeen ašë bi apiinɔŋ na aŋin anwoon aando me upiinɔŋ na unata abukul. ³⁴ Wi nfa mambanuŋ, kë bajeen ašë ɔi na aŋa'ul : « Takal na utejan dpiinɔŋ na aŋin nja ; biin ŋkak ŋwula ŋa na utejan poot adaan iŋë iya ipiinɔŋ na a, hënki ŋšë ŋbuk bapoŋ, pntaali pi nul pawutna kaba. » ³⁵ Bakak awul aŋin baka poot utejan mënɔŋ, kë nabaša apiinɔŋ na a, bë aando me upiinɔŋ na unata abukul. ³⁶ Hënki di babuk

* 19:22 Šowar : ɔi uhebërë dawoon umpoŋ. † 19:24 Pdëpalën panktëraduŋ: "Soufre, Sulfur, Sulfuro."

Lot bawoon na iyin, inwoonun du ašin baka.
³⁷ Bajeen abuk napoṭ ñiint ašë ʕu'a katim ki Mohab†, awoon atem bamohabit biki nṭa.
³⁸ Nabaasha kak abuk napoṭ ñiint aṭu'a katim ki Ben-Ami§; ul awoon atem bahamonit biki nṭa.

20

Abraham na Abimelek

¹ Abraham apenna du umban wi Mamre aya du utaa wi Negeb afet̄ ṭi ptoof pi nbeeka nji Kadeš na Šur. Abi ya pyaanṭ Gerar.
² Aji na baṅaaj ke Faara aharul awo aṭa'ul. Ke Abimelek naših i Gerar ašë do ke bayaarada Faara pa aniima.

³ Na utejan, Našibaṭi apen awinana ṭi kadunul na nṭaafi aji na a : « Naaṭ i iyeenkun aṭu ikeṭ ṭiki aniimaa. »

⁴ Abimelek ahum aando bi piint na a, ašë ji : « Ajugun, ifin ṅaaj anwoon aando uko ulonj i? ⁵ Abraham ṭi uleeful ajakun aji awo aṭa'ul ke Faara akak ajaken aji Abraham awo naweekul. Uko wi ndolun ddo do wa na uhaaš ujint, menṭo nin uko ulonj uwuṭaan. »

⁶ Ke Našibaṭi ateema na nṭaafi aji na a : « Aa, nji kak dme ke ido uko menṭ na uhaaš ujint. Nji dneenaniin pjuban ṭi kadun naan wi ndolun ke iimbana. ⁷ Henkun kakaan ñiint uṭ aharul ṭiki awo *naṭuparaan. Alun kañhanderu ibuurna. Woli iinkakana, kkeṭ iwi na biki katohu bti. »

⁸ Wi unuur ujintun, Abimelek adu baweek bti biki utaa ašë ṭup baka uko unṭepun, ke bašë lenk maakan. ⁹ Adu Abraham ašë ji na a : « we wi idolon baṅaaj henk ba? We wi ndoliin ke ido kak i katijaraan pjuban pweek pi, nji na baṅaaj biki utaa wi naan bti? Ido uko wi ṅaaj awoon aanwo kado. »

¹⁰ Akak ahepar Abraham aji : « We ukaan ke ido uko wanj ba? »

¹¹ Abraham ateema aji : « Dšal aji baṅaaj banwoon ṭi baṅoom Našibaṭi, ke kanuura ki ahar naan kahl kaṭu bafinṅ. ¹² Ado woha aṭa'naan ṭiki nṭok ašinun, baninin biki nwoon nṅentoki, ke nṣe bi niimar. ¹³ Wi Našibaṭi adolonj ke mpēn du katoh ki paapa añaay, djaka aji : “Dñehanu uko ulonj; woli injalēn, dko di nkyahaaj, jakan na baṅaaj iwo aṭa'naan.” »

¹⁴ Abimelek aje nkanee na npi na nṅit, balemp biint na baat awul Abraham ašë kakana Faara aharul. ¹⁵ Akak aji na a : « Utaak wi naan wi wi, ihinan kafet̄ dko di injalun. » ¹⁶ Aji na Faara kak : « Dwul naweeku itaka itum maakan*. Uko wanj ukyuujun baṅaaj bti banwoon na iwi ke iwo najint ṭi uko unṭepun. »

† 19:37 Mohab : ṭi uhebēre dawoon anwoonun du ašin.

* 20:16 Itaka itum maakan : Iwo uko ji baluk bi nṣubal iñeen-week na iñeen nṅwanṅ (130) nji nayafan.

† 21:9 Ke aknoha : Balon bapiit aji Ke akbeṅ Itaak.

¹⁷ Ke Abraham ašë ñehan Našibaṭi ajeban Abimelek na aharul na balemparul baat bahilna babuk, ¹⁸ ṭiki ado ke baat bti biki katoh ki Abimelek baanhil kabuk ṭi uko wi adolonj Faara ahar Abraham.

21

Kabuka ki Itaak

¹ *Yawe Nawat Kabuka ado Faara bnuura jibi abiiṅ aṭupa, ado uko wi abiiṅ ahoṅa.
² Awo na kayin abukar Abraham andoon abi wo wo naṭaf napoṭ ñiint, ṭi wal wi Našibaṭi abiiṅ ajaka. ³ Abraham aṭu napoṭ i Faara abukarulun katim ki Itaak*.

⁴ Wi Itaak abukul adolonj nnuur bakren, ke Abraham ašë do jibi Našibaṭi ajakulun, awalana katēmp. ⁵ Aka nṣubal iñeen-week (100) wi abukun Itaak.

⁶ Ke Faara ašë ji : « Našibaṭi awulēn uko wi nji kadoon kajiina, baṅaaj bti banktiinkun uko wi balilan na nji. »

⁷ Akak aṭiini aji : « In ahilanun ṭfa kaji na Abraham ke Faara abi kabootan? Ke nṣaaj abukara ñiint henkun wi aṭafun. »

Hagar na Iṣmayel badookana

⁸ Itaak adēm te ke anin ado kayana. Unuur menṭ ke Abraham ašë do ufettu uweek.
⁹ Hagar i utaa wi Ejiptu awo da na napoṭ i abukarun Abraham. Faara awin napoṭ ke aknoha†, ¹⁰ ašë ji na Abraham : « Dookan nalemp i na abukul, abuk nalemp i aanwo kayeenk ṭi iko yi ikdukurun Itaak abuk naan. »

¹¹ Uko menṭ ude Abraham maakan ṭiki Iṣmayel awo kak abukul. ¹² Ke Našibaṭi ašë ji na a : « Kṭoo kaṭaaf abuku na nalemparu, uko wi Faara akhepariin bti dolan wa, ṭiki ṭi Itaak di di pntaali pi nṅonjin pakpennun. ¹³ Ke abuk nalemp, ddola abuk pntaali pweek maakan, ṭiki awo kak abuku. »

¹⁴ Abraham anaṭa na nfa kub, aje kapoom na ubuuli wi meel awul Hagar, ke aṭu ṭi fet̄, akak awula napoṭ ašë dola ke ayaa. Ke Hagar aya añaay na *pndiiš pi Bertabe.

¹⁵ Wi meel manyaan aba, ke ašë bēkan napoṭ ṭi bko blon uṭeeh, ¹⁶ aya alow btiṣu aṭo ašë jun nwooni aji : « Mēnṅal pwin pkeṭ pi napoṭ naan. »

¹⁷ Našibaṭi atiink napoṭ ke akwooni, ke uwanjut wi nul ušë duuna Hagar du baṭi aji na a : « Hagar, we wa ba? Klēn, Našibaṭi atiink nwooni nji napoṭ du dko di ibēkanulun. ¹⁸ Jejana ibot imēbana bnuura ṭiki ddo babukul batum, bawo pntaali pweek. »

¹⁹ Našibaṭi ahaabēš wal menṭ keš ki Hagar ke ašë win pliik. Wi wi ayaaj aliik ubuuli atuman awul napoṭ ke adaani.

§ 19:38 Ben-Ami : ṭi uhebēre dawoon abuk pntaali pi naan.

* 21:3 Itaak : dawoon ṭi uhebēre aji.

²⁰ Naşibaŋi ayeŋ napoŋ kē akdēm. Afēŋ du pndiış akak ŋaay anhiluŋ kaşuuri maakan. ²¹ Wi afēŋuŋ du pndiış du Paran, anin kē aşē la'ara ŋaay anwoonŋ i utaak wi Ejiptu.

Bhoŋar bi Abraham na Abimelek

²² Unuur uloŋ, Abimelek na Fikol naşih i bangoli biki nul baya du Abraham aji na a : « Naşibaŋi awo ŋi kafeŋu ŋi iko bti yi ikdolun. ²³ Hēnkuŋ mehniin ŋi kadunul iji iinkguurēn nin, nji na babuk naan na babuk baka, kē ido bnuura na nji na utaak wi iwoon nayaant wi, jibi nwoon bnuura na iwi. » ²⁴ Kē Abraham atem aji : « Dhoŋ uko mēnt. »

²⁵ Wi wi Abraham aşaaŋ aleşana pliik ploŋ pi balempar Abimelek babiin ateha. ²⁶ Kē ateema aji : « Mēmme ŋaay andoluŋ uko waŋ. Iiŋŋupēn, dbaaŋ atiink tiink nŋa uko mēnt. »

²⁷ Wi wi Abraham aşaaŋ ajeŋ ŋkaneel, ŋpi, na ŋgit awul Abimelek, kē başē do bhoŋar. ²⁸ Abraham apēnan ŋkaneel ŋmpoŋi ŋwaat paaj na uloŋ. ²⁹ Kē Abimelek aşē hepara aji : « we ukaaŋ kē ipaŋēş ŋkaneel ŋmpoŋi ŋwaat paaj na uloŋ ŋi ba? »

³⁰ Kē ateema aji : « Yeenkan ŋkaneel paaj na uloŋ ŋi, uwo uko unkdiiimanuŋ kē nji djiŋuŋ pliik pi. » ³¹ Uko waŋ ukaaŋ kē badu dko mēnt aji Beerşeba† ŋiki bukal batēb bti bahoŋaruŋ da amehna.

³² Wi badoluŋ bhoŋar du Beerşeba aba, Abimelek na Fikol naşih i bangoli biki nul banaŋa akak du utaak wi bafiliten. ³³ Abraham atepi du Beerşeba bko bi bajaan bado Tamarit aşē dēman da *Yawe Nawat Kabuka anwoon aankba. ³⁴ Wi wi Abraham aşaaŋ aŋo ajon du utaak wi bafiliten.

22

Bŋejan bi Abraham

¹ Wi iko yaŋ iŋēpuŋ, Naşibaŋi aŋal pten me Abraham afiyaara kado uko wi akjakuluŋ aşē ji na a : « Abraham. »

Kē atem aji : « Nji wi. »

² Kē aji na a : « Jejan abuku, aloolan ŋaŋ i ikaaŋ, Itaak i iŋaluŋ maakan, iya du utaak wi Moriya du pnkuŋ pi nji kaluŋ kayuuju. Woli iban da, kjeja kafiŋaraan kabot katēra kadolēn bŋejan. »

³ Abraham anaŋa na nfa kub, atan ubuuru ajeŋ balemparul batēb na abukul, abot atib imul yi akyaan katērna'a, aşē tool pya dko di Naşibaŋi ajakuluŋ. ⁴ Wi bapoşuŋ ado ŋnuur ŋwajanŋ, kē Abraham aşē win dko di bajakuluŋ du kalowan. ⁵ Aji wal mēnt na balemparul : « Nadukiin ŋi na ubuuru. Nji na napoŋ ŋya kadēman Naşibaŋi kaşē kakak. »

⁶ Abraham ajeŋ imul yi akyaan katērna Itaak abukul awula kē akunaa, ul ŋi uleful kē

aşē mēban bdoo na umbaaŋ. Wi wi batooluŋ bukal batēb. ⁷ Itaak aŋiini wal mēnt na Abraham aşin aji : « Paap! »

Kē ateema aji : « Abuk naan, dtiinkul »

Kē akak aji na a : « Bdoo bii bi, kē imul yii yi, unkaneel wi bŋejan ubaa wo ŋuŋ ba? »

⁸ Kē atem aji : « Abuk naan, Naşibaŋi akyaan kawul unkaneel » kē başē tool bukal batēb bti.

⁹ Wi babanuŋ du dko di Naşibaŋi ajakuluŋ, Abraham aboman *bliit bi mngur, apaf da imul aşē tan Itaak abukul aŋu ŋi imul duuŋ. ¹⁰ Atoolan kaŋen ajeŋ umbaaŋ kafiŋna abukul. ¹¹ Kē uwanjuŋ wi *Yawe Nawat Kabuka uşē duuna du baŋi aji na a : « Abraham! Abraham! »

Kē atem aji : « Nji wi! »

¹² Kē uşē ji na a : « Kdeen kaŋen ŋi napoŋ! Kdola nin buŋaan! Dme hēnkuŋ kē iji ktiink Naşibaŋi : Idinan pwulēn abuku aloolan ŋaŋ i ikaaŋ. »

¹³ Abraham akat kēş aşē win unkaneel ukaş uloŋ wi itiiim ihotuŋ ŋi bgof. Aya ajeŋ wa aŋar Naşibaŋi atēr ado bŋejan, kē ukeŋar abukul. ¹⁴ Abraham adu dko mēnt aji : « Adonay Yire » uwoon Ajugun awul. Uko waŋ ukaaŋ kē hēnkuŋ baji baji : « Du pnkuŋ Ajugun awul. »

¹⁵ Uwanjuŋ wi Nawat Kabuka ukak adu-una Abraham du baŋi, ¹⁶ aji na a : « Dmehna ŋi bkow naan, nji Nawat Kabuka aji : jibi idoluŋ uko wi, adinan pwulēn abuku aloolan ŋaŋ i ikaaŋ, ¹⁷ dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuŋ ŋi iwi paŋum ŋi njah ŋi baŋi na pyiw panwoon ŋi kabaŋ ki bdēk. Pntaali pi nu pawat başoorad pa, payeenk ŋbeeka ŋi baka. ¹⁸ Dtēpna ŋi pntaali pi nu kawul kntaali ki mboş bti bnuura, ŋiki itiinkēn. »

¹⁹ Abraham awuŋşa akak du balemparul, kē batool pkak Beerşeba. Abraham afēŋ da.

Babuk Nahor

²⁰ Wi iko yaŋ iŋēpuŋ, baŋup Abraham aji Milka kak, ahar Nahor aŋa'ul abukara bapoŋ biint. ²¹ Bajeen awo katim ki Ut, aŋu na Buŋ aŋa'ul, na Kemuwel aşin Aram, ²² na Keted, na Hato, na Pildaş, na Yidlaf, na Betuwel. ²³ Betuwel abukuŋ Rebeka. Bukuŋ bawoon bapoŋ biint bakreŋ biki Milka abukaruŋ Nahor, aŋa Abraham. ²⁴ Nahor abi do baniw na ŋaay aloŋ i katim ki Rewuma, ankaan abuk bapoŋ biint, bawo : Teba, Gaham, Tahaş na Maaka.

23

Pkeŋ pi Faara na umoy wi nul

¹ Faara ado ŋşubal iŋeen-week na ŋşubal iŋeen ŋtēb na paaj na uloŋ (127); hēnk di di ŋnuurul ŋaliŋuŋ. ² Wi wi aşaaŋ akeŋ du

† 21:31 Beerşeba : ŋi uhebēre dawoon pliik pi kamehna.

Kiriyat-Arba (dawoon Hebron) du utaa wi Kanaan; Abraham awoonira abot aṭega.

³ Abraham apèn du meet di puum pi aharul papiinṭanuṅ aṣe ya du bahitit aji na baka : ⁴ « Dwo nayaanaṅ anfētunṅ na an, nayujaan dko dlonṅ di nhili kanug kamoyna ahar naan. »

⁵ Kè bahitit baṣe teema aji : ⁶ « Naweeek tiinkun : Naṣibaṭi adēmanu kè iwo ṭi ptoofun, tenan ṭi dko bti di ṅbomanuṅ aji ṅmoyna, datan dannuurnaaniṅ imoy aharu, nin aloṅ ṭi un aankneenanu dko di nul. »

⁷ Abraham anaṭa wal mēnt abi anup ṭi kadun ki baṅaanṅ biki utaa mēnt, bahitit. ⁸ Aṭiini na baka aji : « Woli nadinan mmoy ahar naan, natiinkaan, nabot naṭēnkēn naṭiini na Efron abuk Tohar. ⁹ Dṅjal awulēn du Makpela dko di abomanuṅ du kabaṅ ki uṭeehul kado kamoyna; awulaan da, dluka itaka yi dakwaaparunṅ ṭi kadunan, dakak dko dmoyni di naan. »

¹⁰ Kè Efron aṣe ṭo ṭi ptoof pi bahitit batēntul wal mēnt, Ateem Abraham ṭi kadun ki bahitit bti banwoonṅ du bayiti aji na a : ¹¹ « A-a naweeek, tiinkan! Dṅenu uṭeeh kabot kaṭenu dko dmoyni danwoonṅ du wa meet. Dṅenu da ṭi kadun ki baṅaanṅ bti : moyan aharu da. »

¹² Kè Abraham aṣe kak anup ṭi kadun ki baṅaanṅ biki utaa. ¹³ Aji na Efron ṭi kadun ki baka : « Dkooṭu kooṭ duni itiinkēn. Wutan nnug uṭeeh : yeenkan itaka, nṣe mmoy ahar naan da. »

¹⁴ Kè Efron aṣe teema aji : ¹⁵ « Naweeek, tiinkaan! Preeṣ pi mboṣ mi pawo [ktaka iṭeen week ṅbaakēr ki baṭaknuṅ untaam.] Kè itaka mēnt, iwo we ṭi ptoofun? Moyan puum pi aharu. »

¹⁶ Abraham atiink Efron, afēn itaka yi Efron ajakunṅ ṭi kadun ki bahitit : ktaka iṭeen week ṅbaakēr (400) ki baṭaknuṅ untaam.

¹⁷ Hēnk, kè uṭeeh wi Efron du Makpela dantaanunṅ na Mamre, uṭeeh na dko dmoyni danwoonṅ da, na mnko bti manwoonṅ ṭi uṭeeh meet ¹⁸ kè ikak yi Abraham ṭi kadun ki bahitit bti banwoonṅ du bayiti.

¹⁹ Wi uko waṅ uṭepun, kè Abraham aṣe ya amoy Faara aharul du bhēr banwoonṅ du uṭeeh wi Makpela ataṅ na Mamre, dawoon Hebronṅ du utaa wi Kanaan. ²⁰ Hēnk, kè bhēr na uṭeeh bti, naṣēn ṭi iṭeen yi bahitit akak bka bi Abraham, kè ado da pnguran.

24

Ṇaaṭ i Itaaṅ

¹ Abraham aṭaf wal mēnt maakan, kè *Yawe Nawat Kabuka akak awula bnuura ṭi iko bti. ² Abraham adu anwoonunṅ naweeek ṭi balemparul, abot awo namali i nul aji na

a : « Dkooṭu, ṭun kaṭēn ṭi pnkant pi naan uṭeeh* . ³ Mehniin ṭi kadun ki Nawat Kabuka Naṣibaṭi anṭakunṅ baṭi na mboṣ, iji iinkluṅ kalaar abuk naan napoṭ Ṇaaṭ ṭi biki Kanaan biki nfētunṅ ṭi ptoof pi baka ṭi. ⁴ Luṅi iya du utaa wi naan, du bayit naan, idat da Ṇaaṭ pa Itaaṅ abuk naan. »

⁵ Kè nalemparul ahepara aji : « Kè woli Ṇaaṭ aanluṅ adi pṭaṣēn te ṭi utaa wi, wal mēnt, kaṅooṭ abuku du utaa wi iwoonunṅ !? »

⁶ Kè Abraham ateema aji : « A-a. Ṭaafaraan kakakan da abuk naan. ⁷ Nawat Kabuka Naṣibaṭi ampēnanaanunṅ du katoh ki paapa na du utaa wi bayit naan, anjaknuṅ abot amehna aji aluṅ kawul pntaali pi naan mboṣ mi, aluṅ kayil uwanjuṭ wi nul ṭi kadunu, ijejna Ṇaaṭ i utaa naan pa abuk naan. ⁸ Aṣe wo woli Ṇaaṭ aandi pṭaṣu, iinkwo angaruṅ kamehna. Ṭaafaraan kakakan abuk naan da. »

⁹ Kè nalemp aṭu kaṭēn ṭi pnkant pi Abraham uṭeeh, amehna ṭi uko mēnt.

¹⁰ Nalemp unṅ ajeṅ ṅntaam ṅi pnkunkaali iṭeen ṅi Abraham abot aya na iko inuura iṭum yi akaanṅ, aṣe tool aya du ubeeka wi Nahor afētunṅ du utaa wi Metopotamiya. ¹¹ Wi abanuṅ da, ado ṅntaam kè ṅaknoorfēn du upēn ubeeka kaṅog pliiik. Uwo utaaṅ, ṭi wal wi baaṭ bajaanṅ baṣēn kabi pliiik.

¹² Wal mēnt kè aṣe ji : « Nawat Kabuka, iwi Naṣibaṭi i Abraham ajug naan ajaan adēman, dkooṭu kooṭ dolan iko iṭēp bnuura, ibot idiiman Abraham ajug naan bnuura bi nu! ¹³ Dwo ṭi kaṅog pliiik, kè baaṭ biki ubeeka bakpēn pbi kaliik meel. ¹⁴ Dolan poonu i ṅi kajakunṅ awalan pdunk pi nul aṭēnēn ndaan aṣe teemēn aji : “Daanan, mbot nwul ṅntaam ṅi nu ṅadaan,” awo Ṇaaṭ i iṅaluṅ pa Itaaṅ nalemparu ; kawin kè idiiman ajug naan bnuura bi nu. »

¹⁵ Aando bi ba pṭiini aṣe win poonu aloṅ kè akbi na pdunk ṭi pgarjan. Katimul kawo Rebeka, awo abuk Betuwel, Ṇiint abuk Milka, ahar aṭa Abraham anwoonṅ katim ki Nahor. ¹⁶ Napoṭ Ṇaaṭ mēnt awo neegani nannuura maakan, anwoonṅ aando bi me biint. Aya du pliiik, aliikar pdunk aṣe tool pkak.

¹⁷ Nalempar Abraham aṭi aya ayit na a aji : « Dkooṭu kooṭ, ṭenaan meel mntiinku ṭi pdunku ndaan. »

¹⁸ Kè ateam aji : « Naweeek, daanan » aṣe ṭaran awalan pdunk awula kè adaani. ¹⁹ Wi adaanunṅ aba, kè poonu akak aji na a : « Dkak aya kaliik, ṅntaam ṅi nu ṅadaan ṅado ṅateban. » ²⁰ Ataran ajeṣ ṅntaam meel mandukiinṅ munṅ ṭi kambēṅan akak aṭi aya aliik meel mnlonṅ pa ṅntaam bti. ²¹ Ṇiint awo ṭi

* 24:2 Ṭun kaṭēn ṭi pnkant pi naan uṭeeh : Ṭi udolade wi baka Ṇaaṅ aji do haṅ woli amehna uko uweek.

pşalana byompan aşê şal me Nawat Kabuka ado kê bgahul banuura.

²² Wi nntaam nji pnkunkaali njaadanuŋ ado teban, nniintŋ kē aşê jej brinku bi uwuuru bdiŋ abot aŋu'a kak inguuri itēb yi wuuru idiŋ. ²³ Wi wi aŋaan aji na poonu : « Iwo abuk in ba? Ťupaan, dkooŋu kooŋ, dko dfer dawo du uko ŋaaŋ nŋhilna nŋwala da i? »

²⁴ Kē ateem aji : « Dwo abuk Betuwel, nniintŋ i Milka abukaruŋ Nahor. » ²⁵ Akak aji na a : « Nŋwo na ujaagal wi nŋhiluŋ kaŋeef ipiintŋanaan nntaam nji nu na uko ude utum pa nŋa, akuŋ awo na dko di nahiluŋ kafēr. »

²⁶ Nniintŋ nalempar Abraham anuŋ wal mēntŋ adēman Nawat Kabuka ²⁷ aji : « Dbeeb *Yawe Nawat Kabuka, Naŋibaŋi i Abraham ajuŋ naan ajaan adēman, anwoon aanŋaŋan pdiiman ajuŋ naan bnuura na pdo uko wi ahoŋuluŋ. Kē nji, Yawe aŋijēn du katoh ki bayiŋ ajuŋ naan. »

²⁸ Poonu aŋi aya du uko anin, aŋuŋ uko unŋepuŋ. ²⁹ Ul Rebeka, aka naweekul nniintŋ i katim kawoon Laban, Laban mēntŋ aŋi aya du nniintŋ du pliiik. ³⁰ Wi Laban awinaŋ win brinku na inguuri yi aŋa'ul nnaaŋ awohuŋ abot aŋiink kē Rebeka aji : « Hēnk di di nniintŋ mēntŋ aŋiiniŋ na nji aji » aya du a, aŋēnk kē ahuma nnaŋ aŋog nntaam nji pnkunkaali du pliiik. ³¹ Laban aji na nniintŋ : « Biini, iwi i Nawat Kabuka awuluŋ bnuura bi nul! we ukaan kē iduka du bdiŋ ba te dboman katoh ala dko di iktuunŋ nntaam nji nu? » ³² Nniintŋ abi awala ŋi katoh, kē Laban afēnēŋa nntaam, aŋeef ujaagal abot awul nŋa uko ude. Awul nniintŋ na bangakandēruŋ na a meel baŋowna ihoŋ. ³³ Baŋij pde abēkana, kē nalempar Abraham aşê ji : « Mēnkde bē mēntŋuŋ uko wi nji nwoonŋ i kaŋuŋ. »

Laban kē aji na a : « Ťupan keeri. »

³⁴ Kē aji : « Dwo nalempar Abraham. ³⁵ Nawat Kabuka awula bnuura maakan, kē akak nayok. Awula nŋkaneel na nŋit, untaam na uwuuru, balemp biintŋ na baaŋ, na nntaam nji pnkunkaali na nŋbuuru. ³⁶ Faara, ahar ajuŋ naan abukara napoŋ nniintŋ wal wi adooŋ abi ŋaf ŋaf kē awul abukul mēntŋ iko bti yi akaan. ³⁷ Ajuŋ naan adolēn kē mmehna aji : « Iinklaar abuk naan nnaaŋ ŋi babak baŋaan biki utaak wi Kanaan wi nfēŋuŋ. ³⁸ Mehniin iji iya du bayiŋ naan, du katoh ki paapa kadat da nnaaŋ pa abuk naan. »

³⁹ « Kē nŋŋe hepar ajuŋ naan aji na a : « Kē woli nnaaŋ aandi pbi na nji kado hum? »

⁴⁰ « Kē ateem aji : « Nawat Kabuka i njaanŋ kaŋaŋ aluŋ kayil uwanjut wi nul, uŋju te du dko di nŋakuŋ iŋŋe idat wal mēntŋ nnaaŋ pa abuk naan ŋi bayiŋ naan, du katoh ki paapa. ⁴¹ Iinkwo angaruŋ kamehna ki nŋu'iiŋ pdo : iya du bayiŋ naan, kē woli bapok pwulu nnaaŋ iŋj, iinkwo angaruŋ kamehna ki nŋu'iiŋ. »

⁴² « Dban nŋa du pliiik aşê ji : « Nawat Kabuka, iwi Naŋibaŋi i Abraham ajuŋ naan ajaan adēman, dkooŋu kooŋ dolaan iko itēp bnuura, nwin uko wi mbiinŋ pla! ⁴³ Dnaŋ aŋog pliiik, napoŋ nnaaŋ ankmbiinŋ pliiik da i nji kajakuŋ : 'Dkooŋu kooŋ, ŋenaan meel mntiinku ŋi pdunku, ddaan', ⁴⁴ kē ateemēn aji : 'Daanan, mbot nya nliik meel pa nntaam nji nu', kdola awo i iwi Nawat Kabuka adatuŋ pa awo ahar abuk ajuŋ naan. »

⁴⁵ « Mēndo bi ba nŋehan Ajugun ŋi uŋal naan, kē Rebeka aşê bi na pdunkul ŋi pŋaŋan, aya du pliiik, aliiik meel, kē nŋŋe jaka : « Dkooŋu kooŋ, ŋenaan meel mntiinku ddaan. »

⁴⁶ Ataran awalan pdunk, aşê jakēn : « Daanan mbot nya nliik meel, nntaam nji nu njaadan. » Ddaan, kē akak aliiik nntaam meel.

⁴⁷ « Kē nhepara aji : « Iwo abuk in ba? »

« Kē ateem aji : « Dwo abuk Betuwel i Milka abukaruŋ Nahor. » Wal mēntŋ wi wi nŋu'uluŋ brinku ŋi byiŋ abot aŋu'a inguuri ŋi iŋen. ⁴⁸ Dŋuŋ adēman Nawat Kabuka abot abeeba, ul Naŋibaŋi i Abraham ajuŋ naan anŋjnuŋ ŋi bgah bi bnuura pyeenk abab aŋa ajuŋ naan pa awo ahar abukul. ⁴⁹ Hēnkunŋ woli narjal pdo ajuŋ naan bnuura naŋupaan, kē woli naankak ahil naŋupēn mmee jibi nji kadoli. »

⁵⁰ Laban na Betuwel kē baŋŋe ŋiini na a aji : « Uko uwoona du Nawat Kabuka, nŋnihil kaji uko ulonŋ da, kadinan kēme kapok. ⁵¹ Rebeka awuŋ ŋi kadunu : jejana iyaanaan akak ahar abuk ajuŋ jibi Nawat Kabuka ajakuŋ. »

⁵² Wi nalempar Abraham aŋiinkuŋ uko wanŋ aşê fēŋ kēŋ ŋi mboŋ adēman Nawat Kabuka. ⁵³ Apēnan wal mēntŋ uwuuru na untaan na imiŋa awul Rebeka, akuŋ aŋen naweekul nniintŋ na anin iko itum inuura. ⁵⁴ Ul na biintŋ bangakandēruŋ na a bade, adaan abot afēr da.

Na nfa wi banaŋiŋ, kē aşê ji : « Nawutaan nŋiŋŋ du uko ajuŋ naan. »

⁵⁵ Naweek Rebeka na anin kē baŋŋe ji na a : « Wutan napoŋ aduka na un uko ji nŋnuur iŋeen abaa aya. »

⁵⁶ Kē aşê teem baka aji : « Nakjonanaan, wi Nawat Kabuka aŋjnuŋ kē ndo win uko wi mbiinŋ pla. Nawutaan nkak du ajuŋ naan. »

⁵⁷ Kē baŋŋe ji na a : « Nawulēn nŋdu poonu nhepara uko wi aŋaluŋ. » ⁵⁸ Hēnk di baduunŋ Rebeka ahepara aji : « Injal kaya na nniintŋ i i? »

Kē ateem aji : « Dŋjali. »

⁵⁹ Bawut wal mēntŋ Rebeka aŋa baka na nalemp anyewi'uluŋ, kē baya na nniintŋ nalempar Abraham unŋ na biintŋ bangakandēruŋ na a. ⁶⁰ Baŋehandēr Rebeka bnuura aji na a :

« Iwi aŋa'un, yaan

ibuk bapoŋ batum maakan
babuku baji bawat baŋoorad baka
kajeŋ nheeka nji baka. »

⁶¹ Rebeka na balemparul banaṭa apaya ṭi nṭtaam ṭi pnkunkaali aṭaş űiint. Hēnk di di nalempar Abraham ajejuṅ ṭi aya.

⁶² Itaak awoona du pliik pi Lahay-Roy, afēṭ wal mēnt ṭi Negeb. ⁶³ Aya na utaakal apēn pṭar ihoṭ du uṭeeh, aṣē win ṭi nṭtaam ṭi pnkunkaali kē ṭi akabi. ⁶⁴ Rebeka akak awin Itaak. Alut awala ṭi unṭaam, ⁶⁵ aṣē ṭi na nalempar Abraham : « Ṇiint ahoṅ akwoonun du uṭeeh abi pkitun hēnk ba? »

Kē Ṇiint ateema aji : « Ajug naan a. » Wi wi aṣaṅ ajeṭ uleent agur bkow.

⁶⁶ Ṇiint nalempar Abraham aṣup Itaak iko bṭi jibi iṭēpari. ⁶⁷ Kē Itaak aṣē jej Rebeka aneejan du kalaona ki Faara anin : ajeja kē awo aharul, abot aṅala. Hēnk di di Itaak aṭaṅanun ṭi pṭeḡa pkeṭ pi anin.

25

Pntaali pi Ketura

¹ Abraham akak abi niim ṭi aṭaṅ alon i katim kawoon Ketura. ² Kē abukara Timran na Yokṣan na Medan, na Majaan na Yiṣbah na Ṣuwah. ³ Yokṣan abuk Ṣeba na Dedan, kē babuk Dedan bawoon bahaṣurit na baletuṣim na balewumin. ⁴ Babuk Majaan bawo : Efa na Efer na Hanok na Abida na Eldaa. Bukun bṭi bawoon babuk Ketura.

⁵ Abraham adukar Itaak bka bi ṭul bṭi. ⁶ Kē wi ahumuṅ aandobi keṭ, aṭen babuk iniwul iko ilon aṣē do baka kē balow Itaak aya du utaak unwoon du umayar unuur.

⁷ Abraham ado ṅṣubal iṭeen-week na ṅṣubal iṭeen paaj na iṭeen na kaṅeen (175) ṭi mboṣ. ⁸ Wal mēnt wi wi aṣaṅ akeṭ wi aṭaṅ aba ṅnuur abot awo ṭi mnilan, kē bamoya kē aya du bajugul. ⁹ Itaak na Iṣmayel babukul bamoya du bhēr bi Makpela, kaṅog Mamre du uṭeeh wi Efron abuk Fohar nahitit. ¹⁰ Uṭeeh mēnt Abraham abiiṅ anug wa du bahitit. Dul di amoyiiṅ ul na Faara aharul. ¹¹ Wi Abraham akeṭun, Naṣibaṭi awul Itaak anṭeṭun du kaṅog pliik pi Lahay-Roy bnuura.

Babuk Iṣmayel

¹² Hagar ṭi aṭaṅ i Ejiptu, nalempar Faara, abukar Abraham Iṣmayel. Babuk Iṣmayel biki biki. ¹³ Itim yi baka jibi baṭaari yii yi : bajeen awo Nebayot aṭu na Kedar, na Adbeel na Miṭtam, ¹⁴ na Miṣma, na Duma, na Maata ¹⁵ na Hadad na Tema, na Yetur na Nafiṣ na Kedema. ¹⁶ Bukun bawoon babuk Iṣmayel iṭeen na batēb, andoli awo naṣih i pntaali pampēnnun ṭi a. Bawul itim yi baka ṅntanka na ṅṭeṭ ṭi baka.

¹⁷ Iṣmayel ado ṅṣubal iṭeen-week na ṅṣubal iṭeen ṅwajanṭ na paaj na ulon (137) ṭi mboṣ. Wi wi aṣaṅ akeṭ amoya aya du bajugul.

¹⁸ Pntaali pampēnnun ṭi a pafēṭ du utaak unwoonun Hawila te Ṣur danwoon du umayar unuur wi utaak wi Ejiptu. Pntaali pi Iṣmayel paantiinkar na biki kntaali ki babuk aṣin.

Kabuka ki bi Etawu na Yakob

¹⁹ Uko wi Itaak abuk Abraham wii wi : Abraham abuk Itaak, ²⁰ kē Itaak aka ṅṣubal iṭeen ṅbaakēr wi aniimuṅ Rebeka aṭa Laban abuk Betuwel. Betuwel na Laban bawo baharameeṅ banwoonun Padan-Aram.

²¹ Itaak aṅehan *Nawat Kabuka pa aharul ṭi ki aanhil pbuk. Kē Nawat Kabuka atiinka, Rebeka aharul kē awo na kayiṅ. ²² Bapoṭ baṣiṅṭar ṭi kayiṅul meet, kē aṣē ṭi « we ukaṅ kē uko waṅ uwo ba? » Aya wal mēnt ahepar Nawat Kabuka.

²³ Kē Nawat Kabuka aṣē ṭi na a : « Kntaali ktēb kawoon ṭi kayiṅul kē kntaali ktēb kamkpēnuṅ ṭi iwi, kaluṅ kagarna du kayiṅ meet, Ploṅ pabi kadēm kapel pundu, pi naweek pabi kado kalempar pi nam-poṭi. »

²⁴ Wi wal wi kabuk ubanuṅ, kē kbet kapēn ṭi kayiṅul. ²⁵ Nateek ampēnuṅ ajeenk jud awo ṭi umanta wi pfaal ; kē badu'a aji Etawu* ²⁶ Wi akpēnuṅ, kē aṭa'ul aṣē bi kak, amēbana mēban ṭi pṣoṅ ; kē badu'a aji Yakob†. Itaak aka ṅṣubal iṭeen-paaj (60) wi babukiṅ.

²⁷ Bapoṭ badēmi, kē Etawu akak najan naweek, anṅaluṅ uṭeeh. Yakob ul kē awo ṭi aṅ anyompandēruṅ abot aji ṅal pṭo du kalaona meet. ²⁸ Itaak ul amagan Etawu ṭi aṅal uyemaṭ wi pjan, kē Rebeka aṣē magan Yakob.

²⁹ Unuur ulon, Yakob awo ṭi pjuṅ pot, kē Etawu aṣē woona uṭeeh akeṭ ubon. ³⁰ Aji na Yakob : « Faaran, wulaan nde ṭi pot bjeenkul buṅ! Ubun ude'ēn. » Ukaṅ kē bakak adu'a kak aji Edom, uwoon najeenkal.

³¹ Yakob kē aṣē ṭi na a : « Waapaan duna pweek pi nu‡. »

³² Kē Etawu ateema aji : « Tenan, dkeṭ abaa dolna we pweek ba? »

³³ Kē Yakob akak aji na a : « Duni imehna ṭi kadun naan. » Kē amehna, awaap Yakob pweek pi nul. ³⁴ Wal mēnt, kē Yakob aṣē naṭa awula kapoom na pot bi ujoṣar, kē ade adaan aṣē naṭa aya. Hēnk di di Etawu abeeh-huṅ pweek.

26

Itaak du Gerar

¹ Ubi ka wal mēnt ṭi utaak wuṅ ubon uweek, umpaṭun na uteek umbiiṅ awo ṭi wal wi Abraham, kē Itaak aṣē ya du Abimelek naṣih i bafilitten du utaak wi Gerar. ² *Yawe Nawat Kabuka apēn awinana ṭi kadunul

* 25:25 Etawu : ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pjab uwel. † 25:26 Yakob : ṭi uhebērē daṭok katiinkare na pṣoṅ. ‡ 25:31 Pweek pi nu : ṭi bukal nateek anjaṅ abuka ṭi kbet awoonun naweek.

aşê ji na a : « Wutan kaya du utaaq wi Ejiptu! Toon du utaaq wi nji kaluñ kayuuju. ³Toon ti utaaq wi, dwo na iwi kabot kawulu bnuura. Aa, dwulu mboş mi ntaak ni bti iwi na pntaali pankpennuñ ti iwi. [Hênk] ddo wal mênţ kahoñ ki mbiin ado Abraham şaaş. ⁴Ddo pntaali pankpennuñ ti iwi patum ji njah ni bañi kaşê kawul pa ntaak ni bti. Dţêpna ti pntaali pi nu kawul knaali ki mboş bti bnuura. ⁵Ddo hañ ţiki Abraham atiinkên abot ado uko wi njakuluñ, aţaş pjukan pi naan na bgah bi naan. » ⁶Kê hênk di di Itaak aţoñ du Gerar.

⁷Bańaan biki dko mênţ bahepara jibi awoori na aharul, kê aşê ji na baka awo aţa'ul. Aţi pji na baka awo aharul, ţiki aşal aji Rebeka abi kaţu bafina ţiki anuura maakan. ⁸Wi baţoñ ajon ţi utaaq, kê Abimelek naşih i bafilitten aşê naţ unuur uloñ ţi ujaneel wi nul aşê win Itaak na Rebeka aharul kê baknoha. ⁹Ado kê badu Itaak aşê ji na a : « Dwin kê Rebeka awo aharu, kê ibaa ji awo aţa'u? »

Itaak kê ateem aji : « Dşal aji uko wi nul uhil kaţu bafinên. »

¹⁰Kê Abimelek aşê kak aji na a : « Imeha uko wi idoluñ un hênk i? Uduka ntiinku aloñ ţi utaaq wi apiinţ na aharu, ido wal mênţ njuban pjuban pweek. » ¹¹Abimelek ado wal mênţ kê baţuñ ţi utaaq bti aji ankdoluñ fiinţ i kême aharul uko uwuţaan ado bafina.

¹²Itaak ajaar ţi utaaq wuñ aşê kit uşubal mênţ, nyaaş iñeen week uko wi atepiin. Nawat Kabuka awula bnuura, ¹³kê akak nayok, abot yoka yok pya ado wo nayok naweek maakan. ¹⁴Aka itani yi nntaam nmpoţi na yi nntaam nweek, abot aka balemp batum. Kê bafilitten başê kak akuja.

¹⁵Bamoy mnlilik mi balemp biki Abraham aşin babin ajip wi ahumuñ najeb. ¹⁶Abimelek aji na Itaak : « Pênan ţi dko di nun ikak hênkuñ nnañ naweek pa pţo ţi na un. »

Mnlilik mi umban wi Beerşeba

¹⁷Itaak apên da, aya du dko danwoon ţi uţeş wi inkuñ yi Gerar aţo da. ¹⁸Amoyêş mnlilik mi Abraham aşin, mi bafilitten babin amoy, wi akeţuñ, abot aţu ma itim yi abin awul ma. ¹⁹Wi balempar Itaak bakjipuñ du uţeş wi inkuñ du Gerar bawuñ du ukumpêş wi meel mankıin. ²⁰Kê bayafan biki Gerar başê neeñ pñom na biki nul, baji meel muñ manwo mi baka. Ukaañ kê Itaak awul ukumpêş mênţ katim ki Eteka*, ţiki banomma wa. ²¹Kê bakak ajip plilik ploñ kê bakak anomna pa, aţu pa

katim ki Fitna†. ²²Apên da aya jipan plilik ploñ kê başê wo baanjomna pa, kê awul pa katim ki Rehobot‡ aşê ji : « Nawat Kabuka ajeehanun bgah nşilna nyok ţi dko di. »

²³Dul di apênun aya Beerşeba. ²⁴Kê Yawe Nawat Kabuka aşê pên awinana ţi utejan mênţ aji na a :

« Nji dwoon Naşibaţi i Abraham şaaş ajaan adêman, wutan kalênk, dwo na iwi. Dwulu bnuura kabot kado pntaali pankpennuñ ţi iwi patum, ţiki dleş Abraham nalempar naan. »

²⁵Itaak aboman da *bliit bi mngur adêman da Naşibaţi adu'a Nawat Kabuka.

Atar da kaloona ki nul ; kê balemparul başê jip da plilik.

Bhoñar na Abimelek

²⁶Abimelek, na Ahutat ańnoguluñ, na Pikol naweek i bangoli biki nul, bapêna Gerar aya pwin Itaak. ²⁷Itaak aji na baka : « we ukaañ kê nabi ţi nji? An nanşoornuñ adoo dookên du utaaq wi nan. »

²⁸Kê bateem aji : « Nwin hênkuñ bnuura kê *Yawe Nawat Kabuka ado na iwi, aşê ji nwo i kamehna un bti nşilna nwo bhoñar na iwi. ²⁹Mehniin kê iinkdolun nin buţaan bloñ, jibi nşih awo nşendolu nin buţaan, bnuura tañ bi bi nşoliin abot awutu kê iya, kê nşooranu. Kê Nawat Kabuka aşê wulu bnuura hênkuñ. » ³⁰Itaak Ajuñar baka bnuura kê bade abot adaan. ³¹Wi banaţiin na nfa aşê do andoli kahoñ. Kê Itaak aşê wut baka kê bayaa, aya na itêb ijoo.

³²Kê ţi unuur mênţ wi wi balemparul banwoon ţi pjip plilik ploñ, babin ajaka kê bawuñ du meel. ³³Kê Itaak aşê ţu plilik mênţ katim ki Şiba§, dul di katim ki ubeeka wi Beerşeba* kawoonuñ te hênkuñ.

Baaţ biki Etawu

³⁴Wi Etawu akañ nşubal iñeen nşakêr aniim baaţ bahitit batêb : Judit abuk Beer, na Baţmat abuk Elon. ³⁵Bukal batêb bti banooran Itaak na Rebeka.

27

Itaak ańehan Naşibaţi awul Yakob bnuura

¹Itaak abi taş, kêş kê kafêl na a, kê aando kak awin. Adu Etawu abukul bajeen aji na a : « Abuk naan. » Kê uñ ahepna aji na a : « Nji wi. »

²Kê aşê ji na a : « Tenan, dtaş hênkuñ, mêmme unuur wi nji kakeţuñ. ³Jejan işuuri yi nu, iya uţeş ijanên uko uloñ, ⁴ibi ijuñên pde plil jibi njaan kañal, biin iwulên

* 26:20 Ţi uhebêrê Eteka dawoon pñom. † 26:21 Ţi uhebêrê, Fitna dawoon pşoor. ‡ 26:22 Rehobot : Ţi uhebêrê dawoon dko danhaanun kême danjeehuñ. § 26:33 Şiba : Ţi uhebêrê dawoon kahoñ kême paaj na uloñ ţi uţuş wi uhebêrê. * 26:33 Beerşeba : Ţi uhebêrê dawoon plilik pi kahoñ kême plilik pi paaj na uloñ. Natenan kak Ţi Ujuni 21.31.

pa, ndele kaşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura. »

⁵ Kë Rebeka aşë tiink Itaak wi akţiiniin na Etawu abukul. Etawu aya du uteeħ pjan aşin uko ulonj. ⁶ Kë Rebeka aşë ji na Yakob abukul : « Dtiink ñehkuñj kē şaaş akji na Etawu naweeuku, ⁷ aya ajana uko ulonj ajuñja pde plil, adele aşë ñehandëra *Yawe Nawat Kabuka awula bnuura ji abi keţ. ⁸ Hēnkunj abuk naan, tiinkaan ibot ido uko wi nji kajiin. ⁹ Yaan du batani itijjēn ŋpi ŋtēb ŋmpoţi ŋnuura, djuñ şaaş pde plil jibi ajaan aŋal. ¹⁰ Iya kawula pa ade, aşë ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura ji abi ado kakeţ. »

¹¹ Yakob aji na Rebeka anin : « Iwin kē Etawu abuk paapa ajab uleef kē nji nşē wo na katēl kajinj. ¹² Paapa ahilan kalaalanaan, kaşë kawin kē ddo na pguura, wal mēntŋ afēpēn nin aankñehandērēn Naşibaţi. »

¹³ Anin kē aşë ji na a : « Afēpule, uko mēntŋ ukakñēn. Abuk naan, tiinkaan ŋañ, yaan itijjēn ŋpi. »

¹⁴ Yakob ayaarad ŋa abi awul anin kē ajuñar Itaak pde plil jibi ajaan aŋal. ¹⁵ Rebeka ayaar iko innuurnaaniin ŋi yi Etawu bajeenul awoonaanuj ŋi katoh abi woharan Yakob abukul nabaşa. ¹⁶ Akak ajeñ kanjan ki ŋpi ŋuñ agura ŋi iñen na dko danwoonj djinj ŋi kaţuţ, ¹⁷ aşë wul pde plil na kapoom yi ajuñuj Yakob abukul. ¹⁸ Kē Yakob aya du aşin aji na a : « Paap! »

Kē uñ ahepna aji : « Wo, iwi in ul a abuk naan? »

¹⁹ Aji na aşin : « Nji Etawu abuku nateek a, ddo uko wi ijaknuj. Dkootu naţin iţo ide uko wi nyaan ajan, idele aba kşë ñehandērēn Naşibaţi. »

²⁰ Kē ateema aji : « Iba tar we ŋi pjan pi iyaan ba? »

Kē aji na a : « Nawat Kabuka Naşibaţi i ijaan kdēman awoonj na nji. »

²¹ Kē Itaak aşë ji na a : « Ñogan nlaalanu nten me iwi Etawu abuk naan a ha. »

²² Kē abi aňog aşin, kē alaalana aşë ji : « Pdiim pawo pi Yakob kē iñen işē wo yi Etawu. »

²³ Aanyikrēn Yakob ŋiki iñen ijab ji yi Etawu naweeukul. Adun ahepara ji abi ado kañehandëra Naşibaţi aji : ²⁴ « Iwoha Etawu abuk naan i? » Kē adinani.

²⁵ Itaak kē aşë ji na a : « Abuk naan, wullaan nde uko wi iyaan ajan nşē ñehandëru Naşibaţi awulu bnuura. »

Ayişa kē adee abot awula poot kē adaani. ²⁶ Aşin aji na a : « Abuk naan, biin iňogēn imookēn. » ²⁷ Kē abi ñoga amooka, kē Itaak aşë ñēfnŋēna imişa aşë ñehandëra Naşibaţi aji :

« Aa, pţēkēñ pi abuk naan pawo ji pi mboş mnēk

mi Nawat Kabuka awuluj bnuura.

²⁸ Dñehan Naşibaţi awulu upoş wi baţi, na mboş mnēk

mankwuluj ŋdeey ŋtum maakan na mnko mndolni ubiñu mntum maakan

²⁹ Kntaali kado kalemparu

bañaan bado kanjup ŋi kadunu.

Iwo naşih i babak şaaş,

babuk naan babot bado kanjup ŋi kadunu.

Ankñehandëriin buţaan afēpana,

Bnuura pa ankñehandëriin bnuura. »

³⁰ Itaak aba pñehandër Yakob Naşibaţi, kē wi Yakob akpēnuj du uko aşin kē Etawu naweeukul aşë pēnna pjan. ³¹ Ul kak ajuñ aşin pde plil aşë ŋja pa. Aji na a : « Paapa anaţin ade uko wi abukul ayaan ajana, hēnk aşë ñehandëra Naşibaţi awula bnuura. »

³² Kē aşin ahepara aji : « Iwi in ul a? »

Kē ateem aji : « Nji Etawu abuku nateek a. »

³³ Kē uleef uşē lēnk na Itaak maakan kē aşë hepar aji : « Kē in ayaan ajan aţijēn kē ndee? Dnaţa ade abot añehandëra Naşibaţi awula bnuura ji ibi ido kabi. Bnuura mēntŋ baankpēn ŋi a. »

³⁴ Wi Etawu aţiinkunj uţup wi aşin, ajooţan abot adebeaţ aşē ŋajar maakan aji na aşin : « Kak iñehandērēn Naşibaţi awulēn bnuura. »

³⁵ Kē uñ aşē teema aji : « Abuk şaaş ado mntit abi yeenk bnuura bi nwoonj kañehandëru. »

³⁶ Kē Etawu akak aji : « Uyaaş utēbantēn wi akguurnuj wi. Wom wi katimul kawoonj Yakob naguuru ukaañ. Abi yeenkēn pweek abot ayeenkēn hēnkunj uko wi iwoonj kañehandērēn Naşibaţi. »

Etawu akak aji : « Kē iinkak ahank nin uko ulonj wi ihinanuj kañehandērēn Naşibaţi i? »

³⁷ Itaak kē aşë ji : « Ddo kē awo naşih i nu, ddo kē babak aşin bti bawo balemparul. Dwula ŋdeey na poot. Abuk naan, we wi nkaañ ahil kañehandëru Naşibaţi? »

³⁸ Kē Etawu aşë ji na aşin : « Kē wañ wi wi ihinanuj kañehandērēn ñaañ ŋañ? Ñehandëraan Naşibaţi, Paap » aşë jun ŋwooni.

³⁹ Kē Itaak aşë ji na a :

« Iya kafēţ kalow mboş mnuura, kalow upoş wi baţi.

⁴⁰ Ido kadeena kakej ki nu, ido kalempar abuk şaaş

kē unuur wi ikpataţiin ibuur ŋi pţal pi aţu'iin ŋi kaţuţ. »

Pţi pi Yakob

⁴¹ Etawu adeebaţēr Yakob maakan ŋi uko wi aşin añehandërunj Naşibaţi aşë ji ŋi uşal : « Wal wi Paapa akkeţuj uňogi. Wal mēntŋ dfinj Yakob aţa'naan. »

⁴² Wi habiin aţup Rebeka uţup wi Etawu abukul bajeen, kē aşë do kē badu'a Yakob abukul nabaşa aji na a : « Naweeuku aŋal kafinju kalukanaan. ⁴³ Hēnkunj abuk naan, tiinkaan bnuura : ŋiin, iya du ubeeka wi

Haran du Laban abuk paapa. ⁴⁴ Ƴoon da te udeeb wi Ƴmaku udoo uba, ⁴⁵ wal wi udeeb wi nul ukbaan, aƳilma uko wi idolon, dƳil babiradu da. Dwo i kawaan an batëb bti unuur uloolan i? »

⁴⁶ Rebeka aya aji na Itaak : « Baat bahitit biki banooranaan maakan. Woli Yakob akak aniim Ƴi baat biki utaak wi, baat batënt bahitit biki, kahokan kakët. »

28

¹ Kë Itaak adu Yakob aƳehandëra NaųibaƳi aųë ji na a : « KƳej ƳaaƳ Ƴi babak Kanaan. ² NaƳiin iya utaak wi Padan-Aram du Betuwel aųin naan, yaan idat ƳaaƳ Ƴi babak Laban naan ƳiinƳ. ³ DƳehan *El ųaday, NaųibaƳi An-hiniin iko bti awulu bnuura, ado kabuk ka-joobët na iwi ibuk kntaali ktum. ⁴ Awulu bnuura iwi na pntaali pankpënnun Ƴi iwi, bnuura bi awulun Abraham, ihilna ika utaak wi iwoon Ƴa hënk nayaant, wi NaųibaƳi awulun Abraham. » ⁵ Itaak ado kë Yakob aya Padan-Aram du Laban abuk Betuwel naharameen naweek Rebeka anin bi Yakob na Etawu.

⁶ Etawu awin kë Itaak aƳehandër Yakob bnuura abot adola kë aya Padan-Aram pla ƳaaƳ, akak ame kë wi aųin akƳehandërunun bnuura aji na a awut kaniim baat biki Kanaan, ⁷ kë Yakob atiink uko wi aųin na anin bajakulun. ⁸ Wal mënt kë Etawu aųë yikrën kë Itaak aųin aanƳal baat biki Kanaan. ⁹ Kë aųë naƳa aya du Iųmayel abuk Abraham, aniim Mahalat abukul, aƳa Nebayot, ahoƳëlëų Ƴi biki adoon abi niim.

NƳaafi Ƴi Yakob

¹⁰ Yakob apën Ƴi Beerųeba atool pya Haran. ¹¹ Aya aban Ƴi dko dlon aųë naƳ da kafër Ƴiki unuur udo bi jot jot. AƳej plaak plon apafna bkow aųë noƳënt. ¹² Wi aknoƳëntun aųë Ƴaafi awin uko ji Ƴdiir kë Ƴatëf Ƴi mboų te baƳi, ƳwanjuƳ Ƴi NaųibaƳi kë Ƴakpaya awala. ¹³ Kë *Yawe Nawat Kabuka aųë pën awinana aji : « Nji dwoon Yawe Nawat Kabuka, NaųibaƳi i Abraham ateemu na Itaak bajaan badëman. Mboų mi ipiinun mi dwulu ma iwi na pntaali pankpënnun Ƴi iwi. ¹⁴ Pntaali mënt patum ji pyiw pi mboų, patum kaniink dko bti Ƴi mboų, kntaali ki umundu bti kaƳëpna Ƴi iwi na pntaali pi na kayeenkna bnuura bi NaųibaƳi. ¹⁵ Tenan, dwo na iwi kayenju du dko bti di ikyaan, dluƳ kakakanu kak Ƴi utaak wi. Mënkwatanu, ddo uko bti wi nhoƳiin. »

¹⁶ Yakob alënk aten aųë ji : « Na manjoonan Nawat Kabuka awo Ƴi dko di, kë nųë wo mëmmee. » ¹⁷ Alënk aųë ji : « Dko di dayimani. Dawo dko di NaųibaƳi, plëman pi baƳi pa. » ¹⁸ AnaƳa na nfa kub aƳej plaak pi apafnun bkow atëf pa aųë tul ukëra Ƴi pa

duuƳ. ¹⁹ Awul dko mënt katim ki Betel*, katim ki ubeeka mënt kabi wo Lut.

²⁰ Kë Yakob aųë mehna aji na Yawe Nawat Kabuka : « Woli iwo na nji amëbanaan bnuura Ƴi bayaas bi nji kayaan, awulën uko ude na uwohara, ²¹ woli dkak najeb du uko paapa, iwi, Yawe Nawat Kabuka, ikwoon i nji kadoon kadëman. ²² Kë plaak pi pakwoon katoh ki NaųibaƳi, kë iko bti yi ikwulun Ƴi ddo ya ifah iñeen kapënan kalon kawulu. »

29

Yakob ayit na Rakel

¹ Yakob akak aƳej bgah apoų aya umban wi Ƴtaak Ƴi umayar unuur. ² Unuur ulon awin pliiik plon du uƳeeh, itani iwajant Ƴi Ƴnkaneel na Ƴpi ipiinƳ aƳon Ƴi pa : Ƴi pliiik mënt di di bajaan badaannanan itani yun ; kë plaak pi bajaan badëtna pa paųë wo pweek. ³ Woli itani bti ibi ayit, baji bakël plaak, kahaabëų pliiik kaųë danaan Ƴntaam. Babale baji bakakan plaak kadë pa.

⁴ Yakob ahepar bayafan aji : « BayiƳ naan, nawo biki Ƴun ba? »

Kë bateema aji : « Nwo biki Haran. »

⁵ Kë akak aji na baka : « Naamme Laban abab Nahor i? »

Kë baji : « Nme'a. »

⁶ Kë akak aji : « Uleef uwo ujoob na a? »

Kë bateem aji : « Uwo ujoob na a. Tenan, Rakel, poonu abukul adoon abi hënk na Ƴntaam. »

⁷ Kë aji na bayafan : « Unuur uhoji, wal uundobi ban wi pƳaan Ƴntaam. Nadolan Ƴa Ƴadaan naųë nakakan Ƴa pųaar. »

⁸ Kë buƳun baųë teema aji : « Nënihil kado han, Ƴji Ƴjoonk itani bti iyit, kabaa kël plaak pandëtnun pliiik kadaanan Ƴntaam. »

⁹ Bahum kaƳëlųër kë Rakel aųë ban na batani bi aųin, awo nayafan. ¹⁰ Wi Yakob awinan win Rakel, abuk Laban aninun ƳiinƳ, na batani bi aųin, aųë ya du pliiik, akël plaak pandëtnun pa adaanan Ƴntaam Ƴi Laban aninun ƳiinƳ. ¹¹ Abi amook Rakel aųë jun Ƴwooni. ¹² AƳupa kë awo ayiƳ aųin, awo abuk Rebeka, kë poonu ƳaaƳ un aųë Ƴi aya aƳup aųin.

¹³ Wi Laban amehan me kë Yakob, abuk aƳa'ul, i i Rakel akjakun, aųë Ƴi aya ayit na a, abaan amooka aųë Ƴja katohul. Yakob akakalëųa uko unƳëpun bti. ¹⁴ Kë Laban aųë ji : « Na manjoonan, pƳaak pankƳiin Ƴi intaafi Ƴi naan pawoon Ƴi iwi. » Yakob aƳo du katohul aba pli.

Baat biki Yakob

¹⁵ Laban aji na Yakob : « Pwo ayimi naan paƳu ido kalemparaan bë iinkdo kaluka i? Ƴupaan uko wi inalan nluƳu. »

¹⁶ Kë Laban aųë ka bapoƳ baat batëb : katim ki nateek kawo Leya kë ki nabaasƳa

* 28:19 Betel : Ƴi uhebërë dawoon katoh ki NaųibaƳi.

kawo Rakel. ¹⁷ Leya anuura kēs, kē uleef na kaara yi Rakel işē nuura. ¹⁸ Kē Yakob aşē ŋal Rakel, aji na Laban : « Dlemparu ŋşubal paaj na ulon işē wulēn Rakel nabaasha i nu nniim. »

¹⁹ Kē ateema aji : « Dhokan pwulu a kē di pwula ŋiint alon, ŋoon ŋi katoh ki naan. »

²⁰ Kē ŋşubal paaj na ulon ŋi Yakob alem-pun pyeenkna Rakel ŋaşēp ji ŋnuur, ŋiki aŋala maakan. ²¹ Aji na Laban : « Wulaan ŋaşē naan, ŋiki dlemp ŋşubal ŋi nwoon i kalemp. Wulaana, ŋhilna nniima. »

²² Laban adu baŋaŋ biki utaak mēnt bti ado ufettu. ²³ Kē wi utejan ubanuŋ, ajej Leya abukul awul Yakob, kē uŋ awinar na a. ²⁴ Laban apēnan Filpa nalemparul ŋaşē awul Leya kē aklempara.

²⁵ Wi nfa mambanuŋ kē Yakob aşē win kē Leya i i afēranaanuŋ aşē ya aji na Laban : « we wi idolnuŋ hēnk ba? Mēnt Rakel akaaŋ kē nlemparu i? We ukaaŋ kē idaarēn ba? »

²⁶ Kē ateem aji : « ŋi utaakun, ŋaŋ aani ni- imandēn nabaasha utek. ²⁷ Baaŋēšan kanēm ki ŋaŋ ajaŋ aŋo na aharul, ŋşē wulu kak nabaasha ; ilemparaan kak ŋşubal paaj na ulon pa a. »

²⁸ Yakob ado uko wi ajakuluŋ, kē wi kanēm kabaŋ kē awula Rakel kē aniimi. ²⁹ Laban apēnan Bila nalemparul ŋaşē awul Rakel kē aklempara. ³⁰ Yakob awinar na Rakel, aşē ŋala apel Leya ; aŋo kak ŋşubal paaj na ulon alempar aninul ŋiint.

Babuk Yakob

³¹ *Yawe Nawat Kabuka awin kē Leya aanŋalanaa, aşē do kē kabuk kajoobēt na a, kē Rakel aşē wo aankbuk. ³² Leya amobana kayiŋ aşē buk napot ŋiint i aŋuŋ katim ki Ruben *, ŋiki aji : « Nawat Kabuka awin pŋagan pi naan, hēnkun ayin naan aŋalēn. »

³³ Akak amobana kayiŋ abuk napot ŋiint aji : « Nawat Kabuka atiink kē mēŋalanaa, aşē kak awulēn i. » Aŋu'a katim ki Fimeon†.

³⁴ Amobana kak kayiŋ abuk napot ŋiint aşē ji : « ŋi byaaş bi, ayin naan amēbanaan bnuura ŋiki dbukara bapot biint bawajaŋt. » Awula katim ki Lewi†.

³⁵ Akak amobana kayiŋ abuk napot ŋiint, aji : « ŋi byaaş bi ddēman Nawat Kabuka. » Ukaaŋ kē aŋu'a katim ki Yuda§, aşē ŋaŋan kabuk.

* **29:32** Ruben : ŋi uhebēre datu kanaam katiinkare na awin. † **29:33** Fimeon : ŋi uhebēre datu kanaam katiinkare na atiink. † **29:34** Lewi : ŋi uhebēre datu kanaam katiinkare na pmēban. § **29:35** Yuda : ŋi uhebēre datu kanaam katiinkare na ddēman. * **30:3** Abuk ŋi inkant naan : Napot i Bila akbukun awo i Rakel. Uwo wo ji Rakel abukuluŋ. † **30:6** Dan : ŋi uhebēre dawoon awayēşaan. † **30:8** Neftali : ŋi uhebēre dawoon ugut wi naan. § **30:11** Gad : ŋi uhebēre Gad datu kanaam katiinkare na dnuurandēni. * **30:13** Ateer : ŋi uhebēre datu kanaam katiinkare na dlilani. † **30:18** Itaakar : ŋi uhebēre datu kanaam katiinkare na baluk bi naan. † **30:20** Fabulon : ŋi uhebēre datu kanaam katiinkare na adēman.

30

¹ Wi Rakel awinuŋ kē aanhil pbukar Yakob bapot, aşē kak akuj ŋmakul, aji na ayinul : « Woli iinwulēn bapot, kakeŋ. »

² Kē Yakob aşē deebaŋ aji : « Nji dwoon Naşibaŋi anneenaniiŋ pka bapot i? »

³ Kē aji : « Bila nalempar naan awi, winaran na a, abuk ŋi inkant naan *, ŋşē woona ŋi a nka bapot ŋi kak. » ⁴ Awul ayinul Bila nalemparul kē adola ŋaşul. Awinar na a, ⁵ kē Bila amobana kayiŋ abukar Yakob napot ŋiint. ⁶ Rakel aji : « Naşibaŋi awayēşaan, atiinkēn, awulēn napot ŋiint. » Ukaaŋ kē aŋu'a katim ki Dan†.

⁷ Bila nalempar Rakel akak amobana kayiŋ abukar Yakob napot ŋiint, uŋ mēntan awoon natēbantēn i Bila. ⁸ Rakel aji : « Dgut na naweek naan ugut untēpun utup kē nji dşaan awat. » Aŋu'a katim ki Neftali†.

⁹ Wi Leya awinuŋ kē aŋaŋan kabuk, ajej Filpa, nalemparul, awul Yakob kē ado ŋaşul.

¹⁰ Filpa nalempar Leya abukar Yakob napot ŋiint. ¹¹ Leya aji : « Ni nji nnuurēndani! » aŋu'a katim ki Gad§.

¹² Filpa nalempar Leya, abukar Yakob napot ŋiint, uŋ mēnt awoon natēbantēn i Filpa. ¹³ Leya aji : « Mnliian mi naan mandēmi! Baat bado kadolēn annu- randēnuŋ. » Kē waŋ ukaaŋ kē aŋu'a katim ki Ateer *.

¹⁴ Na pubēl, Ruben aya du ŋŋeeh aşē win mnko mi kabuk. Aŋi ma Leya anin. Kē Rakel aşē ji na a : « Dkooŋu kooŋ, ŋenaan ŋi mnko mi abuku aŋiŋiŋ. »

¹⁵ Kē ateema aji : « Uunkēşu wi itehuŋ ayin naan, ikak aŋal pjeŋ mnko mi abuk naan. »

Rakel akak aji : « Keeri iwulēn mnko mi abuku, ayin nja aşē fēr ŋŋa du meeŋ di nu. »

¹⁶ Kē wi Yakob akpēnuŋ uteh na utaakal, kē Leya aşē pēn akita aji na a : « Meeŋ di naan di di ikfēruŋ ŋŋa, ŋiki dwul wul mnko mi abuk naan ihilna lbi na nji. » Kē afēr na a utejan mēnt.

¹⁷ Naşibaŋi atiink Leya, kē amobana kayiŋ abuk napot ŋiint. Bapot biint biki abukaruŋ Yakob bawo kaŋeen. ¹⁸ Aji : « Naşibaŋi alukēn, ŋiki dwul ayin naan nalempar naan. » Aŋu abukul katim ki Itaakar†.

¹⁹ Leya akak amobana kayiŋ, napot ŋiint i abukuŋ awoon napaajaŋtēn i abukaruŋ Yakob. ²⁰ Aji : « Naşibaŋi aŋenēn uko unuura, uyaaş wi ayin naan adēmanaan ŋiki dwula bapot biint paaj. » Awula katim ki Fabulon†.

²¹ Akak abuk napot̄ ñaaf̄ i aṭuun̄ katim ki Dina.

²² Naṣibat̄i ales̄ Raket̄ abot̄ atiinka, adola kē akak abuk. ²³ Amobana kayin̄ abuk napot̄ ñiin̄, aji : « Naṣibat̄i ahil̄ apēnanaan̄ mnkow. »

²⁴ Aṭu'a katim ki Yotef̄S̄ aṣē̄ ji : « *Yawe Nawat̄ Kabuka akaan̄ ahoṭalēs̄en̄ napot̄ ñiin̄ alon̄ kak. »

Batani bi Yakob

²⁵ Wi Raket̄ abukaan̄ buk̄ Yotef̄ kē Yakob aṣē̄ ji na Laban : « Wutanaan̄ nṭiṣ, nya du utaāk wi naan. ²⁶ Wulaan̄ babuk̄ naan na bahar naan̄ banṭuun̄ kē nlemparu, nṣē̄ nya. Ime ulemp̄ wi ndoluṅ pa iwi bnuura. »

²⁷ Kē Laban ateema aji : « Woli dwinana bnuura ṭi kēs̄ ki nu, kṭo ṭi na nji, ṭiki pṭoori paṭupēn̄ kē iwi iṭuun̄ kē *Yawe Nawat̄ Kabuka awulēn̄ bnuura. »

²⁸ Akak aji : « Ṭupaan̄ uko wi inaluṅ uwo baluk̄ bi nu, dluku wa. »

²⁹ Kē atem̄ aji : « Ime ṭi bkowu jibi nji nlempariin̄ na jibi batani bi nu bakakuṅ wi bawoon̄ ṭi iñen̄ yi naan. ³⁰ Bka bi nu babi wo bṭiṣu ji ndo kabi, hēnkuṅ iwin̄ jibi batumuṅ maakan̄ na jibi Nawat̄ Kabuka awuliin̄ bnuura wi mbiinun̄ ṭi katohu. Hēnkuṅ, kē nji lum di di nji kalemparuṅ katoh̄ ki naan ba? »

³¹ Laban ahepara aji : « Kē we wi nji kawuliin̄? »

Kē atem̄ aji : « Iinkwulēn̄ nin̄ uko ulon̄. Woli idinan̄ uko wi nji kajakiin̄, kawohara nayafan̄ kabot̄ kayen̄ ṅntaam̄ nji nu. ³² Dya nṭa batani bi nu, katen̄ ṅntaam̄ bṭi ṅanwoon̄ da, kapaṭēs̄ ṅntaam̄ bṭi ṅanwoon̄ na ṅndampu kēmē nṭiṣ na ṅnkaneel̄ ṅjēnal̄ bṭi, ṅul ṅakwoon̄ baluk̄ bi naan*. ³³ Hēnk̄ di ikhiluṅ pten̄ me nwo natool̄ ṭi uko wi nṭakiin̄: iṭēnk̄le du nji ṅntaam̄ ṅanwoon̄ ṅaanwo na ṅndampu kēmē nṭiṣ, na ṅnkaneel̄ ṅanwoon̄ ṅaanwo ṅjēnal̄ kēmē kē dkiin̄ kiin̄ ṅa. »

³⁴ Laban ateema aji : « Uwo bnuura, uwoon̄ jibi ijakuṅ. »

³⁵ Unuur̄ mēnt̄ kē Laban aṣē̄ ya du batani apēnan̄ ṅpi ṅdow bṭi ṅanwoon̄ na ṅdampu kēmē nṭiṣ, na ṅnkaneel̄ ṅwaat̄ ṅjēnal̄ na ṅanwoon̄ na uko unaakiirun̄ na ufaatal̄, awul̄ babukul. ³⁶ Kē baya na ṅa uko unlowiirun̄ ji ṅnuur̄ ṅwajan̄ ṅi poṣ̄ na dko di Yakob akyafanaanun̄ ṅntaam̄ ṅandukiin̄ ṭi batani bi Laban.

³⁷ Yakob aji ya ṭi ṅnko ṅwajan̄ ṅanwoon̄ ṭi utaāk mēnt̄ katib̄ inah, kafejal̄ dko dlon̄ ṭi ya dadoō kak dfaatal. ³⁸ Aji jej̄ inah inefjalun̄ yuṅ kaṭu ya ṭi kadun̄ ki ṅntaam̄ ṭi dko di ṅajaan̄ ṅadaanna ; ṅntaam̄ ṅaji ṅawo ṭi pay woli ṅabi udaan. ³⁹ Woli ṅawo ṭi pay ṅaji ṅaten̄ inah yi afejalun̄, kaṣē̄ buk̄ ṅmpoṭi ṅanwoon̄

na ṅdampu kēmē nṭiṣ. ⁴⁰ Apaṭēs̄ ṅkaneel̄ aṭu ṅa kē ṅataan̄ na ṅntaam̄ ṅanwoon̄ na ṅdampu na ṅjēnal. Hēnk̄ di awoon̄ ṭi pka batani, aan-naakrēn̄ ṅntaam̄ ṅi nul na ṅi Laban. ⁴¹ Akak aji yoonk̄ woli ṅntaam̄ ṅkēm̄ ṅnuura ṅawo ṭi pay aṣē̄ jej̄ inah yi afejalun̄ kaṭu ṭi kadun̄ ki ṅa. ⁴² Uṣale wo ṅbon̄ ṅawoon̄ ṭi pay aanji do han̄, hēnk̄ di di ṅntaam̄ ṅbon̄ ṅawoon̄ ṅi Laban kē ṅkēm̄ ṅnuura ṅawo ṅi Yakob.

⁴³ Hēnk̄, kē Yakob akak ayok̄ maakan̄, aka ṅntaam̄ ṅṭum, aka na balemp̄ baat̄ na biin̄, na ṅntaam̄ ṅi pnkunkaali na ṅbuuru.

31

Pṭi pi Yakob

¹ Wal̄ mēnt̄ Yakob atiink̄ kē babuk̄ Laban bakṭup̄ aji : « Yakob ajeṅ̄ bka bi aṣin̄ nja bṭi, bka bi aṣin̄ nja bi bi ayoknuṅ hēnk̄. » ² Akak win̄ ṭi kaara ki Laban kē aankak̄ wo jibi abiiṅ̄ awo na a ṭi kateeku. ³ Kē *Yawe Nawat̄ Kabuka aṣē̄ ji na a : « Kakan̄ du utaāk wi baṣinu, du bayiṭu, nji dwo na iwi. »

⁴ Yakob ado kē badu bi Raket̄ na Leya baya batēnka du uṭeēh̄ wi awoon̄ na batani bi nul.

⁵ Aji na baka : « Dwin̄ ṭi kaara ki aṣinan̄ kē aankak̄ awo na nji jibi abiiṅ̄ awo ṭi kateeku, kē Naṣibat̄i i paapa ajaan̄ adēman̄ aṣē̄ wo na nji. ⁶ An̄ ṭi ikowan̄ name kē dlempar̄ aṣinan̄ jibi nhiniin̄ bṭi. ⁷ Aṣinan̄, ul̄ kē aṣē̄ guuraarēn̄ guur̄ : aṭlēs̄ uko wi ṅṅinkaraanun̄ aji uwo baluk̄ bi naan̄ ṅyaaṣ̄ iñeen̄. Kē Naṣibat̄i aṣē̄ wo aandi adolēn̄ buṭaan̄. ⁸ Nyaaṣ̄ bṭi ṅi ajakuṅ : ṅntaam̄ ṅanwoon̄ na ṅndampu ṅakwoon̄ baluk̄ bi naan, ṅntaam̄ ṅaji ṅabuk̄ ṅmpoṭi ṅanwoon̄ na ṅndampu. Kē akalē ji : ṅanwoon̄ ṅpiṣ̄ ṅakwoon̄ baluk̄ bi naan, ṅntaam̄ ṅaji ṅabuk̄ nṭiṣ. ⁹ Hēnk̄, kē Naṣibat̄i apēnan̄ ṅntaam̄ ṅi aṣinan̄ awulēn̄.

¹⁰ « Ṭi wal̄ wi ṅntaam̄ ṅawoon̄ ṭi pay, dkat̄ kēs̄ kē kahaabēs̄a na nji, kē nwin̄ kē ṅdow ṅanjaan̄ ṅapaya kē ṅaji ṅawo na ṅndampu, ṅpiṣ̄ kēmē ṅataprēn̄. ¹¹ Kē uwanṭut̄ wi Naṣibat̄i udu'ēn̄ aji : “Yakob,” kē nteem̄ aji : “Nji wi.” ¹² Kē uji na nji : “Katan̄ kēs̄, iwin̄ kē ṅko bṭi ṅankpayiin̄ ṅawo na ṅdampu na ṅpiṣ̄ kēmē ataprēn̄ ṭiki dwin̄ uko wi Laban akdoliin̄. ¹³ Nji Naṣibat̄i ampēnuṅ awinana ṭi kadunu du Betel̄ a, di ituluṅ ukēra ṭi plaak̄ pi itēfuṅ abot̄ amehna aji iṭaṣēn̄. Hēnkuṅ naṭiin̄ ipēn̄ ṭi utaāk wi, ikak̄ du utaāk wi kabuka ki nu.” »

¹⁴ Bi Raket̄ na Leya bateema aji : « ṅhuma nka kafah̄ kalon̄ kēmē bka blon̄ ṭi iko yi aṣinun̄ i? ¹⁵ Ndo kak̄ kak̄ hēnkuṅ bayaan̄ ṭi kēs̄ ki nul, wal̄ wi ajejuṅ un, awaapu abot̄ ade uko wi awaaparun̄ un. ¹⁶ Aa, bka bṭi bi Naṣibat̄i ajejuṅ ṭi aṣinun̄ bawo bi nun̄ na babukun. Hēnkuṅ doon̄ uko bṭi wi Naṣibat̄i ajakiin̄. »

§ 30:24 Yotef̄ ṭi uhebērē dawoon̄ akaan̄ ahoṭalēs̄.

* 30:32 ṅnkaneel̄ ṅjēnal̄ na ṅntaam̄ ṅanwoon̄ na ṅndampu kēmē nṭiṣ;

ṭi utaāk wi baka ṅaantumi.

¹⁷ Yakob anaŋa apayan babukul na baharul ʔi ʔntaam ʔi pnkunkaali. ¹⁸ Ajeʔ ʔntaam ʔi nul, bka bi nul bti bi akaan ʔi awoon ʔi Padan-Aram, ajeʔ ba pa ʔtiis du uko Itaak ašin du utaaŋ wi Kanaan.

¹⁹ Laban aya wal mēnt ʔpuunk ʔnkaneel, kē Rakel ašē kiij itu yi ašin. ²⁰ Yakob aya amena mena, kē Laban naharameeŋ aam-mee. ²¹ Aʔi na bka bi nul bti aya amuur bdek bi Efrat, ašē ya umban ʔi inkun ʔi Galad.

Laban adookar na Yakob

²² Wi udolon ʔnuur ʔwajanʔ, kē bašē ʔup Laban kē Yakob aʔii. ²³ Ajeʔ babuk ašin adookar na a ado ʔnuur paaj na ulon abaa moba du inkun ʔi Galad. ²⁴ Na utejan, Našibaʔi apēn ʔi ʔʔaafi awinana ʔi kadun ki Laban naharameeŋ, aji na a : « ʔaafaraan, meen jibi ikyaan kaʔiini na Yakob. »

²⁵ Laban aban du dko di Yakob ataruŋ kaloona ki nul du inkun ʔi Galad, ašē tar kak kaloona ki nul da, ul na baŋaan ʔi biki nul. ²⁶ Aji na Yakob : « we umobiin ba? We ukaan kē iguurēn ba? Adoo ya na babuk naan ʔi bawo bakalabuš biki ikaanuŋ du ugut. ²⁷ We ukaan kē imena mena aya ba? Iwo i lah kaʔupēn nšē nwtu iya na mnllan, ʔiŋoŋan na iyeeh na ʔntambēr na bntuni. ²⁸ Iindo wutēn mmook babab naan na babuk naan. Na manjoonan ido do ʔi napēn. ²⁹ Dhilan lah kadolu buʔaan, kē Našibaʔi i ʔaas ajaan adēman ašē jakēn na utejan utakal : « ʔaafaraan, meen jibi kyayi kaʔiini na Yakob. » ³⁰ Kē woli uwo i ʔya ʔiki inuh katoh ki ʔaas, we ukaan kē ikiij itu yi naan? »

³¹ Yakob ateema aji : « Iwinle kē nya amena mena, dšal kē iteehēn babuku. ³² Kē du ʔaan ʔi išan ʔaŋēnka itu yi nu, an mēntan akeʔ. Neejan iten, baŋaan biki nja bawo bamaar, iwinle uko wi nu kjeʔ wa. » Yakob aamme kē Rakel akiijuŋ itu mēnt.

³³ Laban aya neeʔ du kaloona ki Yakob, apēn aya du ki Leya, akak apēn aya du iloona ʔi balempar babukul batēb aanwin nin uko ulon. Wi akpēnuŋ ʔi kaloona ki Leya, ašē neeʔ du ki Rakel. ³⁴ Kē Rakel anjejuŋ ktu kuŋ ašē jej ka aʔu ʔi uko uʔoori wi bajaan baʔu ʔi feʔ di untaam wi pnkunkaali ašē ʔo ʔi wa duuʔ. Laban aten tenan ʔi kaloona bti aanwin nin uko ulon. ³⁵ Kē Rakel ašē ʔi na ašin : « Ajuŋ naan awutan kadeebaʔ woli mēnaʔa wi aneejuŋ, dwin pli. » Hēnk, kē Laban ala anoor aanwin nin uko ulon.

³⁶ Wal mēnt kē Yakob ašē deebaʔ ašē ʔoman na Laban aji : « Uko uwuʔaan uhoŋ wi ndoliin ba? We wi njubaniin ba? Kē ido bi duka duka ʔi kafet naan. ³⁷ Iten ʔi iko yi naan bti bē iinwin win nin kako kalon

ki nu. Iwinle kalon, kpēnan ka ʔi kadun ki baŋaan biki nu na biki naan, bawo bamaar. ³⁸ Nšubal iŋeen ʔtēb ʔi ʔi nwoon ʔi katohu, ʔnkaneel ʔi nu na ʔi ʔi nu ʔaambaan ka-para, kē mēnde nin udow ʔi batani bi nu. ³⁹ Woli ʔnko ʔi ʔteeh ʔafin untaam ulon mēnji kaʔju wa, ʔi djaan kaluk wa. Iji ktu'ēn pluk ʔntaam ʔi bakiijuŋ na ʔnak kēme na utejan. ⁴⁰ Bnuur baji batērēn na ʔnak, ujoŋ kaneenanaan bnjoŋ na utejan. ⁴¹ Nšubal iŋeen ʔtēb ʔi ʔi ʔi nwoon du katohu : dlemparu ʔšubal iŋeen na ʔbaakēr pa babuku, abot alemparu paaj pa batani bi nu, kē iwi iʔelēš uko wi ʔtiinkaruŋ aji uwo baluk bi naan ʔyaas iŋeen. ⁴² Woli Našibaʔi, i Paapa na Abraham ašin bajaan badēman, Našibaʔi i Itaak akʔiin, aanwo lah na ʔi, kdolēn ʔtiis iŋeen ijinʔ. Kē Našibaʔi ašē win unoor wi naan na ulemp wi iŋeen yi naan, kē utejan unʔēpuŋ kē ašē wayēš nja. »

Bhoŋar bi Yakob na Laban

⁴³ Laban ateema aji : « Baaʔ biki bawo babuk naan, kē bapoʔ biki bawo biki naan. ʔntaam ʔi bti ʔawo ʔi naan. Uko wi ikwinuŋ hēnk bti uwo wi naan. Kē ʔi we wi nhilanuŋ kado pa babuk naan na bapoʔ biki babukuŋ? ⁴⁴ Joh ʔdo bhoŋar ʔi na iwi. ʔdo uko mēnt uyuuŋ kē andoli ahon atēntul uko ulon. »

⁴⁵ Kē Yakob ašē tēf plaak, ⁴⁶ akak aji na baŋaan biki nul bajejēnt mnlaak. Kē bajejēnt mnlaak ado bnjuŋ, ašē ʔo ade bukal bti ʔi mnlaak mēnt.

⁴⁷ Laban adu dko mēnt Yegar Fahaduta*, kē Yakob adu da Galeed†. ⁴⁸ Laban aji : « Bnjuŋ bi mnlaak bi bakyuujuŋ kē ʔhoŋar ʔa ʔi na iwi. » Ukaan kē badu da aji Galeed. ⁴⁹ Bakak adu da aji Mišpa‡, ʔiki Laban aji : «*Yawe Nawat Kabuka akdoon kayen nja, nja batēb bti, woli ʔnēnk awinar. ⁵⁰ Woli inooran babuk naan kēme ajeʔ baaʔ balon ahoʔalēš ʔi baka, mēnt ʔaan akwayēšun nja, lipariin, Našibaʔi akwayēšun nja. »

⁵¹ Akak aji na Yakob : « Iwin bnjuŋ bi mnlaak bi na plaak pantēfuŋ pi ʔi ʔtoof pi nja, ⁵² ikwoon uko unkyujuŋ uko wi ndolon ʔa di. Mēnwō i kaʔēp bnjuŋ bi na plaak pi kaya du umban ʔi nu na ušal uwuʔaan. Kē iwi kak iinwo i kaʔēp pa kabi di umban ʔi naan na ušal uwuʔaan. ⁵³ Našibaʔi i Abraham, i Nahor na i bateem baka akwayēšun nja. »

Yakob amehna ʔi katim ki Našibaʔi i Itaak ašin akʔiin. ⁵⁴ Afinaŋ Našibaʔi untaam du pnkuŋ ašē du bayiʔul babi bade. Bade ašē fēr du pnkuŋ.

* 31:47 Yegar Fahaduta : ʔi uʔup wi baharameeŋ dawoon Bnjuŋ bi bamaar. † 31:47 Galeed : ʔi uhebērē danaam katiinkare na Bnjuŋ bi bamaar. ‡ 31:49 Mišpa dawoon dko dyeni ʔi uhebērē.

32

¹ Laban anaŋa na nfa kub, aya amook bababul na babukul aňehandër baka bnuura ašë ƚiis katoĥul. ² Jakob aya na bgahul, kē nwanjut ŋi Našibaŋi ŋašë bi ayit na a. ³ Kē wi awinaŋ win ŋa ašë ji : « Pntuk pi baňaan biki Našibaŋi pii pi! » Adu dko mēnt Mahanayim*.

Jakob abomandër pyit na Etawu

⁴ Jakob ayil baňaan du Etawu abuk ašin, bajota kadun, aya du a du inkunŋ yi Teyir du utaaŋ wi Edom. ⁵ Aji na baka : « Uko wi, wi nakyaanŋ kaŋup Etawu ajug naan, najakana : “Uko wi, wi wi Jakob nalemparu ajakunŋ, aji : Dya du uko Laban aŋo da te hēnkunŋ. ⁶ Dya ka da ŋngit, ŋbuuru, ŋpi, ŋnkaneel na balemp biinŋ na baat. Dŋal ajug naan ame wa nħilna nwinana bnuura ƚi kadunul.” »

⁷ Bayili bakak du Jakob aji na a : « Npēnna du Etawu abuk šaaš. Ul ƚi uleeful abi pyit na iwi awo na biinŋ iñeen uweek ŋbaakër (400). » ⁸ Wal mēnt kē Jakob ašë lēnk maakan abot ahaajala. Afaaš baňaanŋ banwoonŋ na a, na ŋnkaneel na ŋpi na ŋngit na ŋntaam ŋi pnkuunkaali, ado ifah itēb. ⁹ Ašal aji : « Woli Etawu aya jotna baňaanŋ biki kafah kalon, baňaanŋ biki kandukiinŋ bahil kaŋi na iko yi bawoonaanunŋ. »

¹⁰ Aňehan Našibaŋi aji : « Našibaŋi i Abraham ateam naan na i Itaak paapa bajaanŋ badēman, iwi *Yawe Nawat Kabuka ijakunŋ na ŋji : “Kakan du utaaŋ wi bašinu du bayiŋu ddolu bnuura.” ¹¹ Dpoŋtē maakan pa uko na bnuura bti yi ikdolaanŋ do nalemparu. Wal wi mbiinŋ amuur bdēk bi Yordan bi, dwoha aloolan na pmul, kē hēnkunŋ ŋšaanŋ awo na baňaanŋ ado hil afaaš baka ado kntuk ktēb. ¹² Dkooŋu kooŋ buranaan ƚi Etawu abuk paapa. Dŋi abi ajotnaan aŋiŋ baat biki naan na babuk baka. ¹³ Kē iwi išaanŋ ajakēn iwulēn iko inuura kaŋuman kabot kado pntaali pankpēnnuŋ ƚi ŋji patumŋ ji pyiw pi bdēk, pi nin ŋaanŋ alonŋ awoonŋ aanhil pŋēn. »

¹⁴ Jakob afēr ƚi dko mēnt. Ajeŋ uko wi ahilanunŋ kaŋen Etawu abuk ašin ƚi uko wi awoonaanunŋ. ¹⁵ Ajeŋ ŋpi ŋwaat iñeen uweek ŋtēb (200) na ŋdow iñeen ŋtēb, na ŋnkaneel ŋwaat iñeen uweek ŋtēb (200) na ŋnkaš iñeen ŋtēb. ¹⁶ Ajeŋ kak ŋntaam ŋi pnkuunkaali iñeen ŋwajanŋ na ŋmpoŋi ŋankbootunŋ, ŋngit ŋwaat iñeen ŋbaakër na ŋnkaš iñeen, ŋbuuru ŋwaat iñeen ŋtēb na ŋnkaš iñeen. ¹⁷ Apaŋtēš ŋntaam ŋandoli ašë wul ŋa balemparul aji na baka : « Najotan kadun, batani bašë bado kaduk btēnt uko unŋunŋ kalow. » ¹⁸ Uko wi aŋunŋ nalemparul nateek pdo wii wi, aji na a : « Woli iyit na Etawu abuk paapa, kē aheparu ŋaanŋ iklemparanunŋ, dko di ikyaanŋ, na anwoonŋ

ajug batani bi igakanunŋ, ¹⁹ kteama kaji : “Iwo yi Jakob nalemparu, aŋenu ŋen ya iwi Etawu ajug naan, ul ƚi uleeful adoo bi, awo ƚi kafetun.” »

²⁰ Akak aŋu natēbantēn na nawajanŋtēn na banwoonŋ na itani bti baŋup uko wi ajakunŋ na nateek wi bakwinunŋ Etawu. ²¹ Akak aji na baka baji : « Jakob nalemparu abi ƚi kafetun. » Ašal wal mēnt aji : « Ddo udeeb uwala na a na iko yi ŋji kaŋenuluŋ, wal mēnt mbaa nħil nwinana ƚi kadunul. Ahilanŋ kamiirēn. » ²² Ajotan iko bti yi awoonŋ i kaŋen abuk ašin kadun, ašë duka du pntuk na baňaanŋ biki nul.

Kampētar ki Jakob na Našibaŋi

²³ Na utejan mēntan wunŋ, Jakob anaŋa ajeŋ baat batēb biki nul, na balempar baka, Bila na Filpa, na babukul biinŋ iñeen na aloolan, amuur na baka kabuul ki Yabok. ²⁴ Wi adolonŋ kē bamuuri, abot amuuran bka bi nul bti, ²⁵ aduka aloolan. Kē ŋiinŋ alonŋ ašë bi apētar na a te mnjinŋ. ²⁶ Wi unŋ mēnt awinunŋ kē aanhil pwata ašë koba ƚi pnkuunt, kē pabuur na a. ²⁷ Aji na Jakob : « Wutanaan nya, mnjinŋ mambani. »

Kē ateam aji : « Mēnkwatanu bē iinŋehandēraan bnuura. »

²⁸ Ahepara aji : « Katimu kawo hum? »

Kē ateam aji : « Jakob. »

²⁹ Kē ašë ji na a : « Baankak kado kadu'u Jakob, iwo Itrayel†, ƚiki ipētar na Našibaŋi abot apētar na baňaanŋ, kē iwi išaanŋ awat. »

³⁰ Jakob aji na a : « Dkooŋu kooŋ ƚupaan katimu. »

Kē ateam aji : « we ukaanŋ kē ikheparaan katim naan? » Ašë ŋehandēra bnuura ƚi dko mēntan dunŋ.

³¹ Jakob aŋu dko mēnt katim ki Penuwel‡, ƚiki aji : « Dwin Našibaŋi na kēš naan ašë wo mēnketi. » ³² Wi unuor ujintunŋ, aŋtēp kabuul du Penuwel ašë jiink. ³³ Uko mēnt ukaanŋ kē baňaanŋ biki Itrayel baanŋi bade kantaanŋ ki pnkuunt ƚiki dul di Našibaŋi akobunŋ Jakob.

33

Pyit pi Jakob na Etawu

¹ Jakob akat kēš ašë win kē Etawu akbi, awo na biinŋ iñeen uweek ŋbaakër (400), kē Jakob ašë jeŋ bapoŋtē apaŋtēš, awul baka banin baka, Leya, Rakel, na balemp biki baka Bila na Filpa. ² Aŋu baat balemp na babuk baka ƚi kadun, kē Leya ayeenk na biki nul, Rakel kē abaaňšaan na Yotef. ³ Ul kē ašë jot kadun, aya ašë ŋup adoo do nyaas paaj na ulonŋ ašë aňog abuk ašin. ⁴ Etawu aŋi aya ayit na a, alut amooka, kē bašë wo ƚi ŋwooni.

* 32:3 Mahanayim : ƚi uhebērē dawoonŋ kntuk ktēb. †

‡ 32:31 Penuwel : ƚi uhebērē dawoonŋ kaara di Našibaŋi.

32:29 Itrayel : ƚi uhebērē daŋu kanaam na apētar na Našibaŋi.

⁵ Etawu akat kēs awin baat na bapōt ašē hepara aji : « Bañaan biki bawo bahonj ba? »

Kē ateam aji : « Bapōt biki Našibaṭi ṭi pjoob bkow pi nul awulun nalemparu. » ⁶ Balemp baat bañog na babuk baka, abi anjup ṭi kadun ki Etawu. ⁷ Leya kē añog na biki nul, abi anjup ṭi kadunul. Kē Yotef akak añog na Rakel abi anjup.

⁸ Wal mēnt kē Etawu ašē ji na Yakob : « Kē we uwoonj pntuk pi bañaan na nntaam nji nyitanaanun ba? »

Kē ateam aji : « Dṭjal njal pwinana bnuura ṭi kēs ki ajug naan ukaanj. »

⁹ Kē Etawu aji na a : « Abuk paap, iko yi nwoonaanun ikēši, dukiin na bka bi nu. »

¹⁰ Kē ateema aji : « A-a, woli dwinana bnuura ṭi kēs ki nu, kdinan kayeenk uko wi nwuliinj. Hēnk di uwoonj, dpēn awinana ṭi kadunu jibi ṭi añaan ajaanj apēn kawinana ṭi kadun ki Našibaṭi, kē iyeenkēn na uhaaš ujinj. ¹¹ Keeri idinan iyeenk uko wi nwuliinj, wi nwinaniinj bnuura ṭi kēs ki Našibaṭi awo na uko bti wi nnumiinj. » Aṭiini ṭiini hañ te kē unj adoo dinan.

Bi Yakob na Etawu bawayēšeri

¹² Wi babanun ṭun, kē Etawu ašē ji na Yakob : « Joh nṭaṭa nṭa, ddo kapoš ṭi kadun na bañaan biki naan. »

¹³ Kē ateema aji : « Ajug naan ame kē bapōt bañeeñēṭi kē nṭak awo i kaṭu ušal ṭi nntaam nṭankbootun. Woli dmint mintan nṭa unuur uloolan nntaam bti kakeṭ. ¹⁴ Ajug naan akeeri jot nalemparul kadun, nji ddo kapoš btiṭiṣu na batani bi ngakanun na bapōt te kadoo kaban du ajug naan du Feyir. »

¹⁵ Kē Etawu aji na a : « Ddukaru bañaan balonj ṭi bangakanderun na nji. »

Kē ateam aji : « Ndolna we? Uko unkaanj udooni uwo nwinana bnuura ṭi kēs ki ajug naan. »

¹⁶ Kē Etawu ajej unuur mēnt bgah aya Feyir, ¹⁷ kē Yakob, ul ašē ya Fukot. Aniṭw da katoh abot ado impen pa nntaam. Uko mēnt ukaanj kē baṭu dko mēnt katim ki Fukot*.

Yakob aban du Fikem

¹⁸ Wi Yakob apēnnun Padan-Aram, aban najoob du ubeeka wi Fikem du utak wi Kanaan. Afēṭ ataan na ubeeka. ¹⁹ Anug dko di atarnun kaloona ṭi babuk Hamor ašin Fikem. Anugar da ktaka iñeen uweek ki baṭaknun untaam. ²⁰ Aboman da *bliit bi mngur, ašē ṭu ba katim ki « El Elohe Itrayel†. »

34

Uko wi Dina

¹ Dina napōt ṭi añaṭ i Leya abiiñ abukar Yakob apēn pya kawin baat biki utak wi bawoonj. ² Kē Fikem, abuk Hamor nahitit naših i utak ašē wina. Amoba, aṭupana. ³ Kē uhaaš ušē wo ṭi Dina poonu abuk Yakob kē añala ala'a baniw. ⁴ Aya aji na Hamor ašin : « Yaan iñehanderēn poonu unj nniima. »

⁵ Baṭup Yakob kē baṭopan Dina abukul, kē jibi babukul biinj bawoonj du uṭeek na batani aanji nin uko ulonj kē bado pēna uṭeek.

⁶ Hamor, ašin Fikem, aya du uko Yakob kaya kaṭiini na a. ⁷ Uṭēnk wal mēnt kē babuk Yakob biinj bakamšii, bame uko unṭēpun. Uko mēnt ude baka, kē badeebaṭ maakan ṭiki Fikem ado Itrayel uko unwuṭun maakan wi apiintun na abuk Yakob. Ṇaan aanwo kado hañ. ⁸ Kē Hamor ašē ji na baka : « Fikem abuk naan añal poonu abukan na manjoonan. Nawulana a aniim. ⁹ Nawulan nṭiinkar nṭot nṭmēbandēr : nawulun babukan baat nṭiim, un kak nṭulan biki nun naniim. ¹⁰ Naṭoon ṭi na un, utak wi uwo wi nan, nafēṭ na un nado kapoš jibi nañali. »

¹¹ Wal mēnt Fikem aji na ašin poonu na baweekul : « Nawutan nwinana bnuura ṭi kadunan, dwulan uko bti wi nakheparaanun. ¹² Ddo uko bti wi nañalun, uko uloolan ṭaṭ wi wi nṭalun, nawulaan abukan nniim. »

¹³ Babuk Yakob bateem Fikem na ašin, bado mntit na baka ṭiki aṭopan abuk ašin baka. ¹⁴ Baji na baka : « Nñehilan kawul abuk ašinun ṭiinj anwoonj aanwala katēmp aniim. Uko mēnt uwo mnkow pa un. ¹⁵ Ndinan uko wi naheparun woli nado uko wi : nakakan ji un, nawalan biinj biki nan katēmp bti. ¹⁶ Wal mēnt nṭulan babukun baat, kabot kajej babukan baat, nṭo na an kak, nṭo pntaali ploolan. ¹⁷ Ašē wo woli naandi ptiinkun, nṭej abuk ašinun kaya na bgahun. » ¹⁸ Uṭup wi baka ulil bi Hamor na Fikem abukul. ¹⁹ Fikem awoonj anwinaniinj bnuura ṭi katoh ki ašin bti, aanwo na nṭal nṭēb ṭi uko wi bajakulun, ṭiki añal poonu abuk Yakob maakan.

²⁰ Hamor na Fikem abukul baya du uneej ubeeka aṭiini na biinj biki wa aji : ²¹ « Bañaan biki bawo na ušal unuura : Baṭoon ṭi utak wi na nja, udēmi, bado kapoš jibi nañali nṭo kaniim baat biki baka, bado kaniim biki nja. ²² Kē uko uloolan ukṭun badi pṭo na nja bti, nṭo pntaali ploolan. Uko mēnt wii wi : biinj biki nja bti bawo kawala katēmp jibi bukal bawaliinj ka. ²³ Itani yi baka, bka bi baka na nntaam nji baka bti iinkkak wal mēnt yi nja i? Nawulan nṭinan baka uko wi bajakun, bašē baduka na nja. » ²⁴ Baweek biki ubeeka batiink uko wi Hamor na Fikem

* 33:17 Fukot : ṭi uheberē dawoonj impen. † 33:20 El Elohe Itrayel : Dawoonj Našibaṭi awo Našibaṭi i Itrayel.

abukul bajakun. Ké biinŋ biki ubeeka bti baya wala katêmp.

Plukan pi Fimeoŋ na Lewi

²⁵ Unuur uwajantên wi nŋeef nŋakdeen banwaliin katêmp ké banoori, ké bi Fimeoŋ na Lewi, babuk Yakob biinŋ, baweek Dina, bašê naŋa ajeŋ ikeŋ yi baka apoš aneeŋ ti ubeeka ké nin ŋaan aankit baka, adêpa ti biinŋ bti afiŋ.

²⁶ Bafiŋ kak bi Hamor na Fikem abukul ajeŋ Dina apênan ti katoh ki Tikem ašê ya.

²⁷ Babuk Yakob babi abaañêš banklaaŋ pkeŋ, ajeŋ iko bti inwoonŋ ti ubeeka, ŋiki bakowandên aŋa baka. ²⁸ Bajej nŋpi na nŋkaneel na nŋgit na nŋbuuru nŋi baka na iko inwoonŋ du ubeeka na nŋteeh. ²⁹ Bajej bka bi baka bti, babuk baka na bahar baka, na iko bti yi bakaanŋ ti itoh yi baka.

³⁰ Yakob aŋi na bi Fimeoŋ na Lewi : « Naŋijaraan bŋup. Naŋu ké nkak ŋaanŋ nawuŋaan maakan ti kêš ki bañaanŋ biki utaak wi bakanaan na wi baperitiŋ. Woli batiinkar abi agutan na nŋa bafiŋên na biki katoh naan bti ŋiki batum apel nŋa maakan. »

³¹ Ké bašê teema aŋi : « Nwo kawut bado aŋa'un ji awo naŋuunk i? »

35

Yakob du Betel

¹ Našibaŋi aŋi na Yakob : « Naŋiin iya Betel iya iŋo da. Yaan ido da *bliit bi mngur pa nŋi Našibaŋi, nŋi mpênuŋ awinana ti kadunu wi ikŋiŋ Etawu abuk ŋaaš. »

² Yakob aŋi na bañaanŋ biki katohul na bangakandêruŋ na a bti aŋi : « Napênaan itu yi najaan nadêman ti ptoofan, nadolan bañow nakakna najinŋ ti kêš ki Našibaŋi. Naŋêlšan kak imiŋa. ³ Najoh nŋya Betel ddo da bliit pa Našibaŋi antiinknuŋ wi nwoonŋ ti mntêg, anŋênknuŋ ti bayaas bi ndoluŋ. » ⁴ Bapênan itu yi bawoonaanunŋ na irinku yi baŋuunŋ ti ibaŋ* awul Yakob ké amoy ti bko bweek banwoonŋ ti kañog Fikem. ⁵ Wal mênŋ ké bašê naŋa atool pya. Našibaŋi aŋu palênk ti nŋbeeka nŋanfooyunŋ dko di babiinŋ awo, ké bañaanŋ banwoonŋ da baandookar na baka.

⁶ Yakob na bañaanŋ biki awoonaanunŋ bti baban du Lut du utaak wi Kana. Dko mênŋ dawoonŋ Betel. ⁷ Aboman da bliit bi mngur ašê du dko mênŋ El Betel†, ŋiki dul di di Našibaŋi apênuŋ awinana ti kadunul wi akŋiŋ abuk aŋin.

⁸ Wi bawoonŋ da ké Debora, ŋaaŋ ambiinŋ ayewi Rebeka ašê keŋ, ké bamoya du Betel du pŋeef bi bko bweek banwoonŋ da. Uko warŋ ukaanŋ ké Yakob adu bko mênŋ aŋi bko bweek bi nŋwooni.

⁹ Našibaŋi akak apên awinana ti kadun ki Yakob wi apênuŋ Padan-Aram, awula bnuura. ¹⁰ Aŋi na a : « Katimu kawo Yakob, ké bašê wo baankak ado kadu'u Yakob ; katimu kawo Itrayel†. » Ké hênk di aŋu'u luŋ katim ki Itrayel.

¹¹ Našibaŋi akak aŋi na a : « Nŋi dwoonŋ *El Šaday, Našibaŋi Anhiniinŋ iko bti. Kabuk kajoobêŋ na iwi ibot ibuk ituman. Pntaali pankpênuŋ ti iwi pawo utaak, pado wo nŋtaak nŋtum ; baših babot bapêna na iwi. ¹² Utaak wi nwlunŋ Abraham na Itaak dwulu wa, kabot kawul pntaali pankmbiinŋ ti kafetu apêna ti iwi utaak wi. » ¹³ Ké Našibaŋi ašê pên ti kadunul aya.

¹⁴ Yakob ajeŋ plaak atêf ti dko di Našibaŋi abiinŋ aŋiiniyaan na a, ajatan ti pa abot atul ukêra ti pa. ¹⁵ Adu dko di Našibaŋi abiinŋ aŋiini na a aŋi Betel‡.

Kabuka ki Benyamin na pkeŋ pi Rakel

¹⁶ Yakob na bañaanŋ biki nul bapên du Betel aya. Baankak alow Efrata, ké Rakel ašê buk. Kabuk kanoorana maakan. ¹⁷ Wal wi akhajunŋ na pdo na kabuk ké ŋaaŋ ankbuk bukanuluŋ ašê ji na a : « Wutan kalênk, ikak abuk napoŋ ŋiinŋ. » ¹⁸ Anoor maakan ado nŋogan pkeŋ, ké wi abanuŋ ti pjêmsa ašê wul napoŋ katim ki Ben-Oni*, ké Yakob ašê wula katim ki Benyamin†. ¹⁹ Rakel akeŋi, ké bamoya du bŋah bi Efrata, dko mênŋ dawoonŋ Betleyem. ²⁰ Yakob atêf plaak ti bhêr bi nul. Plaak pi bhêr bi Rakel mênŋ pawoonŋ da hênk te nŋa ayuuj dko di amoynaaniinŋ.

Pjuban pi Ruben

²¹ Yakob i bakakunŋ ado Itrayel anaŋa na bañaanŋ biki nul aya aŋêp Migdal-Eder ašê tar kaloona ki nul. ²² Wi bawoonŋ ti utaak wunŋ ké Ruben ašê ya apiinŋ na Bila, ŋaaŋ i aŋin awoonaanunŋ, ké baŋup aŋin uko mênŋ.

Babuk Yakob

Babuk Yakob biinŋ bawo iŋeen na batêb. ²³ Biinŋ biki abukunŋ na Leya bawo : Ruben bajeenul, Fimeoŋ, Lewi, Yuda, Itaakar, na Fabulon. ²⁴ Ké biki abukunŋ na Rakel bawo : Yotef na Benyamin. ²⁵ Ké biki Bila nalemp i Rakel bawo : Dan na Neftali. Ké biki Tilpa nalemp i Leya bawo : Gad na Ater. ²⁶ Bapoŋ bukuŋ biki Yakob abukunŋ wi awoonŋ du Padan-Aram.

Pkeŋ pi Itaak

²⁷ Yakob aban du uko aŋin du Mamre du Kiriyaŋ-Arba, dul dawoonŋ Hebroŋ. Dul di Abraham na Itaak babiinŋ afêŋ. ²⁸ Itaak aka nŋsubal iŋeen-week na iŋeen bakreŋ (180), ²⁹ ašê noorfên aya du bajugul. Wi akkeŋunŋ,

* 35:4 Irinku yi baŋuunŋ ti ibaŋ: Baji baŋu na buŋaan bawutna kajotna baka. † 35:7 El Betel : Ti uhebêrê dawoonŋ Našibaŋi i Betel. ‡ 35:10 Itrayel : Ti uhebêrê danaam na apêtar na Našibaŋi. § 35:15 Betel : Ti uhebêrê dawoonŋ katoh ki Našibaŋi. * 35:18 Ben-Oni : Ti uhebêrê dawoonŋ napoŋ i unoor wi naan. † 35:18 Benyamin : Ti uhebêrê dawoonŋ napoŋ i kañen naan kadeenu.

aṭafi, kē ḡnuur ḡi nul ḡbobot atum. Etawu na Yakob babukul kē bamoya.

36

Baaṭ na bapoṭ biki Etawu

¹ Pntaali pampēnnuṭ ṭi Etawu pii pi, pul pawooṅ Edom :

² Etawu aniim baaṭ biki Kanaan, baaṭ mēnt biki biki : Ada na Oholibama na Batmat. Ada awo abuk Elon nahitit, kē Oholibama awo abuk abot awo abab Fibeyoṅ nahiwiṭ.

³ Batmat awo abuk Iṣmayel. Nebayot awo abuk aṣin. ⁴ Ada abukar Etawu Elifat, kē Batmat abuk Reuwel. ⁵ Oholibama abuk Yewuṣ, Yalam na Korah. Bukunṅ bawooṅ biinṅ babuk Etawu bambukiṅ du utaak wi Kanaan.

⁶ Etawu ajeḡ baharul, babukul na bañaanṅ biki katohul bti, itani yi nul na ḡntaam ḡi nul bti na iko bti yi akaanṅ wi awoonṅ ṭi utaak wi Kanaan aya utaak wi Feyir alow Yakob abuk aṣin. ⁷ Itani yi baka idēm wal mēnt maakan kē utaak wi bafēṭuṅ uunhil pkēs baka ṭiki itani yi baka itum maakan. ⁸ Hēnk, kē Etawu aya afēṭ du dko di pnkunṅ du Feyir. Etawu dawooṅ Edom.

Babuk Etawu du Feyir

⁹ Pntaali pi Etawu aṣin bahedomit anfēṭuṅ du dko di pnkunṅ du Feyir pii pi : ¹⁰ Itim yi biinṅ babuk Etawu yii yi : Elifat awo abuk Ada ahar Etawu, kē Reuwel awo abuk Batmat ahar Etawu kak.

¹¹ Elifat abuk Teman, Omar, Ṣefo, Gatam, na Kenat. ¹² Elifat abuk Etawu akak awo na ḡnaaṭ aloṅ i awoonṅ aanniimi, kē abukara Amalek. Bukunṅ bawooṅ babab Ada ahar Etawu.

¹³ Kē biki Reuwel bawo : Nahat, Ferah, Ṣama, na Mitaa. Bukunṅ bawooṅ babab Batmat ahar Etawu. ¹⁴ Kē Etawu abuk na Oholibama aharul abuk Ana, poonu abuk Fibeyoṅ, bi Yewuṣ, Yalam na Korah.

Baweek biki Edom

¹⁵ Bañaanṅ banwoonṅ baweek ṭi pntaali pampēnnuṅ ṭi Etawu biki biki :

Baweek bampēnnuṅ ṭi Elifat bajeenul bawo : Teman, Omar, Ṣefo, Kenat, Korah, ¹⁶ Gatam na Amalek. Bukunṅ bawooṅ baweek bampēnnuṅ ṭi Elifat abuk Ada. ¹⁷ Kē bampēnnuṅ ṭi Reuwel abuk Etawu bawo : Nahat, Ferah, Ṣaama, Mitaa. Bukunṅ bawooṅ baweek bampēnnuṅ ṭi Reuwel abuk Batmat ahar Etawu du utaak wi Edom. ¹⁸ Kē baweek bampēnnuṅ ṭi Oholibama abuk Ana, ahar Etawu bawo : Yewuṣ, Yalam, na Korah. Bukunṅ bawooṅ baweek biki Etawu abukunṅ na Oholibama abuk Ana.

¹⁹ Bukunṅ bawooṅ babuk Etawu baweek biki Edom.

Babuk Feyir nahorit

²⁰ Babuk Feyir nahorit bawooṅ banfēṭuṅ uteek ṭi utaak wuṅ, bawo : Lotan, Ṣobal, Fibeyoṅ, Ana ²¹ Diṣon, Eṣer, na Diṣan bukunṅ bawooṅ baweek biki bahorit, babuk Feyir du utaak wi Edom. ²² Babuk Lotan bawo : Hori, na Heman, kē abuk aṣin Heman ḡnaaṭ awo Timnah. ²³ Babuk Ṣobal bawo : Alwan, Manahat, Ebal, Ṣefo na Onam. ²⁴ Babuk Fibeyoṅ bawo : Aya na Ana. Ana mēnt ayaanṅ awin du *pndiiṣ dko di meel mnyik wi akyafanuṅ ḡbuuru ḡi Fibeyoṅ aṣin. ²⁵ Babuk Ana bawo : Diṣon, na Oholibama abukul ḡnaaṭ. ²⁶ Biki Diṣon bawo : Hemdan, Eṣban, Yitran na Keran. ²⁷ Babuk Eṣer bawo : Bilhan, Fawan na Akan. ²⁸ Babuk Diṣan bawo : Uṣ na Aran.

²⁹ Baweek biki bahorit bawo : Lotan, Ṣobal, Fibeyoṅ, Ana, ³⁰ Diṣon, Eṣer, na Diṣan. Bukunṅ bawooṅ baweek bahorit du utaak wi Feyir.

Baṣih biki Edom

³¹ Bañaanṅ biki bawooṅ banṣihuṅ du utaak wi Edom ḡi naṣih aloṅ ṭi biki Itrayel abi ado kaṣih. ³² Bela abuk Bewor aṣih du Edom, kē ubeeka wi nul uwo katim ki Dinhaba. ³³ Bela akeṭ, kē Yobab abuk Ferah i ubeeka wi Botra ayeenk aṣih. ³⁴ Wi Yobab akeṭuṅ, kē Huṣam i utaak wi batemanit ayeenk aṣih. ³⁵ Wi Huṣam akeṭuṅ, kē Hadad, abuk Bedad ayeenk aṣih. Ul agutuṅ na bamadiyanit abot akob baka du ḡṭeeḡ ḡi Mowab, katim ki ubeeka wi nul kawo Awit. ³⁶ Wi Hadad akeṭuṅ kē Falma i Maṣreka ayeenk ṭi a aṣih. ³⁷ Wi Falma akeṭuṅ kē Ṣawul i Rehobot-ha-Nahar aṣe yeenk aṣih. ³⁸ Wi Ṣawul akeṭuṅ kē Baal-Hanan, abuk Akbor aṣe yeenk ṭi a aṣih. ³⁹ Wi Bal-Hanan abuk Akbor akeṭuṅ kē Hadar ayeenk aṣih, ubeeka wi nul uwo Pawu ; aharul awo Mehetabel abuk Matred abuk Meh-Fahab.

Baweek biki Edom kak

⁴⁰ Itim yi baweek bampēnnuṅ ṭi Etawu yii yi ; baduuna baka andoli ṭi katoh ki apēnnuṅ na ṭi dko di afēṭuṅ: Timnah, Alwa, Yetet, ⁴¹ Oholibama, Ela, Piṇon, ⁴² Kenat, Teman, Mibṣar, ⁴³ na Magdiyel, na Iram. Bukunṅ bawooṅ baweek bampēnnuṅ ṭi Etawu aṣin bahedomit. Baduuna baka andoli ṭi utaak wi afēṭuṅ.

37

¹ Kē Yakob ul aṣe duka du utaak wi Kanaan wi aṣin abiiṅ awo.

Yotef na babak aṣin

² Uko wi katoh ki Yakob wii wi : Yotef aka ḡṣubal iṣeen na paaj na uloṅ aji yafan ḡkaneel na ḡpi na babak aṣin. Ado kpoṭ ki nul na babak Bila na Filpa bahar aṣin. Yotef abi ṭup aṣin baka aji baji bado iko iwuṭaan.

³ Kē Yakob i bakakunṅ ado Itrayel aṣe ḡal Yotef apelan babukul bti ṭiki abuka

wi awoonj naʔaf, ado kē badola kamiša kanuura. ⁴ Kē babak ašin bašē win kē ašin baka aŋala apel baka, kē bašē šoor Yotef adoo wo baanji baʔiini na a bnuura.

⁵ Unuur ulonj, Yotef aʔaafi ašē ʔup ŋa babak ašin, kē bukal babaa šoor maakan apel. ⁶ Yotef aji na baka : « Natiinkan ŋʔaafi ŋi ndolonj; ⁷ Dʔaafi kē ŋwo wo ji ŋwo ʔi pʔan intooliin du uʔeeh, kē bdaaj bi intooliin bi naan bašē mara mara awo bnaʔ kē idaaj yi nan išē fooy ba ašē wo wo ji iko innjupunj ʔi kadun ki bi naan. »

⁸ Babuk ašin bateema aji : « Woon iʃal aji iwo naʃih i nun kē ŋwo i kado kado uko wi ijakunj? » Nʔaafi ŋi nul na ŋʔup ŋi nul ŋjado kē bašoor kak maakan.

⁹ Yotef akak aʔaafi kak aʔup babak ašin aji : « Natenan, dʔak aʔaafi kak kē uwo wo ji bnuur, pli na ŋjah iʔeen na uloolan ŋaŋup ʔi kadun naan. » ¹⁰ Aʔup uko waŋ ašin kak, kē uŋ ašē ŋoman na a aji : « Kē ŋʔaafi ŋuŋ ŋi idolonj! Nji, naan na babak ʃaaʃ ŋbi kaŋup ʔi kadunu i? » ¹¹ Babuk ašin bakuja maakan kē ašin ašē hank uko waŋ ʔi uʃal.

Yotef awaapanaa

¹² Unuur ulonj, babak ašin Yotef baya byafan bi batani bi ašin baka du Fikem. ¹³ Yakob ašin i bakakunj ado Itrayel aji na Yotef : « Babuk ʃaaʃ bawo du byafan du Fikem. Biin dylu du baka. »

Kē ateam aji : « Nji wi. »

¹⁴ Yakob akak aji na a : « Yaan iten jibi bawoori bukal na ŋntaam išē ibi iʔupēn. » Ayilna du dko danwoonj du uʔeeh wi inkunj du Hebron kē Yotef ašē ya aban Fikem. ¹⁵ Niinj alonj ayit na a, kē akŋaay na uʔeeh ašē hepara aji : « We wi iklaan ba? »

¹⁶ Kē ateam aji : « Dla babak paapa. Dkooʔu kooʔ ʔupaan dko di bakyafanaanunj ŋntaam ŋi baka. »

¹⁷ Kē niinj aji na a : « Bapēn ʔi, dʔiink kē baji baya Dotan. » Kē Yotef apēn ala babak ašin aya ʔēnk baka du Dotan.

¹⁸ Bawina kē akbi du kalowan ašē tiinkanr ji abi ado kaban du baka aji baŋiŋa. ¹⁹ Baʔiini aji : « Natenan ajug ŋʔaafi akbiin hēnk. ²⁰ Hēnkunj, najoh ŋfiŋa ŋšē ŋfēla du bhēr blonj, ŋyale ŋya ji uko ulonj ujoot wi uʔeeh udohulunj. Wal mēntj ŋten uko wi ŋʔaafi ŋi nul ŋakkakunj. »

²¹ Kē Ruben ašē tiink baka, aŋal pbuuran Yotef. Aji na baka : « Nʔwut kaŋiŋa. ²² Naktul pʔaak! Nafēlana du bhēr blonj du *pndiis, nawutan kaŋiŋa kēme kakoba. » Ruben ado do haŋ kahilna kabuurana kakakana du ašin.

²³ Wi Yotef abanunj kē babak ašin bašē wohēša kamiša kanuura ki awohunj ašē ²⁴ jeja awat du bhēr blonj. Bhēr mēntj

baanwo na meel. ²⁵ Baya wal mēntj aya aʔo ade. Wi bakatunj kēʃ ašē win pʔntuk pi bahiʃmayelit* kē pakpēna Gilaad. Nntaam ŋi pʔnkunkaali ŋi baka ŋajij iko itum itaabanaani pde, ilil pʔtēkēn na ikuraaraani yi baʔijunj kaya kawaap du Ejiptu. ²⁶ Kē Yuda ašē ji na babak ašin : « We wi ŋkkaanj šēm ŋfiŋ abuk ašin nja abot amen pkeʔ pi nul ba? ²⁷ Nawulēn ŋwaapa bahiʃmayelit, ŋwut kaŋiŋa. Awo abuk ašin nja, ŋwo biki pʔnaak ploolan. » Kē batiinka.

²⁸ Kē bawaap bahiʃmayelit bašē ʔēp. Kē baweekul bašē pēnana ʔi bhēr, awaapa baka itaka inliŋunj na baluk bi ŋʃubal ŋtēb na kli paaj bi nayafan, kē bukuŋ baŋooʔa Ejiptu.

²⁹ Kē wi Ruben akakunj du bhēr, aantēnk da Yotef. Atow imiʃa yi nul, ³⁰ ašē kak du babak ašin aji na baka : « Napoʔ aanwo du bhēr, hum di di ŋji kadolonj hēnkunj? »

³¹ Babuk ašin Yotef bajej wal mēntj upi udow afiŋ, ašē jej kamiša ki Yotef ayek ʔi pʔnaak. ³² Baŋooʔ kamiša kanuura kunj ašin baka ašē ji na a : « Paap, uko wi ŋyaan awin wii wi, tenan me kawo kamiša ki abuku. »

³³ Kē uŋ aten ka ašē ji : « Kamiša ki abuk naan ka. Uko ulonj ujoot wi uʔeeh upitēʃ Yotef adoha. »

³⁴ Yakob atow imiʃa yi nul wal mēntj awohara iko yi puum†. Aʔēga pkeʔ pi abukul ajon. ³⁵ Babukul bti, biinj na baat, babi pyompana, kē ašē pok aji : « A-a dʔēga ʔēga te kado kalunj kaya kaʔēnk abuk naan du mnkeʔ. » Yakob awooni'ara wooni abukul.

³⁶ Bahiʃmayelit baya waap Yotef niinj alonj i katim ki Potifar du Ejiptu. Niinj mēntj awo ʔi baweek biki pʃih pi Farawuna naʃih i Ejiptu, ul awoonj naʃih i bayen biki nul.

38

Yuda na Tamar

¹ ʔi wal mēntj, Yuda aduk babak ašin aya du niinj alonj i utak wi Adulam i katim kawoonj Hira. ² Awin da poonu abuk niinj alonj i katim kawoonj ŋuwa i utak wi Kanaan. Ajej poonu mēntj anim. Awinar na a, ³ kē poonu awo na kayiŋ abuk napoʔ niinj, Yuda kē aʔu'a katim ki Er. ⁴ Naaʔ akak amobana kayiŋ abuk napoʔ niinj kē aʔu'a katim ki Onan. ⁵ Akak amobana kayiŋ uyaas uwa-jantēn abuk napoʔ niinj ašē ʔu'a katim ki ŋela. Wal wi ŋela abukiŋ, Yuda awo du Ketib.

⁶ Yuda ajejar Er abukul bajeen, ŋaaʔ i katim ki Tamar. ⁷ Kē Er bajeen i Yuda ašē wo nawuʔaan ʔi kēʃ ki *Yawe Nawat Kabuka, kē afiŋa. ⁸ Kē Yuda ašē ji na Onan : « Ime uko wi iwoonj i kado wi iwoonj aʔa Er : yaan iwinar na aharul ibukar naweeku bapoʔ. » ⁹ Kē Onan ašē me kē bapoʔ biki akbukunj

* **37:25** Bahiʃmayelit : Bakak aji badu baka bamadiyanit. puum.

† **37:34** Atow imiʃa : Uko mēntj uji udiimaan kē ŋaan awo ʔi

baankwo biki nul. Aji woli awinar na ahar naweekul, aji pēnan bduun katoon du mboş kahilna kawo aankbukar naweekul bapoŋ, ¹⁰ Uko wi ajaanŋ ado uunlil Nawat Kabuka, kē aŋina ul kak. ¹¹ Kē Yuda ašē ji na Tamar ababul : « Ƴoon du uko ŋaš awo nayoŋ, Yoonkan ŋela adēm nšē nwulu a aniimu. » Ašal aji : « Abuk naan i aanwo kak i kakeŋ ji baweekul. » Hēnk, kē Tamar akak du uko ašin.

¹² Baŋo ajon, kē ahar Yuda, anwoonŋ abuk ŋuwa, ašē keŋ. Wi Yuda aŋēgiŋ ayomp, aya na Hira nanohul i utaaŋ wi Adulam du Timnah kaya du bankpuunkunŋ ŋkaneel ŋi nul. ¹³ Baŋup Tamar aji : « Tenan, ayootan aya Timnah ppuunk ŋkaneel ŋi nul. » ¹⁴ Awin kē ŋela adēmi akak ŋiintŋ kē bašē wo baanwula a kē aniima. Apēnan imiŋa yi pyiman, ajeŋ uleentŋ agur bkow, agurada hēnk ašē Ƴo du uneeji wi Enayim du bgaŋ bi Timnah.

¹⁵ Yuda aŋēp awina ašē nunŋ kē awo ŋaaŋ ankwaapunŋ uleeful, ŋiki agur kaara di nul na uleentŋ. ¹⁶ Abi aŋoga ašē ji na a : « Wutan nya na iwi. » Aammē kē ababul a.

Kē Tamar ateema aji : « Woli dya na iwi we wi ikwulunŋ? »

¹⁷ Kē ateema aji : « Dylbanu upi umpoŋi du batani. »

Kē ašē kak aji na a : « Wulaan uko ulonŋ wi iwoonaanunŋ ŋi mmēban, ibile wulēn upi kašē kakanu wa. »

¹⁸ Kē ahepara aji : « we wi inalaŋ nwulu? »

Kē ateem aji : « Paneel panwoonŋ na katimu na ptal pi pa, na pjuuŋi pi iwoonaanunŋ ŋi kaŋen. » Awula ya, kē baya awinar, kē aduk ŋaaŋ na kayinŋ. ¹⁹ Tamar anaŋa akak katohul, apēnan uleentŋ wi agurunŋ ŋi kaara, awoh imiŋa yi pyiman.

²⁰ Yuda ado Hira nanohul i Adulam aŋooŋ upi umpoŋi wi ahoŋunŋ, kahilna kayeenk iko yi adukarunŋ ŋaaŋ, kē unŋ ašē wo aanwina. ²¹ Ahepar baŋaanŋ biki Enayim ŋaaŋ nawaap uleef ambiinŋ awo ŋi bgaŋ ŋi, kē bašē teema aji uumbaŋ kaka'aara ŋaaŋ nawaap uleef ŋi dko mēntŋ. ²² Kē akak du Yuda aji na a : « Mēnya wina, baŋaanŋ biki Enayim bajakēn uumbaŋ kaka'a nawaap uleef da. »

²³ Kē Yuda aji : « Adukiin na iko mēntŋ, ŋwut kado kalaar ikow yi nja mnkow, dbubara me kē dylilu na upi kē iya wo iinwina. »

²⁴ Uko mēntŋ udo uko ji kli kwajantŋ kē bašē bi aji na Yuda : « Tamar ababu aya awaap uleeful ado mobana kayinŋ ŋi buŋaan bi adoluŋ. »

Kē Yuda ašē ji : « Nadoon bapēnana bdig batēra najeb. » ²⁵ Kē wi bakpēnanulunŋ kašē yil baya baji na ayootanulŋ : « Niintŋ ajug iko yi, awulunŋ kayinŋ. Dkooŋu kooŋ tenan

bnuura paneel na ptal pi na pjuuŋi, iŋal aji iwo yi in ba? »

²⁶ Yuda ayikrēn ya ašē ji : « ŋaaŋ i awo natool apelēn ; na manjoonan mēndi pwula ŋela abuk naan aniima. » Wi wi Yuda ašaanŋ ado kē bawutana, awo aankaŋ apiintŋ na a.

²⁷ Kē wal wi Tamar abanunŋ ŋi kabuk, abuk kbet. ²⁸ Wi akbukunŋ alonŋ ŋi bapoŋ adun apēnan kaŋen, kē ŋaaŋ ankbuk bukanulunŋ atan ptal pjeenkal ŋi ka ašē ji : « I apēnunŋ uteek. » ²⁹ Kē napoŋ ašē bi kakan kaŋen kē natēbantēn apēn uteek. Kē ŋaaŋ ankbuk bukanulunŋ kē ašē ji : « Ihaabēš bgaŋ aŋēpna! » Ukaanŋ kē Yuda aŋu'a katim ki Peret*. ³⁰ Kē abuk ašin anwoonŋ na ptal pjeenkal abaa pēn, kē baŋu'a katim ki Ferah.

39

Yotef du Ejiptu

¹ Wi baiŋmayelit baŋiunŋ Yotef du utaaŋ wi Ejiptu bawapa ŋiintŋ alonŋ i katim kawoonŋ Potifar. Awo ŋi baweek biki pŋih pi Farawuna naŋih i Ejiptu, ul awoonŋ naŋih i bayenŋ biki nul.

² Kē *Yawe Nawat Kabuka ašē wo na Yotef, kē iko bti yi ajaanŋ aŋu kaŋen iji itēp bnuura. Afēŋ du uko Potifar i utaaŋ wi Ejiptu. ³ Kē jibi unŋ awinunŋ kē Nawat Kabuka awo na a, abot aji do uko bti wi aŋuunŋ iŋeen yi nul kē uji utēp bnuura, ⁴ amēbana bnuura, aŋu'a kē aklempara ul ŋi bkowul. Adola kē awo namali i nul, aŋu bka bi nul bti ŋi iŋen yi nul. ⁵ Yotef aŋu kē Nawat Kabuka awul katoh ki Potifar bnuura, wi adolulunŋ kē awo namali i nul. Awula bnuura ŋi iko bti yi akaanŋ ŋi katoh na du uŋeeh. ⁶ Hēnk, kē Potifar ašē ŋu bka bi nul bti ŋi iŋeen yi Yotef, uko ude wi nul ŋaŋ wi wi adukiinŋ akaanaan.

Yotef na ahar Potifar

Kē Yotef ašē wo ŋaanŋ annuuriinŋ uleef abot anuura kaara. ⁷ Wi ŋwal ŋlonŋ ŋaŋēpunŋ, kē ahar ŋiintŋ i aklemparanŋ ašē ŋu kēš ŋi a. Aji na a : « Joh ŋpiintŋ. »

⁸ Kē Yotef apoki ašē ji na a : « Ayinu, ajug naan aŋu bka bi nul bti ŋi iŋen yi naan, aando ji heparaan uko unŋēpunŋ ŋi katoh. ⁹ Ul ŋi uleeful aando pelanaan nin uko ulonŋ ŋi katoh ki. Anneenanaan nin uko ulonŋ ŋi katoh bē mēntŋ iwi, ŋiki iwo aharul. Kē hum di di nhiniinŋ kado uko uwuŋaan wunŋ kajuban ŋi kadun ki Naŋibaŋi ba? » ¹⁰ Kē ŋaaŋ ašē bi duka duka ŋi pŋiini na Yotef ŋnuur bti, kē unŋ apoka pok ppiintŋ na a, pwo na a.

¹¹ Unuur ulonŋ kē Yotef ašē neeŋ ŋi katoh pya kado ulempul, nin ŋaanŋ alonŋ aanwo da ŋi balemp bandukiinŋ. ¹² ŋaaŋ ahar Potifar amēbana ŋi kamiŋa ašē ji na a : « Joh ŋpiintŋ! » Kē Yotef ašē ŋi apēn bdig kē kamiŋa kaduka ŋi iŋen yi ŋaaŋ. ¹³ Wi ŋaaŋ awinunŋ kē adukara

* 38:29 Peret ŋi uhebērē dawoonŋ bgaŋ btēpni.

kamişa, apên bđig, ¹⁴ ahuuran wal mēnt̄ adu balemp biki nul aji na baka : « Nabiin naten, nahebērē i ayin naan aṭijun̄ nja abi pnoha na nja. Abi aji apiint̄ na nji kē nşē huuran maakan. ¹⁵ Wi atiinkun̄ kē nṅajari, kē aşē ṭi aduk kamişa ki nul ki, apên bđig. »

¹⁶ Ajeĵ kamişa abēkan ayoonkna ayinul abi. ¹⁷ Wi abanun̄ kē aşē ṭupa uko wi aṭupun̄ balemp : « Nalemp nahebērē i iṭijun̄ un abi pnoha na nji. Abi ala ppiint̄ na nji, ¹⁸ wi nṅajarun̄ kē aşē ṭi apên bđig aduk kamişa ki. » ¹⁹ Wi ajuĵ Yotef atiinkun̄ kē aharul aṭupa uko wi nalemparul adolulun̄, adeebaṭ maakan. ²⁰ Ado kē bamob Yotef awat ukalabuş du dko di bakalabuş biki naşih bawoon̄.

Yotef du ukalabuş

Kē hēnk di Yotef awoon̄ du ukalabuş. ²¹ Kē *Yawe Nawat Kabuka aşē wo na a, awula bnuura abot adola kē awinana bnuura ṭi kēş ki naweek i ukalabuş. ²² Naweek un̄ aṭu'a kē awo naweek i bakalabuş bti, uko bti unkdolaniin̄ da uji utēpna ṭi iñeen yi nul. ²³ Naweek i ukalabuş aankanak aji do do nin uko ulon̄ wi baṭu'u lun̄ pdo, ṭiki Nawat Kabuka awo na Yotef, abot ado kē iko yi ajaan̄ ado bti iji iṭēp bnuura.

40

Nṭaafi ni naboman poot na ni najun̄ i naşih

¹ Wal wi iko yan̄ iṭēpun̄ ajon, ubi ka unu-ur ulon̄ kē naweek i baboman poot na naweek i bajun̄ biki Farawuna naşih i utaaĵ wi Ejiptu kē bajuban ajuĵ baka. ² Farawuna adeebaṭēr baka. ³ adoo wat baka ukalabuş wi naşih i bayen̄. Du ukalabuş mēnt̄ di di Yotef awoon̄. ⁴ Naşih i bayen̄ ado kē Yotef aklempar baka.

Bajon ntiinku du ukalabuş. ⁵ Uka utejan ulon̄ wi bukal batēb bti, naboman poot na najun̄ baṭaafiin̄, nṭaafi ni andolun̄ ṅaka uko wi ṅajaki. ⁶ Na nfa, wi Yotef abiin̄ du baka aşē win ṭi kaara di baka kē bahaajalaa. ⁷ Ahepar baka aji : « we ukaan̄ kē ikaara yi nan iṭēla ṭēlaa ba? »

⁸ Bateema aji : « Nṭaafii, kē nin alon̄ ṭi aşē wo aanhil hil pṭupun̄ uko wi nṭaafi ṅajakun̄. »

Kē Yotef aşē aji na baka : « Naşibaṭi ajaan̄ aṭup uko wi nṭaafi ṅajakun̄, kē nşē kooṭan, naṭupaan ṅa. »

⁹ Naweek i baboman poot aji na a : « Dṭaafi kē bko banjaan̄ badolna ubiñu kē banaṭ ṭi kadun naan, ¹⁰ bawo na inah iwajan̄. Iṭeeñi abuk mnko, kē manjeenki. ¹¹ Dmēban pnkalame pi Farawuna, amar mnko mun̄ apooñ ṭi pa aşē jej pa awul Farawuna. »

¹² Yotef aji na a : « Uko wi nṭaafi ṅajakun̄ wi : inah iwajan̄ iwo ṅnuur ṅwajan̄. ¹³ Ṭi na ṅnuur ṅwajan̄, Farawuna adeeju, kakakanu du ulemp wi nu. Ido kawula pnkalame pi uko udaan̄ jibi ibiin̄ aji kdo wi iwoon̄

naweek i babomana poot. ¹⁴ Dkooṭu kooṭ, ṭilimi'aan wal wi iko bti ikkakun̄ bnuura na iwi, ṭiagi'aan iṭiini na Farawuna uko wi naan, ado mpēn ṭi ukalabuş wi. ¹⁵ Hēnk di utēpun̄ aji : bamēbēn apēnan du utaaĵ wi bahebērē, kē ṭi utaaĵ wi mēndo do nin uko ulon̄ unhilanun̄ kaṭu bawatēn ukalabuş. »

¹⁶ Naweek i bajun̄ awin kē pwin nṭaafi pi Yotef pawo pnuura aşē ji na a : « Nji kak dṭaafii. Dmara mara akuṅa icah iwajan̄ inwoon̄ na ipoom na iko ilon̄ itēnt̄ ya. ¹⁷ Iko ilil impoṭi yi bajun̄un̄ Farawuna iwoon̄ du kakah kanwoon̄ du bko duuṭ, kē ṅkat nṭaşē ji ṅabi kade iko mēnt̄ ṭi kakah. »

¹⁸ Yotef ateema aji : « Uko wi nṭaafi ṅajakun̄ wi : icah iwajan̄ un̄ iwo ṅnuur ṅwajan̄. ¹⁹ Ṭi kak na ṅnuur ṅwajan̄, Farawuna adeeju kafal bkow, kado bayoontu ṭi bko, ṅkat nṭaşē ṅabi ṅado katibu. »

²⁰ Wi aṭupun̄ nṭaafi ado ṅnuur ṅwajan̄ kē uşē wo unu-ur unjaan̄ ulešan unu-ur wi kabuka ki Farawuna, kē adu balemparul baweek bti ufettu, awutan naweek i baboman poot, na naweek i bajun̄ ado kē banaṭ ṭi kadun ki bañaan̄. ²¹ Akakan naweek i baboman poot ṭi ulemp, kē awula pnkalame kē adaani, ²² kē naweek i bajun̄, ado kē bayoonta, jibi Yotef abiiñ aṭup baka. ²³ Kē naweek i baboman poot aşē wo aanleş Yotef, aṭilimi'a.

41

Nṭaafi ni Farawuna

¹ « Wi iko yan̄ iṭēpun̄ udo nşubal nṭēb kē *Farawuna naşih i Ejiptu aşē ṭaafi. Aṭaafi amara mara anaṭ du kañog bdēk bi bajaan̄ bado Nil, ² aşē win uko ji ṅngit paaj na ulon̄ ṅnuura ṅmag kē ṅapēna du bdēk, abi afeer ṭi kabañ ki ba. ³ Akak awin kē ṅngit paaj na ulon̄ kē ṅapēna du bdēk abi ṭi kafēṭ ki ṅteek, ṅawo ṅwuṭaan ṅbon maakan. ṅabi anaṭ ṭi kañog ṅteek du kabañ ki bdēk bi Nil, ⁴ aşē doh ṅngit ṅnuura ṅmag paaj na ulon̄ ṅun̄. Wal mēnt̄ kē Farawuna aşē lēnk aten.

⁵ « Anjoñēnt̄ kak aşē kak aṭaafi. Aṭaafi kē uko uwo wo ji ṅdeey ṅnuura ṅmag ṅapēn ṭi kantoliin̄ kaloolan̄ aṭag adoo do ṅyaaş paaj na ulon̄. ⁶ Uwo kak ji ṅdeey ṅwuṭaan ṅi uyook wi umayar unu-ur utēruñ ṅapēn ṭi kafēṭ ki ṅteek aṭag ado do ṅyaaş paaj na ulon̄. ⁷ ṅdeey ṅwuṭaan ṅafiiklēn̄ ṅdeey ṅnuura ṅmag paaj na ulon̄ ṅun̄. Wal mēnt̄ kē Farawuna aşē lēnk aten, awin kē aṭaafi ṭaafi.

⁸ Na nfa ahaajalaa, aşē du baṭenjan na bañaan̄ bakowṭaan bti ṭi Ejiptu. Aṭup baka nṭaafi ni adolun̄ kē nin alon̄ aanhil pṭupa ṅa.

⁹ Kē naweek i baboman Farawuna poot aşē ji na a : Dbaan̄ aleş uko wi mbiin̄ awo i kado. ¹⁰ Farawuna abi deebaṭēr balemparul, nji na naweek i bajun̄. Ajejun̄ awat ukalabuş du naşih i bayen̄ biki nul. ¹¹ Nṭaafi

un batëb bti ti utejan uloolan, kë uko wi ntaafi ni nun ujakuñ uşë pať. ¹² Uka du ukalabuş naťaşa alon nahebëre, anwoon nalemp i naşih i bayen. Nkalalëşa ntaafi ni nun, kaşë tupun uko wi najaki. Atup andolon ntaafi ni nul. ¹³ Kë jibi atupun un, hënk di utëpun; bakakanaan du ulemp wi naan, kë undu başë yoota. »

¹⁴ Kë Farawuna aşë do kë badu Yotef, kë başë taran apënana du ukalabuş. Bapuunka, aťelëşa imişa aşë tija ti kadun ki Farawuna. ¹⁵ Farawuna aji na a : « Dtaafi, kë nin alon aşë wo aanhil ptupën uko wi najakuñ. Kë başë tupën aji iji kwin ntaafi. »

¹⁶ Kë Yotef aşë teema aji : « Mëntñ nji dhilun pdo uko mëntñ! Naşibaťi akťupun Farawuna uko wi ntaafi ni nul najakuñ. »

¹⁷ Kë aşë ji na a : « Dtaafi kë uwo wo ji dnať ti kaban ki bdëk bi Nil, ¹⁸ aşë win nggit paaj na ulon nnuura nmag kë nrapëna du bdëk bi Nil abi afeer ti kaban. ¹⁹ Dkak awin kak kë nggit paaj na ulon ntuwaan, nbon nkay maakan kë nrapën ti kafet ki nteek, mëmbaan kawina nggit njanwuťi ti njan ti Ejiptu bti. ²⁰ Nggit ntuwaan nbon njadoh nggit paaj na ulon nteek njanwoon nnuura. ²¹ Kë wi njayoorun ja, iindo ji kwin win me njayoor njundu, ŗiki nabona bon awuťet ji kateeku. Wal mëntñ kë nşë lënk aten. ²² Dkak anjoyënt aşë taafi kak, dtaafi awin kë uwo wo ji ndeey nnuura nmag nrapën ti kantoliin kaloolan atag ado do njaaş paaj na ulon. ²³ Kë ndeey ntuwaan nkay ni uyook wi umayar unuwr utërun njakak apën ti pntooliin mëntñ atag ado do njaaş paaj na ulon. ²⁴ Ndeey ntuwaan njafikliën ndeey nnuura paaj na ulon njuñ. Dtuñ ntaafi ni baťenjan, kë nin alon aanhil ptupën uko wi nhilun katiink. »

²⁵ Yotef aji na Farawuna : « Ntaafi ni Farawuna adolon njawo njoolan. Naşibaťi atupa uko wi akdolon. ²⁶ Nggit paaj na ulon nnuura njawo nşubal paaj na ulon, ndeey nnuura njampënuñ ti pntooliin atag te njaaş paaj na ulon njawo nşubal paaj na ulon: ntaafi njawo njoolan. ²⁷ Kë nggit nbon ntuwaan paaj na ulon nankbiin ti kafet ki nteek na ndeey ntuwaan nantagun ti kantoliin te njaaş paaj na ulon ni uyook wi umayar unuwr utërun njakak awo nşubal paaj na ulon. Uko mëntñ uyuuj kë uka nşubal paaj na ulon ni ubon uweek. »

²⁸ « Jibi ntupun Farawuna, Naşibaťi ayuuja yuuj uko wi akdolon. ²⁹ Uduñ aka nşubal paaj na ulon, pyok pweek pawo ti utaak wi Ejiptu bti. ³⁰ Woli nşubal mëntñ ntaťepi, nşubal paaj na ulon ni ubon uweek njaşë bi. Baňaan bado ŗilma ŗilma pyok pambiin awo ti utaak wi Ejiptu. Ubon mëntñ unooran, uhajan utaak maakan. ³¹ Baňaan bado ŗilma ŗilma

pyok pambiin awo ti utaak, ubon mëntñ uhajan wa maakan. ³² Woli iwin kë Farawuna aťaafi njaaş ntëb uwo kë Naşibaťi ado uko mëntñ na manjoonan, adoo taran taran kado wa. »

³³ « Hënkun Farawuna alaan nnañ natit anwoon na uşal untunja atu'a ti bkow bi utaak wi Ejiptu bti. ³⁴ Farawuna anaťiin, atuun balemp biki nul ti utaak, ti nşubal paaj na alon ni pyok, baťuun baňaan badoki bafaş uko wi bakitun kado ifah kaňeen kapënan kalon kaluku. ³⁵ Baťonkan ndeey bti ti nşubal ni pyok. Farawuna atuun baka ptu ndeey du inkuti du nbeeka bahank ja da. ³⁶ Ndeey nuñ bahank ja pa nşubal paaj na ulon ni ubon ti utaak wi Ejiptu ; hënk baňaan biki utaak bawutna kakeť wal wi ubon ukbiin kabi. »

Pdëm pi Yotef

³⁷ Ntuñ ni Yotef njalil *Farawuna na banjaan baťenka pşih bti. ³⁸ Farawuna aji na baka : « Nhilan kawin nnañ alon atënt i i? Anwoon na Uhaaş wi Naşibaťi? »

³⁹ Aji na Yotef : « Wi Naşibaťi adoliin kë ime uko wi, uunka nin nnañ antitun, anwoon na uşal untunja ji iwi. ⁴⁰ Iwi ikwoon naweek i katoh ki naan, baňaan biki utaak bti bado kado uko wi ijakuñ, ptij pi pşih tañ pakťuun mpelu. ⁴¹ Dtu'u ti kadun ki utaak wi Ejiptu bti. »

⁴² Farawuna apënan wal mëntñ paneel panwoon ti kaňen ki nul awoh Yotef. Awoharana imişa ni patenda pdaan abot atu'a bkitrën bi wuuru ti kaťuť. ⁴³ Apayana ti ukaaru wi nul utëbantën wi njmpëlënt njakpulun unwoon wi nalemparul aňnognulun. Kë başë huuran ti kadunul aji : « Naťëpaana! » Kë hënk di di Farawuna atu'u lun ti kadun ki utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁴ Aji na Yotef : « Nji dwoon Farawuna, kë nin alon ti Ejiptu aşë wo aankdo uko wi iwoon iindinanii. » ⁴⁵ Wi wi atu'ulun katim ki Şafnat Paneya aşë wula Atenat abuk Potifera natejan i On kë aniimi. Kë Yotef aşë nnaay na utaak wi Ejiptu bti.

⁴⁶ Yotef aka nşubal iñeen njawanť wi baťijulun ti kadun ki Farawuna naşih i Ejiptu. Apën aduk Farawuna aşë nnaay na utaak wi Ejiptu bti. ⁴⁷ ŗi nşubal paaj na ulon ni pyok, mboş manwul ndeey ntuun maakan. ⁴⁸ Kë Yotef ado kë baťoonkan ndeey ni nşubal paaj na ulon nuñ atu ja ti nbeeka. Aji tu ti ubeeka undoli ndeey ni nteeh njanfooyun wa. ⁴⁹ Ahank ndeey kë njatum ji pyiw bi bdëk, njatum ptum panj kë badoo taňan pniib ja, ŗiki njatum ptum pweek maakan.

Babuk Yotef

⁵⁰ Ji uşubal wi ubon udo kabi, Atenat abuk Potifera natejan i On, abukar Yotef bapot biinť batëb. ⁵¹ Yotef awul nateek katim ki

* 41:51 Manate : ŗi uhebëre danaam katiinkare na ŗilma.

Manate*, aji : « Naşibaţi ado k  n ilma unoor wi naan bti, abot ado k  n ilma katoh ki paapa bti. »⁵² Awul nat ebant en katim ki Efrayim†, aji : « Naşibaţi ado k  kabuk kajoob t na nji ti utaak wi pjuuk pi naan. »

⁵³ Wal m ntan k  nşubal paaj na ulon  i pyok  i Ejiptu k  naş  ba,⁵⁴ k   i paaj na ulon  i ubon uweek naş  jun, jibi Yotef abiin a up. Ubon uwo  i n taak bti, k  uko ude uş  wo  i Ejiptu. ⁵⁵ Wi ba aan biki Ejiptu bawoon baankak aka uko ude, baya du *Farawuna ahuuran ahepara uko ude, k  aji na baka : « Nayaan du Yotef, nado uko wi akjakanan. »

⁵⁶ Ubon uwo  i utaak bti. K  Yotef ahaab ş inkuti yi bahankun  deey aş  waap  a ba aan biki Ejiptu. Ubon ubaa kak ad ma d m du utaak. ⁵⁷ Ba aan bap nna n taak bti abi Ejiptu pnug  deey du Yotef  iki ubon ud m  i n taak bti.

42

Pyit pi Yotef na babak aşin

¹ Wi Jakob atiinkun k  bawaap  deey du Ejiptu, aji na babakul : « we wi na oon atenan ba? ² Dtiink k  baji bawaap  deey du Ejiptu! Nayaan da naya nanug  deey  wutna kake  ubon. »

³ K  babak aşin Yotef i een baya Ejiptu pnug  deey. ⁴ K  Jakob aş  wo aando k  baya na Benjamin a a Yotef  iki aji bu aan baanwo i kajotna. ⁵ Babuk *Itrayel baya wal m nt  nug  deey anaakiir na ba aan bankaayan kak pi  deey,  iki ubon uwo kak du utaak wi *Kanaan.

⁶ Wal m nt Yotef a ijanun utaak, ul ajaan awaap biki utaak bti  deey. Babuk aşin babi anup  i kadunul af t kaara  i mboş. ⁷ Wi Yotef awinan win babak aşin aş  yikr n baka, ado ji  aan anwoon aambaan kawinara baka. A iini al bar na baka aji : « Nap nna  un? »

K  bateem aji : « Np nna utaak wi Kanaan,  bi bi pnug  deey. »

⁸ Yotef ayikr n babak aşin k  bukal baş  wo baanyikr na. ⁹ Wal m nt aleş n aafi  i abiin ado  i baka aş  ji na baka : « An nawo ba aan bammeniin abi pten umban wi nahilanun jakobna utaak woli nabi ugut. »

¹⁰ K  baş  pok aji : « Naweek, m nt h nk da,  bi bi pnug  deey. ¹¹ Jibi  woon h nk  iin  aloolan abukun un,  wo ba aan batool, un balemparu n nwo ba aan biki ijakun. »

¹² K  ul aş  ji na baka : « Aa, nabi pten dko di nahilnun jakobna utaak, woli nabi ugut. »

¹³ K  bateem aji : « Balemparu babi wo i een na bat b, awo bti babak  iin  aloolan du utaak wi Kanaan : nampo i aduka na aşinun k  alon aneemi. »

¹⁴ Yotef k  aji na baka : « D ijan  i uko wi njakun. ¹⁵ Uko un tunun nji na up manjoonan wi : dmehna  i bkow bi Farawuna k  naankp n  i woli a a'an aambi  i. ¹⁶ Nahilan alon  i an aya a ija ; k  an naduka  i kawo ukalabuş te ndo ten me n up  i nan  ajoonani, woli naandi wa kamehna kak  i bkow bi Farawuna kaji nawo ba aan biki njakun aji nawoo. »

¹⁷ Ajej baka bti awat ukalabuş, k  bado  nuur  wajan . ¹⁸ Unuur uwajan en Yotef aji na baka : « Nji dji kad man Naşibaţi na manjoonan, ukaan k  nji ka upan uko wi nakkolun kahilna kawo naankke . ¹⁹ Woli na up manjoonan, alon  i an kaduka  i, kawo ukalabuş, bandukiin bayaan na  deey  i banumiin pa itoh yi baka inwoon na ubon. ²⁰ Na jan a a'an nhilna nwin k  n up  i nan  ajoonani. » K  badinani.

²¹ Ba  leş r aji : « Na manjoonan,  wo  i pluk uko wi  dolun abuk aşin nja :  win m naga  i k ş ki nul wi akjakun na nja  miira, k  nş  wo  ndi ptiinka. Ukaan k  m naga m nt mam b nja. »

²² Ruben ateam baka aji : « M njakan aji nawut kado napo  bu aan i? K  naş  wo naandii, h nkun  luk pke  pi nul. »

²³ Baamme k  Yotef ate uko wi bajakun,  iki ado  aan alon k  aji   leş na utup wi Ejiptu uko wi bajaan ba up na uheb r . ²⁴ Yotef aya alow aş  wooni. Wi akakun, a iini na baka aş  do k  bamob Fimeon atan  i kadun ki baka. ²⁵ Yotef ado k  batuman  şaaku  i babiinaanun  deey, abot ado k  bakakan andolon itaka yi a ijun  i uşaku wi nul wi  deey. Awul baka uko uya kade na bgah. ²⁶ K  bapaf  deey  i  buuru aş  ya.

Pkaku du utaak wi Kanaan

²⁷ K  wi başaan aya na  du dko dlon kaf r, alon  i baka ahaab ş uşaku wi  deey wi nul pa pwul ubuuru wi nul ude, aş  win itaka k  ipaf  i  deey duu . ²⁸ Aji na babak aşin : « Bakakanaan itaka yi naan, dwiun ya du uşaku naan meet. » Wal m nt k  pal nk pweek paş  mob baka k  bakkat kat aş  ji : « we wi Naşibaţi abaan ado nja h nk ba? »

²⁹ Wi babanun du Jakob aşin baka du utaak wi *Kanaan, ba upa uko bti un pun, aji : ³⁰ «  iin  anwoon ajug utaak wi  yaan, al bar na un aji  wo ba aan bammeniin abi pten utaak wi baka kame dko di  kkobnun wa woli  bi ugut. ³¹ Nji na a k   wo ba aan batool, k  n nwo ba aan biki ajakun. ³² Njaka aji  bi wo ba aan i een na bat b biki  iin  aloolan. K  alon aş  neem, k  alon aduka du aşinun du utaak wi Kanaan. ³³ K   iin  ajug utaak aş  teemun aji uko unkkaran ame k  n up  i nun  ajoonani uwo  dukara alon  i un,  jej  deey  i  numiin pa itoh yi nun  ya.

† 41:52 Efrayim :  i uheb r  danaam katiinkare na kabuk kajoob t na nji.

³⁴ Ké nşé wo i kaŋija aŋa'un, wal mēnt ame ké nşenwo baŋaŋ biki ajakuŋ aji nwo, nwo baŋaŋ batool. Wal mēnt akakanun abuk aŋinun, nbot nŋhil kado kaŋaay na utaa. »

³⁵ Ké jibi bakpēnanuŋ ndeey ti nşaaku nji baka, ké andoluŋ ašé win itaka yi nul ti um-booŋu wi atanuŋ ya, balēnk maakan bukai na aŋin baka. ³⁶ Wal mēnt ké Yakob ašé ji na baka : « Nanjal pdo nwaan babuk naan : Dneemandēn Yotef, abot aneemandēn Fimeon, ké našé nŋal kak kaya na Benyamin! Ti nji i i iko yuŋ bti ikjotuŋ. »

³⁷ Ké Ruben ašé ji na aŋin : « Ihilan kafin babuk naan batēb woli mēntjiu a. Ťu'ana ti kaŋen ki naan, dkakanu a! »

³⁸ Ké aji : « Abuk naan aankya na an, abuk anin aneemi ké aduka aloolan. Woli buŋaan daya jotna du bgah, mnhaŋ kafinēn, nji ndoon abi ŋaf ŋaf. »

43

Benyamin na babuk aŋin baya du Ejiptu

¹ Ubun udēma dēm pya ti utaa. ² Wi Yakob na babukul babaan ndeey nji baŋinun Ejiptu, ké ašé ji na baka : « Nakakan naya nanug ndeey nlon. »

³ Ké Yuda ašé teem aji : « Ŋiint i utaa wi Ejiptu aŋun na mntumul aji : « Nawutan kabi ti kadun naan ké naanwo na aŋa'an. » ⁴ Woli iwutun ké nja na aŋa'un, nja kaya nug ndeey, ⁵ ké iŋale wo iinwuta, nŋenkya, ŋiki ŋiint aji : « Nawutan kabi ti kadun naan ké naanwo na aŋa'an. »

⁶ Yakob i bakakuŋ adu *Itrayel aji na baka : « we ukaan ké najaka naŋaa ba? Nji i i najubanuŋ. »

⁷ Ké Bateem aji : « Ŋiint aheparaarun hepar iko itum ti biki katohun, aji na un : « Aŋinan ahuma najeb i? » « Naka aŋa an alon i? » Hēnk ké nŋupa, nŋenhilan kame ké abi kajakun nŋija aŋa'un. »

⁸ Ké Yuda ašé ji na aŋin : « Wutan napoŋ abi na nji. Nya, nŋhilna nwo nŋenkkeŋ un na iwi na babukun. ⁹ Djeŋ uko wi napoŋ ti bkow naan, nji i i ikheparuluŋ woli mēnkak na a, aŋija ti kadunu. Uko mēnt uwole kajubanu te unuur wi nji kaketuŋ. ¹⁰ Woli nŋenjon lah hēnk, nŋndonŋ abi ya kadobi kak utēbantēn. »

¹¹ Ké Itrayel aŋin baka ašé ji : « Jibi uwooŋ haŋ nadoon uko wi : naŋijan iko ilon ti inuurnaaniŋ ti utaa naŋi ŋiint mēnt, iko itaabanaani pde, ilil pŋkēn, na ikuraaraani, mnob na mbuk mnlon mndoh. ¹² Nakaan najej itaka nahoŋan ti yi nabiŋ aŋēnk ti nşaaku nji nan, uhinan kawo baamme ké baŋu ya da. ¹³ Najean aŋa'an nakak du ŋiint mēnt. ¹⁴ Dŋehan *El Ťaday, Naŋibaŋi Anhiniŋ iko bti ado ŋiint mēnt ajoob bkow na an adoo wutan nakak na abuk aŋinan undu na Benyamin. Ké nji woli dwo kawaan babuk naan uwo haŋ. »

¹⁵ Ké bajej iko yi bawoon i kaya kaŋen, ajej itaka yi banumiŋ ado nşaaŋ nŋēb ašé ya na Benyamin. Baya wal mēnt Ejiptu aya du uko Yotef.

Du uko Yotef

¹⁶ Yotef awin Benyamin ké agakandēr na babuk aŋin ašé ji na naweek i balemp biki nul : « Ŋooŋan baŋaŋ biki du katoh, ifin untaam iboman, bade nŋa blant na nji. »

¹⁷ Ké ŋiint ado jibi Yotef ajakuŋ aŋooŋ baka du katohul. ¹⁸ Balēnk wi baŋooŋuŋ baka du uko Yotef ašé ji : « Itaka yi nŋēnkun du nşaaku nji nja uyaas uteek ituuŋ ké bakŋooŋ nja, bajotna nja, kamob kado kajuuŋŋen ti ulemp. Bajej kak nŋbuuru nji nja. »

¹⁹ Baya aŋog naweek i balemp biki Yotef du plēman pi katoh ašé ji na a : ²⁰ « Naweek, miirun! Nbi uyaas uteek pnug ndeey. ²¹ Ké wi nşaaŋ aban du dko di nŋaŋuŋ kafēr, nŋaabēŋ nşaaku, ašé win ké itaka yi andoluŋ ti un ké iwo du nja meeŋ, afēnana aliŋ na itaka yi nŋlukuŋ. Nŋij ya, yi yi. ²² Ŋkak aŋij itaka pa pnug ndeey kak. Nŋemme anŋuun ya du nşaaku nji nun. »

²³ Ké un ašé teem baka aji : « Natēŋtēnēn, nawut kalēnk! Naŋibaŋi, i an na aŋinan najaan nadēman aŋuun itaka mēnt ti nşaaku nji nan. Nji ti uleef naan dyeenk itaka yi nan. » Wi wi aŋaŋ aŋij baka Fimeon. ²⁴ Aneean baka du katoh awul baka meel ké baŋow ihoŋ abot awul nŋbuuru nji baka ujaagal. ²⁵ Bapēnan iko yi bawoon i pŋen Yotef abēkan ayoonka abi pde blant ŋiki baŋup baka ké badeana da.

²⁶ Wi Yotef aŋiŋuŋ du katoh, bawula iko yi baŋiun ašé nŋup afēt kaara ti mboŋ. ²⁷ Ké un ašé wul baka mboŋ ašé hepar baka aji : « Hum di uleef uwooŋ na aŋinan naŋaf i nabiŋ ajakēn ba, ahuma da i? »

²⁸ Bateema aji : « Aŋinan, nalemparu, awo da, uleef uwo bnuura na a. » Bakak anŋup afēt kaara ti mboŋ.

²⁹ Wi Yotef akatuŋ ašé ašé win Benyamin aŋa'ul, abuk anin, ašé hepar aji : « I, awoon aŋa'an i najaknuŋ i? »

Aŋiini na a aji : « Abuk naan, dŋehan Naŋibaŋi awulu bnuura. » ³⁰ Ataran apēn ŋiki pŋaak paŋi na a, ké mnkuul maŋogi. Aya aneey du meeŋ di nul ašé jun nwooni. ³¹ Wi abaan, aŋow kaara akan mnkuul ašé pēn aji na balemparuŋ baŋij pde.

³² Baiŋa mpaŋ, ayiŋ babuk aŋin mpaŋ abot ayiŋ baŋaŋ biki Ejiptu ŋiki biki Ejiptu baan- hīl pde ti dko dloolan na biki Itrayel : bapok uko mēnt bnuura. ³³ Ado babuk aŋin ké baŋo ataŋ na a, andoluŋ na dko di awooŋ i kaŋo, ajunna du bajeen te du nabaasa, ké bukai baŋe ŋonjar awo ti ptenar. ³⁴ Ul ké ašé do ké bapēnan ti kayiŋ ki nul idaas innuuriŋ awul baka. Dko di Benyamin dapel di bandukiŋ nşaaŋ kaŋeen. Badaan na a, alilan akuj.

44

Pnkalame pawinana ti ušaaku wi Benyamin

¹ Yotef aji na naweek i balemp : « Tumaan nšaaku ni bañaan biki ndeey, bajejan ndeey bti ni bahilanun kayaanaan, tuun kak ti ušaaku wi andolon itaka yi nul. ² Jejan pnkalame pi naan, panʔaknuj untaam, iʔu pa ti ušaaku wi anwoonun nampoʔi, na itaka yi aluknuj ndeey. » Kē uʔ ado jibi Yotef ajakulun.

³ Wi nfa mambanun, bado babuk ašin Yotef kē badapa nbuuru ni baka atool pya. ⁴ Bapēnaara pēn ti ubeeka, kē Yotef ašē ji na naweek i balemp : « Naʔiin, idookan biinʔ bukuʔ išē iji na baka : “we ukaan kē nakakan bnuura bi badolanaj na buʔaan ba? ⁵ We ukaan kē nakii pnkalame pi ajug naan ajaan adaanna kabot kadolna ptoori ba? Uko wi nadolun uwuʔi.” »

⁶ Aya amob baka ašē ʔup baka nʔup njan. ⁷ Kē bašē teema aji : « we ukaan kē ajugun akʔiini hēnk? Un balemparu nʔhil kado uko waʔ i? ⁸ Iwin kē itaka yi nʔbiin aʔēnk du nšaaku ni nun meet nʔtju ya wi nʔpennun uʔaak wi Kanaan, hum di di nʔhilun kakiiʔ du katoh ki ajugun uwuuru kēme iko yi untaam? ⁹ Tenan ti iko yi nun, ti nalemparu i baktēnkun kako kankiiyaniin nafiʔana, un ti nʔlefun, nakakanun bañaan biki bakjuukntēnuʔ ti ulemp. »

¹⁰ Kē uʔ aji : « Uwoon jibi najakun: ñaan i bakwinun ti iko yi nul kako kankiiyaniin djuukntēna ti ulemp, kē bandukiin bahil kaya na bgah bi baka. »

¹¹ Kē bataran, andolon kē awalan ušaaku wi nul ahaabēš wa. ¹² Kē aten tenan nja ajunna du naweek ašē baañsaan du nampoʔi, kē pnkalame pawinana ti wi Benyamin. ¹³ Wi babuk ašin Benyamin bawinun uko mēnt, batow imiša yi baka aʔu nšaaku ti nbuuru ašē kak ubeeka.

Bʔup bi Yuda

¹⁴ Wal wi bi Yuda na babuk ašin bakneejuʔ du uko Yotef, ahum da. Babi aʔup ti kadunul afēʔ kaara ti mboš. ¹⁵ Ahepar baka aji : « we wi wi nabaan ado hēnk ba? Naamme kē ñaan anwoon ji ni nʔi ahil pme iko immeniin i? »

¹⁶ Kē Yuda ateam aji : « Naweek, we wi nšaan aji na iwi, we wi nbaan aʔup kaji wul ukaan kē uko wi udolanaa, Našibaʔi ayuujun pʔuban pi balemparu. Un biki biki, kakanun bajjuuk ti ulemp un na i baʔēnkun na pnkalame pankiiyaniin. »

¹⁷ Kē Yotef aji : « Mēnhil kado uko waʔ, ñaan i bawinun pnkalame ti a i i nʔi ka-juukntēnuʔ ti ulemp. An, nakakan na iʔēb ijoob du ašinan. »

¹⁸ Kē Yuda ašē ya aʔoga aji na a : « Naweek, iwo ji *Farawuna, ʔenaan dʔupu uko ulon išē iwut kadeebaʔer nalemparu!

¹⁹ Ajug naan abi heparun me ašinun ahuma najeb abot aheparun me nka abuk ašinun alon kak, ²⁰ kē nʔteema aji ašinun awo naʔaf kē nʔbot aka aʔaʔun alon anwoon nabaaša i nul i abukun ti pʔaf pi nul. Abuk anin an nʔmēntan akeʔ kē aduka aloolan ti kayin ki anin. Ašinun aʔala bnuura. ²¹ Kē iji na balemparu baʔtju a itap pkēš. ²² Kē nʔteemu aji napoʔ aanhil pduk ašin, woli aya aduka, ašin kakeʔ. ²³ Kē išē mēbanaara mēban aʔup aji nʔwut kakak ti kadunu kē nēnwō na a.

²⁴ « Kē wi nʔkakun du ašinun nalemparu nʔtupa uko wi ijakun, ²⁵ Wi nʔwal nʔlon nʔaʔepun, kē ašinun ajakun na un nʔkak nʔya nʔng ndeey. ²⁶ Nʔteema aji nēnkya kē nʔngakandēr na aʔaʔun, ʔiki ijakun aji woli nēmbi na a nēnkhiil pbi ti kadunu. ²⁷ Wal mēnt kē paapa nalemparu ašē jakun : “Name kē ahar naan awulaarēn bapoʔ batēb. ²⁸ Alon aneemi, uko ulon wi uʔeek uka pʔiʔa ʔiki aanwinana te nʔa. ²⁹ Kē woli naya na i, kē uko ulon uya dola, nado mnhaj manfiʔēn nʔi ndoon abi ʔaf ʔaf.”

³⁰ « Kē hēnkun woli dban du uko paapa nalemparu, awo mēnwō na napoʔ i uhaaš wi nul uwoon, ³¹ wi akwinaruʔ win kē aanwo na un, akeʔ, un balemparu nʔkdolon mnhaj manfiʔ ašinun andoon abi ʔaf ʔaf. ³² Kē nʔi nalemparu nʔšē ji na ašinun aʔu napoʔ ti kaʔen ki naan. Aji na a woli mēntiʔa a, kajubana nʔnuur ni naan bti. ³³ Hēnkun, wu- taan nʔi nalemparu nyeenkar aʔaʔnaan, nwo i ikdoon kaajuukntēn ti ulemp. Uʔ ašē ya na babuk paapa. ³⁴ Hum di di nʔhilanun kaya du paapa kawo mēnwō na napoʔ? Mēnʔal pwin puʔtan pi nul. »

45

Ptiinkar pi Yotef na babuk ašin

¹ Wal mēnt kē Yotef ašē wo aanhil pmēban mnkuul mi nul ti kadun ki bañaan banwoon na a, ahuuran aji na bañaan biki Ejiptu bti bapēn bdiʔ. Nin alon nampaʔi aanwo da, kē ašē ʔup babuk ašin aji awo Yotef. ² Awooni wal mēnt ado pdiim kē banwoon bdiʔ badoo tiink. Uko unʔepun wun uya adoo ban du katoh ki *Farawuna.

³ Yotef aji na babuk ašin : « Nʔi Yotef a. Paapa ahum najeb i? » Kē baanhil pteema ʔiki balēnk maakan.

⁴ Kē ašē ji na baka : « Nabiin naʔogēn. » Kē baʔoga. Aji na baka : « Nʔi a, Yotef abuk ašinan i nawaapun kē baʔooʔ Ejiptu. ⁵ Nawutan kahaajala nabot nawut kadeebaʔer ikowan ti uko wi nawaapnun ʔi, ʔiki Našibaʔi adolon kē nʔotan kadun ʔi, nawutna kakeʔ. ⁶ Natanan, hēnk di uwoon, nʔsubal nʔtēb nʔi nʔi, nʔi ubon uwoon ʔi uʔaak, ukak aka kak nʔsubal kaʔeen nʔi nin ñaan awoon aankjaar kēme kakit. ⁷ Našibaʔi ajotanaan kadun, pntaali pi nja pawutna

kaba, batum ti an babot babuur. Uko mēnt uwo mbuur mnweek. ⁸ Kē uwo hēnk, mēnt an natijnun ti, Našibaṭi a. Ul akaan adolēn kē nwo nalemp anwoon naweek ti biki Farawuna naših, naweek i katoh ki nul bti, abot aṭu'ēn ti kadun ki utaa wi Ejiptu bti.

⁹ « Hēnkun, nataraan nakak du uko paapa našē najaka, uko wi Yotef abuku ajaku wii wi : “Našibaṭi aṭu'ēn kē nwo anwoonun naweek ti utaa wi Ejiptu bti. Taraan ibi ti nji. ¹⁰ Dwulu dko ifēt du utaa wi Gošen, ifēt iñogēn iwi na babuku, bababu, ṅntaam nji nu bti na bka bi tu bti. ¹¹ Dhil wal mēnt kado kado kanuma ki nu, ihilna iwo iinkwaan bka bi nu, iwi na biki katohu ṭiki ubon ukak aṭo te ṅsubal kaṭeen kak.” »

¹² Akak aji na babuk ašin : « Nawin na kēš ki nan, kē Benyamin akak awin kē nji kaṭiiniin na mntum mi naan. ¹³ Nayaan du paapa naṭupa mndēm bti mi nkaan ti Ejiptu na uko bti wi nawinun. Nataraan naya nakak na paapa ti. »

¹⁴ Yotef alut amook Benyamin, kē bakwooni bukal batēb bti. ¹⁵ Akak aya amook babuk ašin bti ašē wooni, wi ayompun kē bašē ṭēšēr na a.

Farawuna adu Jakob abi du utaa kul

¹⁶ Uko unṭēpun uban du uko *Farawuna. Baṭupa aji babuk ašin Yotef babii, kē ul na balemparal banjaan baṭēnka pših bawin kē uwo uko unuura. ¹⁷ Kē Farawuna ašē ji na Yotef : « Ṭiiniin na babuk šaaš iji na baka : “Najijan ṅdeey nji nan ti ṅbuuru nji nan naya utaa wi Kanaan. ¹⁸ Najejan ašinan na bañaan biki nan nabi ti nji. Dwulan mboš mannuurnaaniin ti utaa wi Ejiptu, nabot nado kade mnde mannuurnaaniin ti utaa.” ¹⁹ Kaki iji na baka bajē ṅkaaru nji ṅmpēlēt ṅakpuluṅ baṭijna šaaš, bapoṭ bampoṭi na baaṭ. ²⁰ Jakan na baka bawut kado katen iko yi badukun, ṭiki iko innuurnaaniin ti Ejiptu iwo yi baka. »

Pkak du Kanaan

²¹ Kē hēnk di di babuk Jakob i bakakun ado *Itrayel badolun uko mēnt. Yotef ado jibi *Farawuna ajakulun awul baka ṅkaaru nji ṅmpēlēt ṅakpuluṅ na uko wi bakyaan kade ti bgah. ²² Awul baka andolun kamiša kahalū, ašē wul Benyamin itaka itum* na imiša kaṭeen ihalu. ²³ Akak awul pa ašin ṅbuuru iṭeen ṅanjijun iko innuurnaaniin ti Ejiptu na ṅbuuru ṅwaat iṭeen ṅanjijun ṅdeey, na ipoom na iko ide pa bayaas bi ašin. ²⁴ Ado babuk ašin kē bayaa, ašē ji na baka : « Nawutan kadebaṭēr ṅlefan ti bgah. »

²⁵ Bapēn du Ejiptu aya aban du utaa wi *Kanaan du Jakob ašin baka. ²⁶ Bajī na a : « Yotef awo najeb, ul adoon awo nantuṅa i Ejiptu bti. » Kē uhaas wi ṭul ušē woḥa wo jibi

uwoon ṭiki aanfiyaar baka. ²⁷ Kē wi bašaan akakalēša uko bti wi Yotef ajakun, kē abot awin iko bti yi ayilbanun pa pjiina kē uhaas wi nul ušē jun plilan. ²⁸ Kē ašē ji : « Ukēš! Yotef abuk naan awo najeb. Dya kawina ji mbi ndo kakeṭ. »

46

Pya pi Jakob du utaa wi Ejiptu

¹ Jakob i bakakun adu *Itrayel anaṭa na iko yi akaan bti pya Ejiptu. Wi abanun du Beršeba, ado bṭēnan pa Našibaṭi i Itaak ašin ajaan adēman. ² Na utejan mēnt, Našibaṭi aṭiini na Itrayel ti ṅtaafi aji na a : « Jakob, Jakob » kē ateeem aji : « Nji wi. » ³ Našibaṭi kē ašē ji na a : « Nji dwoon Našibaṭi, Našibaṭi i šaaš ajaan adēman. Kkali pya Ejiptu, dluṅ kado pntaali pweek papēna da ti iwi. ⁴ Nji kak dwala na iwi du Ejiptu, nji kalunin kapēnanu da. Yotef awo na iwi ul akluṅ kadētu kēš woli ikeṭi. »

⁵ Jakob apēna Beršeba kē babukul bašē payana ul na bapoṭ bampoṭi na baaṭ ti ṅkaaru nji ṅmpēlēt ṅakpuluṅ nji Farawuna adolun kē ṅayaarada. ⁶ Baya na itani yi baka na iko bti yi bakaan ti utaa wi *Kanaan. Jakob aya du Ejiptu na bampēnun bti ti a : ⁷ babukul biinṭ na baaṭ, na bababul biinṭ na baaṭ. Aya na baka bti Ejiptu.

Katoh ki Jakob

⁸ Itim yi bañaan biki Itrayel banyaan du Ejiptu yii yi :

Itim yi Jakob na babukul :

Ruben awoon bajeenul, ⁹ babukul bawo : Hanok, Palu, Hetron na Karmi.

¹⁰ Babuk Fimeon bawo : Yemuwel, Yamin, Ohad, Fohar, na Šawul abuk ṅaaṭ i utaa wi Kanaan.

¹¹ Babuk Lewi bawo : Geršon, Kohat na Merari.

¹² Babuk Yuda bawo : Er, Onan, Šela, Peret na Ferah. Er na Onan bakaṭna du utaa wi Kanaan.

Babuk Peret bawo : Hetron na Hamul.

¹³ Babuk Itaakar bawo : Tola, Puwa, Yašub na Šimron.

¹⁴ Babuk Tabulon bawo : Fered, Elon na Yahleel.

¹⁵ Bukun bawoon biinṭ biki Leya abukarun Jakob du Padan Aram, na bababul aṭu na Dina abukul ṅaaṭ. Bawo iṭeen ṅwajanṭ na bawajanṭ.

¹⁶ Babuk Gad bawo : Fefon, Hagi, Šuni na Etbon na Eri na Arodi na Areli.

¹⁷ Babuk Ašer bawo : Yimna, Yišwa, Yišwi, Beriya na Ferah poonu abuk ašin baka.

Babuk Beriya bawo : Heber na Malkiyel.

¹⁸ Bukun bawoon babuk Filpa, nalemp ṅaaṭ i Laban awulun Leya abukul. Bapoṭ

* 45:22 Itaka itum : Itaka mēnt iwo ktaka iṭeen week ṅwajanṭ (300) yi baṭakun untaam.

biki abukaruŋ Yakob na bababul bawo iŋeen na paaj.

¹⁹ Bapoŋ biki Rakel ahar Yakob abukunŋ bawo : Yotef na Benyamín.

²⁰ Yotef abuk na Atenat abuk Poti-Fera naŋaŋan i On bi Manate na Efrayim du uŋaak wi Ejiptu.

²¹ Babuk Benyamín bawo : Bela, Beker na Aşbel na Gera na Naaman, na Ehi na Roş, na Mupim, na Hupim na Ard.

²² Bukunŋ bawoonŋ biinŋ biki Rakel abukaruŋ Yakob, na bababul, bawo bukal bti iŋeen na babaakér.

²³ Abuk Dan awo : Huşim.

²⁴ Babuk Neftali bawo : Yahtiyel, Guni, Yeter na Şilem.

²⁵ Bukunŋ bawoonŋ babuk Bila nalemp ŋaŋ i Laban awulunŋ Rakel abukul. Bapoŋ biki abukaruŋ Yakob na bababul bawo paaj na aloŋ. ²⁶ Baŋaŋ bti biki katoh ki Yakob bampennunŋ ŋi a aya na a du Ejiptu, woli bahar babukul baanfēnanaa, bawo iŋeen paaj na paaj. ²⁷ Babuk Yotef bambukiinŋ da bawo batēb. Baŋaŋ biki katoh ki Yakob banyaŋan Ejiptu bawo iŋeen paaj na ulonŋ (70).

Yotef aya pkit aşin

²⁸ Yakob i bakakunŋ ado *Itrayel ayil Yuda kē ajota kadun aya du Yotef aji na a baya babunŋ du Goşen. Wi Yakob na biki katohul babanuŋ ŋi Goşen. ²⁹ kē Yotef aşē tan ukaaru wi umpelēnt ujaŋ upul, apaya ŋi wa aşē ya pyit na Itrayel aşin. Wi awinaarulunŋ win, alut amooka aşē wooni ajon. ³⁰ Itrayel aji na a wal mēnt: « Hēnkunŋ dhilan kakeŋ wi nwininŋ kē iwo najeb. »

³¹⁻³² Wal mēnt kē Yotef aşē ji na babuk aşin na baŋaŋan biki katoh ki aşin : « Dya kaŋup *Farawuna kē nabani kabot kaji na a babuk paapa na baŋaŋan biki katohul bawo bayafan, baji balemp du itani. Babi na ŋntaam ŋi baka bti na iko bti yi bakaŋan. ³³ Hēnk, woli Farawuna adu'an aheparan uko unwoonŋ ulemp wi nan, ³⁴ najaka : “Balemparu bawo bayafan du kpoŋ ki baka te hēnkunŋ, kē başinunŋ kak babi wo bayafan.” Hēnk nahil kafēŋ ŋi mboş mi Goşen, ŋiki baŋaŋan biki Ejiptu baanji banaakiir na bayafan. »

47

Yakob du uko Farawuna

¹ Yotef aya du *Farawuna aji na a : « Paapa na babuk paapa bapēnna utaak wi *Kanaan aban ŋi na ŋntaam ŋi baka bti na iko bti yi bakaŋan, bawo du Goşen. » ² Ajeŋ kaŋeen ŋi babuk aşin biki aŋiunŋ aya yuunŋ Farawuna. ³ Kē uŋ ahepar baka : « we uwoonŋ ulemp wi nan? »

Kē bateem aji : « Balemparu bawo bayafan ji başin baka. »

⁴ Bakak aji na Farawuna : « Ŋbi bi pyaanŋ ŋi utaak wi, ŋiki ubon uweek uwo du Kanaan, kē pjaagal paankak awo pa itani yi balemparu. ŋenun hēnkunŋ nya ŋfēŋ du Goşen. »

⁵ Farawuna aji na Yotef : « Şaaş na babuk şaaş babi ŋi iwi. ⁶ Hēnkunŋ utaak wi Ejiptu wu wunŋ, tenan dko dannuurnaaniinŋ iwul da baka bafēŋ. Bafēŋan du Goşen. Ikale win ŋi baka banhiniinŋ, kŋu itani yi naan ŋi iŋeen yi baka. »

⁷ Wal mēnt kē Yotef aşē ŋij Yakob aşin du Farawuna ayuuja a, kē Yakob awula mboş bnuura. ⁸ Farawuna kē aşē hepara aji : « Ika ŋşubal hum ba? »

⁹ Kē atem aji : « Ŋşubal ŋi nji kayaŋanŋunŋ ŋi mboş ŋawo iŋeen-week na iŋeen ŋwajanŋ (130). Ŋşubal ŋi naan ŋatiinkŋi abot awo ŋi unoor, mēnbanan ŋşubal ŋi başin naan wi bakyaanŋunŋ. »

¹⁰ Yakob awul kak Farawuna mboş bnuura aşē pēn aya.

¹¹ Kē hēnk di Yotef adolonŋ kē aşin na babuk aşin bafēŋ du utaak wi Ejiptu, awul baka dko dannuurnaaniinŋ ŋi utaak du umbanŋ wi Ramtet di bakaŋan aji bado Goşen jibi Farawuna ajakulunŋ. ¹² Awul aşin na babuk aşin na baŋaŋan bti biki bawoonaanunŋ ŋdeey ŋankēşunŋ baka bti.

Udo wi Yotef ŋi wal wi ubon

¹³ Ubon udēm maakan ŋi Ejiptu na *Kanaan, nin uko ude uunwo ŋi utaak bti, kē baŋaŋanŋ banoor baamem jibi bakdoli.

¹⁴ Yotef awaap baŋaŋanŋ biki Ejiptu na biki Kanaan ŋdeey, hēnk ajeŋ itaka yi baka bti awul *Farawuna. ¹⁵ Wal wi itaka yi biki Ejiptu na yi biki Kanaan ibaanŋ, baŋaŋanŋ biki Ejiptu bti babi du Yotef aji na a : « Wulun ŋdeey! Ŋwo i kakeŋ ŋi kadunu wi ŋwoonŋ ŋēnkak awo na itaka yi? »

¹⁶ Kē aşē ji na baka : « Jibi nawoonŋ naankak aka itaka, nawulan ŋntaam ŋi nan, nşē nwulan ŋdeey. »

¹⁷ Kē batŋij ŋa Yotef kē awul baka ŋdeey. Balonŋ bawul ŋmpelēnt ayeenk ŋdeey, kē balonŋ babi na ŋkaneel, ŋpi, ŋgit, ŋbuuru ayeenk ŋdeey. Uşubal mēntŋ baŋaŋanŋ bawula ŋntaam ŋi baka ahilna ade.

¹⁸ Wi uşubal wunŋ uŋepunŋ, kē bakak du a uşubal utēbantēn aji na a : « Iwi, naweek, ime kē ŋēnkak aka itaka, kē ŋntaam ŋi nun bti ŋkak ŋi nu. Ŋēnkak aka nin uko ulonŋ utŋij wonŋi mēntŋ ŋleefunŋ ŋa kēme ŋŋeehun. ¹⁹ Ŋwo i kakeŋ ŋi kadunu i? Ŋŋeehun ŋabot ŋatoka i? Nugun na ŋŋeeh ŋi nun na ŋdeey ŋi iwoonaanunŋ, ŋşē ŋkak balempar Farawuna. Wulun kak btepi ŋhilna ŋwo bajeb ŋwut kakeŋ ubon, ŋŋeeh ŋi nun ŋawut kadiş. »

²⁰ Hēnk, kē Yotef anug pa Farawuna mboş mi Ejiptu bti, ŋiki ubon udo kē baŋaŋanŋ biki utaak bti bawoanŋ ŋŋeeh ŋi baka. Utaak ukak wal mēntan bti wi Farawuna. ²¹ Ado baŋaŋanŋ

kë bakak alempar naşih* ti utaak bti. ²² Nŕeeh ni baŕejan ŕaŕn ni ni awooŕ aannugi, ŕiki Farawuna apiit ti bgah bi utaak aji ul akdoon kawul baka uko ude. Kë baji bayeenkna uko ude ti a, ukaan kē baanwaap nŕeeh ni baka. ²³ Yotef aji na balemp biki utaak : « Natenan, dnugan, an na nŕeeh ni nan, kē nakak biki Farawuna. Hēnkuŕ nanje btepi, ²⁴ woli nakiti, nado kafaas nŕeey kado ifah kaŕeen, kajej kalon kawul ka Farawuna, ibaakēr indukiin iwo yi nan. Najej ti ya uko utepi, uko ude wi nan na wi baŕaan biki katohan bti. »

²⁵ Bateema aji : « Ibuuranun pkeŕ. Jibi idoluŕ un bnuura, nŕkak balemp biki Farawuna. »

²⁶ Yotef kē aşē do kē bado ti bgah bi baka uko wi bajaan baŕaş, bado ŕaş wa te hēnkuŕ. Baji bawul Farawuna kafah kaŕeenanŕen ti iko yi bakitun. Nŕeeh ni baŕejan ŕaŕn nawooŕ nŕaankak ni Farawuna.

Nŕup nŕbaaŕŕaani ni Jakob

²⁷ Hēnk, kē baŕaan biki *Itrayel bafēŕ du utaak wi Ejiptu du Goşen. Baka da nŕeeh, kē kabuk kajoobēŕ na baka kē bakak pntaali pweek. ²⁸ Yakob awo du Ejiptu ado da nşubal iŕeen na paaj na ulon (17). Nnuur ni nul bti ti mboş nŕawo iŕeen-week na iŕeen-nŕbaakēr na paaj-na-ulon (147). ²⁹ Wal wi pkeŕ paŕogon ado kē badu'a Yotef abukul, kē aşē ji na a : « Woli injalēn, kyuuŕen kē iŕu'ēn ti uhaaş abot aji ktiink nŕup ni naan wi ikŕuun kaŕen ti pnkant naan† kamehna kahonēn kē iinkmoyēn ti utaak wi Ejiptu. ³⁰ Woli dkak du bajug naan, kjeŕen ti Ejiptu kaya moy du ihēr yi baka. »

Kē ateem aji : « Ddo jibi ijakuŕ. »

³¹ Kē aşē jaka : « Mehniin keeri. » Kē amehnaa, wal mēnŕ kē Itrayel aşē nŕup ti kalifa ki nul.

48

Manate na Efrayim

¹ Wi iko yanŕ iŕepunŕ ajon, kē başē bi aji na Yotef : « Saaş amaaki. » Kē anaŕa aya da agakandēr na babukul biinŕ batēb, Manate na Efrayim. ² Baji na Jakob kē Yotef abukul abani. Kē Jakob i bakakuŕ adu *Itrayel, adoonaan anaŕa aŕo ti kalifa. ³ Aji na Yotef : «*El ŕaday, Naşibaŕi Anhiniin iko bti apēn awinana ti kadun naan du Luŕ du utaak wi Kanaan, awulēn bnuura, ⁴ aşē jakēn : “Ddo kabuk kajoobēŕ na iwi, ibuk ituman maakan. Ddo pntaali pankpēnnunŕ ti iwi pawo nŕaak nŕtum. Dwulu mboş mi, iwi na pntaali pankpēnnunŕ ti iwi te mnŕo.”

⁵ « Hēnkuŕ bapoŕ batēb biki ibukuŕ ti Ejiptu ji mbi ndo kabi, bawo biki naan. Efrayim na Manate bakak babuk naan ji bi Ruben na Timeon bawooŕ baka. ⁶ Kē bapoŕ biki ikaanŕ abi kabuk, bawo biki nu, bayeenkna ti baweek baka uko wi bawooŕ i pyeenk*.

⁷ « Ddo uko mēnŕ ŕiki wi nŕi kapēnnun Padan Aram, naan Rakel akeŕ du utaak wi Kanaan ti bgah ji nŕdo kaban Efrata. Dmoya da ti bgah bi Efrata, dko mēnŕ dawooŕ Betleyem. »

⁸ Wal mēnŕ Itrayel awin bapoŕ biki Yotef aşē hepar aji : « Biki bawo bahon? »

⁹ Kē Yotef ateem aşin aji : « Bapoŕ biki Naşibaŕi awulunŕ ti baka. »

Kē aji na a : « ŕijaan baka nŕehandēr baka Naşibaŕi. »

¹⁰ Wal mēnŕ pŕaf pado kē keş ki Itrayel kanoorani, kē aankak awin bnuura. Yotef ado baka kē baŕiog aşin, kē aboot baka abot amook baka. ¹¹ Aji na Yotef : « Mēnşal ŕfa aji dkak awin kaara di nu, kē Naşibaŕi aşē do kē nwin babuku. »

¹² Yotef awalan baka wal mēnŕ bukal batēb bti ti ijuhēl yi Jakob aşē nŕup ti kadunul afēŕ kaara ti mboş. ¹³ Amēban Efrayim ti kaŕenul kadeenu ahilna awo ti kamayu ki Itrayel aşin, aşē mēban Manate ti kamayu ahilna awo ti kadeenu ki Itrayel. ¹⁴ Kē aşin aşē tar iŕen yi nul kē iyitiiri, apaf kadeenu ti bkow bi Efrayim anwoon nabaaşa aşē ŕu kamayu ti bkow bi Manate, anwoon naweek.

¹⁵⁻¹⁶ Hēnk di di aŕehandēruŕ Yotef Naşibaŕi aji : « Dŕehan Naşibaŕi i bi Abraham na Itaak başin naan babiinŕ aŕaş awul bapoŕ biki bnuura ; dŕehana, ul, anyafanaanunŕ wi mbuknaaniinŕ te hēnkuŕ, awul baka bnuura. Dŕehana, ul, Uwanjuŕ umbuuranaanunŕ ti buŕaan bti, awul baka bnuura. Katim ki naan na yi bi Abraham na Itaak bateem naan iŕepna ti baka ido kameeŕana meetana pya. Kabuk kajoobēŕ na baka, babuk bapoŕ batum maakan. »

¹⁷ Kē Yotef aşē win aşin kē aŕu kaŕen kadeenu ki nul ti bkow bi Efrayim, aşē wo aanlilani. Ajeŕ kaŕen kadeenu ki aşin aya ppēnan ka ti bkow bi Efrayim kaŕu ti bi Manate. ¹⁸ Aji na aşin : « Paap, kdo hēnk, i awoonunŕ naweek ; ŕuun kaŕen kadeenu ki nu ti bkow bi nul. »

¹⁹ Kē aşin aşē pok aşē ji : « Abuk naan, dme bnuura : ul kak pntaali pankpēnnunŕ ti a pabi kadēm, aluŕ kawo naweek. Kē aŕa'ul aşē dēm kapela, pntaali pi nul pabot patum pakak nŕtaak nŕtum. »

* **47:21** Ado baŕaan kē bakak alempar naşih : Balon baji : ado baka kē bakak du nŕeeka. † **47:29** Wi ikŕuun kaŕen ti pnkant naan : ŕi udolade wi baka naan aji do haŕ woli amehna uko uweek. * **48:6** Bayeenkna ti baweek baka uko wi bawooŕ i pyeenk : Efrayim na Manate bawo baweek biki knntaali ki Itrayel ji Ruben na Timeon, kē pntaali plon paşē wo paankka katim ki Yotef. Ukaanŕ kē baŕa Efrayim na Manate bakneeŕ du knntaali ki baweek baka.

²⁰ Unuur mēnt ańehandēr baka Naşıbaţi aji : « Bańaań biki Itrayel bado kadu itiman woli bańehandēr ńaań Naşıbaţi, bado kaji : “Naşıbaţi adolu inaam na bi Efrayim na Manate.” » Hēnk kē aţu Efrayim ŧi kadun ki Manate.

²¹ Itrayel akak aji na Yotef : « Nji wi, dban ŧi pkeţ, kē Naşıbaţi aşē wo na an, aluń kakakanan du utaaq wi başinan. ²² Kē nji nşē dukaru Fikem dawo dko di ikpelanuń babuk şaaş. Ddukaru dko du Fikem di ntehuń du Bahamorit na kakej na işuuri yi naan. »

49

Uşup wi Yakob ŧi uko unkmbiin kaţēp pa babukul

¹ Yakob adu babukul aji na baka : « Nabiin nayit, nŧupan uko unknŧepuń ŧi ŧwal ŧankmbiin.

² Nabiini, natiinkan, an babuk Yakob, natiinkan *Itrayel aşinan.

³ « Ruben, iwi iwoon bajeen i naan, nateek i pwiinŧ pi naan, dbuku wi nhumuń nhinaa, iwo ńaań antańuń maakan abot ahina maakan.

⁴ Aşē wo ji bdēk banŧuunkuń, iinkak awo andēmnuń ŧi babuk şaaş, ŧiki ikowandēnen wi ipayin ŧi kalişa ki naan, apiinŧ na alon ŧi bahar naan.

⁵ « Fimeon na Lewi, an nawo na ŧşal ŧloolan, natiinkar aţij ugut.

⁶ Kē nji nşē wo mēnkneej ŧi iko yi nan, mēnknaakiir na an ŧi uko wi natiinkaruń, ŧiki ŧi udeeb wi nan nafin bańaań, aţakman ŧgit ŧkaş ŧiki ulilan.

⁷ Dfēp udeeb wi baka uwuţaan, na uko utam wi badoluń. Ddo baka bawayēşar ŧi itoh yi babuk Yakob, kafaş baka ŧi ikub yi Itrayel.

⁸ « Kē iwi Yuda, babuk şaaş baluń kadēmanu, kańen ki nu kawo ŧi imbun yi başooradu, babuk şaaş babot banup ŧi kadunu.

⁹ Yuda abuk naan, iwo ji uliihu, umpēnnuń pjan ade uko wi umobun, iwi uliihu umpiinŧuń in akńoomuń kabi kanańanu?

¹⁰ Pşih paankpēn ŧi iwi, kē pjuuŧi pi pşih pakak aduka ŧi pntaali pankpēnnuń ŧi iwi

te wal wi ajug pa na manjoonan akbiin, ńaań i bańaań biki ŧtaak bti bakdoon kado uko wi ajakuń.

¹¹ Atan ubuuru wi nul ŧi bko bdolni ubińu aşē tan umpoŧi wi wa ŧi kanah kanuur-naaniin.

Anaj kamişa ki nul na ubińu,

bayeti bi nul ŧi meel mi mnko manjaan mandolna ubińu.

¹² Ubińu ujeenkan kēşul kē mntow manfaatan ińiinul.

¹³ « Kē Tabulon ul, afēţ kakab bdēk du pkēj pi ŧlantu, ufēţ wi nul udēm te kaban Fidoń.

¹⁴ « Itaakar awo ji ubuuru ukēm umpiinŧuń ŧi kampen ptoof.

¹⁵ Awin kē dko dalil ppiinŧ kē utaak ubot alil, ajiń akuńa bdaaj kē bakak ajuukńŧēna ŧi ulemp.

¹⁶ « Dan aşih pntaali pi nul, jibi babuk aşin bakşihuń ki baka.

¹⁷ Awo upula ŧi bgah, umagēńŧ ŧi plēl, atib umpēlēńŧ ŧi kahoŧ, ampayiin ŧi wa ajotna feţ.

¹⁸ « Dhaŧ kē iwi *Yawe Nawat Kabuka ikbu-uranaanuń.

¹⁹ « Kē iwi Gad, bańaań bajotnu işē ilukan ibot idookar na baka.

²⁰ « Aşer ul, utaak wi nul utum iko ide, iko ide yi başih.

²¹ « Neftali awo ji ubata untaruń, unkdooń kabuk ŧmpoŧi ŧnuura.

²² « Yotef awo ji bko banjaan babuk maakan banwoon ŧi kakab dko di meel. Inah yi ba iji idēm kalawşa kabiig.

²³ Bańaań biki işuuri bala'a ugut, awata işuuri ajotna.

²⁴ Kē kańaańan ki nul kaşē liinŧ kē ińen yi nul ihil kawiińu, Naşıbaţi anhiniin, i Yakob ajaan adēman adoluń iko mēńŧ bti.

Naşıbaţi mēńŧ awoon nayafan i Itrayel, plaak pi danańnuń aliinŧ.

²⁵ Naşıbaţi i şaaş ajaan adēman abi kaţēnku pdo iko mēńŧ bti

*El Şaday, Naşıbaţi Anhiniin iko bti awulu bnuura banwoonuń baŧi awulu bnuura na meel mi ŧkumpēş awulu bnuura kado ibuk bapoŧ batum ŧntaam ŧi nu ŧbot ŧbabuk ŧatuman.

²⁶ Bnuura bi şaaş akńehandēriin badēm kapel bnuura bi inkuń iweek injonuń nwoo, kapel iko inuura inwoon ŧi inkuń inkuwoon te mńo.

Bnuura buń bti bawaliin ŧi bkow bi Yotef, ŧi pjuk pi i badatuń ŧi ptoof pi babuk aşin.

²⁷ « Benyamin awo ji uko ujoot wi uţeeh, na nfa uji ufij kade,

na utaakal ufaaşer uko wi uyaan aka. »
 28 Bukun bawoon bajug itoh inwoon ti Itrayel, bawo iñeen na batëb. Uko wañ wi wi ašin baka ajakuñ na baka, añehandër andoluñ Naşibañi uko wi awoon ti kañehandëra.

Pkeñ pi Yakob

29 Yakob akak abi aji na babukul : « Dya hënkun du bajug naan. Namoyaan du kakab bateem naan du bhër banwoon du uñeeh wi Efron nahitit, 30 du Makpela dantaanun na Mamre du utaak wi Kanaan, du uñeeh wi Abraham abiiñ anug du Efron nahitit ado dko dmoyni bañaan biki nul. 31 Dul di Abraham na Faara aharul bamoynaaniin ; kè dul di Itaak na Rebeka aharul bakaan amoynaana ; kè dul di mmoynun Leya. 32 Uñeeh na bhër banwoon ti wa inuganaana ti bahitit. »

33 Wi Yakob abaan pñup babukul uko wi bawoon i kado, apul ihoñ akakan ti kalişa, aşë jëmşa aya du bajugul.

50

Umoy wi Yakob

1 Kè Yotef aşë mook ašin, awooni añowana na mnkuul aboot bootana. 2 Aji na bapiinñan banwoon da baboman puum jibi bajaan baboman muum mi baweeb biki baka. Kè bukuñ bado Yakob i bakakuñ adu Itrayel uko wi Yotef ajakuñ. 3 Bado ñnuur iñeen ñbaakër ji udolade wi baka, awo ti pboman puum. Bañaan biki Ejiptu bawooni puum ñnuur iñeen paaj na ulon (70).

4 Wi ñnuur ñi ñwooni ñbabañ, Yotef aji na baweeb banjaan bañenk *Farawuna pñih : « Woli dwinana bnuura ti kës ki nan, naya kaji na Farawuna, 5 Paapa aji na ñji añogan pkeñ aşë dolën kè mehnaa aji dlun kamoya du bhër bi ajipanun du Kanaan. Farawuna añaanan keeri nya moy paapa, nşë kak. »

6 Farawuna aji na a : « Yaan imoy şaaş ido uko wi añañiñ kè imehnaa. »

7 Yotef kè ayaa, kaya kamoy ašin, kè baweeb bti banjaan bañenk Farawuna naşih, baweeb biki katoh ki Farawuna, na baweeb bti biki utaak bañoñana. 8 Baya na biki katoh ki Yotef bti na babuk ašin, na biki katoh ki ašin bti. Bapoñ na ñntaam tañ badukiin du Goşen. 9 Nkaaru ñi ñmpëlënt ñakpuluñ ñanwoon na bañaan ñakak aya na baka. Bawo pntuk pweek maakan.

10 Baban du plut pi Yordan du dko di bajaan bado Gored-Ha-Atad. Banañ da awooni añaña maakan, kè Yotef awo da ñnuur paaj na ulon awooni ašin. 11 Bañaan biki Kanaan bawin kè bañaan bakwooni maakan du Gored-Ha-Atad aşë ji : « Puum pi biki Ejiptu pi pawo pi ñaan naweeb. » Ukaañ kè bakak

ado dko mënñ danwoon du plut pi Yordan aji Abel Mitrayim*.

12 Babuk Yakob bado uko wi abiiñ aji na baka. 13 Baya na a du utaak wi Kanaan, aya amoya du bhër banwoon du uñeeh wi Makpela untaanun na Mamre, wi Abraham abiiñ anug du Efron nahitit kado kamoyna bañaan biki nul. 14 Yotef akak du Ejiptu na babuk ašin na bañaan bti banyaan na a wi akyaan pmoy ašin.

Phaajala pi babuk ašin Yotef

15 Babuk ašin Yotef bawin kè ašin baka akeñi aşë ñiini aji : « In ameen ba? Yotef ahilan kakak kaşoor nja, kakakan nja buñaan bti bi ñdololuñ. » 16 Wal mënñ kè başë yil kè baya ji na a : « Ji şaaş abi ado kakeñ aji na un 17 “Najakan na Yotef amiir babuk ašin pñuban na pekadu di baka, amiir baka buñaan bti bi badoluñ.” Kè hënkun, miirun ipekadu yi nun, un balempar Naşibañi i şaaş ajaan adëman. »

Ññup ñi bañupuñ Yotef ñaña'a kè awooni.

18 Babuk ašin babi bukal ti ñleeñ ñi baka agëntla ti ihoñul aşë ji : « Un biki biki ti kadunu, kakanun balemparu. »

19 Kè Yotef aşë teem baka aji : « Naklënk, dwo Naşibañi i? 20 Buñaan bi nañuñ pdolën Naşibañi akakan ba kè bawo bnuura, uko unwoon nña wi uhilna udolana : uko mënñ uwo mbuur mi bañaan batum. 21 Hënkun naklënk, ñji kadoon kawulan uko wi nanumiin, an na babukan. » Añiini na baka bnuura añaoran baka iñëb.

Pkeñ pi Yotef

22 Yotef na biki katoh ki ašin kè bawo du Ejiptu. Nşubal ñi Yotef adoluñ ti mboş ñawo iñeen-week na iñeen (110). 23 Awin babuk bababul, biki Efrayim abukul, abot ahup biki Manakir ababul i Manate abukul.

24 Unuur ulon, Yotef aji na babuk ašin : « Dñogan pkeñ, kè Naşibañi aşë bi ti an kapënanan ti utaak wi, kañoñan du utaak wi abiiñ amehna ahon bi Abraham, Itaak na Yakob. »

25 Yotef ado babuk Itrayel kè bamehnaa, aji na baka : « Wal wi Naşibañi aklun kabi ti an, najejan imoh yi naan, napënan ya ti utaak wi. »

26 Yotef akeñ wi akaan ñşubal iñeen-week na iñeen (110). Baboman puum pi nul jibi bajaan baboman muum mi baweeb biki Ejiptu, aña'a ti btuur aşë moya ti Ejiptu.

* 50:11 Ti uhebërë Abel Mitrayim dawoon: puum pi biki Ejiptu.

Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Maci apiitun. Maci awoon nakobraar daaṣa i Yetu abiiṅ adu adola kē akak naṭaṣarul. Maci awo aloṅ ṭi banjañan biki Yetu ajakuṅ aji baya bado kaṭup Uṭup Ulil Unuura babot baṭooran pntuk pi banfiyaaruṅ du dko di bakyahañ. Maci aṭup ṭi ulibra wi jibi Yetu abukiṅ, na uko wi adoluṅ ṭi umundu wi na uko wi ajukanuṅ bañaan, na pkeṭ pi nul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup na bañaan na mntēṅ, ajeban bamaakal, adook ṅṅtaayi, ado iko itum maakan iñonarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Maci aṭup Uṭup Ulil Unuura wi pa bayiṭul bayuday kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon nabuuran bañaan i baṭupar Naṣibaṭi baṭupar aṭiiniyaan ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi, kē iko yi baṭupuṅ ṭi a bti ji abi ado kabi, idolanaa. Ul awoon naṣih ambiṅ awo i kabi. Uko mēnt ukaaṅ kē bañaan babi bawut katimul adola « Abuk Dayiṭ », ṭiki Dayiṭ abiiṅ awo naṣih naweek i bañaan biki Itrayel, banwoon bañaan biki Naṣibaṭi. Kē wi Yetu adoon adiiman bañaan biki Itrayel uko wi Pṣih pi Naṣibaṭi, baweek biki baka badoon apok pok Yetu. Wi Yetu akeṭun, badook baṭaṣarul aneenan baka bakak baneej du dko dñehanaani di baka. Bukal kē baṣē wayṣēr ṭi umundu aṭup bañaan bti Uṭup Ulil Unuura.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon;

1. Pntaali pi Yetu na kabuka ki nul (1.1–2.23)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1–12)
3. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.13–4.11)
4. Yetu aṭup uko unklun kabi, ajeban bamaakal, ado mlagre du Galilay (4.12–18.35)
5. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (19.1–20.34)
6. Kanēm kabaanṣaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (21.1–27.66)
7. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (28.1–20)

Pntaali pi Yetu

¹ Pntaali pi Yetu Krittu, anwoon abab *Dayiṭ naṣih abot awo abab *Abraham pii pi : ² Abraham abuk Itaak, Itaak abuk Yakob, Yakob abuk Yuda na babuk aṣin*. ³ Yud

abuk Peret na Fera. Tamar[☆] awoon anin baka, Peret abukuṅ Hetron, Hetron abuk Ram. ⁴ Ram abuk Aminadab, Aminadab abuk Naaton, Naaton abuk Falmon. ⁵ Falmon abuk Boot. Anin Boot awo Rahab[☆]. Boot abuk Obed. Anin Obed awo Rut[☆]. Obed abuk Yete ; ⁶ Yete abuk Dayiṭ naṣih.

Dayiṭ abuk Falomon, anin Falomon abiiṅ awo ahar Uriye[☆]. ⁷ Falomon abuk Roboham, Roboham abuk Abiya, Abiya abuk Aṭaf. ⁸ Aṭaf abuk Yotafat, Yotafat abuk Yoram[†], Yoram abuk Otiyat ; ⁹ Otiyat abuk Yohatam, Yohatam abuk Akat, Akat abuk Hetekiyat ; ¹⁰ Hetekiyat abuk Manate, Manate abuk Amon, Amon abuk Yotiyat ; ¹¹ Yotiyat abuk Yekoniya na babuk aṣin ṭi wal wi bamobun bañaan biki *Itrayel aṅoṭ utaak wi Babilon.

¹² Wi bamobun bañaan biki Itrayel ayaanaan Babilon, Yekoniya abuk Falatiyel, Falatiyel abuk Torobabel. ¹³ Torobabel abuk Abiyud, Abiyud abuk Eliyakim, Eliyakim abuk Aṭor. ¹⁴ Aṭor abuk Fadok, Fadok abuk Akim. Akim abuk Eliyud, ¹⁵ Eliyud abuk Eleyatar, Eleyatar abuk Mathan, Mathan abuk Yakob[‡]. ¹⁶ Yakob abuk Yotef, ayin *Mariya, ambukuṅ Yetu i bajaan badu Krittu.

¹⁷ Iwuun injunuṅ du Abraham te Dayiṭ iwo iñeen na ibaakēr ; injunuṅ du Dayiṭ te wal wi bamobun bayuday ayaanaan Babilon, iwo iwuun iñeen na ibaakēr, injunuṅ du wi bamobun baka ayaanaan Babilon te ubuka Krittu, iwo iwuun iñeen na ibaakēr.

Kabuka ki Yetu (Luk 2.1-7)

¹⁸ Yetu abuka hēnk : Mariya anin ajokar na Yotef. Kē, wi bawoon baandobi niimar, kē Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣē do kē Mariya awo na kayiṅ. ¹⁹ Yotef anjokuluṅ, anwoon ṅiṅṅ naṭool abot awo aanṅal ppeṭa ṭi kadun ki bañaan, aji ṭi uṣalul agar baniw na a bē aanṅṅ bañaan. ²⁰ Jibi awoon na uṣal wan, kē uwanjuṭ wi Ajugun ulon uṣē pēn awinana ṭi ṅṅaafi aji na a : « Yotef, abuk Dayiṭ, kkali pyeenk Mariya du katoḥu, awo aharu. Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukaaṅ kē awo na kayiṅ. ²¹ Alun kabuk napoṭ ṅiṅṅ, i iṅṅṅ katim ki Yetu[§], ṭiki ul alkun kabuuran pntaali pi nul ṭi ipekadu yi pa. »

²² Iko mēnt bti iyuuj kē uko wi Ajugun abiiṅ aṭup aṭēpna ṭi *naṭuparul idolanaa, aji : ²³ « Naaṭ anwoon aamme ṅiṅṅ alun kawo na kayiṅ, kabuk napoṭ ṅiṅṅ, baluṅ kaṭu'a katim ki Emanuwel »[☆] uwoon : « Naṣibaṭi awo ṭi pṭoofun. »

* 1:2 Yuda na babuk aṣin : Biṅṅ iñeen na batēb biki bawo baweek biki kntaali ki Itrayel. ☆ 1:3 Natenan ṭi Ujuni 38.27-30. ☆ 1:5 Natenan ṭi Yotuwa 2. ☆ 1:5 Natenan ṭi Rut. ☆ 1:6 Natenan ṭi 2 Famiyel 12. † 1:8 Yotafat abuk Yoram : Na manjoonan Yotafat awo ateen aṣin Yoram. ‡ 1:15 Kajunna ṭi Torobabel te Yakob, Maci alut iwuun itum. § 1:21 Yetu : dawoon : « Ajugun abuuran. » ☆ 1:23 Itayi 7.14.

²⁴ Wi Yotef atenuj, ado jibi uwanjut ujakulun; ajej Mariya kē awo aharul ²⁵ ašē wo aanwinar na a kē adoo buk napoŕ ſiintj i aŕuunj katim ki Yetu.

2

Bayaanŕ banwoonuj umayar unuur babi pwin Yetu

¹ Yetu abuka du ubeeka wi *Betleyem du utaaŕ wi *Yuda, ŕi wal wi *Herod awoonj naſih. ŕi wal mēntj wuuj, kē biintj bame njah bašē pēna umayar unuur aban ŕi Yerutalem, ² ašē hepar aji : « ŕuuj di di Naſih i bayuday ambukiinj awoonj ba? Nwin ujah wi nul du utaaŕ wi nun, ašē bi pdēmana. »

³ Wi Herod naſih atiinkuj uko waŕ, ayewlaa ukaanj kē baŕaanj biki Yerutalem bti bakak ayewla. ⁴ Ado *baŕejan baweek na *bajukan Bgah bti kē bayiti, ašē hepar baka dko di *Krittu awoonj i kabuknaana. ⁵ Kē bateema aji : « Du Betleyem du utaaŕ wi Yuda, waŕ wi wi *Naŕupar Naſibaŕi apiituj: ⁶ *“Iwi Betleyem, mboſ mi utaaŕ wi Yuda mēntj iwoonj ufēŕ umpoŕētaanuj ŕi Yuda; ŕi iwi di naſih akpēnnuj ul akwoonj nayafan i Itrayel, pntaali pi naan.”* »

⁷ Wal mēntj kē Herod ašē bop adu biintj bame njah, ado kē baŕupa bnuura wal wi ujah ujaanj upēn. ⁸ Wi wi aſaanj ado baka kē baya du Betleyem, aji na baka : « Nayaan nahepar bnuura ŕi uko wi napoŕ mēntj, woli naya wina, nabi kaŕupēn, nhilna kak nya ndēmana. » ⁹ Wi naſih ajakuj haŕ, kē bašē ya ; wi wi ujah wi babiinj awin uſaanj apēn, awo ŕi kadun ki baka, te adoo ya ataanj na dko di napoŕ awoonj ašē naŕ. ¹⁰ Wi baw-inuj ujah ašē lilan maakan. ¹¹ Baneej ŕi katoh, awin napoŕ na Mariya anin, ašē njup adēmana. Bahaabēſ wal mēntj njmañ nj baka apēnan da uwuuru, na mnkulan*, na ukēra ujuj ulil pŕēkēñ, aŕena. ¹² Kē Naſibaŕi ašē diiman baka ŕi njaaſi kē baanwo i kakak du Herod, wi wi baſaanj aŕēpna bgah blonj akak utaaŕ wi baka.

Yotef na aharul baŕi na abuk baka aya Ejiptu

¹³ Wi biintj bame njah bayaanj, kē uwanjut wi Ajugun uſē pēn awinana ŕi njaaſi ŕi kadun ki Yotef aji na a : « Naſiin, ijej napoŕ na anin, naŕi naya Ejiptu, iŕo da te wal wi nji kabiinj kaŕupu, ŕiki Herod abi kado karab napoŕ pa pŕiŕa. » ¹⁴ Kē Yotef anaŕa na utejan, ajej napoŕ na anin kē baya Ejiptu. ¹⁵ Baya ŕo da te wal wi *Herod akeŕuj. Uko mēntj uyuuj kē uko wi Ajugun abiin aŕup aŕēpna ŕi *naŕuparul

udolana : « *Du Ejiptu di di nduunuj abuk naan* »*

¹⁶ Wi Herod ammeenj kē bame njah baguura, adeebaŕ maakan. Ayil wal mēntj du Betleyem na ŕi njēŕ njanŕoguj da bti aji bafinj bapoŕ biintj bti banwoonj baampel njſubal njtēb, ŕiki bame njah baŕupa wal wi napoŕ abukiinj. ¹⁷ Hēnk di di uko wi Yeremiya Naŕupar Naſibaŕi abiin aŕup udolaniinj:

¹⁸ « *Pdiim pi ŕi naŕ aŕon patiinkana du ubeeka wi Rama,*

njwooni na mnŕēg mwEEK :

Rakel akwooniiruj babukul ;

ašē nooran pyompan,

ŕiki bakaŕi. »*

Yotef awoona Ejiptu abi afēŕ ŕi Nataret

¹⁹ Wi *Herod akeŕuj, kē uwanjut wi Ajugun uſē pēn awinana ŕi kadun ki Yotef ŕi njaaſi du Ejiptu. ²⁰ Uji na a : « Naſiin, ijej napoŕ na anin, nakak utaaŕ wi *Itrayel : banjaluj pŕiŕi napoŕ bakaŕi. » ²¹ Kē Yotef anaŕa ajej napoŕ na anin, akak Itrayel. ²² Kē wi ameenj kē *Arkelayut ahiiŕuj utaaŕ wi *Yuda wi Herod aſin akeŕuj, kē ašē ŕi pya da. Naſibaŕi ayuuja ŕi njaaſi kē awo i kaya utaaŕ wi *Galilay†. ²³ Aya afēŕ du ubeeka ulonj wi bajaanj badu *Nataret, hēnk uko wi *baŕupar Naſibaŕi bajakuj udolanaa : « *Aluj kadu ana ŕiintj i Nataret. »*

3

Yowan Nabattaar aji na baŕaanj bawut pjuban baŕēlēſ njbida

(Markut 1.1-8; Luk 3.1-18; Yowan 1.19-28)

¹ Wi njſubal njtum njatēpuj, kē *Yowan Nabattaar ašē pēn awinana, aŕup du *pndiiſ pi *Yuda ² aji na baŕaanj: « Nawutan pjuban, naŕēlēſ njbida, ŕiki *Pſih pi Baŕi paŕogi. »

³ Uko wi nul wi wi *Itayi *Naŕupar Naſibaŕi aŕiiniyaanuj aji :

« *Pdiim plonj pahuuran du pndiiſ aji :*

“Nabomaan bgah bi Ajugun akulj kaŕēpna, nadolana ilēl itool.” »*

⁴ Yowan awohara kamiſa ki babomanuj na pfaal pi untaam wi pnkunkaali ašē tan katēl ŕi blank ; aji de njguul na mnob. ⁵ Wal mēntj kē baŕaanj biki ubeeka wi Yerutalem na utaaŕ wi Yuda bti, na utaaŕ wi bdēk bi Jordan bti baſē ya du a. ⁶ Baji babi kaŕup ipekadu yi baka kaſē do *babattaar baka ŕi bdēk bi Jordan.

⁷ Wi Yowan awinuj kē *bafaritay na *bataduk batum kē bakbi pyeenk batitmu ŕi a, kē ašē ji na baka : « An, nawo pn-tuni pi njnfunan! In ahoopaŕananj aji naŕi

* 2:6 Mike 5.2. * 2:11 Mnkulan : Manwo pŕaak pi mnko, pi bajaanj bakayan. Udu wi pa ulil pŕēkēñ. Pŕaak mēntj patam maakan. * 2:15 Hotey 11.1. * 2:18 Yeremiya 31.15. † 2:22 Utaak wi Galilay : Dul di di aŕa Arkelayut awoonj naſih. * 3:3 Itayi 40.3.

udeeb wi Naşibaŋi unkmibiŋ ba? ⁸ Nadoon kado keeri iko inkyuujun k e nawut pjuban abot a el es  bida. ⁹ Nawutan kaşal kaji : “Nwo biki pşini pi Abraham!” D upan, Naşibaŋi ahilan kakakan mnlak mi babuk Abraham. ¹⁰ Ptibi padobi b kan b kan  i mnko u eeh, bko banwoon baankbuk mnko mnuura bafal kaf l du bdo.

¹¹ « Nji, dji kabattaaran na meel kadi- manaan k e nawut pjuban a el es  bida ; k e anşaaŋ abi  i kaf t naan a e d em apel n maakan, m ndoo  oom  oom kam bana işapaat ; ul aluŋ kabattaaran na Uhaaş wi Naşibaŋi na bdo. ¹² Awo na ka e   i i en, aweey kapa eş ptiiŋ na pl far. Aya katoor ptiiŋ  i pnkuti kaş  kaf l pl far du bdo banwoon baankj mşa. »

Batitmu bi Yetu

(Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Wal m n t k e Yetu a e p nna utaak wi *Galilay, abi bd k bi Yordan, *Yowan ahilna abattaara. ¹⁴ K e Yowan a e pok, aji na a : « Nji dwoon kayeenkna batitmu  i iwi, k e i e bi  i nji! » ¹⁵ K e Yetu a e teema aji : « Duni idinan uko m n t. Aa, h nk di di  woon i kado uko bti wi Naşibaŋi a aluŋ. » K e Yowan adinani. ¹⁶ Wi Yetu ayeenkaŋ yeenk batitmu ap n  i meel, k e ba i baş  haab şa  i dko m n t. Awin *Uhaaş wi Naşibaŋi k e uwala  i a ji ubalab ufaatal. ¹⁷ K e pdiim ploŋ paş  p nna ba i aji : « Iwi iwoon abuk naan, d alu maakan, dmaganu. »

4

Untaayi Uweek ula pguur Yetu du pndiis

(Markut 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ Wi Yetu ap nan p n du meel k e Uhaaş wi Naşibaŋi u e  noo a du *pndiis, k e *Untaayi Uweek ukdo na pguura ado bu aan. ² A o  nuur na  tejan i een  baak r b  aantee, wi  a  pun, k e ubon u e de'a. ³ *Naguuru k e a e  noga aji : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, jakan na mnlak mi makkak ipoom. » ⁴ K e ateema aji : « Upiitana aji :

“M n t uko ude  aŋ um banuŋ ubida wi  aaŋ   up bti  ankp nuŋ  i mntum mi Naşibaŋi  a.” »

⁵ K e Untaayi Uweek ukak a noo a du Yerutalem ubeeka uyimanaan, apayana du b uk bi *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi duu  ⁶ a e ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibaŋi, klut kajot. K e h nk di di upiitun  i Ulibra wi Naşibaŋi aji :

“K e Naşibaŋi aluŋ kaji na  wanjut  i nul  ajeju  i i en ka i ihubta  i plaak ploŋ.” »

⁷ K e Yetu aji na wa : « Ukak apiitana aji : *“Tinwo kado katen me Ajugun Naşibaŋi i nu ahinan pdo uko wi ajakuŋ.”* »

⁸ Untaayi ukak apayana du pnkuŋ ploŋ pweek maakan a e diimana  taak bti  i umundu na mnd m mi  a, ⁹ a e ji na a : « Dwulu iko yi bti woli i up ad manaan. » ¹⁰ Wal m n t k e Yetu a e ji na wa : « * atana,   pan iya! Upiitana aji :

“Ajugun, Naşibaŋi i nu  aŋ i i iwoon kad man, k e ul  aŋ i i iwoon kado kalempar.” »

¹¹ Wi wi untaayi u aaŋ aya aduka. K e  wanjut  a e bi a noga, alempara.

Yetu awu sa akak Galilay

(Markut 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Ba up Yetu aji bawat *Yowan nabattaar ukalabuş. Wi atiinkuŋ uko waŋ, awu sa wal m n t akak du utaak wi *Galilay. ¹³ Ap n du ubeeka wi *Nataret aya a   du wi Kaper- nawum. Uwo du kabaŋ ki bd k, ka og  taak  i Fabulon na Neftaliya. ¹⁴ Uko m n t uyuuj k e uko wi *Itayi *Na upar Naşibaŋi abiŋ a up udolanaa :

¹⁵ « An,  taak  i Fabulon na Neftaliya, na  ogung bd k bi Galilay du plut pi Yordan, nanwoon du Galilay di banwoon baanwo bayuday baf tuŋ!

¹⁶ Pntaali panwoon  i bd m pawin bjeehi bweek,

bjeehi bweek bap n

ajeehan ba aaŋ banwoon du dko di bd m bi pke . »

¹⁷ Wal m n tan waŋ k e Yetu a e jun pjukan aji : « Nawutan pjuban, na el es  bida,  iki *Pşih pi Naşibaŋi pa og pii pi. »

Yetu adu ba aşarul babaak r bateek

(Markut 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Unuur ulon, Yetu apoş  i kabaŋ ki *bd k bi Galilay, a e win biŋt bat b ban aruŋ, Fimon andu'aniŋ Piyeer, na Andre, k e bakf l bridiya du bd k, bawo batuh. ¹⁹ Aji na baka : « Na aşaan, dkakanan batuh ba aaŋ. » ²⁰  i dko m n t k e babi duk duk iridiya, a aşa.

²¹ Aya alow btiisua akak awin bat b ban aruŋ, *Yakob na *Yowan babuk  iŋt aloŋ anwoon katim ki Febede. Bawo  i b em na a in baka, awo  i phoman iridiya, k e a e du baka. ²²  i dko m n t, k e baduk a in baka na b em, a aşa.

Yetu ajukan aku  ajeban ba aaŋ

(Markut 1.39; Luk 4.44; 6.17-18)

²³ Yetu aji  aaŋ na utaak wi *Galilay bti kajukan  i itoh i ehanaani, kabot ka up *U up Ulil Unuura wi *Pşih pi Ba i, kajejan mmaak bti na p ak m bti  i ba aaŋ. ²⁴ Katimul kap nala  i utaak wi Firi bti, k e baş  ji ba ija bamaakal bti na biki iko iloŋ iknooranuŋ; banwoon na  ntaayi, bankjotuŋ kako, na banyojuŋ i een na iho  k e aji jeban baka. ²⁵ Ba aaŋ batum maakan baji babi ka aşa,

kawoona Galilay, utaak wi Nbeeka Iñeen, ubeeka wi Yerutalem na utaak wi *Yuda bti na utaak unwoonj du plut pi Yordan.

5

Pjukan du Pnkunj (Luk 6.20-23)

¹ Wi Yetu awinunj bañaan batum aşe paya du pnkunj, aťo. Baťaşarul babi aňoga, ² kę aşe jun pjukan baka aji :

³ « Bañaan bannumiinj Naşibaťi ři řhaaş ři baka banuurandęni

řiki *Pşih pi Baťi pawo pi baka.

⁴ Bañaan banwoonj ři řwooni banuurandęni řiki Naşibaťi alunj kayompan baka!

⁵ Bañaan banjoobunj bkw banuurandęni řiki umundu bti ulunj kawo wi baka.

⁶ Bañaan banklaan pdo iko yi Naşibaťi ajakun na řhaaş ři baka bti, banuurandęni

řiki Naşibaťi alunj kawul baka kakęşan uko wi baklaan.

⁷ Bañaan bankňagiiñ banuurandęni, řiki Naşibaťi alunj kaňaga baka.

⁸ Bañaan banwoonj na řhaaş řjinť, banuurandęni

řiki balun kawin Naşibaťi.

⁹ Bañaan bankťijun btiinkar banuurandęni řiki Naşibaťi alunj kaji bawo babukul.

¹⁰ Bañaan biki bakhajanun aji baťaş Naşibaťi, banuurandęni,

řiki Pşih pi Baťi pawo pi baka.

¹¹ « Nanuurandęni woli babęnan, ahajanan, aťilandęran řiki naji naťaşęn.

¹² Nalilaañ, nawo ři mntan, řiki baluk bweek bayoonan du baťi. Naleşan kę hęnk di bahajanun kak *baťupar Naşibaťi biki řfa.

Pnam na bjeehi bi umundu (Markut 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ Yetu akak aji : « Nawo pnam pi umundu. Kę pnam paşę doona we woli payaşı ba? Nahılan kakakan kataabare ki pa i? Pawaanj udooni, pađi pafel du bđig, bañaan kapoş pa.

¹⁴ « Nawo bjeehi bi umundu ři ubeeka unwoonj du pnkunj duuť wi bañaan bti baaan bawin. ¹⁵ Ńaañ aañđi tehan unkanıya kaşę fęť wa na kakana! Ńaañ ađi řęp řęp kaťu wa du bko duuť ujeehan bañaan bti banwoonj ři katoh. ¹⁶ Hęnk, nawo kawut udo wi nan unuura udo kajeehan ři unkanıya pa bañaan bti bawin, andolun ahılna adęman Naşibaťi Aşınan anwoonj du baťi. »

Pjukan ři uko wi Bgah bi Moyit

¹⁷ Yetu akak ađi na baka : « Nawutan kaşal kaji dbi bi pba na *Bgah bi Moyit, na uko wi *baťupar Naşibaťi bajakunj. Męmbi bi ppęnan wa, dbi bi uko męnt ulılna udolana.

¹⁸ Đťupan, manjoonan ma : Ji mboş na baťi

řjado kaba, nin uko umpoťętaanunj ři Bgah uunkpęn bę iko yi bajakun bti iindolanaa.

¹⁹ Hęnk di uwoonj, řaañ anwoonj aankťaş uko umpoťętaanunj ři iko yi Bgah bajakun, aşę jukan bañaan bado ři a, unj męntan akwoonunj ampoťętaanunj du *Pşih pi Baťi. Kę anşaarj ado iko yi Bgah bajakun akuj ajukan ya bañaan, unj męntan alunj kawo naweek du Pşih pi Baťi. ²⁰ Đťupan, woli naanťaş uko wi Naşibaťi apel *bajukan Bgah na *bafarıťay, naankhıl pnęej du Pşih pi Baťi. »

Pjukan ři uko wi udeeb (Markut 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ Yetu akak aťiini ađi : « Natiink uko wi bajakun na bateeman řfa : «*Tinkřin řaañ*»^o; řaañ ankřinunj atęntul aya kahepna du uruha.

²² Kę nđi nşę řupan : Ńaañ andeebaťęrunj atęntul alunj kateem ři uko wañ du nawayęş.

Ńaañ anjakun na atęntul awo nayıla alunj kahepna ři uko wañ du *uruha uweek. Ńaañ anjakun na atęntul awo nawaanj udooni awo i kafęlana du bdoo bi infernu. ²³ Keeri woli iya pdo bťęnan du *bliit bi mngur pa Naşibaťi, aşę leş kę atęntu adeebaťęru,

²⁴ dukan iko yi ibiinaaanunj ři kadun ki bliit bi mngur idun iya ikak ři ploolan na atęntu, işę iwugşaa ikak ibi iwul Naşibaťi bťęnan bi nu.

²⁵ « Woli itool pya uruha na řaañ i nakaanj uhok, taraan ikak ři ploolan na a, wi nahojun ři bgah, ři abi aňooťu du nawayęş, nawayęş ađi na nalemparul awatu ukalabuş. ²⁶ Đťupu, manjoonan ma : Iinkpęn da bę iinluk uko wi iťęęunj te du pataka pbaaňşaaani. »

Pjukan ři uko pjuban pi piinť (Maci 18.8-9; Markut 9.43,47-48)

²⁷ Yetu akak ađi : « Natiink uko wi bajakun na bateeman řfa : «*Tinkpiinť na ahar řaañ*»^o

²⁸ Nđi kę nşę řupan : Ńaañ antenuñ ahar řaañ na uşal wi ppiinť na a, adobi piinť piinť na a ři uşalul. ²⁹ Woli pkęş pi nu pdeenu paťu'u ijuban, lookşęn pa ifel du kalowan : uhokan iwaanj dko dloolan di uleefu kę di ifęlana du infernu na uleefu bti. ³⁰ Kę woli kañen kadeenu ki nu kaťu'u pjuban, falan ka ifel du kalowan : uhokan iwaanj dko dloolan di uleefu kę di ifęlana du infernu na uleefu bti.

³¹ « Ulibra wi Naşibaťi ukak ađi : «*Ńaañ ankđookunj aharul awo kawula kakaarta kankyuuunj kę bniim babaa*»^o ³² Kę nđi nşę řupan : Ńaañ andookunj aharul anwoonj aampiinť na nin řaañ alonj nampaťi aťu aharul męnt pjuban pi piinť woli anımar na řiinť alonj ; kę řaañ anniimunj řaať i badookunj ři bniim, ajuban pjuban pi piinť.

»

Pjukan ři uko wi pmehna

³³ Yetu akak ajukan ađi : « Nakak atiink kak uko wi bajakun na bateemun : Iinkgar

pmehna pi nu, iwo kado uko wi ihonjuj ti kadun ki Ajugun³⁴. Kê nji nşê jakan nawutan kamehna nin : nawutan kamehna ti bați, țiki dul di di Naşibați ajaan ațo kaşihna ; ³⁵ nawutan kamehna ti mboş țiki manwoon dko dpafni ihoț di nul ; nakmehna ti Yerutalem, țiki dawoon ubeeka wi *Andemuj Maakan. ³⁶ Kmehna kak ti bkowu, țiki iinhina kakakan kawel kaloolan ki ba kakak kafaat kême kajên. ³⁷ Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan, kê ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan. Uko umpafun țî nțup mênț uwoona du *Untaayi Uweek.* »

Pjukan țî uko wi plukan

³⁸ Yetu akak aji na baka : « Natiink uko wi bajakuñ țfa : “Woli ñaay alookşu pkêş ; lookşana pi nul, woli akitu pñiij, kitana pi nul.” ³⁹ Kê nji nşê jakan, nawutan kaneenan ulefan ñaay anjaluj pdolan butaan. Națepên țep nadoki woli ñaay akobu kañen țî kajeem kadeenu, kdeka kundu. ⁴⁰ Woli anjal pñooț uruha kayeenknu kamişa, doon iwula kak bayeti bi nu. ⁴¹ Woli ñaay ațu u ppoş dko danlowun, poşan na a dko dampeluj dko mênț nyaaş nțêb. ⁴² Woli ñaay añehanu, țenana ; woli ñaay anjal pțeețu, wutan kadeka feț. »

Nařalan başooradan (Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ Yetu akak ajukan aji : « Natiink uko wi bajakuñ țfa : “Nalan atênțu ipok naşooradu.” ⁴⁴ Kê nji nşê jakan : Nařalan başooradan nakuț nañehandêr bankfêpanař Naşibați awul baka bnuura, nado kado bampokanař bnuura. Nakaan nado kañehan Naşibați pa bankțupuj uko wi nan butaan, pa bankhajananař. ⁴⁵ Nadiiman hênk, kê nawo babak Naşibați Aşinan anwoon du bați. Ul andoon bnuur kê baktêr pa bado butaan na bado bnuura, abot ado uşubal kê ukjot țî batool na țî banwoon baanwo batool. ⁴⁶ Woli nařal banřalanař țañ, ubeeb uhonj wi wi nakaan ba? Bakobraar daaşa badoo ji bado hař. ⁴⁷ Woli bayițan țañ biki najaan nawul mboş, nado uko ulonj undemuj i? Banwoon baanfiyaar Naşibați badoo ji bado hař. ⁴⁸ Nawoon bajinț batool jibi Aşinan anwoon du bați awoon najinț natool țî iko bti. »

6

Pjukan țî uko wi pțênk banwaanuj

¹ Yetu akak aji na baka : « Națaafaraan kayuuj țî kadun ki bañaanj kê națaş uko wi Naşibați ajakuñ kahilna țañ kawinana țî baka. Woli nado hař naankluñ kayeenk baluk bi Aşinan anwoon bați. ² Woli

ițênk keeri ñaay anwaanuj, wutan kado kapiitar. Hênk di balagare bajaan bado du *itoh iñehanaani na du igah, bañaanj bahilna bado kadêman baka. Na manjoonan, dțupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ³ Kê iwi, woli ițênk ñaay anwaanuj, kañenu kamayu kaanwo kame uko wi kadeenu kawuluj, ⁴ uțen wi nu uhilna uwo uunkmeetana. Woli ido hař, Naşibați Şaaş anjaan awin iko yi bañaanj bawoon baanji bawin, aluj kaluku. »

Pjukan țî uko wi pñehan Naşibați (Luk 11.2-4)

⁵ Yetu akak ajukan aji : « Kê woli nañehan Naşibați, nawutan kado ji balagare : woli bañehan Naşibați, baji banjal kanaț du *itoh iñehanaani na du nřaț bgah bañaanj bahilna bawin baka. Dțupan, na manjoonan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ⁶ Kê iwi, woli iñehan Naşibați, neean du meeț di nu, idêț bgah, iñehan Naşibați Şaaş, awo da na iwi țañ. Şaaş anjaan awin iko yi bañaanj bawoon baanji bawin, aluj kaluku. »

⁷ « Woli nañehan Naşibați, nawutan kado kațup iko itum kakalêş ji banwoon baanfiyaar Naşibați : başal aji woli batum bțup, Naşibați katiink baka. ⁸ Nawutan kado ji baka, Aşinan ame bnuura uko wi nanumiin jî nabi nado kahepara wa. »

⁹ « An, keeri, woli nañehan Naşibați najaan naji :

Aşinan inwoon du bați,
bañaanj bti badinan kê iyamani,

¹⁰ pşihu pabi,
uko wi injaluj udolana
țî mboş jî du bați.

¹¹ Ţenun nța uko ude wi nřumiinj.

¹² Miirun pjuban pi nun
jibi un nřkaan aji nřmiir banjubanuj un.

¹³ Kwutun nđo butaan woli baguurun

işê ibuuranun țî *Untaayi Uweek.*
[Iwoon ajug pşih, mnhina, na *mndêm te mnto. Uwo hař.]

¹⁴ « Ênhên, woli namiir bañaanj banjubananař, Aşinan anwoon bați akak kamiiran ; ¹⁵ kê woli naanji namiir banjubananař, Aşinan kak aankmiir pjuban pi nan. »

Pjukan țî uko wi pyiman

¹⁶ Yetu akak aji na baka : « Woli nayimani, nawutan kajooțan jibi balagare bajaan bado : baji bațoñaran kaara, bañaanj bahilna bawin kê bayimani. Na manjoonan, dțupan, badobi yeenk yeenk baluk bi baka. ¹⁷ Kê iwi, woli iyiman, kêran uleef na ukêra ulil pțêkêñ ibot iñow kêş, ¹⁸ bañaanj bawutna kame kê iyimani, Naşibați Şaaş țañ anwoon da aji win iko immeniin, amee. Şaaş

* 5:37 Untaayi Uweek kême : “butaan”. * 5:38 Ppên 21.24; Bgah 24.20; Pleşan 19.21. * 5:43 Bgah 19.18. * 6:13

Untaayi Uweek kême : “butaan”.

anjaan awin iko yi baŋaan bawoon baanji bawin aluŋ kaluku. »

Pyok pi baŋi
(Luk 12.33-34)

¹⁹ Yetu akak aŋini aji : « Nawutan kado kala pyok ti umundu wi, wi ŋbob na ŋjof ŋjaan ŋatok iko, wi bakiiŋ bajaan bajip. ²⁰ Naŋep̄en t̄ep̄ nado kala pyok pi baŋi, banwoon baanwo na ŋbob na ŋjof ŋjantoki bka bi nan, bawoon baanwo na bakiiŋ bankjipi. ²¹ Dko di bka bi nu bawoon, dul di di kaŋeb̄ ki nu kakwoon. »

Pk̄es pawoon bjeehi bi uleef
(Luk 11.34-36)

²² Yetu akak aji : « K̄es kawoon unkaniya wi uleef ; woli k̄esu kawo k̄jeb, uleefu bti uwo ti bjeehi. ²³ K̄e woli k̄esu kaf̄eli, uleefu bti uwo ti bd̄em. Woli bjeehi banwoon ti iwi bawo bd̄em, ikeer awo ti bd̄em bweek! »

Naŋibaŋi na itaka
(Luk 16.13)

²⁴ K̄e Yetu akak aji : « Nin ŋaan aanhil kalempar baŋih bat̄eb̄ : apok alon kaŋal undu, k̄eme am̄eban alon, kaŋe beeh undu. Naanhinan kalempar Naŋibaŋi kabot kalempar itaka. »

Nahaŋan Naŋibaŋi
(Luk 12.22-31)

²⁵ Yetu akak ajukan aji : « Uko waŋ ukaan k̄e ŋjakan, nawut kaŋaaf uko ude [na udaan] wi nanumiin pa ubida, k̄eme iko iwohara yi nanumiin pa uleef wi nan. Ubida umpel uko ude i? K̄e uleef, umpel imiŋa i? ²⁶ Natenan ŋkat: ŋaanji ŋatepi, ŋaanji ŋakit, ŋaanji ŋahank ti inkuti, k̄e Aŋinan anwoon baŋi aŋe ji wul ŋa uko ude! M̄eŋŋ an napelun ŋa i? ²⁷ Ahoŋ ti an ahilanun ti manŋaaf kahoŋal̄es unuor uloolan ŋaŋ ti ubida wi nul? ²⁸ K̄e we uwoon p̄taaf uko uwohara? Natenan it̄eeŋ yi ugoŋ wi uŋeeh jibi ijaan id̄em : iinji ilemp, iinji iŋiir. ²⁹ K̄e nŋe jakan, Falomon naŋih, ti pd̄em pi nul bti, aambaan kaŋeŋi'ara ji kalon ti ya. ³⁰ Ujaagal uwo nŋa du uŋeeh, faan balun baf̄el wa du bdo, k̄e Naŋibaŋi aŋe ji woharana wohanar wa iko inuura. An, nanwoon naanfiyaar ak̄eŋan, nameen na manjoonan k̄e alun kawohar̄enan kak kapelan. ³¹ An kak, nakhaajala, nakbi kaduka duka ti pla uko ude k̄eme uko udaan, k̄eme uko uwohara. ³² Iko yaŋ yi yi banwoon baanfiyaar Naŋibaŋi bajaan babi wo wo ti bla, k̄e an, Aŋinan anwoon du baŋi ame k̄e nanuma iko m̄eŋŋ bti. ³³ Nawo i kaŋep̄ t̄ep̄ duna kala pneeŋ du Pŋih pi nul na pdo uko wi ajakun uwo uŋool, kaŋe kayeenk kak iko m̄eŋŋ bti. ³⁴ Nawutan keeri kaŋaaf uko wi faan : faan dawo di Naŋibaŋi. Unuor unjinti na unoor wi wa. »

7

Nawutan kado katen buŋaan di bat̄eŋŋan

¹ Yetu akak aji na baka : « Nawutan kabi kaduka duka ti pten buŋaan bi bat̄eŋŋan, Naŋibaŋi awutna katen bi nan. ² Jibi naktenuŋ bat̄eŋŋan, h̄enk di di Naŋibaŋi akluŋ katenan ; k̄e kaniibi ki nakniibnun, kul ki ki bakluŋ kaniibnan. ³ Ibaa tenar we kat̄emal kanwoon ti pk̄es pi at̄eŋŋu, aŋe duk pmul panwoon ti pi nu? We ukaan ba? ⁴ Hum di di ihinanun kaji na at̄eŋŋu, “ayit̄ naan, biin mp̄enanu kat̄emal ti pk̄es” aŋe duk pmul panwoon ti pi nu? ⁵ Iwi nataaki, duni ip̄enan pmul panwoon ti pk̄es pi nu! Woli ip̄enan pa kbaa hil kawin bnuura, kap̄enan kat̄emal kanwoon ti pk̄es pi at̄eŋŋu!

⁶ « Nakwul ŋbuŋ uko unyimanun, kaŋi ŋakakaran ŋadam ; nakf̄el wuuru wi nan ti ihoŋ yi ŋkuma kaŋi ŋabi ŋapoŋ poŋan wa. »

Naŋehaan Naŋibaŋi Aŋinan
(Luk 11.9-13)

⁷ Yetu akak ajukan aji : « Naŋehaan, naluŋ kayeenk, nalaan, naluŋ kawin, nakob kobaan, balun kahaab̄eŋan. ⁸ H̄enk di uwoon, ŋaan aŋnehanun aka, anklaan awin ; k̄e ankoŋ kobanun, bahaab̄eŋa.

⁹ « Ahoŋ ti an i i abukul ak̄nehanun kapoom aŋe wula plaak? ¹⁰ K̄eme aŋehana uŋeb̄ aŋe wula upula ba? ¹¹ Woli an nandoon awo bado buŋaan name pwul babukan iko inuura, naŋalanun ŋyaas hum ŋi ŋi Aŋinan i baŋi ahilanun kaŋen bank̄nehanulun iko inuura?

¹² K̄e h̄enk di di nawoon kado baŋaan uko bti wi nanaluŋ badolan. Uko waŋ wi wi *B̄gah bi Moyit na *baŋupar Naŋibaŋi baŋukanun. »

Pl̄eman pamminun
(Luk 13.24)

¹³ Yetu aŋini na baka aji : « Natamaan naneejna pl̄eman pamminun. Pl̄eman na b̄gah injaan iŋooŋ ŋaan du dko di akyaan katoknaana ihaani, k̄e batum baji bat̄epna ya. ¹⁴ K̄e pl̄eman na b̄gah inŋaan aji iŋooŋ ŋaan du dko di akkaani ubida iŋe min, k̄e baŋaan bantiinku bajaan bawin ya kaŋepna ya.

¹⁵ « Nalipariin bandaarun aji bawo *baŋupar Naŋibaŋi. Baji babi ti an kawo ji ŋkaneel aŋe wo du ŋhaas ŋi baka ŋŋiin ŋanjoonun. ¹⁶ Naluŋ kayikr̄enaan baka ti mnwo mi baka. Naan aanhilar kamar mbut ti byuw, k̄eme m̄njaak ti bt̄emp̄el. ¹⁷ Bko b̄jeb baji bawul mbuk m̄nuura, k̄e bko bmaakal baji bawul mbuk m̄nwuŋaan. ¹⁸ Bko b̄jeb baanhil pwul mbuk m̄wuŋaan, k̄e bko bmaakal baanhil pwul mbuk m̄nuura. ¹⁹ Bko banwoon baanji bawul mbuk m̄nuura baji bafal kaf̄el du bdo. ²⁰ K̄e h̄enk di di nakluŋ kayikr̄enaan baŋaan m̄eŋŋ ti mnwo mi baka.

²¹ Mēnt̄ bañaan bti bankjaknuŋ “Ajugun, Ajugun” bakneejuŋ du *Pših pi Baŋi, ankdoluŋ tañ uko wi Paapa i baŋi aŋaluŋ akneejuŋ da. ²² Unuur mēnt̄ batum baluŋ kajakēn : “Ajugun, Ajugun, jēm ti katim ki nu ki ki nŋupnuŋ Uŋup wi Našibaŋi i, adook nŋtaayi abot ado mlagre mntum i?” ²³ Wal mēnt̄, dji na baka : “Mēmbaan kame'aaran ; nalowaan, an nanwoon naanji naŋaş Bgah bi Našibaŋi.” »

Itoh itēb

(Luk 6.47-49)

²⁴ Yetu akak aji : « Hēnk, woli ŋaan atiink nŋup nji naan nji, abot aŋaş ŋa, awo wo ji ŋaan natit anniwuŋ katohul, apaf ka ti mŋlaak. ²⁵ Ušubal ubii, kē meel mampaari, uyook kē unaŋa akēk ; kē kaanjoti, ŋiki kajip adiilēn, apaf ti mŋlaak. ²⁶ Kē aŋsaŋ atiink nŋup nji naan nji ašē wo aankŋaş ŋa awo ji ŋaan anwoon aantiti, anniwuŋ katoh ti pyiw. ²⁷ Ušubal ubii, kē meel mampaari, kē uyook unaŋa akēk, kē kajot atoka bti. »

²⁸ Wi Yetu aŋiiniŋ haŋ aba, bañaan bañoŋar pjukan pi nul, ²⁹ ŋiki aanji jukan ji *bajukan Bgah biki baka, aji jukan na pdiim pi naših.

8

Yetu ajeban ŋiiniŋ ammaakuŋ bdoo

(Markut 1.40-44; Luk 5.12-14)

¹ Yetu awala du pnkuŋ, kē bañaan batum bašē wo ti pŋaša. ² ŋiiniŋ alon ammaakuŋ bdoo abi, aŋoga, ašē jot ti ihoŋul, afēt̄ kaara ti mboş aji na a : « Naweeek, woli iŋali, ihinan kajebanaan, nak nŋint̄. » ³ Yetu atar kañen abana, ašē ji : « Aa, dŋali, kakan ijint̄. » Ti dko mēnt̄ kē pmaak pi bdoo pabi pēn pēn ti a. ⁴ Kē ašē ji na a : « Wutan kaŋup nin alon uko unŋepuŋ, duni iya iwinana du *naŋenan Našibaŋi ibot ido bŋenan bi Moyit ajakuŋ pa baŋow bi nu kadiimanaan bañaan bti kē ijebi. »

⁵ Yetu aneej ubeeka wi Kapernawum, kē naweeek i bangoli iŋeen-week alon ašē bi aŋoga akaoota ⁶ aji : « Naweeek, nalempar naan amaa apiint̄ du katoh, ayoj iŋeen na ihoŋ, ahaj maakan. » ⁷ Yetu ateema aji : « Nya, dya kajebana. » ⁸ Naweeek i bangoli kē ašē ji na a : « Naweeek, dpoŋ pa ibi ineej ti katoh naan, bē iŋale ŋup uŋup uloolan tañ, nalempar naan kabi jeb jeb. ⁹ Nji kak dka aŋsihnuŋ, abot awo na bangoli biki nŋihuŋ, woli dji na alon ti baka : “Yaani” aya, aji na undu “Biini” abi. Woli dkak aji na nalempar naan : “Dolan uko wi!” Ado wa. »

¹⁰ Wi Yetu atiinkuŋ uko waŋ ašē maŋ naweeek i bangoli maakan, aji na bankŋaşuluŋ : « Dŋupan na manjoonan, ti Itrayel bti, mēmbaan kawina ŋaan alon

anfiyaari ji i. » ¹¹ Dŋupan, batum baluŋ kawoona nŋaak bti nji umundu, kaŋo kade du Pših pi Baŋi na *Abraham, *Itaak, na *Yakob bateemun. ¹² Kē bañaan bambiiniŋ aka na pneej du Pših pi Baŋi, bašē fēlana bdig, du dko di bdēm, dul di bakluŋ kawooni, kadeebaŋ kadohrēn.

¹³ Kē Yetu ašē ji na naweeek i bangoli : « Tiiŋan! Našibaŋi ajeban namaakal i nu, ŋiki ifiyaar aji ado haŋ. » Kē nalemp ajeb ti dko mēnt̄.

Yetu ajeban bamaakal batum

(Markut 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Yetu aya du uko Timoŋ Piyeer, ašē ŋenk kē anin aharul apiint̄, kē uleef uyik na a. ¹⁵ Abana ti kañen, kē pmaak papēn ti a, kē anaŋa awul baka pde.

¹⁶ Wi utaakal ubanuŋ, baŋija bañaan batum biki nŋtaayi nŋakyewlēnuŋ, kē ado pdiim ploolan adook nŋtaayi abot ajeban bamaakal bti, ¹⁷ Hēnk di uko wi *Itayi *Naŋupar Našibaŋi ajakuŋ udolaniiniŋ:

“Aje pŋakēm pi nun abot akuŋa mmaak mi nun.”

Naŋaşar Yetu awo kawul uleeful bti

(Luk 9.57-62)

¹⁸ Wi Yetu awinuŋ kē bañaan batumi kē ašē ji na baŋaşarul baya bdēk umban wundu. ¹⁹ Wal mēnt̄, kē *najukan Bgah alon ašē ji na a : « Najukan, dko di ikyahān, dŋaşu da. » ²⁰ Kē Yetu ašē teema aji : « Nŋfēs ŋaka ihēr, kē ŋkat ŋaka intan, kē *Abuk ŋiiniŋ ašē wo aanka dko dpafni bkow. »

²¹ Alon kak ti baŋaşarul aji na a : « Naweeek, duni ŋenēn te umoyēn Paapa. » ²² Kē Yetu aji na a : « ŋaşaan, iwut bakteŋ baya bamoy bakteŋ biki baka. »

Yetu aŋañan ukēk

(Markut 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Yetu apaya wal mēnt̄ ti bŋeem, kē baŋaşarul bakak apaya na a ti ba aya. ²⁴ Ukēk uweek umara mara anaŋa, kē ŋmaaronŋ ŋado wun bŋeem. Yetu kē ašē nŋoyēt̄. ²⁵ Baŋaşarul baŋoga ahuma ašē huuran aji : « Ajugun, buuranun, nŋet! » ²⁶ Kē Yetu ašē ji na baka : « we ukaŋ kē naklēnk ba, an nanwoon naanfiyaar akēšan? » Anaŋa wal mēnt̄, aŋoman na uyook na meel mi bdēk kē dko dayompandēri. ²⁷ Bañoŋar maakan ašē ji : « ŋaan i awo ahon, kē uyook na meel ŋado ji ŋatiinka? »

Yetu ajeban biiniŋ batēb biki nŋtaayi ŋanejuŋ

(Markut 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Wi Yetu abanuŋ du plut, du utaak wi Bagenatereŋ, kē biiniŋ batēb banwoon na nŋtaayi bašē pēna du pŋuran abi ayit na a. Bajooŋ maakan kē nin ŋaan alon aando

ñoom ñoom ptẽpna bgah mēnt. ²⁹ Biint̃ mēnt̃ bawo t̃i phuuran aji : « Inumi'un we ba, abuk Našibaṭi? Ibi bi pyewl̃enuñ ji unuur wi pwayēš ubi udo kaban i? »

³⁰ Batani bweek bi ñnkuma bloñ bawo t̃i kañog dko mēnt̃, ašuuñ. ³¹ Wi wi ñntaayi ñašaañ akoot̃ Yetu aji na a : « Woli ñjal pdookun, kdoloñ ñneej t̃i batani bi ñnkuma ñi. » ³² Kē aji na ña ñaya, kē ñapēñ aya neej du ñkuma. T̃i dko mēnt̃, kē batani bti bašē wor woran du pnkunj̃ aneej du meel ayoor. ³³ Bayafañ bajug batani bajinj̃ na p̃ti ašē ya kakalēs ubeeka uko unṭēp̃unj̃ bti na uko undoloñ biint̃ biki ñntaayi ñabiinj̃ aneej. ³⁴ Kē bañaañ bti banfētunj̃ t̃i ubeeka bašē tool pya du Yetu. Wi bawinaaruluñ win ašē kooṭa apēñ t̃i utaak wi baka.

9

Yetu ajebañ ñiint̃ anyojuñ ihoṭ
(Markut 2.1-12; Luk 5.17-26)

¹ Yetu apaya t̃i b̃teem, amuur bdēk ašē ya du ubeeka wi nul. ² Kē bañaañ baloñ bašē t̃ija ñiint̃ aloñ anyojuñ ihoṭ, ampiint̃unj̃ t̃i kajiiñ. Wi Yetu awinuñ p̃fiyaar pi baka, ašē ji na ñiint̃ naṭakmaañ : « Ñiint̃u, haṭan, ipekadu yi nu ipēnanaa. »

³ Kē *bajukañ Bgah baloñ bašē hoopaṭēr aji : « Ñiint̃ i akar Našibaṭi! » ⁴ Kē Yetu, ammeenj̃ ñsal̃ ñi baka ašē ji na baka : « we ukaanj̃ kē nawo na ñsal̃ ñwuṭaañ ñanj̃ ba? ⁵ We uyojnuñ ba : p̃ji na ñiint̃ i : “Ipekadu yi nu ipēnanaa” kēme “Naṭiiñ ipos̃?” ⁶ Natenan, nabaanj̃ ame kē Abuk Ñiint̃ aka mñhina mi ppēnañ ipekadu t̃i mboš. ⁷ Wi wi ašaañ aji na ñiint̃ naṭakmaañ : « Naṭiin, ijej kajiiñ ki nu, iṭiis̃ katohu! » ⁷ Ñiint̃ anaṭa t̃i dko mēnt̃, aṭiis̃ katohul. ⁸ Wi pñtuk pi bañaañ pawinuñ uko mēnt̃, palēnk̃ maakan, ašē wo t̃i p̃beeb Našibaṭi t̃i uko wi awuluñ bañaañ mñhina mnt̃ēnt̃ mi.

Yetu adu Maci
(Markut 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Wi Yetu apēnuñ, awiñ ñiint̃ aloñ anwooñ katim ki Maci kē aṭo du dko di aklemp̃nuñ, aji kobraar̃ daaša. Kē ašē ji na a : « Ṭašaan! » kē Maci anaṭa aṭaša. ¹⁰ Yetu aya ṭo ade du katoh̃ ki Maci, kē bakobraar̃ daaša batum na bañaañ baloñ batum biki bajaanj̃ badu bado buṭaañ bašē wo da, bawo t̃i p̃de na a, ul na baṭašarul. ¹¹ *Bafaritaỹ bawiñ uko mēnt̃ ašē ji na baṭašar̃ Yetu : « we ukaanj̃ kē najukañ i nañ akde na bakobraar̃ daaša na bado buṭaañ ba? » ¹² Kē Yetu antiinkuñ baka ašē ji : « Mēnt̃ bañaañ banwooñ bajeb̃ banumiinj̃ nakuraar̃, bamaakal̃ banumi'unuluñ. ¹³ Nayaañ najuk uko wi uṭup̃ wi ujakuñ: “M̃ñaḡa mi mi nnumiinj̃, mēnt̃ p̃ñaak pi ñntaam pi pi nnumiinj̃.”* Yetu akak

aji na baka : Mēmbi bi pdu bañaañ banšaluñ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanuñ aji bawo bado buṭaan. »

Yetu aṭiiniyaañ pyiman

¹⁴ Baṭašar̃ Yowañ bañog̃ Yetu ašē ji na a : « we ukaanj̃ kē un na bafaritaỹ ñji ñyimañ kē baṭašarũ bašē wo baanj̃i bado hañ? » ¹⁵ Kē Yetu ašē teem̃ baka aji : « T̃i unuur wi bniim, ñaañ ahilañ kado bañaañ bambiinj̃ bniim̃ bajooṭañ ji bawo na puum̃ i wal wi naniim̃ ahumuñ da? Kē wal ušē bi wi naniim̃ ak-jejaniinj̃, Bayimañ t̃i ñnuur̃ mēnt̃. ¹⁶ Ñaañ aanj̃i jej kalēmēnt̃ kahalul̃ kabamnã kamišã kaṭaf, woli ñaañ ado hañ kalēmēnt̃ kahalul̃ kaj̃i kapul̃ ital̃ yi ubamna, dko dantowiinj̃ dabaa haañ haañ maakan!

¹⁷ « Niñ ñaañ aloñ kak aanj̃i ṭu poot̃ phalu t̃i ñbuulĩ ṭṭaf, ado le hañ poot̃ phalu puñ pafom̃ ñbuuli, poot̃ katula t̃i mboš, ñbuulĩ katoka. Kē ñaañ ašē wo kaṭu poot̃ phalu t̃i ñbuulĩ ñhalu, poot̃ na ñbuulĩ ṭṭašē wo ñjeb. »

Yetu ajebañ ñaaṭ̃ aloñ akuṭ̃ anaṭañ poonũ
abuk̃ Jayirut̃ t̃i p̃keṭ̃
(Markut 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yetu ahum̃ kaṭiini, kē naweek̃ aloñ i *katoh̃ kañehanaani ki bayudaỹ ašē bi aṅogã añup̃ t̃i kadunul̃ ašē ji : « Abuk̃ naañ abaa keṭ̃ keṭ̃ hēnkuñ. Biiñ ipafã kañeñ ajebna. » ¹⁹ Kē Yetu anaṭa na baṭašarul̃ aṭaša.

²⁰ Wal̃ mēnt̃ kē ñaaṭ̃ aloñ anwooñ na p̃maak̃ pi ptulã p̃ñaak̃ ñsubal̃ iñeeñ na ñṭēb̃ ašē ñog̃ Yetu t̃i kafet̃, abañ kambiant̃ ki kamišã ki nul, ²¹ ašē ji t̃i ušalul̃ : « Woli dhinañ ṭañ̃ abañ kamišã ki nul̃ kajeb. »

²² Yetu akok̃ awina ašē ji : « Haṭañ ñaaṭ̃u, p̃fiyaar̃ pi nu pajebanu. » T̃i dko mēnt̃ kē ñaaṭ̃̃ abi jeb jeb.

²³ Wi babanuñ du uko naweek̃ i katoh̃ kañehanaani kē Yetu ašē wiñ bateeñ puum̃* na bañaañ banyewliinj̃ ašē ji : ²⁴ « Napēnañ : Poonũ aankeṭi, añoyēnt̃̃ ñoyēnt̃. » Kē bañaañ bašē beña. ²⁵ Wi wi adoloñ bañaañ kē bapēni, ašē mēbañ poonu t̃i kañeñ kē anaṭa. ²⁶ Uko mēnt̃ upēnala t̃i utaak̃ mēnt̃ bti.

Yetu ajebañ bakuul̃ batēb̃

²⁷ Yetu atool̃ pya, kē bakuul̃ batēb̃ bašē wo t̃i p̃ṭašã ašē huurañ aji : « Abuk̃ Dayiṭ̃ ñaḡi'un! »

²⁸ Wi abanuñ du katoh̃, kē bakuul̃ bukuñ bašē bi aṅoga, kē ašē ji na baka : « Našal̃ aji dhil̃ pdo uko wi nakheparaanuñ i? » Kē bateemã aji : « Naweek̃, ihili. » ²⁹ Kē ašē bañ baka kēš̃ wal̃ mēnt̃ aji : « Uwooñ jibi nafiyaaruñ. » ³⁰ Kēš̃ ki baka kē kašē haabša. Yetu abēg̃ baka wal̃ mēnt̃ aji : « Naṭaafaraañ kaṭup̃ ñaañ! » ³¹ Kē bukal, wi bapēnuñ, ašē ṭup̃ bañaañ bti t̃i utaak̃.

* 9:13 Hotey 6.6. * 9:23 Bateen puum : Bayuday woli ñaañ akeṭa keṭ̃ baji babi kateen teen.

Yetu ajeban ñiint ambiisun bɕup
(Luk 11.14-15)

³² Wi Yetu na baɕaɕarul bakpɛnuŋ, kɛ baɕɛ tɕja ñiint alon ambiisun bɕup ɕiki untaayi ulon uneej ɕi a. ³³ Yetu adook untaayi, kɛ ñiint aɕɛ bi jun jun bɕup. Bañaan bañoŋar aɕɛ ji : « Nin nɛmbaan kawinara uko utɛnt wi ɕi *Itrayell ! »
³⁴ Kɛ *bafaritay baɕɛ ji : « Uweek wi nntaayi uwululun mnhina mi pdook nntaayi. »

Yetu añaaga pntuk pi bañaan

³⁵ Yetu aji ɕɛp ɕi nbeeka na nfɛt bti, kajukan du itoh inehanaani, kaɕup Uɕup Ulil Unuura wi Pɕih pi Baɕi kabot kajeban mmaak bti na pɕakɛm bti mi bawoonaanun. ³⁶ Wi Yetu awinun pntuk pi bañaan aɕɛ ñaga pa, ɕiki banoor baamme uko wi bakdolun awo ji nkaneel nɛnwoon nɛanka nayafan. ³⁷ Wal mɛnt kɛ aɕɛ ji na baɕaɕarul : « Kakit kadɛmi, kɛ balemp baɕɛ tiinkɛt ; ³⁸ nakootan ajug kakit ado balemp babi kakit. »

10

Banjañan iñeen na batɛb biki Yetu
(Markuɕ 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yetu adu baɕaɕarul iñeen na batɛb aɕɛ wul baka mnhina mi pdook nntaayi, na mi pjeban mmaak bti na pɕakɛm bti. ² Itim yi banjañan iñeen na batɛb mɛnt yii yi : Fimonj i bajaan badu Piyeer na Andre aɕa'ul ; Jakob na Yowan babuk Tebede ; ³ Filip na Bartelemi ; Tooma na Maci nakobraar daaɕa ; Tade na Jakob abuk Alfɛ ; ⁴ Fimonj i bajaan badu nagutar utaak na Yuda Itkariyot, ambiinj adek Yetu kafɛt.

⁵ Banjañan iñeen na batɛb mɛnt, Yetu ayil baka aji na baka : « Nawutan kaya du banwoon baanwo bayuday na du nbeeka nji utaak wi *Tamariya. ⁶ Nayaan du bañaan biki Itrayel, banwoon jji nkaneel nɛanneemuŋ. ⁷ Nayaan naɕup baka kɛ Pɕih pi Baɕi pañogi. ⁸ Najebaan bamaakal, nanañan bankeɕun, najintaan bammaakuŋ bdoos, nadookan nntaayi. Nayeenk bɛ naanluk nin ukoolan, nawulan nawut kado kaɕal baluk. ⁹ Naktij nin uwuuru, nin untaam, nin pataka ɕi nɛmbooɕu nji nan pa pnugna uko ulon. ¹⁰ Naktij nin umañ pa bayaas, nawutan kaya na kamiɕa kalon na iɕapaat ilon na panduk. Nalemp aka na pluka uɕɛnk wi nul. »

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Ubeeka kɛme ufɛt wi nakbanaan, nadolan bayuujan ñaaŋ anwoon nanuura, naya naheta da te wal wi nakaayan. ¹² Woli naneej ɕi katoh, nawulan baka mboɕ naji : “Bnuura bawo ɕi an.” ¹³ Woli bañaan biki katoh mɛnt bawo banuura, bnuura bi nañehanun baya ɕi baka ; woli baanwo banuura, bnuura bi nan kakak du an. ¹⁴ Kɛ woli baanyeenkan abot awo baantiinkan, napɛnan ɕi katoh mɛnt kɛme ɕi ubeeka mɛnt nabot nadan danan

pdɛpalɛn ɕi lhoɕ yi nan nadiimanaan kɛ bado buɕaan. ¹⁵ Na manjoonan dɕupan, ɕi unuur wi pwayɛɕ uko wi Naɕibaɕi akluŋ kado ubeeka mɛnt utam kapel wi biki nɕaak nji Todom na Gomora. ¹⁶ Natenan, dɕyilan ji nkaneel ɕi ptoof pi nñiinj ; nadoon kalipara keeri ji nɕula nabot najint nɕhaas ji nɕalab nɕaatal. »

Mnhaj mankmbiinj

(Markuɕ 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁷ Yetu akak aji na *banjañan : « Nali-pariinj bañaan ; baluŋ kaɕijan du nruha kabot kakoban du *itoh inehanaani ; ¹⁸ baluŋ kañootan du kadun ki bantunja na ki baɕih ɕiki nafiyaarɛn. Wal mɛnt, nahilina naɕup ɕi kadun ki baka na ki nɕaak bti uko wi nameej ɕi nji. ¹⁹ Kɛ woli baɕijan uruha, nakhaajala kado kala uko wi nakaayan kaɕup kɛme jibi nakaayan kaɕup : uko wi nakaayan kaɕup ubi ɕi bkowan wal mɛnt. ²⁰ Mɛnt an nakaayan kaɕiini, *Uhaas wi Naɕibaɕi Aɕinan ukluŋ kaɕɛpna ɕi an kaɕiini.

²¹ « Naan aluŋ kakeɕaar abuk aɕin kado bafiña. Aɕin napoɕ aluŋ kakeɕaar abukul kado bafiña ; bapoɕ banaɕara bajug baka kado bafiŋ baka. ²² Bañaan bti baɕooran ɕiki nafiyaarɛn ; kɛ anɕaaj amɛban kaliintan te kaban, abuur. ²³ Woli badookan du ubeeka ulon, nanañin naya du ulon umpaɕi. Na manjoonan, dɕupan, naankba nbeeka nji Itrayel bti bɛ *Abuk Ñiint aambi.

²⁴ Yetu akak aji : « Baanhil kamɛban bnuura najuk kapelan najukan, kɛme nalemp kapelan i aklemparuŋ. ²⁵ Baɕale mɛban najuk aliŋan na najukan, uko mɛnt kakɛɕ, kɛ uwoha haŋ pa nalemp na ajugul. Wi bajakuŋ ajug katoh awo *Beltebul, we wi bawoon baankɕup ɕi biki katoh ba? »

In i ñaaŋ awoon kado kaɕi
(Luk 12.2-7)

²⁶ Yetu aji na baka : « Nakdo kaɕi nin ñaaŋ, Uko bti unhanɕun uluŋ kapɛn kawinana, kɛ uko bti ummeninj uluŋ kameɕana. ²⁷ Uko wi nji kaɕupanaŋ du bdɛm, naɕupan wa na pnak ; uko wi nji kahoopaɕanaŋ, naɕupan wa du itoh duuɕ.

²⁸ « Nakdo kaɕi banhilaŋun pñiŋ uleef aɕɛ wo baanhilan pñiŋ uhaas ; naɕɛpan ɕɛp nado kaɕi Naɕibaɕi ankaar mnhina mi ptook uleef na uhaas bti du infernu. ²⁹ Baanji bawaapar nɕiiru nɕɛb ktaka kntiinku i? Kɛ nin ulon ɕi na uɕɛ wo uunji uɕot bɛ Naɕibaɕi Aɕinan aammee! ³⁰ Kɛ an, uweŋ wi bkow bi nan bti udoo fɛnana. ³¹ Naklɛn keeri nin ukoolan, nadɛm apel pntuni pi nɕiiru. »

Pɕinan kɛme ppok Yetu

(Luk 12.8-9)

³² Yetu aji na baka : « Ñaaŋ ankɕinanun ɕi kadun ki bañaan kɛ awo naɕaɕaraan, dlun kadinan ɕi kadun ki Paapa anwoon du baɕi

kaji awo naṭaṣaraan. ³³ Ké ñaaj anṣaan apokèn ṭi kadun ki bañaaj, dluṅ kapoka ṭi kadun ki Paapa anwoonṅ du baṭi. »

Pfiyaar Yetu pagar bañaaj
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yetu akak aji : « Nawutan kaṣal kaji dbi bi pṭij bṭiinkar ṭi umundu ; dbi bi pṭij ugut. ³⁵ Dbi pnaakrèn ñaaj na aṣin, ñaaṭ na anin, ñaaṭ na anin ayinul. ³⁶ Bañaaj biki katoḥ ki ñaaj bakwoonṅ baṣooradul.

³⁷ « Ñaaj anṅalunṅ aṣin na anin apelanaan, aantaaj na pwo na nji. Anṅalunṅ abukul apelanaan aantaaj na pwo na nji. ³⁸ Ñaaj anwoonṅ aankuṅa krut ki nul kadinan phaj ji nji, kapoṣ ṭi kafetṅ ki naan udole wo pkeṭ, aantaaj na pwo na nji. ³⁹ Ñaaj anklaaj pbuuran ubida wi nul alunṅ kawaaj wa, ké anwaaṅunṅ ubida wi nul pa nji alunṅ kayeenk wa. »

Anyeenkunṅ naṭaṣaar Yetu, Yetu i i ayeenkunṅ
(Markut 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Natanen ṭi Yowan 13.20)

⁴⁰ Yetu akak aṭiini aji : « Ñaaj anyeekanaṅ nji i i ayeenkunṅ, ké anyeeknuṅ, anyilnuṅ i i ayeenkunṅ. ⁴¹ Ñaaj anyeenkunṅ *Naṭupar Naṣibaṭi ṭiki awo Naṭupar Naṣibaṭi, ayeenk baluk banliṅunṅ na bi Naṭupar Naṣibaṭi ; ké anyeenkunṅ ñaaj natool ṭiki awo natool, ayeenk baluk banliṅunṅ na bi ñaaj natool. ⁴² Ñaaj anṅṅenunṅ alonṅ ṭi bampotèṭaanunṅ ṭi baṭaṣaar naan biki adaan, udole wo kakoopa kaloolan ki meel mnjoob ka, ṭiki awo naṭaṣaraan, dṭupan na manjooan, aankwaaṅ baluk bi nul. »

11

¹ Wi Yetu aṭupunṅ baṭaṣarul iṣeen na batèb uko wi bawoonṅ i pdo aba aṣè tool aya pjukan na pṭup Uṭup Ulil Unuura du nṣeeka ṅi dko mènṭ.

Yetu aṭeem bayili biki Yowan Nabattaar
(Luk 7.18-35)

² Wi *Yowan Nabattaar awoonṅ ukalabuṣ atiink ké baktiiniyaan iko yi *Krittu adolonṅ. Ayil wal mènṭ baṭaṣarul ké bahepar Yetu aji : ³ « Iwoonṅ anwoonṅ i pbi, kéme ṅwo biki kayoonṅ alonṅ kak? »

⁴ Yetu ké aṣè teem baka aji : « Nayaan nakakalèṣ Yowan uko wi nakwinunṅ akuṭ atiink hènṅ : ⁵ Bakuul bakak awin, banṭakmuṅ bapoṣ, bammaakuṅ bdoo bajebi ké bandèṅemuṅ baktiink, bankeṭunṅ banaṭa ṭi pkeṭ, Uṭup Ulil Unuura utiinkana ṭi bawaan. ⁶ Anwoonṅ aampok pfiyaarèn anuurandèni. »

⁷ Wi baṭaṣaar Yowan batoolunṅ pya ké Yetu aṣè ṭiini na pntuk pi bañaaj ṭi uko wi Yowan

aji : « we wi wi nayaanṅ pten du *pndiṣ ba? Bmaaj bi uyook ukṣiṅunṅ ba i? ⁸ Ké we wi wi naṣaanṅ aya pten ba? Ñiintṅ anṅèṅiṅ a i? Bankaanṅ iko inuura bawo du itoh yi baṣih i? ⁹ Ké we wi wi nayaanṅ pten ba? *Naṭupar Naṣibaṭi a i? Aa dṭupan, nawin ampelunṅ Naṭupar Naṣibaṭi. ¹⁰ Ul i i upiṭunṅ ṭi a aji : “Tenan, nayili naan awunṅ ṭi kadunu abomanu bgah.”»

¹¹ « Na manjooan, dṭupan, ṭi bañaaj bambukiinṅ ṭi kayiṅ ki baatṅ, nin alonṅ aampel pel Yowan ; ké ñaaj anwoonunṅ nampoṭi du *Pṣih pi Baṭi aṣè pela. ¹² Du wal wi Yowan Nabattaar te hènṅunṅ, bañaaj baji bagutar Pṣih pi Baṭi, ké bantamanunṅ bajaaj baneej ṭi pa *. ¹³ Baṭupar Naṣibaṭi bṭi na Bgah bi Moyit abi ban te du Yowan baṭup ubi wi Pṣih pi Baṭi. ¹⁴ Yowan awoonṅ ñaaj i Naṭupar Naṣibaṭi abiiṅ aṭiiniyaan wi ajakuṅ *Eli alunṅ kabi kak. Nafiyaar uko mènṭ i? ¹⁵ Ankaanṅ ibaṭ iṭiink, atiinkan! »

¹⁶ Yetu akak aji : « Ké bahonṅ biki mbaaj anaamntèn na bañaaj biki kawuunṅ ki? Bawo ji bapoṭ banṅonṅ du ufeeru aṣè ṭèlṣèr na batèṅṅ baka ¹⁷ aji : “Nṭeeni ké naankii! Nyeeh iyeeh yi pjootanṅ ké naanwoonii!” ¹⁸ Yowan Nabattaar abii, aande, aandaan poot, ké baji : “Awo na untaayi!” ¹⁹ *Abuk Ñiintṅ ké abii, ade abot adaan poot, ké baji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaṣa na bado buṭaan!” Ké baṣè ji bayikrèn ké ñaaj awo na uṣal unṭuṅa wi Naṣibaṭi ṭi iko yi ajaaj ado. »

Nṣeeka ṅanwoonṅ ṅaandi pfiyaar
(Luk 10.12-15)

²⁰ Wal mènṭ ké Yetu aṣè wo ṭi pṅoman na biki nṣeeka ṅi adolonṅ mlagre mntum ṭiki baantṅèlṣ ṅbida ṅi baka awut pjuban.

²¹ Aji na baka : « Nawuṭani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuṭani an biki ubeeka wi Bettayida. Woli mlagre mandolaniinṅ du an mandolaniinṅ lah du nṣeeka ṅi Tir na Fidonṅ, banfèṭunṅ da badobi wohara undi-imaan ṅṣaaku kadiimanaan ké banal pṭèlṣ ṅbida ṅi baka. ²² Ukaaj ké nji kaṭupan, ṭi unuwr wi pwayèṣ, uko wi Naṣibaṭi akdolanṅ ulunṅ katam kapel wi biki Tir na Fidonṅ. ²³ Ké an biki Kapernawum, nanunṅ aji nalunṅ kadeeṅana te du baṭi i? Nabaa ṭèp ṭèp kawalana te du infernu. Woli mlagre mandolaniinṅ ṭi an mandolana lah du ubeeka wi Fodomṅ uwoha da te hènṅunṅ. ²⁴ Ukaaj ké nji kaṭupan, ṭi unuwr wi pwayèṣ, uko wi Naṣibaṭi akdolanṅ ulunṅ katam kapel wi biki Fodom. »

Pnoorfèn pi bannoorunṅ
(Luk 10.21-22)

* **11:10** Malaki 3.1. * **11:12** Bañaaj baji bagutar Pṣih pi Baṭi, ké bantamanunṅ bajaaj baneej ṭi pa kéme : bañaaj banaṭara Pṣih pi Baṭi, ké bañaaj banjooṅunṅ bakdo na pyeenk pa. * **11:21** Natanen ṭi Itayi 23.1-18. * **11:23** Natanen ṭi Ujuni 19.24-27.

²⁵ Wal mēnt Yetu akak aṭup na baka aji : « Paap, Ajug baṭi na mboṣ, dbeebu wi imenuj iko yi bantohi na bammeen, aṣe diiman ya bapoṭ bampoṭi. ²⁶ Yoow Paap, waṅ uwoon uko wi iṅaluṅ. ²⁷ Paapa awulnuṅ iko bti. Nin űaaṅ aamme nji Abukul uko wi nwoon bē mēnt Paapa a ; kē nin űaaṅ aamme uko wi Paapa awoon bē mēnt nji Abukul a, na biki ndatuṅ adiiman baka a.

²⁸ « Nabiin ṭi nji an bti nankhajun abot anoor pkuṅ, nji dhetanan.

²⁹ « Nadoon uko wi nṭu'anaṅ, nado kajuk ṭi nji, ṅhaaṣ ṅi nan ṅaluṅ kanoorfēn ṭiki djoob bkow akuṭ awalanaṅ bkow naan. ³⁰ Ulemp wi nji kaṭu'anaṅ uuntami, kē pkuṅ pi nji kaṭu'anaṅ pakak awo paandiṭi. »

12

*Yetu na unuur wi pnoorfēn
(Markut 2.23-28; Luk 6.1-5)*

¹ Ṭi wal mēnt, Yetu awo ṭi pmuur ṅteeh ṅi ṅdeey ṭi *unuur ulonṅ wi pnoorfēn wi bayuday, kē baṭaṣaruṅ banwoon na ubon baṣe wuur ṅa adoh ² Bafaritay balonṅ bawin baka aṣe ṭi na a : « Tenan, baṭaṣaru bado uko wi Bgah baneenanunṅ pdo ṭi unuur wi pnoorfēn. » ³ Kē Yetu aṣe teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayiṭ abiiṅ ado i, wi ubon ukde'uluṅ ul na batēṅṅul? ⁴ Aya aneeṅ du katoh ki Naṣibaṭi, ajej ipoom yi badolun pa *bṭeṅṅan bi Naṣibaṭi ade. Ipoom yi ul na batēṅṅul bawoonṅ baanwo i kade, baṭeṅṅan ṭaṅ bakaanṅ na pde ya. ⁵ Naankak aleyiir ṭi ulibra wi *Bgah bi Moyit kē ṭi unuur wi pnoorfēn baṭeṅṅan du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi baanji banoorfēn jibi Bgah bajakuṅ, kē uunji uwo pjuban pa baka. ⁶ Kē nṣe ṭupan, alonṅ* awo ṭi ampeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi. ⁷ Naṣibaṭi aṭup ṭi ulibra wi nul aji : « *Mṅaga mi mi nnumiṅ, mēnt uṅaakan wa* »* woli nate lah uko wi mēnt naanktapar baṅaaṅ biki bṭup, banwoonṅ baanjubani. ⁸ *Abuk Niinṅ awoon Ajug unuur wi pnoorfēn. »

*Ṇiinṅ anṭakmuṅ kaṅen
(Markut 3.1-6; Luk 6.6-11)*

⁹ Yetu awoona da, aṣe ya du *katoh kaṅehanaani. ¹⁰ Kē Ṇiinṅ alonṅ anṭakmuṅ ṭi kaṅen aṣe wo da. Bafaritay balonṅ baṅal katapar Yetu bṭup aṣe hepara aji : « Bgah bi nun badinan ṅaaṅ ajeban ṭi unuur wi pnoorfēn i? » ¹¹ Kē Yetu aṣe teem baka aji : « Ahonṅ ṭi an i i unkaneel wi nul ukjotunṅ ṭi bhēr ṭi unuur wi pnoorfēn bē aankyaaṅ wa kapēnan? ¹² Kē ṅaaṅ aṣe pel unkaneeṅ maakan! Hēnk, ṅaaṅ ahil kado bnuura ṭi unuur wi pnoorfēn. »

¹³ Wi wi aṣaaṅ aji na Ṇiinṅ: « Taran kaṅen. » Kē atar ka kē kajebi, akak ṭi kandukiṅ.

¹⁴ Wi bafaritay bapēnuṅ aṣe laṭar jibi bakdoli kadoo kafinṅ Yetu.

Yetu awo Nalempar Naṣibaṭi

¹⁵ Yetu ame uko mēnt aṣe pēn da. Baṅaaṅ batum baṭaṣa, kē ajeban baka bti, ¹⁶ aṣe lēbar na baka aji bawut kaṭup ṅaaṅ i awo i. ¹⁷ Uko mēnt uyuuj kē uko wi *Ṭayi *Naṭupar Naṣibaṭi abiiṅ aṭup udolanaa, hēnk, uko mēnt wii wi :

¹⁸ « *I awoon nalempar naan i nji ndatuṅ, i ṅṅaluṅ maakan, i mmaganun,*

dluṅ kaṭu Uhaaṣ wi naan ṭi a aṣe ṭup baṅaaṅ biki umundu kē Naṣibaṭi akakan baka batool.

¹⁹ *Aankṅom na nin ṅaaṅ aankdo kajaat baankdo katiink pṭiimul ṭi igah*

²⁰ *Jibi awoonṅ aankluṅ kakit bmaaj bandoonṅ abi naay naay*

kēme kajēṣṣēn pmul pankduhun, hēnk kak di di akluṅ kaṅaga baṅaaṅ ban-noorunṅ

te wal wi akluṅ kakakan iko bti iwo itool ṭi kēs ki Naṣibaṭi :

²¹ *Hēnk ṅtaak bti ṅaluṅ kaṭu mnhaṭ mi ṅa ṭi a. »*

Yetu na Beltebul

(Markut 3.22-30; Luk 11.14-23)

²² Unuur ulonṅ baṭiṅ Yetu Ṇiinṅ alonṅ i untaayi uneejun. Awo nakuul abot biis bṭup ; ajebana, kē akak aṭiini akuṭ awin. ²³ Baṅaaṅ baṅonṅar fuṭ aṣe ṭi : « I awoonṅ *abuk Dayiṭ i? » ²⁴ Wi bafaritay batiinkunṅ uko mēnt, aṣe ṭi : « *Beltebul uweek wi ṅntaayi uwululunṅ mnhina mi pdook ṅntaayi. »

²⁵ Yetu ame ṅṣal ṅi baka aṣe ṭi : « Woli baṅaaṅ biki utaaṅ uloolan bagut, batok utaaṅ di ; kē woli biki ubeeka uloolan, kēme katoh kaloolan bagut, ubeeka mēnt kēme katoh mēnt kaankhil kanaṭ. ²⁶ Kē woli *Fatana adook Fatana, agut na uleeful : uwole hanṅ hum di di pṣihul paknaṭunṅ ba? ²⁷ Naṣalanunṅ kak i! Woli nji ddookna lah ṅntaayi ṭi katim ki Beltebul, bankṭaṣanaṅ badookna ṅa ṭi katim ki in ba? Ukaanṅ kē bukal ṭi ṅleef ṅi baka bakluṅ kadiiman kē naanfaṅi. ²⁸ Bē woli Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi wi nji kadooknuṅ ṅntaayi, *Pṣih pi Naṣibaṭi padobi ban ban ṭi an keeri.

²⁹ « Hum di di ṅaaṅ ahilanunṅ kaneeṅ du katoh ki Ṇiinṅ ammēgaṭunṅ kajey bka bi nul bē aandun atana? Wal mēnt wi wi akhilunṅ kajey bka bi nul.

³⁰ « Anwoonṅ aanwo na nji aṣoorēn, anwoonṅ aankṅonkrēn na nji agar. ³¹ Ukaanṅ kē njakan, Naṣibaṭi alunṅ kamiir baṅaaṅ pekadu na buṭaan bi baktupunṅ ṭi a ; kē ṅaaṅ ankarunṅ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi, aankmira. ³² Kē woli ṅaaṅ aṭup buṭaan ṭi *Abuk Ṇiinṅ, Naṣibaṭi alunṅ kamiira wa, bē woli aṭup

* **12:6** Alonṅ awo ṭi ampeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kēme : Uko ulonṅ uwo ṭi umpeli Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi. * **12:7**

buṭaan ṭi Uhaaş wi Naşibaṭi, aankluṅ kamiira wa ṭi umundu wi na du unkmibiin. »

Bko na mbuk mi ba

(Maci 7.16-17; Luk 6.43-45)

³³ Yetu akak aji : « Bko bjeb baji babuk mnko mnuura, kē bko bmaakal baji babuk mnko mnwuṭaan. Iji kyikrēnaan bko ṭi mbuk mi ba. ³⁴ An, pntuni pi ṅfunan, hum di di nahilanuṅ kaṭup uṭup unuura te nawo bado buṭaan? Uko untumuṅ ṭi kaṭēb ki ṅaan ujaan upēn ṭi mntumul. ³⁵ ṅaan nanuura aji pēnanaan bnuura bi nul ṭi kaṭēb ki nul ; kē ṅaan nawuṭaan aji pēnanaan buṭaan bi nul ṭi kaṭēb ki nul. ³⁶ Kē nşē ṭupan : Ṭi unuur wi pwayēş, baṅaan baluṅ kahepna ṭi ṅṭup ṅwuṭaan bti ṅi baṭupu. ³⁷ Ṭi ṅṭup ṅi nu ṅi ṅi bakluṅ kawayēşaanu katen me iwo natool kēme iduknaanaa. »

Baji na Yetu adiiman kē awoona du Naşibaṭi

(Markut 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ Wal mēnt kē *bajukan Bgah baloṅ na bafaritay baloṅ başē ji na Yetu : « Na-jukan, ṅṅal ido uko uloṅ unkdiiimanuṅ kē iwo i Naşibaṭi. » ³⁹ Kē ateeem baka aji : « An kawuuṅ kawuṭaan ki, kandekuṅ Naşibaṭi kafēṭ, nawo ṭi phepar uko unkdiiimanuṅ kē dwo i Naşibaṭi, naankwin nin uko uloṅ umpaṭi na wi Yonat* *Naṭupar Naşibaṭi adiimanuṅ. ⁴⁰ Jibi Yonat awoon ṅnuur ṅwajant na ṅtejan ṅwajant ṭi kayiṅ ki uṭēb uweek, hēnk di di *Abuk ṅiint ak-luṅ kado ṅnuur ṅwajant na ṅtejan ṅwajant ṭi bhēr du mboş. ⁴¹ Ṭi unuur wi pwayēş baṅaan biki Niniwe baluṅ kanaṭa na baṅaan biki kawuuṅ ki, kadiiman baka kē baduknaana, ṭiki bawut pjuban wi batiinkuṅ uṭup wi Yonat! Kē alon aşē wo ṭi ampeluṅ Yonat! ⁴² Ṭi unuur wi pwayēş, naşih ṅaaṭ i utaak wi Faba aluṅ kanaṭa na baṅaan biki kawuuṅ ki kayuṅ kē baduknaanaa, ṭiki awoona du kabanṅ ki umundu pbi katiink uṭup untuṅa wi *Falomonṅ naşih, kē alon aşē wo ṭi ampeluṅ Falomonṅ! »

Untaayi ukak du katoh ki wa

(Luk 11.24-26)

⁴³ Yetu akak aji : « Untaayi upēnle ṭi ṅaan i ubiin awo, uji uṅaa du *pndiis kala dko dneej. Woli uunwini, ⁴⁴ uşē ji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpēnnuṅ.” Wi ukakuṅ, uunji uṭēnk da nin uko uloṅ, kaji kawetana kajint, kaboman bnuura. ⁴⁵ Wal mēnt uji uyaar ṅntaayi paaj na uloṅ ṅanwuṭuṅ apel wa ; ṅabi kafēṭ da. ṅaan mēnt kaşē kak wal mēnt kawuṭēn kapel kateeku. Kē hēnk di di ukwoṅ pa kawuuṅ kawuṭaan ki. »

Bayit Yetu biki mnfaṭan

(Markut 3.31-35; Luk 8.19-21)

* 12:39 Natenan ṭi Yonat.

⁴⁶ Jibi Yetu ahumuṅ kaṭiini na baṅaan, kē anin na baṭa'ul başē bi du bdiṅ aṅal ṭiini na a. ⁴⁷ Kē ṅaan alon aşē bi aji na Yetu : « Naan na baṭa'u buk bukuṅ du bdiṅ, baṅal ṭiini na iwi. » ⁴⁸ Kē Yetu aşē teema aji : « In awoon ni? Bahon bawoon baṭa naan? » ⁴⁹ Wi wi aşaan atar kaṅnen adiiman baṭaşarul aşē ji : « Natenan, ni na baṭa naan biki biki. ⁵⁰ ṅaan ankdoluṅ uko wi Naşibaṭi Paapa anwoon du baṭi aṅaluṅ, uṅ mēntan awoon aṭa naan kēme ni. »

13

Uhoṅ wi nagur ṅdeey

(Markut 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Unuur mēnt Yetu apēn ṭi katoh aşē ṭo du kabanṅ ki bdēk. ² Baṅaan batum babi wal mēnt aṅoga, kē adoo paya ṭi bṭeem bloṅ aṭo ; kē baṅaan bti baduka du pkay, atiinka. ³ Kē aşē ṭēpna ṭi uhoṅ aṭup baka ṅṭup ṅtum. Aji na baka : « Najaar apēn pgur ṅdeey. ⁴ Wi akguruṅ, ṅdeey ṅloṅ kē ṅaya ajot ṭi bgah ; kē ṅkat ṅabi ade ṅa bti. ⁵ ṅloṅ kē ṅajot ṭi dko di mṅlaak, danwoon daanwo na mboş, anaṭa ṭi dko mēnt ṭiki mboş maantumi. ⁶ Kē wi bnuur banaṭi'aaṅ naṭa aşē tēr ṅa, kē jibi ṅawoon ṅaanka intaaṅ abi kay kay. ⁷ ṅloṅ ṅajot ṭi dko di iywi, kē iywi idēm afiṅkēn ṅa. ⁸ ṅloṅ kē ṅajot ṭi mboş mnuura, awul ṅdeey. Bloṅ baji bawul mbuk iṅeen-week, bloṅ iṅeen paaj, bloṅ kak mbuk iṅeen ṅwajant. ⁹ Ankaan ibaṭ itiinki, atiinkan! »

We ukaan kē Yetu aji hoṅ?

(Markut 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Baṭaşar Yetu babi aṅoga aşē hepara aji : « we ukaan kē iji khoṅ na baṅaan ba? » ¹¹ Kē aşē ji na baka : « An, baṭenan kē name iko injoonanuṅ yi *Pşih pi Baṭi inwoon iim-meetanaa, kē bandukiin, baanṅen baka wa. ¹² ṅaan ankaan, baluṅ kaṭena ado pelan, kē anwoon aanka, badoo yeenka uko wi akaan ¹³ Uko mēnt ukaan kē ṅji kahoṅ na baka : ṭiki baji baten, baanji bawin, baji batiink, baanji bate, baanji bame uko wi bajakuṅ. ¹⁴ Hēnk uko wi *Itayi *Naṭupar Naşibaṭi abiin aṭup udolana pa baka, aji :

“Woli natiink, naankteha te, woli naten, naankwina win.

¹⁵ *Baṅaan biki pntaali pi badēnēt ṅhaaş*

batuh ibaṭ yi baka, adēt kēs,

kaṭi kēs ki baka kawin

ibaṭ yi baka ikuṭ itiink

uşal wi baka ute

bakakna bafiyaar

nşē njeban baka.”

¹⁶ Kē an naşē nuurandēn, kēs ki nan kawin, kē ibaṭ yi nan iktiink. ¹⁷ Dṭupan, na manjoonan, baṭupar Naşibaṭi batum na batool batum babi ṅal pwin uko wi

nakwinuḡ bē baanwin wa, akuḡ aḡal ptiink uko wi naktiinkunḡ bē baantiink wa! »

Yetu apiban uhoñ wi nagur ḡdeey (Markut 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ Yetu akak aji : « Natiinkan, uko wi uhoñ ujakuḡ wii wi : ¹⁹ Ņaaḡ antiinkunḡ Uḡup wi Pḡih pi Baḡi, aḡē wo aamme uko wi ujakuḡ Tatana aji bi kapēnan Uḡup wi batepiinḡ ḡi kaḡēb ki nul. Awo ḡi bgah bi uḡup ujutunḡ. ²⁰ Kē alonḡ awo dko di mḡnlaak di ḡdeey ḡajotunḡ, ayeenk ḡi dko mēntḡ uḡup na mḡnlilan, ²¹ aḡē wo aanka intaañ, aanḡi ḡiḡan kaliintan. Wi Uḡup ukḡu'anḡ ḡu bajun pnoorana kēme phajana aji bi wutan wutan. ²² Anwoonḡ dko di iyiw, ajaanḡ atiink Uḡup, kē manḡaaf, pyok panjaanḡ pafooyanḡ bkow, na pḡeebar iko itum ḡaḡē fiiklēn Uḡup aneenan wa pbuk. ²³ Anwoonḡ mboḡ mnuura, ajaanḡ atiink Uḡup, kate wa, kaḡē buk ḡdeey. Alonḡ aji buk ḡdeey iḡeen week, alon ḡdeey iḡeen paaj, alon iḡeen ḡwajantḡ. »

Uhoñ wi umbiilu

²⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natenan uko wi *Pḡih pi Baḡi panaamunḡ: Pawo ḡi ḡiḡiñḡ antepiḡ ḡdeey ḡnuura du uḡeehul. ²⁵ Wi bañaanḡ bḡi bakḡjoyēñḡunḡ, kē naḡooradul aḡē bi, aḡur umbiilu ḡi ptoof pi ḡdeey aḡē ya na bgahul. ²⁶ Wi ḡdeey ḡnaḡiḡinḡ, alumēn kē ugof ukak apēn. »

²⁷ Balemparul babi aji na a : “Naweek, mēntḡ ḡdeey ḡnuura ḡi ḡi itepiḡinḡ du uḡeeh i? Kē hum di di ujaagal uwoonḡ da ba?” ²⁸ Kē ateeem baka aji : “Naḡooradaan adolonḡ uko mēntḡ.”

Kē balemparul baḡē hepara aji : “Iḡal ḡya ḡpēnan wa i?” ²⁹ Kē ateeem baka aji : “A-a, nahilan woli nalēb ujaagal kapēnan ḡdeey. ³⁰ Nawutan ḡnaḡa ḡul bḡi te wal wi kakitḡ ; ḡi wal mēntḡ dlunḡ kaḡi na bakitḡ : Naduniinḡ napēnan ujaagal natan nado idaaḡ natēr wa ; naḡē najej ḡdeey nahank du pnkuti.” »

Uhoñ wi pbuk pmpoḡi na wi uko utaa-janaan pḡon

(Markut 4.30-32; Luk 13.18-21)

³¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « *Pḡih pi Baḡi panaam na pbuk pmpoḡi pi ḡaaḡ ajejunḡ atepi du uḡeehul. ³² Pawoonunḡ pmpoḡi ḡi mbuk, paḡale naḡa, paḡaanḡ pakak bgof bandēmnuḡ ḡi ugof antepiḡinḡ ḡi unkintaar, ḡkat ḡadoo ḡi ḡbabi kado intan ḡi inah yi ba. »

³³ Yetu akak aḡup na baka ḡi uhoñ aji : « Pḡih pi Baḡi panaam na bko bntiinku bi ḡaaḡ ajejunḡ anaakrēn na pḡon pḡum, kē pataaj bḡi. »

Uko unkayi kē Yetu aji hoñ

(Markut 4.33-34)

³⁴ Yetu aḡup iko yunḡ bḡi pntuk pi bañaanḡ na uhoñ, aanḡi ḡiḡi na baka bē aanhoñi.

³⁵ Hēnk, ayuuḡ kē uko wi Naḡupar Naḡibaḡi ajakuḡ udolanaa, aji :

« *Dlunḡ kahaabēs mntum kahoñ*

dlunḡ kaḡup iko immeeniiḡ undiimaan wi umundu upaḡaniinḡ. »

Yetu apiban uhoñ wi umbiilu

³⁶ Wal mēntḡ Yetu aduk bañaanḡ aḡē kak katoh ; kē baḡaḡarul baḡē bi aji na a : « Pibaan un uhoñ wi umbiilu du uḡeeh. »

³⁷ Kē ateeem baka aji : « Antepiḡinḡ ḡdeey ḡnuura awoonḡ *Abuk ḡiḡiñḡ ; ³⁸ uḡeeh kawoonḡ umundu ; ḡdeey ḡnuura ḡawoonḡ bañaanḡ biki Pḡih pi Baḡi ; umbiilul uwoonḡ banjaanḡ baḡaḡ Naguuru. ³⁹ Naḡoorad anjaanḡ atepi umbiilu, awoonḡ Untaayi Uweek, kakit kawoonḡ uba umundu kē bakit baḡē wo ḡwanjuḡ. ⁴⁰ Kē ḡibi bajaanḡ bajej umbiilu kaya tēr, hēnk di uba umundu ukwohanḡ ; ⁴¹ *Abuk ḡiḡiñḡ alunḡ kayil ḡwanjuḡ ḡi nul, ḡalunḡ kawoonḡ bañaanḡ bḡi bankdolunḡ balonḡ baḡēn ḡi bgah na bañaanḡ bḡi bankdolunḡ buḡaan ḡi Pḡih pi nul. ⁴² ḡNwanjuḡ ḡḡafēl baka du bḡood banyikuḡ maakan : dko mēntḡ dawo na ḡwooni na udeeb wi pdohrēn iḡiḡinḡ. ⁴³ Wal mēntḡ, banwoonḡ batool ḡi kēs ki Naḡibaḡi balunḡ kajeeh ḡi bnuur du Pḡih pi Naḡibaḡi Aḡin baka. Ankaanḡ ibaḡ iḡitiiki atiinkan! »

Uhoñ wi uwuuru wi bamenuḡ na wi mḡnlaak mantamuḡ preeḡ

⁴⁴ Yetu akak aji : « *Pḡih pi Baḡi pawo ḡi uwuuru wi ḡiḡiñḡ alonḡ awinunḡ kē bamen du uḡeeh. Akak amen wa aḡē ya na mḡnlilan awaap bka bi nul bḡi, aya nug uḡeeh mēntḡ. »

⁴⁵ « Pḡih pi Baḡi pakak anaam na nawaap anklaanḡ mlaak mantamuḡ preeḡ. ⁴⁶ Wi awinunḡ ploḡ pḡnuura, aya awaap bka bi nul bḡi aya anug pa. »

Uhoñ wi bridiya

⁴⁷ Yetu aji na baka : « *Pḡih pi Baḡi pakak anaam na bridiya bi bafēluḡ du bdēk kē baḡiḡ ḡḡēb ḡtum. ⁴⁸ Wi baḡumunḡ, baḡuh kē bapul ba du pkay aḡē ḡo ajeḡ ḡnannuuriḡinḡ aḡu ḡi icah aḡē fēl ḡnanwoonḡ ḡnaanuura. ⁴⁹ Kē hēnk di di ukwoonḡ ḡi uba umundu : ḡwanjuḡ ḡalunḡ kabi kapatēs bawuḡaan na banwoonḡ batool, ⁵⁰ kafēl bawuḡaan du bḡood banyikuḡ maakan : dko mēntḡ dawo na ḡwooni na udeeb wi pdohrēn iḡiḡinḡ. »

⁵¹ Yetu ahepar baḡaḡarul aji : « Nateha iko yi ḡḡupananḡ bḡi i? » Kē bateem aji : « Aa, ḡtee. » ⁵² Kē aḡē ḡi na baka : « Kē hēnk *najukan Bḡah anjukuḡ uko wi Pḡih pi Baḡi abot aḡaḡ uko wi ujakuḡ anaam na ajug katoh anjaanḡ ajeḡna ḡi bka bi nul uko uhalu na ujon. »

Bañaanḡ biki Nataret baanfyaaḡ Yetu

(Markut 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Wi Yetu ahoñunḡ na baka hanḡ aḡē tool aya. ⁵⁴ Aya du dko di akuḡnaaniḡinḡ aḡē jukan bañaanḡ du *katoh kañehanaani ki baka, kē badoo ḡnoḡar aji : « ḡunḡ di di akaanunḡ uḡal untuḡa wi? Hum di di ahiluḡ ado mlagre mi bḡi ba? ⁵⁵ I mēntan, aanwo abuk naḡukan i? Mēntḡ Mariya awoonḡ anin i, kē bi Yakob,

Yotef, Fimoŋ na Yuda bawo baṭa'ul? ⁵⁶ Ké baat baṭa'ul, baanwo bti ṭi na un i? Ké ṭuŋ di ameenuŋ keeri iko yi bti? » ⁵⁷ Ké uko waŋ uneenan baka pfiyaara. Ké ašé ji na baka : « *Naṭupar Našibaṭi ṭi utaakul, na ṭi katohul meeṭ ṭaŋ di di bañaan bawoon baanji bamëbana bnuura. » ⁵⁸ Yetu aando da mlagre mntum ṭiki baanfiyaari.

14

Pkeṭ pi Yowan Nabattaar
(Markut 6.14-29; Luk 9.7-9)

¹ Wal mēnt, *Herod nantuŋa i *Galilay atiink ké baktiiniyaan uko wi Yetu. ² Aji na balemparul : « Yowan Nabattaar a! Anaṭa ṭi pkeṭ! Ukaan ké aka mnhina mi pdo mlagre! »

³⁻⁴ Herod ašal han ṭiki abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk ašin anhumuŋ najeb anim. Ké Yowan ašé ji na a aanka na pjej Herodiyana kaniim. Herod ké ašé do ké bamoba, atan na mnkorentu afel du ukalabuš. ⁵ Abi ŋal pfiŋa, ašé ṭi bañaan ṭiki bašal aji awo *Naṭupar Našibaṭi.

⁶ Ké unuur ulon wi Herod akdoon ufettu unklešanun unuur wi abukiin, poonu abuk Herodiyana ké ašé ki ṭi kadun ki bañaan ké ulil Herod, ⁷ ké adoo mehna aji awula uko wi akheparulun. ⁸ Anin awuuka, ké aji na Herod : « Wulaan bkow bi Yowan Nabattaar ṭi praata. » ⁹ Naših ajoṭani, pmehna pi nul ṭi kadun ki bañaan biki aduun ufettu paṭu ké ado ké aji baṭija ba. ¹⁰ Ayil wal mēnt baya bafaal Yowan du ukalabuš. ¹¹ Baṭij bkow ṭi praata awul poonu, ké aṅooṭ ba anin. ¹² Baṭašar Yowan babi ajej puum amoy ; ašé ya aṭup Yetu.

Yetu ade de'an pntuk pi bañaan

(Markut 6.30-44; Luk 9.10-17; Natanan ṭi Yowan 6.1-14)

¹³ Wi Yetu ameen uko unṭepuŋ, ajej bṭeem aya du dko dangaguŋ ; bañaan wi bamehan me ašé ṭaša, apenna nbeeka apoš aya du a. ¹⁴ Wi awaliin ṭi bṭeem ašé win bañaan batum aṅaga baka akuṭ ajeban bammaakuŋ.

¹⁵ Wi utaakal ubanuŋ, baṭašarul babi aṅaga ašé ji na a : « Unuur udobi yob yob, ké dko di ŋwoon di dašé gaag, dolan bañaan baya du nṭeṭ bahilna banug uko ude. » ¹⁶ Ké Yetu ašé teem baka aji : « Bayaar we ba? Nawulan baka an bdi'di'an bade. » ¹⁷ Ké bašé ji na a : « Nkaha ipoom kañeen na nṭeṭ nṭeṭ. » ¹⁸ Ké aji na baka baṭija ya. ¹⁹ Wi wi ašaŋ aji na bañaan baṭo ṭi ujaagal, ašé jej ipoom kañeen yuŋ na nṭeṭ nṭeṭ, akat kéš du baṭi, abeeb Našibaṭi ašé kitéš ipoom, awul baṭašarul ké bawul bañaan.

²⁰ Bañaan bti bade ayok, ké bajejēnt iko indukiin. Iko mēnt itum kkaar iñeen na ktēb.

²¹ Ṭi bandeen bukuŋ, biint bawo iñeen-week nyaas iñeen kañeen (5000) aṭu na baat na bapoṭ.

Yetu apoš ṭi bdék duuṭ

(Markut 6.45-52; Yowan 6.15-21)

²² Wi bañaan babahan ba pde, Yetu ado ké baṭašarul bapaya ṭi bṭeem ajota kadun, pya umban wundu, ul ké ašé duka aṭišan bañaan. ²³ Wi adolon ké bañaan baṭiisi, apaya du pnkuŋ duuṭ agaag añehan Našibaṭi. Wi utejan ubanuŋ, ké awoha da ul aloolan. ²⁴ Wal mēnt bṭeem badobi low low pkay, ké ŋmaaron ṅakšint šinṭan ba ṭiki uyook ununkyook ataŋ na umban wi bakyaan.

²⁵ Kaya uhaan nguk, ké ašé bi ṭi baka apoš poš ṭi bdék. ²⁶ Wi baṭašarul bawinulun ké akpoš ṭi bdék, bañonar fuṭ ašé ji : « Ujurte wa » ašé jun pñajar ṭiki balēnk. ²⁷ Ṭi dko mēnt, ké Yetu ašé ṭiini na baka aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalēnk. »

²⁸ Piyeer ké ašé ji na a wal mēnt : « Ajugun, woli iwi a na manjoonan, jakaan mpoš ṭi meel mbi du iwi. » ²⁹ Ké Yetu aji na a : « Biini. » Ké Piyeer awala ṭi bṭeem, apoš ṭi meel atool pya du Yetu. ³⁰ Ké, wi atiinkuŋ uyook ašé lēnk, ajuŋ pneej ṭi meel ašé huuran aji : « Ajugun, buuranaan! » ³¹ Ṭi dko mēnt, ké Yetu ašé tar kañen amëbana ašé ji na a : « Iwi inwoon iinfiyaar akéšan, we ukaan ké iwo na ŋsal nṭeṭ ba? » ³² Wi bapayiin ṭi bṭeem ké uyook ušé ṭañan. ³³ Banwoon ṭi bṭeem banup adëman Yetu ašé ji : « Na manjoonan, iwo Abuk Našibaṭi. »

Yetu ajeban bamaakal du utaak wi bagenateren

(Markut 6.53-56)

³⁴ Wi Yetu na baṭašarul bamuurun, ašé ban du pkay du utaak wi bagenateren. ³⁵ Bañaan biki dko mēnt bayikrëna ašé yil ké baṭup ṭi utaak bti aji abii, ké bašé ṭija bañaan bti bammaakuŋ. ³⁶ Baji bakooṭa kaji na a awul baka baban ṭañ kambiint ki bayeti bi nul, ké bambanuŋ ka bti bajebi.

15

Pjukan pi bantohi bayuday

(Markut 7.1-13)

¹ Ṭi ŋnuur mēnt, *bafaritay na *bajukan Bgah balon bapenna Yerutalem abi aṅog Yetu ašé hepara aji : ² « we ukaan ké baṭašaru baanji baṭaš udolade wi bajon, babaa ji bade bē baanji bañow iñen*? »

³ Ké Yetu ateam baka aji : « Ké an, we ukaan ké naanji naṭaš uko wi Našibaṭi ajakuŋ, kašé kaṭaš udolade wi nan ba? » ⁴ Našibaṭi aji : « Mëbaan šaaš na nan bnuura » ké « Naan ankaruŋ ašin kēme anin, pkeṭ pakwoon baluk bi nul. » * ⁵ Ké an, našé ji woli

* 15:2 Bē baañow iñen : Bafaritay baji bañow iñen kaṭašna udolade wi baka. * 15:4 Ppēn 21.27; 20.12.

ñaan aji na ašin kème anin : “uko wi nhl-anunū lah kaṭēnknu uwo wi Naṣibaṭi”⁶ ahilan keeri kawut pmēban ašin na anin. Hēnk di udolade wi nakjukanunū uṭunū kē nar-gar Uṭup wi Naṣibaṭi. ⁷ An balagare, *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi afañ wi aṭupun ṭi an aji :

⁸ “Pntaali pi paji padēmanaan na mntum ṭaāñ kē uhaaṣ wi pa uṣē lowēn.

⁹ Bṭejan bi baka baanjakēn nin uko ulon iko yi bakjukanunū iwo udolade wi bañaan ṭaāñ.” »

Iko injaan iṭu ñaan aṭop ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi (Markut 7.14-23)

¹⁰ Wi wi Yetu akaan adu pntuk pi bañaan aji na baka : « Natiinkan nabot name! ¹¹ Mēnt uko unjaan uneejna ṭi mntum ujaan uṭopan ñaan ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, uko unkpēnnunū ṭi mntum mi nul wa. »

¹² Baṭaṣarul bañoga wal mēnt aṣē ji na a : « Imeha kē *bafaritay badeebaṭ jibi iṭjiiniin hēnk i? » ¹³ Kē aṣē teem baka aji : « Bko bi Paapa anwoon du baṭi awoon aantepii balun kalēbana. ¹⁴ Nawutan baka : bawo bakuul bankṭonunū bakuul. Nakuul aṭonle aṭenṭul nakuul, bukal batēb bti baya jot du bhēr. »

¹⁵ Piyeer ayeenk bṭup aṣē ji na a : « Pibanun uko wi iṭupun hēnk. » ¹⁶ Kē aji na baka : « An kak, hēnk di nawaanunū nṣal te hēnkunū? ¹⁷ Naamme kē uko bti unneejun ṭi mntum mi ñaan uji uṭēp du kayin, kapēn du bnṭeeh, ¹⁸ bē uko umpēnunū ṭi mntum uwoona du uhaaṣ meet. Wuñ mēntan ujaan uṭopan ñaan ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi. ¹⁹ Du uhaaṣ meet di di iko itēnt yi ijaan iwoona : nṣal nṣuṭaan, bṭiṭar, ppiint na ahar ñaan kème ayin ñaan, pṭuban pi piint, kakiiṭ, nṣilan na pṭup buṭaan ṭi bañaan, bkuutar. ²⁰ Iko mēnt ijaan iṭopan ñaan, kē pde bē iifñow iñen paanji paṭopan ñaan†. »

Pfiyaar pi ñaaṭ anwoon aanwo nayuday (Markut 7.24-30)

²¹ Wi Yetu apēnunū da aṣē ya du nṭaak ṭi Tir na Fidon ²² Kē ñaaṭ alon i utaaṭ wi Kanaan anwoon ṭi utaaṭ mēnt aṣē pēn ahuuran aji : « Naweeek, *abuk Dayiṭ, ñagi'aan! Untaayi unooran poonu abuk naan maakan. » ²³ Yetu aanteema nin uko ulon. Baṭaṣarul kē baṣē ñoga akooṭa aji na a : « Dookana, anooranun na phuuran pi nul. »

²⁴ Kē Yetu ateem aji : « Naṣibaṭi ayilēn ṭaāñ pa nṣkaneel ṭi *Itrayel njanneemun. » ²⁵ Kē ñaaṭ aṣē baan anṭup ṭi kadun ki Yetu aji na a : « Naweeek, biin iṭēnkēn! »

²⁶ Kē aji na a : « Unuura bajej pde pi bapoṭ bawul nṣub nṣpoti†. »

²⁷ Kē ateem aji : « Naweeek, ifaṇi, kē nṣub nṣpoti nṣaṣē doo ji nṣade ituk inkjotnunū du umeeṣa wi bajug ṭa. »

²⁸ Wi wi Yetu aṣaan aji na a : « Ñaaṭu, pfiyaar pi nu padēmi! Uwoon jibi inṣalun! » Wal mēnt kē abukul aṣē bi jeb jeb.

Yetu ajeban bamaakal batum

²⁹ Yetu apēn da aṣē ya umban wi *bdēk bi Galilay. Apaya du pnkunū aṭo. ³⁰ Bañaan batum babi ṭi a, aṭij bankjiinkunū, bakuul, banṭakmun, babiṣ bṭup, na bamaakal batum kak, abēkan ṭi ihoṭ yi Yetu ; kē ajeban baka. ³¹ Bañaan bañoṇar wi bawinunū banwoon baanhil bṭup kē bakṭup, banṭakmun kē bajeji, kē bankjiinkunū kē bakpoṣ bnuura, kē bakuul bakwin. Badēman wal mēnt Naṣibaṭi i *Itrayel.

Yetu akak ade de'an bañaan batum (Markut 8.1-10)

³² Yetu adu baṭaṣarul wal mēnt aṣē ji na baka : « Dñaga bañaan biki, nṣuur nṣwajan ṭi ṭi, ṭi bawo i na nji kē baanka uko ude. Mēnṣal baṭiṣ na ubon : bahilan kaya kajot ṭi bgah. » ³³ Kē baṭaṣarul baṣē ji na a : « Ṭi dko dangaagun di, ṭun di nṣkaanunū uko de unkhilanunū kayokan bañaan batum biki? »

³⁴ Kē aji na baka : « Nawo na ipoom hum? »

Kē bateem aji « Ipoom paaj na kalon na nṭēb nṣon nṣpoti. » ³⁵ Kē Yetu aṣē ji na bañaan baṭo ṭi mboṣ ; ³⁶ aṣē jej ipoom paaj na kalon yun na nṭēb nṣun, abeeb Naṣibaṭi, akitēṣ ya aṣē wul baṭaṣarul, kē bafaṣ bañaan. ³⁷ Bade bti adoo yok. Baṭaṣar Yetu kē batuman kkaar paaj na plon na iko induksiin. ³⁸ Bañaan bandeen bawo biint iñeen-week nṣbaakēr nṣyaaṣ iñeen (4000), aṭu na baṭa na bapoṭ. ³⁹ Wi Yetu adolon bañaan kē baṭiṣi, wi wi aṣaan apaya ṭi bṭeem aya utaaṭ wi Magadan.

16

Bafaritay bahepar Yetu uko unkdiiimanun kē awo i Naṣibaṭi

(Markut 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ *Bafaritay na *bataduk babi ṭi Yetu wal mēnt, ala pṭaawana aṣē hepara uko unkdiiimanun kē awo ñaan i Naṣibaṭi. ² Kē Yetu aṣē teem baka aji : « Woli unuor uya pṭot kē baṭi bajeenki naji naji : “Dko dalun kajeeh faan.” ³ Kē na nfa kub, baṭi bajēnle naji : “Uṣubal uṣub nṭa.” Naji name uko wi iko yi baṭi ijakun, aṣē wo naanhil pyikrēn uko wi Naṣibaṭi akdolun nṭa di. ⁴ An bañaan bawuṭaan biki, nandekunū Naṣibaṭi kafet, napehar uko unkyuujun kē dwo i Naṣibaṭi. Naankwin uko ulon umpaṭi na wi Yonat[‡]

† 15:20 Paṭopan : Yetu aankjiiniyaan ṭi dko di uko wi pṭiint, bafaritay baji bañow iñen kaṭaṣana udolade wi baka. ‡ 15:26 Nṣub nṣpoti : Wal mēnt bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo nṣub. ✧ 16:4 Natanan ṭi Yonat.

*Naṭupar Naṣibaṭi adiimanuṅ. » Wi wi Yetu aṣaṅ aduk baka da, aya na bgahul.

Uko utaaajanaani pṣon wi bafaritay na bataduk

⁵ Yetu na baṭaṣarul baya bdëk umbaṅ wundu. Kë baṭaṣarul baṣë ṭilma pṭij ipoom. ⁶ Kë Yetu aṣë ji na baka : « Natenan bnuura, nalipariin uko utaaajanaani pṣon wi *bafaritay na *bataduk. ⁷ Baṭaṣarul kë baṣë ṭiini bukal bukal aji : « Aṭiini haṅ ṭiki ṅëntij ipoom. »

⁸ Kë Yetu ammeenṅ uko wi baktiiniyaanunṅ aji na baka : « An, nanwoonṅ naanfiyaar akëṣan, we ukaṅ kë naktiiniyaan pwo naantij ipoom ba? ⁹ Naandobi yikrëna te hënkunṅ iko yi nawinuṅ? Naanleṣ wi nkitṣunṅ ipoom kañeen pa biintṅ iñeen-week-kañeen ṅyaaṣ iñeen (5000) i? Kë kkaar hum kantumuṅ ipoom ki ki nayaanaanunṅ ba? ¹⁰ Kë wi nkitṣunṅ ipoom paaj-nakalonṅ pa biintṅ iñeen-week-ṅbaakër ṅyaaṣ iñeen (4000)? Kë kkaar hum kantumuṅ ipoom ki ki nayaanaanunṅ? ¹¹ Kë hum di di nawoonṅ naamme kë mënṭiiniyaan ipoom? Dji nalipara uko utaaajanaani pṣon wi bafaritay na bataduk. »

¹² Baṭaṣar Yetu bayikrën wal mënṭ kë aji na baka balipara pjukan pi bafaritay na bataduk, mënṭ uko utaaajanaani pṣon wi ba-jaṅ badolna ipoom wa.

Piyeer aji Yetu awoonṅ Krittü
(Markut 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Yetu aya na baṭaṣarul du utaaṅ uññogunṅ ubeeka wi Fetare-Filip aṣë hepar baka aji : « Bañaṅ baṣal aji *Abuk Ñiintṅ awo in ba? » ¹⁴ Kë bateem aji : « Balonṅ baji iwo *Yowan Nabattaar ; kë balonṅ baji iwo *Eli Naṭupar Naṣibaṭi kë balonṅ kak baji iwo Yeremiya këme alonṅ ṭi *baṭupar Naṣibaṭi bandukiinṅ. »

¹⁵ Kë aṣë ji na baka : « Kë ṭi an, nji dwo in ba? » ¹⁶ Timonṅ Piyeer kë ateema aji : « Iwo *Krittü, Abuk Naṣibaṭi ajug ubida. » ¹⁷ Kë Yetu aṣë ji na a : « Inuurandëni iwi Timonṅ abuk Yonat. Mënṭ ñaṅ najën aṭupiinṅ manjoonan man, Paapa anwoonṅ du baṭi a. ¹⁸ Kë nṣë jaku : Iwo Piyeer*, pnduba panjaṅ pamëban katoh, iluṅ kamëban bankfiyaarunṅ. Pkeṭ paankhilan kanaṭ ṭi kadun ki baka. ¹⁹ Dluṅ kawulu iniigsaani yi Baṭi : uko wi ikpokunṅ ṭi mboṣ uluṅ kapokana du baṭi, kë uko wi ikdinanunṅ ṭi mboṣ, uluṅ kadinana du baṭi. » ²⁰ Wi wi aṣookunṅ baṭaṣarul aji na baka bawut kaṭup nin ñaṅ kë ul awoonṅ Krittü.

Yetu aṭup aji aluṅ kakeṭ kabot kanaṭa ṭi pa
(Markut 8.31-33; Luk 9.22-27)

²¹ Unuur mënṭ wi wi Yetu ajununṅ pdiiman baṭaṣarul kë awo i pwa Yerutalem, kahaj da maakan ṭi iñen yi bantohi, *baṭejan baweeek

na *bajukan Bgah. Baluṅ kado bafiṅa, unuur uwajantën aṣë naṭa ṭi pkeṭ. ²² Piyeer apula kë bagaagi aṣë jun pṅoman na a aji : « Ajugun, dñehan Naṣibaṭi abuuranu uko wanṅ! Nin ukoolan unukdololu! »

²³ Kë Yetu aṣë wuṣa aji na Piyeer : « Lowaan, iwi Fatana! Inaṭ ṭi bgah aneenanaan pṭëp. Iinji kla uko wi Naṣibaṭi aṅaluṅ, iji kla uko wi bañaṅ baṅaluṅ. »

²⁴ Kë wi wi Yetu ajakuṅ na baṭaṣarul bti : « Woli ñaṅ aṅal kaṭaṣën, awo kaṭilma uleeful kakuṅa krut ki nul kadinan phaj ji nji kaṣë kaṭaṣën woli ado akeṭ. ²⁵ Ñaṅ anṅṣaluṅ pṅbuuran ubida wi nul aluṅ kawaṅ wa ; kë anṅluṅ kawaṅ ubida wi nul pa nji aluṅ kabuuran wa. ²⁶ We uwoonṅ ñaṅ aka pyok pi umundu bti, woli aneemandën uhaaṣ wi nul? We wi ñaṅ ahilanunṅ kawul kabuuranaan uhaaṣ wi nul. ²⁷ *Abuk Ñiintṅ aban ṭi pbi na mndëm mi Aṣin na ṅwanjuṭ ṅi nul. Wal mënṭ awayëṣ ñaṅ andoli ṭi mnwo mi nul. ²⁸ Dṭupan na manjoonan : balonṅ ṭi banwoonṅ nṭa ṭi baankkeṭ bë baanwin Abuk Ñiintṅ kë abi ji naṣih. »

17

Uleef wi Yetu bti uṭëṣaa
(Markut 9.2-13; Luk 9.28-36)

¹ Wi ṅnuur paaj ṅaṭëpuṅ kë Yetu aṣë jej bi Piyeer na Yakob na Yowan aṭa Yakob aya na baka du pnkunṅ pweek kë bagaagi. ² Uleef wi nul kë uṣë ṭëṣa ṭi kadun ki baka : kaara di nul dajeeh ji unuur, kë imiṣa yi nul ikak afaat feh. ³ Ṭi dko mënṭ, kë baṭaṣar Yetu baṣë win *Moyit na *Eli kë baktiini na a.

⁴ Wal mënṭ kë Piyeer aṣë ji na Yetu : « Ajugun, unuura ṅwo ṭi dko di. Inal le katar iloona iwajantṅ; kalonṅ kawo ki nu, kalonṅ ki Moyit, kandukiinṅ kawo ki Eli. »

⁵ Ahum kaṭiini, kë kanfëluṅ kalonṅ kanknuurunṅ kaṣë mara mara abi awun baka, kë pdiim plonṅ paṣë pënna ṭi ka aji : « Iwi iwoonṅ abuk naan, dṅalu maakan, dmaganu! Nadoon katiinka! »

⁶ Wi baṭaṣar Yetu batiinkunṅ pdiim mënṭ aṣë lënk maakan ajot afëṭ këṣ ṭi mboṣ. ⁷ Kë Yetu aṣë ṅog aban baka aṣë ji : « Nanaṭinṅ, nawutan kalënk. » ⁸ Wi bakatunṅ këṣ, baankak awin nin alonṅ, kë Yetu ṭaṅ awohanṅ da.

⁹ Wi bakwaliinṅ pnkunṅ, kë Yetu aṣë ji na baka : « Naktup nin ñaṅ alonṅ uko wi nawinuṅ, te wal wi *Abuk Ñiintṅ akluṅ kanaṭa ṭi pkeṭ. »

¹⁰ Baṭaṣar Yetu bahepara aji : « we ukaṅ kë *bajukan Bgah baji Eli awo i kaduna kabi ji *Krittü ado kabi. »

¹¹ Kë atem baka aji : « Na manjoonan Eli awo i kabi, kakakan iko bti ṭi bgah. ¹² Kë

* 16:18 Piyeer : Dawoonṅ pnduba këme plaak.

nşë tɔpan, Eli adobi bi, kē baanyikrēna, ba-hajana, adola jibi baŋaluŋ. Hēnk kak di di Abuk Ŋiint aklun kahaj ti ifen yi baka. »
 13 Wal mēnt, kē baŋasarul başē yikrēn kē awo ti ptiiniyaan *Yowan Nabattaar.

*Yetu ajeban napoŋ ti untaayi ukyewlēnuŋ
 (Markut 9.14-29; Luk 9.37-43a)*

14 Wi Yetu na bi Piyeer, Yakob na Yowan bakakuŋ du dko di pntuk pi bañaan pawoon, kē ŋiint alon aşē bi ti Yetu anɔp ti kadunul aji na a : 15 « Naweeek, ŋagiin abuk naan. Aji jot kako, ahaj maakan : nyaas ŋtum aji jot ti bdoo, ulon kaj aji jot ti meel. 16 Dɔtija baŋasaru kē baanhilan ajebana. »

17 Kē aşē teem aji : « Nawo bañaan bawuŋaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaŋo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naŋijaan napoŋ ti. » 18 Kē Yetu aşē lēbar na untaayi kē upēn ti napoŋ, kē ajeb ti dko mēnt.

19 Baŋasar Yetu bagaag na a aşē hepara aji : « we ukaan kē un, ŋēnhilan adook untaayi mēnt? »

20 Kē ateem baka aji : « Naanfiyaar akēşan. Dɔpan na manjoonan, woli naka lah pfiyaar panliŋun na pbuk pi maaj, najile na pnkuŋ pi : Pēnan ti, papēn da. Uunkka nin uko ulon wi nawoon naankhinan pdo. 21 [Kē untaayi utēnt wun, pñehan Naşibaŋi na pyiman ŋaŋ pahilanun pdook wa.]

*Yetu aɔup pkeŋ pi nul uyaas utēbantēn
 (Markut 9.30-32; Luk 9.43b-45)*

22 Yetu na baŋasarul bawo bti du *Galilay, kē aşē ji na baka : « *Abuk Ŋiint abi kawulana du bañaan, 23 balun kafina, unuur uwajantēn aşē naŋa ti pkeŋ. » Kē başē jootan maakan.

Yetu na Piyeer baluk daaşa di Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi

24 Yetu na baŋasarul baban ubeeka wi Kapernawum. Kē bakobraar daaşa di *Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi başē bi ti Timon Piyeer ahepara aji : « Jēm najukan i nan aji luk daaşa di Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi i? »

25 Kē ateem baka aji : « Aa. Aji luk da. »

Wi aneejan neeŋ ti katoh kē Yetu aşē ji na a : « Timon, we wi işaluŋ ti uko wi ba? In awoon kaluk başih bikī umundu wi daaşa ba? Babuk baka kēme balon bampaŋi. »

26 Kē ateem aji : « Bañaan bampaŋi baka. »

Kē Yetu aşē ji na a : « Babuk başih keeri baanwo i kaluk. 27 Kē un nşē wo ŋēnjal ptiŋ bɔup. Yaan du bdēk, ifēl kabuuti, uŋēb uteek wi ikpēnanun, haabēşan wa mntum : itēnk pataka da pankkēşun pluk daaşa di naan na di nu. Jejan pa iya iluk daaşa di nja batēb. »

18

In adēmnun ti an?

(Markut 9.33-37; Luk 9.46-48)

1 Baŋasar Yetu babi ti a wal mēnt aşē hepara aji : « In adēmnun du *Pşih pi Baŋi ba? 2 Kē aşē du napoŋ alon aɔu'a ti ptoof pi baka, 3 aşē ji : « Na manjoonan dɔpan, woli naankak anaam ji bapoŋ, nin naankneeŋ du Pşih pi Baŋi. 4 Ukaan kē ankwoon naweeek du Pşih pi Baŋi awoon ankwalanun uleeful kakak ji napoŋ i. 5 Kē ŋaan anyeenkun napoŋ ji i ti katim naan, nji ti uleef naan i i anyeenkun. »

*Naŋaafaraan kawuuk bañaan bajuban
 (Markut 9.42-48; Luk 17.1-2)*

6 Yetu akak aji : « Ŋaan ankdoluŋ alon ti bapoŋ biki*, banfiyaarnun ajot ti pjuban, uhokan pa a batana plaak pweek bayoorana du bdēk. 7 Bañaan banwoon ti umundu bawuŋani ŋiki iko inhinanun kado baka bajuban itumi. Iko mēnt iinhinan kawaana, kē ŋaan anşaan aŋij ya aşē wuŋan!

8 « Woli kaŋen ki nu, kēme kahoŋ ki nu iŋu kē ikjuban, falan ya ifēl du kalowan. Uhokan iya baŋi na kaŋen kēme kahoŋ kamukşin, kē di iya infernu du bdoo bawoon baankjēma na iŋen itēb na ihoŋ itēb. 9 Kē woli pkēş pi nu paɔu'u kē ikjuban, lookşan pa ifēl du kalowan. Uhokan iya baŋi na pkēş ploolan, kē di bafēlu du bdoo bi infernu na kēş ktēb.

10 « Naŋaafaraan kabeeh alon ti bapoŋ biki. Na manjoonan, ŋwanjut ŋi baka ŋaji ŋanaŋ wal undoli du kadun ki Paapa anwoon du baŋi. 11 [*Abuk Ŋiint abi bi pbuuran bambiin aneem.] »

*Uhoŋ wi unkaneeel unneemuŋ
 (Luk 15.3-7)*

12 Yetu ahoŋ aji : « we wi naşaluŋ ti uko wi ba? Woli ŋaan alon aka ŋkaneeel iŋeenweek kē ulon uşē neem, aankduk ŋkaneeel ŋandukiin du pnkuŋ kaya pla uloolan unneemuŋ i? 13 Dɔpan, woli awin wa, aji lilandēr unkaneeel uloolan wun kapel ŋandukiin ŋanwoon ŋaanneemi. 14 Kē hēnk kak di di Aşinan anwoon baŋi awoon aanjal alon ti bampoŋi biki aneem. »

Pmiir atēntul

15 Yetu aji kak : « Woli atēntu anfiyaarun ajubanu, yaan iwina, iŋiini na a, an batēb ŋaŋ. Woli atinku, kēme kē ika'a. 16 Kē woli aandi ptiinku, duun ŋaan alon kēme batēb, nahilna nado jibi *Ulibra wi Naşibaŋi ujakun: naboman uko bti ti kadun ki ba-maar batēb kēme bawajan. 17 Akak le wo aandi ptiink baka, kɔup pntuk pi banfiyaarun

* 18:6 Bapoŋ biki : Yetu aŋiiniyaan ti banfiyaarun, bukal bakakuŋ ji bapoŋ. ✨ 18:16 Pleşan 19.15. † 18:17 Bakobraar daaşa : Bayuday bajej baka ji bado buŋaan banwoon baanwo biki pntaali pi Naşibaŋi.

; woli apok ptiink baka, jejana ji ñaan anwoon aanfiyaar Naşibaţi kême ji nakobraar daaşa¹.¹⁸ Dţupan, na manjoonan : iko bti yi nakpokun ţi mboş iluŋ kapokana du baţi, kē iko bti yi nakdinanun ŋi mboş iluŋ kadinana du baţi.

¹⁹ « Na manjoonan dkak aţupan, woli bañaan batēb ŋi an ŋi mboş batiinkar ańehan uko ulon wi banjalun, Paapa anwoon du baţi ado wa pa baka. ²⁰ Aa, dko di bañaan batēb kême bawajanţ bayitun ŋi katim naan, dji kawo ŋi ptoof pi baka. »

Nadoon kamiir batēntan

²¹ Timon Piyeer ańog Yetu wal mēnt aşē hepara aji : « Ajugun, ŋyaaş hum ŋi nji nwoon kamiir atēnt naan woli ajubanaan? Dwo kamiir te ŋyaaş paaj na ulon i? »

²² Kē Yetu ateema aji : « A-a, mēnkjaku ŋyaaş paaj na ulon ŋańi, ŋyaaş ŋi iwoon i kamiira ŋwao kaban ińeen-paaj-na-ulon (70) ŋyaaş paaj-na-ulon. »

²³ « Hēnk di *Pşih pi Baţi pawoon: pawo ji uko wi naşih anjalun pten jibi balemparul badolon na itaka yi nul. ²⁴ Ajun pten, kē başē ŋja alon ańteetuluŋ itaka intumuŋ ptum paŋ. ²⁵ Ńiint mēnt aanka uko uluki itaka mēnt ; kē naşih aşē ji bawaapa ul na aharul, na babukul na iko bti yi akaan, bahilna bakakan uko wi aţeţun. ²⁶ Nalemparul un kē aşē ŋup ŋi kadun ki naşih aji na a : “Miiraan, dluŋ kaluku ya bti!” ²⁷ Naşih ańagi'a aşē wutara itaka yi aţeetuluŋ awuta kē ayaa. »

²⁸ « Nalemp mēnt apēn aşē yit na atēntul alon i bawoon ŋi ulemp ańteetuluŋ ktaka kn-tiinku. Atiika adoo kak i pfiiklēna aşē jaka : “Lukaan uko wi iţeetun!” ²⁹ Atēntul kē anup akooţa aji na a : “Miiraan, dluŋ kaluku!” ³⁰ Kē undu aşē pok, ado kē bawata ukalabuş ayoonkna alun aluk uko wi aţeţun. ³¹ Wi balemp bandukiin bawinun uko unţepun, bajooţan maakan aşē ya akakalēş wa bti naşih. »

³² « Kē naşih ado kē baţija nalemp mēnt aşē ji na a : “Iwi nalemp nawuţan i! Dwutaru itaka bti yi iţeetun ŋi ikooteń aji ndo han ; ³³ iwo ilah kak kańaga atēntu jibi ŋi ŋagi'iiŋ.” ³⁴ Adeebaţ maakan aşē wula banjaan bahaan bańaan te wi aklun kaluk uko bti wi aţeţun. »

³⁵ Kē Yetu aşē kak aji : « Hēnk di di Paapa anwoon du baţi aklun kado andoli ŋi an, woli naammiiir batēntan na manjoonan ŋi iţeb yi nan. »

19

Yetu aţiiniyaan uko wi bniim (Markut 10.1-12)

¹ Wi Yetu aţupun iko yan aba, aşē pēn ŋi utak wi *Galilay aya umban ŋi *Yuda

unwoon du plut pi *Yordan. ² Bańaan batum baţaşa da kē abot ajeban bamaakal.

³ *Bafaritay balon banjal ptaawana, aşē ŋoga ahepara aji : « Bgah bi nun badinan ñaan abubara adook aharul ŋi bniim i? »

⁴ Kē Yetu ateem baka aji : « Naanleyiir uko wi Ulibra wi Naşibaţi ujakun i kē du ujuni Naşibaţi apaş bańaan kē bawo Ńiint na ñaaţ^o » ⁵ aşē ji : « “*Way ukaan kē Ńiint aklun kaduk aşin na anin kawo na aharul, bakak ñaan aloolan.*”^o ⁶ Hēnk, baankak awo bańaan batēb, bawo ñaan aloolan. Ñaan awutan keeri kagar uko wi Naşibaţi anaakrēnun. »

⁷ Bafaritay bahepara aji : « Keeri we ukaan kē *Moyit aji ñaan awo i kapiit ñaaţ kakaarta kankyuunun kē bniim babaa, kabaa kadooaka? »

⁸ Kē ateem aji : « Mndēnēm mi ŋhaaş ŋi nan manţun kē Moyit adinanun uko mēnt. Kē uşē wo uunwo han du ujuni. ⁹ Dţupan, woli ñaan adook aharul anwoon aampiint na ñaan alon nampaţi, aşē niim alon, ajuban pjuban pi piint. »

¹⁰ Baţaşarul bajaka aji : « Woli hēnk di uwoon kawo pa Ńiint na aharul, uhokan pwut bniim. »

¹¹ Kē Yetu ateem baka aji : « Mēnt bańaan bti bahilanun kadinan pjukan pi mēnt, biki Naşibaţi aţenun kē bahilani ŋań bahilanun. ¹² Iko itum ihinan kaneenan biint baniim : balon baanhilan bniim ŋiki babuka buka han, balon ŋiki bakas baka, balon kak pşih pi Baţi paji paţu baanji baniim. Ñaan anhi-nanun pte uko wi, ateen wa! »

Yetu ayeenk bapoţ bnuura

(Markut 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Bańaan baţij Yetu bapoţ pa apaf baka ińen, abot ańehandēr baka, kē baţaşarul başē ŋoman na baka. ¹⁴ Kē Yetu aşē ji : « Nawutan bapoţ babi ŋi nji, nakneenan baka, ŋiki *Pşih pi Baţi pawo pi banwoon ji baka. » ¹⁵ Wi wi aşaan apaf baka ińen aşē ya na bgahul.

Yetu na Ńiint nayok

(Markut 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ Ńiint alon abi ańog Yetu aşē hepara aji : « Najukan, we wi nwoon kado unuura kakaana ubida wi mnţo? »

¹⁷ Kē ateema aji : « we ukaan kē ikheparaan uko unuura wi ñaan awoon i kado? Aloolan ŋań annuuriin, Naşibaţi a. Woli ińal kayeenk ubida wi mnţo kdo kado uko wi Bgah bajakun. »

¹⁸ Kē akak ahepara aji : « Iko ihon? »

Kē ateema aji : « Iinkfij ñaan, iinkpiint na ahar ñaan kême ayin ñaan, iinkkiij, wutan katapar ñaan uko wi awoon aando, ¹⁹ mēbaan şaş na naan bnuura, ŋalan atēntu jibi ińaluŋ uleefu. »

²⁰ Kë naṭaṣa uṅ ateema aji : « Iko mēnt̄ bti ddo ya. We wi nkaañ aduka pdo? »

²¹ Kë Yetu aji na a : « Woli iṅal kawo ñaañ anjaañ ado uko bti unlilun̄ Naṣibaṭi, kya, kawaap iko yi ikaañ bti kaṣē jej itaka mēnt̄ kaṭen̄ bajuuk, kka pyok du baṭi. Wal mēnt̄ kṣē bi kaṭaṣēn. » ²² Wi naṭaṣa uṅ atiinkun̄ uko mēnt̄, aṣē ya na pjootan̄, ṭiki ayok maakan.

²³ Wi wi Yetu aṣaañ aji na baṭaṣarul : « Dṭupan na manjooan̄ pneej du *Pṣih pi Baṭi patam nayok maakan. » ²⁴ Aa, dṭupan kak uko wi : Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ṭi bhēr bi kaguja kē di nayok aneej du Pṣih pi Baṭi. »

²⁵ Wi baṭaṣarul batiinkun̄ uko wañ bañon̄ar fuṭ aṣē ji : « Kē in ahilanañ keeri kabuur? »

²⁶ Kë Yetu aṣē jaban baka kēṣ aṣē ji : « Bañaañ bajēn̄ baanhilan̄ pbuuran̄ nṣleef ṅi baka, kē Naṣibaṭi aṣē wo aambiṣna biiṣna nin uko ulon̄. »

²⁷ Piyeer aji na a wal mēnt̄ : « Tenan, ṅduk iko bti aṭaṣu. We wi ṅklun̄ kayeenk ba? »

²⁸ Kë Yetu aji na baka : « Dṭupan na manjooan̄ : woli umundu uhalu ubii, kē *Abuk Ñiint̄ aneejan̄ pṣih na mndēm, an baṭaṣaraan̄ iṣeen na batēb̄ nanṭaṣun̄ nakak aṭo na nji kaṣih, kawayēṣ kntaal̄ iṣeen na ktēb̄ ki Iṭrayel. » ²⁹ Kë biki katim naan kaṭuun̄ kē baduk itoh yi baka, kēme babuk baṣin̄ baka, baṣin̄ baka, banin̄ baka, babuk baka, ṅṭeeh ṅi baka, balun̄ kayeenk uko wi badukun̄ ṅyaaṣ iṣeen-week kaṣē kayeenk ubida wi mṅṭo. » ³⁰ Kë batum banwoon̄ hēnkun̄ bateek balun̄ kawo babaañṣaani, batum banwoon̄ babaañṣaani balun̄ kawo bateek. »

20

Uhoñ wi bajaar biki baduun̄ ulemp

¹ Yetu akak aji ṭi uko wañ : « *Pṣih pi Naṣibaṭi pawo wo ji uko wi ajuṅ uṭeeh ampēnun̄ na nfa kub ala balemp pa uṭeeh wi nul. » ² Atiinkar na balemp aji aluk baka itaka inliṅun̄ na baluk bi unuur aṣē do baka kē baya uṭeeh. » ³ Aṭo ado uko ji ṅwoori ṅwajañ apēn awin balemp balon̄ kē bawo du bayiti baanka uko udo, ⁴ kē aṣē ji na baka : « An kak, nayaan uṭeeh ; dlukan̄ bnuura. » ⁵ Kē bayaa.

« Ajuṅ uṭeeh apēn na mnde ilant, akak apēn na pnak awin balon̄, akak ado jibi adolon̄ na bukundi. » ⁶ Wi unuur uṭeehiin̄, akak apēn awin balemp balon̄ kē banaṭ da aṣē hepar baka aji : « we ukaañ kē nawo ṭi, unuur bti bē naankdo uko ulon̄? » ⁷ Kē bateem aji nin alon̄ aanjej jej baka ulemp.

« Kē aji na baka : « An kak, nayaan uṭeeh. »

⁸ « Wi utaakal ubanañ, ajuṅ uṭeeh kē aṣē ji na namali i nul : « Duun̄ balemp iwul andoli baluk bi nul, ijunna babaañṣaanañ pbi iṣē ido kaya te du bateek. »

⁹ « Biki bajejuñ ṭi uṭeeha unuur kē babii, ayeenk andoli baluk bi unuur upēb.

¹⁰ Bateek babi kak aṣē ṣal aji bayeenk baluk bampelun̄ bi bambaañṣaanañ pbi, kē baṣē wula baka andoli baluk bi unuur. » ¹¹ Wi bakyeenkun̄ itaka aṣē ṅoman ṭi uko wi ajuṅ uṭeeh adolon̄ ¹² aji : « Bambaañṣaanañ pbi balempa uwoori uloolan, kē iṣē luk baka alinañ na un, ṅlempun̄ unuur bti ṭi bnuur. »

¹³ « Kē Ajuṅ uṭeeh aṣē teem alon̄ ṭi baka aji : « Nanoh, mēndolu nin buṭaan̄ blon̄; Mēnt̄ itaka yi, yi ṅṭiinkaruñ i? » ¹⁴ Jejan̄ uko wi ṅṭiinkaruñ, iya na bgahu. Ulilēn̄ lil kē nwul ambaañṣaanañ pbi uko unliṅun̄ na wi nwuliin̄. » ¹⁵ Mēnka na pdo uko unliṅun̄ na bka bi naan i? Kēme iwo i kadeebaṭ ṭiki djoob bkow? »

¹⁶ Yetu akak aji : « Kē hēnk di di banwoon̄ babaañṣaani bakluñ kawo bateek, bateek baṣē bawo bambaañṣaani. »

Uyaaṣ uwajañṭēn wi Yetu aṭṭupun̄ pkeṭul na pnaṭa pi nul ṭi pkeṭ

(Markut 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yetu aya Yerutalem aṣē du baṭaṣarul iṣeen na batēb̄ kē bagaagi, aṣē ṭiini na baka wi bawon̄ ṭi bgah aji : ¹⁸ « Natenan, ṅya Yerutalem, kē baṣē luñ kawul *Abuk Ñiint̄ *baṭejan̄ baweek na *bajukan̄ Bgah. Balun̄ kañi aduknaanaa, pduknaana pi pkeṭ. » ¹⁹ Bawula banwoon̄ baanwo bayu-day bahilna babeṅa, bakoba na itintēl, bapaṅa ṭi krut. Unuur uwajañṭēn aṣē naṭa ṭi pkeṭ. »

²⁰ Wal mēnt̄ kē anin̄ babuk Febede aṣē bi aṅoga, ul na babukul, anup ṭi kadunul pa phepara uko ulon̄. ²¹ Kë Yetu aṣē ji na a : « we wi iṅaluñ ba? »

Kë aji na a : « Dolan̄ babuk naan batēb̄ biki balun̄ baṭo alon̄ ṭi kadeenu ki nu, alon̄ ṭi kamayu, woli ilun̄ aṭo aṣih. »

²² Yetu ateema aji : « Naamme uko wi nakñehanaanañ. Nahinan̄ kadaan ṭi pnkalame pi nji kayaañ kadaan, kahaj ji nji i? »

Kë bateema aji : « ṅhinani. »

²³ Kë Yetu aṣē ji na baka : « Aa, nalun̄ kadaan ṭi pnkalame pi naan ; kē uko unwoon̄ wi pṭo ṭi kañen̄ naan kadeenu na kamayu, mēnt̄ nji dwoon̄ kadat banwoon̄ biki pṭo da, biki Paapa ajakuñ aji bawo biki kaṭo da, bukal bakluñ kaṭo da. »

²⁴ Wi baṭaṣarul iṣeen bandukiin̄ batiinkun̄ uko wañ, aṣē deebaṭēr batēb̄ bukundi. ²⁵ Wi wi Yetu aṣaañ aṭiini na baka bukal bti aji : « Nawin̄ jibi baṣih̄ biki ṅṭaak bajaañ bayuuj̄ mndēm mi baka, baweek biki ṅṭaak kañoonka bañaañ. » ²⁶ Uunwo kawo hañ pa an. Anṅaluñ pwo naweeṭ ṭi an awo i kawo nalempar batēñṭul. ²⁷ Kë woli ñaañ aṅal pwo nateek ṭi an, awalaan̄ bkowul ado kalempar batēñṭul. ²⁸ Kë hēnk, *Abuk

Ñiint̃ aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranuñ bañaañ batum maakan.

Bakuul batëb biki Yetu ajebanuñ
(Markut 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Yetu na bařasarul bapëñ ři ubeeka wi Yeriko, kē bañaañ batum baře řařa. ³⁰ Bakuul batëb bařo wal mēnt̃ ři kabañ ki bgah, kē wi batiinkuñ kē Yetu aktëpuñ aře huuran aji : « Naweeek, *Abuk Dayiř, řiagi'un! »

³¹ Kē bañaañ batum banwooñ da bawo ři pñoman na baka aji bayomp, kē baře huuranaara huuran maakan aji : « Naweeek, Abuk Dayiř, řiagi'un! »

³² Yetu anař adu baka aře ři : « We wi nanjaluñ ndolan ba? »

³³ Kē bateema aji : « Naweeek, dolan řdo kawin! »

³⁴ Añaga baka aře ban baka kēř kē bakak awin ři dko mēnt̃, aře řařa na bgah.

21

Uneej Yetu ři Yerutalem

(Markut 11.1-11; Luk 19.28-40; natenan ři Yowan 12.12-19)

¹ Yetu na bařasarul bañog Yerutalem aten ubeeka wi Betfage du umbañ wi Pnkuñ pi Mnoliwera*. Kē aře yil bařasarul batëb, ² aji na baka : « Nayaan du ufëř unwooñ ři kadunan ; uneejaran neej nawin batan ubuuru na ubuk wa ; nafēnřan řa nařijēn. ³ Woli baheparan uko unkayi, nateem kaji Ajugun anuma řa. ři dko mēnt̃ bawutan naya na řa.

⁴ Uko mēnt̃ uwoo, uko wi Nařupar Nařibaři abiiñ ařup uhilna udolana :

⁵ «*Najakan na ubeeka wi *Fiyoñ*

Nařih i nu abi ři iwi ;

awalan bkowul, adapa ubuuru, na ubuuru umpoři, ubuk untaam ulempni»*

⁶ Bařasar Yetu baya, ado jibi ajakuñ na baka, ⁷ ařij ubuuru na ubuk wa. Wi wi bařaañ ajeř imiřa yi baka agur ři řa kē Yetu aře paya. ⁸ Bañaañ batum maakan bawo ři bgah wal mēnt̃, ajeř iyeti yi baka ařeře ři bgah ; kē baloñ batib inah yi mnko ařeře. ⁹ Bañaañ batum bankpořuñ ři kadunul na bankřařuluñ bahuuran aji :

«*Hotana,† iwi *Abuk Dayiř*

Bnuura nuura ři ankmbiñ ři katim ki Ajugun Hotana! Nařibaři adēm du baři duuř! »*

¹⁰ Wi Yetu aneejuñ ři Yerutalem, bañaañ biki ubeeka bti bañoñar fuř aře hepar aji : « I abaa wo wo ahoñ ba? »

¹¹ Kē bañaañ baře teem aji : « Yetu Nařupar Nařibaři a, awo i Nataret du Galilay. »

Yetu na bawaap du Katoh Kaweeek ki Nařibaři

(Markut 11.15-19; Luk 19.45-48; natenan ři Yowan 2.13-22)

¹² Yetu aya neej du *Katoh Kaweeek ki Nařibaři aře jun pdook bawaap na banknuguñ bti banwooñ da. Awat řmeeřa ři bařelēř itaka, na iřij yi bawaap řbalab. ¹³ Wi wi ařaañ aji na baka : « Nařibaři ařup ři Ulibra wi nul aji : «*Katoh naan kaluñ kadu'ana *katoh kañehanaani*»* kē an, naře kakan ka dko dmennaani di bakij! »*

¹⁴ Bakuul baloñ na bankñiinkuñ babi añoga da, kē ajeban baka. ¹⁵ *Bařejan baweek na *bajukan Bgah bawin iko iñoñarēnaañ yi adoloñ abot atiink bapoř kē bakhuuran du Katoh Kaweeek ki Nařibaři aji : « Hotana, iwi *Abuk Dayiř » aře deebař. ¹⁶ Bajaka wal mēnt̃ : « Itiink uko wi bapoř biki bakjakuñ i? »

Kē Yetu aji na baka : « Dtiink bnuura di ; naambaañ kaleyiira ři Ulibra wi Nařibaři dko danjakuñ :

«*Ido kē bapoř bampoři na bambaañ abuka buka kē baktēmanu.* »*»

¹⁷ Yetu aduk baka řuñ, apēn ři ubeeka, aya Betani di ayaañ afeřna.

Bko bi Yetu afeřuñ

(Markut 11.12-14,20-24)

¹⁸ Na nfa, wi Yetu akkakuñ ubeeka wi Yerutalem, kē ubon uře de a. ¹⁹ Awin bko bloñ bi bajaañ bado bfiğ ři kabañ ki bgah, abi añog ba, aře řenka itoh toh. Aji wal mēnt̃ na bko buř : « Nin iinkak abuk! » ři dko mēnt̃, kē bko babi kay kay. ²⁰ Bařasarul bawin uko mēnt̃ aře řiñoñar maakan. Bahepar Yetu aji : « hum di di bko bi bahiluñ akay hēnk ři dko mēnt̃? »

²¹ Kē Yetu aateem baka aji : « Dřupan, manjoonan ma, woli nahař Nařibaři abot awo naanka řřal řtëb, mēnjakan nahil pdo bfiğ bi bakay, nadoo hilan kaji na pnkuñ pi : «Pēnan ři, iya ijot du bdëk,» uko mēnt̃ udolana. ²² Woli nahaři, uko bti wi nañehanuñ Nařibaři, adolan wa. »

In ařuñ Yetu pdo iko yi akdoloñ

(Markut 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yetu aneej du *Katoh Kaweeek ki Nařibaři aře jun pjukan. Wal mēnt̃ kē *bařejan baweek na *bantohi bayuday baře bi añoga ahepara aji : « Mnħina mnħoñ mi mi ikdoluñ iko yi ba? In ajakiñ kē ihilan kado ya? »

* 21:1 Pnkuñ pi Mnoliwera : "Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives." * 21:5 Fakariya 9.9. † 21:9 Hotana ři uhebëře dawo « Buuran » aře bi kak uřup unjaañ udēmanaañ Nařibaři. * 21:9 Kañaaam 118.26. * 21:13 Itayi 56.7. * 21:13 Yeremiya 7.11. * 21:16 Kañaaam 8.2.

²⁴ Ké Yetu ašë teem baka aji : « Nji kak, dñal kaheparan uko uloolan tañ ; woli nateemën, kašë űupan wal mënť mnhina mi nji kadolni iko yi. ²⁵ In ayilun *Yowan pbattaar ba? Našibaťi a, kême bañaan baka? »

Ké bašë wo ťi plaťar ťi ptoof pi baka aji : « Woli nteem aji Našibaťi ayilulun, aheparun uko unkaan kē nñenfiyaara? ²⁶ Ké woli nteema aji bañaan bayilulun, nwo i kaťi bañaan bti babi banaťara'un, ťiki bafiyaar kē Yowan awo Naťupar Našibaťi. »

²⁷ Bateem Yetu wal mënť aji baamme anyilulun. Ké ašë ji na baka : « Nji kak mēnťupan mnhina mi nji kadolnun iko yi. »

Uhoñ wi ajug katoħ na babukul batēb

²⁸ Yetu akak aji na baka : « Kē we wi našalun ťi uko wi? Nñinť alonj abi ka bapot batēb. Aťiini na nateek aji na a : “Abuk naan, yaan ilemp nťa du uťeeh.” ²⁹ Kē abukul un ateema aji : “A-a, mēnkya ;” aťo aban ťun ašal, anaťa aya uťeeh. ³⁰ Ašin baka akak aťiini na natēbantēn. Kē atem aji : “Aa, Paap dya” ašë bi wo aanya. ³¹ Ahoñ ťi batēb bukuñ adolun uko wi ašin baka anjalun? »

Kē bateem aji : « Nateek. »

Kē Yetu ašë ji na baka wal mēnť : « Dťupan, manjoonan ma, bakobraar daaša na baat baťuunk babanan uteek du *Pših pi Našibaťi. ³² Hēnk di uwoon, *Yowan Nabattaar abi ťi adiimanan bgah bťool kē naanfiyaara ; kē bakobraar daaša na baat baťuunk kē bašë fiyaara. Kē wi nadoonj awin uko mēnť naantēlša ťelēs nhaaš nji nan afiyaara. »

Uhoñ wi balemp biki uwoorta (Markuť 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ Yetu akak ahoñ aji : « Nakaan natiink uhoñ wi : Nñinť alonj abi ťepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiñu, ašë biig wa afooyan. Ajip bhēr ado dko dpooñni, abot akiin bliit bi mnlak bkuunťaan pa bayen, ašë dukar wa bañaan balonj pa badoki bapooñle bawula kafah ki nul, ašë ya bayaas. ³⁴ Wal wi upooñ ubanun, kē ašë yiil balemparul du bañaan banwoonj du uwoorta pa pyeenk kafah ki nul. ³⁵ Bañaan mēnť bamob balemparul, akob alonj, afin natēbantēn, akak atap nawajantēn mnlak afina. ³⁶ Ajug uwoorta akak ayil balemparul balonj, bantumunj apel bateek, kē bañaan banwoonj du uwoorta badola baka ji bateek. ³⁷ Kē abaañsaan ayil abukul, ašal aji : “Baya kakali abuk naan.” ³⁸ Kē wi biki adukarunj uwoorta bawinunj abukul, ašë laťar aji : “I, akdukiin na iko yi ašin. Najoh nťina, nšë nđuka na ya!” ³⁹ Bamoba, apēnan ťi uwoorta afin. »

⁴⁰ Kē Yetu ašë hepar baka aji : « Kē we wi ajug uwoorta akeeri bi kado bañaan mēnť wi akbiin? »

⁴¹ Kē bateema aji : « Pfin pi akfinunj bañaan bawuťaan biki uwoorta mēnť pawuť. Ajej uwoorta kawul balonj, bankwululunj kafah ki nul upooñ ubanle. »

⁴² Yetu aji na baka wal mēnť : « Naambaan kaleyiira uko umpiitun ťi Ulibra wi Našibaťi i? »

“Pnduba pi baniw bapokun pakakun amēban katoħ uko mēnť uwo udo wi Ajugun unuura kato awo uñonjarēnaan ťi kēs ki nun.” »⁴³

⁴³ Yetu akak aji na baka : « Ukaan kē nji kaťupan : Našibaťi alun kajej *Pših pi nul kawul pa bañaan balonj bankdolunj uko unnuuriin ťi kēs ki Našibaťi. ⁴⁴ Naañ ankjotun ťi pnduba mēnť, akita, kē ñaan i pakjotnun, panantēla. »

⁴⁵ *Baťejan baweek na bafaritay bayikrēn kē bukal bakaan kē Yetu akhoñ hañ. ⁴⁶ Bado na pmoba wal mēnť ašë ťi bañaan banšalun aji Yetu awo *Naťupar Našibaťi.

22

Uhoñ wi bampokun pbi pyoban (Luk 14.15-24)

¹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « ² *Pših pi Baťi panaam ji uko wi naših anduun bañaan pyoban ťi bniim bi abukul. ³ Ayil balemparul pa baya badu biki aduun pyoban kē bašë wo baanjal pbi. ⁴ Kē akak ayil balonj aji na baka : “Najakan na biki nduun pyoban kē djun pde, afin ngit nkaš nji naan na nntaam nannuurnaaniin ťi nji naan, iko bti ibēkani, babi ťi dko di bniim.”

⁵ « Kē biki baduun bašë wo baando ťo ťo aten uko mēnť, andoli atool kaya pdo kanuma ki nul : balonj baya nťeeh, balonj pjula. ⁶ Kē bandukiin bamob balemparul naših, ahajan baka afin. ⁷ Naših adeebaťi, ašë do bangoli biki nul kē bafin balat mēnť abot atēr ubeeka wi baka. ⁸ Wi wi ašaan aji na balemparul : “Pde pabaa kē biki mbiin adu pyoban bašë wo baantaan na pde pa. ⁹ Nayaan du npať bgah nadu bañaan bti biki nakwinun.” ¹⁰ Kē balemparul baya ťi igah, adu biki bawinunj bti, bawuťaan na banuura, kē dko di bniim datumi.

¹¹ « Naših aneej wal mēnť pten bambiin pyoban ašë win da nñinť alonj anwoonj aanwoh imiša yi ufettu. ¹² Kē ašë ji na a : “Nanoh, hum di di idolunj adoo neej ťi, bē iinwoh imiša yi ufettu ba?” Kē un mēnť ayompi. ¹³ Naših kē ašë ji na balemparul : “Natanana ihoť na iñen nafēla bđig du bđēm, dul di akyaan kawooni kabot kadeebať kadohrēn.” » ¹⁴ Kē Yetu ašë akak aji

: « Bañaan batum badu'anaa kē bantiinku bakdataniin. »

Pluk Fetar daaşa

(Markut 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Wi uko mēnt utēpun, *bafaritay baya ayitiir wal mēnt katen jibi bakdoli pa ptaawan Yetu ti btop. ¹⁶ Wi wi bayilun başaşar baka balon na balon bikini *Herod kē baji na a : « Najukan, nme kē iwo űnaan i manjooan, abot aji kjukan bgah bi Naşibaţi na manjooan. Iinji kţi nin űnaan űiki iinji kten uko wi űnaan awoonj. ¹⁷ űupun keeri, we wi işalun? Nwo i kaluk *Fetar naşih daaşa kēme nĵenwo i kaluka da? »

¹⁸ Kē Yetu ammeerj nşal nwuţan nji baka aşe teem baka aji : « An balagare! We ukaan kē nakdo na ptaawanaan ba? ¹⁹ Nadiimanaan pataka pi najaanj nalukna daaşa. »

Kē badiimana pa, ²⁰ kē aşe ji na baka : « Kaara di in dawoonj ti pa? Kē katim ki in kawoonj ti pa? »

Kē bateem ²¹ aji : « Fetar a. »

Wi wi aşaan aji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoonj wi Fetar, naşe nakakan Naşibaţi uko unwoonj wi Naşibaţi. » ²² Wi ajakun hanj kē başe űnarar fuţ aduka, aya.

Pnaţa ti pkeţ

(Markut 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Unuur mēnt, *bataduk balonj babi ańog Yetu – bukal bajaanj baji pnaţa ti pkeţ paanwo – ²⁴ aşe ji na a : « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli űnaan aket bē aanka napoţ, abuk aşin awo kayeenk aharul, kahlina kabukara bapoţ.” ²⁵ Kē uşe bi ka ti un biinţ paaj na alonj banţaarun. Nateek aniiim űnaţ aşe waanja bē aambuki, adukar abuk aşin aharul. ²⁶ Kē natēbantēn akak aket aduk űnaţ bē aambuki, kē uwoha hanj pa nawajanţen kak, awoha hanj pa bukal paaj na alonj bti. ²⁷ Wi bukal bti bakteşun, kē űnaţ akak aket. ²⁸ Kē hēnkunj woli bañaanj balun anaţa ti pkeţ, in akwoonj ayin űnaţ mēnt, wi bukal paaj na alonj bti baniimulun? »

²⁹ Kē Yetu aşe teem baka aji : « Na-neemi, naamme Ulibra wi Naşibaţi abot awo naamme mnhina mi nul. ³⁰ Hēnk di uwoonj, woli bañaanj balun pnaţa ti pkeţ, bi-inţ baankniim, kē baat baankniima, balun kawo ji nwanjut du baţi. ³¹ Kē ti uko wi pnaţa ti pkeţ, naambaanj kaleyiira uko wi Naşibaţi ajakun i? Aji : ³² “Dwo Naşibaţi i Abraham, i Itak, na i Yakob.” »^o

Yetu akak aji na baka : « Naşibaţi awo i bañaanj bajeş, aanwo i banketun. » ³³ Bañaanj banktiinkulunj bti bańonar ti pjukan pi nul.

Uko undēmunj ti iko yi bgah bajakun

(Markut 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ *Bafaritay batiink kē Yetu ateem *bataduk kē bawaanj utup aşe yitiir. ³⁵ Kē alonj ti baka, anwoonj *najukan Bgah aşe nşal ptaawan Yetu aşe hepara aji : ³⁶ « Najukan, űi iko yi bgah bajakun, uhoń udēmunj dēm ba? »

³⁷ Kē aşe teema aji : « Nalan Ajugun Naşibaţi i nu na kaţēbu bti, na uhaaşu bti, na uşalu bti. ³⁸ Uko wanj udēmunj űi iko yi bgah bajakun. ³⁹ Kē uko unyeenkunj űi wa abot adēm kak wii wi : Nalan atēntu jibi inşalunj uleefu. ⁴⁰ Iko itēb yunj iţonkrēn *Bgah bi Moyit bti na pjukan pi *baţupar Naşibaţi. »

Krittu na Dayiţ

(Markut 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Jibi *bafaritay bayitiirunj, kē Yetu aşe hepar baka aji : « ⁴² we wi naşalunj űi *Krittu ba? Awo abuk in ba? »

Kē bateema aji : « Awo *abuk Dayiţ. »

⁴³ Kē Yetu aşe ji na baka : « Kē hum di di *Uhaaş wi Naşibaţi utuunj Dayiţ kē aji du'a Ajugun ba? Ul, anűiiniinj aji :

⁴⁴ “Naşibaţi Ajugun aji na Ajugun :

űoon űi kańen naan kadeenu

te ndoo ndo başooradu

ido kapafna baka ihoţ.”^o »

⁴⁵ Yetu akak aji : « Keeri, woli Dayiţ aji du Krittu Ajugun, hum di di ahilanunj kawo kak Abuk Dayiţ? » ⁴⁶ Nin alonj űi baka aanhina ateema. Kapēna unuur mēnt nin alonj aankak ańoom phepara uko ulonj.

23

Ptaafara bajukan Bgah na bafaritay

(Markut 12.37-40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

¹ Kē Yetu aşe űiini na pntuk pi bañaanj na başaşarul aji na baka : ² « *Bajukan Bgah na *bafaritay baţo űi ptiş pi *Moyit. ³ Nadoon kado nabot nado kaţaş iko bti yi baktupanan, naşe nawut pdo kado uko wi bajaanj bado : űiki baji baţup kaşe wo baanji bado uko wi baţupunj. ⁴ Baji batan idaaş idiţ kaţu bañaanj pkuńa ya, bukal űi nleef űi baka başe pok pdeenj pkoń ploolan űań pţenk baka. ⁵ űi iko bti yi bakdolunj baji bala pwinana űi bañaanj ukaan kē kako ki bajaanj baţu Utup wi Naşibaţi katan űi bkow na iűen yi baka kaji kadēm. Ińen yi imişa yi baka ikak aji ihaan maakan*. ⁶ Baji banjal pto űi itij in-nuurnaaniinj woli bawo du dko di ufettu kabot kańal pto kadun du *itoh ińehanaani. ⁷ Baji banjal bañaanj banohntēn baka űi dko di bañaanj kabot kańal bañaanj bado kadu baka “Najukan”.

⁸ « Kē an, nawutan kado bañaanj bado kadu'an “Najukan”; an bti naţaari abot

☆ 22:32 Ppēn 3.6.

☆ 22:44 Kańaam 110.1.

* 23:5 Bayuday baji bado iko ilonj yi bapiitunj Utup wi Naşibaţi kaleşna wa. Ital iniilu inwoonj űi ińen yi imişa yi baka ikak aji ileşan baka Utup wi Naşibaţi.

akaha najukan aloolan tañ. ⁹ Nawutan kado kado ñaaj alon kaji Aşinan ti mboş ; nakaha Aşinan aloolan, anwoon du bați. ¹⁰ Nawutan kado badoo badu'an "Nayafan"; nakaha nayafan aloolan, anwoon *Krittü. ¹¹ Anwoonun naweek ti an akluj kawo nalempar batëntul. ¹² Ñaaj ankdemanın bkowul baluñ kawalana, ke ñaaj ankwalanun bkowul baluñ kademana. »

Pwuţan pi bafaritay

¹³ Yetu akak aji : « Nawuţani an *bajukan Bgah na an *bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naneenan bañaan pneej du *Pşih pi Bați. Naanji naneej da an ti ñlefan ke naanji nawut banjalun pneej baneej! ¹⁴ [Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay balagare, naji nade bka bti bi baaţ bayoţ kabot kajon ti pñehan Naşibaţi pa pwinana. Ukaaj ke Naşibaţi akluñ kakoban kakob kandemnuñ maakan.]

¹⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, an biki pkakan ñaaj aloolan ti udolade wi nan paajaaj paţu namuur idék na ntaak. Woli naka'a, naji nadola ataaj na pneej infernu njaaş nteb kapelan.

¹⁶ « Nawuţani, an bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaaj naji : "Woli ñaaj ajej *Katoth Kaweek ki Naşibaţi amehnaana, uunwo ukoolan ; be woli ñaaj amehna ti uuwuru wi katoh ki Naşibaţi, awo i kado uko wi ajakuñ."

¹⁷ « An bawaaj nşal, an bakuul! we udemnuñ: uuwuru wa keme katoh ki Naşibaţi kandoluñ ke uuwuru menţ uyimani? ¹⁸ Nakak aji naji : "Woli ñaaj amehna ti *bliit bi mngur, uunwo ukoolan, be woli ñaaj amehna ti iko inţenjanuñ ti ba, awo i kado uko wi ajakuñ." ¹⁹ An bakuul, we udemnuñ: iko inţenjanuñ ti bliit bi mngur keme bliit bi mngur bankakanuñ iko menţ ke iyimani? ²⁰ Pmehna ti bliit bi mngur pawo pmehna ti ba na ti iko bti inwoon ti ba. ²¹ Ke pje Katoh Kaweek ki Naşibaţi kamehnaana pawo pmehna ti ka na ti anfeţuñ ka. ²² Pmehna ti baţi pawo pmehna ti pñij pşihni pi Naşibaţi na ti anţoon ti pa.

²³ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay, an nanwoon balagare, nanjaan nawul kafah ki Naşibaţi ti iko bti yi nakjaaruñ kadoo wul impoţetaanuñ maakan aşe wo naanji nado uko unkaanuñ udooni ti iko yi bgah bajakuñ: pwo natoool, pñaga, na pfiyaar Naşibaţi. Yar yi yi nawoon i kado lah kaşe kawut kaţilma indukiñ ²⁴ An bayuuj bgah banwoon bakuul, nanjaan natentan poot pi nan pa ppenan uwo kaşe yoor untaam wi pnkunkaali.

²⁵ « Nawuţani an bajukan Bgah na bafaritay an nanwoon balagare, naji nawent

ikoopa yi nan na iraatay yi nan bnuura ti bdig, meet daşe tum na iko yi kakiij na kafeer. ²⁶ Iwi nafaritay nakuul, duniin iwent kakuopa na praata meet, bdig bahilna bajint.

²⁷ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare nanjaan nawo ji ihër yi babomanuñ: iji inuura ti bdig, meet kaşe tum na imoh na iko impuţuñ. ²⁸ Ke hënk di di nawoon, naji nawo wo ji bañaaj baţool ti kadun ki bañaaj, aşe tum na kalagare na buţaan ti nhaaşan meet.

²⁹ « Nawuţani an bajukan Bgah na an bafaritay an nanwoon balagare, nanjaan naniw ihër yi *baţupar Naşibaţi kabot kaboman ihër yi baţool, ³⁰ kaşe kaji ti uşal : "Woli nwo laalan da ti wal wi başinun, nñenkaakiir na baka katul pñaak pi baţupar Naşibaţi." ³¹ Hënk naji nadinan ke nawo bubuk bambiñ afin baţupar Naşibaţi. ³² Nabaañeş uko wi başinan babiñ ajun.

³³ « An nşula, pntuni pi nşfunan! Hum di di nakhinanuñ kabuur kakob, kawo naankneej infernu? ³⁴ Wañ ukaaj ke nji kayil baţupar Naşibaţi, bañaaj banwoon na uşal unţuñ, na bajukan : nalun kafin balon, kapan ti krut, nalun kafud balon itintel du *itoh inehanaani yi nan, kabot kadookar na baka na nbeeka. ³⁵ Hënk, pñaak bti pi bañaaj baţool pi natulun ti mboş pahilna pakak ti an, du pkeţ pi Abel natoool te du pi Fakariya, abuk Baraki, i bafinun ti dko danwoon ti ptoof pi umeeşa wi bţenjan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naşibaţi. ³⁶ Dţupan na manjoonan, kawuun ki kayeenk kakob ki iko menţ bti iktjuñ. »

Yetu aţegara Yerutaalem

(Luk 13.34-35)

³⁷ Yetu akak aji : « Yerutaalem, Yerutaalem, iwi injaaj kfñ *baţupar Naşibaţi kabot katap biki ayilun ti iwi mñlaak, njaaş nşum ddo na ptonkrën babuku jibi uguk ujaaj uboof nşbuk wa, ke ipoki. ³⁸ Hënkun, Naşibaţi aşaan adukaran katohan. ³⁹ Dţupan, naankak awinën te unuur wi nakluñ kaji : "Ñaaj ankm-biñ ti katim ki Ajugun anuurandeni !" »

24

Utoka Katoh Kaweek ki Naşibaţi

(Markut 13.1-4; Luk 21.5-7)

¹ Yetu apen ti *Katoh Kaweek ki Naşibaţi, ke baţaşarul başe ñoga pa pdiimana jibi kademi akut anuura. ² Ke aşe teem baka aji : « Jem nawin iko yi bti i? Na manjoonan dţupan, nin plaak paankduka kapaf ti ptent pa ti be paankfoma kajot ti mboş. »

Nnuur ni mnhaj

(Markut 13.5-13; Luk 21.8-19)

³ Yetu aţo du pnkuñ pa mnoliwera, ke baţaşarul başe bi agaag na a, ahepara aji : «

Ṭupun, lum di di uko waṅ ukwoon, na uko unkyuujun un ubi'u na uba umundu? »

⁴ Ké ateen aji : « Naṭaafaraan baguuran, ⁵ ṭiki bañaan batum baluṅ kabi na katim ki naan, kaji bukal bawoon *Krittū, kaguur bañaan batum. ⁶ Woli nalun atiiṅ ṅgut, abot atiiṅ ké baktjiiyaan ṅgut, nawutan kalēnk : iko mēnt iwo i kawo. Ké naṣē wo i kame ké uundobi wo uba umundu. ⁷ Uṭaak unaṭa ugut na uṭaak ulon, pṣih pagut na ploṅ. Ubon uluṅ kawo ṭi ṅṭaak ṅloṅ, mboṣ mando kaṣiṅṭar. ⁸ Iko mēnt bti ikwoon ujuni wi mnḥaj mnweek, ji mnḥaj mi ṅaṭ ankyaan kabuk.

⁹ « Wal mēnt baluṅ kamoban kawul bahajanan bafin ; katim ki naan kaluṅ kaṭu ṅṭaak bti ṅaṣooran. ¹⁰ Bañaan batum baankak afiyaarēn, bado kawaapar kabot kaṣoorad. ¹¹ Batum baluṅ kaṭilan kaji bawo *baṭupar Naṣibaṭi kaguur bañaan batum. ¹² Buṭaan dadēm maakan bañaan badoo bakak baankak aṅalad. ¹³ Ké ṅaṅ anṣaṅ amēban ṭi nji aliint ṅnuur bti, uṅ mēntan aluṅ kabuur. ¹⁴ Baluṅ kaṭup *Uṭup Ulil Unuura wi *Pṣih pi Baṭi wi ṭi umundu bti, bañaan bti bahilna batiṅka wa. Wal mēntan wi wi uba umundu ukbiin, »

Unoor uweek

(Markut 13.14-23; Luk 21.20-24)

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuṭaan maakan unjaan uṭopan, wi *Daniyel *Naṭupar Naṣibaṭi aṭiiṅyaanuṅ ké uwo ṭi *dko dyimanaan du Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi – ankleyiirun awo i kayikrēn – ¹⁶ bañaan bankwoon du uṭaak wi *Yuda bakeeriin baṭi baya du inkuṅ iweek. ¹⁷ Anṭoon du uṣaala awutan kaneejar uko ulon. ¹⁸ Anwoon du uṭeeh, awutan kakakar bayeti bi nul! ¹⁹ ṅnuur mēnt, baṭ bankwoon na iyin, na bankbootanuṅ bawuṭan. ²⁰ Naṅheahan pṭi mēnt pawut kawo ṭi wal wi uṣubal na mpoṅ kéme ṭi *unuur wi pnoorfēn. ²¹ ṅnuur mēnt ṅawo ṅnuur ṅi mnḥajmnweek. Mnḥaj manwoon maambaṅ kawohara wi umundu uwoonuṅ ; ké mnḥaj mntēnt ma maankak aluṅ kawo nin uyaaṣ ulon kak. ²² Ké woli Naṣibaṭi aantiinṭēn lah ṅnuur mēnt, nin ṅaṅ aankduka duka kado kahefēnt ; ké bañaan biki adatuṅ baṣē ṭu ké atiiṅṭēn ṅa.

²³ « Wal mēnt, woli ṅaṅ ajakan : “*Krittū awi !” kéme : “Awi moṅ !” Nin nakfiyaara. ²⁴ Bañaan baluṅ kanaṭa kaṭilan kaji bawoon Krittū na *baṭupar Naṣibaṭi. Bado mlagre na iko iṅoṅarēnaan pa woli bahilani bado ṅaabar du baka biki Naṣibaṭi ajokun. ²⁵ Aa, ḍṭupan nawo bame ji uko mēnt ubi udo kaban.

²⁶ « Woli bajakan keeri : “Krittū awi du *pndiiṣ” nawutan kaya da ; kéme woli bajakan : “Awi amena moṅ” nakfiyaar uko mēnt nin. ²⁷ Jibi kaliik liik kajaṅ kawoona kabaṅ kalon ki baṭi, kajeehan baṭi bti, hēnk di di ubi wi *Abuk ṅiiṅ ukluṅ kawo. ²⁸ Dko di untaam ukeṭnuṅ dul di ṅjugude ṅajaṅ ṅayit. »

Ubi wi Abuk ṅiiṅ

(Markut 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ Yetu akak aji : « Woli ṅnuur ṅi unoor ṅun ṅaṭēpa ṭēp,

“Unuur uunkak ado katēr,
pli paankak ado katēr,
ṅjah ṅajot,
mnḥina mi baṭi maṅṣiṅṭar*.

³⁰ Wal mēnt, iko inkyuujun ké *Abuk ṅiiṅ abi, iwinana du baṭi, kntaali ki umundu bti kaluṅ kayewla ; kawin Abuk ṅiiṅ abi ṭi infeluṅ yi baṭi na mnḥina na mndēm mweek. ³¹ Aluṅ kayil ṅwanjuṭ ṅi nul ṅabi na plul pweek, ṅayitrēn bañaan biki adatuṅ banwoonuṅ ṅṭaak bti kapēna du kabaṅ kalon ki umundu te kalon.

Uhoñ wi mnko

(Markut 13.28-32; Luk 21.29-33)

³² Yetu akak aṭiiṅi na baka aji : « Natenan ṭi mnko. Wi inah ijunṅ jun pluuman, ké itoh ipēni, naji name ké pti paṅogi. ³³ Ké hēnk, woli nalun awin iko mēnt bti, nameen ké ubi wi *Abuk ṅiiṅ uṅogi, awuṅ ṭuṅ plēman. ³⁴ Na manjoonan, ḍṭupan kawuun ki kaankṭēp bé iko mēnt bti iinwinanaa. ³⁵ Baṭi na mboṣ ṅaba, ké ṅṭup ṅi naan ṅaṣē wo ṅaankba. »

Nawoon bten

³⁶ Yetu akak aji : « Ké ṭi uko wi unuur mēnt na woori mēnt, nin alon aamme, nin ṅwanjuṭ du baṭi, nin ṅi Abuk Naṣibaṭi ; Paapa ṭaṅ ameeṅ. ³⁷ Jibi ubiin awo ṭi wal wi *Nowe, hēnk di ukluṅ kawo kak ṭi wal wi *Abuk ṅiiṅ akbiin. ³⁸ Hēnk di uwoon ṭfa ji meel mambi mando kapar awun umundu bti, bañaan bade, adaan, aniim, aniimandēn babuk baka te unuur wi Nowe aneejuṅ ṭi upuur, ³⁹ ké bañaan baanṣal aji uko ulon ubi, te ké meel mando par aba baka bti. Hēnk di ukwoon ṭi ubi wi Abuk ṅiiṅ. ⁴⁰ Biinṭ batēb bawo du uṭeeh, alon ajejana, alon aduka. ⁴¹ Baṭ batēb bawo ṭi pṣon, alon ajejana, alon aduka.

⁴² « Nawoon bten, naamme unuur wi Ajuṅun akbiin. ⁴³ Nameen bnuura uko wi : woli ajuṅ katoh ame wal wi nakiiṅ akbiin na uṭejan, awo bten aankdinan baluṅun uniw wi katohul. ⁴⁴ Ukaṅ ké an kak, nawo kawo bten, ṭiki Abuk ṅiiṅ abi ṭi wal wi nawoon naankyoonka. »

* 24:29 Itayi 13.10; 34.4.

Nalemp natool na nalemp anwoon aanwo natool

(Luk 12.42-46)

⁴⁵ Yetu akak aji : « In awoon nalemp natool natit i ajug katoh aktuun ti kadun ki balemp biki nul, ado kawul baka kafah ki ndeey ki baka uwoori ubanle? ⁴⁶ Nalemp i ajug katoh aktenkuu ti ulemp wi atu'u luu wal wi akkakuu, uu mennt anuurandeni. ⁴⁷ Dtuapan na manjoonan, ajug katoh ahankana bka bi nul bti. ⁴⁸ Be woli nalemp awo nawutaan, aji ti usaluu ke ajugul ajon ubi, ⁴⁹ ase nata akob balemp batentul, ade adaan na bakuu, ⁵⁰ ajug nalemp mennt aluu kabi ti unuur wi awoon aankyoonka, na wal wi awoon aamnee. ⁵¹ Ahajana bnuura kabot kadola jibi bajaan bado balagare : dul di bakluu kawooni, kadeeba kadohren.

25

Uhoñ wi beegani iñeen

¹ Yetu akak aji na bankntiinkuluu : « Ke henk, *Psh pi Bañi paluu kawo ji uko wi beegani iñeen banwoon na nkaniya pya kakit naniim. ² Kañeen ti baka baanklipara, ke kañeen bandukiin baklipara. ³ Banwoon baanklipara bukun bajee nkaniya ni baka ase wo baantij ungaant uloo kak ; ⁴ ke banklipariin baše tij ungaant ti nmpoban na nkaniya. ⁵ Jibi naniim ajonuu ubi, ke baše njoñent bukal bti.

⁶ « Na utejan mnjel, ke pdiim plon paše liir aji : “Naniim abi! Napenan nakita.”

⁷ Ke beegani bti baše nata aboman nkaniya ni baka. ⁸ Ke beegani banwoon baanklipara bukun baše ji na banklipariin : “Nañenun ti ungaant wi nan, nkaniya ni nun njemšaa.”

⁹ « Ke baše teem baka aji : “Nin, wi uundo keš keš nfaaşer. Nayaan du bajala nanug wi nan.” ¹⁰ Batool pya pnug ungaant, ke naniim ase bi. Bambomanderuu aba ke baneey na a du dko di bniim, ke bgah badeti.

¹¹ « Banwoon baanklipara wi badukiin abi, ase ji : “Naweek, naweek, haabeshun bgah!”

¹² « Ke ase teem baka aji : “Na manjoonan, dtupan, memme an !” »

¹³ Ke Yetu ase ji : « Nawoon bten keeri, naamme unuur keeme uwoori wi *Abuk Niint akbiin. »

Uhoñ wi balemp biki bawuluu itaka

(Luk 19.12-27)

¹⁴ Yetu akak ahoñ na baka aji : « *Psh pi Bañi paluu kawo ji uko wi niint ankyaan bayaas, ase du balemparul adukar baka bka bi nul. ¹⁵ Awul baka itaka, andoli inlijuu na ulemp wi ahinanuu kado na ya. Awul alon inlijuu na baluk bi nsubal kañeen, awul alon inlijuu na baluk bi nsubal nteb, awul nawajanten bi usubal uloolan, ase tool ti dko mennt aya pyaant.

¹⁶ « Nalemp i bawuluu baluk bi nsubal kañeen abi jun jun plem na itaka ti dko mennt aka itaka impeluu uko wi bawuluu nyyaas nteb. ¹⁷ Ke i bawuluu bi nsubal nteb akak ado ji nateek, aka uko wi bawuluu nyyaas nteb. ¹⁸ Ke i bawuluu baluk bi usubal uloolan ase jip bher amen ktaka ki ajugul awuluu.

¹⁹ « Wi ajug balemp ayaan ajon, ase tiis, adu balemparul babi batupa jibi baduki ado na itaka. ²⁰ Nalemp i bawuluu baluk bi nsubal kañeen abi aji itaka aji na a : “Naweek, iwulen itaka inlijuu na baluk bi nsubal kañeen aji nlemp, ke nduk aka uko wi iwulnuu nyyaas nteb, yii yi.”

²¹ « Naweek ke aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoti wi nwuliin. Dwulu umpeluu wa maakan. Biin iwo ti mnlilan na nji.”

²² « Ke natëbantën i bawuluu itaka inlijuu na baluk bi nsubal nteb abi aji na a : “Naweek, iwulen itaka inlijuu na baluk bi nsubal nteb, ke nduk aka uko wi iwulnuu nyyaas nteb, yii yi.”

²³ « Ke naweek aji na a : “Ido bnuura, iwi nanuura natam ulemp. Ilemp bnuura na uko umpoti wi nwuliin, dwulu umpeluu wa maakan, biin iwo ti mnlilan na nji.”

²⁴ « Ke nawajantën i bawuluu itaka inlijuu na baluk bi usubal uloolan ase bi, aji : “Naweek, dme ke iwo naan anjooñun anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari. ²⁵ Dti'u ti, ukaan ke njip amoy ya ; itaka yi nu yii yi.”

²⁶ « Ke ajugul ateema aji : “Iwi nalemp nawutaan, nanšaber! Ime ke dwo naan anjaan akit du dko di awoon aantepii kabot kakaaw dko di awoon aanjaari ; ²⁷ ke we ukaan keeri ke innej itaka yi nwuliin ahankan du nañeetan ba? Insaan kabuk uko uloo woli dyaar ya. ²⁸ Najeejan itaka mennt nawul ankaan baluk bi nsubal iñeen.” ²⁹ Bawul ankaan, ase tumandën, ke anwoon aanka badoo yeenk yeenk uko wi adukanaaniin. ³⁰ Henkuu, nafalen nalemp nawaan udooni i du bdem, dul di bakluu kawooni, kadeeba kadohren. »

Unuur wi pwayes

³¹ Yetu akak aji : « Woli *Abuk Niint aluu abi na mndem mi nul agakander na nwanju bti, ato ti ptij pi psh na mndem. ³² Bañaan biki ntaak bti ni mboş bayit ti kadunul, ase pates baka jibi nayafan ajaan apates nkaneel na npi. ³³ Atu nkaneel ti kañen kadeenu, kaše kañu npi ti kamayu. ³⁴ Wal mennt wi wi nañiñ añaan aji na banwoon ti kañenul kadeenu : “Nabiini, an biki Paapa awuluu bnuura bi nul, naneeejan ti Psh pi Bañi pi Naşibañ abomananan wi umundu upaşnuu. ³⁵ Ubon ubi de'en ke nañenën ke ndee, ke udaan utjiñen ke nañenën ke ndaani, dbi wo nayaan,

ké nayeenkén, ³⁶ awo mênwo na imiŝa, ké nawoharênén, amaak ké nabi pwinén, awo ukalabuŝ ké nabi pwinén.”

³⁷ « Batool banwoonj ti kadeenu bahepara wal mênŝ kaji : “Ajugun, lum di di njwiniinj ké iwo na ubon ké njwulu uko ude, aŋal udaan ké njwulu ké idaani, ³⁸ awo nayaantj ké njeenku, awo iinwo na imiŝa, ké njwoharênu, ³⁹ amaak kéme awo ukalabuŝ ké nbi pwinu?”

⁴⁰ « Naŝih ateam baka wal mênŝ kaji : “Na manjooan, dŝupan, uko wi nadolunj pa alonj ampoŝeŝaanunj ti bayitj naan biki, nji i i nadolunj wa.”

⁴¹ « Wi wi aŝaanj aji na banwoonj ti kamayu : “Nalowaan, an nanfêpaniinj naya du bdoo banwoonj baankjêmŝa bi babomanunj pa Untaayi Uweek na nŝaŝar wa. ⁴² Ubon ubi de'ên, ké napok pŝenén nde, ké udaan utjijén bê naanŝenén ndaan, ⁴³ dbi wi nayaantj ké naanyeenkén, awo mênwo na imiŝa ké naanwoharênén, amaak abot awo du ukalabuŝ ké naambi pwinén.”

⁴⁴ « Bukunj mênŝan bakak ahepara wal mênŝ kaji : “Ajugun, lum di di njwiniinj ké iwo na ubon, aŋal udaan, awo nayaantj, awo iinwoh imiŝa amaak kéme awo ukalabuŝ ké njênŝenku?”

⁴⁵ « Ateem baka wal mênŝ kaji : “Na manjooan, dŝupan, uko wi nawooonj naando pa alonj ti bampoteŝeŝaanunj biki, nji i i nawooonj naando wa.”

⁴⁶ « Ké hênk di di baklunj kaya, balonj du mnhaj mi mndani, banwoonj batool baka ubida wi mnŝo. »

26

Uko wi batiinkarunj aji bado Yetu

(Markut 14.1-2; Luk 22.1-2; natenan ti Yowan 11.47-53)

¹ Wi Yetu aŝupunj uko wanj bti aŝé ji na baŝaŝarul : ² « Name ké *Ufettu wi Mbuur uduka njnuur njtéb, ké baklunj kawul *Abuk Niiinj bahilna bapaŋa. »

³ *Baŝeŝan baweek na bantohi ké baŝé yit wal mênŝ du uko *naŝih i baŝeŝan i katim kawooonj Kayif. ⁴ Batiinkar aji bado mnŝit kamob Yetu kabot kafina, ⁵ aŝé wo baaŋal pdo uko mênŝ ti wal wi ufettu ŝiki baŝi ubeeka ubi uŝinŝar.

Naaŝ alonj ajeŝ Yetu ukéra ujunj ulil pŝékênŝ

⁶ Yetu awo du uko Timonj i bajaanj badu namaak bdoo du ubeeka wi Betani. ⁷ Wi awoonj ti pde, ké ŝaaŝ alonj aŝé bi aŋoga, awo na pŝukar pmpoŝi pi banugnunj itaka itum. Pawo na ukéra ujunj ulil pŝékênŝ untamunj maakan. Ajeŝ ukéra mênŝ ti bkow bi Yetu. ⁸ Wi baŝaŝarul bawinunj uko wi ŝaaŝ adolunj badeebaŝ aji : « we uwoonj kalat ki? ⁹ Ukéra

wi uhilan lah kawaapana itaka itum, kajej ya kaŝen bajuuk. »

¹⁰ Ké Yetu ammeenj uko wi bajakunj aŝé ji : « we ukaanj ké naknooran ŝaaŝ i ba? Uko unuura wi wi adolunj hênk pa nji. ¹¹ Na manjooan, bajuuk bawo na an njnuur bti, ké nji, mênkwo na an njnuur bti. ¹² Ajeŝên jeŝ ukéra ujunj ulil pŝékênŝ wi ti uleef pa umoy wi naan. ¹³ Na manjooan dŝupan, dko di baktupnunj *Uŝup Ulil Unuura wi, bakak aŝup uko wi ŝaaŝ i adolunj, kaleŝna'a.

Yudat anwaapunj Yetu

¹⁴ Wal mênŝ, alonj ti baŝaŝar Yetu iŝeen na batéb anwoonj Yudat Itkariyot, aya du baŝeŝan baweek, ¹⁵ aji na baka : « we wi nakwulnunj nŝé wulan Yetu ba? » Ké bukunj bawula ktaka iŝeen njwajantj ki baŝakunj na unŝaam. ¹⁶ Wi wi ajununj pla jibi akdoli kadoo kawula baka.

Pde pbaaŝaani

¹⁷ Baŝaŝar Yetu babi aŋoga ti unuur uteek wi *ufettu wi ipoom indaŝ aŝé hepara aji : « Ťunj di di injalunj njya njjunna pde pi *Ufettu wi Mbuur ba? »

¹⁸ Ké ateam baka aji : « Nayaan ubeeka du uko aŝé najaka : “Najukan aji : Wal wi naan ubani, du katohu di di nji kadolnunj ufettu na baŝaŝar naan.” » ¹⁹ Ké baŝaŝarul bado jibi Yetu ajakunj na baka, aboman pde pi ufettu.

²⁰ Wi utaakal ubanunj, ké Yetu aŝé ŝo na baŝaŝarul iŝeen na batéb pa pde. ²¹ Bawo ti pde, ké aŝé ji : « Dŝupan, na manjooan, alonj ti an alunj kawaapên. »

²² Bajooŝan maakan andoli kahepara kaji : « Ajugun, woon nji a i? »

²³ Ké ateam aji : « Anktununj kaŝen na nji ti praata, unj mênŝan akwulnunj! ²⁴ Aa, *Abuk Niiinj awo i kakeŝ jibi upiitaniinj ti a ti Uli-bra wi Naŝibaŝi, ké anŝaanj awula aŝé wuŝan! Uhokan lah awo aankbuka. »

²⁵ Ké Yudat, anwaapulunj aŝé hepara aji : « Najukan, woon nji a i? »

Ké Yetu ateema aji : « Ijakunj haŋ. »

²⁶ Wi bawooonj ti pde, ké Yetu aŝé jej kapoom, abeeb Naŝibaŝi, akitêŝ ka awul baŝaŝarul aŝé ji : « Nayeenkan nade, uleef naan wii wi. » ²⁷ Akak ajej pnkalame pi poot, abeeb Naŝibaŝi, awul baka aŝé ji : « Nadaanan ti pa an bti, ²⁸ pŝaaŝ naan pii pi, paknŝeŝanunj bhoŋar, pul paktuliinj Naŝibaŝi ahilna amiir baŝaanj batum pjuban pi baka. ²⁹ Ké nŝé ŝupan, mênkak adaan poot pi te unuur wi nji kaluj kadaan pa phalu na an, du Pŝih pi Paapa. » ³⁰ Bayeeh aŝaamarên Naŝibaŝi, aŝé pên atool pya du Pnkunj pi Mno-liwera*.

* 26:30 Pnkunj pi mnoliwera : “Mont des Oliviers, Monti di Oliveira, Mount of Olives.”

Yetu aḥup kē Piyeer aluḡ kapok kaji aamme'a

(Markut 14.26-31; Luk 22.31-34; nate-nan ṭi Yowan 13.37-38)

³¹ Yetu aji na baka : « Uko wi bak-luḡ kadolēn ṭi utejan wi nṭa wi uṭu an bti nadukēn. Kē hēnk di di upiitun ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : “*Dkob nayafan kafin, nkaneel ni batani nṣe nawayṣēr.*”³² Woli dlun anaṭa ṭi pkeṭ, kajotan kadun du Galilay. »

³³ Piyeer aṭiini na a wal mēnt aji : « Woli uko wi bakdoliin uṭu kē bañaan bti baduku, nji mēnkduku. »

³⁴ Kē Yetu aṣē teema aji : « Na manjoo-nan dṭupu, ji uguk udo kahaan nṭa di, ipok pme'en nṣaaṣ nṣawanṭ. »

³⁵ Piyeer kē aṣē ji na a : « Udole wo pkeṭ keṭ na iwi, mēnkpok kaji mēmm'e'u. » Kē baṭaṣarul bti bakak aji haḡ.

Pñehan pi Yetu du Gettemaniya

(Markut 14.32-42; Luk 22.40-46)

³⁶ Wal mēnt kē Yetu aṣē ban na baṭaṣarul du dko dlun di bajaan bado Gettemaniya aṣē ji na baka : « Naṭoon ṭi, dya du kadun kañehan Naṣibaṭi. » ³⁷ Ajeḡ na a Piyeer, na babuk Tebede batēb, aṣē jun ptiink pjootan na mnhaḡ ṭi uhaaṣ wi nul. ³⁸ Aji na baka wal mēnt : « Uhaaṣ wi naan ujootani, pjootan mēnt paḍiṭ maakan kē ndoo kita. Nadukiin ṭi nawo bten. »

³⁹ Kē wi ajohariin aya low btiṣu aṣē jot afēṭ kaara ṭi mboṣ añehan Naṣibaṭi aji : « Paap, woli uhinan kawo, lowaan pnkalame pi mnhaḡ mi ṭi nji, uṣē uwut kawo jibi nṣaluḡ, uwoon jibi inaluḡ. » ⁴⁰ Akak aṣē ṭenk baṭaṣarul kē bakṣoyēnt, kē aṣē ji na Piyeer : « Naandoo hilan awo bten na nji uwoori uloolan ṭañ! ⁴¹ Nawoon bten nado kañehan nawutna kajot ṭi kaguuru. Nṣaaṣ ni nan nṣaḡal maakan pdo bnuura, kē nṣeefan nṣaṣē biṣna. »

⁴² Akak aya uyaṣ utēbantēn alow baka añehan Naṣibaṭi aji : « Paap, woli pnkalame pi mnhaḡ pi paanhilan pṭēp bē mēnkdaan pa, uko wi inaluḡ ukeeriin udolana! » ⁴³ Akak kak, aṭēnk baṭaṣarul kē bakṣoyēnt, ṭiki kēṣ ki baka kadiṭ bṣoy.

⁴⁴ Akak aduk baka aya uyaṣ uwajanṭēn pñehan Naṣibaṭi, akakalēṣ uko wi ajakuḡ. ⁴⁵ Akak wal mēnt du baṭaṣarul aṣē ji na baka : « Nahuma kaṣoyēnt abot anoorfēn? Wal wi *Abuk Niiṅ akwulaniin ṭi iñen yi bado buṭaan uḡogi. ⁴⁶ Nanaṭin nṣa! Natenan, ankwulnuḡ awii wi. »

Yetu amobanaa

(Markut 14.43-50; Luk 22.47-53; nate-nan ṭi Yowan 18.2-11)

⁴⁷ Yetu aḥum kaṭiini, kē Yudaṭ, anwoon alon ṭi bañaan iñeen na batēb, aṣē wuj na pntuk pi bañaan banwoon na ikej na induk.

*Baṭejan baweek na bantohi bayiluḡ baka. ⁴⁸ Yudaṭ anwaapulun aji na baka hēnk di di bakmeenun nṣaan mēnt : « I nji kamookun, ul a, namobana. » ⁴⁹ Wi abanaan ban aḡog Yetu, aṣē ji na a : « Dwulu mboṣ, najukan » aṣē mooka.

⁵⁰ Kē Yetu aṣē ji na a : « Nanoh, doon uko wi ibiin pdo! » Kē bukundu baṣē dēpa ṭi a amoba. ⁵¹ Alon ṭi bangakandēruḡ na Yetu atoot kakeḡ abi fal fal kabaṭ ki nalempar *naṣih i baṭejan. ⁵² Kē Yetu aṣē ji na a : « Kakaan kakeḡ ki nu ; bañaan bti bankje-juḡ ikej baluḡ kakeṭna kakeḡ. ⁵³ Iṣal aji mēnhil kadu Paapa i, awulēn ṭi dko mēnt uko umpeluḡ nṣwanjuṭ iñeen-week-iñeen nṣaaṣ iñeen-nṭēb? ⁵⁴ Woli ddo haḡ, hum di di uko wi bapiitun ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi uhilanun kadolana keeri? Wul ujakuḡ aji uko mēnt uwo kadolana. »

⁵⁵ Wi wi Yetu aṣaan aji na pntuk pi bañaan puḡ : « Dwo nado buṭaan i, kē nado bi pmobēn na ikej na induk? Nnuur bti dji kaṭo du *katoh ki Naṣibaṭi kajukan, kē naam-mobēn. ⁵⁶ Kē iko bti inkdolaniin hēnk iwo iko yi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuḡ ṭi Ulibra wi nul. » Baṭaṣarul bti baṭi aduka.

Yetu du uruha wi bayuday

(Markut 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; natenan ṭi Yowan 18.12-24)

⁵⁷ Bammobun Yetu bañoota du uko Kayif *naṣih i baṭejan di *bajukan Bgah na bantohi bayituḡ. ⁵⁸ Kē Piyeer aṣē wo du kalowan aṭaṣa te da ; aneeṭ ṭi blay aṣē ṭo na balemp aten jibi uko ukbiin kabaañsaan.

⁵⁹ *Baṭejan baweek na biki *uruha bti bala uko ulon utapar Yetu kadolna akeṭ. ⁶⁰ Bañaan batum badoo bi atapara iko ilon kē iinkēṣa kēṣ. Kē batēb balon babaañsaanun pbi, ⁶¹ aṣē ji : « Niiṅ i aji ahilan kafom *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi kabot kaniw ka ṭi nnuur nṣawanṭ. »

⁶² Kē naṣih i baṭejan aṣē naṭa aji na a : « Iinkteem i? Iintiink uko wi bañaan biki bakṭupun ṭi iwi i? » ⁶³ Kē Yetu ayompa yomp.

Kē akak aji na a : « Dñehan, ṭi katim ki Naṣibaṭi aḡub ubida, ṭupun me iwoon *Krittu Abuk Naṣibaṭi. »

⁶⁴ Kē ateema aji : « Iji haḡ. Dṭupan kak, hēnkuḡ, nawin *Abuk Niiṅ aṭo du kañen kadeenu ki Naṣibaṭi anhiniin iko bti ; nawina kak abi na infēluḡ yi baṭi. »

⁶⁵ Wal mēnt, kē naṣih i baṭejan aṣē tow imiṣa y i nul aṣē ji : « Akar Naṣibaṭi! Nkak anuma uko ulon i? Natiinka hēnkuḡ kē akar Naṣibaṭi. ⁶⁶ We wi naṣaluḡ ṭi uko wan ba? »

☆ 26:31 Fakariya 13.7. † 26:50 Doon ulemp wi nu : Npiit nṣon nṣaḡi : we ukaan kē ibii? ‡ 26:65 Ptow imiṣa : Ado do haḡ ayuuḡna kē ṭi ul uko wi Yetu ajakuḡ uwo buṭaan bweek maakan.

Kë bateem aji : « Aduknaanaa, awo i kakeŋ, »⁶⁷ Wi wi baŋaaj atëfjêra ƚi kaara, aŋuuka abot akoba iŋen ƚi ijeem⁶⁸ aŋe ƚi na a : « Iinji iwo Kriŋtu Naŋpar Naŋibaŋi i? ƚupan ŋaaj ankobiin keeri. »

Piyeer apok aji aamme Yetu
(Markut 14.66-72; Luk 22.56-62; natenan ƚi Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Piyeer aŋo wal mënŋ ƚi blay du bdig, kë nalemp ŋaaj alon aŋoga aŋe ƚi : « Iwi kak ibi wo na Yetu i utaak wi *Galilay. »

⁷⁰ Kë Piyeer aŋe pok ƚi kadun ki baŋaaj bti aji aamme uko wi ŋaaj akŋupun hënŋ. ⁷¹ Akak apën aya umban wi plëman kë ŋaaj nalemp alon akak awina aŋe ƚi na baŋaaj banwoon da : « Abi wo na Yetu i ubeeka wi Nataret. »

⁷² Kë akak apok, ado mehna. Aji na baka : « Mëndo me me ŋiint i. »

⁷³ Bakak aŋo ntiinku, kë balon ƚi banwoon da baŋe bi aŋoga aŋe ƚi : « Iwo na baka na manjoonan, idoo ƚup ƚup ƚi biki Galilay. »

⁷⁴ Kë aŋe mehna aji na Naŋibaŋi afëpa woli aankŋup manjoonan, awo ƚi pji « Mëmme ŋiint i. » ƚi dko mënŋ, kë uguk uŋe haan. ⁷⁵ Kë Piyeer aŋe leŋ uko wi Yetu abiiŋ ajaka : « Ji uguk udo kahaan, ipok nyaas ŋwajant kaji iimme ën. » Apën bdig aŋe wooni maakan.

27

Pkeŋ pi Yudat
(Markut 15.1-2; Luk 22.66; natenan ƚi Yowan 18.28)

¹ Na nfa kub, *baŋejan baweek na bantohi bayuday bti bayiti, atiinkar aji bafin Yetu. ² Wi wi baŋaaj atana, aŋe ŋooŋa awul *Pilata nantuŋa i utaak mënŋ,

³ Yudat anwaapun Yetu awin wal mënŋ kë baya kafina, aŋe ƚëga akakan *baŋejan baweek na bantohi ktaka iŋeen ŋwajant ki baŋaknuŋ untaam. ⁴ Aji na baka : « Djubani, wi nwulanaj ŋaaj anwoon aando nin ukoolan. »

Kë baŋe teema aji : « Nëmmee, utenu. »⁵ Afël wal mënŋ itaka ƚi *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi aŋe pën aya ayuuladiir.

⁶ Baŋejan baweek bajej itaka yun aŋe ƚi : « Bgah bi nun baneenan nŋu itaka yi du dko dhankni itaka di Katoh ki Naŋibaŋi ƚiki iwo yi pŋaak. »⁷ Baŋiini atiinkar aŋe nug na itaka mënŋ « uŋeŋ wi naniw idunk » ado dko dmoyni bayaant.⁸ Ukaan kë te hënkuŋ baji badu uŋeŋ mënŋ « uŋeŋ wi pŋaak. »⁹ Wal mënŋ wi wi uko wi Yeremiya *Naŋpar Naŋibaŋi abiiŋ aŋup udolaniin : « Baŋaaj biki *Iŋrayel baji ktaka iŋeen ŋwajant ki baŋaknuŋ untaam ki ki baknugnulun. ¹⁰ Bajeyja anugna uŋeŋ wi naniw idunk jibi Ajugun ajaknuŋ. »*

Yetu du kadun ki Pilat
(Markut 15.2-5; Luk 23.3-5; natenan ƚi Yowan 18.33-38)

¹¹ Yetu anaŋ du kadun ki *Pilata nantuŋa, kë aŋe hepara : « Iwi, iwoon naŋih i *bayuday i? »

Kë ateema aji : « Ijakun han. »

¹² *Baŋejan baweek na bantohi bawo ƚi ptapara iko itum, kë aanteem baka.

¹³ Kë Pilata aŋe ƚi na a : « Iintiink iko yi baktapariin bti i? »

¹⁴ Kë aanteema teem, kë Pilata adoo ŋonjar maakan.

¹⁵ *Ufettu wi mnjeeh undoli, nantuŋa aji wutan nakalabuŋ, i baŋaaj baŋaluŋ awutan. ¹⁶ Kë uŋe ka wal mënŋ nakalabuŋ i katim kapënaliin i bajaaj bado Barabaat. ¹⁷ Wi wi Pilata aŋaaj aji na pntuk panyitun da : « Ahon ƚi baka i i naŋaluŋ nwutanan ba, Barabaat këme Yetu i bajaaj bado *Kriŋtu? »¹⁸ Ame bnuura kë banwulun Yetu bakuja kuj ukaan kë baŋiŋa a.

¹⁹ Kë wal wi aŋoon du *uruha awayeŋ, kë aharul aŋe yil kë baji na a, awut kaneej ƚi bŋup bi ŋiint natool un, ƚiki aŋu nŋa kë anoor maakan ƚi nŋaafi.

²⁰ Baŋejan baweek na bantohi bawuuk pntuk paŋi bawutan Barabaat baŋe bado bafin Yetu. ²¹ Kë nantuŋa akak ayeenk bŋup ahepar baka aji : « Ahon ƚi baka i i naŋaluŋ nwutanan? »

Kë bateem aji : « Barabaat. »

²² Akak ahepar baka aji : « Kë we wi mbaaj ado keeri na Yetu i bajaaj bado Kriŋtu ba? »

Kë baji bukal bti : « Paŋana. »

²³ Kë akak ahepar baka : « Buŋaan bhon bi bi adolon ba? » Kë bakhuuranaara huuran maakan aji : « Paŋana! »

²⁴ Wi Pilata awinun kë aankak ahil pdo uko ulon, kë baŋaaj babot ahuuranaara huuran maakan, kë aŋe jej meel aŋo iŋen ƚi kadun ki baŋaaj bukuŋ aŋe ƚi : « Dpënan bkow naan ƚi pŋaak pi ŋiint i. An nakmeen. »

²⁵ Kë baŋaaj bti bateem aji : « Pŋaak pi nul pakakan ƚi un, na ƚi babukun. »²⁶ Wal mënŋ, awutan baka Barabaat aŋe do kë bakob Yetu na itintël abaa wula baya bapaŋa ƚi krut.

Bangoli baben Yetu
(Markut 15.16-20; natenan ƚi Yowan 19.2-3)

²⁷ Bangoli biki *Pilata nantuŋa baŋooŋ wal mënŋ Yetu du blay bi katoh ki nantuŋa aŋe du batënŋ baka bti kë babi afooya. ²⁸ Bawohëŋa imiŋa aŋe ƚu'a bayaŋi bjeenkal. ²⁹ Wi wi baŋaaj aŋiir ukël wi iŋiw afuutaana, abot ajeŋ pmul plon aŋu'a ƚi kaŋen kadeenu*. Banup wal mënŋ ƚi kadunul aŋe beŋa aji na a : « Nwulu mboŋ, iwi naŋih i *bayuday! »

* 27:10 Fakariya 11.12-13; Yeremiya 32.6-9.

* 27:29 ƚi utaak mënŋ baŋih baji bafuuta kabot kamëban pmul ƚi kaŋen.

30 Batëfjëra akuŋ aje pmul puŋ akoba ŋi bkow. 31 Wi babenuluŋ akëšan, bawohëša bayeti akakana imiŋa yi nul ašë fiioŋa pya kapan du krut.

Yetu du krut

(Markut 15.21-32; Luk 23.26-43; nate-nan ŋi Yowan 19.16-24)

32 Wi bakpënuŋ, bayit na ñiintŋ alonŋ i ubeeka wi Firen anwoonŋ katim ki Timonŋ, ašë ŋu'a pkuŋa krut di Yetu. 33 Baban dko di bajaŋŋ bado Golgota uwoonŋ « dko di kaheem ki bkow. » 34 Bawul Yetu poot pannaakrënuŋ na bko btaakŋaan, kë aŋem pa ašë pok pdaan. 35 Bapaŋa ŋi krut abot ado kanuŋ na mnlak ahilna afaaŋiir imiŋa yi nul. 36 Wi wi baŋaŋ aŋo ayeŋa. 37 Bapiit ŋi bkowul duuŋ uko unkaŋŋ kë baŋu'a pkeŋ aji : « I, awoonŋ Yetu naŋih i *bayuday. » 38 Bakak apaŋ balat batëb, alonŋ ŋi kadeenu ki nul, undu du kamayu.

39 Banktëpuŋ bawo ŋi pkara abot abët bëŋan ikow aji : 40 « Iwi inhinanuŋ katok *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi kašë kaniw ka ŋi nnuur nŋwajantŋ, buuraan uleefu. Woli iwo Abuk Naŋibaŋi heliin ŋi krut! »

41 *Baŋeŋan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bakak aberja aji : 42 « Abuuran balonŋ ašë wo aanhinan pbuuran uleeful! Aji awoonŋ naŋih i *Itrayel, aheliin keeri ŋi krut, nšë nŋfiyara! 43 Aanhaŋ Naŋibaŋi i? Akeeri buurana, woli aŋala. Mëntŋ ul ajakuŋ aji awo Abuk Naŋibaŋi i? » 44 Balat biki bapaŋuŋ na a bado kak akara haŋ.

Pkeŋ pi Yetu

(Markut 15.33-39; Luk 23.44-48; nate-nan ŋi Yowan 19.28-30)

45 ŋi udiinŋ unuor, unuor umara mara awunana, kë bdëm bawala ŋi umundu bti, ado nŋwoori nŋwajantŋ. 46 Wi udoonŋ uko ji nŋwoori nŋwajantŋ, Yetu kë ašë do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani† » uwoonŋ : « Naŋibaŋi, Naŋibaŋi, we ukaŋŋ kë iwutën? »

47 Balonŋ ŋi banwoonŋ da wi batiinkuluŋ ašë ji « Awo ŋi pdu *Eli *Naŋupar Naŋibaŋi. »

48 ŋi dko mëntŋ, kë alonŋ ŋi baka ašë ŋi ajeŋ kalëmënt atoop ŋi poot ptaakŋaan atan ka ŋi pmul awula adaan. 49 Bandukiinŋ kë bašë ji na a : « Wutan! Nten me Eli abi kabuurana! » 50 Wi wi Yetu akaŋŋ ado pdiim pweek ašë jëmša. 51 Wal mëntŋ, blaŋŋ bkëm maakan banjaŋŋ baneenan baŋaŋŋ pneeŋ du *dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi batowa ŋi ptoof. Kë mboŋ mankuŋ aŋiŋaŋ, mnlak mnweek mantowaa, 52 kë ihër ihaabŋaa, banfiyaaruŋ Naŋibaŋi batum bankeŋuŋ kë banaŋaa. 53 Bapën ŋi ihër yi baka, kë wi Yetu anaŋiŋŋ ŋi pkeŋ kë bašë neeŋ ŋi Yerutalem ubeeka uyimanaan, di baŋaŋŋ batum bawinuŋ baka.

54 Wi naweek i bangoli iŋeen-week baromeŋ na bangoli bankyeŋuŋ Yetu bawinuŋŋ kë mboŋ mankŋiŋtar abot awin uko unktëpuŋ, balënk maakan ašë ji : « Na manjoonan, i awo Abuk Naŋibaŋi. »

55 Baŋ batum baŋaŋuŋ Yetu du *Galilay aŋënk banaŋ alow aten. 56 Bi Mariya i utaak wi Magdala, na Mariya anin bi Yakob na Yotef, na anin babak Febede bawo ŋi baŋ mëntŋ.

Umoy wi Yetu

(Markut 15.42-47; Luk 23.50-56; nate-nan ŋi Yowan 19.38-42)

57 Wi utaakal ubanuŋ, kë ñiintŋ alonŋ nayok i ubeeka wi Arimati ašë bi. Katimul kawo Yotef, awo kak naŋaŋar Yetu. 58 Aya awin *Pilāt, ašë hepara puum pi Yetu. Kë Pilāt ado kë bawula pa. 59 Yotef ajeŋ puum, abooŋan ŋi blaŋŋ bfaatal feh 60 ašë ŋu pa ŋi bhër bi nul bi abaŋŋ ado do kë bajipa ŋi kabanŋ ki plaak. Wi wi aŋaŋŋ ado kë bakël plaak pweek atuhna ba ašë tool. 61 Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën bawo da wal mëntŋ, aŋo ataŋ na bhër.

Baŋaŋ bankyeŋuŋ bhër

62 Unuor ujintŋ, unuor mëntŋ uwoonŋ unŋaanuŋ wi pbomandër pa *unuor wi pnoorfën, *baŋeŋan baweek na *bafaritay bayitiir aya du *Pilāt, 63 aji na a : « Naweek, nšë kë naŋilan i aŋup wi ahumuŋ najeb aji ŋi nnuur nŋwajantŋ anaŋa ŋi pkeŋ kakak najeb! 64 Doon bado kayeŋ bhër bnuura te unuor uwajantën, kaŋi baŋaŋarul babi bakiiŋ puum bašë baji na baŋaŋŋ anaŋa ŋi pkeŋ. Nŋilan mëntŋ nädëm kapel nŋeek. »

65 Pilāt kë ateam baka aji : « Naka bangoli. Naŋuŋ baka bayeŋ jibi naŋaluŋ. » 66 Kë baya do kë bakyeŋ bhër : baniw plaak pantuhnuŋŋ bhër ašë do bayeŋ kë banaŋi.

28

Pnaŋa ŋi pkeŋ pi Yetu

(Markut 16.1-10; Luk 24.1-12; natenan ŋi Yowan 20.1-10)

1 Wi unuor wi pnoorfën utëpuŋ, ŋi unuor uteek wi kanëm na nfa kub, bi Mariya i ubeeka wi Magdala na Mariya natëbantën kë bašë ya pten bhër. 2 ŋi dko mëntŋ, kë mboŋ manšë ŋiŋtar maakan, kë uwanjuŋ ulonŋ wi Ajugun ušë walnaana baŋi abi akël plaak ašë ŋo ŋi pa. 3 Ujeeh ji kaliik liik kë imiŋa yi wa ibot awo ifaatal feh. 4 Bayeŋ balënk maakan akat kat. Bawo ji bankeŋuŋ.

5 Kë uwanjuŋ ušë ji na baŋ bukunŋ : « An, nawutan kalënk : dme kë nala Yetu i bapaŋuŋ. 6 Aanwo ŋi, anaŋa ŋi pkeŋ jibi abiinŋ aŋup. Nabiin naten dko di abiinŋ apiinŋna. 7 Nataraan naya naŋup baŋaŋarul kë anaŋa ŋi pkeŋ, ajotan kadun aya *Galilay ; dul di

† 27:46 Eloy, Eloy, lama tabaktani Kaŋaam 22.

nakyaan kawinna. Wan wi wi nwoon i kaɕupan. »

⁸ Baɕaran pduk dko di bhër, balënk abot awo na mnlilan mweek, aɕi pya kaɕup baɕaɕar Yetu uko unɕëpuɕ. ⁹ Kë ɕi dko mënt, kë Yetu aɕë pën awinana ɕi kadun ki baka aji : « Dwulan mboɕ. » Kë baaɕ baɕë ñoga ajot ɕi ihoɕul, adëmana. ¹⁰ Kë aɕë ji na baka : « Nawutan kalënk. Nayaan naji na bayiɕ naan baya Galilay, dul di di bakyaan kawinnën. »

Nɕilan ɕi baweek biki bayuday

¹¹ Wi baaɕ bakyaan na bgah, kë balon ɕi bayen baɕë neej ɕi ubeeka akakalëɕ *baɕenjan baweek uko bti unɕëpuɕ. ¹² Kë bukuɕ baɕë yit na bantohi atiinkar awul bangoli itaka itum, ¹³ aɕë ji na baka baji : « Baɕaɕarul babi na utejan akiij puum wi ɕwoon ɕi bɕoy. » ¹⁴ Bakak aji na baka woli nantuɕa amee, bukal kaɕiini na a awut kanooran baka. ¹⁵ Bangoli bayeenk itaka yuɕ abot ado uko wi bajakuɕ na baka, kë hënku di bakɕiiniyaanuɕ uko mënt te hënkuɕ ɕi *bayuday.

Yetu ɕi kadun ki baɕaɕarul

(Markut 16.14-18; Luk 24.36-49; natenan ɕi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjaan 1.6-8)

¹⁶ Baɕaɕar Yetu iñeen na alon baya *Galilay, du pnkuɕ pi Yetu ajakuɕ na baka baya kayit. ¹⁷ Kë wi bawinuluɕ, aɕë ɕup adëmana ; kë balon baɕë woho na ɕɕal ɕtëb. ¹⁸ Yetu añog, aɕë ji na baka : « Naɕibaɕi awulën mn-hina bti du baɕi na mboɕ. ¹⁹ Nayaan keeri, nado bañaan biki umundu bti bado kaɕaɕën, nabattaarën baka ɕi katim ki Aɕin naan, ki Abukul na ki *Uhaaɕ wi Naɕibaɕi, ²⁰ najukan baka pdo kaɕaɕ iko bti yi njakanan nado kado. Natenan : dwo na an na ɕnuur bti te uba umundu. »

Uṭup Ulil Unuura wi Markuṭ apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Markuṭ apiitun. Markuṭ aambi wo naṭaşar Yetu, aşē bi gakandēr na Pawulu, abi lemp kak na Piyeer. Aka ptiinkna iko yi apiitun ṭi Piyeer anjaan abi kaṭup bañaan iko yi Yetu adolon ṭi mboş. Apiit wa pa banwoon baanwo bayuday, kadiimanaan baka kē na manjoonan Yetu awoon Abuk Naşibaṭi. Markuṭ aṭup ṭi ulibra wi iko yi Yetu adolon na yi ajukanun bañaan, akak aṭiiniyaan pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu ajukan bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akuṭ ado iko iṭonarēnaan. Yetu aambi bi pwin biki bakjuukntēnun ṭi ulemp, abi bi pjuukēt, kawul kaṭuṭul kalukna, bañaan baṭum bahilna babuur. Baweek biki bayuday bapoka adoo do kē bafinṭa. Naan andoli anṭaşun Yetu awo kabomandēr mnhaj, ṭi ubaanaani alun kawo ṭi mnlian. »

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.1-8)
2. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (1.9-13)
3. Ulemp wi Yetu du Galilay (1.14-9.50)
4. Yetu apēnna Galilay pya Yerutalem (10.1-52)
5. Kanēm kabaañaani ki Yetu ṭi umundu wi, pwayēs pi bawayşulun na pkeṭul (11.1-15.47)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (16.1-8)
7. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaşarul (16.9-20)

Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (Maci 3.1; Luk 3.1-6,15-18)

¹ Ujuni wi Uṭup Ulil Unuura unṭiiniyaanun uko wi Yetu Krittū Abuk Naşibaṭi* wii wi. ² Jibi Naşibaṭi aṭupun ṭi ulibra wi Itayi naṭuparul apiitun:

« *Tenan, dlun kayil nalempar naan ṭi kadunu, abomanu bgah.* »

³ Pdiim ploṅ pahuuran du *pndiiş aji :

« *Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaṭēpna, nadolana ilēl itool.* »

⁴ Hēnk di di Yowan nabattaar apēnun awinana du pndiiş aji : « Nawutan pjuban, naṭēlēs nṭida, nado batitmu, Naşibaṭi aşē pēnanan ipekadu. » ⁵ Bañaan bti biki ubeeka wi Yerutalem na utaak wi Yuda bti baya du a, aṭup ipekadu yi baka, ado kē babattaar baka ṭi bdēk bi Yordan. ⁶ Yowan awohara

kamişa ki babomanun na pfaal pi untaam wi pnkunkaali aşē tan katēl ṭi blank ; aji de nṅuul na mnob. ⁷ Aji ṭup kaji : « Naan ankm-biin ṭi kafēṭ naan adēm apelēn maakan, kē mēndoo nōom nōom kanup pfēnēşa işapaat. ⁸ Nji dbattaaran na meel, kē ul aşē luṅ ka-battaaran na Uhaaş wi Naşibaṭi. »

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Wal mēnṭan wan, Yetu apēnna ubeeka wi Nataret du Galilay abi yeenk batitmu ṭi kañien ki Yowan du bdēk bi Yordan. ¹⁰ Wal wi akpēnun ṭi meel aşē win baṭi kē bahaabşaa, kē Uhaaş wi Naşibaṭi uşē wala ṭi a awo ji ubalab ufaatal. ¹¹ Kē pdiim ploṅ paşē pēnna baṭi aji : « Iwi, iwoon Abuk naan, dnalu maakan, dmaganu. »

Fatana ala pguur Yetu du pndiiş

(Maci 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Wi uko wan uṭēpan ṭēp, kē Uhaaş wi Naşibaṭi uşē ya na Yetu du *pndiiş. ¹³ Awo da nṅuur iñeen nṭaakēr kē Fatana akdo na pguura ado buṭaan. Yetu awo da ṭaṅ na nṅko nṭi uṭeeh, kē nṅwanjut nṭaktēnka.

Yetu ajun pjukan

¹⁴ Wi uko wan uṭēpun, bamob Yowan, kē Yetu aşē ya Galilay aṭiiniyaan Uṭup Ulil Unuura wi Naşibaṭi. ¹⁵ Aṭiini aji : « Unuur ubani, Pşih pi Naşibaṭi pañogi, nawutan pjuban, naṭēlēs nṭida, nakak nafiyaar Uṭup Ulil Unuura. »

Yetu adu batuh babaakēr

¹⁶ Unuur ulon wi Yetu akpoşun ṭi kaban ki bdēk bi Galilay, aşē win Fimoṅ na Andre aṭa'ul kē bakfēl bridiya du bdēk : bawo batuh. ¹⁷ Kē Yetu aşē ji na baka : « Naṭaşaan, dkakanan batuh bañaan. » ¹⁸ ṭi dko mēnṭ, kē babi duk duk iridiya yi baka aṭaşa.

¹⁹ Wi ayaan alow btiīşu, awin Yakob na Yowan babuk niinṭ alon i katim ki Febede, kē bawo ṭi bṭeem aboman iridiya yi baka. ²⁰ Adu baka ṭi dko mēnṭ, kē baduk Febede aşin baka ṭi bṭeem na balemparul, aṭaşa.

Yetu ajukan du Kapernawum abot ajeban niinṭ i untaayi uneejun

(Luk 4.31-37)

²¹ Yetu na baṭaşarul baya du ubeeka wi Kapernawum. ṭi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday kē aşē ya aneej du *ka-toh kañehanaani ajukan. ²² Bañaan banktiinkulun bañonar ṭi pjukan pi nul, ajukan na pdiim pi naşih, aankdo ji *bajukan bgah bi *Moyit.

²³ Wal mēnṭ, ṭi dko di bawoon niinṭ alon i untaayi uneejun awo da ; ahuuran aji : ²⁴ « Ay, iwi Yetu i Nataret we wi nṅkaarun ba? Ibi bi ptokun i? Dme naan i iwoon: iwo naan nayimanaan i Naşibaṭi ayilun. » ²⁵ Kē Yetu

* 1:1 Abuk Naşibaṭi : Npiit nṭi nṅanwo ṭi nṅibra nṅlon. ✧ 1:2 Malaki 3.1. ✧ 1:3 Itayi 40.3.

aşê lêbar na wa aji : « Yompaan mntum, pēnan ti űiintű i. »²⁶ Kē untaayi uşē şēn şēnan maakan űiintű i uneejun, aşē wuuk pđiim pweek apēn ti a.²⁷ Bammaarunű bti baűonjar fuť aşē űiini na batēntű baka aji : « We wi? Pjukan phalu pii pi, panwoonű ji pi naşih! Aji űiini na nűntaayi nűatiinkal! »²⁸ űi dko mēntű, kē katim ki Yetu kaşē pēnala aniink Galilay.

Yetu ajeban anin ahar Fimoy

²⁹ Wi bapēnanű pēn ti *katoű kaűēhanaani ki bayuday kē Yetu aşē gakandēr na Yakob na Yowan aya uko bi Fimoy na Andre.³⁰ űať anin ahar Fimoy apiintű, kē uleef uyik na a maakan. Wi Yetu abananű ban kē başē űupa.³¹ Yetu abi aűoga, amēbana űi kaűēn, anaťana, kē uleef ubi joobēť joobēť na a, kē anaťa awul baka iko ide.³² Na utaakal, wi unuur ujoťun, kē başē űij Yetu bamaakal bti na biki nűntaayi nűaneejun.³³ Ubeeka bti uyitiir űi plēman pi katoű.³⁴ Ajeban bamaakal bti, bantumi abot apať mmaak. Adook kak nűntaayi nűtum, aşē wo aandinan űa nűaťup, űiki aanűjal űayuy uko wi awoon.

Yetu amena apēn űi Kapernawum aşē űaay na Galilay ajukan

³⁵ Na nfa kub, wi bdēm bahumunű nwoow, kē Yetu aşē naťa apēn. Aya du dko dangagunű aűēhan Naşibaťi.³⁶ Fimoy na biki bagakandērunű kē başē pēn pla'a.³⁷ Wi bawinulunű aşē ji na a : « Baűaanű bti bala'u. »³⁸ Kē aşē ji na baka : « Nabiin űya du nűntanka nűmpaťi nűaűogunű dko di, dwo i katűij baka kak Uťup Ulil Unuura : Pťup Uťup Ulil Unuura pakaanű kē mbii. »³⁹ Kē aşē űēp űi Galilay bti aťup Uťup Ulil Unuura űi itoh iűēhanaani abot adook nűntaayi.

Yetu ajeban namaak bdoo (Maci 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Unuur ulonű, namaak bdoo alonű abi űi Yetu akooťa, anűup aji na a : « Woli inali, ihinan kakakanaanű nűinť. »⁴¹ Yetu kē aşē űagi'a, atar kaűēn abana aşē ji : « Aa, dűjali, kakan ijinť. »⁴² űi dko mēntű kē pmaak pi bdoo papēn űi a kē akak ajinť.⁴³ Yetu aji na a aťiis aşē lêbar na a aji :⁴⁴ « Wutan kaťup nin űaanű uko unťēpunű, taraan iya iwinana du naťēnan Naşibaťi ibot ido bťējan bi Moyit ajakuű pa baűow bi nu, kadiimanaanű baűaanű bti kē ijebi. »⁴⁵ Kē ul, wi apēnanű pēn aşē jun pťup baűaanű bti uko undolulunű, aniinkan uko unťēpunű dko bti, kē Yetu aando hil ppēn kawinana űi nűbeeka. Aji pēn kaya du dko dangagunű, baűaanű başē kapēna dko bti kabi űi a.

2

Yetu ajeban űiintű naťakmaan apēnana ipekadu

(Maci 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Wi nnuur űlonű nűaťēpunű kē Yetu aşē kak du ubeeka wi Kapernawum. Kē baűaanű başē tiink kē abii, awo du katoű.² Pntuk pi baűaanű payitiir da atum kē dko dnať daando wo űi plēman. Kē Yetu aşē űup baka Uťup wi Naşibaťi.³ Baťija űiintű naťakmaan i biintű babaakēr bamēbanunű.⁴ Kē başē wo baanhil pťija te du Yetu űiki baűaanű batumi, aşē paya du uşan aboolēş dko dantaanunű na di Yetu awoon, aşē walan kajiinű ki űiintű naťakmaan apiintunű.⁵ Wi Yetu awinunű pfiyaar pi baűaanű bukuű bafiyaarulunű, aşē ji na naťakmaan : « űiintunű, ipekadu yi nu ipēni. »

⁶ Kē *bajukan Bgah balonű başē űo du dko mēntű aşē şal aji :⁷ « Hum di di űiintű i aűoomunű aťiini hēnk? Akar Naşibaťi! In ahilanunű kamiir űaanű ipekadu bē mēntű Naşibaťi a űaťi? »

⁸ űi dko mēntű, kē Yetu ammeenű nűşal űi baka aşē ji na baka : « we ukaanű kē nakşal hēnk ba? »⁹ We uyojnunű ba, pji na naťakmaan "Ipekadu yi nu ipēni" kēma "Naťiin ijeť kajiinű ki nu ipos"?¹⁰ Natenan, nabaanű ame kē *Abuk űiintű aka mnħina mi ppēnan ipekadu űi mbos. » Wal mēntű kē Yetu aşē ji na űiintű anťakmunű:¹¹ « Dji inaťa, ijeť kajiinű ki nu, iťiis katoű. »¹² űi dko mēntű kē űiintű anaťa ajeť kajiinű ki nul aşē pēn űi kadun ki baűaanű bti. Baűaanű bti baűonjari aşē dēman Naşibaťi aji : « űēmbaanű kawinara iko itēntű yi. »

Yetu adu Lewi

(Maci 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Uyaaş ulonű kak Yetu aya du umbanű wi bdēk. Kē baűaanű batum başē ji baya du a, ajukan baka.¹⁴ Wi akťēpunű, awin Lewi abuk Alfe kē aťo du dko dlukni daaşa di aklempnunű, aşē ji na a : « űaşaan » kē Lewi anaťa aťaşa.

¹⁵ Yetu awo űi pde du uko Lewi, kē bako-braar daaşa batum na baűaanű balonű batum biki bajaanű badu bado buťaan başē wo da ade na a, ul na baťaşarul ; hēnk di bajaanű batum kaťaşa.¹⁶ *Bajukan Bgah banwoonű űi pntuk pi bafaritay wi bawinunű kē Yetu akde na bakobraar daaşa na biki bajaanű bado bawuťaan aşē ji na baťaşarul : « we ukaanű kē akde na bakobraar daaşa na bado buťaan? »

¹⁷ Yetu kē aşē tiink uťup wi baka aşē ji : « Mēntű baűaanű banwoonű bajeb banumiinű nakuraar, bamaakal banumi'ulunű. Mēmbi bi pdu banşalunű aji bawo batool, dbi pdu bado buťaan. »

Yetu aťiiniyaan pyiman

(Maci 9.14-17; Luk 5.33-38)

† 1:40 űi bgah bi bayuday, namaak bdoo aťop űi kadun ki Naşibaťi.

¹⁸ Baťaşar Yowan na biki bafaritay bawo ći pyiman, kē bañaan balon başē bi aji na Yetu : « Baťaşar Yowan na biki bafaritay baji bayiman, kē we ukaan kē biki nu başē wo baanji bayiman ba? » ¹⁹ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Banoh naniim baanhil kayiman wi naniim ahumuŋ na baka di? Nnuur bti ŋi naniim akwoon na baka, baankhil pyiman. ²⁰ Nnuur ŋaluŋ kaban, wi naniim akjejaniiŋ, ŋnuur mēnt bayiman. ²¹ Nin ŋaan aanji bam kamiša kaťaf na kalēmēnt kahalu, woli ado haŋ kalēmēnt kahalu katow kaťaf, dko dantowiiŋ dabaa haan haan maakan. ²² Kē nin ŋaan aanji ťu poot phalu ći ŋbuuli ŋťaf, woli ŋaan ado haŋ poot kafom ŋbuuli, poot na ŋbuuli ŋťatoka. ŋaan aji wo kaťu poot phalu ći ŋbuuli ŋhalu! »

*Yetu awoon Ajug unuur wi pnoorfēn
(Maci 12.1-8; Luk 6.1-5)*

²³ Unuur ulon wi pnoorfēn Yetu amuur ŋťeeh ŋi ŋdeey, kē baťaşarul başē wuur ŋa kadoh. ²⁴ Kē bafaritay balon başē ji na a : « Tenan, we ukaan kē baji bado uko wi bgah baneenanun pđo ći unuur wi pnoorfēn ba? »

²⁵ Yetu ateem baka aji : « Naambaan kaleyiira uko wi Dayiť adoluŋ wi ul na batēntul bawoon ći kanuma kē ubon ubot ade baka i? ²⁶ Jibi aneejuŋ du katoh ki Našibať* ći wal wi Abiyatar awoon naših i baťejan, aje jipoom ade abot awul banwoon na a kē badee. Iboom mēnt yi badolon pa bťejan bi Našibaťi, yi baťejan ťañ bakaan na pde. ²⁷ Kē Yetu ašē kak aji na baka : « Unuur wi pnoorfēn udolana pa ŋaan, mēnt ŋaan adolaniŋ pa unuur wi pnoorfēn. ²⁸ Hēnk, *Abuk ŋiint awo Ajug unuur wi pnoorfēn. »

3

Yetu ajeban ŋiint anťakmuŋ kañen

¹ Yetu akak aneej du *katoh kañehanaani, kē ŋiint alon anťakmi kañen ašē wo da. ² Bañaan baten Yetu bnuura me ajeban ći unuur wi pnoorfēn, başē baka wal mēnt uko utapara. ³ Yetu kē ašē ji na ŋiint anťakmuŋ kañen : « Naťiin inať ći pťoof. »

⁴ Ahepar baka aji : « We wi bgah bajakuŋ ŋaan ado ći unuur wi pnoorfēn ba? Bnuura kēme buťaan? Pbuuran ŋaan kēme pťiŋa? » Kē başē yomp.

⁵ Yetu aten baka ayitan ašē deebať abot ajoťan ťiki baanji baňaga. Wi wi ašaan aji na ŋiint : « Taran kañen » kē atar ka, kañen kē kajeb na a. ⁶ Wi bafaritay bapēnan pēn ašē yitiir na baťaşar Herod balon alaťar jibi bakdoli kadoo kafuŋ Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batēb

⁷ Yetu apēn aya agaag na baťaşarul du umban wi bdēk. Pntuk pweek paťaša : Bapēna utaak wi Galilay, na wi Yuda, ⁸ ubeeka wi Yerutalem, utaak wi Idume, ŋťaak ŋi umban wundu wi bdēk bi Jordan na ŋntanka ŋi ŋmban ŋi ŋbeeka ŋi Tir na Fidoŋ. Babi bti ći a ťiki batiink uko wi adoluŋ.

⁹⁻¹⁰ Jibi Yetu akjebanun bañaan batum, bamaakal bti kē başē wuukar ala pbana, kē ašē ji na baťaşarul babomana bťeem, bañaan bawutna kapēm pēmana. ¹¹ Bañaan biki ŋntaayi ŋaneejuŋ baji wonťi bawina, başē jot kanuŋ ći kadunul kahuuran kaji : « Iwo Abuk Našibaťi! » ¹² Kē ašē ji lēbar na ŋa kaneenan ŋa pťup ŋaan i awoon.

¹³ Yetu apaya du pnkuŋ ašē du biki adatuŋ, kē babi ći a. ¹⁴ Ți baka adat bañaan iñeen na batēb pa bawo na a, abot aluŋ ayil baka pťup Uťup wi Našibaťi. ¹⁵ Akak awul baka phina pi pđook ŋntaayi. ¹⁶ Bañaan iñeen na batēb biki Yetu adatuŋ biki biki : Fimoŋ i aťuŋ katim ki Piyeer, ¹⁷ Yakob na Yowan bubuk Febede biki awuluŋ katim ki Bowarneget uwoon bubuk kamparantant ; ¹⁸ Andre, Filip, Bartolomi, Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fade, Fimoŋ i bajaan badu nagutar utaak, ¹⁹ na Yuda Itkariyot ambiŋ adek Yetu kafēť.

Yetu ateem banklaťuluŋ

²⁰ Yetu akak du katoh kē bañaan batum kak babi ayit, ul na baťaşarul baando hilan pde. ²¹ Wi bayiťul batiinkuŋ uko mēntan wan, ašē biirada, ťiki baji ayilaa.

²² Kē *bajukan Bgah bampēnuŋ Yerutalem bakji : « Beltebul aneej ći a, mnhina mi uweek wi ŋntaayi mi mi ajaan adookna ŋntaayi. »

²³ Kē Yetu ašē du baka ahoŋ na baka aji : « Hum di di Fatana ahilun kadook uleeful? »

²⁴ Woli bañaan biki pših banom apulad, pših mēnt paanhilan kanať. ²⁵ Woli bañaan biki katoh kaloolan banom apulad, katoh mēnt kaankhil kanať. ²⁶ Kē woli Fatana agut lah na bkowul, apulad, aanhil kanať, wi nul ubaa. ²⁷ Kē nin ŋaan ašē wo aanhil pneej du katoh ki ŋiint ammēgaťuŋ, kajej bka bi nul kē aandun atana. Woli ado haŋ ašē jej bka bi katohul. ²⁸ Na manjoonan, dťupan, Našibaťi ahilan kamiir bañaan ipekadu na ŋťup ŋwuťaan ŋi baktupun ći a, woli ŋadoo tum. ²⁹ Kē ŋaan ašale ťup buťaan ći Uhaaş wi Našibaťi nin Našibaťi aankmiira : ajuban pjuban panwoon paankba. » ³⁰ Aji na baka haŋ ťiki baji untaayi uwo ći a.

*Bayiť Yetu biki mňfaťan
(Markut 3.31-33; Maci 12.46-50; Luk 8.19-21)*

³¹ Anin na baťa Yetu banať du bdig ašē do kē badu'a. ³² Bañaan batum baťo afooya, kē

* 2:26 Ți wal wi Dayiť, kaloona kajaan kadiiman kē Našibaťi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Našibaťi.

başê ji na a : « Tenan, naan na başa'u bawo bdig, bala'u. »

³³ Kê aşê teem baka aji : « In awoon ni na başa naan ba? » ³⁴ Aten bañaan banfoon ayitan, aşê ji : « An nawoon ni na başa naan. ³⁵ Naan ankdolun uko wi Naşibaţi anjalun awoon abuk paapa na ni. »

4

Uhoñ wi nagur ndeey
(Maci 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Byaas blon kak Yetu awo ti pjukan du kakab bdêk. Bañaan batum kê başê yit ańoga, batum ptum pań kê adoo paya ańo ti bteem banwoon ti bdêk. Bañaan bti bawo du pkay. ² Kê aşê tępna ti uhoñ ańup baka iko itum. Ti pjukan pi nul aji na baka : ³ « Natiinkan. Najaar apen pğur ndeey. ⁴ Wi akğurun ndeey kê nlon naşê jot ti bgah ; kê nkat nabi ade na bti. ⁵ Kê nlon najat du dko di mmlaak di mboş manwoon maantumi. Kê nanaşa ti dko menť ũiki mboş maankes da. ⁶ Wi bnuur banańiin ater na, jibi nawoon nawanwo na intaan, kê nleweli. ⁷ Nlon najat ti dko di iyiw, kê iyiw idem afiklen na kê nambuki. ⁸ Nlon kê najat ti mboş mnuura, anaşa adem, awul ndeey. Blon baji bawul mbuk ifeen njawanť, blon kawul mbuk ifeen paaj, blon kak mbuk ifeen week. » ⁹ Yetu akak aji : « Ankaan ibať itinki, atiinkan! »

We ukaan kê Yetu aji hoń?

¹⁰ Wi Yetu apenuń agaag, banfooyulun na banjanan ifeen na batêb bawo ti phepara ti uhoń wi ajaan ahoń. ¹¹ Kê aşê ji na baka : « An, batenan kê name uko ummeniń wi Pşih pi Naşibaţi. Kê pa biki bdig ti uhoń wi wi nji kańupun na baka. ¹² Hênk, woli badoo ten baankwin, woli badoo tiink, baankte hênk baankťelês nřbida, Naşibaţi aşê wo aankmiir baka ipekadu. »^{*}

¹³ Yetu aji na baka : Naamme uko wi uhoń wi ujanun? Kê hum di di nakmeen uhoń bti wi nji kalun kahoń ba? ¹⁴ Nagur ndeey, Uńup wi Naşibaţi wi wi aktepiin. ¹⁵ Bañaan balon bawo ji bgah bi Uńup ugotun, wi bantiinkan tiink Uńup, kê Fatana aşê ban apenan uńup wi batepiin ti baka. ¹⁶ Kê balon bawo ji dko di mmlaak di ndeey najatun, bayeenk ti dko menť Uńup na mnilan, ¹⁷ aşê wo baanka intaan, baanji bańjan kaliintan. Wi Uńup ukńu'anj tu bajun pnooran baka kême phajan baka baji babi wutan wutan. ¹⁸ Banwoon dko di iyiw, bajaan batiink Uńup, ¹⁹ kê manńaaf, pyok panjan pafooyan bkow, na pńeebar iko itum naşê fiiklen Uńup kaneenan wa pbuk. ²⁰ Banwoon mboş mnuura, bajaan batiink uńup, kadinan wa, kaşê buk

ndeey. Alon aji buk ndeey ifeen njawanť, alon ndeey ifeen paaj, alon ifeen week.

Uhoñ wi unkaniya
(Luk 8.16-18)

²¹ Yetu akak aji na baka : « Baji batehan unkaniya kaşê fêt wa na kakana kême kańu wa ti kalisa uteeh i? Menť ti bko duń di di bajaan bańu wa i? ²² Uunka nin uko ulon ummeniin unwoon uunkmeeta, unhankaniin unwoon uunkpen bdig kameeta. ²³ Ankaan ibať itinki atiinkan! »

²⁴ Akak aji na baka « Nadoon kaşalťen bnuura uko wi naktiinun, balun kaniban na kaniibi ki najaan naniibna kadoo kapelan. ²⁵ Bawul ankaan, kê anwoon aanka, bateh uko wi adoon aka. »

Uhoñ wi ndeey nanaan nanaşa bdi di na

²⁶ Yetu akak aji : « Hênk di Pşih pi Naşibaţi pawoon; woli naan agur ndeey, ²⁷ anoyentle na utejan kême anaşa na nfa, ndeey naji nkub kadem bê aanji me jibi nadoi do. ²⁸ Mboş ti uleef wi ma manji manjun kabuk ujaagal, kabaa wul ibeb, ndeey naşê pen ti ya. ²⁹ Wi ndeey nakanay kay başê jun pkaaw na, ũiki kakit kabani. »

Uhoñ wi pbuk pmpoţi
(Maci 13.31-32; Luk 13.18-19)

³⁰ Yetu akak aji na baka : « We wi nřeknaamťenuń na Pşih pi Naşibaţi kême na uhoń uhoń wi nkyuunun pa? ³¹ Panaam ji pbuk pampotetaanun ti mbuk mi mboş bti. ³² Woli batepi pa, pańi panaşa, kawo bgof bandemmun ti ugof untepiin ti unkintaar, inah yi ba iji idem, kê nkat nado ji nahil pdo intan yi na ti blifi. »

³³ Yetu aji ũup iko itum itent yun ti uhoń, kańupna na bañaan bahilna bawat ibať ti uko wi akjakuń. ³⁴ Aji ũini na baka ti uhoń ũa ašale gaag na bańaşarun aji piban baka wa bti.

Yetu ańaan ukêk
(Maci 8.18,23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ Utaakal wi unuur menť Yetu aji na bańaşarul : « Najoh nya bdêk umban wundu. » ³⁶ Bańaşarul baya na a ti bteem bi awoon aduk pntuk pi bañaan. İteem ilon ikak awo na baka. ³⁷ Kê ukêk uweek uşê nańa kê nmaaron nafel meel du bteem, kê bado jun ptum. ³⁸ Kê Yetu aşê noyent wal menť ti kafet ki bteem apaf bkow ti pbulja. Kê başê huma aji : « Ajugun, iindo haajala, nřket? » ³⁹ Kê aşê ten, alêbar na uyook akuń aji na bdêk : « Yompan, tiiman. » Uyook kê unati, kê dko dayompanderi. ⁴⁰ Yetu kê aşê ji na baka : « We ukaan kê nalenk hênk ba? We ukaan kê naanfiyaari ba? » ⁴¹ Kê başê lenk maakan aşê ũupar aji : « In awi ba, kê uyook na meel nadoo ji nřatiinka? »

5

*Yetu ajeban ñiinŋ i ŋntaayi ŋaneejuŋ
(Maci 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ Baban bdék umban wundu, du uŋaak wi Genateret. ² Wi Yetu awaliyan wala ŋi bŋeem, kē ñiinŋ alon ampēnnunŋ du pŋguran i untaayi uneejuŋ ašē bi ŋi kadunul. ³ Pnguran pawoon kato Hul, kē nin alon aanhil ptana udole wo na mnkorentu ma. ⁴ Nyaaš ŋtum aji wo na ifeeru ŋi ihoŋ babot katana na mnkorentu, kē ašē ji marana maran ma kabot kakit ya, kē nin alon aanhil pkakana adoom. ⁵ Aji bi duka duka du pŋguran na inkunŋ, kawuuhar, kapiharēn uleef na mnlaak.

⁶ Wi awinunŋ Yetu du kalowan, ašē ŋi, abi anup ŋi kadunul ⁷ ašē huuran na pdiim pweek aji : « We wi ŋkaarunŋ ba, Yetu Abuk Našibaŋi *Andēmunŋ Maakan? Dkooŋu kooŋ tenan ŋi Našibaŋi, khajanaan. » ⁸ Aji hanŋ ŋiki Yetu aji na untaayi upēn ŋi ñiinŋ.

⁹ Yetu akak ahepara aji : « Katimu kawo hum? » Kē aŋeem aji : « Pntuni pawoonŋ katim naan, ŋtumi. » ¹⁰ Kē ŋašē kooŋa maakan awut kadook ŋa ŋalow uŋaak.

¹¹ Kē ušē ka ŋi pnkunŋ batani bweek bi ŋnkuma ŋnaŋšufunŋ. ¹² Kē ŋntaayi ŋašē kooŋ Yetu aji : « Wutun ŋya ŋneeŋ ŋi ŋkuma ŋun. » ¹³ Kē adinan ŋa. Kē ŋapēn, aneeŋ ŋi ŋkuma. Batani kē bašē pēnna du pnkunŋ ajot du bdék. Nkuma ŋawo iñeen-week nyaaš iñeen ŋtēb (2000). Nyaoora bti.

¹⁴ Bayeŋ ŋkuma kē bašē ŋi aniinkan uko wi bawinunŋ du ubeeka na ŋntanka. Bañaanŋ kē baya pten uko unŋtēpuŋ. ¹⁵ Babi ŋi Yetu ašē win ñiinŋ i pntuni pi ŋntaayi paneejuŋ kē aŋo awohara, akak ñaanŋ, kē bašē lēnk. ¹⁶ Banwinunŋ uko unŋtēpuŋ bakakalēš uko undolunŋ ñiinŋ mēntŋ na uko wi ŋkuma. ¹⁷ Wal mēntŋ kē bašē kooŋ Yetu apēn ŋi uŋaak wi baka.

¹⁸ Jibi Yetu akpayaŋinŋ ŋi bŋeem, ambiinŋ aneeja kē ašē kooŋa pa pduka na a. ¹⁹ Yetu aandinana wa ašē ji na a : « Kakan katohu, yaan du bayitu iŋup baka uko bti wi Ajugun adoonŋ pa iwi, jibi añaŋi iinŋ. » ²⁰ Kē aya niinkan uko wi Yetu adolonŋ pa a ŋi Utaak wi Nbeeka iñeen. Kē bañaanŋ bti bašē ŋonar.

Yetu anaŋan abuk Jayirut ŋi pkeŋ abot ajeban ñaaŋ alonŋ

(Maci 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Yetu akak umbanŋ wundu na bŋeem. Kē bañaanŋ batum bakak ayit añaŋa ŋi kakab bdék. ²² Hēnk, kē naweeŋ alonŋ ŋi biki *katoh kañehanaani ki bayudey i katim kawoonŋ Jayirut ašē bi. Wi awinunŋ Yetu, abi ajot ŋi ihoŋ yi nul. ²³ akooŋa maakan aji : « Abuk naan ñaaŋ amaak adoo ŋonan pkeŋ, biin ipafa iñen ahilna ajeb awut kakeŋ. » ²⁴ Yetu agakandēr na a, pntuk pweek kē pašē ŋaša, apēm pēmana.

²⁵ Kē ñaaŋ alonŋ anwoonŋ na pmaak pi ptula pñaak ŋsubal iñeen na ŋtēb ašē wo na baka.

²⁶ Ahaj maakan ŋi iñen yi bakuraar batum, atok bka bi nul bti bē aanwin nin uko ulonŋ, kē pmaak pabaa dēm dēm pya. ²⁷ Wi atiinkunŋ kē bakŋiiniyaan uko wi Yetu, kē ašē bi neeŋ ŋi pntuk, abi ŋi kafetŋ ki Yetu aban kambiiint ki kamiša ki nul. ²⁸ Aji ŋi ušalul woli adoo hil aban kamiša ki nul, abi jeb jeb. ²⁹ Wi abanunŋ kamiša ki Yetu, kē pñaak pabi ŋaŋ ŋaŋ, kē atiink ŋi uleeful kē ajebi.

³⁰ Wal mēntŋ kak kē Yetu ašē tiink phina plonŋ kē papēn ŋi a. Awuŋša ŋi pntuk ašē ji : « In abannunŋ imiša? » ³¹ Baŋašarul baji na a : « Iwin kē pntuk pakpēm pēmanu, kē ibaa hepar ñaanŋ ambaniinŋ? »

³² Ul, kē ašē ten ayitan, ala ñaanŋ ambanulunŋ. ³³ Naaŋ alēnk akat kat, ŋiki ame uko unŋtēpuŋ. Abi ajot ŋi kadun ki Yetu aŋup manjoonan bti. ³⁴ Kē Yetu ašē ji na a : « Nñaŋu, pfiyaar pi nu pajebanu. Yaan bnuura, pmaak pašē pawutanu. » ³⁵ Ahum kaŋiini kē bañaanŋ balonŋ bašē pēnna du uko naweeŋ i katoh kañehanaani ašē ji na Jayirut : « Abuku aneemi, wutan kanooran kak najukan. »

³⁶ Yetu kē ašē pok ptiink bŋup bi bañaanŋ bukunŋ, aji na naweeŋ i katoh kañehanaani : « Klēnk, fiyaaran ŋaŋ. » ³⁷ Piyeer, Yakob na Yowan aŋa Yakob ŋaŋ baŋašulunŋ aanwut nin bañaanŋ balonŋ kak kē baŋaša. ³⁸ Wi babanunŋ du uko naweeŋ i katoh kañehanaani, Yetu kašē win dko kē dayewla maakan, bañaanŋ bawooni abot awuuhar. ³⁹ Aneeŋ ašē ji na baka : « we ukaaŋ kē nakŋaat awooni ba? Napoŋ aankeŋi, aŋoyēntŋ ŋoyēntŋ. » ⁴⁰ Bañaanŋ bawo wal mēntŋ ŋi pben Yetu.

Kē ašē do kē bañaanŋ bti bapēni, ajeja ašin na anin napoŋ na biki agakandēraanunŋ, aneeŋ du dko di napoŋ awoonŋ. ⁴¹ Ajeŋ kañen ki napoŋ ašē ji na a : « *Talita kum* » uwoonŋ : « Poon, djaku inaŋal » ⁴² ŋi dko mēntŋ kē anaŋa, apoŋ, kē bañaanŋ bašē ŋonar maakan. Napoŋ aka wal mēntŋ ŋsubal iñeen na ŋtēb. ⁴³ Yetu kē ašē ŋook baka aji bawut kado alonŋ ame, ašē do kē bawul napoŋ kē adee.

6

Yetu aya Nataret

(Maci 13.53-58; Luk 4.16,22,24)

¹ Yetu apēnna da, aya ubeeka wi akušnaaniinŋ, kē baŋašarul bagakandēr na a. ² ŋi unuur wi pnoorfēn, awo ŋi pjukan du *katoh kañehanaani. Bañaanŋ batum banktiinkulunŋ bañoŋari, ašē ji : « ŋunŋ di di i mēntŋ ameenunŋ iko yi? In awululunŋ ušal unŋuŋa wi, kē adoo ji do mlagre mntēntŋ mi na iñen yi nul? » ³ Mēntŋ naŋukan abuk Mariya a i? Mēntŋ abuk anin bi Yakob, Yotet, Yuda na Timonŋ a i? Kē baŋa'ul baŋa, baanwo ŋi na un i? » Kē uko wanŋ uneenan baka pfiyaara.

⁴ Yetu aji na baka : « Naŋapar Našibaŋi, ŋi ubeeka wi nul, ŋi ptoof pi bayituŋ na ŋi katohul meeŋ ŋaŋ di di bañaanŋ bawoonŋ baanji

bamëbana bnuura. »⁵ Mlagre mi adoluŋ ƚaŋ manwoha pjeban bamaakal baloŋ wi apa-fuŋ baka iŋen. ⁶ Aŋoŋar ƚi uko wi bawoon baanfiyaari.

*Yetu ayil banjaŋan iŋeen na batëb
(Maci 9.35; 10.1,5-14; Luk 9.1-6)*

Yetu aya du ŋntanka ŋaŋŋoŋu da aƚup Uƚup Ulil Unuura wi Pŋih pi Naŋibaƚi. ⁷ Ado kë banjaŋan iŋeen na batëb babii. Kë aŋë yiina baka batëb batëb, awul baka mnhina mi pdook ŋntaayi. ⁸ Aji na baka baji ŋaŋ katij pjuuƚi ƚaŋ, baŋë bawut katij uko ude, umaŋ, itaka. ⁹ Aji na baka bawoŋa na iŋapaat na imiŋa yi baƚuun. ¹⁰ Yetu aji na baka : « Woli naban ƚi dko, naƚoon ƚi katoh ki bakyeenkanan te unuur wi nakpënuŋ ƚi dko mënƚ. ¹¹ Woli naban ƚi dko dloŋ kë baanyeenkan abot awo baantiinkan, woli napën, nadan danaan pdëpalën ƚi ihoƚ yi nan : hënk nayuuj baka kë bado buƚaan. »

¹² Wi banjaŋan bayaŋ, baƚup baŋaŋ kë bawo i kawut pjuan kabot kaƚëlëŋ ŋbida. ¹³ Badooŋ ŋntaayi ŋtum abot akër bamaakal batum ukëra ƚi bkow ajeban baka.

*Herod na Yetu
(Maci 14.1-2; Luk 9.7-9)*

¹⁴ Herod naŋih atink kë baŋaŋ bakƚiiniyaan uko wi Yetu ƚiki katimul kapënala. Baji : « Yowan Nabattaar anaƚiŋ ƚi pkeƚ ukaŋ kë awo na mnhina mi pdo mlagre. » ¹⁵ Baloŋ kë bakji *Eli a, baloŋ kak baji Naƚupar Naŋibaƚi a, annaamuŋ na baƚupar Naŋibaƚi bajon. ¹⁶ Wi Herod atiinkuŋ ŋƚup ŋuŋ aŋë ji : « Yowan i ndoon kë bafaali anaƚiŋ ƚi pkeƚ! »

*Pkeƚ pi Yowan Nabattaar
(Maci 14.3-12; Luk 3.19-20)*

¹⁷⁻¹⁸ Herod naŋih abi jej Herodiyana, ahar Filip abuk aŋin aniim, kë Yowan Nabattaar aŋë ji na a : « Bgah bi nja baneenan ŋaŋ ajeŋ ahar abuk aŋin aniim. » Uko waŋ uƚuun kë Herod ado kë bamoba awat ukalabuŋ abot atana na mnkorentu. ¹⁹ Herodiyana aŋoor Yowan abot aŋal pdo bafiŋa, aŋë wo aanhilani, ²⁰ ƚiki Herod aƚi Yowan wi ameen kë awo ŋaŋ natool abot ayiman, aji yeŋana. Herod aji ŋal pdo katiinka, aŋë ji woli atiinka aanji me uko uŋal. ²¹ Unuur uloŋ kë Herodiyana aŋë ka uko udooni bafiŋ Yowan. Unuur mënƚ Herod ado ufettu unkeŋaŋ unuur wi abukiŋ, adu baweek biki dko, baweek biki bangoli, na baŋaŋ bantiinkaniiŋ ƚi Galilay. ²² Poonu abuk Herodiyana mënƚ aneeƚ uki, Herod na biki aduun ƚi ufettu bti kë baŋë lilandëra. Kë Herod naŋih aŋë ji na poonu uŋ : « Heparaan uko wi iŋaluŋ, dwulu wa. » ²³ Abot amehna aji : « Uko bti wi ikheparaanuŋ dwulu wa,

woli idoo ŋal kakib utaak wi naan ƚi ptoof kawulu umban uloŋ. »

²⁴ Napoƚ kë aŋë pën ahepar anin aji : « we wi mbaŋ ahepara ba? » Kë ateema aji : « Bkow bi Yowan Nabattaar. » ²⁵ Poonu ataran akak du naŋih aŋë ji na a : « Dŋal iwulën hënkun ƚi praata, bkow bi Yowan Nabattaar. »

²⁶ Naŋih ajoƚani, kë pmehna pi nul na baŋaŋ biki aduun ufettu baŋë ƚu kë aanhil ppok. ²⁷ Aji na nayeŋ ƚi dko mënƚ aya aƚij bkow bi Yowan. Nayeŋ kë aya faala du ukalabuŋ, ²⁸ aƚij bkow ƚi praata awul napoƚ ŋaŋ, kë aya awul anin. ²⁹ Wi baƚaŋar Yowan batiinkuŋ uko unƚëpuŋ, babi ajeŋ puum pi nul aya moy.

*Yetu ade de'an pntuk pi baŋaŋ
(Maci 14.13-21; Luk 9.10-17; natenan ƚi
Yowan 6.5-13)*

³⁰ Banjaŋan bakak aŋë bi ayit ƚi Yetu, aƚupa uko bti wi badoluŋ na wi bajukanuŋ. ³¹ Kë aŋë ji na baka : « Nabiin na nji du dko dangaaguŋ nanoorfën ntiinku. » Aƚiini haŋ ƚiki baŋaŋ batum baya abi, kë baando hilan ade.

³² Kë baŋë ya na bƚeem du dko dangaaguŋ. ³³ Wi baŋaŋ bawinuŋ baka kë bakya, batum bame uko wi bakdoluŋ. Wal mënƚ wi wi bapënnuŋ ŋbeeka bti aƚi aya du dko mënƚ aban baka da uteek.

³⁴ Wi Yetu akwaliŋiŋ ƚi bƚeem awin pntuk pweek pi baŋaŋ, aŋë ŋaga baka, bawo wo ji ŋkaneel ŋanwoŋ ŋaanka nayafan. Wi wi aŋaŋ awo ƚi pjuan baka iko itum. ³⁵ Jibi unuur ukyaŋ pjoƚ, kë baƚaŋarul baŋë bi aŋoga, aji na a : « Dko di dagaagi kë unuur ubot alow ; ³⁶ dolan baka baya du ŋfët na ŋntanka ŋaŋŋoŋuŋ dko di, bahilna baka uko ude. »

³⁷ Kë Yetu aŋë teem baka aji : « An, Nawulan baka bade bdi di'an. » Kë baji na a : « Njejna ƚuŋ itaka * iliina yaŋ kahilna kanug uko ude pa baŋaŋ biki bti? » ³⁸ Yetu aji na baka : « Nawo na ipoom hum ba? Nayaŋ naten. »

Kë baya aten, abi aji na a : « Nkaha ipoom kaŋeen na ŋƚëb ŋƚëb. »

³⁹ Wi wi aŋaŋ aji na baka bado baŋaŋ baƚo ƚi ujaagal bado kntuk. ⁴⁰ Baƚoona kntuk ki baŋaŋ iŋeen-week, na ki iŋeen kaŋeen. ⁴¹ Yetu ajeŋ wal mënƚ ipoom kaŋeen yuŋ na ŋƚëb ŋƚëb, akat keŋ du baƚi aŋë beeb Naŋibaƚi ƚi iko ide yuŋ, akiteŋ ipoom awul baƚaŋarul bawul baŋaŋ. Akak ado kë bafaŋ baka bti ŋƚëb ŋuŋ. ⁴² Baŋaŋ bti bade ayok, ⁴³ kë baƚij kkaar iŋeen na kteb ki ipoom na ŋƚëb ŋanduƚiŋ. ⁴⁴ ƚi bandeŋ bukuŋ, biŋŋ bawo iŋeen-week ŋyaŋ iŋeen kaŋeen (5000).

* 6:37 Itaka : Itaka mënƚ iwo baluk bi ŋnuur iŋeen-week ŋyaŋ ŋƚëb.

Yetu apos̄ ŧi bdëk duuŧ

(Maci 14.22-32; natanan ŧi Yowan 6.15-21)

⁴⁵ Wi baŋaaj baba'an ba pde, Yetu ado ke baŋasarul bapaya ŧi bteem ajota kadun, baya umban wi Bettayida du bdëk umban wun, ul ke aşe duka aŋiisan baŋaaj. ⁴⁶ Wi adoluŋ baŋaaj bti ke baŋiisi, aşe paya du pnkuŋ aŋehan Naŋibaŧi. ⁴⁷ Wi unuur uyobuŋ, bteem bawo ŧi ptoof pi bdëk, ul ke aşe wo aloolan du pkay. ⁴⁸ Awin baka ke banoor na ppaat wi uyook uwoon uunkyook ataaj na umban wi bakyaaj. Kaya utejan mnjel, ke aşe poŧ ŧi bdëk duuŧ abi adoo la ptep baka.† ⁴⁹ Wi baŋasarul bawinuluŋ ke akpoŧ ŧi bdëk duuŧ, banuŋ aji ujurte wa, aşe fuut idiim, ⁵⁰ bawina bukala bti aşe lënk. Ul, ke aşe ŧiini na baka ŧi dko mënŧ aji : « Nawutan kahaajala, nji a, nawutan kalënk. » ⁵¹ Wi wi aŋaaj apaya du baka ŧi bteem, uyook ke use ŧaŋan. Baŋoŋar maakan, ⁵² na manjoonan, baamme jibi Yetu adoon mlagre mi ipoom, ke itëb yi baka ikak awo ŧi bdëm.

Yetu ajeban bamaakal du utaaŋ wi Genateret

(Maci 14.34-36; natanan ŧi Yowan 6.22-25)

⁵³ Wi bamuuruŋ, aban du pkay du utaaŋ wi bagenateret, bakaban bteem ŧi kaban. ⁵⁴ Wi baheli'an hela ke baŋaaj baŧe yikrën Yetu. ⁵⁵ Baya ŧi utaaŋ bti aŋij bamaakal ŧi ijiin du dko di baŧinkuŋ aji awoo. ⁵⁶ Dko bti di aneejuŋ, du nntanka, nbeeka, nŋfët, baji baŧij bamaakal du bayiti, kakoŋa awut babana woli udoo wo kambiiŋ ki ulankuŋ wi nul ; ke bambanuŋ ka bti bajebi.

7

Udolade wi bajon

(Maci 15.1-20)

¹ *Bafaritay na *bajukan Bgah balon bampënnuŋ Yerutalem babi ayit aŋog Yetu. ² Bawin ke baŋasar Yetu balon ke bakde bë baañŋow inen jibi udolade ujakuŋ. ³ Hënk di uwoon, bafaritay ŧi bayuday bti baanji bade ke baañŋow inen yi baka bnuura. Baji bado haŋ pa pmëban udolade wi bajon. ⁴ Babot awo baanji bade woli bapëna bayiti bë baantul tulan nleef ni baka na meel. Bakak amëban idolade itum yi bajon, ji pñow ikoopa, idunk, na iraata. ⁵ Ukaaj ke bafaritay na bajukan bgah bahepar Yetu aji : « we ukaaj ke baŋasaru baanji baŋaŧ udolade wi bajon, babaa ji bade de bë baañŋow inen? »

⁶ Ateem baka aji : « Itayi afaŋ wi aŋiniyaanuŋ uko wi nan, an balagare, Naŋibaŧi aji ŧi ulibra wi Itayi :

“Pntaali pi paji padëmanaan na mntum ŧaŋ, ke uhaaŧ wi pa use lowën.

7 Pñehan na btejan bi baka iinjakën nin uko ulonj

iko yi bajukanuŋ iwo udolade wi baŋaaj bajën taŋ.”*

⁸ Naji naduk uko wi Naŋibaŧi ajakuŋ kaŧe mëban udolade wi baŋaaj bajën. »

⁹ Akak aji na baka : « Naji napok bnuura uko wi Naŋibaŧi ajakuŋ kaŧe kaŧaŧ udolade wi nan. ¹⁰ Moyit aji : “Mëbaan ŧaŧ na naan bnuura” akak aji : “Ankkaruŋ aŋin këme anin, pkeŧ pakwoon baluk bi nul.”* ¹¹ An, naŧe ji : Woli ñaaj aji na aŋin këme anin : “uko wi nhilanuŋ lah kaŧënknu uwo ‘korban’ (uwoon): uwo wi Naŋibaŧi.” ¹² Naji nadinana keeri awut kado nin uko ulonj kak pa aŋin këme anin. ¹³ Hënk di nagaruŋ uŧup wi Naŋibaŧi na udolade wi nakjukanuŋ. Nabot aji nado iko itum itënŋ yuŋ kak. »

¹⁴ Wi wi Yetu akaaj adu pntuk pi baŋaaj aji na baka : « Natiinkan an bti nabot name. ¹⁵ Nin uko ulonj unwoonuŋ bdiŋ uunhilan kaŧoŋan ñaaj ŧi kës ki Naŋibaŧi, wal wi unkneejuŋ ŧi a. Uko unjaaj upëna ŧi a ujaaj uŧoŋana ŧi kës ki Naŋibaŧi. [¹⁶ Ankaaj ibaŧ itiiŋi atiinkan !] »

¹⁷ Wi Yetu aneejuŋ du katoh alow pntuk, baŋasarul bahepara uko wi uhoŋ ukjukanuŋ. ¹⁸ Kë aji na baka : « An kak hënk di di nawaajuŋ nŋal ? Naamme me ke nin uko ulonj wi bdiŋ unkneejuŋ ŧi ñaaj uunhilan kaŧoŋana ŧi kës ki Naŋibaŧi ? ¹⁹ Uunji uneej ŧi uhaaŧ wi nul, ŧi kayiŋul di di ujaaj uneej, aya kapënan wa du bntëeh. » Hënk ŧi nŋup njuŋ, Yetu adiiiman ke iko ide bti inuura.

²⁰ Aji kak : « Uko unjaaj upën ŧi ñaaj ujaaj ukakana aŧop ŧi kadun ki Naŋibaŧi. ²¹ Hënk di uwoon, du nhaaŧ meet ni baŋaaj di di nŋal njuŋaŋ njaajaŋ njaŧëna, nŋal njanjaaj njaŧij pjuaban pi piint, kakiij, pfin, ²² ppiint na ahar ñaaj këme ayin ñaaj, pñeebar iko, mnŋot, kaguuru, ptuunk, pñal uko wi atëntu, bkuutar, bbeehar, bpën. ²³ Iko iwuŧaan yuŋ bti jiji ipëna ŧi ñaaj meet yul ijaaj iŧu ñaaj kaŧop ŧi kës ki Naŋibaŧi. »

Pfyaar pi ñaaj anwoon aanwo nayuday

(Maci 15.21-28)

²⁴ Yetu apën da, aşe ya umban wi ubeeka wi Tir. Aneej du katoh kalon aşe wo aanŋal bame, ke baŋaaj baŧe mehaara me. ²⁵ Uunjoŋi, ke ñaaj alon j untaayi uneejuŋ ŧi abukul ñaaj aşe tiink ke baŧiiniyaan uko wi nul aşe bi ajot ŧi ihoŧ yi nul. ²⁶ Naaŧ mënŧ aanwo nayuday, awo nafinitet j utaaŋ wi Firi. Akooŧ Yetu aji na adook untaayi, upën ŧi abukul.

† 6:48 Adoo la ptep baka këme aya du baka. * 7:7 Itayi 29.13. * 7:10 Ppën 20.12. * 7:10 Ppën 21.17. * 7:27 Nbuŧ nmpoŧi : Wal mënŧ bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo nbuŧ.

²⁷ Yetu kē aji na a : « Wutan duna bapoṭ bade bayok, uunnuura bajej pde pi bapoṭ bawul ṅbuṣ ṅmpoṭi* . » ²⁸ Ŋaāt ateema aji : « Ajugun, ifañj, kē ṅbuṣ ṅmpoṭi ṅaṣē ji ṅade ituk yi bapoṭ bawatuṅ ṭi umeṣa uṭeeh. » ²⁹ Wi wi Yetu aṣaan aji na a : « Uṭup wi, uṭu kē untaayi upēn ṭi abuku, yaani. »

³⁰ Ŋaāt mēnt akak katoḥul aṭēnk kē napoṭ apiint ṭi kaliṣa, kē untaayi upēn ṭi a.

*Yetu ajeban nadēnēmaan
(Maci 15.29-31)*

³¹ Yetu apēn du umban wi ubeeka wi Tir aṭēpna wi Fidoṅ amuur uṭaak wi Ŋbeeka Iṭeen aṣē ya umban wi bdek bi Galilay. ³² Baṭija nadēnēmaan ankaan aji noor na bṭup, aṣē kooṭa apafa iṭeen.

³³ Yetu ajeja kē balow bañaan, aya agaag. Aṭu'a ikoñ ṭi ibaṭ, aṭēfēj, abana pndemēt, ³⁴ aṣē kat kēs du baṭi, awuuk uhefēnt aṣē ji na ṅiint: « Efata » uwoon « haabṣiin. » ³⁵ Ṭi dko mēnt, ibaṭ ihaabṣaa, kē pndemēt pabot afēnēsa, kē aktiini bnuura.

³⁶ Kē Yetu aṣē ji na bañaan bawut kaṭup nin ṅaan uko unṭēpun. Jibi akneenanuṅ baka, kē babaa ṭiiniyaan ṭiiniyaan maakan uko wi adoluṅ. ³⁷ Bañoṅar pñoṅar pweek maakan aṣē ji : « Ado iko bṭi bnuura, adoo do kē bandēnēmuṅ baktiink, kē babiṣ bṭup baktiini. »

8

Yetu ade de'an bañaan iṭeen-week ṅbaakēr ṅyaas iṭeen

(Maci 15.32-39; Markut 6.30-44)

¹ Ṭi ṅnuur mēnt bañaan batuma tum aṣē wo baanka uko ude, ukaan kē Yetu adu baṭaṣarul aji na baka : ² « Dñaṅa bañaan biki, ṅnuur ṅwajant ṅji ṅji, ṅji bawoon na ṅji abot awo baanka uko ude. ³ Woli dji na baka baṭiṣ, kē baya na ubon, baya jot du bgah te baloṅ ṭi baka bapēnna dko dlow. »

⁴ Baṭaṣarul bahepara aji : « Ṭuṅ di di ṅkkaanuṅ ipoom iwul baka bade badoo bayok? Dko di ṅwoon di dagaagi. »

⁵ Ahepar baka aji : « Nawo na ipoom hum ba? » Kē bateema aji : « Paaj na kalon. »

⁶ Ado bañaan kē baṭo ṭi mboṣ, aṣē jej ipoom paaj na kalon yuṅ, abeeb Naṣibaṭi, akitēṣ aṣē wul baṭaṣarul bawul bañaan. Kē bawul ya baka. ⁷ Bakak awo na ṅṭēb ṅloṅ ṅmpoṭi. Yetu akak abeeb Naṣibaṭi ṭi ṅṭēb ṅuṅ, aṣē wul ṅa baṭaṣarul kē bawul bañaan. ⁸ Bañaan bade ayok, kē indukiin itum kkaar paaj na ploṅ. ⁹ Bañaan banwoon da bawo uko ji iṭeen-week ṅbaakēr ṅyaas iṭeen (4000), kē Yetu aṣē do baka kē baṭiṣi. ¹⁰ Ṭi dko mēnt kē aṣē paya ṭi bṭeem na baṭaṣarul aya uṭaak wi Dalmanuta.

*Bafaritay bahepar Yetu uko unkndi-
imanuṅ kē awo i Naṣibaṭi*

(Maci 6.14; 12.38-39; Luk 11.16,29)

¹¹ Bafaritay babi, awo ṭi pṭiini na Yetu, bala pṭaawana, aṣē hepara uko ulon unkndi-
imanuṅ kē awo ṅaan i Naṣibaṭi. ¹² Yetu awuuk uhefēnt aṣē ji : « we ukaan kē kawuun ki kakhepar uko unkndiimanuṅ kē dwo ṅaan i Naṣibaṭi ba? Dṭupan, na manjoon, nin mēnkdiiman kawuun ki uko ulon. » ¹³ Aduk baka aya apaya kak du bṭeem aṣē ya umban wundu.

¹⁴ Baṭaṣar Yetu baṭilma pṭij ipoom aṣē woḥaara na kaloolan ṭaṅ. ¹⁵ Yetu aji na baka : « Naṭafaraan, nalipariin uko uṭaajanaani pṣon wi bafaritay na wi Herod. » ¹⁶ Bawo ṭi pṭiiniyaan uko wi bawaanuṅ ipoom.

¹⁷ Yetu ammeer ṅu wi baktiiniyaanuṅ aji na baka : « we ukaan kē nakṭiiniyaan uko wi nawaanuṅ ipoom ba? Naanji nawin kabot kayikrēn i? ¹⁸ Iṭēb yi nan idēnēṭi i? Nawo na kēs aṣē wo naanji nawin, nawo na ibaṭ aṣē wo naanji nate. Naanleṣ ¹⁹ wi nkitṣuṅ ipoom kaṭeen pa biint iṭeen-week kaṭeen ṅyaas iṭeen (5000) i? Kē kkaar hum kantumuṅ na ipoom ki ki nayaanaanuṅ ba? » Bateem aji : « Iṭeen na ktēb. »

²⁰ « Kē wi nkitṣuṅ ipoom paaj na kalon pa bañaan iṭeen-week ṅbaakēr ṅyaas iṭeen (4000), kkaar hum kantumuṅ na ipoom ki ki nayaanaanuṅ? » Kē baji : « Paaj na ploṅ. »

²¹ Kē aṣē ji na baka : « Naandobi yikrēnaara ha? »

Yetu ajeban nakuul

²² Yetu na baṭaṣarul baban ufēṭ wi Bettayida, kē baṣē ṭija nakuul aloṅ, akooṭa abana. ²³ Amēbana ṭi kaṭeen, apēn na a ṭi ufēṭ. Aṭu'a iṣuuṅ ṭi kēs, apafa iṭeen aṣē hepara aji : « Iwin uko ulon i? »

²⁴ Wi akompēṣuṅ aṣē ji : « Dwin bañaan, bawo ji mnko mankpoṣuṅ. »

²⁵ Yetu kē akak aṭu'a iṭeen ṭi kēs, kē wi atenun, aṣē jeb ahil ayikrēn iko bṭi apaṭēṣ ya. ²⁶ Yetu kē aṣē ji na a aṭiṣ aṣē wut kaneej ṭi ufēṭ.

Piyeer aji Yetu awoon Krittu

(Maci 16.13-16; Luk 9.18-22)

²⁷ Yetu aya na baṭaṣarul du ṅntanka ṅaṅṅoguu du ubeeka wi Tetare-Filip. Wi bawoon ṭi bgah kē aṣē hepar baka aji : « Bañaan baṣal aji dwo in ba? » ²⁸ Bateema aji : « Balon baji iwo Yowan Nabattaar, kē balon baji iwo Eli, kē balon kak baji iwo aloṅ ṭi baṭupar Naṣibaṭi. »

²⁹ Yetu kē aṣē hepar baka aji : « Kē ṭi an, ṅji dwo in ba? » Kē Piyeer aṣē teema aji : « Iwo Krittu. » ³⁰ Kē aṣē ṣook baka aji na baka bawut kaṭup nin ṅaan uko wi nul.

³¹ Yetu ajun pṭup baka kē *Abuk ṅiint awo i kahaj maakan, kabot kapokana ṭi bantohi, ṭi baṭeṅan baweek na ṭi *bajukan Bgah. Baluṅ

kado bafiņa, unuor uwajantĕn ašĕ naĕa ti pkeĕ. ³² Wi akĕupun uko waņ aankhoņ, aĕiini ajintan. Kĕ Piyeer ašĕ pula kĕ bagaagi ašĕ jun pĕoman na a ti uko wi ajakuņ. ³³ Yetu awuĕga aten baĕašarul ašĕ nĕoman na Piyeer aji : « Lowaan, iwi Tatana, ĕiki iiniĕi kla uko wi Našibaĕi analan, iji kla wi bañaan banalan. »

Hum di di ñaan awoon kaĕaš Yetu?
(Maci 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Yetu ado pntuk pi bañaan na baĕašarul kĕ babii, ašĕ ĕi na baka : « Woli ñaan anjal kaĕašen, awo kaĕilma uleeful, kakunĕa krut ki nul kadinan phaj ĕi nĕi kabot kaĕašen, udole wo ti pkeĕ. ³⁵ Hĕnk di uwoon, anĕalan pĕuuran ubida wi nul alun kawaan wa. Kĕ ñaan ĕi nĕi Yetu na Uĕup Ulil Unuura nĕĕtuun awaan ubida wi nul alun kabuuran wa. ³⁶ We uwoon ñaan aka pyok pi umundu bti woli aneemandĕn ubida unkmĕiin. ³⁷ We wi ñaan ahilanan pwul unĕliun na uhaaš wi nul. ³⁸ Woli ñaan akowara nĕi na nĕup nĕi naan ti kadun ki bañaan biki umundu wi, bandekun Našibaĕi kafĕt abot awo bawan, nĕi *Abuk Niint kalun kakowara baka woli dbi na nwanĕut nĕimanaan na mndĕm mi Paapa. »

9

¹ Yetu akak aji na baka : « Dĕupan na manĕoonan, balon ti bañaan banwoon nĕa ti baankĕet bĕ baanwin Pših pi Našibaĕi pabi na mnĕina. »

Eli na Moyit bapĕn aĕiini na Yetu
(Maci 17.1-9; Luk 9.28-36)

² Wi nnuur paaj nĕĕpun, Yetu aĕej Piyeer, Jakob na Yowan kĕ baya agaag du pĕkun pweek. Kĕ uleeful ušĕ tĕlša ti kadun ki baka, kĕ awo ĕi ñaan nampaĕi. ³ Imiša ĕi nul ikak ĕi unuor abot afaat pfaat pi imeeĕ nin nanaj alon ti umundu aanhil pwul imiša pfaat ptĕnt pun. ⁴ Eli na Moyit kĕ bašĕ winana ti kadun ki baka, awo ti pĕiini na Yetu.

⁵ Piyeer aji na Yetu : « Najukan, uwo bnuura, ĕibi nĕa nwoon ti : nĕan iloona iwajant, kalon kawo ki nu, kalon kawo ki *Moyit, kandukiin ki *Eli. » ⁶ Baĕašar Yetu balĕnk palĕnk pan kĕ Piyeer aando me uko wi akĕupun.

⁷ Kanĕelun kabi awun baka, kĕ pdiim plon pašĕ pĕnna ti ka aji : « I, awoon Abuk naan, dĕala maakan, natiinkana. »

⁸ Ti dko mĕnt, baĕašarul baten dko di bawoon afooyan ašĕ wo baanwin nin alon, Yetu ĕań awoon na baka. ⁹ Wi bapĕnun ti pĕkun ahela, Yetu kĕ ašĕ ĕi na baka bawut kaĕup nin ñaan uko wi bawinun te wi *Abuk Niint aknaĕiin ti pkeĕ. ¹⁰ Bamĕban uko wi ajakuņ na baka, ašĕ ĕiini ĕibi bawoon, ala pme uko wi analan pĕi wi ajakuņ : « Pnaĕa ti pkeĕ. » ¹¹ Baĕašarul bahepara aji : «

we ukaan kĕ *bajukan Bĕah baji Eli awo i kaduna kabi ĕi Krittĕ ado kabi? »

¹² Yetu ateem baka aji : « Na manĕoonan, Eli awo i kadun kabi kakakan iko bti ĕi bĕah. Našal aĕi babubara apiit aĕi Abuk Niint awo i kahaj maakan, kapokana i? ¹³ Kĕ nšĕ ĕupan, Eli adobi bi kĕ badola uko bti wi banalan, ĕibi bapiitun ti a. »

Yetu aĕeban napoĕ anneeĕiin
(Maci 17.14-18; Luk 9.37-43)

¹⁴ Wi Yetu, Piyeer Jakob na Yowan banun du baĕašar Yetu bandukiin, ašĕ win pntuk pweek pi bañaan na *bajukan Bĕah kĕ bakĕiini na baka. ¹⁵ Wi bañaan bawinan win Yetu, ašĕ lĕnkara bti, aĕiira pwula mboš. ¹⁶ Ahepar baka uko wi bakĕiiniyaanun. ¹⁷ Niint alon kĕ ašĕ teemna du pntuk aĕi : « Naweeĕ, dĕĕu abuk naan, awo na untaayi umbišanun bĕup. ¹⁸ Dko di uyaan amobna, uĕi uwata ti mboš, napoĕ kayiĕh, katibrĕn iĕiin, uleeful uĕi ukak kataaĕ. Dkoĕt baĕašaru badook wa kĕ baanhilani. »

¹⁹ Yetu aĕi na baka : « Nawo bañaan bawuĕaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaĕo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? Naĕĕjaan napoĕ. » ²⁰ Kĕ baĕĕja'a. Wi untaayi uwinaranun win Yetu, ašĕ jun pšĕn šĕjan napoĕ kĕ ajot ti mboš, akĕlĕnk, ayiĕh.

²¹ Yetu ahepar ašin napoĕ aĕi : « Lum di di ujunun pwata hĕnk ba? » Kĕ ateem aĕi : « Wi awoon napoĕ nampoĕ te hĕnkun. ²² Nyaaš nĕtum uĕi uwata du bdoo na du meel kado na pĕiņa. Kĕ išaĕle hil pdo uko ulon, kĕĕnkun, ñagi'un. »

²³ Yetu ateem aĕi : « Iĕi nšaĕle hil... Ñaan anfiyaaranun, Našibaĕi ahil pdo iko bti pa a. »

²⁴ Ti dko mĕnt aĕu napoĕ kĕ ašĕ nĕajar aĕi : « Dfiyaari, biin iĕĕnkĕn, nhilna nkak nfiyaar maakan. »

²⁵ Wi Yetu awinun kĕ bañaan batum bakĕi abi ayit kĕ ašĕ lĕbar na untaayi aĕi : « Iwi untaayi, inĕaan kdĕnĕman kabot kabišan bĕup, dĕi ipĕn ti napoĕ i, išĕ iwut kalun kakak ti a. »

²⁶ Wi untaayi ukpĕnun, kĕ napoĕ ašĕ nĕajar alĕtar maakan. Napoĕ awo ĕi ñaan anĕĕun, kĕ bañaan bti bado ĕi aĕĕi. ²⁷ Yetu kĕ ašĕ mĕbana ti kaĕen anaĕana kĕ anaĕi. ²⁸ Wi Yetu aĕišan katoh, agaag na baĕašarul, kĕ bašĕ hepara aĕi : « we ukaan kĕ un, nĕnĕil lah adook untaayi ba? » ²⁹ Kĕ ašĕ teem baka aĕi : « Untaayi utĕnt wun, pĕhehan Našibaĕi ĕań pahilanun pdook wa. »

Uyaas utĕbantĕn wi Yetu akĕupun pkeĕ na pnaĕa ti pkeĕ pi nul
(Luk 9.44-45)

³⁰ Wi bapĕnun ti dko dun, ašĕ muur utaaĕ wi Galilay. Kĕ Yetu ašĕ nĕal bañaan bawut kame. ³¹ Awo ti pĕukan baĕašarul aĕi : « *Abuk Niint awulana du bañaan, bafiņa, unuor

uwajantën ašë naŋa ƚi pkeŋ. » ³² Kë baŋašarul bašë wo baamme uko wi akŋupun abot aŋi phepar apiban baka wa.

Ahoŋ awoonunŋ naweek?

(Maci 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Yetu na baŋašarul batool aya Kaper-nawum. Wi babanunŋ du katoh kë Yetu ašë hepar baka aji : « We wi nakŋiiniyaanunŋ lah du bgah ba? » ³⁴ Kë bašë yomp, ƚiki du bgah bawo ƚi plaŋar ala andëmnunŋ ƚi baka.

³⁵ Yetu aŋo ašë du baŋašarul iŋeen na btëb, aji na baka : « Woli alonŋ aŋal pwo nateek, akakan awo kafetŋ ki batëntul, awo nalempar baka. »

³⁶ Ajeŋ napoŋ alonŋ aŋu'a ƚi ptoof pi baka, amooka, ašë ji : ³⁷ « Naanŋ anyeenkunŋ napoŋ atënti i ƚi katim ki naan, nji ƚi uleef naan i i ŋaanŋ mënŋ ayeenkunŋ, kë anyeenknunŋ, mënŋ nji i ayeenkunŋ, anyilnunŋ a. »

Anwoonŋ aampokun, awo na un

(Luk 9.49-50)

³⁸ Yowan aji na Yetu : « Naweek, ŋwin alonŋ kë akdook ŋntaayi ƚi katimu, kë ŋneenana, ƚiki aanŋi ƚašun. » ³⁹ Yetu ateema aji : « Nawutan kaneenana : Nin ŋaanŋ aanhilar kado mlageŋ ƚi katim ki naan kabot kaŋup uko uwuŋaan ƚi nji ƚi dko mënŋ. » ⁴⁰ Anwoonŋ aampok nja, awo na nja. ⁴¹ Kë ankwulanŋ kaakoopa ki meel nadaanŋ ƚiki nawo i Krittun, alonŋ kayeenk baluk bi awoonŋ i kayeenk. »

Nalipariin

(Maci 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² Yetu akak aji : « Ankdolunŋ alonŋ ƚi bapoŋ biki* ajot ƚi pjuban, uhokan batana ƚi kaŋuŋ plaak pweek bašë bafëla du bdëk. » ⁴³ Woli kaŋen ki nu kaŋu kë ikjuban, falan ka, uhokan iya baŋi na kaŋen kammukŋiŋŋ kë di pya du infernu na iŋeen itëb du bdoo banwoonŋ baankjëmŋa ⁴⁴ [di uboh uwoonŋ uunŋi ukeŋ, kë bdoo baanŋi bajëmŋa]. ⁴⁵ Woli kahoŋ ki nu kaŋu'u kë ikjuban, falan ka, uhokan iya baŋi na kahoŋ kammukŋiŋŋ, kë di pya na ihoŋ itëb du infernu ⁴⁶ [di uboh uwoonŋ uunŋi ukeŋ, kë bdoo baanŋi bajëmŋa]. ⁴⁷ Woli pkëŋ pi nu paŋu'u kë ikjuban, lookŋan pa. Uhokan ineeŋ du Pŋih pi Naŋibaŋi na pkëŋ ploolan kë di bafëlu du infernu na këŋ ktëb, ⁴⁸ di uboh uwoonŋ uunŋi ukeŋ, kë bdoo baanŋi bajëmŋa. ⁴⁹ Balunŋ kaŋu baŋaanŋ bti bdoo jibi bajaanŋ baŋu pnam ƚi mnde. ⁵⁰ Pnam pawo uko unuura. Paŋale yaŋ, nakakanaan we kataabare ki pa? Nawoon na pnam ƚi uleef wi nan nabot natiinkar na batëntan.

10

Yetu aŋiiniyaan uko wi bniim

(Maci 19.1-9; Luk 16.18)

¹ Wal mënŋ kë Yetu ašë naŋa ƚi dko dunŋ, aya umbanŋ wi Yuda, amuur bdëk bi Yordan. Baŋaanŋ batum bakak ayit aŋoga, kë awo ƚi pjukan baka jibi ajonunŋ kado. ² Bafaritay babi aŋoga, baŋal pŋaawana ašë hepara me bgah bi Moyit badinanŋ ŋaanŋ adook aharul ƚi bniim.

³ Kë ašë teem baka aji : ⁴ « We wi Moyit ajakunŋ ƚi uko mënŋ? » Kë baji : « Moyit adinanŋ ŋiŋiŋ apiit ŋaaŋ kakaarta kankyuujuŋ kë bniim babaa, kabaa dooka. » ⁵ Yetu kë ašë ji na baka : « Mndënëm mi ŋhaaŋ ŋi nan manŋuunŋ kë Moyit aŋup uko mënŋ. » ⁶ ƚi ujuni, wi Naŋibaŋi aŋakunŋ umundu, ado baka kë bawo ŋiŋiŋ na ŋaaŋ. ⁷ Ukaanŋ kë ŋiŋiŋ aklunŋ kaduk aŋin na anin, ⁸ kaya kawo na aharul, bukal batëb bti bašë bakak ŋaanŋ aloolan. Hënŋ, baankwo baŋaanŋ batëb, bawo aloolan. ⁹ Naanŋ awutan keeri kagar uko wi Naŋibaŋi anaakrënuŋ. »

¹⁰ Wi bakakunŋ katoh, kë baŋašarul bašë kak ahepara ƚi uko wi ajakunŋ. ¹¹ Kë Yetu aji na baka : « Woli ŋaanŋ adook aharul ašë niim alonŋ, ajuban pjuban pi piinŋ. » ¹² Kë ŋaaŋ akale duk ayinul ašë niimar na ŋiŋiŋ alonŋ, ajuban pjuban pi piinŋ.

Yetu na bapoŋ

(Maci 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ Baŋaanŋ baŋiŋ Yetu bapoŋ pa aban baka, kë baŋašarul bašë ŋoman na baka. ¹⁴ Wi Yetu awinunŋ uko mënŋ ašë deebaŋ, aji na baka : « Nawutan bapoŋ babi ƚi nji, nakneenan baka ƚiki Pŋih pi Naŋibaŋi pawo pi banwoonŋ ji baka. » ¹⁵ Na manjoonan, dŋupan, anŋalunŋ pneeŋ ƚi Pŋih pi Naŋibaŋi awo kanaan na napoŋ. » ¹⁶ Yetu ajeŋ baka, amook abot apaf baka iŋen, aŋehandër baka Naŋibaŋi.

Yetu na ŋiŋiŋ nayok

(Maci 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Wi akpënuŋ pya, kë ŋiŋiŋ alonŋ ašë ƚi, abi ajot ƚi ihoŋ yi nul ašë hepara aji : « Najukan nanuura, we wi nwoonŋ kado kayeenkna ubida wi mnŋo ba? » ¹⁸ Yetu kë ašë teema aji : « Imeha kë Naŋibaŋi ƚaŋ anuuriŋŋ, ukaanŋ kë ikdu'ën nanuura i? » ¹⁹ Ime uko wi bgah bi Moyit bajakunŋ: iinkfij ŋaanŋ, iinkpiinŋ na ayin ŋaanŋ këme ahar ŋaanŋ, iinkkiŋŋ, wutan katapar ŋaanŋ uko wi awoonŋ aandoo, kjeŋ nin uko wi ŋaanŋ ƚi kaguuru, mëbaanŋ ŋaaŋ na naan bnuura. »

²⁰ ŋiŋiŋ kë ašë teema aji : « Najukan, iko mënŋ djuŋ pŋaŋ ya wi nhumunŋ hum te hënkuŋ. » ²¹ Yetu atena ašë magana, aji na a : « Uko uloolan uduki'iiŋ: Yaan iwaap iko yi ikaanŋ bti, iwul itaka bawaanŋ, wal mënŋ ika pyok du baŋi, iŋë ibi iŋaŋen. »

²² Kë ul, wi atiinkunŋ uko wanŋ, ašë ya na pjootanŋ ƚiki ayok maakan. ²³ Yetu aten

* **9:42** Bapoŋ biki Yetu aŋiiniyaan ƚi banfiyaaruŋ, bukal bakakunŋ ji bapoŋ. * **10:18** Këme : We ukaanŋ kë ikdu'ën nanuura ba? Naŋibaŋi ƚaŋ anuuriŋŋ nin alonŋ kak annuura nuura.

bañaan ayitan ašë ji na baťašarul : « Uluŋ katam maakan pa bayok baneej du Pših pi Našibaŋi. » ²⁴ Baťašarul bañoŋar maakan ŋi nŋup ŋi nul. Kë Yetu akak aji na baka : « An bayiŋ naan, utam maakan ŋaan aneej du Pših pi Našibaŋi! ²⁵ Uyoj apel pa untaam wi pnkunkaali uneej ŋi bhër bi kaguja kë di nayok aneej du Pših pi Našibaŋi. »

²⁶ Baťašarul babaa ŋoŋar ŋoŋar maakan ašë ji : « Kë in ahilanuŋ keeri kabuur? » ²⁷ Kë Yetu ašë jaban baka këš ašë ji : « Bañaan bajën baanhilan pbuuran nleef ŋi baka, kë Našibaŋi ašë hil pbuuran baka, ŋiki aambišna biišna nin uko uloŋ. » ²⁸ Piyeer kë ašë ji na a wal mënt: « Un, ŋduko ik bti aťašu. » ²⁹ Yetu ateema aji : « Na manjoonan, dŋupan, nin ŋaan aankduk katohul, babuk ašin, anin, ašin, bapoŋ, këme nŋeehul pa ŋji na Uŋup Ulil Unuura, ³⁰ bë aankyeenk ŋi ŋwal ŋi nŋwoon ŋi nŋyaš iŋeen-week itoh, babuk ašin, banin, bapoŋ na nŋeeh. Iko mënt bti igakandër na mnhaj. Kë du umundu unkmbiin, aka ubida wi mnŋo. ³¹ Batum ŋi banwoon bateek hënkun baluŋ kawo babaaŋsaani kë banwoon babaaŋsaani baluŋ kawo bateek.

Uyaaš uwajantën wi Yetu aŋtupun pkeŋ na pnaŋa ŋi pkeŋ pi nul

(Maci 20.17-19; Luk 18.35-43)

³² Yetu na baťašarul bawo ŋi bgah aya ubeeka wi Yerutalem, kë Yetu ajoton kadun. Baťašarul bahaajala maakan, kë banktašun baka babot awo na palënk. Yetu kë ašë jej kak na a baťašarul iŋeen na batëb, awo ŋi pŋup baka uko unkmbiin kadola. ³³ Aji : « Natenan, un biki biki aya Yerutalem kë bašë luŋ kawul *Abuk ŋiintŋ baŋen baweek na *bajukan Bgah, baluŋ kaji aduknaanaa, pduknaana pi pkeŋ kašë kawula banwoon baanwo bayuday. ³⁴ Babeŋa, katëfjëra, kakoba na itintël, kafinŋa. Unuur uwajantën ašë naŋa ŋi pkeŋ. »

Nawoon balempar batëŋan

(Maci 20.20-28)

³⁵ Yakob na Yowan babuk Febede baya ŋog Yetu ašë ji na a : « Najukan, nŋal idolon uko wi nŋkhepariin. » ³⁶ Kë Yetu ahepar baka uko wi baŋaluŋ ado pa baka. ³⁷ Kë bašë ji : « ŋenun nŋluŋ nŋo alon ŋi kadeenu ki nu, undu ŋi kamayu ki nu wal wi ikyeenkun pših. »

³⁸ Yetu aji na baka : « Naamme uko wi nakŋehanun. Nahilan kahaj† ŋi nji i, këme kayeek batitmu bi nji kayeenkun i? » ³⁹ Bateem aji : « Nhili. »

Yetu kë ašë ji na baka : « Pnkalame pi nji kadaannun, nadaanna pa, batitmu bi nji kayeenkun, nayeenk ba. ⁴⁰ Kë uko wi pŋo ŋi kadeenu këme ŋi kamayu ki naan mënt

nji dwoon kadat bañaan banwoon pŋo da, bankaŋ na pŋo da baluŋ kaŋo da.

⁴¹ Wi banjaŋan iŋeen bandukiin batiinkun uko wi Yakob na Yowan bajakuŋ, ašë dee-baŋër baka. ⁴² Yetu adu baka ašë ji na baka : « Nawini, banjakuŋ aji bawo baših biki nŋtaak baji baših na mnŋot, baweek biki nŋtaak kaŋoorkna bañaan. ⁴³ Unwo kawo haŋ pa an. Anŋaluŋ pwo naweek ŋi an awo katëp ŋëp kawo nalempar batëntul. ⁴⁴ Kë woli ŋaan aŋal pwo nateek ŋi an, awalaan bkowul ado kalempar batëntul. ⁴⁵ *Abuk ŋiintŋ ŋi uleeful aambi bi pa bado kalempara, abi pdo kalempar bañaan kabot kawul ubida wi nul, uwo baluk bankbuuranun bañaan batum maakan.

Yetu ajeban nakuul du ubeeka wi Yeriko (Maci 20.29; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Yetu na baťašarul baban ubeeka wi Yeriko, kë wi bakpënuŋ da na pntuk pweek pi bañaan, Bartime nakuul abuk Time aŋo ŋi kabaŋ bgah awo ŋi bŋehan. ⁴⁷ Wi atinkun kë Yetu i Nataret aŋtëpun ašë jun phuuran aji : « Yetu abuk Dayiŋ, ŋagi'aan » ⁴⁸ Kë wi bañaan batum bawoon ŋi pŋoman na a ayomp, kë abaa huuran huuran maakan aji : « Abuk Dayiŋ ŋagi'aan » ⁴⁹ Yetu kë ašë naŋ aji : « Nadu'ana. » ⁵⁰ Badu nakuul aji na a : « Wutan kalënk, naŋiin, adu'u. » ⁵¹ Kë ašë fël umanta, alut anaŋa aya du umban wi Yetu. ⁵² Yetu aji na a : « we wi inaluŋ ndolu ba? » Nakuul kë aji : « Najukan i naan, dolaan nkak ndo kawin. » ⁵³ Yetu kë ašë ji na a : « Yaani, pfiyaar pi nu pabuuranu. » ŋi dko mënt kë ašë kak awin ; ašë taš Yetu na bgah.

11

Yetu aneej ŋi Yerutalem ji naših (Maci 21.1-9; Luk 19.29-34)

¹ Yetu na baťašarul bañoŋ Yerutalem kakab nŋeeka ŋi Betfage na Betani du umban wi Pnkuŋ pi Mnoliwera* kë Yetu ašë yil batëb ŋi baťašarul. ² Aji na baka : « Nayaan du untanka unwoon ŋi kadunan : uneejan, nawin batan ubuuru umpoŋi wi nin ŋaan awoon aambaan kadapi'aara. Nafënešan wa naŋij. ³ Woli baheparan uko unkayi kë nakfëneš ubuuru, nateem kaji Ajugun anuma wa, woli abaa, ado wa ukak. »

⁴ Baťašar Yetu baya aŋënk kë batan ubuuru umpoŋi ŋi plëman ploŋ kakab bgah, ašë fëneš wa. ⁵ Balon ŋi banwoon da bahepar baťašar Yetu uko unkaŋ kë bafëneš wa. ⁶ Kë bateem baka jibi Yetu ajakuŋ na baka. Kë bawut baka kë bayaa. ⁷ Baŋij ubuuru du Yetu, apënan iyeti yi baka, agur ŋi wa, kë Yetu ašë paya ŋi wa. ⁸ Bañaan batum bašëf iyeti ŋi bgah, balon kë bašëf ikën yi mnjaak yi

† 10:38 Nahilan kadaan ŋi pnkalame pi nji kadaannun. bajaan bado na umbaabu "Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives."

* 11:1 Pnkuŋ pi mnoliwera : Dawoon katim ki pnkuŋ pi

batibnuŋ du uŋeeh. ⁹ Bankpoŋuŋ ŋi kadun ki nul na bankaŋŋuluŋ bahuuran aji :

« *Hotana, †bnuura nuura ŋi Anknbiin ŋi katim ki Naŋibaŋi Ajugun!*⁹ »

¹⁰ *Bnuura nuura ŋi pŋih pankmbiin hēnk, pŋih pi Dayit ateemun!*

Hotana, Naŋibaŋi adēm du baŋi duuŋ. »

¹¹ Yetu aneeŋ du Yerutalem aya du *Katoh Kaweeŋ ki Naŋibaŋi meet. Wi atenuŋ dko bti ayitēn, aŋē pēn pya Betani, ul na baŋaŋaruŋ iŋēn na batēb ŋiki utaakal ubani.

Yetu afēp bko bi bajaan badu bfig (Maci 21.18-19)

¹² Unuur utēbantēn, wi bakpēnnuŋ Betani kē ubon uŋē de Yetu. ¹³ Awin bko bi bajaan bado bfig du kalowan, aŋē ya pten me atēnk da mnko mnlōŋ kade. Wi aŋaŋ aŋog aŋē ŋēnka itoh ŋaŋ, ŋiki wal wi kabuk ki ba uundobi ban. ¹⁴ Wi wi aŋaŋ aŋiini na bko aji : « Nin ŋaŋ aŋaŋk ade mnko mi nu. » Baŋaŋaruŋ kē batiinka.

Yetu adook bawaap du katoh ki Naŋibaŋi (Maci 21.12-17; Luk 19.45-47; natenan ŋi Yowan 2.13-22)

¹⁵ Yetu na baŋaŋaruŋ baban Yerutalem, kē wi banejuŋ ŋi Katoh Kaweeŋ ki Naŋibaŋi, kē Yetu aŋē jun pdook bankwaaŋuŋ na banknuguŋ da. Awat ŋmeesa ŋi batorkaar itaka[†], na iŋij yi bawaap ŋbalab. ¹⁶ Abot aneanan baŋaŋan bankuŋiŋ bado kaŋēpna ŋi Katoh ki Naŋibaŋi meet. ¹⁷ Ajukan baka aji : « Mēnt uko wi upiitaniin ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi i : *katoh ki naan kadu'ana *katoh kaŋēhanaani pa ŋtaak bti*⁹? An kē naŋē do ka *dko dmen-naani di bakijj.* » ¹⁸ Baŋaŋan baweeŋ na *bajukan Bgah batiink uko wi Yetu adoluŋ, aŋē la jibi bakdolunŋ kadoo kafiŋa ; baŋi'a, ŋiki pntuk bti pamaŋ pjukan pi nul maakan. ¹⁹ Utaakal ubanle, Yetu na baŋaŋaruŋ baji bapēn ŋi ubeeka kaŋiŋŋ.

Bko bi bajaan bado bfig bankayi (Maci 21.20-22)

²⁰ Wi Yetu na baŋaŋaruŋ baktēpuŋ na nfa, bawin bko bi bajaan bado bfig kē bakay te du intaafi. ²¹ Piyeer aleŋ uko unŋēpuŋ, aŋē ji na Yetu : « Najukan, tenan, bko bi iŋēpuŋ bakay ŋaŋ. » ²² Kē Yetu aŋē teem aji : « Nafiyaaran Naŋibaŋi. ²³ Na manjoonan, dŋupan, woli ŋaŋ aji na pnkuŋ pi pēnan ŋi iya ijot du bdēk, woli aanwo na ŋŋal ŋtēb, aŋē fiyaar kē uko wi ajakuŋ udolana, Naŋibaŋi kado uko mēnt pa a. ²⁴ Ukaŋ kē ŋi kajakan, uko bti wi nakheparuŋ woli naŋehan Naŋibaŋi, nafiyaaran kē nadobi yeenk yeenk wa. Hēnk Naŋibaŋi ado uko mēnt pa an. ²⁵ Woli naŋehan, aŋē kaar uko ulonŋ na

ŋaŋ, namiirana, Aŋinan anwoonŋ baŋi ahilna amiiran kak ipekadu yi nan. ²⁶ [Kē woli naankmiir, Aŋinan anwoonŋ baŋi aankmiiran kak ipekadu yi nan.] »

Bahepar Yetu ŋaŋ anŋu'uluŋ pdo iko yi akdolunŋ

(Maci 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Yetu na baŋaŋaruŋ bakak Yerutalem, kē wi Yetu awoonŋ du Katoh Kaweeŋ ki Naŋibaŋi apoŋ, baŋaŋan baweeŋ, *bajukan Bgah na bantohi kē baŋē bi aŋoga. ²⁸ Bahepara aji : « Mhina mhōŋ mi mi ikdolnuŋ iko yi ba? In ajakiinŋ kē ihilan kado ya? » ²⁹ Yetu kē aŋē teem baka aji : « Nji, dheparan uko uloolan ŋaŋ, nateemaan, nŋē nŋupan mnhina mi ŋji kadolnuŋ iko yi. ³⁰ In ayilunŋ Yowan pbattaar ba? Naŋibaŋi a kēme baŋaŋ baka? Nateemaan. » ³¹ Kē baŋē wo ŋi plaŋar jibi bawoonŋ, aji : « Woli ŋteem aji Naŋibaŋi ayiluluŋ, aheparun kaji, we ukaŋ kē ŋēnfiyaara. ³² Kē woli ŋji baŋaŋ bayiluluŋ... hee! » Baŋi baŋaŋ ŋiki baŋaŋ bti bafiyaar kē Yowan awo na manjoonan Naŋupan Naŋibaŋi. ³³ Kē baŋē teem Yetu aji baamma anyiluluŋ. » Kē Yetu aŋē ji na baka : « Nji kak, mēnkŋupan mnhina mi ŋji kadolnuŋ iko yi. »

12

Uhoŋ wi balemp biki uwoorta (Maci 21.33-46; Luk 20.9-19)

¹ Yetu abot awo ŋi phoŋ na baŋaŋan banwoonŋ ŋi Katoh Kaweeŋ ki Naŋibaŋi aji : « Niinŋ alonŋ abi tepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiŋu, aŋē biig wa afooyan. Ajip bhēr ado dko dpooŋni, abot akiin bliit bi mnlaak bkuunŋŋaan pa bayeŋ, aŋē dukar wa baŋaŋ balonŋ pa badoki bapooŋle bawula kafah ki nul, aŋē ya bayaas. ² Wi wal wi upooŋ ubanuŋ, kē aŋē yil nalemparuŋ alonŋ du baŋaŋan banwoonŋ du uwoorta pa pyeŋk kafah ki nul. ³ Baŋaŋan bukuŋ mēnt bamob nayili akob, adooka kē akak iŋēn ijint. ⁴ Kē ŋiintŋ ajug uwoorta kē akak ayil du baka nalemparuŋ alonŋ kak. Bakoba ŋi bkow, abot akowandēna. ⁵ Ayil nawajantēn kē bafiŋa. Ayil kak balemparuŋ batum balonŋ kē bakob balonŋ, aŋiŋ balonŋ.

⁶ Kē abukul i amaganuŋ ŋaŋ aduki'aaruŋ, ul i ayilunŋ uyaas ubaaŋŋaani du baka aŋē ji : « Baya kakali abuk naan. » ⁷ Kē wi baŋaŋan biki adukaruŋ uwoorta bawinuŋ abuk ajug uwoorta aŋē laŋar aji : « I, akdukiinŋ na iko yi aŋin, najoh ŋfiŋa, ŋŋē ŋduka na ya. » ⁸ Bamoba, aŋiŋa, ajeŋ puum apēnan ŋi uwoorta afēl. ⁹ Kē we wi ajug uwoorta akdoonŋ ba? Abi, kafiŋ balemp biki aŋuunŋ ŋi uwoorta, kajeŋ wa, kawul balonŋ.

† 11:9 Hotana : †i uheberē dawoonŋ « Buaran » aŋē bi kak uŋup unjaanŋ udēmanaan Naŋibaŋi. ✱ 11:9 Kaŋaam 118.25.26.

‡ 11:15 Batorkaar itaka baji batorkaar bayuday banwoonŋ ŋtaak ŋlon itaka yi baka bahilna banug iko idolni bŋenan babot baluk Katoh Kaweeŋ ki Naŋibaŋi daaŋa. ✱ 11:17 Itayi 56.7.

10 Naanleyiir uko umpiitun ʒi Ulibra wi Naʒibaʒi i?

“Pnduba pi baniw bapokun
pakakun amēban katoh;

11 Uko mēnt uwo udo wi Ajugun
unuura abot awo uñonjarenaan ʒi kēʒ ʒi
nun.”¹⁰

12 Baʒenan baweek, *bajukan Bgah na bantohi bayikrēn kē bukal bakaan kē Yetu akhoñ hañ. Bado na pmoba wal mēnt aʒē ʒi pntuk. Baduka, aya.

Uko wi pluk Fetar daaʒa
(Maci 22.15-22; Luk 20.20-26)

13 Wi uko mēnt uʒepun, bayil du Yetu balon ʒi bafaritay na baʒaʒ Herod balon pa pʒup ʒupana katenna me bahil kaʒaawana. 14 Babi aji na a : « Najukan, nme kē iwo ñaan i manjooan anwoon aanji ʒi nin ñaan abot awo iinji kten uko wi ñaan awoon. Iji kjukan Bgah bi Naʒibaʒi jibi bawoon na manjooan. ʒupun, bgah bi nun badinan nʒuk Fetar naʒih najeenkal daaʒa i? Nwo kaluka da kēme nʒenwo i kaluka da? » 15 Yetu, ame nʒal ni kalagare ni baka, aʒē ji na baka : « we ukaan kē nakdo na pʒaawanaan ba? Naʒijaan pataka nten pa. » 16 Kē baʒi pataka ploñ. Kē aʒē ji na baka : « Kaara di in, na katim ki in iwoon da? » Kē bateem aji : « Fetar. » 17 Kē aʒē ji na baka : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon wi Fetar, naʒē nakakan Naʒibaʒi uko unwoon wi Naʒibaʒi. » Kē baʒē ñonjar bti ʒi uko wi Yetu ajakun.

Pnaʒa ʒi pkeʒ
(Maci 22.23-33; Luk 20.22-39)

18 Unuur mēnt, *Bataduk balon babi ʒi Yetu, bukal bajaan baji pnaʒa ʒi pkeʒ paanwo. Baji na a : 19 « Najukan, Moyit apiit pa un aji : Woli ñaan aka abuk aʒin kē akeʒi, aʒē duk ñaaʒ anwoon aambuki, ayeenkan ahar abuk aʒin mēnt ahilna abukara bapot. 20 Kē uʒē bi ka biinʒ paaj na alon banʒaarun. Nateek aniim ñaaʒ aʒē keʒ bē aambuki. 21 Natēbantēn kē aniim ñaaʒ mēnt akak akeʒ kē aambuki. Kē uwo hañ pa nawajantēn. 22 Kē nin alon ʒi biinʒ paaj na alon bantaarun bukun aanduk napot. Wi bakeʒun bti, ñaaʒ kē akak akeʒ. 23 Kē hēnkun, woli bañaan balun anaʒa ʒi pkeʒ, awo ahar in ʒi baka, wi bukal paaj na alon bti baniimulun? »

24 Yetu ateam baka aji : « Mēnt ppaam nʒup ni Ulibra wi Naʒibaʒi na mnhina mi nul pakaan kē nakneem i? 25 Hēnk di uwoon, woli bañaan balun anaʒa ʒi pkeʒ, biinʒ baankdo kajej baat, kē baat baankniima : bawo wal mēnt ʒi nwanjant ni baʒi. 26 Kē ʒi uko wi pnaʒa ʒi pkeʒ, naanleyiir Ulibra wi Moyit ʒi dko dankʒiniyaanun uko wi bgof bankyikun, jibi Naʒibaʒi ajakun na Moyit aji :

“Dwo Naʒibaʒi i Abraham, i Itaak, na i Yakob”?
»²⁷ Yetu akak aji : « Naʒibaʒi aanwo keeri i bankeʒun, awo i bajeb. Naneem bnuura. »

Uko undēmnun ʒi iko yi bgah bajakun
(Maci 22.24-40; natenan ʒi Luk 10.25-28)

28 Alon ʒi *bajukan Bgah antiinkun baka awin kē Yetu ateam bnuura, abi añog ahepara aji : « ʒi iko yi bgah bajakun, uhoñ udēmnun dēm ba? » 29 Yetu ateam aji : « Undēmnun dēm wii wi “Tiinkan, iwi Itrayel : Ajugun Naʒibaʒi i nun awoha aloolan ʒañ. 30 Iwo kanjal Ajugun, Naʒibaʒi i nu, na kaʒēbu bti, na uhaaʒu bti, na uʒalu bti, na uforta wi nu bti.”³¹ Uko unyeenkun ʒi wa wii wi : “Iwo kanjal atēnu jibi inaluñ uleefu.”³² Nin uko ulon ʒi bgah uumpel pel iko yi. »

32 Najukan Bgah aji na a : « Uwo bnuura Najukan, iʒup manjooan : Naʒibaʒi awoha aloolan ʒañ, uunkak aka alon kak. 33 Kē pʒala na kaʒēb bti na uʒalu bti, na uforta wi nu bti, na pʒal atēnu jibi inaluñ uleefu upel iʒenjan bti yi baʒenanun na yi bañjarun Naʒibaʒi.

34 Yetu awin kē aʒiini na mntit aʒē ji na a : « Iinlow Pʒih pi Naʒibaʒi. » Nin alon aankak añoom phepara uko ulon.

Hum di di Krittu ahinanun kawo abuk Dayiʒ

(Maci 22.41—23.7; Luk 20.41-47)

35 Yetu ajej bʒup awo ʒi pjukan du Katoh Kaweek ki Naʒibaʒi aji : « Hum di di *bajukan Bgah bahilanun kaji Krittu awo abuk Dayiʒ ba? 36 Dayiʒ ul, Uhaaʒ wi Naʒibaʒi udola kē aʒup ʒi uko wi Krittu aji : Naʒibaʒi Ajugun aji na Ajugun :

ʒoon ʒi kañen naan kadeenu

te ndoo ndo baʒooradu
ido kapafna baka ihoʒ.

37 Dayiʒ ul, ʒi uleeful, aji du Krittu kaji Ajugun, hum di di ahinanun keeri kawo Abuk Dayiʒ? » Pntuk pweek pawo ʒi ptiinka aʒē lilan maakan.

Nadoon kalipara bajukan Bgah
(Maci 23.1-36; Luk 20.45-47)

38 Yetu aji na baka ʒi pjukan pi nul aji : « Nalipariin *bajukan Bgah, bukal banjaan banjal pñay na imiʒa iyul, kanjal banohntēn baka ʒi dko di bañaan batum, 39 kanjal pʒo ʒi kadun ʒi itoh iñehanaani na ʒi iʒin inuura ʒi nʒettu. 40 Baji bade bka bti bi baat bayot, kabot kadaar kajon ʒi pñehan Naʒibaʒi pa pwinana. Naʒibaʒi alun kakob baka kakob kandēmnun maakan. »

Uʒen wi ñaaʒ nayoʒ najuuk
(Luk 21.1-4)

41 Yetu aʒo ataʒan na dko di bajaan bawatna itaka pa Katoh Kaweek ki Naʒibaʒi. Aten jibi bañaan bakwatun itaka da. Bayok batum

bawat itaka itum. ⁴² Naaŋ alonj nayoŋ najuuk kē ašē bi awata ktak-ktēb tañ.

⁴³ Kē Yetu ašē du baŋašarul aji na baka : « Dŋupan na manjooan, ŋaaŋ nayoŋ najuuk i awul apelan baŋaaŋ bti banwuluj itaka. ⁴⁴ Banwuluj bukuŋ bti bawul itaka yi bawooŋ baanumaa, kē ul ŋi bwaan bi nul ašē wul itaka bti yi anumiiŋ pa pde. »

13

*Yetu aŋup pjoŋ pi katoh ki Našibaŋi
(Maci 24.1-3; Luk 21.5-7)*

¹ Wi Yetu akpēnuŋ ŋi Katoh Kaweeŋ ki Našibaŋi, kē alonj ŋi baŋašarul ašē ji na a : « Najukan, tenan knduba kweeŋ na ŋniw ŋnuura ŋi babomanaanuj Katoh Kaweeŋ ki Našibaŋi. » ² Yetu ateema aji : « Iwin ŋniw ŋweeŋ ŋi? Nin plaak paankduka kapaf ŋi ptēŋ pa, mangarandēr bti. »

³ Yetu na baŋašarul baban du *pnkuŋ pi mnoliwera, kē Yetu ašē ŋo ataŋ na Katoh Kaweeŋ ki Našibaŋi. Wi bi Piyeer, Yakob, Yowan na Andre bagaaguŋ na a, ašē hepara aji : ⁴ « Tŋupun, lum di di uko waŋ ukwoonj, kē we ukyuujuŋ kē iko mēnt bti iŋogan ŋi pban. »

*Wal wi mnhaj mnweek mankjunuŋ
(Maci 24.4-14; Luk 21.8-19)*

⁵ Yetu awo ŋi pji na baŋašarul : « Naŋafaraan alonj aguuran. ⁶ Baŋum baluŋ kabi na katim ki naan kaji bawooŋ Krittu, kaguur baŋaaŋ baŋum. ⁷ Wali naluj atiink ŋgut, abot atink kē baktiiniyaan uko wi ngut na pgarandēr, nawutan kalēnk : iko mēnt iwo i kawo. Nameen kē uundobi wo uba umundu. ⁸ Utaak unaŋa ugut na utaak ulonj, pših pagut na ploŋ. Du ŋmban ŋtum, mboš manluŋ kašintar, ubon uweek ubot uwo. Iko mēnt bti ikwoonj ujuni wi mnhaj mnweek, ji mnhaj mi ŋaaŋ ankyaan kabuk. »

⁹ Naŋafaraan an ŋi ŋleefan ; baŋooŋan du ŋruha, kakoban na itintēl du itoh iŋehanaani, kaŋooŋan du kadun ki bantuŋa na ki baših, ŋiki nafiyaarēn. Wal mēnt naŋup baka uko wi nameeŋ ŋi ŋji. ¹⁰ Uŋup Ulil Unuura uwo i duna kaŋupana ŋi ŋtaak bti. ¹¹ Wali bamoban aŋooŋ du uruha, nakdo kaŋaaf uko wi nakyaaŋ kaŋup, uko unkyaaŋ kabi ŋi bkowan wal mēnt naŋupana wa, ŋiki mēnt an nakdoonj kaŋiini, Uhaaš wi Našibaŋi wa. ¹² Naaŋ aluj kakeešaar abuk ašin kado bafiŋa. Ašin napoŋ aluj kakeešaar abukul kado bafiŋa, bapoŋ banaŋara bajug baka kado bafiŋ baka. ¹³ Katim ki naan kaŋu baŋaaŋ bti bašooran. Kē anšaaŋ amēban kalint te kaban, abuur. »

*Mnhaj mnweek
(Maci 24.15-22; Luk 21.20-24)*

¹⁴ Yetu akak aji : « Woli nawin uko uwuŋaan maakan unjaan ŋuŋapan * kē uwo ŋi dko di uwoonj uunwo kawo – Iwi inkleyiiruj yikrēnēn. Baŋaaŋ bankwoonj du utaak wi Yuda bakeeriin baŋi baya du inkuj iweek. ¹⁵ Anŋooŋ du ušaala awutan kaneerjar uko ulonj. ¹⁶ Anwoonj du ŋteeh awutan kakakar bayeti bi nul du katoh. ¹⁷ Nnuur mēnt, baat bankwoonj na iyin, na bankbootanuŋ bawuŋan. ¹⁸ Naŋehaan uko mēnt uwut kaban ŋi wal wi ušubal na mpoj. ¹⁹ Nnuur mēnt ŋawo ŋnuur ŋi mnhaj. Mnhaj manwoonj maambaan kawohara wi Našibaŋi aŋajuŋ umundu ; kē mnhaj mntēnt muŋ maankak aluj kawo nin uyaaş ulonj kak. ²⁰ Kē woli Ajugun aantinktēn lah ŋnuur mēnt, nin ŋaaŋ aankduka duka kado kahēfēnt ; kē baŋaaŋ biki adatuŋ bašē ŋu kē atiinkntēn ŋa. ²¹ Woli alonj ajakan : “Nate-nan, Krittu awo du dko daŋ” kēme : “Awo du dko dimon” nakfiyaara. ²² Baŋaaŋ baluŋ kanaŋa kaŋilan kaji bawooŋ Krittu na baŋupan Našibaŋi. Bado mlagre na iko iŋonjaraŋaan pa woli bahilani baguur biki Našibaŋi adatuŋ. ²³ Naŋafaraan keeri, ddobi ŋupan iko bti inkluŋ kabi. »

*Ubi wi Abuk Niiŋŋ
(Maci 24.29-31; Luk 21.25-28)*

²⁴ « ŋi ŋnuur mēnt, wi mnhaj manktēpuŋ, unuur ujēmša, pli paankak anuur, ²⁵ ŋjah ŋajotna baŋi. Iko bti yi baŋi iŋintar. ²⁶ Wal mēnt, bašē bawin *Abuk Niiŋŋ ado kabi ŋi infēluŋ, awo na mnhina mnweek maakan na mndēm. ²⁷ Ayil wal mēnt ŋwanjuŋ ŋaya dko bti ŋi umundu, ŋaya du kabaŋ ki baŋi na ki umundu ŋaŋonkrēn biki adatuŋ. »

*Pjukan pi mnko
(Maci 24.32-35; Luk 21.29-33)*

²⁸ « Natenan ŋi mnko : Wi inah ijunan jun pluuman kē itoh ikpēn naji nayikrēn kē pti paŋogani. ²⁹ Hēnk di ukwohan pa an kak : woli naluj awin iko yanj kē ibani, nameen kē Abuk Niiŋŋ aŋogi, awo ŋi plēman. ³⁰ Na manjooan, dŋupan, kawuuŋ† ki kaanktēp bē iko yi bti iinwinanaa. ³¹ Baŋi na mboš ŋaba, kē ŋtup ŋi naan ŋašē wo ŋaankba. ³² Kē unuur wi iko mēnt bti ikbiin, kēme woori mēnt, nin ŋaaŋ alonj aamme me wa, mēnt ŋwanjuŋ ŋi baŋi, mēnt ŋi Abukul a, Našibaŋi Paapa tañ ameeŋ wa. »

*Nawoon bten
(Maci 24.36-51; Luk 21.34-36)*

³³ « Naŋafaraan, nawoon bten, naamme wal wi uko mēnt ukbanuŋ. ³⁴ Uwo ji ŋiiŋŋ ankyaan bayaaš ašē dukar balemp katoh, andoli na ulemp wi nul, aji na nayeŋ bgah awo bten. ³⁵ Nawoon keeri bten, naamme

* 13:14 Baŋiiniyaan ŋi uko wi kaduŋ ki untonj wi bagrek wi baŋuŋ du Katoh Kaweeŋ ki Našibaŋi ; natenan ŋi Daniyel 9:27; 11.31; 12.11. † 13:30 Kēme Umundu wi ŋwoonj wi.

woori wi ajug katoh akbiin, naamme me abi na utaakal këme na utejan mnjel, këme uhaan nguk këme na nfa. ³⁶ Nalipariin akur kur aban ašë ʔenkan nawo ʔi bnoj. ³⁷ Uko wi nji kaʔupanaj, dʔup wa bañaan bti, nawoon bten. »

14

Bala pʔin Yetu

(Maci 26.2-5; Luk 22.1-2)

¹ Ufettu wi ipoom indaʔ na *Ufettu wi Mbuur ʔaduka ʔnuur ʔtëb, kë baʔenjan baweek na *bajukan Bgah bašë la jibi bakdoli mntit kadoo kamob Yetu kaʔina. ² Baji : « ʔwut kado nin uko ulonj ʔi ufettu, ji bañaan babi bašintar. »

Ñaaʔ alon ajees Yetu ukëra ujuj ulil pʔëkëñ ʔi bkw

(Maci 26.6-13)

³ Yetu awo du ubeeka wi Betani du katoh ki Timonj i bajaanj badu namaak bdo. Wi bawoon ʔi pde, ñaaʔ alon kë ašë bi na ukëra ujuj ulil pʔëkëñ ʔi pʔukar pmpoʔi pi banugnun itaka itum. Ukëra mënʔ ubo-manaan bko bi bajaanj bado nardu abot atam maakan. Afom pa ašë jees ukëra ʔi bkw bi Yetu.

⁴ Kë bañaan balon bašë wo baanlilani, banur ʔuran aji : « We ubaan awo pʔok ukëra pi ba? ⁵ Woli bawaap lah wa baka uko umpelun baluk bi ušubal*, kajej itaka mënʔ kawul bajuuk. » Badeebaʔër ñaaʔ.

⁶ Kë Yetu ašë ji na baka : « Nawutana, we ukaan kë naknoorana ba? Ado uko unuura pa nji. ⁷ Bajuuk, nawo na baka ʔnuur bti, nahilan kado baka bnuura, wal wi naknumiin, kë nšë wo mënkw na an ʔnuur bti. ⁸ Ado uko wi ahilanun pdo, adobi ʔu ʔu ukëra ujuj ulil pʔëkëñ ʔi uleef naan pa umoy. ⁹ Na manjoonan, dʔupan, dko bti di baʔupun Uʔup Ulil Unuura, baʔup kak uko wi ñaaʔ i adolonj, kalesna'a.

Yuda Itkariyot aʔu na pwaap Yetu

(Maci 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Yuda Itkariyot, alon ʔi banjañan iñeen na batëb aya du baʔenjan baweek pwul baka Yetu. ¹¹ Wi batiinkulun, balilani ašë honja itaka. Kë ašë wo ʔi pla jibi akdolonj kadoo kawul baka Yetu.

Baʔasar Yetu babomandër ufettu wi mnjeeh

(Maci 26.17-25; Luk 22.7-13; Yowan 13.21-30)

¹² ʔi unuur uteek wi ufettu wi ipoom indaʔ, wi bañaan bajaanj bafin ʔkaneel pʔenanaan ufettu wi mnjeeh, baʔasar Yetu baji na a : « ʔun ʔi injalun nya ʔbomandër ideena kañah ki ufettu. » ¹³ Ayil wal mënʔ baʔasarul batëb,

aji na baka : « Nayaan du ubeeka, naya kayit na ñiinʔ alon ankuñin pɔunk pi meel : naʔaşana. ¹⁴ Katoh ki akneejuj, najakan na ajug katoh mënʔ : “Najukan aji : ʔun di meeʔ di akdeenun pde pi ufettu na baʔasarul dawoon?” ¹⁵ Ayuujan meeʔ dhaan du bko duuʔ danwoon na iko yi naknumiin bti, dul di nakyaan kabomandërun ʔhilna ʔde pde pi ufettu. » ¹⁶ Baʔasarul baya, aban du ubeeka, aʔenk kë iko iwo bti jibi ajakun na baka kë baboman pde pi ufettu.

Yetu aʔup kë alon ʔi baʔasarul alun kawaapa

(Maci 26.20-25; Luk 22.14; natenan ʔi Yowan 13.21-30)

¹⁷ Wi utaakal ubanun, Yetu aban na baʔasarul iñeen na batëb. ¹⁸ Wi baʔoon awo ʔi pde, Yetu aji : « Dʔupan, na manjoonan, alon ʔi an, ankndeej na nji alun kawaapën. » ¹⁹ Bajooʔani, kë andoli ašë wo ʔi phepara aji : « Woon nji a i? » ²⁰ Kë ašë ji na baka : « Alon ʔi an baʔasar naan iñeen na batëb, anktuun kañen na nji ʔi praata. ²¹ Aa, *Abuk Ñiinʔ awo kakeʔ jibi upiitanin ʔi a ʔi Ulibra wi Našibaʔi, kë anšaan awula ašë wuʔan. Uhokan lah awo aankbuka. »

Yetu aʔup aji Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.26-29; Luk 22.17-20,31-34)

²² Wi bakdeej, Yetu ajeje kapoom, abeeb Našibaʔi, akitëš ka, awal baka ašë ji : « Najajan, uleef naan wii wi. » ²³ Abot ajeje pnkalame pi poot, wi abeebun Našibaʔi aba, ašë wul baka badaan, kë badaan bukal bti. ²⁴ Aji na baka : « Pñaak pi naan pii pi, pankntulun pa pntuk pweek maakan, pi Našibaʔi aʔenjanaanun bhojar. ²⁵ Dʔupan, na manjoonan, nin mënka adaan poot te unuur wi iko bti ikkakuñ ihalu du Pših pi Našibaʔi. »

²⁶ Bayeeh añaamarën aba, ašë pën pya du *Pnkun pi Mnoliwera. ²⁷ Yetu aji na baka : « An bti nadukën, jibi upiitun ʔi Ulibra wi Našibaʔi :

“Dkob nayafan kaʔin,

ʔkaneel ʔašë ʔawayšër”[✶]

²⁸ Kë wi nji kanañin ʔi pkeʔ, djot kadun kayoonkan du Galilay. »

²⁹ Piyeer aji na a : « Woli bañaan bti baya aduku, nji mënkduku! » ³⁰ Yetu ateama aji : « Na manjoonan dʔupu, na utejan wi, ji uguk udo kahaan uyaas utëbanʔen, iwi, ipok ʔyaas ʔwajant kaji iimme'en. » ³¹ Kë Piyeer ašë taman maakan aji : « Woli ddoow i pkeʔ na iwi, nin, mënkpok kaji mëmme'u. » Kë bukal bti bakak aji hanj.

Du Gettemaniya

(Maci 26.36-46; Luk 22.40-46)

* 14:5 Uko umpelun baluk bi ʔnuur iñeen-week ʔyaas ʔwajant.

✶ 14:27 Takariya 13.7.

³² Baban du dko di bajaanj bado Gettemaniya k  Yetu a   ji na ba  sarul : « Na oon  i, dya p nehan Na iba i. » ³³ Ajeji na a Piyeer, Yakob, na Yowan a   jun phaajala na p tiink mnhaj  i uhaa  wi nul. ³⁴ Aji na baka : « Uhaa  wi naan ujo ani, pjo an pdi  maakan k  ndo kita ; nadukiin  i nawo bten. »

³⁵ K  wi ajohariin aya low nti u, a   jot  i mbo  a nehan Na iba i, aji woli uhilan lah kawo, mnhaj mankrmbiin mi manlowa. ³⁶ Aji : « Abba , Paap, iwi inhiniin iko bti, lowaan mnhaj mi  i nji ; us  uwut kawo uko wi njalun, wi injalun ukdolaniin. »

³⁷ Yetu akak a     nk ba  sarul k  baknoy nt, k  a   ji na Piyeer : « Fimon, injoy nt? Iinhilan awo bten uwoori uloolan  an. ³⁸ Nawoon bten nado ka nehan nawutna kajot  i kaguuru. Uhaa  wi nan unjal pdo bnuura k   leefan na   wan uforta. »

³⁹ Akak aya alow baka a nehan Na iba i awo  i pkakal   utup wi a upun  i kateeku. ⁴⁰ Awug a akak, a  nk ba  sarul k  baknoy nt, k   ki baka kadit  bnoy, baamme uko wi bakteemulu. »

⁴¹ Yetu akak uya   uwajant n du ba  sarul a  nk k  baknoy nt a   ji na baka : « Nanjoy nt n, nanoorf nan. Uko m nt  ubaa. Wal wi *Abuk Niin  awoon i kawulana  i i en yi bado bu anan ubani. ⁴² Nana iin nyal Natanen, ankwaapnun a ogi, awii wi. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Luk 22.47-53)

⁴³  i dko m nt, wi Yetu ahumu  ka iini, k  Yutat, anwoon alon  i banja an i een na bat b, a   wuj na pntuk pi ba aan banwoon na ikej na induk. Ba enan baweek na *bajukan Bgah na bantohi bayilun baka. ⁴⁴ Yuda, anwaapulu  aji na baka, h nk di di nakmeenun  naan m nt, aji : « I nji kamookun, ula namobana, nawutan kado abuur. » ⁴⁵ Wi abanaan ban a og Yetu a   ji na a : « Najukan » a   mooka. ⁴⁶ Bukundu k  ba   d pa  i a amoba. ⁴⁷ Alon  i banwoon da ap nan kej atib nalempar na ih i ba enan, abi fala fal kaba .

⁴⁸ Yetu k  a    iini na baka aji : « Dwo nado bu aan i, k  nado bi pmob n na ikej na induk? ⁴⁹ N nuur bti dji kawo na an du Katoh Kaweek ki Na iba i kajukan, k  naamob n. K  uko wi Ulibra wi Na iba i ujakun uwoon kadolana. » ⁵⁰ K  wal m nt, ba  sarul bti ba    i aduka.

⁵¹ Na  a alon anguradiin bla n  an ak a ulu. Bamoba, ⁵² k  a   wutan bla n a i byi u.

Ba o  Yetu du uruha wi bayuday

(Maci 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; natanen  i Yowan 18.13-15)

⁵³ Ba o  Yetu du uko na ih i ba enan. Ba enan baweek, bantohi na *bajukan Bgah bayit da bti. ⁵⁴ Piyeer k  a   low du kaf  a a a te du blay me  bi katoh kaweek ki na ih i ba enan. A o na balemp a ema. ⁵⁵ Ba enan baweek na baway   b up bti bantukiin bala uko utapar Yetu kahilna kado bafina a   wo baanwini. ⁵⁶ Batum baji batapara k  n up ni baka na   wo n anji n ayeenkiir. ⁵⁷ Balon baji bana a katapara kaji : ⁵⁸ « N iinka k  aji afom Katoh Kaweek ki Na iba i, ki i en yi ba aan ibomanun, ka   kaniw  i n uur n wajant, kalon ki i en yi ba aan iwoon iinkboman. » ⁵⁹ Baando  iinkar  iinkar  i utup wun. »

⁶⁰ Na ih i ba enan ana a wal m nt ana   i ptoof pi baka a   hepar Yetu aji : « Inkhepna  i uko wi ba aan biki bak upu   i iwi i? » ⁶¹ K  ul a   yompa yomp, aanji nin uko ulon. Na ih i ba enan akak ahepara aji : « Na iba i i n aan n d man, iwi iwoon Krittu Abukul i? » ⁶² Yetu ateema aji : « Nji a. K  na   lun kawin n nji *Abuk Niin  n o  i kadeenu ki *And mun Maakan. Nalun kawina kak ado kabi na inf lun yi ba i. »

⁶³ K  na ih i ba enan a   tow imi a yi nul  aji : « N doona we kak bamaar ba? ⁶⁴ Natiink bti k  akar Na iba i. We wi na alun  i uko wi ba? » K  bukal bti ba   ji aduknaanaa, awo i pke . ⁶⁵ Balon bawo  i p f j ra, awuna kaara akoba a   ji na a : « Iwi, Na upar Na iba i,  upan  naan ankobiin. » K  balemp ba   wo  i pkoba.

Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.69-75; Luk 22.56-62; natanen  i Yowan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Wi Piyeer awoon  i u eeh, du blay, k   naat alon  i balemp biki na ih i ba enan a   ban. ⁶⁷ Wi awinun Piyeer k  akt ma, a alana a   ji na a : « Iwi kak ibi wo na Yetu i Nataret. » ⁶⁸ K  a   pok aji : « Iji we? M ndo me me uko wi injalun p up. » Atool pp n du blay bi bdig [k  uguk us  haan].

⁶⁹ N aat nalemp awina a   wo kak  i pji na banwoon da : « Awo  i baka. » ⁷⁰ K  Piyeer akak apok. Uunjoni k  banwoon da ba   wo  i pji na a : « Iwi, na manjoonan, iwo alon  i baka, idoo wo i utak wi Galilay. » ⁷¹ K  a   mehna aji na Na iba i af pa woli aank up manjoonan, awo  i pji : « M mme  iint i najaku  h nk. »

⁷²  i dko m nt k  uguk us  haan uya   ut bant n. K  Piyeer a   le  utup wi Yetu abiin aji na a : « Ji uguk udo kahaan uya   ut bant n ipok n ya  n wajant kaji iimme n. » A i wal m nt, ap n bdig awooni.

15

Bañoof Yetu du kadun ki Pilat

(Luk 23.1-5,13-25; Maci 27.1-2,11-14; natanan *ti Yowan 18.28-38*)

¹ Wi nfa mambanar ban kē baṭeṇan baweeḱ baṣē ṭo ayit na bantohi, na *bajukan Bgah na bañaar bti biki uruha wi bayuday. Bado kē batan Yetu aṣē ṇōoṭa aya wul Pilat. ² Kē Pilat aṣē hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naṣih i bayuday i? » Kē atem aji : « Iwi, ijakuṇ haṇ. » ³ Baṭeṇan baweeḱ batapara iko itum. ⁴ Pilat kē akak hepara : « Iinka uko ulon ṭup i? Iinwin iko yi baktapariṇ bti? » ⁵ Kē Yetu aanteema teem nin uko ulon, kē Pilat adoo ṇoṇar.

⁶ Ufettu undoli Pilat aji wutan pa bañaar biki aṣihuṇ nakalabuṣ i baheparun. ⁷ Kē ṇiṇiṇṭ alon i bajaar bado Barabaat aṣē wo ukalabuṣ, ul na bañaar balon banfiṇun ṇaar wi bakyewlanuṇ ubeeka.

⁸ Pntuk pabi aṣē wo ṭi phepar Pilat uko wi ajonun kado baka. ⁹ Pilat aji na baka : « Naṇal nwutanan naṣih i bayuday i? » ¹⁰ Ame kē baṭeṇan baweeḱ bakuj Yetu, ukaar kē baṭija'a. ¹¹ Kē baṭeṇan baweeḱ baṣē wuuk pntuk paṭēp ṭēp paji awutan baka Barabaat. ¹² Pilat akak ajeḱ bṭup aṣē ji : « We wi nji kadoon keeri na i najaar nado naṣih i bayuday? » ¹³ Kē bakak ahuuran aji : « Paṇana! » ¹⁴ Pilat aji na baka : « Buṭaan bhon bi bi adoon ba? » Kē babaa huurana huuran maakan aji : « Paṇana! » ¹⁵ Jibi Pilat aṇaluṇ pdo uko unliṇun pntuk, awutan baka Barabaat, aṣē do kē bakob Yetu na itintēl, aṣē wul baka a bapan.

Bangoli babeṇ Yetu

(Maci 27.27-31; natanan *ti Yowan 19.2-3*)

¹⁶ Bangoli bañoof Yetu du blay bi katoh ki Pilat nantuṇa, aṣē do batēṇṭ baka bti. ¹⁷ Bawoharēna bayeti bjeenkal jud, abot aṣiir iyiw ado ukēl aṭu'a ṭi bkow*. ¹⁸ Bawo ṭi pnohtēna aji : « Ṇwulu mboṣ, iwi naṣih i bayuday. » ¹⁹ Bakoba ṭi bkow na pmul, atēḱjēra abot aṇup ṭi kadunul, kawo ji badēmana. ²⁰ Wi babeṇuluṇ aba, bapēnan bayeti bjeenkal akakana imiṣa yi nul, aṣē pēn na a pya kapan ṭi krut.

Bapan Yetu

(Maci 27.32-44; Luk 23.26-43; Yowan 19.17-27)

²¹ Baṭu ṇiṇiṇṭ alon i katim ki Timon, i ubeeka wi Kiren ampēnnun ṭeḱeḱ pkuṇa krut ki Yetu, awo aṣin bi Alektandēr na Rufut. ²² Bañoof Yetu du dko di bajaar bado Golgota uwoon « Kaheem ki Bkow. » ²³ Bawula poot pi banaakrēnuṇ na bko bi bajaar bado miir kē apok pdaan. ²⁴ Bapaṇa afaaṣiir

imiṣa yi nul, wi badoluṇ kanuṇ na mnlak, katenna uko wi andoli akytanaanuṇ.

²⁵ Wi ṇwoori kaṇeen kalon ṇabanuṇ wi wi bapanuluṇ. ²⁶ Bapiṭ ṭi bkowul duuṭ ṭi krut uko unṭuun kē bapaṇa, uwo « Naṣih i bayuday. » ²⁷ Bapaṇa na balat batēb, alon ṭi kadeenu ki nul, alon ṭi kamayu. [²⁸ Kē hēnk di di uko upiṭun ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi udolaniṇ, uji : « Banaakrēna na bado buṭaan. »]

²⁹ Bankṭēpuṇ bakar karana aṣē bēt bēṭan ikow aji : « Mbeeh, mēṇṭ iwi ijakuṇ aji iwat Katoh Kaweeḱ ki Naṣibaṭi kaṣē kaniw ka ṭi ṇnuur ṇwajanṭ i? » ³⁰ Heliṇ ṭi krut, iibuuran uleefu. » ³¹ Baṭeṇan baweeḱ kak na *bajukan Bgah banaakiir abeṇa aji : « Abuuran balon aṣē wo aanhil pbuuran uleeful! » ³² Aanwo Krittu naṣih i Itrayel i? Aheliṇ keeri hēnkun ṭi krut ṇwin, ṇṣē ṇfiyaar. » Biki bapanuṇ na a bado kara kak.

Pkeṭ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Luk 23.44-49; natanan *ti Yowan 19.28-30*)

³³ Ṭi udiṇ unuūr, unuūr umara mara awunana, kē bdēm baṣē wala ṭi umundu bti, ado ṇwoori ṇwajanṭ. ³⁴ Ṭi ṇwoori ṇwajanṭ ṇi pnak, Yetu kē aṣē do pdiim aji : « Eloy, Eloy, lama tabaktani » uwoon; « Naṣibaṭi i naan, Naṣibaṭi i naan, we ukaar kē iwutēn? » ³⁵ Balon banwoon ṭa, wi batiinkuluṇ, baji : « Naṭiinkan, adu *Eli. » ³⁶ Alon aṭi, atoop kalēmēnt kantanuṇ ṭi pmul ṭi poot ptaakṭaan, awula adaan, aṣē ji : « Nayoonkan, ṇten me Eli abi kawalana. » ³⁷ Kē Yetu aṣē do pdiim pweek aṣē jēmṣa. ³⁸ Blaañ bkēm maakan banjaan baneenan bañaar pneeḱ du dko dyimanaan maakan di Katoh Kaweeḱ ki Naṣibaṭi batowa ṭi ptoof. ³⁹ Naweeḱ i bangoli iṇeen-week alon anaṭ wal mēṇṭ ataan na Yetu. Wi awinun jibi ajēmṣiṇ, aṣē huuran aji : « Ṇiṇiṇṭ i awo na manjoonan Abuk Naṣibaṭi. »

⁴⁰ Uka kak baat balon bannaṭun alow aṣē ten, bi Mariya i utak wi Magdala, Falome, Mariya anin Yakob nampoṭi na Yetet, bawo ṭi bakan mēṇṭan. ⁴¹ Baat mēṇṭan bajaar babi kaṭaṣ Yetu kabot kaṭēnka wi awoon ṭi Galilay. Baat batum kaw bampayiṇ na a du ubeeka wi Yerutalem bawo da.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Luk 23.50-56; natanan *ti Yowan 19.38-42*)

⁴²⁻⁴³ Utaakal ukeṭ udo bi ban, kē ṇiṇiṇṭ alon i katim kawoon Yetef, anwoon i ubeeka wi Arimati aṣē bi. Awo ṇaar antiinkaniṇ ṭi uruha wi bayuday, awo ṭi pyoonk ubi wi Pṣih pi Naṣibaṭi. Aya na mntēṇ ahepar Pilat puum pi Yetu wal mēṇṭ ṭiki unuūr mēṇṭ uwo wi pbomandēr pa unuūr wi pnoorfēn. ⁴⁴ Pilat aṇoṇar kē Yetu adobi keṭ, wi wi aṣaar

* 15:17 Bado hēnk anaaman na uko wi Tetar naṣih najeenkal ajaan aṭu ṭi bkow. ✧ 15:34 Kaṇaam 22.2.

adu naweek i bangoli iñeen-week, ahepara me ujon, wi akeñnuj. ⁴⁵ Wi ateemuluj, kě ašë dinan Yotef ajej puum. ⁴⁶ Yotef anug blaañ bi ifaal, awalan puum pi Yetu ti krut ašë bootañ pa na ba, aya bëkan pa ti bhër bi bajipuj ti kabañ ki plaak. Ado kě bakël plaak pweek ti plëman pi bhër. ⁴⁷ Mariya i utaak wi Magdala na Mariya anin Yotef baten dko di babëkanuluj bnuura.

16

Baať baťenk bhër kě bawo bjint

(Maci 28.1-10; Luk 24.1-10; natenan ti Yowan 20.1-10)

¹ Wi *unuur wi pnoorfën wi bayuday uťëpuj, Mariya i utaak wi Magdala, Falome na Mariya anin Yakob banug ukëra ujuj ulil pťëkën katul tulan ti puum pi Yetu. ² Ti unuur unťaşuj unuur wi pnoorfën, na nfa kub wi unuur upënuj, kě bašë ya du bhër bi Yetu. ³ Balaťar aji : « In abaañ aya kakëlun plaak panwoon ti plëman pi bhër ba? »

⁴ Kě wi bašaan akat kěš ašë win plaak pandëmuñ maakan kě pakëlanaa. ⁵ Baneej du bhër ašë win ti kadeenu ki baka naťaşa alon anwohariiñ kamiša kafaatal kě aťoo, kě bašë lënk maakan.

⁶ Aji na baka : « Naklënk, nala Yetu i Nataret, i bapañuj: anaťa ti pkeť, aanwo ti. Natenan dko di bapiinťanuluj. ⁷ Nayaan naji na Piyeer na baťaşarul bandukiin: “ajotan kadun du Galilay, dul di nakwinnuluj jibi abiiñ aťupan.” »

⁸ Bapën du bhër ašë ti, ñleef ñaki na baka, kě babot aňonjar maakan, palënk pi balënkuj paťu kě baanťup nin ñaan uko ulonj te ado ban katoh.

Yetu apën awinana wi anaťiin ti pkeť

[⁹ Yetu anaťa ti pkeť na nfa mi unuur unťaanuj unuur wi pnoorfën. Apën awinana duna ti Mariya i utaak wi Magdala, i abiiñ apënan ñntaayi paaj na ulonj. ¹⁰ Aya aťup uko mënť bambiiñ awo na Yetu banwoon wal mënť ti puum awooni. ¹¹ Wi batiinkuj kě anaťa ti pkeť, kě ul abot awina, baanfiyaara.

¹² Wi uko wañ uťëpuj, Yetu apën awinana awo ji ñaan nampaťi ti baťaşarul batëb bankyaanťuj aya du ufëť unwoonj du uťeeh. ¹³ Bukuj mënťan bakak aťup bandukiin uko wi bawinuj, kě baanfiyaar baka kak.

¹⁴ Yetu abaañsaan apën awinana ti banjañan iñeen na aloolan wi baťoonj ti umeeša pa pde, aňoman na baka ti uko wi bawoonj baanfiyaari na ti pdënëm pi ñhaaş ñi baka ũiki wi anaťiin ti pkeť ašë pën awinana, baanfiyaar banwinuluj. ¹⁵ Akak aji na baka : « Nayaan ti umundu bti naťup Uťup Ulil Unuura bañaan bti biki umundu. ¹⁶ Ankfiyaaruj kabot kayeenk batitmu abuur, kě anwoonj aankdi pfiyaarën

aduknaana. ¹⁷ Iko yi ikyuujuj kě bafiyaari : Baluj kado kadook ñntaayi ti katim ki naan. Baluj kaťiini ñťup ñyaanť. ¹⁸ Bajej ñpula ti iñen yi baka. Woli badoo daan bnunk bankfiñaruj, nin uko ulonj uunkdo baka. Bapaf bamaakal iñen kajeban baka. »

¹⁹ Wi Yetu Ajugun aťiiniin aba, ašë deenana baťi, aťo ti kañen kadeenu ki Našibaťi. ²⁰ Kě baťaşarul bašë ya du dko bti aťup Uťup Ulil Unuura. Ajugun alemp na baka abot ayuuñ kě uko wi baktupuj uwo manjooan na iko iňonjarënaan yi bakkdoluj.]

Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun

Uṭup ujuni

Luk apiit ṅlibra ṅtēb. Uṭup Ulil Unuura wi Luk apiitun na Ulemp wi Banjañan. Luk ate ugrek bnuura. Awo nakuraar. Wi Pawulu ayaan pṭup bañaan banwoon baamme Naṣibaṭi Uṭup Ulil Unuura, bukal bagakandērun. Wal mēnt Luk aandobi me Naṣibaṭi. Abaa bi kak kak narittoṅ. Apiit ulibra wi bē aanwin Yetu. Aya ala bañaan bammeṅ Yetu ahepar baka bnuura jibi iko itēpari. Aje Uṭup Ulil Unuura wi Markut apiitun aṣē piit, jibi Maci adolun. Maci kak aje ulibra wi Markut. Ṭi ulibra wi nul, Luk ajuk iko yi bayuday akut ajuk iko yi banwoon baanfiyaar Naṣibaṭi bawoon baam-mee. Apiit pa bañaan banteṅ ugrek banwoon baanfēt ṭi Palettina. Aṭiiniyaan pntaali pi Yetu ajunna du Adam kadiimanaan kē Yetu awoon nabuuran bañaan bti. Woli ñaan aleyiir ulibra wi Luk aji win uṅal wi Naṣibaṭi adiimanun bañaan biki umundu upokun: bajiuk, bamaakal. Luk aṭiiniyaan kak Uhaaṣ wi Naṣibaṭi na pñehan Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uko unkayi kē Luk apiit ulibra wi (1.1-4)
2. Hum di di Yowan Nabattaar na Yetu babukiin (1.5–2.52)
3. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (3.1-20)
4. Batitmu bi Yetu na jibi Fatana akdoon na pguura ajuban (3.21–4.13)
5. Yetu aya aṭo du Galilay (4.14–9.50)
6. Yetu apēna Galilay atool pya Yerutalem (9.51–19.27)
7. Kanēm kabaañsaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayēṣ pi bawayṣulun na pkeṭul (19.28–23.56)
8. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (24.1-12)
9. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul aṣē deenana du baṭi duuṭ (24.13-53).

Ujuni

¹ Bañaan batum, badoonaan na ppiit, kaṭup iko bti inṭepun ṭi ptoofun. ² Bakakalēṣun ya, jibi bammaarun abot awin na kēṣ ki baka du ujuni, baṭupun baka ya. Bukal biki baṭun ṭup *Uṭup Ulil Unuura. ³ Ukañ kē nṣē ṣal aji, wi nheparun bnuura, aten iko bti jibi iyeenkiiri du ujuni, uyuk maakan nji kak npiitu, nṭupu bnuura jibi iko itēpari, iwī Teofil i mmaganun maakan, ⁴ ihilna ime kē iko yi bajukaniin iwo manjoonan.

Uwanjut uṭup Fakariya kē Yowan Nabattaar alun kabuka

⁵ Wal wi *Herod awoon naṣih i utaak wi Yuda, naṭejan i Naṣibaṭi alon awo da i ba-jaan bado Fakariya. Awo i pntuk pi baṭejan biki pṣini pi Abiya. Aharul awo i pṣini pi *Aaron naṭejan, katimul kawo Elitabet. ⁶ Bawo bukal batēb bti bañaan batool ṭi kadun ki Naṣibaṭi, banjayi baṭaṣ uṭup na bgah bi Ajugun bti bnuura. ⁷ Kē baṣe wo baambuki, ṭiki Elitabet aanhilan bpuṅ, kē bakak awo bukal batēb bti bañaan bandoon abi ṭaf faf.

⁸ Unuur ulon, Fakariya awo ṭi pdo bṭejan ṭi kadun ki Naṣibaṭi, ṭiki pntukul pakaan na pdo ba. ⁹ Baṭejan baji bado kambiiun katen ñaan i Naṣibaṭi adatuṅ, kē ul, Fakariya adataniin ṭi baṭejan bti, pneej du *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi, katēr mnkulan*. ¹⁰ Pntuk pi bañaan batum kē paṣe wo ṭi pñehan Naṣibaṭi du bdig, wal wi aktērun mnkulan.

¹¹ Ṭi dko mēnt kē aṣē win *uwanjut ulon wi Ajugun, kē unaṭ ṭi umban udeenu wi umeeṣa utēri mnkulan. ¹² Fakariya alēnk adiwṣa, wi awinun wa, ¹³ kē uwanjut uṣē jaka : « Fakariya, wutan kalēnk! Uko wi iñehanun, utiinkana du Naṣibaṭi : Elitabet aharu, alun kabukaru napoṭ ṅiint, lunj iṭu'a katim ki *Yowan. ¹⁴ Alun kaṭiju mnlihan na mntan ; bañaan batum balun kalilandēr kabuka ki nul. ¹⁵ Alun kawo ñaan naweek ṭi kadun ki Ajugun. Aanwo kalun kadaan nin poot. *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujunna pwo ṭi a du kayin ki anin. ¹⁶ Alun kakakan babuk *Itrayel du Ajugun, Naṣibaṭi i baka. ¹⁷ Alun kado kapoṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi, na uhaaṣ na mnhina mi *Eli *Naṭupar Naṣibaṭi, bapoṭ bakakna batiinkar na baṣin baka, banwoon baankṭaṣ Naṣibaṭi, bakak bawo na nṣal ṅnuura ji bañaan banwoon batool. Alun kado pntuk pi bañaan, pabomandēr bnuura pa Ajugun. »

¹⁸ Kē Fakariya aṣē ji na Uwanjut: « Hum di di nji kadolun, kadoo kame kē uko wan uwo manjoonan? Dṭafi, kē ahar naan akak awo naweek. » ¹⁹ Uwanjut uteema aji : « Nji dwoon *Gabriyel! Dji kanaṭ ṭi kadun ki Naṣibaṭi, kalempara. Ul ayilun, mbi ṅiini na iwi, nṭupu uṭup ulil wi. ²⁰ Iinfiyaar uko wi nṭupin, kē uṣē lun kadolana ṭi wal wi Naṣibaṭi adatuṅ, ikak keeri namum, kabiṣ ḅṭup, te unuur wi iko mēnt yun iklunjin kadolana. »

²¹ Wal mēnt, kē bañaan baṣe naṭ ayoonk Fakariya aṣē la uko unkaan kē ajon maakan hēnk du *dko dyimanaan. ²² Kē wi apēnun, aanak ahil pṭiini na baka. Hēnk di bañaan

* 1:9 Mnkulan : Manjañ mantēr du dko dyimanaan kadēmanaan Naṣibaṭi. Mnkulan, manwo pñak pi bbeekar pankayun.

bameen̄ kē aya ka mnwin du dko dyimanaan meet̄. Takariya aṭiiniyaan na baka na ifien taḥ, kē pdiim paankpēn.

²³ Wi abaan ulemp wi awoon̄ i pdo du *Katoḥ Kaweek ki Naṣibaṭi, aṣē kak katoḥul. ²⁴ Uunjoni, kē Elitabet aharul aṣē mobana kayiṅ. Amen kayiṅ mēnt̄ te kli kaṣeen, aṣē ji ṭi uṣal: ²⁵ « Kē hēnk di di Ajugun alempuṅ na nji, ṭi wal wi adatuṅ, abuuranaan mnkow ṭi kēṣ ki baḥaan! »

Uwanjut uṭup Mariya kabuka ki Yetu

²⁶ Wi kayiṅ ki Elitabet kadoluṅ ṭi paaj, kē Naṣibaṭi aṣē yil *Gabriyel *Uwanjut du ubeeka wi *Nataret du utaak wi *Galilay ²⁷ du neegani anwoon̄ aamme ṣiint̄, i ṣiint̄ aloṅ anwoon̄ Yotef, i pṣini pi *Dayiṭ naṣih, ajokuṅ. Katim ki neegani aṅ kawo *Mariya. ²⁸ Uwanjut uneej du katoḥul aṣē ji na a: « Dwulu mboṣ, iwi i Naṣibaṭi awuluṅ bnuura bi nul atuman. Ajugun awo na iwi. » ²⁹ Wi Mariya atiinkuṅ uṭup waṅ aṣē ṣioṅar maakan, awo ṭi pṣal, aji: « Pwul mboṣ pi pawo phon ba? » ³⁰ Uwanjut kē uṣē ji na a: « Mariya, wutan kalēnk; Naṣibaṭi awulu bnuura bi nul. ³¹ Hēnk, luṅ kawo na kayiṅ, kabuk napoṭ ṣiint̄; luṅi iṭu'a katim ki Yetu. ³² Aluṅ kawo naweek. Baluṅ kado kadu'a Abuk Naṣibaṭi *Andēmūṅ Maakan. Naṣibaṭi Ajugun, aluṅ kaṭoorana ṭi pṣih pi *Dayiṭ ateem. ³³ Ul akluṅ kaṭijan pṣini pi *Yakob bti, te mndani. Pṣih pi nul paankluṅ kaba. » ³⁴ Kē Mariya aṣē ji na uwanjut: « Hum di di uko mēnt̄ wuṅ ukhilaṅuṅ kaluṅ kadolana, wi nwoon̄ mēndobi me bi-int̄? » ³⁵ Uwanjut uteema aji: « *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uluṅ kahela ṭi iwi, Naṣibaṭi Andēmūṅ Maakan aṣē guru na mnhina mn-week mi nul ji blifi. Ukaan̄ kē napoṭ nayimanaan ankluṅ kabuka akdu'ana Abuk Naṣibaṭi! ³⁶ Tenan, Elitabet, i nayiṭuṅ, andoon̄ awo naṭaf awo kak na kayiṅ ki napoṭ ṣiint̄. Ul i bajakuṅ aanhil pbuk† awo ṭi kli paaj, ³⁷ ṭiki Naṣibaṭi aambiṣna biṣna nin ukoolan. » ³⁸ Ṭi dko mēnt̄, kē Mariya aṣē teem aji: « Nji, dwo nalempar Ajugun, uko mēnt̄ uwoon̄ jibi ijakuṅ! » Wi wi uwanjut wuṅ uyaan, aduka.

Mariya aya pwin Elitabet ayiṭul

³⁹ Ṭi ṅnuur mēnt̄ ṅuṅ, kē *Mariya aṣē bo-mandēr ataran pya du ubeeka uluṅ unwoon̄ du inkuṅ du Yuda. ⁴⁰ Aya aban, aneej du uko Takariya, aṣē wul Elitabet mboṣ. ⁴¹ Ṭi dko mēnt̄, wi Elitabet atiinkuṅ pwul mboṣ pi Mariya, kē napoṭ aṣē ṣinṭar du kayiṅul meet̄, kē *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣē tum ṭi Elitabet, ⁴² wi wi aṣaan̄ ado pdiim pweek, aji: « Naṣibaṭi awulu bnuura apelan baat̄ bti, abot awul napoṭ i iwoonaanun̄ ṭi kayiṅ bnuura bweek! ⁴³ Nji dbaa wo wo in ba, kē anin Ajugun

aduo poṣ aban du nji? ⁴⁴ Wi ntiinkaan̄ tiink pwul mboṣ pi nu, kē napoṭ aṣē lilan, aṣinṭar ṭi kayiṅ naan meet̄. ⁴⁵ Naan̄ anfiyaaruṅ aji uko wi Ajugun aṭupuṅ uluṅ kadolana anuurandēni! »

Mariya ayeeh mnlilan mi nul

⁴⁶ Kē *Mariya aṣē teema aji: « Uhaaṣ wi naan̄ udēman Ajugun, ⁴⁷ kē uṣal wi naan̄ uwo ṭi mnlilan wi Naṣibaṭi abuuranaanun̄, ⁴⁸ ṭiki aṭo aten nji nalemparun̄ nandayanaan. Hēnkun̄ iwuun̄ yi ṅwal bti ido kadu'en̄ ṣiaṭ nanuurandēnaan, ⁴⁹ ṭiki Naṣibaṭi anhiniiṅ iko bti, ado pa nji iko inuura iweek maakan: katim ki nul kayimani! ⁵⁰ Mṅaga mi nul manwo ṭi baḥaan̄ biki iwuun̄ bti bankdēmanuluṅ. ⁵¹ Atar kaṣen̄ adiiman mnhina mi nul agar bandēmanun̄ ikow yi baka. ⁵² Awalan baṣih ṭi pṣih pi baka, aṣē deen̄ banwalaṅuṅ ikow yi baka. ⁵³ Awul banwoon̄ ṭi kanuma iko inuura, atuman aṣē dook bayok, kē bakak ifien ijiṅ. ⁵⁴⁻⁵⁵ Aṭēnk baḥaan̄ biki *Iṭrayel balemparun̄, ji kahoṅ ki abiiṅ ado baṣinun̄, aleṣ ṭi mṅaga mi nul, *Abraham na pntaali pi nul, te mnṭo. » ⁵⁶ Mariya aṭo na Elitabet uko ji kli kwajant̄, abaa wuṅṣa, aṭiiṣ katoḥul.

Kabuka ki Yowan nabattaar

⁵⁷ Wi unuur wi Elitabet awoon̄ i kabuk ubanuṅ, aṭij napoṭ ṣiint̄. ⁵⁸ Bakiṅṭul na bayiṭul, batiink̄ kē Naṣibaṭi ayuuja mṅaga, aṣē wo ṭi mnlilan na a. ⁵⁹ Unuur uṭēnk bakren̄, babi pwalan napoṭ *katēmp, kaṣē kaṭu'a katim ki aṣin: Takariya. ⁶⁰ Kē anin aṣē pok, aji: « Naṭu'ana katim ki *Yowan » ⁶¹ Kē baṣē teema aji: « Nin aloṅ ṭi bayiṭu aanwo wo katim ki Yowan. » ⁶² Kē baṣē du aṣin, ahepara na ifien katim ki aṅaluṅ baṭu abukul. ⁶³ Takariya ado kē batemana iko ipiiti, aṣē piit̄ aji: « Awo katim ki Yowan. » Baḥaan̄ kē baṣē ṣioṅar bti. ⁶⁴ Ṭi dko mēnt̄ mntum manhaabṣa na a, pndemēnt̄ kē pafēṅṣaa, kē aṣē jun pṭiini, abeeb Naṣibaṭi. ⁶⁵ Bakiṅṭul bti balēnk, abot aṅoṅar. Kē iko inṭepuṅ yuṅ imeeṭana, aniink̄ utaak unwoon̄ du inkuṅ du *Yuda bti. ⁶⁶ Baḥaan̄ bti bahank̄ iko yi batiinkuṅ du ṅhaaṣ, aṣē ji: « we wi napoṭ i akluṅ kawo? » Mnhina mi Ajugun manwo na a na manjoonan.

Takariya ayeeh mnlilan mi nul

⁶⁷ Kē *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṣē bi, aneej atum ṭi Takariya aṣin napoṭ, kē awo ṭi pṭup̄ ji *baṭupar Naṣibaṭi aji: ⁶⁸ « Najoh ṅdēman Ajugun, Naṣibaṭi i *Iṭrayel

- ṭiki abi ṭi nja, pbuuran bañaan biki nul.
 69 Anañan pa un, ṭi biki pşini pi *Dayiṭ nalemparul
 Nabuuran i phina pweek,
 70 Jibi abiiñ aṭup ṭi mntum mi baṭuparul bayimanaan bajon.
 71 Aji ankmbiin, aluñ kabuuranun ṭi başooradun,
 aluñ kapënanun ṭi iñen yi bampokun un bti.
 72 Hënk, Naşibaṭi adiiman mnñağa mi nul ṭi bateemun
 aşë leş kahoñ kayimanaan ki adolun,
 73 Abi hoñ *Abraham aşinun amehna,
 74 aji, atehun, kapënan ṭi iñen yi başooradun,
 abot ado kē ṅhil adëmana na mntëñ,
 75 ṅhilna ṅwo bajinṭ na batool ṭi kēş ki Naşibaṭi,
 ṅnuur bti ṅi ubida wi nun.
 76 Kē, iwi, napoṭ i naan, iluñ kadu'ana naṭupar *Andëmuñ Maakan, Naşibaṭi iluñ kado kapoş ṭi kadun ki Ajugun, kabomana bgah,
 77 kaṭupna pntaali pi nul, kē aluñ kabuuran baka,
 wi akbiin kapënan baka ṭi ipekadu yi baka.
 78 Naşibaṭi atum na mnñağa, ukaañ kē akluñ kado kafiiṭun na bjeehi banwoonun baṭi,
 bannaamuñ na bi unuur unkmayun,
 79 kajeehanaan banwoon ṭi bdëm na ṭi ulimëñ wi pkeṭ,
 kaṭijun ṭi bgah bi mnjeeh. »
 80 Kē napoṭ, ul, aşë dëma dëm na uleef na uhaaş. Awo du dko di *pndiiş te unuur wi aluñiñ anaṭa, abi awinana ṭi bañaan biki Itrayel.

2

Kabuka ki Yetu

- 1 Naşih najeenkal anwoon *Fetar Aguttu ado wal mënñan aji bapiitan bañaan bti.
 2 Ppiitan itim pañ, panwoon pteek, padolana ṭi wal wi Kiriniyuṭ awoon nantuña i utaak wi Tiri.
 3 Bañaan bti baya ppiitan, andoli du ubeeka wi bateem. 4 Kē *Yotef ul kak anañaana ubeeka wi *Nataret ṭi utaak wi *Galilay pya utaak wi Yuda, du Betleyem, ubeeka wi *Dayiṭ, ṭiki awo i pşini pi nul.
 5 Aya pa ppiitan da, ul na *Mariya, poonu i ajokun, anwoyi na kayiñ.
 6 Wi bawoon ṭi Betleyem, kē wal wi Mariya awoon i kabuk, kē uşë ban. 7 Kē abuk napoṭ ñiinṭ, bajeenul. Abootana na ilaañ, apiinṭana ṭi kambëñan, ṭiki baantënkber aka dko dpiinṭ du meetṭ di bayaanṭ.

Uwanjut upën awinana ṭi kadun ki bayafan

(Maci 2.1-15)

- 8 Ṭi utaak mënṭ wuñ, bayafan baloñ baji bafer du ṅteeh kayeñ itani yi baka.
 9 *Uwanjut uloñ wi Ajugun upën awinana ṭi kadun ki baka, kē mndëm mi Naşibaṭi manşë jeehan baka, kē balënk maakan.
 10 Kē uwanjut uşë ji na baka : « Nawutan kalënk, dbi pṭupan uṭup unklun kaṭij mnlilan mweek ṭi bañaan bti : 11 *Nabuuran Bañaan abuka ṭi utejan wi ṅña wi pa an, du ubeeka wi *Dayiṭ naşih : ul awoon *Krittu Ajugun. 12 Kē hënk di di nakyaañ kayikrënaan napoṭ mënṭ: naṭënk babooṭana na ilaañ, bapiinṭana ṭi kambëñan. »
 13 Ṭi dko mënṭ, kē pntuk pweek pi ṅwanjut ṅi baṭi paşë wuj, anaakiir na uteek, aşë beeb Naşibaṭi aji :
 14 « Naşibaṭi adëm du baṭi duuṭ, mnjeeh mi nul manwala ṭi mboş pa bañaan biki anjalun! »

Bayafan baya Betleyem

- 15 Wi ṅwanjut ṅakakuñ baṭi, aduk baka, kē bayafan başë ṭëlşër aji : « Nawulën ṅya te Betleyem, ṅya ṅwin uko unwoon, wi Ajugun adolun kē ṅmee. »
 16 Hënk di di bataranun aya, baṭënk Mariya, na Yotef, na napoṭ aambaan abuka buka, kē apiinṭ ṭi kambëñan. 17 Wi bawinulun, aşë kakalëş uko wi *uwanjut uṭupun baka ṭi napoṭ mënṭ. 18 Bañaan bti bantiinkun bayafan, bañoñar ṭi uko wi baṭupun. 19 Kē Mariya, anin Yetu, ahank bnuura iko inṭëpun bti ṭi kaṭëbul, aşë şalntën ya. 20 Bayafan bawuğşa wal mënṭ akak, aşë dëman Naşibaṭi, abot abeeba ṭi iko bti yi baṭiinkun akuṭ awin. Iko mënṭ yuñ itëp jibi uwanjut ujakun na baka.

Bawalan Yetu katëmp

- 21 Ṭi unuur uṭënk bakreñ, wal wi pwala *katëmp pi napoṭ ubani. Kē baṭu'a katim ki Yetu, jibi *uwanjut uṭupun Mariya, wi awoon aandobi wo na kayiñ.

Baṭij Yetu aya adiiman du Katoh Kaweek ki Naşibaṭi

- 22 Ṇnuur ṅabani ṅi *Yotef na *Mariya bawoon biki kabaanëş bañow jibi *Bgah bi Moyit bajakun. Baṭij Yetu du ubeeka wi Yerutalem, kaya kadiimana Ajugun. 23 Bado hañ ṭiki upiit ṭi ulibra wi Bgah bi Ajugun, aji : « *Bajeen ñiinṭ awo kafah ki Ajugun.* »* 24 Bawo i kado kak bafiñar Ajugun ṅrikaṭe ṅtëb, ukaş na waat këme ṅbalab ṅtëb ṅanhojuñ, jibi Bgah bi Ajugun bajakun*.

Fimeyoñ abeeb Naşibaṭi wi awinun Yetu

- 25 Kē ñiinṭ aloñ aşe wo wal mënṭ du Yerutalem, anwoon katim ki Fimeyoñ. Awo ñaan anwoon natool ṭi kēş ki Naşibaṭi abot

adëmana bnuura. « Awo wo ti pyoonk wal wi Naşibaŋi akwentun mnuul mi *Itrayel. » Kë *Uhaaş wi Naşibaŋi uşë wo ti a. ²⁶ Uhaaş wi Naşibaŋi ubi ŋupa kë aankkeŋ, bë aanwin Krittu, i Ajugun ayilun. ²⁷ Uhaaş wi Naşibaŋi utija te du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi. Kë wi bajug Yetu baŋijulun da, pya kado uko wi *Bgah bi Moyit bajakun, ²⁸ Fimeyoŋ ayeenka ti iŋen, abeeb Naşibaŋi, aşë ji :

²⁹ « Ajugun, kahoŋ ki nu kadolanaa, hënkun ihilan kawutan nalemparu, aya na mnjeeh,

³⁰ ŋiki dwin na këş ki naan mbuur manwoonun du iwi,

³¹ mi ibomanun ŋi këş ki umundu bti.

³² Dwin bjeehi bankdoliin imeeŋana ŋi banwoon baanwo *bayuday kabot kawo pdëm pi Itrayel pntaali pi nu. »

Fimeyoŋ aŋup uko unklun kab

³³ Aşin Yetu na anin baŋoŋari jibi batiinkun Fimeyoŋ kë aktiiniyaan uko wi nul. ³⁴ Kë Fimeyoŋ aşë ŋiehan Naşibaŋi bnuura pa baka, abaa ji na *Mariya anin Yetu : « Tenan, Naşibaŋi adatuŋ napoŋ i, ul aktiun pjoŋ na pnaŋa pi baŋaan batum ŋi *Itrayel. Alun kado kadiiman mnina mi Naşibaŋi, baŋaan balun kado kalaŋa. ³⁵ Hënk, ŋşal ŋammeniin ŋi ŋhaaş ŋi baŋaan batum, ŋaluŋ kameeŋana. Kë iwi Mariya, pjoŋan palun kalunanu kaŋëb ji kakej. »

Aana aŋup uko unkmbiin

³⁶ Uka ŋaaŋ aloŋ *Naŋapar Naşibaŋi i katiim ki Aana, awo abuk Fanuwel, i pşini pi Ater. Adobi wo wo ŋaaŋ naweek, aniima ŋşubal paaj na ulon ³⁷ aşë duka nayoŋ. Aana mënŋ aka ŋşubal iŋeen bakren na ŋbaakër. Aanji low *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, kaşë bi duka duka ŋi plempara, ŋi pyiman na pŋehan. ³⁸ Aban da wal mënŋ aşë wo ŋi pbeeb Naşibaŋi abot aŋiiniyaan uko wi napoŋ, baŋaan bti bankyoonkun mbuur mi Yerutalem.

Pkak Nataret du utaak wi Galilay

³⁹ Wi *Yotef na *Mariya babaan pdo iko bti jibi Bgah bi Ajugun bajakun, bawuŋşa akak utaak wi *Galilay, du Nataret, ubeeka wi baka. ⁴⁰ Napoŋ adëm na uforta, na uşal untuŋa, kë bnuura bi Naşibaŋi babot awo na a.

Yetu aŋo na bajukan Bgah du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi

⁴¹ Na ŋşubal, bajug Yetu baji baya *Ufettu wi Mnjeeh du Yerutalem. ⁴² Kë wal wi Yetu adolon ŋşubal iŋeen na ŋtëb, kë başë ŋija, ji udolade wi baka. ⁴³ Wi ufettu utëpuŋ, bawuŋşa akak, kë Yetu napoŋ aşë duka Yerutalem, kë bajugul baamme. ⁴⁴ Baŋuur aji Yetu awo ŋi pntuk pi baŋaan bankyaanŋun

na baka, bapoş ado unuur upëb abaa naŋa pla'a, ahepar na bayit baka, na biki bameerun. ⁴⁵ Wi bawoon baanwina, aşë wuŋşa pla'a te Yerutalem. ⁴⁶ ŋi unuur uwajanŋën, baŋënka du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi, kë aŋo ŋi ptoof pi *bajukan Bgah bi Moyit, atiink baka, abot ahepar baka iko ilon. ⁴⁷ Baŋaan bti banktiinkulun baŋoŋar ŋi mntit mi nul, na jibi akteemuŋ bajukan baweek. ⁴⁸ Wi bajugul bawinulun, bakak aŋoŋar maakan. Kë anin aşë ji na a : « Abuk naan, ibaa dolon do we hënk ba? Tenan! Nji na şaş ŋhaajala maakan awo ŋi pla'u. »

⁴⁹ Kë Yetu aşë teem aji : « We ukaan kë nakla'ën ba? Naamme kë dwo i kawo ŋi katoh ki Paapa i? »

⁵⁰ Kë bajugul başë paam utup mënŋ.

Yetu atiink bajugul

⁵¹ Wi wi Yetu aşaan awuŋşa akak *Nataret na bajugul, aji tiink baka. Kë anin ahank ŋi kaŋëb ki nul iko bti yi atiinkun abot awin. ⁵² Yetu kë aşë dëm, na uşal, na uleef. Kë Naşibaŋi na baŋaan bti babot alilandëra.

3

Naşibaŋi ayil Yowan Nabattaŋ

(Maci 3.1-6; Markut 1.2-6; natenan ŋi Yowan 1.19-23)

¹ Uwo ŋi wal wi Tiber *Tetar awoon ŋi uşubal utënk ŋşubal iŋeen na kaŋeen wi awoon naşih najeenkal*, kë Pont-*Pilat awo nantuŋa i utaak wi Yuda, kë *Herod awo nantuŋa i utaak wi *Galilay, Filip naweek Herod kë awo nantuŋa i ŋtaak ŋi Iture na Trakonitid, kë Litaniyat awo nantuŋa i utaak wi Abilen, ² ŋi wal wi Anat na Kayif bawoon *baŋeŋan baweek biki Naşibaŋi. ŋi uşubal mënŋ *Yowan abuk Fakariya awo du *pndiis, kë Naşibaŋi aşë ŋiini na a, awula utup wi nul. ³ Wi wi aşaan ajun pŋaaŋ ŋi utaak bti unŋogun bdëk bi Yordan, aji na baŋaan: « Nawutan pjuaban, naŋelëş ŋbida, nado *batitmu, Naşibaŋi aşë pënanan ipekadu. » ⁴ Kë hënk di uko wi *Itayi *Naŋupar Naşibaŋi apiitun ŋi Ulibra wi Naşibaŋi udolaniin, apiit aji :

« *Pdiim ploŋ pahuuran du pndiis aji :*
"Nabomaan bgah bi Ajugun aklun kaŋëpna,
nadolana ilë itool!

⁵ *Injiir ilun kafukana,*
inkun iweek na impoŋi ifom kalinran na igah.

Igah inŋoŋun ikak itool.
Igah inşëkreŋiin ikak idaŋ.

⁶ *Hënk, baŋaan bti balun kawin jibi Naşibaŋi abuuranuŋ un.»* »*

Uko wi pdo, kawutna pjuaban
 (Maci 3.7-10)

* 3:1 Naşih najeenkal awo naşih i Rom na i ŋtaak ŋi baromeŋ batehun. Aji ŋu nantuŋa ŋi utaak undoli wi batehun. ✧ 3:6

⁷ *Yowan aji ji na pntuk pweek pi bañaan panjaan pabi ti a pyeenk *batitmu : « An, nawo pntuni pi n̄mfunan! In ahoopañanaj aji nañi udeeb wi Naşibañi unkm̄biin ba? ⁸ Nadolan keeri iko inkyuunuj k̄e nawut p̄juban abot aṭ̄el̄eş n̄bida; nawutan kaşal kaji : «Nwo biki pşini pi Abraham!» D̄tupan : Naşibañi ahilan kakakan m̄nlaak mi babuk *Abraham. ⁹ Ptibi padobi b̄ekan b̄ekan ti m̄nko uṭ̄eeh, bko banwoon baankbuk m̄nko m̄nuura bafal kaf̄el du b̄doo. »

¹⁰ Pntuk pi bañaan pahepara aji : « K̄e n̄baa do do hum ba? » ¹¹ K̄e ateeem baka aji : « Ankaan im̄işa it̄eb, ap̄enan kalon kaṭen anwaanuj. Ankaan uko ude, afaaşiiir na anwaanuj ! » ¹² *Bakobraar daaşa balon b̄abi kak p̄dolan batitmu, aṣ̄e hepara aji : « Najukan, we wi n̄woon kado? » ¹³ K̄e aji na baka : « Nakhepar kapelan wi baṭu'ananaj pyeenk. » ¹⁴ Bangoli bahepara kak, aji : « K̄e un, we wi n̄woon kado? » K̄e ateeem baka aji : « Nawutan kateh nin ñaan alon itaka na uyoh, k̄eme ti n̄ṭilan, nalinan ti baluk bi nan. »

Yowan aṭ̄imiyaan ñaanj ankluj kabi
(Maci 3.11-12; Maci 1.7-8; natenan ti Yowan 1.24-28)

¹⁵ Jibi bañaan bti bakyoonkunj uko unwoon wi pbi aṣ̄e şal aji : « Wom *Yowan awoonj *Krittu? » ¹⁶ K̄e Yowan aṣ̄e tiini na baka bti aji : « Nji, dji kabattaaran na meel. K̄e, anşaan aluj kabi aṣ̄e d̄em ap̄el̄en maakan, m̄endoo ñoom ñoom kanuj p̄f̄en̄eşa işapaat. Ul akluj kabattaaran na *Uhaaş wi Naşibañi na b̄doo. ¹⁷ Awo na kaṭej̄ ti iñen, aweey kapaṭeş p̄t̄iij na pl̄efar. Aya katoor p̄t̄iij ti pnkuti, kaş̄e kaf̄el pl̄efar du b̄doo banwoonj baankj̄emşa. » ¹⁸ Yowan akak ajukan pntuk pi bañaan iko itum, ameeṭanaan baka *Uṭup Ulil Unuura.

Bawat Yowan Nabattaar ukalabuş

¹⁹ *Herod nantunja ajej Herodiyana ñaaṭ i naweekul akak ado iko iwuṭaan itum ilonj kak, ukaanj k̄e *Yowan anoman na a. ²⁰ K̄e Herod, abaa beeh beeh ado kak buṭaan blonj: Awat Yowan ukalabuş!

Batitmu bi Yetu

(Maci 3.13-17; Markut 1.9-11)

²¹ Wi bañaan bti bakdolanuj *batitmu, Yetu kak ado batitmu. Wi awoonj ti p̄ñehan Naşibañi, k̄e bañi baş̄e haab̄eşa. ²² Wi wi *Uhaaş wi Naşibañi uşaan awala ti a, awo wo ji ubalab ufaatal. K̄e p̄diim plonj paş̄e p̄enna bañi, aji : « Iwi, iwoonj Abuk naan, d̄jalu maakan, dmaganu. »

Pşini pi Yetu

(Maci 1.1-17)

²³ Yetu aka uko ji n̄şubal iñeen n̄wanjant wi ajununj p̄jukan bañaan. Ti uşal wi bañaan bti, Yetu awo abuk Yotef, i Heli, ²⁴ i Mattat, i Lewi, i Melki, i Yanayi, i Yotef, ²⁵ i Matatiya, i Amot, i Nahum, i Hetli, i Nagayi, ²⁶ i Maat, i Matatiya, i Femyein, i Yotek, i Yoda, ²⁷ i Yowan, i Reta, i Ferubabel, i Falatiyel, i Neri, ²⁸ i Melki, i Adi, i Kotam, i Elmadam, i Er, ²⁹ i Yetu, i Eliyeter, i Yorim, i Mattat, i Lewi, ³⁰ i Fimeyonj, i Yuda, i Yotef, i Yonam, i Eliyakim, ³¹ i Meleya, i Mena, i Matata, i Natan, i Dayiṭ, ³² i Yete, i Yobed, i Boot, i Fala, i Naaton, ³³ i Aminadab, i Admin, i Arni, i Hetrom, i Peret, i Yuda, ³⁴ i Yakob, i Itaak, i Abraham, i Terah, i Nahor, ³⁵ i Ferug, i Ragawu, i Falek, i Eber, i Fala, ³⁶ i Kayinam, i Arfaktad, i Fem, i Nowe, i Lamek, ³⁷ i Metutela, i Henok, i Yaret, i Malalalel, i Kayinam, ³⁸ i Enot, i Fet, i Adam, i Naşibañi.

4

Untaayi Uweek udo na pguur Yetu du p̄ndiış

(Maci 4.1-11; Markut 1.12-13)

¹ Wi Yetu antumun na *Uhaaş wi Naşibañi awoonuj b̄d̄ek bi Yordan, k̄e Uhaaş wi Naşibañi uş̄e ñooṭa du *p̄ndiış. ² Ti n̄nuur iñeen n̄baak̄er n̄i adolonj da, Untaayi Uweek udo na p̄guura ado buṭaan. N̄nuur m̄enṭ bti aandee, ukaanj k̄e ubon ukde'a wi n̄ṭepun. ³ K̄e Untaayi Uweek uş̄e ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibañi, k̄ji na plaak pi pakak kapoom. »

⁴ K̄e Yetu aṣ̄e teem wa aji : « Upiitana aji : «M̄enṭ uko ude ṭañ um̄ebanuj ubida wi ñaan.»[✱] »

⁵ Untaayi k̄e ukak apayana bko duuṭ aṣ̄e diimana byaaş b̄loolan n̄ṭaak bti n̄i umundu, ⁶ aṣ̄e jaka : « Dwulu p̄şih na pyok pi n̄ṭaak n̄i bti, ṭiki bawul̄en wañ m̄enṭan, k̄e nhinan kaṭen ya ñaan i n̄jalun. ⁷ Woli inuj ti kadun naan, ad̄emanaan, kka iko m̄enṭ yi bti. » ⁸ K̄e Yetu akak ateema aji : « Upiitana aji : «Ajugun, Naşibañi i nu ṭañ i i iwoonj kad̄eman, k̄e ul ṭañ i i iwoonj kado kalempar.»[✱] »

⁹ K̄e Untaayi Uweek ukak aṭooṭa Yerutalem, apayana ti b̄tuk bi *Katoh Kaweek ki Naşibañi duuṭ, aṣ̄e ji na a : « Woli iwo Abuk Naşibañi, klut kajot. ¹⁰ K̄e h̄enk di di upiitunj ti Ulibra wi Naşibañi aji : «Aluj kado n̄wanjut n̄i nul n̄ṭado kayenju.» ¹¹ Ukak apiitana aji : «Naluj kajeju jej, kañi ihubta ti plaak plon.»[✱] »

¹² K̄e Yetu aṣ̄e teem wa aji : « Upiitana aji : «Tinwo kado katen me Ajugun, Naşibañi i nu ahinan p̄do uko wi ajakun.»[✱] »

¹³ Wi Untaayi Uweek udolonj iko bti pa p̄guur Yetu ado buṭaan, ulowa, adun awuta.

Yetu akak du uṭaak wi Galilya

(Maci 4.12-17; Markut 1.14-15; natenan ti Yowan 4.1-3,43-46)

¹⁴ Mnhina mi *Uhaaş wi Naşibaţi manton Yetu, akakana *Galilay. Katim ki nul kameetana ti utaak bti. ¹⁵ Aji jukan ti *itoh iñehanaani yi baka, k  bañaan bti bamagana.

¹⁶ Yetu aya *Nataret di akuşnaaniin, aya aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday ti *unuur wi pnoorf n, jibi ajonuj kado. Anaţa aya pleyiir Ulibra wi Uţup wi Naşibaţi, ¹⁷ k  baş  leyiir kafah ki *Itayi *Naţupar Naşibaţi apiituj. Wi ahaabşun wa, aş  win dko di bapiituj aji :

¹⁸ « Uhaaş wi Ajugun uwo ti nji adat n aji n up bajuuk *Uţup Ulil Unuura. Ayil n nji na bakalabuş baluj kawutan baka nji na bakuul baluj kawin, mbuuran bambiinkniin biki baknooranuj.

¹⁹ Ayil n kak n up uşubal wi Ajugun akdi-imanuj bnuura bi nul. »

²⁰ Yetu ad t ulibra wal m nt, awal wa nalemp i katoh kañehanaani, aş   o. Bañaan bti ti katoh kañehanaani k  baş  jabana k ş. ²¹ K  aş   ini na baka aji : « N a di, uţup wi ukak manjoonan ti an nanktiinkunuj. »

²² Banktiinkuluj bti bamaţa, abot a onjar ti n up nnuura ni ak punj baka. Wi wi başaan aji : « I m ntan, aanwo abuk *Yotef i ? »

²³ K  Yetu aş  teem aji : « Dme bnuura k  naleganaan uho  unjakuj aji : “Iwi nakuraar, duni ijeban uleefu” kakuţ kajak n : “Ba pun uko wi idoluj du ubeeka wi Kapernawum. Kaki ido han ti ubeeka wi nu !” » ²⁴ Yetu abot aji na baka : « D pan na manjoonan : Nin alon ti ba upar Naşibaţi aambaanj katiinkana bnuura du mboş mi kabuka ki tul. ²⁵ Manjoonan mi mi, d pan wa : Baaţ bayoţ batum bawi wo du *Itrayel ti wal wi *Eli, wi uşubal udoon nşubal nwananj na kli paaj wi uwoon unuşubi, k  ubon uweek ukak awo ti utaak bti. ²⁶ K  Naşibaţi aş  wo aanyil Eli du  naat alon ti baka, abaa  ep  ep ayila du  naat nayoţ alon anf tun du ubeeka wi Tarepta du utaak wi Fidon. » ²⁷ Bamaak bdoos bakak atum ti Itrayel ti wal wi Elite Na upar Naşibaţi. K  aş  wo aanjeban nin alon ti baka. Naaman i utaak wi Firi i i a epun  ep ajeban. »

²⁸ Wi bañaan banwoon ti katoh kañehanaani ki bayuday batiinkunuj uko wi a punj aş  deebaţ bti. ²⁹ Banaţa apul pulan Yetu, ap nan bdig bi ubeeka, a o a te du pnkun duuţ, pi baniwunj ubeeka wi baka, kahilna kawuuka du  teeh. ³⁰ K  aş   ep ti ptoof pi baka, aya na bgahul.

Yetu ajeban  niin i untaayi uneejun (Markut 1.21-28)

³¹ Yetu aya wal m nt Kapernawum, ubeeka ulon wi utaak wi *Galilay, ti *unuur wi pnoorf n wi bayuday, awo ti pjukan bañaan. ³² Banktiinkuluj ba onjar maakan

ti pjukan pi nul,  iki n up ni nul n awo na mnhina.

³³ K   niin alon i untaayi uneejun, aş  wo ti *katoh kañehanaani ki bayuday. Awo ti phuuran aji : ³⁴ « Ay, iwi Yetu i *Nataret we wi n kaaruj ba? Ibi bi p okun i? Dme  naaj i iwoon: Iwo  naaj nayimanaan i Naşibaţi ayilun. »

³⁵ K  Yetu aş  l bar na wa, aji : « Yompaan mntum, p nan ti  naaj! » K  untaayi uş  wat  niin ti kadun ki bañaan bti, aş  p n ti a, uundola nin buţaan blon. ³⁶ Wal m nt bañaan k  baş   onjar fuţ, a upar aji : « U up wi uwo uhoon? Aji  ini na n ntaayi kado pdiim na mnhina ji naşih, k  n aji n ap n! »

³⁷ K  uko wi Yetu uş  meetana meetana pya ti n f t n an ogun da bti.

Yetu ajeban bamaakal batum (Maci 8.14-17; Markut 1.29-34)

³⁸ Wi Yetu ap nun du *katoh kañehanaani ki bayuday, aya aneej du uko Fimon. Anin ahar Fimon amaak wal m nt, k  uleef uyik na a maakan, k  baş   nehan Yetu ado uko ulon pa a. ³⁹ K  aş  juţ ti  naat un, al bar na pmaak, k  pap n ti a. Ti dko m nt k  ayootan Fimon abi naţa naţa ajun pwul baka iko ide.

⁴⁰ Wi utaakal ubanuj, bañaan bti bankaanj bamaakal banwoon na mmaak mntum k  ba ij baka du Yetu. Aji paf ka en ti andoli, abi jeb jeb. ⁴¹ N ntaayi k  n akap ap n ti bañaan batum, aş  huuran aji : « Iwo Abuk Naşibaţi! » K  Yetu aş  b g n a, aandinan n a n a up,  iki n ame k  ul awoon *Krittun.

Yetu aya p up U up Ulil Unuura du utaak wi Yuda

(Maci 4.23; Markut 1.35-39)

⁴² Wi unuur ujintanj jin , k  Yetu aş  p n, aya du dko dangagun. Bañaan batum k  baş  wo ti praba. Wi bawinuluj, banjal pm bana, awut kaya kaduk baka.

⁴³ K  aş  ji na baka : « Dkak awo i ka up *U up Ulil Unuura ti uko wi *P ih pi Naşibaţi du n beeka n undu, wanj ukaanj k  Naşibaţi ayil n. »

⁴⁴ H nk di aşaan aji  up U up Ulil Unuura ti *itoh iñehanaani ti utaak wi Yuda.

5

Ba aş Yetu bateek

(Maci 4.18-22; Markut 1.16-20; natanan ti Yowan 1.35-51; 21.1-11)

¹ Unuur ulon wi Yetu ana un ti kabanj ki *bd k bi Genetaret, k  bañaan baş  fooya atum, ptiinkna U up wi Naşibaţi. ² Wi wi aşaan awin i tem it b ti kabanj ki bd k. Batuh bawala ti ya, awo ti pwent iridiya yi baka.

³ Blon ti i tem m nt bawo bi  niin alon i bajaanj bado Fimon. Yetu apaya ti ba, aş 

ji na a aṭu kalow pkay, aṣẹ̀ ̀to ̀ti bṭeem ajun pjukan pntuk pi bañaan.

⁴Wi aṭiiniin aba, aṣẹ̀ ̀ji na Fimoṅ: « Johariin du dko di bdèk badiilnuṅ, naṣẹ̀ nafèl iridiya natuh. »

⁵Kè Fimoṅ aṣẹ̀ teema aji : « Naweek, nṭuh utejan bti, nṣemmob mob nin uṭèb, kè wi iṣaan ajakèn ndo wa, dfèl iridiya. »

⁶Bafèl iridiya, amob nṭèb nṭantumun pṭum paṅ, kè iridiya idoo kak i kamar. ⁷Wi wi badoon batuh batènt baka banwoon ṭi bṭeem btèbantèn na iñen, babi pṭènk baka. Bukunṅ babi aṭènk baka, kè batuman iṭeem itèb kè ido kak yi kajjiir. ⁸Wi Fimoṅ andu'aniin Piyeer awinun uko mènṭ, ajot ṭi ihoṭ yi Yetu aji na a : « Ajugun, lowaan ṭiki dwo ñaan nado buṭaan. »

⁹Aṭiini hanṅ ṭiki alènk adiwṣa ul na batèntul, ṭi btuh bi batuhun bi. ¹⁰*Yakob na *Yowan babuk Tebede banjaan balemp na Fimoṅ bakak alènk maakan kak. Kè Yetu aṣẹ̀ ̀ji na Fimoṅ: « Wutan kalènk, hènkuṅ bañaan biki ikkakun katuh. »

¹¹Wi bakakanaaruṅ kakan iṭeem du pkay, aṣẹ̀ ̀bi duk duk iko mènṭ bti, aṭaṣ Yetu.

*Yetu ajeban namaak bdoo
(Maci 8.1-4; Markut 1.40-45)*

¹²Unuur ulonṅ wi Yetu awoon ṭi ubeeka ulonṅ, kè ñiinṭ alonṅ ammaakuṅ bdoo aṣẹ̀ ̀wo da. Wi awinunṅ Yetu, aṣẹ̀ ̀jot ṭi ihoṭ afèṭ kaara ṭi mboṣ aṣehana aji : « Ajugun, woli injali, ihinan kakakanaan ninṅ* ». »

¹³Yetu atar kañen abana, aṣẹ̀ ̀ji : « Aa, dṅjali, kakan ijint. »

Ṭi dko mènṭ, kè pmaak pi bdoo pabi pèn pèn ṭi a. ¹⁴Kè aṣẹ̀ ̀ji na a awut kaṭup nin alonṅ uko unṭepunṅ. Aṣẹ̀ ̀jaka aji : « Duni iya iwinana du naṣenṅ Naṣibaṭi ibot ifinṅar Ajugun uko wi *Moyit aṭuunṅ pdu pa bañow bi nu kadiimanaan bañaanṅ bti kè ijebi. »

¹⁵Kè katim ki Yetu kaṣẹ̀ ̀meetana meetana pya. Bañaan batum kè bakbi ptiinka kakut kajeb ṭi mmaak mi baka. ¹⁶Kè ul, aṣẹ̀ ̀ji ya du dko dgaag kañehan Naṣibaṭi.

*Yetu ajeban ñiinṭ anṭakmuṅ
(Maci 9.1-8; Markut 2.1-12)*

¹⁷Yetu awo unuur ulonṅ ṭi pjukan, kè *bafaritay balonṅ na *bajukan Bgah baṣẹ̀ ̀wo ṭi bankntinkulunṅ. Bawoona nṭfèṭ bti ṭi *Galilay na Yuda, na Yerutalem. Kè mnhina mi Ajugun manṣẹ̀ winana ṭi pjeban pi akjebanuṅ bañaan. ¹⁸Wi wi biinṭ balonṅ banṭiji ñiinṭ alonṅ anṭakmuṅ ṭi kajjiinṅ bawujunṅ. Bado na pneejana kabèkan ṭi kadun ki Yetu, ¹⁹aṣẹ̀ ̀wo baanhilani ṭiki bañaan batumi. Wi wi baṣaan apaya du bṭuk bi katoh ado bhèr ṭi uṣan ahilna awalan ñiinṭ anṭakmuṅ na kajjiinṅ ṭi ptoof pi bañaanṅ, ṭi kadun ki Yetu. ²⁰Wi Yetu

awinunṅ pfiyaar pi biinṭ bukunṅ bafiyaaruṅ, aṣẹ̀ ̀ji : « Ñiinṭu, ipekadu yi nu ipèni. »

²¹Kè Bajukan Bgah balonṅ na bafaritay baṣẹ̀ ̀ṣal aji : « Ñiinṭ ankkaruṅ Naṣibaṭi i awo ahonṅ ba? In ahilanunṅ kapènan ñaanṅ ipekadu bè mènṭ Naṣibaṭi a ṭaṅ? »

²²Kè Yetu ammeenṅ nṣal nṅi baka, aṣẹ̀ ̀ji na baka : « we ukaanṅ kè nṣal nṅan ṅawo ṭi an ba? ²³We uyojnuṅ ba : pji na ñaanṅ: “Ipekadu yi nu ipèni” kè me “Naṭiin ipos?” ²⁴Natenan, nabaanṅ ame kè *Abuk Ñiinṭ aka mnhina mi ppènan ipekadu ṭi mboṣ. »

Wi wi aṣaanṅ aji na ñiinṭ naṭakmaan : « Djaku : Naṭiin, ijeb kajjiinṅ ki nu, iṭiṣ katohul! »

²⁵Ṭi dko mènṭ, kè ñiinṭ anaṭa ṭi kadun ki bañaanṅ, ajeb kajjiinṅ ki apiinṭnuṅ aṭiṣ katohul aṣẹ̀ ̀beeb Naṣibaṭi.

²⁶Bammaaruṅ iko mènṭ bañonṅar fuṭ. Bawo ṭi pbeeb Naṣibaṭi akuṭ awo na palènk aṣẹ̀ ̀ji : « Nwin nṭa iko iñonṅarènaan. »

*Yetu adu Lewi pa awo naṭaṣaruṅ
(Maci 9.9-13; Markut 2.13-17)*

²⁷Wi uko waṅ uṭepunṅ, kè Yetu apèn, aṣẹ̀ ̀win ñiinṭ alonṅ *nakobraar daaṣa. Katim ki ñiinṭ mènṭ kawo Lewi. Aṭo du dko di aklempnuṅ, kè Yetu aṣẹ̀ ̀ji na a : « Ṭaṣaan! » ²⁸kè ñiinṭ anaṭa aduk iko bti, aṭaṣ Yetu.

²⁹Wi wi aṣaanṅ adu Yetu pyoban du katohul aṣẹ̀ ̀do ufettu uweek pa a. Bañaanṅ batum bawo ṭi pde na baka : bakobraar daaṣa, na bañaanṅ balonṅ kak. ³⁰*Bafaritay na *bajukan Bgah biki baka kè baṣẹ̀ ̀ṅoman uko mènṭan, aji na baṭaṣar Yetu : « Naji nade kabot kadaan na bakobraar daaṣa na bado buṭaan. We ukaanṅ ba? » ³¹Kè Yetu aṣẹ̀ ̀teem baka aji : « Mènṭ bañaanṅ banwoonṅ bajeb banumiinṅ nakuraar, bamaakal banumi'ulunṅ. ³²Mèmbi bi pdu bañaanṅ banṣaluṅ aji bawo batool, dbi bi pdu bandinanunṅ aji bawo bado buṭaan, bahilna bawut pjuban, batèlès ṅbida. »

*Yetu aṭiiniyaan pyiman
(Maci 9.14-17; Maci 2.18-22)*

³³*Bafaritay kè baṣẹ̀ ̀ji na Yetu : « Baṭaṣar *Yowan Nabattaar baji bayiman kabot kañehan Naṣibaṭi, kè biki nun baji bado hanṅ. Biki nu kè baṣẹ̀ ̀ji bawo ṭi kande, na udaan! » ³⁴Kè Yetu aṣẹ̀ ̀teem baka aji : « Ṭi unuur wi bniim, ñaanṅ ahilanṅ kado bayaantṅ bambiinṅ bniim bayiman wal wi naniim ahumuṅ da i? ³⁵Kè wal uṣẹ̀ ̀bi, wi naniim akjebaniinṅ. Balunṅ kayiman ṭi ṅnuur mènṭ. »

³⁶Yetu akak ahoñ na baka aji : « Ñaanṅ aanji kib kamiṣa kahalul kabamna kamiṣa kaṭaf, woli ñaanṅ ado hanṅ kamiṣa kahalul kaji katoka, kè dko dambamuṅ daanji daya na kaṭaf! ³⁷Nin ñaanṅ alonṅ aanji ṭu poot phalu

* 5:12 Ṭi bgah bi bayuday, namaak bdoo aṭop ṭi kadun ki Naṣibaṭi.

ti n̄buuli n̄taf. Poot phalu pun pafom n̄buuli, poot patula ti mboş, n̄buuli n̄taka. ³⁸ Kê n̄aan aşê wo kaţu poot phalu ti n̄buuli n̄halu. ³⁹ Nin n̄aan alon andaanon poot ptaf aanji n̄al phalu. Baji baji : “Ptaf palilun apel.”† »

6

Yetu na unuur wi pnoorfēn
(Maci 12.1-8; Markut 2.23-28)

¹ Ti unuur ulon wi pnoorfēn wi bayu-day, Yetu awo ti pmuur n̄teeh n̄i n̄deey, kē baţaşarul başê wuur n̄a afoñēl ti iñen, adoh. ² *Bafaritay balon kē başê ji na baka : « we ukaan kē nakdo uko wi Bgah baneenanun pdo ti *unuur wi pnoorfēn ba? » ³ Kē Yetu aşê teem baka aji : « Naanleyiir uko wi *Dayiţ abiiñ ado i, wi ubon ukde’ulun ul na batēñţul? ⁴ Aya aneej du katoh ki Naşibaţi* ajej ipoom yi badolon pa btejan bi Naşibaţi ade akuţ awul batēñţul kē badee. Ipoom yi baţejan tañ bakaan na pde. » ⁵ Wi wi Yetu aşaan aji na baka : «*Abuk N̄iinţ awoon Ajug unuur wi pnoorfēn. »

(Maci 12.9-14; Markut 3.1-6)

⁶ Ti unuur ulon kak wi pnoorfēn wi bayu-day, kē Yetu aşê ya du *katoh kañehanaani ajukan. Kē n̄iinţ alon aşê wo da antakmi ti kañen kadeenu. ⁷ *Bajukan Bgah na *bafaritay balon kē başê la uko utapar Yetu, aşê tena bnuura, kame me ajeban ti *unuur wi pnoorfēn. ⁸ Kē Yetu aşê me n̄şal n̄i baka. Aji na n̄iinţ antakmun : « Nañiin ibi ti kadun ki bañaan. » Kē n̄iinţ anaţa abi anaţ da.

⁹ Kē Yetu aşê ji na baka : « Dheparan, we wi Bgah badinanun n̄aan ado ti unuur wi pnoorfēn ba? Bnuura kēme buţaan? Pburan n̄aan kēme ptoka? » ¹⁰ Wi wi aşaan aten baka bti afooyan aşê ji na n̄iinţ : « Taran kañen. » Kē ado han, kē kañen kabi jeb jeb. ¹¹ Kē başê deebaţ maakan alaţar katen uko wi bahiini kado Yetu.

Yetu adat banjañan iñeen na batēb
(Maci 5.1; 10.1-4; Markut 2.23-28)

¹² Yetu aya ti n̄nuur mēñtan pñehan Naşibaţi du pnkun, afēr ti pñehan.

¹³ Wi unuur ujinţun, kē aşê du baţaşarul. Adat ti baka bañaan iñeen na batēb, aţu katim ki *banjañan. ¹⁴ Bawoon : Fimon i aţuun katim ki Piyeer, Andre aţa Fimon, *Yakob, *Yowan, Filip, Bartelemi, ¹⁵ Maci, Tooma, Yakob abuk Alfe, Fimon andu’aniñ Nagutar utaak, ¹⁶ *Yudat i Yakob, na Yudat Itkariyot ambiin adek Yetu kafet.

Pntuk pi bañaan pabi ti Yetu
(Maci 4.24-25; Markut 3.7-11)

¹⁷ Wi wi Yetu aşaan awala na baka, aşê naţ ti dko dbad. Baţaşarul batum, aţu na pntuk

pi bañaan banwoonun n̄fēt bti n̄i *Yuda, na Yerutalem, na n̄beeka n̄i Tir na Fidon n̄anwoon ti kaban ki bdēk. ¹⁸ Babi ptiinka kabot kajeb mmaak mi baka. Biki n̄ntaayi n̄akyewlēnun kak bajebi. ¹⁹ Kē bañaan bti başê do na pban Yetu, ŋiki mnhina mlon mampēnna ŋi a, ajeban bañaan bti.

Bannuurandēnun na banwuţanun
(Maci 5.1-12)

²⁰ Kē Yetu aşê kat kēş aten baţaşarul aşê ji : « Nanuurandēni an nanwaanun, ŋiki *Pşih pi Naşibaţi pawo pi nan.

²¹ Nanuurandēni an nanwoon na ubon hēnkun, naluñ kade kayok.

Nanuurandēni, an nanwoon ŋi n̄wooni hēnkun, naluñ kado kaji.

²² Nanuurandēni, woli bañaan başooran, adookan, akaran, atok katim ki nan aji nafēpaa ŋiki nafiyaar *Abuk N̄iinţ.

²³ Nalilaan unuur mēñţ, nawo ŋi mntan, baluk bi nan balun kadēm du baţi. Kē hēnk di di bateem baka babiñ ado na *baţupar Naşibaţi.

²⁴ Kē an bayok naşê wuţan, nadobi yeenk baluk bi nan!

²⁵ Nawuţani, an nanyokun hēnkun, naluñ kawo na ubon.

Nawuţani, an nankjiin hēnkun, naluñ kawo na puum kabot kawooni.

²⁶ Nawuţani, woli bañaan bti baţup bnuura ŋi an!

Kē hēnk di di bateem baka babiñ ado na bataaki banjakun aji bawo baţupar Naşibaţi. »

Pñal başooradul
(Maci 5.39-47)

²⁷ « Kē n̄şê ŋupan, an nankntinknun : Nanalan başooradan, nado kado bampokanan bnuura. ²⁸ Nañehandēran bankfēpanan Naşibaţi awul baka bnuura, nañehaan Naşibaţi pa bankţupun buţaan ŋi an. ²⁹ Woli n̄aan akobu ti kajeem kalon, kdek kak kundu. Woli n̄aan atehu bayeti, wutana ajej kak karnişa. ³⁰ Woli n̄aan añehanu, ŋenana, woli ajej uko wi nu, wutan kahepara wa. ³¹ Uko wi nanjalun bañaan badolan, nadoon wa kak pa baka.

³² « Woli nanjal banjalanan ŋañ, ubeeb uhon wi wi nakaan ba? Bado buţaan badoo ji banjal banjalun baka. ³³ Woli nado bnuura bankdolanan bnuura ŋañ, ubeeb uhon wi wi nakaan ba? Bado buţaan badoo ji bado han. ³⁴ Woli naţeţan banhılanun kalukan, ubeeb uhon wi wi nakyoonkun ba? Bado buţaan badoo ji baţeţan kak batēñţ baka,

† 5:39 Poot pi baktiiniyaanon ŋi paşi woli patafi paba lil lil maakan.

* 6:4 Ti wal wi Dayiţ, kaloona kajaan kadiiman kē Naşibaţi awo da. Kul ki ki bajaan bado katoh ki Naşibaţi.

* 6:4 Ti wal wi Dayiţ, kaloona kajaan kadiiman

kayoonek baluk banliun na wi baeteenanun.
³⁵ Ké naşé wo i kaţép ţép kanal başooradan,
 nadoon kado bnuura, kaţeetan, kawut kahaţ
 balukan. Naluŋ kayeenk baluk bweek, kaşé
 kawo babuk Naşibaţi *Andemun Maakan.
 Ul, annuuriin na banwoon baanji babeeba,
 na bannotun. »

Nadoon kaţen batentan
 (Maci 7.1-5)

³⁶ « Nadoon kaŋaga maakan, jibi Aşinan
 ajaan ŋaġi'an maakan. ³⁷ Nawutan katen
 buţaan bi batentan, başé baluŋ bawut pten
 bi nan. Nawutan kaji atentan aduknaanaa,
 başé bawo baankluŋ kaji naduknaanaa.
 Namiiran batentan, başé baluŋ bamiiran.
³⁸ Naţenan, başé baluŋ baţenan. Baluŋ kawu-
 lan untumuŋ adoo apel umbootu wi nan,
 ŋdeey ŋaluŋ katum kadoo katula, baluŋ kani-
 iban na kaniibi ki najaan naniibna! »

³⁹ Yetu akak ahoŋ na baka aji : « Hum
 di di nakuul ahinanun kaţon nakuul atentul
 ba? A-a, baya kajot bukal batéb bti ţi bhér.
⁴⁰ Nin najuk alon aanhinan kapel najukan i
 nul, ké najuk anjukun ame, aşé luŋ kawo ji
 najukan i nul.

⁴¹ « Iba ya we ppėnan katėmal kanwoon
 ţi pkėş pi atentu, aşé duk pmul panwoon
 ţi pi nu? We ukaan ba? ⁴² Hum di di
 ihinanun kaji na atentu, "ayiţ naan, biin
 mpėnanu katėmal ţi pkėş," aşé wo iinwin
 pmul panwoon ţi pi nu? Iwi nataaki, duni
 ipėnan pmul panwoon ţi pkėş pi nu! Woli
 ipėnan pa kbaa hil kawin bnuura, kapėnan
 katėmal kanwoon ţi pkėş pi atentu! »

Bko na mbuk mi ba
 (Maci 7.16-20)

⁴³ « Bko bheb baanhil kabuk mnko mn-
 wuţaan, ké bko bmaakal baanhil pbuk mnko
 mnuura. ⁴⁴ Baji bayikrėnaan bko ţi mnko mi
 ba. Naan aanhinan kamar pjaak ţi byuw, ké
 ŋaan aanhil kak kamar mbut ţi bţempėl. »
⁴⁵ Naan anwoon nanuura, aji jejna bnuura
 mėnt du kaţėbul, kantumi na iko inuura,
 anwuţun aji jejna buţaan bi nul du kaţėbul,
 kantumi na iko iwuţaan. Aa, uko untumuŋ
 kaţėb ki ŋaan, ujaan upėna ŋun mntumul.

Itoh itėb
 (Maci 7.24-27)

⁴⁶ « Najı nadu'en kaji "Ajugun, Ajugun,"
 kaşé wo naanji nado uko wi njakuŋ. We
 ukaan ba? ⁴⁷ Woli ŋaan abi ţi nji, atiink uţup
 wi naan, aţaş wa, ddiimanan jibi anaamuŋ:
⁴⁸ Anaam ji ŋaan anniwuŋ katoh. Ajip adi-
 ilėn, aşé paf katoh ţi mnlak. Woli uşubal
 uweek ubii, ké meel mampaari, maanji
 mahilan ka pşint, ţiki, katoh kaniw bnuura
 aliint. ⁴⁹ Ké anşaan atiink uţup wi naan aşé
 wo aandi pdo uko wi njakuŋ, anaam na
 ŋaan anniwuŋ katoh ţi mboş aşé wo aanjip

adiilan. Woli meel mampaari, katoh kajot ţi
 dko mėnt, katoka bti. »

7

Pfiyaar pi naweek i bangoli iŋeen week
 (Maci 8.5-13; natenan ţi Yowan 4.46-54)

¹ Wi Yetu aţiiniin na baŋaan banktiinkulun
 aba, aşé neej ţi ubeeka wi Kapernawum.
² Naweek alon i bangoli iŋeen-week awo da,
 aka nalemparul alon, i aŋaluŋ maakan ké
 amaaki adoo ŋogan pkeţ. ³ Wi atiinkun ké
 bakţiiniyaan uko wi Yetu, ké aşé yil bantohi
 *bayuday balon du a, bakooţa abi ajeban
 nalemparul. ⁴ Wi babiiŋ ţi Yetu, aşé kooţa
 bnuura aji na a : « Ŋiint i awo i itėnka, ⁵ ţiki
 aŋal pntaali pi nun. Ul aniwuŋ un *katoh
 kaŋehanaani. »

⁶ Ké Yetu agakandėr na baka, wi bakyaan
 pŋog katoh ké naweek i bangoli aşé yil
 banohul balon baya baji na a : « Ajugun,
 kţo kanooran uleefu, dpoţ ibi ineej ţi katoh
 naan. ⁷ Uko waŋ ukaan ké mėnŋoom abi te
 du iwi ; işale ţup uţup uloolan taŋ nalempar
 naan abi jeb jeb. ⁸ Nji kak dka anşihun
 abot awo na bangoli biki nşihun, woli dji na
 alon ţi baka : "Yaani," aya, undu "Biini," abi,
 nalempar naan "Dolan uko wi," Ado wa. »
⁹ Wi Yetu atiinkun uţup waŋ aşé maŋ naweek
 i bangoli maakan, awugşa wal mėnt aten
 baŋaan batum banktaşulun aşé ji na baka
 : « Dţupan, ţi *Itrayel bti, mėmbaan kawina
 pfiyaar panliŋi na pi. »

¹⁰ Wi bayili bakakuŋ katoh, baţėnk nalemp-
 ar nangoli naweek ké ajebi.

*Yetu anaţan nduba alon ţi pkeţ du ubeeka
 wi Nayin*

¹¹ Wi uko waŋ uţepun, ké Yetu aşé tool
 pya ubeeka alon wi bajaan bado Nayin,
 baţaşarul na baŋaan batum ké bakyaanţ na a.
¹² Wi Yetu akneejanun ubeeka, ayit na umoy
 wi nduba alon i ŋaat nayoţ alon akahan taŋ.
 Pntuk pweek pi baŋaan paŋooţana. ¹³ Wi Yetu
 Ajugun awinun ŋaat un aşé ŋaġi'a aji na a :
 « Yompan. » ¹⁴ Aya aban kajiini ki bapafun
 puum, bamėbanun ka ké banaţi ; ké aşé ji
 : « Ndub, iwi i nji kaţiiniyaanun, naţiin! »
¹⁵ Nduba ankeţun ké aheta aţo aşé jun pţup
 na baŋaan. Ké Yetu akakana anin. ¹⁶ Baŋaan
 bti balėnk adiwşa, abot adėman Naşibaţi aji :
 « *Naţupar Naşibaţi naweek apėn ţi ptoofun ké
 Naşibaţi abot awuli pntaali pi nul. » ¹⁷ Uko
 wi Yetu waŋ umeetana ţi *Yuda bti na ŋtaak
 ŋanfooyun wa.

Yetu atėem bayili biki Yowan Nabattaar
 (Maci 11.2-19)

¹⁸ Baţaşar *Yowan Nabattaar baya
 akakalėşa iko mėnt bti, ké aşé du baţaşarul
 batėb ¹⁹ ayil baka du Ajugun baya bahepara
 : « Iwoon anwoon i pbi, kėme ŋwo biki
 kayoonek alon kak? » ²⁰ Wi biint mėntan

babanuŋ ƚi Yetu aŝe ji na a : « Yowan Nabattaar ayilun ƚi iwi, ƚheparu me iwoon anwoon i pbi, keme ƚwo biki kayoonk alon kak? »

²¹ Wal menŋ Yetu ajeban baŋaaj batum bammaakuŋ, apenan baŋaaj batum ƚntaayi abot ado bakuul ke bakwin. ²² Ke Yetu aŝe teem bayili aji : « Nayaan nakakaleŝ Yowan uko wi nakwinuŋ akuŋ atiink henk : bakuul bakak awin, baŋakmuŋ bapoŝ, bammaakuŋ bdoo bajebi ke bandenenmuŋ baktiink, bankeŋuŋ banaŋa ƚi pkeŋ, *Uŋup Ulil Unuura utiinkana ƚi bawaan. ²³ Anwoon aampok pfiyaaren anuurandeni. »

²⁴ Wi baŋaaj biki Yowan ayilun bayaan, ke Yetu aŝe wo ƚi ptiiniyaan uko wi Yowan na baŋaaj batum bukuŋ aji : « we wi wi nayaan pten du *pndiiŝ ba? Bmaaŋ bi uyook ukŝinŋuŋ ba i? A-a. ²⁵ Ke we wi wi naŝaaj aya pten ba? Niinŋ anŋegiiŋ i? Bankaan iko inuura abot ade umundu bawo du itoh yi baŝih. ²⁶ Ke we wi nayaan pten ba? *Naŋupar Naŝibaŋi a i? Nafaŋi, ke nŝe ŋupan, nawin ampeluŋ Naŋupar Naŝibaŋi. ²⁷ Ul i i upiiŋuŋ aji :

“Naŝibaŋi aji : Tenan, dyil nalempar naan ƚi kadunu,
abomanu bgah.” »*

²⁸ « Dŋupan : ƚi baŋaaj bambukiin ƚi kayin ki baat, nin alon aampel pel Yowan ; ke ŋaaj anwoonun nampoŋi du *Pŝih pi Naŝibaŋi aŝe pela. » ²⁹ Baŋaaj bti adoo ŋu na *bakobraar daaŝa banktiinkuluŋ badinan ke Naŝibaŋi awo natool wi badolun *batitmu bi Yowan. ³⁰ *Bafaritay na *bajukan Bgah ke baŝe pok uko wi Naŝibaŋi analuŋ pa baka, bapok Yowan *abattaar baka.

³¹ Yetu akak aji na baka : « We wi wi mbaan anaamnten na baŋaaj biki kawuun ki nŋa ki? Banaam na we? ³² Bawo ji bapot banŋoon du uferu, aŝe ƚeŝer aji :

“Nteeni,
ke naankii!
Nyeeh iyeeh yi pjootan
ke naanwoonii!”

³³ « Aa, Yowan Nabattaar abi, aankde pde, aankdaan poot, ke naji : “Awo na untaayi!” ³⁴ *Abuk Niinŋ ke abii, ade abot adaan poot, ke naji : “Awo nafeer, nakuj, awo nanoh bakobraar daaŝa na bado buŋaan!” ³⁵ Ke banktaŝuŋ uŋup untuŋa wi Naŝibaŋi baŝe yikren ke uwo utool. »

Yetu apenan ipekadu yi ŋaaŋ nado buŋaan
(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9; natanan ƚi Yowan 12.1-8)

³⁶ Unuur ulon, *nafaritay alon adu Yetu pyoban ; ke aya aneej du katoh ki nul aŝo ƚi umeeŝa. ³⁷ Naaŋ alon ke aŝe wo ƚi ubeeka menŋ, anwoon nado buŋaan. Wi ameeŋ ke

Yetu abi pyoban du uko nafaritay aŝe ƚij ukera ujuŋ ulil ptekenŋ ƚi pŋakar pmpoti pi babomanuŋ na ufuuŝ ufaatal. ³⁸ Abi aŝo ƚi kafet ki Yetu, ƚi ihoŋul*, awooni, aŋowana ihoŋ na mnkuul abot awent ya na uwel wi nul, aboot ihoŋ yi Yetu aŝe ker ukera ujuŋ ulil ptekenŋ ƚi ya. ³⁹ Wi nafaritay anduun Yetu pyoban awinuŋ uko wan aŝe ji ƚi uŝal : « Woli niinŋ i awo lah *Naŋupar Naŝibaŋi na manjoo-nan, ame in awoon ŋaaŋ ankbanuluŋ henk, na uko wi awoon : naŋuunk! » ⁴⁰ Ke Yetu aŝe ƚiini wal menŋ na nafaritay aji na a : « Fimonŋ, dka uko ulon wi nŋaluŋ kaŋupu » ke ateema aji na a : « Naweeŋ ŋupan. »

⁴¹ Ke Yetu aŝe ji : « Biinŋ batet balon babi teet itaka du najula, alon ke aŝeŋ baluk bi ƚnuur iŋeen week ƚyaaŝ kaŋeen, undu ke ayeenk bi ƚnuur iŋeen-kaŋeen ⁴² Jibi bawoon baanhilan pluk, ke najula awutar baka bukai batet bti itaka yi baŝeŋuŋ. In akŋalnuluŋ maakan ƚi batet bukuŋ ba? » ⁴³ Ke Fimonŋ ateam aji : « Dŝal aji i awutaruŋ itaka itum a. » Ke Yetu ajaka : « Ifaŋi. »

⁴⁴ Wi wi aŝaaj awuŝga ataaj na ŋaaŋ aŝe ji na Fimonŋ : « Iwin ŋaaŋ i? Dneeŋ ƚi katohu, ke iinŋowen ihoŋ ; ul ke aŝe ŋowen ihoŋ na mnkuul mi nul abot awent ya na uwel wi nul. ⁴⁵ Iimmooken wi mbiin, ke ul aŝe bi kabooten boot ihoŋ wi mbiinuŋ. ⁴⁶ Iinŋuŋen ukera ƚi bkow ; ul, ke aŝe keren ihoŋ na ukera ujuŋ ulil ptekenŋ. ⁴⁷ Ukaaj ke njaku, ipekadu yi nul intumuŋ ipen ƚi a, ƚiki adiiman unal uweek. Ke ŋaaj i bamiirun uko umpoti aji ka unal umpoti pa ammiiruluŋ. » ⁴⁸ Wi wi Yetu aŝaaj aji na ŋaaŋ : « Ipekadu yi nu ipeni. » ⁴⁹ Ke banwoon na a ƚi umeeŝa baŝe ŝal aji : « Niinŋ i awo ahon ba, adoo aji penan ipekadu? » ⁵⁰ Ke Yetu aŝe ji na ŋaaŋ un : « Pfiyaar pi nu pabuuranu ; yaan bnuura. »

8

Baat bangakandewun na Yetu

¹ Wi uko wan utepuŋ, ke Yetu aŝe wo ƚi pŋaay na ƚbeeka na ƚntanka, ajukan abot aŋup *Uŋup Ulil Unuura wi *Pŝih pi Naŝibaŋi. Baŝaruŋ iŋeen na batet ke bawo na a, ² aŋu na baat balon biki bapenanuŋ ƚntaayi na mmaak : *Mariya i bajaaj badu Mariya i ubeeka wi Magdala, i bapenanuŋ ƚntaayi paaj na ulon, ³ Yowana ahar Huŋa namali i *Herod, Futana, na balon batum kak. Baat menŋ bajaaj batenk Yetu na baŝaruŋ na bka bi baka.

Uhoŋ wi nagur ndeey (Maci 13.1-9; Markut 4.1-9)

⁴ Jibi pntuk pi baŋaaj payitun, ke baŋaaj bakwoona ƚbeeka bti abi ƚi Yetu, ke aŝe hoŋ na baka aji : ⁵ « Najaar apen pcur ndeey. Wi akgunuŋ, ndeey nlon ke ƚaya ajot du bgah ;

apošana, k e njat njade nja bti. ⁶ Nlon k e njajot ti mmlaak, wi njanatiin, awaan meel akay. ⁷ Nlon k e njajot ti ptoof pi iyiw, k e wi njanatiin na iyiw, k e ifiikl en nja. ⁸ Nlon k e njaya ajot ti mboŝ mnuura, anaŝa, awul ndeey njum maakan. » Wi ajakun haŝ aŝe huuran aji : « Ankaan ibaŝ itiinki, atiinkan! »

Uko unkayi k e Yetu aji hoŝ
(Maci 13.10-17; Markut 4.10-12)

⁹ Baŝar Yetu bahepara uko wi uhoŝ waŝ ujaki. ¹⁰ K e ateeam baka aji : « An, baŝenan k e name iko injoonanun yi *Pŝih pi Naŝibaŝi, inwoon iimmeetanaa, k e bandukiin, ti uhoŝ wi wi nji kaŝupun na baka, h enk :

“woli badoo ten baankun
woli badoo tiink baankte.” »*

¹¹ « Uko wi uhoŝ ujakun wii wi : Ndeey njawoon Uŝup wi Naŝibaŝi. ¹² Baŝaan balon bawo ji bgah, bi Uŝup ujutun, wi bantiinkun wa, k e Untaayi Uweek uŝe bi, ap enan wa ti nhaaŝ ni baka aŝi bafiyaar bakuŝ babuur. ¹³ Balon bawo ji dko di mmlaak di Uŝup ujutun, baji bayeenk wa na mmlilan woli batiink wa ; k e baŝe wo baanka intaan, baji bafiyaar btiuŝu, woli ujeenk baji bawutan. ¹⁴ K e balon bawo ji dko di iyiw, bawoon bantiinkun Uŝup aŝe ya, k e manŝaaf, pyok panjaan pafooyan bkow na kalilare ki umundu k e ifiikl en baka k e baand emi. ¹⁵ K e banwoon mboŝ mnuura bajaan batiink Uŝup wi Naŝibaŝi na uhaaŝ unuura utool kam enan wa kabot kabuk ndeey ti kamiir ki baka.

Uhoŝ wi unkaniya
(Markut 4.21-25)

¹⁶ « Nin alon aanji tehan unkaniya kaŝe f et wa na kakana, k eme kaŝu wa du kaluŝa uteeh, aji tu wa du bko duuŝ, bankmbiin bahilna bawin bjeehi bi wa. ¹⁷ Uko ummeniin nŝa uluŝ kameetana, k e uko unhankaniin uluŝ kap en ti bdiŝ. ¹⁸ Naŝafaraan keeri ti utiink wi nan, ankaan baluŝ kawula kak kapelan ; k e anwaanun, badoo yeenk yeenk uko wi aŝalun aji akaa. »

Bayiŝ Yetu biki mnfaŝan
(Maci 12.46-50; Markut 3.31-35)

¹⁹ Anin Yetu na baŝa'ul babi du dko di awoon aŝe wo baanhinan aŝoga ŝiki baŝaan batumi. ²⁰ K e baŝe do k e baŝupa aji : « Naan na baŝa'u buk bukuŝ du bdiŝ, banjal pwinu. » ²¹ K e Yetu aŝe teem aji : « Banktiinkun Uŝup wi Naŝibaŝi akuŝ ado uko wi uheparun bawoon ni na baŝa naan. »

Yetu aŝaan uk e
(Maci 8.23-27; Markut 4.35-41)

²² Yetu apaya unuur ulon ŝi b eem na baŝaŝarul aŝe ji na baka : « Nawul en nja bd ek umban wundu. » K e baya alow. ²³ Wi bakmuurun, k e Yetu aŝe njoy ent. K e uk e uŝe mara mara anaŝa ti bd ek. Meel manneeŝ ti

b eem (k e badoo kak i pjiir. ²⁴ Wi wi baŝaŝar Yetu baŝaan aŝoga, ahuma, ahuuran aji : « Naweeek, Naweeek, njkeŝi, wi nun ubaa. » Yetu aten wal m ent aŝe njoman na uyook na meel manŝintarun. K e iŝaŝani, dko k e dayompand eri. ²⁵ Wi wi aŝaan aji na baka : « Pfiyaar pi nan pawo tuŝ ba? » Bal enk akuŝ aŝonjar aŝe tuŝar aji : « N aan i, awo ahon andoon aŝook uyook na meel k e njado ji njatiinka? »

Yetu ajeban niinŝi i untaayi uneejun
(Maci 8.28-34; Markut 5.1-20)

²⁶ Baya aŝog utaak wi Bagenateren untaanun na wi *Galilay. ²⁷ Wi Yetu atapan tap kahoŝ ti mboŝ, k e niinŝi alon i ubeeka m ent i njantaayi njaneejun aŝe bi ayit na a. Ujon wi awoon aankak awoh imiŝa, k e aankak aŝer ti itoh, aji bi wo wo du pnguran. ²⁸ Wi awinun Yetu aŝe fut idiiim ajot ŝi ihoŝ yi nul ahuuran maakan aji : « Inumiyaan we ba Yetu, Abuk Naŝibaŝi *And emun Maakan? Dkooŝu kooŝ, khajanaan! » ²⁹ Yetu al ebar wal m ent na untaayi up en ti niinŝi un. Nyaaŝ njum, untaayi uji uneeŝ ti a, baji batana tan na mnkorentu k eme bakiina kiin, k e aŝe ji marana maran iko yi batannulun, untaayi uŝe ya na a du *pndiis. ³⁰ K e Yetu aŝe hepara aji : « Katimu kawo hum? » K e aji : « Pntuni » ŝiki njantaayi njum njaneeŝ ti a. ³¹ K e nj e kooŝa awut kawat nja du infernu.

³² K e batani bweek bi njnkuma baŝe wo ŝi pŝuŝ du pnkun duuŝ. Wi wi njantaayi njakooŝun Yetu adinan nja njaneeŝ ti njnkuma. K e adinani. ³³ K e njantaayi njap en ti niinŝi, aneeŝ ti njnkuma, batani buŝ k e bawura wura ajot du bd ek ayoora.

³⁴ Wi bayafan bajug batani bawinun uko unŝepun aŝe jin na pti, wi bayaan aŝe kakal eŝ uko m ent ti ubeeka na nj et. ³⁵ Wi wi baŝaan baŝaan abi pten uko unŝepun, abi aŝog ti Yetu aŝe win niinŝi i njantaayi njap enun ti uleef k e aŝo ti ihoŝ yi Yetu. Awohara h enkun akak n aan, k e baŝaan baŝe l enk. ³⁶ Banwinun uko unŝepun bti bakal eŝ bandukiin jibi niinŝi aneejiin njantaayi ajebi. ³⁷ Baŝaan bti du utaaŝ wi Bagenateren bal enk adiuŝa wal m ent, ukaaŝ k e baji na Yetu « Yaani, lowun! » k e Yetu aŝe paya ti b eem kaya na bgahul.

³⁸ Wi wi niinŝi i njantaayi njadukun aŝaan aji na a : « Dkooŝu kooŝ wutaan mbi na iwi. » K e Yetu aŝe dooka aji na a : ³⁹ « Kakan katohu! Iya ikakal eŝ uko wi Naŝibaŝi adolon bti pa iwi. » K e niinŝi ayaa, aŝe ŝup ti ubeeka bti uko wi Yetu adolon pa a.

Yetu ajeban n aŝ alon akuŝ anaŝan poonu abuk Jayirut ti pkeŝ
(Maci 9.18-26; Markut 5.21-43)

⁴⁰ Pntuk pi baŝaan pawo ŝi pyoonk Yetu du bd ek umban wun. Wi abanun, k e baŝe

bi bti pkita. ⁴¹ Kë ñiint alon anwoon katim ki Jayirut aşë bi da. Awo naweek i *katoh kañehanaani ki bayuday. Abi ajot ti ihoţ yi Yetu aşë kooţa aji abi du katohul. ⁴² Abukul ñaaf aloolan ʔaŋ i akaan i ŋşubal iñeen na ŋtëb amaak aňogan pkeţ.

Wi Yetu akyaan ʔi bgah, bañaan batum adoo wuuk wuukana. ⁴³ Kë ñaaf alon aşë wo da, awo na pmaak pi ptula pñaak ŋşubal iñeen na ŋtëb hênkuŋ [atok bka bi nul bti ʔi pñaay na bapiinʔan] kè nin ñaan aanhinan ajebana. ⁴⁴ Ñaaf mënʔ abi aňog ʔi kafet ki Yetu aşë ban kambiint ki kamişa ki nul, ʔi dko mënʔ kè pñaak pabi ʔaŋan ʔaŋan ptula. ⁴⁵ Kë Yetu aşë ji : « Ñaan alon abanèn, in ula? » Wi bañaan bti bapokun kè Fimon Piyeer aşë ji na a : « Naweek, bañaan bafooyu, awuuk wuukanu di. » ⁴⁶ Kë Yetu aşë ji na a : « Ñaan alon abanèn, dtiink mnhina mlon kè mampèn ʔi nji. »

⁴⁷ Wi ñaaf awinun kè amobanaa aşë bi ajot ʔi ihoţ yi Yetu, alènk akat kat. Akakalèş Yetu ʔi kadun ki bañaan bti uko unkayi kè abana, abot aţup jibi ajebi ʔi dko mënʔ. ⁴⁸ Kë Yetu aşë jaka : « Ñaatu, pfiyaar pi nu paje-banu. Yaan na bnuura. »

⁴⁹ Ahum kaţini, kè alon aşë woona uko naweek i katoh kañehanaani aji na a : « Kʔo kanooran Najukan, abuku aneem hênkuŋ. » ⁵⁰ Kë Yetu atiinka, aşë teem aji : « Klènk nin, fiyaarèn ʔaŋ, anaʔa. » ⁵¹ Wi babanun du uko naweek i katoh kañehanaani, aandinan nin alon aneek na a bē mënʔ Fimon Piyeer, *Yowan na *Yakob, aţu na aşin na anin poonu. ⁵² Bañaan bti bawooni abot aţëga. Kë Yetu aşë ji : « Nayompan, aankeţi aňoyent ʔoyent. » ⁵³ Kë bañaan başë ŋubana, ʔiki bame kè aketi. ⁵⁴ Kë Yetu aşë mēban poonu ʔi kañen aji na a : « Poon, naʔiin » ⁵⁵ kè uhaaş uşë kak ʔi napot, kè anaʔa ʔi dko mënʔ. Wi wi Yetu aşaan aji na baka bawula pde ade. ⁵⁶ Bajug poonu baňonar bnuura, kè aşë ji na baka bawut kaţup nin alon uko unʔepun.

9

Yetu ayil banjañan iñeen na batëb
(Maci 10.1-9,11-14; Markut 6.7-13)

¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batëb aşë wul baka uforta na mnhina mi bahilni kadook ŋntaayi bti, kabot kajeban mmaak. ² Wi wi aşaan ayil baka baya baţup uko wi *Pşih pi Naşibaţi na jeban bamaakal. ³ Aji na baka : « Naktij nin ukoolan pa bayaaş, nin panduk, nin umañ, nin uko ude, nin untaam, nabot nawut kaya na imişa itëb. ⁴ Katoh kaji kayeenkanle, naneej da, kaţo, te wi naklun kapèn da kaya. ⁵ Dko di bayaan awo baanyeankan, nadan danaan pdëpalèn ʔi ihoţ yi nan woli napèn ʔi ubeeka mënʔ,

nayuujna baka kè bado buţaan. » ⁶ Wi wi banjañan başaan aya na ŋfët aţup *Uţup Ulil Unuura abot ajeban bamaakal na dko bti.

Herod Antipa aňal kame ñaan anwoon Yetu

(Maci 14.1-2; Markut 6.14-16)

⁷ Wi *Herod nantuja i *Galilay atiinkun uko unktëpun aşë ʔu kapaam ; balon baji baji « *Yowan anatiin ʔi pkeţ » ⁸ balon kaji « *Eli akaan abi » balon kak kaji « Alon ʔi *baţupar Naşibaţi bajon anaʔiin ʔi pkeţ. »

⁹ Kë Herod aşë ji wal mënʔ; « Yowan, nji ʔi uleef naan ddo kè bafala bkow. Kè in aşaan awo ñiint i ntiinkun kè baji ado iko yan? » Kë wi wi Herod aşaan aduka wal mënʔ ala pwin Yetu.

Yetu awul pntuk pi bañaan pde
(Maci 14.13-21; Markut 8.27-31)

¹⁰ *Banjañan bawoona bayaaş wal mënʔ aşë kakalèş Yetu iko yi badolon bti. Yetu kè aşë duk pntuk pi bañaan aya agaag na baka du umban wi ubeeka wi bajaan bado Bettayida. ¹¹ Kë wi bañaan bamehan me han aşë ʔaşa. Yetu ayeenk baka bnuura, aʔiini na baka uko wi *Pşih pi Naşibaţi abot ajeban bannumiin pjeb.

¹² Unuur ujun pyob kè banjañan iñeen na batëb başë ŋoga ajaka : « Jakan na bañaan baya du ŋntanka na ŋfët ŋanŋogun ʔi bahilna baka uko ude, na dko dpiint, dko di ŋwoon di daanfëti. »

¹³ Kë Yetu aşë ji na baka : « nawulan baka bade bdidi'an! »

Kë başë teema aji : « Nkaha ipoom kañeen na ŋtëb ŋtëb. Kème ŋwo i kaya kanugar bañaan biki bti uko ude. »

¹⁴ Biint banwoon da bawo uko ji iñeen week nyaaş iñeen kañeen (5000).

Yetu kè aşë ji na baţaşarul : « Nadolan baka bado kaţoona uko ji bañaan iñeen kañeen (50). »

¹⁵ Kë bado han, bañaan bti kè baţo bnuura.

¹⁶ Wi wi Yetu aşaan ajep ipoom kañeen yun na ŋtëb ŋtëb ŋun, akat kës aten baţi, abeeb Naşibaţi ʔi iko ide yun, akitëş ya aşë wul baţaşarul aji bafah pntuk pi bañaan. ¹⁷ Bañaan bti kè bade ayok, kè baţonkrèn iko ide indukiin kè itum kkaar iñeen na këtëb.

Fimon Piyeer aţup aji Yetu awoon Krittü

¹⁸ Yetu agaag unuor ulon na baţaşarul awo ʔi pñehan Naşibaţi aşë hepar baka aji : « Bañaan başal aji dwo in ba? » ¹⁹ Kë başë teema aji : « Balon baji iwo *Yowan Nabattaar, kè balon baji iwo *Eli, kè balon kak baji iwo alon ʔi *baţupar Naşibaţi bajon anaʔiin ʔi pkeţ. »

²⁰ Kë Yetu aşë hepar baka aji : « Kë ʔi an, nji dwo in ba? »

Fimoŋ Piyeer ayeenk wal mēnt b̄up ašē ji na a : « Iwo *Krittu i Našibaṭi ayiluŋ. »

²¹ Wi wi Yetu ašaan ašook baka aji bawut kaṭup wa nin űaan.

²² Akak aji na baka : « *Abuk űiint̄ awo kahaj maakan, kapokana ṭi bantohi, ṭi *baṭejan baweek na ṭi *bajukan Bgah. Baluŋ kado bafina, unuur uwajant̄en ašē naṭa ṭi pkeṭ. »

Hum di di űaan awoon kaṭaš Yetu

(Maci 16.24-28; Markut 8.34—9.1)

²³ Yetu aṭiini wal mēnt na bañaan bti, aji na baka : « Woli űaan aṅal kaṭašēn, awo i kaṭilma uleeful kakuna krut ki nul, kadinan phaj ji nji unuur űjint̄i, kabot kaṭašēn udole wo ṭi pkeṭ. ²⁴ űaan anksaluŋ pbuuran ubida wi nul aluŋ kawaan wa ; kē anklun kawaan ubida wi nul pa nji aluŋ kabuuran wa. ²⁵ űaan ahilanle aka umundu bti, adolna wa we ba woli aneemandēn ubida wi ṭul? ²⁶ Woli űaan alon akowari'aan, nji na ṅṭup ṅi naan, nji *Abuk űiint̄, dluŋ kakowari'a woli dbi na mndēm mweek mi Paapa na mi ṅwanjut ṅyimanaan. ²⁷ Dṭupan na manjoonan, balon ṭi banwoon ṅṭa ṭi baankluŋ kakeṭ bē baanwin *Pših pi Našibaṭi. »

Ubi wi Pših pi Našibaṭi

(Maci 17.1-8; Markut 9.2-8)

²⁸ űnuur bakreŋ ṅaya pṭēp wi Yetu aṭupnuŋ uko waŋ, kē ašē jej bi Fimoŋ Piyeer na *Yowan na *Jakob aya na baka du pnkuŋ pweek pa baya bañehan Našibaṭi.

²⁹ Wi Yetu awoon ṭi pñehan Našibaṭi, kē bašē win kaara di nul kē datēšaa, imiša yi nul kē ikak afaat feh. ³⁰ Biint̄ batēb kē banaṭ aṭiini na a : *Moyit na *Eli ³¹ banknuuruŋ maakan. Bawo ṭi pṭiiniyaan jibi Yetu akbaañēši ulempul, wi aklun kakeṭ du Yerutalem.

³² Fimoŋ Piyeer na batēntul batēb bukuŋ baṅoyēnt̄ aront̄, kē wal wi batenuŋ, ašē win mndēm mi Yetu abot awin bañaan batēb banwoon na a.

³³ Kē wi biint̄ bakan mēntan bakyaan pduk Yetu, Fimoŋ Piyeer kē ašē ji na a : « Najukan, unuura ṅwo ṭi dko di! ṅtan iloona iwajant̄, kalon kawo ki nu, kalon ki Moyit, kandukiin kawo ki *Eli. » Aankak ame uko wi aṭṭupun.

³⁴ Ahum kaṭiini, kē kanfēluŋ kalon kašē mara mara abi, awun baka, baṭašar Yetu kē balēnk maakan wi kanfēluŋ kawunuŋ baka.

³⁵ Kē pdiim ploŋ pašē pēnna ṭi ka aji : « I, awoon Abuk naan, i nji ndatuŋ. Nadoon kaṭiinka. »

³⁶ Wi pdiim paŋ patiinkaniin kē bašē wina Yetu ṭaŋ. ṭun ṅnuur mēntan baṭašar Yetu bay-omp̄i, baantup nin űaan uko wi bawinuŋ.

Yetu ajeban napoṭ i untaayi ukyewlēnuŋ

(Maci 17.14-18; Markut 9.14-27)

³⁷ Wi unuur űjintun kē Yetu na baṭašarul bakwala pnkuŋ, kē pntuk pweek pi bañaan pašē bi pyit na Yetu. ³⁸ Kē űiint̄ alon ašē huuranaan du pntuk meēṭ aji : « Naweeek, dkooṭu kooṭ ; tenan abuk naan! Ul aloolan ṭaŋ i i nji nkaan. ³⁹ Untaayi uji uneej ṭi a, kadola amara mara kaŋajar, kalētar, kabot kayiuh. Ukak aji űjon uwutana, kaduka anoor maakan wal wi ubi'i wutana. ⁴⁰ Dkooṭ baṭašaru badook wa, kē baanhi-nani. »

⁴¹ Wi wi Yetu ašaan ateema aji : « Nawo bañaan bawuṭaan, banwoon baanfiyaari! Dwo kaṭo na an te lum ba? Dwo kado kamiiran te lum ba? » Wi aṭiiniŋ haŋ aba ašē ji na űiint̄ : « ṭijan abuku! »

⁴² Wi napoṭ akṅogun Yetu kē untaayi ušē wata ṭi mboš adola kē aklētar. Kē Yetu ašē bēg wa, ajebana, akakana ašin. ⁴³ Bañaan bti kē bašē ṅonjar ṭi mndēm mi Našibaṭi.

Yetu aṭup pkeṭ pi nul uyaas utēbantēn

(Maci 17.22-23; Markut 9.30-32)

Bañaan bti bahum ṅonjar iko bti yi Yetu akdolun, kē ašē ji na baṭašarul :

⁴⁴ « Namēbaan uko wi nji kaṭupanaŋ hēnkun buura : *Abuk űiint̄ abi kawulana du bañaan. »

⁴⁵ Kē baṭašar Yetu bašē wo baante uṭup mēnt̄. Uhoŋ mēnt̄ upel kame ki baka, bahilna bawo baankte wa. Kē bakak aṭi phepar Yetu apiban baka wa.

In adēmnun ṭi an?

(Maci 18.1-5; Markut 9.33-37)

⁴⁶ Wi wi blaṭar bašaan apēn ṭi baṭašar Yetu, kē baŋal kame adēmnun ṭi baka. ⁴⁷ Kē Yetu ammeen ṅsal ṅi baka, ašē ṭij napoṭ alon, adola kē aṭo aṅoga ⁴⁸ ašē ji na baka : « űaan anyeenkun napoṭ i ṭi katim ki naan, ayeenkēn nji ṭi uleef naan, kē űaan anyeenkun, akak ayeenk anyilnuŋ. Anwoonun nampoṭi ṭi an, uŋ mēntan adēmnun. »

Anwoon aampokan, awo na an

(Markut 9.38-40)

⁴⁹ *Yowan ajeṭ b̄up wal mēnt̄ aji : « Naweeek, ṅwin űaan alon anjaan adook ṅntaayi ṭi katim ki nu, kē ṅneenana, ṭiki aanji gakandē na un kaṭašū. »

⁵⁰ Yetu kē ašē teem aji : « Nakneenana : anwoon aampokan, awo na an. »

Yetu atool pya Yerutalem

⁵¹ Wi wal wi Yetu awoon i pdeenana baṭi uṅogun, kē ašē bi ṭu ṭu ṭi pya Yerutalem. ⁵² Adun ayil bañaan balon kē bajota kadun. Wi bakyaan na bgah, ašē neej du ufēṭ ulon du *Tamariya kabomana dko dfēr. ⁵³ Bañaan biki ufēṭ mēnt̄ kē bašē pok pyeenk Yetu ṭiki atool tool pya Yerutalem. ⁵⁴ Wi *Yowan na

*Yakob bawinun uko warj ašë ji : « Ajugun, injal ndo bdoo bawoona baŕi babi batër baŕiaan biki, bakakan baka ufob i? »

⁵⁵ Kë Yetu ašë kok anoman na baka [aji : « Naamme uhaaş unwoon kaŕon ubida wi nan. *Abuk Niinŕ aambi bi pŕok nbida nŕi baŕiaan, abi bi pbuuran baka. »] ⁵⁶ Kë bašë tool wal mënŕ aya untanka umpaŕi.

*Naŕašar Yetu awo kawul uleeful bti
(Maci 8.19-22)*

⁵⁷ Wi bakyaan na bgah kë ŕiaan alon ašë ji na Yetu : « Dko di ikyahan, dŕašu da. » ⁵⁸ Kë Yetu ašë ji na a : « Nnfëš nŕaka ihër, kë nŕkat nŕi baŕi nŕaka intan, *Abuk Niinŕ ul, aanka dko dpafni bkow. »

⁵⁹ Akak aji na alon: « ŕašaan. » Kë an mënŕtan ateema aji : « Naweeek, duni ŕenën te umoyën Paapa. » ⁶⁰ Kë Yetu aji na a : « Wutan baket baya bamoy bankeŕun biki baka ; iwi yaan ido kaŕiiniyaan *Pših pi Našibaŕi. »

⁶¹ Alon akak aji na a : « Ajugun, dlun kaŕašu, ma duni iyoonkën dya kaŕup bayiŕ naan. » ⁶² Kë Yetu ašë teema aji : « ŕiaan anjunun kajaar ašë kok kafet aanhil plemp du Pših pi Našibaŕi. »

10

Yetu ayil baŕašarul iŕeen-paaj-na-alon na batëb (72)

(Maci 9.37-38)

¹ Wi uko warj utëpun, kë Yetu Ajugun ašë dat baŕiaan iŕeen paaj na alon na batëb* (72) kak ŕi baŕašarul, ayil baka kë bakyaana batëb batëb, ajota kadun ŕi nbeeka bti na dko bti di aklun kaŕëpna. ² Aji na baka : « Kakit kadëmi, kë balemp bašë tiinkët ; nakoŕtan Ajug kakit ado balemp babi kakit ki nul. ³ Nayaani, dyilan ji nŕkaneel nmpoŕi du pŕoof pi nŕiiniŕ. ⁴ Nakŕij nin umbootu, nin umañ, nin kašapaat, naknaŕ pwul nin ŕiaan alon mboš ŕi bgah.

⁵ « Woli naneej ŕi katoh kalon, naduniin naji : “Bnuura bawo ŕi katoh ki.” ⁶ Woli ŕiaan i bnuura awoon ŕi katoh mënŕ, bnuura bi nañehanun buŕ baduka ŕi a ; bë woli aanwo ŕiaan i bnuura, aankyenk bnuura bi nañehanun. ⁷ ŕi katoh ki bakyeenkanan, naŕoon da, nadaan nabot nade uko wi bakwulanar, ŕiki nalemp aka na ptuumara. Nakdo kaŕiaay na itoh.

⁸ « Woli naneej ŕi ubeeka ulon kë bayeenkan, nadeen uko wi bakwulanar. ⁹ Najebaan bamaakal biki ubeeka mënŕ nabot naji na banfëŕun da : “*Pših pi Našibaŕi pañogan.” ¹⁰ Bë woli naneej ŕi ubeeka ulon kë baanyeenkan, napën du iğah kaji : ¹¹ “Ndo dan daran dpëpalën pi ubeeka wi nan pankabuŕ ŕi ihot yi nun kadukaran pa. Kë našë wo kame kakša uko wi : Pših

pi Našibaŕi pañogan.” ¹² Dŕupan, ŕi unuur wi pwayëš, uko wi Našibaŕi aklun kado ubeeka mënŕ utam kapel wi badolon Fodom*.

¹³ « Nawuŕani, an biki ubeeka wi Koratim, nawuŕani an biki ubeeka wi Bettayida, woli mlagre mandolaniin du an mandolaniin lah du nbeeka nŕi Tir na Fidon, banfëŕun da badobi wohara undiimaan nŕaaku kabot kaŕo ŕi ufob kadiimanaan kë banjal pŕëlëš nbida nŕi baka. ¹⁴ Ukaan kë ŕi unuur wi pwayëš uko wi Našibaŕi akdolanar ulun katam kapel wi biki Tir na Fidon. ¹⁵ Kë an biki Kapernawun, nanun aji nalun kadeenana te du baŕi i? Naba a ŕëp ŕëp kawalana te du infernu. »

¹⁶ Yetu akak aji na baŕašarul : « ŕiaan antiinkanar, atiinkën ; ampokanar apokën, kë ampoknun apok anyilnun. »

*Baŕašar Yetu bakak na mnlilan du a
(Maci 13.16-17)*

¹⁷ Baŕašar Yetu iŕeen paaj na alon na batëb bakak na mnlilan ašë ji na a : « Ajugun, nŕntaayi nŕadoo ji nado uko wi njakuŕ ŕi katim ki nu. » ¹⁸ Kë Yetu ašë teem baka aji : « Dwin *ŕatana kë awoona baŕi ajot ji kaliik liik. ¹⁹ Natenan! Dwulan mnhina mi ppoš nŕpula na nŕifar na pi ppoš phina bti pi našoeradun, bë nin uko ulon uunkdolan do. ²⁰ Kë našë wo kalilan ŕi uko wi itiman iŕiitaniin du baŕi kapel uko wi nŕntaayi nŕaktiinkanar. »

*Našibaŕi ayuij bampoŕi Uŕup Ulil Unuura
(Maci 11.25-27)*

²¹ Wal mënŕ, *Uhaaş wi Našibaŕi utu mnlilan mnweek ŕi Yetu kë ašë ji : « Dbeebu Paap, Ajug baŕi na mboš, wi imenuŕ iko yi bantohi na bammeen, ašë diiman ya bapoŕ bampoŕi. Yoow Paap, ŕiki warj uwoon uko wi injalun.

²² « Paapa awulunŕ iko bti. Nin ŕiaan aamme nŕi Abukul uko wi nwoon bë mënŕ Paapa a, kë nin ŕiaan aamme uko wi Paapa awoon bë mënŕ nŕi Abukul a, na biki ndatuŕ adiiman baka a. »

²³ Wi wi Yetu ašan awuğša ŕi baŕašarul ašë ji na baka : « Këš kankwinunŕ uko wi nakwinunŕ kanuurandëni. ²⁴ Dŕupan, *baŕupar Našibaŕi baŕum, na baših baŕum babi nŕal pwin uko wi nakwinunŕ bë baanwin wa, abot arjal katiink wi naktiinkunŕ bë baantiink wa. »

*Uhoñ wi ñiinŕ najoob bkow i utaak wi
Famariya*

(Maci 22.34-40; Markut 12.28-31)

²⁵ Kë *najukan Bgah alon anŕjali pŕaawan Yetu ašë naŕa aji na a : « Najukan, we wi nhinanunŕ kado, kayeenkna ubida wi mnŕo? »

²⁶ Yetu kë ašë teema aji : « We wi bapiitunŕ ŕi ulibra wi Bgah ba? We wi iwinunŕ ba? »

* 10:1 Npiit nŕon nŕi unjon nŕaji : baŕiaan iŕeen paaj na alon.

✧ 10:12 Ujuni 19.24-28.

²⁷ Ké najukan Bgah ateam aji : «*Nyalan Ajugun Našibați i nu na kațebu bti, na uhaașu bti na uforta wi nu bti, na ușalu bti, ibot ijal atēntu jibi ijalun uleefu.*» *²⁸ Wi wi Yetu așaan aji na a : «*Iteem bnuura. Dolan han ilun kayeenk ubida.*»

²⁹ Ké najukan Bgah așe ŋalaara pdiiman ké awo ți kafan așe ji na a : «*Ké in abaan awo atēnt naan ba?*» ³⁰ Yetu ké așe ji na a : «*Niint alon abi walnaana Yerutalem atool pya ubeeka wi Yeriko așe yit na baki bgah ké bawohēsa bti abot akoba bnuura, așe duka țun ké aňoga pkeț, ké batool aya na bgah bi baka.*» ³¹ Națenan alon amara mara ațēpna bgah mēnt, awina, anjașa'a. ³² Ké ŋiint alon anklempnuj du *Katoh Kaweek ki Nașibați akak ațēpna bgah mēnt, awina, akak anjașa'a. ³³ Ké ŋiint alon i utaak wi *Famariya ankyaan bayaas așe bi aňog, awina, așe ŋagi'a. ³⁴ Aňoga, akuraara ijen, na ukera na poot, așe tan ya. Wi wi așaan apayana ți ubuuru wi nul ațija du katoh ki bayaanț, atena. ³⁵ Wi unuur ujintun, ŋiint i utaak wi Famariya apenan itaka awul ajug katoh ki bayaanț, abot aji na a : «*Doon katena bnuura, woli iduk apenan itaka ilon, ké nwoona bayaas, kakakanu ya.*» ³⁶ Yetu ahepar najukan Bgah aji : «*Ți ușalu, ți baňaan bawajanț bukuj in awoonuj atēnt ŋiint anjotun ți ptoof pi baki bgah?*»

³⁷ Ké ateam aji : «*Aňiňagi'ulun a.*»

Ké Yetu așe ji na a : «*Yaan ido kado han.*»

Maarta na Mariya

³⁸ Wi Yetu na bațașarul bakyaan na bgah, ké așe neej ți ufet ulon, ké ŋaaț alon anwoon katim ki Maarta adu'a pyoban du katohul. ³⁹ Maarta mēnt aka ața'ul alon anwoon katim ki Mariya, ambiin ațo ți ihoț yi Ajugun ațeink uțup wi nul. ⁴⁰ Ké Maarta ul așe lanta na ulemp wi katoh. Wi wi așaan abi ți Yetu așe ji : «*Ajugun, uundolu ukoolan i, wi ața naan awutnuj ŋji aloolan na ulemp? Jakana abi ațenkēn.*» ⁴¹ Ajugun ké așe teema aji na a : «*Maarta, Maarta, iba yewla we anooran bkowu, ala iko itum ba?*» ⁴² Uko uwo umpooț, udoo wo wo uloolan, *Mariya adatuň kafah kannurnaaniň, baanklun kateha ka. »

11

Yetu ajukan bațașarul pňehan Nașibați (Maci 6.9-13)

¹ Yetu awo unuur ulon ți pňehan Nașibați du dko dlon, wi abaan ké alon ți bațașarul așe ji na a : «*Ajugun, jukanun pňehan Nașibați jibi *Yowan ajukanun bațașarul.*» ² Ké Yetu

așe ji na baka : «*Woli naňehan Nașibați najaan naji :*

Paap, katimu kayiman, pșihu pabi.

³ Țenun unuur unwoon uko ude wi ŋnumiin,

⁴ miirun ipekadu yi nun,

jibi un ŋkmiirun baňaan bti banjubanun un,

ișe iwut kawutun ŋjot ți kaguuru. »

⁵ Yetu akak aji na baka : «*Woli alon ți an aka nanoh, aya du a na utejan mnjel, ajaka : "Nanoh, țețanaan ipoom iwanjanț țun.*» ⁶ Nanoh naan alon abaan aban ban awoona bayaas, bē mēnka uko uwula ade.» ⁷ Nașal aji undu ateamna du meet kajji : «*Kdo kanooranan, ddēt bgah abot apiint na bapoț, mēnhinan pnața kawulu ipoom.*» ⁸ Dțupan, woli aando nața awula ipoom țiki awo nanohul, abi nați'aara nața kawula uko wi anumiin țiki ayewlēna*.

⁹ «*Djan : Naňehaan, nalun kayeenk, nalaan, nalun kawin, nakob kobaan, balun kahaabēșan.*» ¹⁰ Hēnk di uwoon, ŋaan aňehananuň aka, anklaan awin ; ké ankob kobanun, bahaabēșa.

¹¹ «*Ahoň ți an i abukul akňehanun uțeb așe wula upula ba?*» ¹² Kēme kak aňehana pneem, așe wula utifar? ¹³ Woli an nandoon awo bado buțaan name pwul babukan iko inuura, nașalanun ŋyaas hum ŋi ŋi Așinan i bați ahilanun kațen bankňehanulun Uhaas wi nul? »

Yetu na Beltebul

¹⁴ Unuur ulon, Yetu adook untaayi unnejun ți ŋiint alon ambiisun bțup. Wi untaayi upenuj ké ŋiint mēnt așe kak ațini, pntuk pi baňaan ké pașe ŋorjar maakan. ¹⁵ Balon ți baka ké bașe ji : «**Beltebul, uweek wi ŋntaayi, uwululun mnhina mi pdook ŋntaayi.*» ¹⁶ Balon ké banal pten Yetu, aji na a ado mlagre adiiimaan ké awoona du Nașibați.

¹⁷ Ké Yetu, ammeen ŋsal ŋi baka așe ji na baka : «*Woli baňaan biki utaak uloolan bagut, batok utaak di, itoh ido kajotna kaloolan kaloolan.*» ¹⁸ Woli *Fatana agut na uleeful hum di di pșihul paknațun ba? Naji dji kadookna ŋntaayi ți katim ki nul. ¹⁹ Woli dji kadook ŋntaayi ți katim ki Beltebul, bankțașanan badook na ŋa ți katim ki in? Ukaan ké bukal ți ŋleef ŋi baka baklun kadiiman ké naanfanji. ²⁰ Bē woli pkoň pi Nașibați, pi pi ŋji kadooknuj ŋntaayi, *Pșih pi Nașibați paban ți an keeri.

²¹ «*Woli ŋaan ankaan uforta abot awo na iňanaan anaț ayen katohul, bka bi nul baankbanana.*» ²² Așe wo woli alon ampelanulun uforta abii, awata, ayeenk

* 10:27 Pleșan 6.5; Bgah 19.18. † 10:32 ŋiint alon anklempnuj du Katoh Kaweek ki Nașibați : awo i pșini pi Lewi.

‡ 10:35 Itaka yi awulun iwo baluk bi ŋnuur ŋtēb bi nalemp.

Beltebul dawo Katim kalon ki Fatana, uweek wi ŋntaayi.

* 11:8 Kēme țiki alun kakowa woli aanwula. † 11:15

inanaan bti yi ahaŋ, ajej bka bti bi ayeenkun ŋi a kafaas baŋaaj.

²³ « Anwoon aanwo na nji aŋoorën. Anwoon aantŋenkën pyitrën batani agar ba. »

*Untaayi ukak du katoh ki wa
(Maci 12.43-45)*

²⁴ Yetu akak aji : « Untaayi upënle ŋi ŋaan i ubiin awo. Uji uŋaay du *pndiŋ, kala dko dfët, kaya kabi. Wi uyaan awo uunwini, uji uji : “Dkak du katoh ki naan, ki mpënnuŋ.”

²⁵ Wi ukakuŋ, uji utënk ka kawetana ajint, aboman bnuura. ²⁶ Wal mënt, uji uyaar ŋntaayi paaj na ulon ŋwanwuŋ apel wa, ŋabi kafët da. ŋaan mënt kaŋe kak wal mënt kawuŋten kapel kateeku. »

²⁷ Wi aŋiniin han, kē ŋaaf alon aŋe huuranaan du pntuk meēt aji : « ŋaaf ambukiin, abootan, anuurandëni. » ²⁸ Kē Yetu aŋe teema aji : « Iwo kaŋi, banktiinkuŋ Uŋup wi Naŋibaŋi abot aŋaŋ wa banuurandëni! »

*Baji na Yetu adiiiman kē awoona du Naŋibaŋi
(Maci 12.38-42)*

²⁹ Baŋaaj batuma tum abi, kē Yetu aŋe ji na baka : « kawuun ki kawo kawuŋaan, kawo ŋi phepar mlagre mankdiiimanuŋ kē dwoona du Naŋibaŋi. Baankwin nin uko ulon umpati na wi Yonat *Naŋapar Naŋibaŋi adiiimanuŋ. ³⁰ Jibi Yonat* adiiimanuŋ biki ubeeka wi Niniwe kē awoona du Naŋibaŋi, hënk di *Abuk ŋiint aklun kadiiman biki kawuun ki kē awoona du Naŋibaŋi. ³¹ ŋi unuur wi pwayëŋ Naŋih ŋaaf i utak wi Faba alun kanaŋa na baŋaaj biki kawuun ki, kayuun kē baduknaana, ŋiki awoona du kaban ki umundu pbi katiink uŋup untuŋa wi *Falomon naŋih*, kē alon aŋe wo ŋi ampelun Falomon naŋih. ³² ŋi unuur wi pwayëŋ, baŋaaj biki Niniwe balun kanaŋa na biki kawuun ki kayuun kē baduknaana, ŋiki bukal biki Niniwe, babi wut pjuan wi batiink uŋup wi Yonat, alon kē aŋe wo ŋi, ampeli Yonat. »

Uhoŋ wi unkaniya

³³ Nin ŋaan aanŋi tehan unkaniya kaŋe ŋu wa du bñot, kēme kafët wa na kakana, baji baŋu wa du bko duuŋ bankmbiin bahilna bawin bjeehi. ³⁴ Këŋ kawoon unkaniya wi uleef wi nu. Woli këŋ ki nu kawo kjeb, uleefu bti kak uwo ŋi bjeehi ; bë woli kamaaki, uleefu bti kak uwo ŋi bdëm. ³⁵ ŋaafaraan bjeehi banwoon ŋi iwi bawo bdëm! ³⁶ Woli uleefu bti uwo ŋi bjeehi, bë nin bdëm baanwo ŋi wa, ujeeh wul bti ji woli unkaniya ujeehan ŋaan.

*Yetu aŋook bafaritay na bajukan Bgah
(Maci 23.4-36)*

³⁷ Wi Yetu aktiiniin han, kē *nafaritay alon aŋe du'a pyoban du katohul, kē aya aneej aŋo pde. ³⁸ Wi nafaritay awinuŋ kē Yetu aañnow duna iŋen aba jun pde ji udolade wi *bayuday, aŋe ñonjar.

³⁹ Kē Ajugun aŋe ji na a : « An buk bukuŋ an bafaritay, naji nawent ikooa na iraatay yi nan bnuura ŋi bdig, kaŋe wut uleefan meēt utum na uŋal wi kakiiŋ na mñot. ⁴⁰ An bawaan ŋŋal biki! Mënt andolon bdig adolan meēt i? ⁴¹ Naŋëpan ŋëp naŋen bajuuk uko unwoon du iraatay yi nan meēt, wal mënt iko bti iŋe iwo ijiŋŋi ŋi an.

⁴² « Nawuŋani, an bafaritay, nanjaan nawul kafah ki Naŋibaŋi† ŋi iko bti yi nakjaarun, kado wul bduugëŋ na bnkaafu, na iko impoti yi natepiin, kaŋe ŋilma pwo batool na pñal Naŋibaŋi. Uko wan wi wi nawoon i lah kado, kaŋe kawut kaŋilma undukiin.

⁴³ « An bafaritay Nawuŋani, an nanjalun pto kadun du *itoh iŋehanaani Naŋibaŋi, abot aji naŋal banohntënan ŋi dko di baŋaaj. ⁴⁴ Nawuŋani, an nanwoon ji ihër yi pnguran inwoon iinka umarkaani, yi ŋaan ajaan apoŋ bë aanŋi meŋ. »

⁴⁵ Wal mënt kē *najukan Bgah alon aŋe jaka : « Najukan, wali iktiiniin han, ikarun kak di! » ⁴⁶ Kē Yetu aŋe teema aji : « An bajukan Bgah kak, Nawuŋani, an nanjaan naŋu baŋaaj pkuŋa bdaaj bdiŋ kaŋe wo naando ji nadeen pkoŋ ploolan pban ba! ⁴⁷ Nawuŋani, naji naniw ihër yi *baŋapar Naŋibaŋi te baŋinan bafinun baka. ⁴⁸ Hënk nadiiman kē nawo ŋi udolade uloolan na baŋinan. Bukal bafinun kē naŋe niw ihër! ⁴⁹ Ukaan kē uŋal untuŋa wi Naŋibaŋi uŋup aji : “Dluŋ kayil baŋapar naan na *banjaŋan du baka ; balun kafin balon ŋi baka, kahaŋan balon.” ⁵⁰ Kawuun ki keeri kaŋon na pñaak pi baŋapar Naŋibaŋi bti pi batulun du wi umundu uwuonun. ⁵¹ Balun kahepna ŋi pkeŋ pi Abel te kaban du pkeŋ pi Takariya i bafinun ŋi dko danwoon ŋi ptoof pi umeëŋa wi bŋënan na *dko dyimanaan di Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi.* Aa, dŋupan, kawuun ki kalun kahepna ŋi uko wan.

⁵² « Nawuŋani an bajukan Bgah namëbanun kaniigsaani ki ume, awo naanneeŋ an ŋi ñleefan, abot aneeŋan banjalun pneeŋ baneeŋ. »

⁵³ Wi Yetu apënuŋ da, kē bajukan Bgah na bafaritay baŋe deebaŋera maakan awo ŋi phepara iko itum, ⁵⁴ ado na pŋawana kahilna katapara bŋup.

† 11:30 Yonat 3.3-5. * 11:31 1 Baŋih 10.1-10. † 11:42 Kakit kaji kado ifah iŋen, kalon kaji kawo ki Naŋibaŋi.

§ 11:44 ŋi bayuday, woli ŋaan apoŋ bhër bi pnguran iŋopi, iinŋi khil pneeŋ katoh kaŋehanaani Naŋibaŋi bë iindo baŋow ajint. * 11:51 Ujuni 4.8; 2 Nnuur nuur 24.20-22.

12

Yetu ašook bañaan ṭi kalagare

¹ Wal mēntan, bañaan batum maakan adoo poşar. Kē Yetu ašē ji na başaşarul duna : « Nalipariin uko utaajanaan pşon wi *bafaritay : kalagare. ² Nin uko ulonj unhankunj uunklunj kawo uunkpēn kawinana, kē nin uko ulonj ummeniinj uunklunj kawo uunkmeetana.

³ « Ukaanj kē uko wi naṭupunj du bdēm ulonj kaṭiinkana na pnak, uko wi nahoopatunj du meet dandētunj ulonj kahuurana du itoh duut. »

In i i ṭñaanj awoonj kado kaṭi?
(Maci 10.28-31)

⁴ Yetu akak aji : « Dṭupan, an banoh naan : nakdo kaṭi banhılanunj pfin uleef ašē wo baanhılan pdo uko umpelunj wañ.

⁵ Ddiimanan i nawoonj biki kado kaṭi : nadoon kaṭi Naşibaṭi ankaanj mnhina mi pṭēlan du infernu, wi nakeṭunj. Aa, dṭupan, ul i i nawoonj kado kaṭi.

⁶ « Baanji bawaapar ṭṭiiru kañeen ṭnduş ṭṭēb i? Kē Naşibaṭi ašē wo aanji ṭilma nin uloolan ṭi ṭa. ⁷ Uwel wi bkow bi nan bti udoo ṭēnana. Naklēnk keeri nin ukoolan, ṭiki nadēm apel pntuni pi ṭṭiiru. »

Pṭinan kēme ppok Krittū
(Maci 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ Yetu akak aṭiini na baka aji : « Dṭupan na manjoonan, ṭñaanj ankdinanunj ṭi kadun ki bañaanj kē awo naṭaşaraan, *Abuk Ṇiint alunj kadinan ṭi kadun ki ṭwanjut ṭi Naşibaṭi kaji awo naṭaşarul ⁹ Kē ṭñaanj ankpoknunj ṭi kadun ki bañaanj, dlunj kapoka ṭi kadun ki ṭwanjut ṭi Naşibaṭi. ¹⁰ Ṇaanj anṭupunj buṭaan ṭi Abuk Ṇiint bahılan kalunj kamiira wa, kē woli ṭñaanj akar *Uhaaş wi Naşibaṭi baanklunj kamiira wa. ¹¹ Woli bañootan pya kawayēş du itoh iñehanaani, kēme ṭi kadun ki başih kēme bantuṭa, nawutan kahaajala pme jibi nakyaanj kayenjan ṭleefan kēme uko wi nakyaanj kaṭup, ¹² ṭiki Uhaaş wi Naşibaṭi ujukanan wal mēntj uko wi nakṭupunj. »

Uhoñ wi ṭniinj nayok nawaanj uşal

¹³ Kē ṭniinj alonj anwoonj ṭi pntuk ašē ji na Yetu : « Najukan, jakan na abuk paapa abi ṭfaaşiir iko yi aşinun adukarunj un. » ¹⁴ Kē Yetu ašē teema aji : « Ṇiintu, in abaanj aṭu'ēn pwo nawayēş kēme nafaaş bka bi nan ba? » ¹⁵ Wi wi Yetu aşaanj aji na bañaanj bti banwoonj da : « Naṭaşafaraan kanjal bka, ubida wi ṭñaanj unwoona ṭi bka, ahille adoo yok maakan. »

¹⁶ Wal mēntj, kē ašē hoñ na baka aji : « Ṇiintj alonj nayok abi ka ṭṭēeh, kē ṭawul ṭdeey ṭṭum, ¹⁷ kē ašē wo ṭi phepar ṭi uşalul aji : “Dbaa do do hum ba? Mēnka dko dhankni ṭdeey ṭi naan bti.”

¹⁸ « Wi wi aşaanj aji : “Hēnk di di nji kadolunj: dfom inkuti yi naan, kaşiiir indēmunj apel yi, kahank da ṭdeey ṭi naan bti na bka bi naan. ¹⁹ Wal mēntj kaşē ji na bkow naan : ‘Aşe wo, ihank iko itum pa ṭşubal ṭṭum ; noorfēnan, ide, idaan, ido kanoha.’ ”

²⁰ « Kē Naşibaṭi ašē ji na a : “Iwi nanaaf, iṭañan pṭhefēnt na utejan wi ṭṭa wi. Hēnkunj, in akjejunj uko wi ihankarunj bkowu ba?”

²¹ « Hēnk di uwoonj ṭi ṭñaanj anjaanj ahanka hank iko pa bkowul, anwoonj aanji la pyok pi Naşibaṭi. »

Nahaṭan Naşibaṭi
(Maci 6.25-34)

²² Wi wi Yetu aşaanj aji na başaşarul : « Uko wañ ukaanj kē ṭnjakan, nawut kaṭaaf uko ude wi nanumiinj pa ubida, kēme iko iwohara yi nanumiinj pa uleef wi nan. ²³ Ubida upel pde, kē uleef upel imişa. ²⁴ Natenan ṭntomaali ; ṭñaanj ṭṭepi, ṭñaanj ṭṭakit, ṭñaanka nin inkuti ihankni ṭdeey, kē Naşibaṭi ašē ji wul ṭa uko ude. An napel ṭkat di! ²⁵ Ahoñ ṭi an ahılanunj ṭi manṭaaf kahoṭalēş unuur uloolan ṭañ ṭi ubida wi nul? ²⁶ Woli naandoo hılan pdo uko wi, unwoonunj umpoṭi, we uwoonj pṭaaf iko indukiinj?

²⁷ « Natenan iṭēñ inuura yi ugof wi uṭēeh jibi ijaanj idēm, iinjji ilemp, iinjji işiiir. Kē nşē jakan, *ṭalomonj naşih ṭi pṭēm pi nul bti, aambaanj kañēgi'aara ji kalonj ṭi ya. ²⁸ Ujaagal uwo ṭṭa du uṭēeh, faan balunj bafēl wa du bdo, kē Naşibaṭi ašē ji woharana woharan wa iko inuura. An nanwoonj naan-fiyaar akēşan, nameen na manjoonan kē Naşibaṭi alunj kawoharēnan kak.

²⁹ « An kak, nakdo kala uko ude kēme uko udaan, nawutan kahaajala. ³⁰ Iko wañ yi yi banwoonj baanfiyaar Naşibaṭi bajaanj babi wo wo ṭi pla, kē an, Aşinan ame kē nanuma iko mēntj. ³¹ Nawo i kaṭēp ṭēp kala Pşih pi nul, naşē nayeenk kak iko mēntj. »

Nalaan pyok pi baṭi
(Maci 6.19-21)

³² Yetu akak aji na baka : « An nanwoonj batani bmpoṭi, naklēnk, ulil Aşinan kē awulan Pşihul. ³³ Nawaapan bka bi nan nabot naṭen itaka bajuuk. Nawoon na ṭmbootun ṭnanwoonj ṭñaanj ṭatowa. Naṭun bka bi nan du Naşibaṭi. Baankya katoka da. Bakiiij baanhılan kaban ba, kēme ṭbob ṭatok ba. ³⁴ Na manjoonan, dko di bka bi nan bawoonj dul di kaṭēb ki nan kakwoonj. »

Balemp banwoonj bten ayoonk ubi Abuk Ṇiintj

³⁵ « Nabomandēran, nawohara iko yi ulemp, nawutan ṭkaniya ṭi nan ṭjado kayik. ³⁶ Nawoon ji balemp bankyoonkunj ajug baka awoona bniim, bahaabēşa plēman wal wi akbihañ bi kakob ṭi pa. ³⁷ Balemp biki

aktĕnkunĕj bawo bten wal wi akbanunĕj banu-
urandĕni! Dĕŕupan na manĕoonan, aĕjug baka
awohara iko yi ulemp, kado baka baĕo kaŕŕe
kayis baka. ³⁸ Woli aĕjug baka abi na mnĕl,
kĕme aĕĕp mnĕl, woli aĕĕnk balemparul kĕ
bawo bten, banuurandĕn keeri!

³⁹ « Nameen bnuura uko wi : woli aĕjug
katoh ame lah wal wi nakiiĕj awoonĕj i kabi,
aankwuta aneeĕj du katohul. ⁴⁰ An kak nabom-
mandĕran, ĕiki *Abuk Nĕiinĕt alunĕj kabi ĕi wal
wi nawoonĕj naanĕaĕi. »

*Baĕaŕar Yetu bawo kado bnuura ulemp wi
aĕŕunĕj baka pdo*

(Maci 24.45-51)

⁴¹ Kĕ Fimonĕj Piyeer aŕe ĕi na Yetu : « Aju-
gun, un baĕaŕaru nĕkaanĕj kĕ ikhoĕnĕj haĕj, kĕme
baĕaĕanĕj bĕi baka? » ⁴² Kĕ Ajugun aŕe teem aĕi
: « In awoonĕj nalemp natool natit i aĕjug ka-
toĕ aktunĕj ĕi kadun ki baĕaĕanĕj biki nul, ado
kawul baka kafah ki nĕdeey ki baka uwoori
ubanle. ⁴³ Nalemp i aĕjug katoh aktĕnkunĕj
ĕi ulemp wi aĕu'u luĕ wal wi akkakuĕj, un
mĕnĕt anuurandĕni. ⁴⁴ Dĕŕupan na manĕoo-
nan, aĕjug katoh ahankana bka bi nul bti.
⁴⁵ Bĕ woli nalemp aĕi ĕi uŕalul kĕ aĕjugul aĕon
ubi, aŕe naĕa akob balemp biinĕt na baat, ade
adaan akuj, ⁴⁶ aĕjug nalemp mĕnĕt alunĕj kabi,
ĕi unuur wi awoonĕj aankyoonka, na wal
wi awoonĕj aamnee, kaŕŕe kahajana bnuura
kabot kadola ĕibi bajaanĕj bado na baĕaĕanĕj
banwoonĕj baanĕfiyaar Naŕibaĕi.

⁴⁷ « Nalemp amneeĕj uko wi aĕjug ka-
toĕ anĕalun, aŕe wo aamboman nin ukoolan
kĕme ado wi anĕalun ul ĕi uleeful, alunĕj
kakoba maakan. ⁴⁸ Kĕ anŕaĕanĕj ado uko
unkĕŕunĕj bakoba bĕ aamme, akoba btiŕu.
Nĕaanĕj i bawulunĕj uko utum, balunĕj kahepara
uko utum, kĕ i bahankanunĕj iko utum, balunĕj
kahepara kak iko intumunĕj apel. »

*Yetu aambi bi pĕĕij mnĕjeeĕ, bpaĕŕŕe bi bi
aĕĕjunĕj*

⁴⁹ Yetu akak aĕi : « Dbi ĕi umundu pĕĕij bdo, aŕe
nĕal bado bi bateĕ teh! ⁵⁰ Dwo i kaneĕj
ĕi mnĕhaj* ĕibi nĕaanĕj ajaanĕj aneeĕj ĕi meel woli
ayeenk* batitmu, kĕ uŕal wi naan uŕe ĕĕla ĕĕla
maakan ĕi mbi ndo kaneĕj ĕi ma.

(Maci 10.34-36)

⁵¹ « Naŕal aĕi dbi bi pĕĕijan btiinkar i? A-
a, dĕŕupan, dbi bi pĕĕij bwaŕŕe. ⁵² Kajunna
nĕa, woli baĕaĕanĕj bawo kaĕĕen ĕi katoh,
baanktiinkar, bawajanĕt banaĕara batĕb,
batĕb banaĕara bawajanĕt. ⁵³ Aĕjug katoh
alunĕj kanaĕara abukul nĕiinĕt, abuk katoh nĕiinĕt
akuĕ anaĕara aŕin. Nĕaaĕ anaĕara abukul nĕaaĕ,
abuk katoh nĕaaĕ, anaĕara anin, nĕaaĕ nayotan
anaĕara aĕar abukul, ababul akuĕ anaĕara
anin aĕinul. »

Pten kame iko inkĕĕpunĕj

(Maci 16.2-3)

⁵⁴ Kĕ Yetu aŕe ĕi na pntuk : « Woli nawin
infĕlunĕj kĕ ijĕn du kayoba, ĕi dko mĕnĕt naji
naji uŕubal ubi, kĕ uji ubiha. ⁵⁵ Kĕ woli uy-
ook ufuuĕna btammanĕj, naji naji dko dayik
nĕa, kĕ daĕi dayika. ⁵⁶ An balagare, nahil
pme uko wi iko yi baĕi na yi mboŕ ijakuĕj, aŕe
wo naanĕhil pyikrĕn uko wi Naŕibaĕi akdolunĕj
nĕa di. »

(Maci 5.25-26)

⁵⁷ « Kĕ we ukaanĕj kĕ naanĕi nayikrĕn
an ĕi nĕlefan uko unwoonĕj unuura ĕi kĕŕ ki
Naŕibaĕi? ⁵⁸ Woli iya na nĕaanĕj alonĕj i nakaanĕj
bĕŕup du *uruĕa, doon kala pba pĕom na a ĕi
bgah, kaĕi aĕnooĕu du kadun ki nawayĕŕ, un
mĕnĕtan awulu nalemparul awatu ukalabuŕ.
⁵⁹ Dĕŕupu, iinkĕpn du ukalabuŕ bĕ iinluka te
pataka pbaanĕŕaani. »

13

Nawutan pĕuban naĕĕlĕŕe nĕbida

¹ ĕi nĕwal mĕnĕt, kĕ baĕaĕanĕj balon baŕe bi,
akakalĕŕe Yetu uko wi bagalilay, biki *Pilat
adoonĕj kĕ bafinĕj kĕ pĕnaak pi baka panaakiir
na pi nĕtaam nĕi baĕĕiĕunĕj afinĕr Naŕibaĕi. ² Kĕ
aŕe teem baka aĕi : « Naŕal aĕi bagalilay mĕnĕt
bawo bajuban apel bagalilay bandukiinĕj bti
ukaanĕj kĕ bahaj haĕj i? ³ Dĕŕupan mĕnĕt hĕnk
da, nawutan pĕuban, naĕĕlĕŕe nĕbida kĕme
nakeĕ an bti ĕi baka.

⁴ « Kĕ baĕaĕanĕj iĕeen na bakrĕnĕj biki p-
boŕ pweek pi uniw wi Filowe pajotnunĕj
afinĕj, nanuur kĕ bajuban apel baĕaĕanĕj biki
Yerutalem bandukiinĕj bti i? ⁵ Dĕŕupan, mĕnĕt
hĕnk da, woli naanwut pĕuban, aĕĕlĕŕe nĕbida
nakeĕ an bti ĕi baka. »

Uhoĕnĕj wi bko banwoonĕj baanĕi babuk

⁶ Kĕ Yetu aŕe kakalĕŕe baĕaĕanĕj uhoĕnĕj wi :
« Nĕiinĕt alonĕj abi tepi blemani* du uĕeĕ wi
nul. Abi pmar mnlemani aŕe wo aantĕnk
nin ploolan ĕi ba. ⁷ Wi wi aŕaanĕj aĕi na nalemp-
arul : “Ddo nŕubal nĕwajanĕt nĕi njaki kabi
pmar mnlemani bĕ mĕnĕi kaĕĕnk ba babuk.
Tiban ba. Babaa wo i kado kanooran mboŕ
we ba?” ⁸ Kĕ undu aŕe teema aĕi : “Ajugun,
wutan ba kak piikal, nwuĕiŕe mboŕ ĕi pĕeef pi
ba, mmĕnan ba. ⁹ Ulome balunĕj babuk. Woli
baambuki, kbaa tib ba.” »

*Yetu aĕjanĕj ĕi unuur wi pnoorfĕn wi bayu-
day nĕaaĕ antĕakmunĕj*

¹⁰ Yetu awo ĕi pĕjukan du *katoh
kaĕĕehanaani ki bayuday kalonĕj ĕi *unuur
wi pnoorfĕn. ¹¹ Kĕ nĕaaĕ alonĕj aŕe wo da i
untaayi udolonĕj kĕ aĕakĕm ado nŕubal iĕeen
na bakrĕnĕj ; anjuuk aankanĕ ahil nin phetan
uleef. ¹² Wi Yetu awinulunĕj aŕe du'a aĕi na
a : « Nĕaaĕu, pmaak papĕn ĕi iwi. » ¹³ Wi wi

* 12:50 Bapiit ĕi ugrek aĕi : Dwo i kayeenk batitmu.

* 13:6 Bapiit aĕi bko mĕnĕt bawo Figuier ĕi umbaabu.

aşaan apafa iñen, ti dko mēnt̄ kē aheti, aşē bun pbeeb Naşibaŋi.

¹⁴ Kē naweek i katoh kañehanaani aşē deebaŋ uko wi Yetu ajebanuŋ ti unuur wi pnoorfēn. Aŋiini wal mēnt̄ na pntuk pi bañaan aji na baka : « Naka ŋnuur paaj ŋi ŋaan ajaan awo kalemp. Nawo i kabi tuŋ ŋnuur mēnt̄ pdo bajebanan, mēnt̄ ti unuur wi pnoorfēn wa. » ¹⁵ Ajugun kē aşē teema aji : « An balagare! Ti unuur wi pnoorfēn, jēm andoli ti an aji fēnēş uwit wi nul kēme ubuuru wi nul du kampen kañoof wa uya udaan i? » ¹⁶ Kē ŋaaŋ i, anwoon i pntaali pi *Abraham, i *Tatana atanuŋ ŋşubal iñeen na bakren, aanwo i kafēnēş a ti unuur wi pnoorfēn i? » ¹⁷ Wi ajakuŋ han, kē ban-klaŋuluŋ bti başē kowa fuŋ, bañaan kē başē lilan ti iko inuura iweek bti yi akdoluŋ.

Uhoŋ wi pbuk pmpoŋi panjaan pabuk bko (Maci 13.31-32; Markuŋ 4.30-32)

¹⁸ Wal mēnt̄an kē aşē ji : « Na we wi *Pşih pi Naşibaŋi panaamuŋ ba? Kē na we wi nhilanuŋ pnaamnt̄en pa ba? » ¹⁹ Pawo ji pbuk pmpoŋi pi ŋaan ajejuŋ atepi du uŋeehul. Kē panaŋaa, akak bgof, kē ŋkat ŋadoo bi ado intan ti inah yi ba. »

Uhoŋ wi uko utaajanaan pşon (Maci 13.33)

²⁰ Yetu akak aji : « Na we wi nhilanuŋ kanaamnt̄en *Pşih pi Naşibaŋi ba? » ²¹ Panaam ji bko bti işu bi ŋaaŋ ajaan aŋu ti pşon ptum te pado taaj bti. »

Plēman pamminuŋ

²² Wi Yetu akyaanuŋ pban Yerutalem, aŋēpna ti ŋbeeka na ŋfēt ajukan aşē ya. ²³ Kē alon aşē ji na a : « Ajugun, bañaan bantiinku bakluŋ kabuur i? » Kē aşē ji na baka : ²⁴ « Natamaan naneejna plēman pamminuŋ, ŋiki dŋupan, batum baluŋ kado na pneej bē baankhilan. » ²⁵ Woli ajug katoh anaŋa adoo tuh plēman, kē naşē hoj du bdig, nakob plēman kabot kakoŋ bahaabēşan kaji “Ajugun, haabēşun plēman.” Aşē teeman kaji : “Mēmme di nawoonuŋ.” ²⁶ An naşē ji na a : “Nde akuŋ adaan na iwi, kē ikuŋ ajukan ti igah yi nun.” ²⁷ Ul kaşē teem kaji : “Mēmme di nawoonuŋ, an bti bado buŋaan, nalowaan.”

²⁸ « Naluŋ kawooni, kadeebaŋ, katibrēn iñiini wal wi nakluŋ kawin *Abraham na *Itaak na *Yakob na *baŋupar Naşibaŋi bti du Pşih pi Naşibaŋi, an ti ŋleefan başē bafēlan bdig. » ²⁹ Wal mēnt̄, bañaan başē bapēnna umayar unuur, kayoba, btamşanka na btamanuŋ kabi pmaar ufettu uweek du Pşih pi Naşibaŋi. ³⁰ Kē hēnk di di balon ti bambaaŋşaanuŋ bakluŋ kawo bateek, kē balon ti bateek baluŋ kawo babaaŋşani. »

Yetu aŋēgara Yerutale (Maci 23.37-39)

³¹ Ti wal mēnt̄an kē *bafaritay balon başē bi ti Yetu aji na a : « Pēnan ti dko di iya dmpaŋi, *Herod anjal kafinu. » ³² Kē aşē teem aji na baka : « Nayaan naji na unfēş wan; “dpēnan ŋntaayi ti bañaan kabot kaje-ban bañaan ŋŋa na faan, unuur uwajaŋten, nşē mba ulemp wi naan.” » ³³ Kē nşē wo i kaya na bgah naan ŋŋa na faan na kankoŋan. Hēnk di uwoon, na manjoonan nin *Naŋupar Naşibaŋi alon aanhil kaŋēna du dko dlon dampaŋi na Yerutalem.

³⁴ « Yerutalem, Yerutalem, iwi injaan kfin baŋupar Naşibaŋi, katap biki ayiliŋi mna-laak, ŋyaaş ŋtum ddo na pŋonkrēn babuku jibi uguk ujaan uboof ŋbuk wa, kē ipoki. » ³⁵ Ēnhēn, Naşibaŋi aluŋ kadukaran katohan. Kē nşē ŋupan, naankak awinēn te wal wi nakluŋ kado kaji : “Bnuura bi Naşibaŋi ti ankmbiŋ ti katim ki Ajugun !” »

14

Yetu ajeban ŋiiniŋ anwoon na ŋntēŋ

¹ Ti *unuur wi pnoorfēn ulon Yetu aya pyoban du uko naweek alon i *bafaritay, kē bañaan başē wo ti ptena bnuura. ² Kē ŋiiniŋ alon anwoon na ŋntēŋ aşē wo ti kadunul. ³ Wi wi Yetu aşaan ahepar *bajukan Bgah na bafaritay aji : « Bgah bi nun badinan ŋaan ajeban namaakal ti *unuur wi pnoorfēn kēme baandinani? » ⁴ Kē başē yomp. Yetu kē aşē ban namaakal ajebana aşē dola kē ayaa. ⁵ Wi wi aşaan aji na baka : « Ahoŋ ti an awoon aankpēnan ti dko mēnt̄ abukul kēme uwitul unjoŋ ti plik ti unuur wi pnoorfēn ba? » ⁶ Kē baanhinan ateema.

Pdat dko dŋo

⁷ Yetu awin kē bambiŋi pyoban baji badat dko dŋo di kadun, ukaan kē ahoŋ na baka, aji : ⁸ « Woli badu'u ufettu wi bniim, wutan kaya kaŋo du kadun. Iwo kaŋi nayoban ampeliŋi abi aban, » ⁹ andu'anan pyoban iwi na a aşē bi, aji na iwi iŋen ŋiiniŋ mēnt̄ aŋo. Wal mēnt̄ inaŋa kawo na mnkow kaya kaŋo du kafet. ¹⁰ Kē woli badu'u ufettu, yaan iŋo du kafet, andu'iŋi pyoban abile, aşē ji na iwi : “Nanoh ŋogan moŋ kadun.” Wal mēnt̄, idēm ti kadun ki bañaan bti banŋoon na iwi ti umeeşa. ¹¹ Hēnk di uwoon, ŋaan ankdēmanuŋ bkowul, baluŋ kawalana, kē ankwalanuŋ bkowul, baluŋ kadēmana. »

Naduun bajuuk pyoban

¹² Yetu akak aji na andu'uluŋ pyoban : « Woli idu bañaan pyoban kēme pde kañah, wutan kadu banoŋu, babuk şaaş, bayiŋu kēme bakinŋu bayok, ŋiki bukal baluŋ kadu'u kak pyoban kēme pde kañah, uwo baluk bi nu. » ¹³ Kē woli ido ufettu, ŋēpan ŋēp idu bajuuk, bantakmuŋ, bankjiinkuŋ, na bakuul, ¹⁴ işē inuurandēn, ŋiki baankhilan pluku. Na

manjooan, iluŋ kaluka ti wal wi bañaan batool baknaŋin ti pkeŋ. »

Bampokuy pbi pyoban
(Maci 22.1-10)

¹⁵ Wi alonj ti biki baduun pyoban atiinkuŋ uko waŋ aŋe ji na Yetu : « Ankuŋ kaŋo kade du *Pŋih pi Naŋibaŋi anuurandën! »

¹⁶ Kë Yetu aŋe ji na a : « Niiŋt alonj abi wo i pdo ufettu uweek aŋe du bañaan batum. ¹⁷ Wi wal wi pde kañah ubanuŋ kë aŋe yil nalemparul aya aji na biki aduun: “Nabiini, kañah kabaa.”

¹⁸ « Kë baŋe junna aloolan aloolan bukal bti pji amiir baka. Nateek aji na a : “Dba nug nug uŋeeh, dwo i kaya pten wa, dkooŋu kooŋ miiraan.” ¹⁹ Kë alonj aji na a : “Dba nug nug ŋngit iŋeen njaari dya hënk pten jibi ŋaklempi, dkooŋu kooŋ miiraan.” ²⁰ Alonj kë aji na a : “Dba niim niim hënkunŋ, ukaanŋ kë mënhan pbi.”

²¹ « Kë nalemparul aya akakalëŋ ajugul uko wi bateemulunŋ. Ajug katoh adeebaŋ wal mënŋ aŋe ji na nalemparul : “Faraan iya du iyiti na igah yi ubeeka itijën ti, bajuuk, banŋakmuŋ, bakuul na bankjiinkunŋ.” ²² Kë nalemparul aya akak aji na a : “Naweek, ddo uko wi ijakuŋ kë dko daantumatum.” ²³ Kë ajug katoh aŋe ji na a wal mënŋ: “Yaan na igah yi ŋŋeeh ido kaŋaŋ ibiig, id-abër bañaanŋ, katoh naan kahilna katum.” ²⁴ Dŋupan, nin alonj ti bateek biki nduun aankñem kañah naan. »

Pduk iko bti kaŋaŋ Yetu
(Maci 10.37-38)

²⁵ Bañaan batum bawo ti ppoŋ na Yetu ; kë aŋe kok aji na baka : ²⁶ « Woli ñaanj abi ti nji bë aanŋalën maakan apelan aŋin, anin, aharul, babukul, baŋa'ul na baweekul na uleeful kak, aanhil pwo naŋaŋaraan. ²⁷ Anwoonj aankunŋa krut ki nul kadinan phaj j i nji udole wo ti pkeŋ, kapoŋ ti kafet ki naan, aanhil pwo naŋaŋaraan. »

²⁸ « Ahoŋ ti an ajaanŋ aŋal pniw katoh kaweek bë aanji dun kaŋo kaŋal bnuura katen itaka yi anumiiŋ, kame me ahilan pniw ka kaba? ²⁹ Woli aando haŋ, ajun pniw bë aambi hilan pbaañëŋ, bankwinunŋ ka babeŋa ³⁰ kaji : “Ñaanj i ajununŋ pniw bë aanhilan pbaañëŋ!”

³¹ « Kë naŋih ahoŋ ajaanŋ wonŋi aya pcut na naŋih alonj aanji dun kaŋal katen me ahilan na bangoli iŋeen-week nyaaŋ iŋeen-week (10.000) pcut na anwoonj na bangoli iŋeen-week nyaaŋ iŋeen-week ŋtëb ba (20.000)? ³² Woli aanhilani, ayil du naŋih undu wi ahumunŋ nlowi, kakoŋoŋa batiinkar. ³³ Kë hënk di uwoonj, woli alonj ti an aanduk bka bi nul bti aanhil pwo naŋaŋaraan. »

Pnam panyaŋun
(Maci 5.13; Markuŋ 9.50)

³⁴ Yetu akak aji na baka : « Pnam pawo uko unuura, paŋale kak ayaŋ, bakakanaan kataabare ki pa na we ba? ³⁵ Nin paankak anuura pa mboŋ, këme pa umëñan ; paji pafël.

« Ankaanŋ ibaŋŋ itiinkni, atiinkan. »

15

Uhoŋ wi unkaneel umpoŋi unneemuŋ akuŋ awinana

(Maci 18.12-14)

¹ *Bakobraar daaŋa na bado buŋaan bti baji bañog Yetu, katiinka. ² *Bafaritay na *bajukan Bgah baŋe kahoopaŋer kaji : « Niiŋt i aji naakiir na bado buŋaan, kabot kade na baka. »

³ Kë Yetu aŋe hoŋ na baka aji : ⁴ « Ahoŋ ti an ajaanŋ aka nŋe ŋkaneel iŋeen-week aŋe neemandën uloolan, aanji duk ŋundu du pŋaar, kaya pla unneemuŋ, te wi awinanŋ wa? ⁵ Wal wi awinunŋ wa, aji lilan maakan, kalap wa, ⁶ kaya katoh, kadu banohul na bakiŋul, kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin unkaneel wi naan unneemuŋ.” ⁷ Kë hënk di uwohanŋ, mnlilan mnnweek manwo du baŋi pa nado buŋaan aloolan anŋëlŋun ubida kapel bañaan batum* banwoonj batool, banwoonj baan-uma pŋëlëŋ ŋbida. »

Uhoŋ wi baluk banneemuŋ akuŋ awinana

⁸ « Kë ñaaŋ ahoŋ ajaanŋ wonŋi aka baluk bi ŋnuur iŋeen, aŋe neemandën baluk bi unuur uloolan, aanji tehan unkaniya, kawet dko bnuura, te wi awinunŋ baluk mënŋ i? ⁹ Wal wi awinunŋ ba, aji du banohul na bakiŋul kaji na baka : “Nalilaan na nji, dwin baluk bi mbiin aneemandën.” ¹⁰ Hënk di mnlilan manjaanŋ manwo ti ŋwanjut ŋi Naŋibaŋi pa nado buŋaan aloolan anŋëlŋun ubida. »

Uhoŋ wi napoŋ anneemuŋ akuŋ awinana

¹¹ Yetu akak aji na baka : « Niiŋt alonj abi ka bapoŋ batëb. ¹² Anwoonj nabaŋaŋa kë aŋe ji na aŋin : “Paap, wulaan kafah ki naan ti bka bi nu.” Kë aŋin afaaŋ baka bka bi nul. ¹³ Wi nabaŋaŋa adoluŋ ŋnuur ŋntiiŋu aŋe ŋonkrën bka bi nul bti, atool aya du utak alonj unlowunŋ atok tokan bka bi nul ti unoh.

¹⁴ « Wi atokuŋ bka bi nul bti, kë ubon wi katër ilëmënt uŋe mara mara ajot ti utak mënŋ, kë ajun pwo ti kanuma. ¹⁵ Wi wi ayaanŋ aneej ulemp du ŋiiŋt alonj i utak mënŋ, kë unŋ mënŋ aŋu'a pyen ŋnkuma. ¹⁶ Ado ji ŋal pde ilëfa yi ŋnkuma katumanaan kayiŋ bë nin alonj aanji ŋena ya. ¹⁷ Wal mënŋ kë aŋe ŋalŋŋen aji : “Balemp hum bawoonj du uko paapa, aji bade kayok kado dukŋen, kë

* 15:7 Bapiit ti ulibra aji bañaan iŋeen kañeen kalonj na kañeen kalonj (99).

nji nşê wo ti ketê ubon! ¹⁸ Dkak du paapa kaji na a : ‘Paap djuban ti kadun ki Baŕi abot ajuban ti kadunu ; ¹⁹ mênkak ataaj na pdu’ana abuku, jejaan ji alon ti balemp biki nu.’ ²⁰ Kê hênk di atooluŕ pkak du ašin.

« Ahum nlowi, kê ašin aşê wina, abot aŕiagi’a ; aŕiira, ajotna, amooka bnuura. ²¹ Kê abukul aşê ji na a : ‘Paap, djuban ti kadun ki Baŕi abot ajuban ti kadun ki nu, mênkak ataaj na pdu’ana abuku.’ ²² Kê ašin aşê ji na balemp biki nul : ‘Nataaraan, naŕijan kamişa kannuurnaaniin, nawoharêna, naŕu’ana paneel ti pkoŕ, nabot naŕu’ana iŕapaat ti ihoŕ. ²³ Nayaaran uwit ummagnuŕ ti batani nafin, ŕde, ŕnoha, ²⁴ abuk naan annaŕuŕ i abi ketê aşê kak ti umundu, abi neem, aşê winana!’ Kê başê wo ti unoh.

²⁵ « Bajeen ŕiiniŕ awo wal mênŕan du uteeh. Wi akbiin, aŕog katoh aşê tiink kê bakkob abot aki. ²⁶ Adu wal mênŕ nalemp i ašin alon ahepara uko umba’i duk awo wo. ²⁷ Kê uŕ ateema aji : ‘Aŕa’u abiin, kê ŕaaŕ afin uwit ummagnuŕ ŕiki akak najoob.’ ²⁸ Kê bajeen aşê deebaŕ, apok pneej katoh. Kê ašin aşê pên akoota. ²⁹ Kê aşê teema aji : ‘Ddo ŕŕsubal ŕŕtum, alemparu, mêmbaarŕ kapoka nin pdo uko wi ijakuŕ, kê iimbaaŕ kaŕenarên upi umpoŕi nnohnaana na batênŕ naan ; ³⁰ kê abuku i aŕaaŕ akak, ul anyaaŕ ade bka bi nu na baatŕ bawuŕaan aba, kê iŕê do kê bafin uwit ummagnuŕ!’

³¹ « Kê ašin aşê ji na a : ‘Abuk naan, iwi, iji kwo na nji na ŕnuur nuur, uko wi nkaaŕ bti uwo wi tu. ³² Kê ŕŕê wo i kanoha kabot kawo ti mnlilan, ŕiki aŕa’u i abi ketê, aşê kak ti umundu ; abi neem aşê winana!’ »

16

Namali natit

¹ Yetu abot aji na baŕaŕarul : « ŕiiniŕ alon nayok abi ka namali, kê başê keeŕaara du a aji atoka bka. ² Kê ado kê badu namali aşê ji na a : ‘We wi mbaaŕ atiink kê baktup ti iwi ba? Yuujaan jibi idoluŕ na bka bi naan, hênkuŕ mênkak aŕal iwo namali i naan.’ ³ Kê namali aşê ŕal aji : ‘Dbaa do we, wi ajug katoh apênanaanuŕ ti ulemp? Pya kajaar? Mênhinan ka. Bŕehan? Dkowa ba. ⁴ Yoow! Dme uko wi nji kadoluŕ wi bakpênanaanuŕ ti ulemp, pa baŕaaŕ bahilna bayeenkên du itoh yi baka.’

⁵ « Kê hênk di di adooŕ kê badu banŕeetuŕ ajug katoh kê bakbiina aloolan aloolan, aji na nateek : ‘Hum di di iŕeetuŕ ajug katoh ba?’ ⁶ Kê ŕiiniŕ ajaka : ‘Iniibi* iŕeen-week yi ukêra’ kê aji na a : ‘Nje kakaarta ki nu, ŕoon itaran piiniŕ iniibi iŕeen-kaŕeen.’ ⁷ Akak aji na alon: ‘Kê iwi, hum di di iŕeetuŕ ajug katoh

ba?’ Kê ateema aji : ‘Iniibi iweek iŕeen-week yi maaj’ kê aji na a : ‘Nje kakaarta ki nu, ipiit iniibi iweek iŕeen bakrenŕ.’ ⁸ Kê ajug katoh aşê maŕ namali naguuru uŕ jibi adoluŕ mntit hênk. Hênk di uwoon, baŕaaŕ banŕaluŕ umundu wi batit ti mnwo mi baka na batênŕ baka apel biki bjeehi bi Naŕibaŕi. »

Pŕijan itaka bnuura

⁹ Yetu akak aji : « Dŕupan : nalaan banoh na itaka yi umundu wi buŕaan wi, nahilna unuŕ wi iko yi umundu wi ikbaaŕ, bayeenkan du itoh yi baŕi inwoon yi mŕŕo. ¹⁰ Anwoonŕ natool ti uko umpoŕi wi bawuluŕ uŕ aji wo natool ti utum, kê anwoonŕ aanwo natool ti umpoŕi aanji wo natool ti utum. ¹¹ Woli naanwo batool ti pyok pi umundu wi buŕaan wi, in akluŕ kawulan pyok pi manjoonan? ¹² Kê woli naanwo batool na bka bi ŕaaŕ nampaŕi, naŕal aji Naŕibaŕi aluŕ kawulan banwoon bi nan i?

¹³ « Nin ŕaaŕ aanhil kalempar baŕiŕ batêb : apok alon kaŕal undu, kême amêban alon, kaŕê beeh undu. Naanhilan kalempar Naŕibaŕi kabot kalempar itaka. »

Nŕup ŕloŕ kak ŕi Yetu

(Maci 11.12-13; 5.31-32; Markuŕ 10.11-12)

¹⁴ *Bafaritay banjaanŕ banal itaka batiink iko mênŕ bti aşê berŕ Yetu. ¹⁵ Kê aşê ji na baka : « An nawo baŕaaŕ banjaanŕ badaar kawo batool ti kadun ki baŕaaŕŕ kê Naŕibaŕi aşê me ŕŕal ŕi nan. Uko wi baŕaaŕŕ badêmanuŕ uŕi uwo unwuŕuŕ maakan ti kadun ki Naŕibaŕi.

¹⁶ « Ji *Yowan Nabattaar abi ado kabi, *Bgah bi Moyit na *baŕupar Naŕibaŕi bawooŕ ; du wal wi abiinuŕ kê başê ŕupan *Uŕup Ulil Unuura wi Pŕih pi Naŕibaŕi, kê baŕaaŕŕ bti bataman ado na pneej ti pa. ¹⁷ Baŕi na mboŕ manyojuŕuŕ ptoŕ apel uko uloolan umpoŕeŕaanuŕ ti *Bgah bi Moyit.

¹⁸ « ŕaaŕ andookuŕ aharul akuŕ aniim alon ajuban pjuban pi piinŕ, kê anniimuŕ ŕaaŕ i ayinul adookuŕ ajuban pjuban pi piinŕ. »

ŕiiniŕŕ nayok na Lataar najuuk

¹⁹ Yetu akak aji : « Ubi ka ŕiiniŕ alon nayok, anjaki ŕŕêga kabot kade bnuura, kawo ti unoh na ŕnuur. ²⁰ Kê başê fêl ti plêman pi katohul ŕiiniŕ alon najuuk i bjaanŕ bado Lataar† i uleef unniinkuŕ ŕjad. ²¹ Ado ji ŕal ŕal pjeŕjêŕ ituk inŕotnuŕ ti umeeŕa wi nayok. ŕbuŕ ŕadooŕ aji ŕalaj ŕjad ŕi nul. ²² Kê najuuk uŕ abi ketê, kê ŕwanjuŕ ŕjaya na a kê aŕo akab du *Abraham. Kê nayok abi ketê kak, kê bamoya.

²³ « Wi nayok awoonŕ du mnketê, ahaj maakan, aşê kat kêŕ awin Abraham du

* 16:6 Kaniibi kandoli kawo ŕlitru iŕeen ŕjawanŕ na paaj na ulon. † 16:20 Lataar dawooŕ Naŕibaŕi aji ŕênk.

kalowan, k  Lataar a o a oga. ²⁴ Wi wi ahuuranun adu'a aji : "Abraham Paapa,  nagi'aan, iyil Lataar atoop pko n  i meel abi  nawanaan pndem nt, dhaj maakan  i bdoo bi." ²⁵ K  Abraham a e teema aji : "Abuk naan, le an k  iwin bnuura wal wi iwoon du mbo , k  Lataar ul, a e wo  i mnhaj. H nku  awo  i atuumara, iwi k  i e haj. ²⁶ Tenan kak : bwal bweek bakak apa e un na an, banjalun p e  bahilna bawo baank e ,  na  aanhil pmuur bwal bi kabi du un."

²⁷ K  Nayok a e ji na a wal m nt: "Keeri Paap, dkoo u koo , yilan Lataar du katoh ki paapa, ²⁸ dka babuk paapa ka een; aya a up baka uko wi awinun, bawutna kabi kak  i dko di mnhaj di." ²⁹ K  Abraham a e ji na a : "Bawo na  libra  i *Moyit na  i *ba upar Na iba i, batiinkan uko wi ba upun  i  a." ³⁰ K   iin t nayok un aji na a : "Uunkk sa k e  baka, b  woli  na  anwoonun du mnke  aya  up baka, bawut pjuban, ka el e   jbida." ³¹ K  Abraham a e ji na a : "Wi bawoon baanji batiink *Moyit na ba upar Na iba i, woli  na  adoo na a  i pke  abi a up baka, baankteha te." »

17

Pjuban na pmiirad

¹ K  Yetu a e ji na ba a arul : « iko inhinanun kado ba na  bado bu aan iinhinan kawaanana, k   na  an aan  ij ya a e wu an! ² Uhokan pa a batana plaak pweek bawata du bd k, k  di pwuta ado alon  i bapo  biki *Na iba i ajot  i pjuban. ³ Na afaraan!

« Woli at ntu ajubanu,  iiniin na a, woli awut pjuban, kmiira. ⁴ K  woli ajubanu  yaas paaj na ulon  i unuur, aku  abi  yaas paaj na ulon aji na iwi : "Miiraan" kmiira. »

Pfiyaar pi nalempar Na iba i (Maci 17.19-20)

⁵ *Banja an baji na Ajugun : « Ho al e an pfiyaar panwoon  i un. » ⁶ K  aji na baka : « Woli naka lah pfiyaar panliunun na pbuk pi maaj, najile na pnt en pi : "D tadiiran iya ijab du bd k," patiinkan! »

Plempar Na iba i na byompan

⁷ « Ahon  i an ajaan aji na nalemparul najaar k me nayafan woli awoona u e h : "Faraan, biin i o ide"? ⁸ Aambaa  e p  e p kaji na a : "Junaan ka iah, ibot i el e  iko ibi iyis n, te ndo nde mbot ndaan, ibale kbaa de kabot kadaan." ⁹ Aanka na pwula nin uko ulon,  iki ado uko wi ajakulun. ¹⁰ K  h nk di uwoon pa an : wal wi nadoli uko bti wi Na iba i ajakanun nado, najakan : "Nwo balemp  a n,  do uko wi  woon biki kado." »

Biin t i een bamaak bdoo

¹¹ Wi Yetu atoolun pya Yerutalem, a e  e pna  mban  i  taak  i *Tamariya na *Galilay. ¹² Wi akneejun  i untanka ulon, k  biin t i een hammaakun bdoo ba e bi pyit na a, a e na  alow, ¹³ ahuuran aji : « Yetu, najukan,  nagi'un. »

¹⁴ Wi Yetu awinun baka a e ji : « Nayaan nawinana du ba enjan biki Na iba i. » Wi bakyaan na bgah, a e mara mara ajeb. ¹⁵ K  alon  i baka, wi awinun k  ajebi, a e wug a, awo  i phuuran, ad man Na iba i. ¹⁶ Abi, ajot  i iho  yi Yetu a e beeba.  iin t m nt, awo i utaa  wi Tamariya. ¹⁷ K  Yetu a e hepar aji : « Biin t i een bti baanjebi i? K  biki ka een kalon bandukiin bawo  un ba? ¹⁸ Alon  i baka aankak ado bi kabi kad man Na iba i,  iin t i anwoon aanwo *nayuday akakun  a n abi ad mana! ¹⁹ Wi wi Yetu a aan aji na a : « Na iin iya, pfiyaar pi nu pabuuranu. »

Ubi wi P ih pi Na iba i (Maci 24.23-28,36-41)

²⁰ *Bafaritay bahepar unuur ulon Yetu lum di *P ih pi Na iba i pakbiin, k  atee  baka aji : « Ubi wi P ih pi Na iba i uunkwinana, ²¹ k   na  aankdo kaji : "Tenan : pawo  i! K me : pawo mo ." P ih pi Na iba i pawo  i ptoofan. » ²² Yetu akak aji na ba a arul : «  nuur  lon  abi,  i naklun kanjal pwin *Abuk  iin t unuur uloolan  a n, b  naankwina. ²³ Balun kajakan : "Awi mo !" "Awii wi!" Nakya da, nak iir da. ²⁴ Jibi kaliik liik kajaan kawoona kaban kalon ki ba i, kajeahan ba i bti, h nk di di Abuk  iin t aklun kawo  i unuur wi nul. ²⁵ K  a e wo i kahaj maakan duna, kawuun ki kabot kapoka.

²⁶ « Uko umbiin awo  i wal wi Nowe ukaan awo  i  wal  i Abuk  iin t. ²⁷ Ba aan bawo wal m nt  i kande na udaan, aniim, awul babuk baka iniim, te unuur wi Nowe aneejun  i upuur wi meel uweek, k  u bal uweek u e  jot, atuman id k, k  bayoora bukal bti. »

²⁸ « K  h nk di uwohan  i wal wi Lot : ba aan bawo  i kande na udaan, anug, awaap, atepi, aniw ; ²⁹ K  unuur wi Lot ap nun  i Fodom, Na iba i k  a e do u bal wi bdoo, na pd pal n pankt radun k  pap nna ba i, a in baka bukal bti. » ³⁰ K  h nk di di uklun kawo,  i unuur wi Abuk  iin t aklun kawinana.

³¹ «  i unuur m nt,  na  anwoon  i u aala, awutan kaneear iko yi nul. K  h nk di ukwohan pa  na  anyaan u e h, awutan kawug a p iis. ³² Nale an uko undolon ahar Lot! ³³ Ankdoon na pbuuran ubida wi nul alun kawaan wa, k  anwaanun ubida wi nul alun kabuuran wa. ³⁴ D upan : na

* 17:2 Bapo  biki : Yetu a iniyaan  i banfiyaarun, bukal bakakun ji bapo . * 17:27 Ujuni 6.9; 7.24. * 17:29 Ujuni 18.20; 19.25. * 17:32 Ujuni 19.26.

utejan mēnt, bañaan batēb bapiint̄ ṭi kališa kaloolan : alon ajejana, alon aduka. ³⁵ Baat batēb bawo ṭi pson : alon ajejana, alon aduka. [³⁶ Biint̄ aduk.] » ³⁷ Kē baṭaṣ Yetu baṣē hepara aji : « Ajugun, ṭuṅ di di iko mēnt̄ iklun̄ kaṭēpna? » Kē ateeṃ baka aji : « Dko di untaam ukeṭnuṅ, dul di di njuḡude ṅaklun̄ kayitiir. »

18

Uhoñ wi nawayēs na ṅaaṭ̄ nayot̄

¹ Yetu akak ahoñ na baṭaṣarul adiimanaan baka kē bawo biki kado kañehan Naṣibaṭi ṅwal bti, kawut kawutandēr. ² Aji na baka : « Ubi ka ṭi ubeeka ulon, nawayēs bṭup aṅñoomuṅ Naṣibaṭi abot awo aanji tiink̄ nin ṅaaṅ. ³ Ṭi ubeeka mēnt̄ kak, ṅaaṭ̄ nayot̄ alon awo da aṅṅali pbi du a bawayēs̄a. Aji ji na a : « Wayēs̄aan na naṣoorad naan. »

⁴ « Nawayēs̄ ajon kapok aṣē bi ban ṭuṅ aji : « Na manjoonan, mēnji kaṭi Naṣibaṭi abot awo mēnji katiink̄ nin ṅaaṅ ; ⁵ kē jibi ṅaaṭ̄ i aknooranaanuṅ, dwayēs̄a. Woli abi'a bi ṭi, abi baaṅṣaan pdo kayewlēnēn. » ⁶ Ajugun kē aṣē kak aji na baka : « Natiink̄an uko wi nawayēs̄ nawuṭaan i ajakun! ⁷ Kē Naṣibaṭi, aankbi kaṭēnk̄ biki nul, kawayēs̄ baka i, wi bakhuuranuluṅ añehan ṅwal bti? Ajon uṭēnk̄ baka i? ⁸ Dṭupan na manjoonan, awayēs̄ baka kataran taran. Kē *Abuk ṅiint̄, alun̄le bi, aṭēnkaara ṭi umundu bañaan banfiyaaruṅ i? »

Uhoñ wi Nafaritay na nakobraar daaṣa

⁹ Yetu akak ahoñ pa bañaan banṣaluṅ aji bawo batool aṣē beeh bandukiin̄, aji : ¹⁰ « Biint̄ batēb babi ya pñehan Naṣibaṭi ṅ Katoḡul Kaweek ; alon awo *nafaritay kē alon awo *nakobraar daaṣa. ¹¹ Nafaritay anaṭ̄ aṣē ṅehan Naṣibaṭi ṭi uṣalul aji : « Iwi Naṣibaṭi, dbeebu ṭi uko wi mpaṭuṅ na bañaan bandukiin̄, bakiiḡ, bado buṭaan, bajuban pjuban pi piint̄ ; dbeebu kak wi nwoon̄ mēnnaam na nakobraar daaṣa i. ¹² Dji kayiman ṅnuur ṅtēb ṭi kanēm kabot kafaṣaṣ uko wi nyeenkun̄ bti kado ifah iñeen, kajeḡ kalon̄ kawulu. » ¹³ Nakobraar daaṣa ul kē aṣē naṭ̄ alow, aandoo ṅoom pkat̄ kēs̄ katen baṭi, aṣē kuṅa iñen* , aji : « Iwi Naṣibaṭi, ṅagi'aan, nji nwoon̄ nado buṭaan. » »

¹⁴ Yetu aji na baka : « Dṭupan : Uṅ mēnt̄an wi aṭiṣuṅ, Naṣibaṭi adinan kē awo natool ṭi kadun̄ ki nul, kē uṣē wo uunwo han̄ pa nafaritay. Hēnk̄ di uwoon̄, ankdēmanuṅ bkowul, baluṅ kawalana, kē anwalanuṅ bkowul, baluṅ kadeeṅa. »

Yetu awul bapoṭ̄ bampoṭi bnuura bi Naṣibaṭi

(Maci 19.13-15; Markut 10.13-16)

¹⁵ Bañaan balon̄ baṭij Yetu bapoṭ̄ bampoṭi pa aban baka, kē baṭaṣarul bawin uko mēnt̄ aṣē ṅoman na baka. ¹⁶ Kē Yetu aṣē do kē bañogan bapoṭ̄ aṣē ji : « Nawutan bapoṭ̄ babi ṭi nji! Nakneenan baka, ṭiki *Pṣih pi Naṣibaṭi pawo pi banwoon̄ ji baka. ¹⁷ Dṭupan na manjoonan : anṅaluṅ pneeḡ ṭi Pṣih pi Naṣibaṭi awo kanaam na napoṭ. »

ṅiint̄ nayok

(Maci 19.16-30; Markut 10.17-31)

¹⁸ Kē ṅiint̄ alon̄ antiinkaniin̄ aṣē hepar Yetu aji : « Najukan nanuura, we wi nwoon̄ kado kayeenkna ubida wi mṅṅo ba? » ¹⁹ Yetu kē aṣē ji na a : « Imeha kē Naṣibaṭi ṭaṅ anuuriin̄, ukaan̄ kē ikdu'ēn nanuura i? ²⁰ Ime uko wi *Bgah bi Moyit̄ bajakuṅ : « Iinkpiint̄ na ahar ṅaaṅ kēme ayin ṅaaṅ, iinkfiṅ ṅaaṅ, iinkkiij, wutan katapar ṅaaṅ uko wi awoon̄ aandoo, mēbaan ṣaaṣ na naan bnuura. » ²¹ Kē ṅiint̄ ateema aji : « ddo iko mēnt̄ bti wi nwoon̄ napoṭ̄ te hēnkun̄. »

²² Wi Yetu atiinkun̄ uko waṅ aṣē ji na a : « Iduka uko ulon̄ kak : waapan iko yi ikaan̄ bti, ijej itaka iṭen bajuuk, woli ido han̄ kṣē ka pyok du baṭi. Wal mēnt̄, kṣē bi, kaṭaṣēn. » ²³ Wi ṅiint̄ atiinkun̄ uko waṅ, aṣē jooṭan, ṭiki ayok maakan. ²⁴ Yetu awin kē ajooṭanii aṣē ji : « Utam maakan pa nayok aneeḡ du *Pṣih pi Naṣibaṭi! ²⁵ Aa, uyoḡ apel pa untaam uweek wi pnkunkaali uneeḡ ṭi bhēr bi kaguja kē di nayok aneeḡ du Pṣih pi Naṣibaṭi. »

²⁶ Banktiinkuluṅ kē baṣē ji : « Kē in ahi-lanuṅ keeri kabuur? » ²⁷ Yetu kē ateeṃ baka aji : « Bañaan bajēn baanhilan pbuuran ṅleef ṅi baka, kē Naṣibaṭi aṣē hil pbuuran baka. » ²⁸ Timon̄ Piyeer kē aṣē ji na a wal mēnt̄ : « Tenan, ṅduk iko yi ṅkaan̄ bti pa pṭaṣu. » ²⁹ Yetu kē aṣē ji na baka : « Dṭupan, manjoonan ma : ṅaaṅ ankdukuṅ katohul, aharul, babuk aṣin, na bajugul na babukul pa Pṣih pi Naṣibaṭi, ³⁰ ayeenk̄ kapelan maakan ṭi umundu wi uko wi abiiṅ aka, kabot kayeenk̄ ṭi umundu unkm̄biin̄ ubida wi mṅṅo. »

Yetu akak aṭup̄ kē aluṅ kakeṭ̄ kabot kanaṭaṭi pa

(Maci 20.17-19; Markut 10.32-34)

³¹ Yetu adu *banjañan iñeen na batēb mpaṭ̄ aṣē ji na baka : « Hēnkun̄, ṅtool ppaṭa du Yerutalem. Iko bti yi *baṭupar Naṣibaṭi bapiiṭuṅ ṭi *Abuk ṅiint̄ idolana. ³² Abuk ṅiint̄ aluṅ kawulana du banwoon̄ baanwo *bayuday, baluṅ kabereḡ, kakara, katēfjēra ; ³³ kakoba na itintēl̄ kaṣē kafina, unuor uwa-jantēn̄ aṣē naṭa ṭi pkeṭ. » ³⁴ Kē banjañan iñeen na batēb baṣē tiink̄ aṣē wo baante uko wi

* 18:13 ṭi ugrek bapiit̄ aji : Akob iñen ṭi bjēnt̄, hēnk̄ di bayuday bajaan̄ bado woli bawo ṭi puwṭan.

ajakun. Utup mēntan utēp baka kē baamme uko wi Yetu analanj pji na baka.

Yetu ajeban nakuul alon du nmban nji Yeriko

(Maci 20.29-34; Markut 10.46-52)

³⁵ Kē wi Yetu akñogun ubeeka wi Yeriko, nakuul alon aṭo bñehan ṭi kabanj ki bgah. ³⁶ Wi atiinkun bañaan batum kē baktēp, kē ašē hepar uko unwoon, ³⁷ kē baṭupa aji : « Yetu i *Nataret aktēpun. » ³⁸ Wi wi ašaan ahuuran aji : « Yetu *Abuk Dayiṭ, ñagi'aan! » ³⁹ Banwoon ṭi kadun bañoman na a ayomp, kē abaa huuranaara huuran maakan aji : « Abuk Dayiṭ, ñagi'aan! » ⁴⁰ Kē Yetu ašē naṭ ado kē baṭija a. Wi nakuul añogun kē ašē hepara : ⁴¹ « we wi iñalanj ndolu ba? » Kē ateem aji : « Ajugun, dolaan ndo kawin kak! » ⁴² Yetu kē aji na a : « Doon kawin, pfiyaar pi nu pajebanu. » ⁴³ ṭi dko mēnt kē akak awin abot aṭaş Yetu, ašē dēman Našibaṭi. Kē bañaan bti bakak ayeeh mndēm mi Našibaṭi wi bawinun uko unṭēpun.

19

Take

¹ Yetu aneej ṭi Yeriko awo ṭi pmuur ubeeka, ² kē ñiinṭ alon anwoon katim ki Take ašē wo da, awo naweek i *bakobraar daaşa abot ayok maakan. ³ Ado na pwin ñaan anwoon Yetu ašē wo aanhinani ṭiki bañaan batumi, kē abot awo ñaan naṭamñaan. ⁴ Aṭi wal mēnt ajot kadun ašē paya ṭi bko blon kahilna kawin Yetu, ankṭēpun da.

⁵ Wi Yetu abanun du dko di apayiin ašē kat kēş aji na a : « Take, taraan iwala, dwo i kawala du katohu nṭa. » ⁶ Kē ataran awala ayeenka na mnlilan. ⁷ Wi bañaan bti bawinun uko wan, ašē nṭur nṭuran aji : « Aya awala du uko ñiinṭ nado buṭaan! » ⁸ Kē Take ašē naṭa anaṭ, aji na Ajugun : « Ajugun, tenan, dfaaş bka bi naan ṭi ptoof kaṭen bajuuk, akak awo woli dguur ñaan bka bi nul kakakana nṭyaaş nbaakēr uko wi nyeenkulun. » ⁹ Yetu kē ašē ji na a : « Našibaṭi abuuran nṭa bañaan biki katoh ki, iwi kak iwo abuk *Abraham. ¹⁰ Hēnk di uwoon, *Abuk Ñiinṭ abi bi pla kabot kabuuran banneemun. »

Uhoñ wi itaka

(Maci 25.14-30)

¹¹ Wi bañaan bawoon ṭi ptiink Yetu, kē ašē hoñ na baka ṭiki aṅog Yerutalem, kē bašē šal aji *Pših pi Našibaṭi pawinana wal mēnt. ¹² Aji na baka : « Ñiinṭ alon i kabuka kaweeb abi ya du utaak unlowunj pya kayeenk pših pi utaak wi nul, kašē kawugša. ¹³ Adu balem-parul iñeen, awul baka andoli baluk bi kli kwajant ašē ji na baka : “Nalempan na itaka yi te ubi'ēn.”

¹⁴ « Bañaan biki utaakul kē bašē ūora, ayil bañaan balon kē baya du naših najeenkal aji na a : “Ñēnjal ñaanj i ašihun.”

¹⁵ « Wi bayaan aṭoorana du pših, kē ašē wugša. Wi abanun, ašē do kē badu balem-parul biki abiiñ awul itaka, katen jibi andoli ṭi baka aduki alemp. ¹⁶ Nateek abi ajaka : “Naših, itaka yi iwulnunj yii yi, dduk aka uko wi iwulnunj nṭyaaş iñeen.” ¹⁷ Kē aji na a : “Ido bnuura, iwo blaañ anuura ; jibi iwoonj nanuura ṭi uko umpoṭi wi nwuliinj, iwo nantuña i nṭbeeka iñeen.”

¹⁸ « Natēbantēn kē abii, aji na a : “Naših, itaka yi iwulnunj yii yi, dduk aka uko wi iwulnunj nṭyaaş kañeen.” ¹⁹ Kē akak aji na unj mēntan : “Iwo nantuña i nṭbeeka kañeen.”

²⁰ « Undu kak kē abii aji : “Naših, itaka yi nu yii yi, dkan ya ṭi blaañ ahank. ²¹ Dṭi'u, iwi inwoonj ñiinṭ najooṭ, anjaan ayeenk uko wi awoonj aanhankani, kabot kakit uko wi awoonj aantepi.” ²² Kē naših unj ašē ji na a : “Iwi nalemp nawuṭaan, dwayēşu na nṭup nji iṭupun iwi ṭi uleefu. Ime aji dwo ñaan najooṭ anjaan ayeenk uko wi awoonj aanhankani, kabot kakit wi awoonj aantepi. ²³ Kē we ukaañ keeri kē innej itaka yi nwuliinj ahankan du naṭeetan ba? Işaan kabuk uko ulon, woli dyaarad ya.”

²⁴ « Wi wi ašaan aji na bañaan banṭoon da : “Nayeenkana itaka yi nul, nabot nawul ya andukiinj aka nṭyaaş iñeen uko wi nwululun.” ²⁵ Kē bateema aji : “Adobi ka ka itaka itum!” ²⁶ Kē akak aji na baka : “Dṭupan, ñaan ankaan, balun kaṭena kak, bē anwoonj aangka, bado yeenka wi akaan. ²⁷ Kē başoorad naan, banwoonj baambi nṭal nših baka, naṭijan baka ṭi, nafaal ṭi kadun naan.” »

Yetu aneej ṭi Yerutalem jii naših

(Maci 21.1-9; Markut 11.1-10; natenan ṭi Yowan 12.12-16)

²⁸ Wi Yetu aṭiiniinj hanj aba, ašē tool pya Yerutalem, apoş ṭi kadun ki pntuk. ²⁹ Wi aṅogun nṭfēt nji Betfaṭa na Betani, kañog pnkun pi bajaan bado « Pnkun pi Mnoliwera* » ašē yil baṭaşarul batēb aji na baka : ³⁰ « Nayaan du ufēt unwoonj ṭi kadunan wun, woli naneej da, naṭēnk ubuuru umpoṭi untanun, wi nin ñaanj awoonj aambaanj kadapi'aara ; nafēñšan wa naṭij. ³¹ Woli alon ahepar uko unkaan kē nakfēnēş wa, najaka Ajugun anumiinj wa. »

³² Wi bayili bayaan, baya ṭēnk kē uko uwo jibi Yetu ajakun na baka. ³³ Wi bawoonj ṭi pñēnēş ubuuru umpoṭi wun, bajug wa kē bašē ji : « we ukaañ kē nakfēnēş ubuuru ba? » ³⁴ Kē bašē teem aji : « Ajugun anuma wa. »

³⁵ Wi wi bajejunj wa aṭij Yetu, ašē pēnan iyeti yi baka agur wa, ašē dola kē apayaa.

* 19:29 Pnkun pi Mnoliwera : Dawoonj katim ki pnkun pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.”

³⁶ Wi akyaan, kē bañaan başē pēnan iyeti yi baka aşēf ti bgah. ³⁷ Wi Yetu abanuŋ du bgah bankwalnaaniŋ Pnkuŋ pi Mnoliwera atool pya Yerutalem, kē pntuk pi başaşaru bti paşē lilan maakan, ahuuran maakan awo ti pdēman Naşibaŋi pa mlage mi bawinuŋ bti. ³⁸ Baji : « *Bnuura nuura ti naşih ankmbiŋ ti katimull** Mnjeeh du baŋi na mndēm du baŋi duuŋ ! » ³⁹ *Bafaritay baloŋ banwoon ti pntuk kē başē aji na Yetu : « Najukan, ŋjomaan na başaşaru baŋaŋan. » ⁴⁰ Kē aşē teem baka aji : « Dŋupan, woli bayompi, mnlak mi manhuuran. »

Yetu akak aŋēgara Yerutalem

⁴¹ Wi Yetu aŋogun, awin ubeeka wi Yerutalem, aşē ŋēgara wa, ⁴² aji : « Dŋal lah iwi kak iyikrēn iko inktjiŋiŋ nŋa di mnjeeh, kē iko mēnti ŋşē mena, kēş ki nu kaanhilan pwin ya. ⁴³ Nnuur ŋloŋ ŋjabi ŋi başooradu bakdolun uniw wi mboş kakoolŋtēnu, kagut na iwi. ⁴⁴ Baluŋ katoku, iwi na babuku. Baankwut nin katoh kalon kantaŋ, ŋiki iinyikrēn wal wi Naşibaŋi abiiŋ pbuuranu. »

Yetu adook bawaap du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi

(*Maci 21.12-17; Markut 11.15-19; natenan ti Yowan 2.13-22*)

⁴⁵ Yetu aneej wal mēnti du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi aşē jun pdook bawaap, ⁴⁶ aji na baka : « Naşibaŋi aŋup ti Ulibra wi Uŋup wi nul aji : “*Katoh naan kawo kaŋehanaani.*”⁴⁷ Kē an naşē kakan ka dko dmennaani di bakij⁴⁸! »

Yetu ajukan du Katoh Kaweek ki Naşibaŋi

⁴⁷ Unuur unjinti, Yetu aji jukan du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi. Kē *baŋeŋan baweek na *bajukan Bgah na baweek biki *bayuday başē la pfiŋa, ⁴⁸ aşē wo baamme jibi bakdoli, ŋiki bañaan bti bawat ibaŋ atiinka bnuura.

20

Bayuday bahepar Yetu ŋaŋan anŋu'uluŋ pdo iko yi akdolun

(*Maci 21.23-27; Markut 11.27-33*)

¹ Yetu awo unuur uloŋ ti pjukan du *Katoh Kaweek ki Naşibaŋi abot aŋup *Uŋup Ulil Unuura, kē *baŋeŋan baweek na *bajukan Bgah başē wuj na bantohi ² ahepara aji : « ŋupun, mnhina mnhoŋ mi mi ikdolnuŋ iko yi ba? In ajakiŋ kē ihilan kado ya? » ³ Kē aşē teem baka aji : « Nji kak dŋal kaheparan uko uloŋ. Naŋupaan, ⁴ in ayiluŋ *Yowan pbattaar ba? Naşibaŋi a kēme bañaan baka? » ⁵ Kē başē wo ŋi plaŋar ti ptoof pi baka aji : « Woli ŋteem aji Naşibaŋi ayiluluŋ, aheparan kaji, we ukaŋ kē ŋenfiyaara? ⁶ Kē woli ŋji bañaan bayiluluŋ, bañaan bti batapun mnlak, ŋiki bafiyaar aji awo *Naŋupar Naşibaŋi. »

⁷ Bateem aji baamme anyiluluŋ, ⁸ Yetu kē aşē ji na baka : « Nji kak, mēnkŋupan na mnhina mnhoŋ mi nji kadolnuŋ iko yi. »

Uhoŋ wi balemp biki Uwoorta

(*Maci 21.33-46; Markut 12.1-12*)

⁹ Wi wi Yetu aşaan ahoŋ na bañaan aji : « ŋiŋt alon abi ŋepi uwoorta wi mnko manjaan mandolna ubiŋu, aşē wul wa bañaan baloŋ pa badoki bapooŋle bawula kafah ki nul, aşē ya bayaaş bi awo i kaya kajon. ¹⁰ Wal wi umar ubanuŋ, kē aşē yil nalemparul alon du baka pa bawula kafah ki nul ; kē başē koba, adook kē akak iŋen iŋint. ¹¹ Kē ŋiŋt ajuŋ uŋeeh akak ayil nalemparul alon ; kē bakak akob uŋ mēntan, akowandēna, aşē dooka kē akak iŋen iŋint. ¹² Kē akak ayil nawajantēn ; kē bakoba añaakan afēla bdiŋ.

¹³ « Kē ajuŋ uŋeeh aşē ji wal mēnti : “Dbaa do do hum ba? Dyl da abuk naan i nŋaluŋ maakan, ulome ul, baya kakali'a.” ¹⁴ Wi bañaan biki awuluŋ uwoorta bawinuŋ abuk ŋiŋt uŋ aşē ŋal aji : “I akdukiŋ na iko yi aşin ; nawulan ŋfiŋa, ŋyeenkna phiŋi.” ¹⁵ Kē hēnk di bamobuluŋ apul pulan apēnan du puorta aşē fiŋa. We wi ajuŋ uŋeeh akerei bi kado bañaan mēnti? ¹⁶ Aluŋ kabi kafin baka kawul uwoorta bañaan baloŋ. »

Wi bañaan baŋiŋkuŋ uko waŋ aşē ji : « Naşibaŋi aankdinan nin uko waŋ uwo! » ¹⁷ Wi wi Yetu aşaan ajaban baka kēş aşē ji na baka : « Natenan uko wi bapiiŋuŋ ti Ulibra wi Naşibaŋi :

“Pnduba pi baniw bapokuŋ, pakakuŋ amēban katoh.”¹⁸

We wi uko umpiŋuŋ wi ukdiimanuŋ: ¹⁸ ŋaŋan ankjotuŋ ti pnduba mēnti akita, kē ŋaŋan i pakjotnuŋ, panantēla. »

¹⁹ *Bajukan Bgah na *baŋeŋan baweek bayikrēn wal mēnti, na manjoonan kē bukal bakaŋ kē ahoŋ haŋ. Bala wal mēnti pmoba, aşē ŋi bañaan.

Pluk Fetar daaş

(*Maci 22.15-22; Markut 12.13-17*)

²⁰ *Bajukan Bgah na *baŋeŋan baweek bameŋa wal mēnti aşē yil bañaan baloŋ bandaaruŋ aji bawo batool bado katen me Yetu ajuŋ ti uŋup uloŋ, kahilna kamoba, kaŋooŋ du pşih pi nantuŋa naromeŋ. ²¹ Wi wi başaan aji na a : « Najukan, ŋme kē iji kŋup kabot kajukan bnuura, abot awo iŋiŋi kpaŋşēr, na manjoonan, bgah bi Naşibaŋi bi bi ijaan kjukan. ²² Nwo i kaluk Fetar *naşih najeenkal daaş, kēme ŋenwo kaluka da? » ²³ Kē Yetu ammeŋ ŋşal ŋi kalagare ŋi baka aşē ji : ²⁴ « Nadiimaanana pataka. Kaara di in na katim ki in iwoon ti pa? » Kē bateem aji : « *Fetar a. » ²⁵ Kē aşē ji na baka wal mēnti : « Nakeerin nakakan Fetar uko unwoon wi

* 19:38 Kaŋaam 118.26. * 19:46 Itayi 56.7. * 19:46 Yeremiya 7.11. * 20:17 Kaŋaam 118.22. * 20:22 Fetar awoon naşih najeenkal.

Fetar, naşê nakakan Naşibaţi uko unwoon wi Naşibaţi. »

²⁶ Kê baanhinan amob Yetu ti nşup nji aţupun ti kadun ki bañaan, bañojar jibi ateemun, aşê yomp.

Pnaţa ti pkeţ

(Maci 22.23-33; Markut 12.18-27)

²⁷ *Bataduk balon babi aňog ti Yetu, bukal bajaan baji pnaţa ti pkeţ paanwoo, bahepara aji : ²⁸ « Najukan, *Moyit apiit pa un aji : “Woli ñaanj aka abuk aşin anniimuş aşê keţ bê aanduk napoţ, ayeenkan ahar abuk aşin mênţ ahilna abukara bapoţ.” ²⁹ Ubi ka biinţ paaj na alonj banţaarun. Nateek aniim ñaaţ aşê waanja bê aambuki. ³⁰ Natêbantên kê ayeenk ñaaţ akeţ kak bê aambuki, ³¹ nawajantên kak kê ayeenk ñaaţ akak akeţ bê aambuki. Kê biinţ paaj na alonj bukuş bti bado han, akeţ bê baanduk napoţ. ³² Kê ñaaţ akak abaañşaan aneem. ³³ Kê hênkuş woli bañaan balun anaţa ti pkeţ, in akwoon ayin ñaaţ mênţ, wi bukal paaj na alonj bti baniimulun? »

³⁴ Kê Yetu aşê ji na baka : « Biinţ na baat biki umundu wi baji baniimar ; ³⁵ kê biki Naşibaţi akluş kaji kê bataan na pnaţa ti pkeţ kabot kawo ti ubida unkmbiin, baankak aluş kado kaniimar wal mênţ. ³⁶ Hênk di di bawoon kak baankak akeţ, banaam na nwanjut abot awo babuk Naşibaţi, wi bannaşin ti pkeţ. ³⁷ Kê Moyit aţup bnuura aji bañaan baluş kanaţa ti pkeţ. Ti dko di Ulibra wi Naşibaţi dankţiiniyaanun uko wi bgof bankyikuş, adu Ajugun aji, “Naşibaţi i *Abraham, i *Itaak, na i Yakob.” » ³⁸ Yetu akak aji « Naşibaţi awo i bañaan bajeb, aanwo i bankeţun, ţiki biinţ bawajant bukuş bti bawo bajeb pa ul. »

³⁹ *Bajukan Bgah balon bajeb bţup wal mênţ aşê ji na a : « Najukan, iţiini bnuura. » ⁴⁰ Kê baankak aňoom phepara uko ulonj.

Krittu awo Abuk Dayiţ abot awo Ajug Dayiţ

(Maci 22.41-46; Markut 12.35-37)

⁴¹ Yetu aji kak na baka : « Hum di di ñaanj ahilanun kaji *Krittu awo *Abuk Dayiţ? ⁴² Dayiţ ti uleeful aţup ti uko wi Krittu ti Ulibra wi pñaamarên aji :

“Naşibaţi Ajugun aji na Ajugun :

Ţoon ti kañen naan kadeenu

⁴³ *te ndoo ndo başooradu, ido kapafna baka ihoţ.”*

⁴⁴ Dayiţ aji du'a kaji “Ajugun” hum di di Krittu ahinanun keeri kawo abuk Dayiţ? »

Nalipariin bajukan Bgah

(Maci 23.1,5-7,14; Markut 12.37-40)

⁴⁵ Jibi bañaan bawoon ti ptiinka, kê Yetu aşê ji na baţaşarul : ⁴⁶ « Nalipariin *bajukan Bgah banjaan banal pñaay na imişa

iyul, kaşal banohntên baka ti dko di bañaan, kaşal pto kadun ti itoh iñehanaani, na ti iţij inuura ti nşettu. ⁴⁷ Baji bade bka bti bi baat bayoţ, kadaar kaşon ti pñehan Naşibaţi pa pwinana. Naşibaţi aluş kakob baka kakob kandêmnun maakan! »

21

Uţen wi ñaaţ nayoţ najuuk

(Markut 12.41-44)

¹ Yetu akat kêş aşê win bayok kê bakwat itaka du dko di bajaan bawatna itaka ti *Katoş Kaweek ki Naşibaţi. ² Abot awin ñaaţ nayoţ alonj najuuk kê aţu da ktaka ktêb ţań. ³ Kê aşê ji : « Na manjoonan, dţupan, ñaaţ nayoţ najuuk i awul apelan bañaan bti. ⁴ Banwuluş bukuş bti bawul itaka yi bawoon baannuma, kê ul ti bwaan bi nul aşê wul itaka bti yi anumiin pa pde. »

Iko inkyuuşun kê uba umundu uňogi

(Maci 24.1-2; Markut 13.1-2)

⁵ Jibi bañaan balon bawoon ti pmaţ *Katoş Kaweek ki Naşibaţi aji kanuura, kul na induba inuura inniwnun ka, na iko inuura yi bajaan baţen pa pñegna ka, kê aşê ji : ⁶ « Iko yi naktenuş un, nşuur naluş kabi, kê nin plaak paankduka kapaf ti ptênţ pa : iko mênţ bti ijot. » ⁷ Kê başê hepara aji : « Najukan, lum di di uko war ukwoon, kê we ukyuuşun un kê uko wan uban ti pbi? »

⁸ Yetu kê ateam baka aji : « Nawutan kadinan baguuran, bañaan batum baluş kabi na katim ki naan, kaji bawoon *Krittu kabot kaji unuur wi nul uwoş! Nawutan kaţaş baka. ⁹ Woli malun atiink nşut na pgarand, nawutan kalênk. Iko mênţ iwo yi kawo ji umundu ubi udo kaba. Kê umundu uşê wo unuwo kaba wal mênţ. »

¹⁰ Aji na baka wal mênţ : « Utaak anaţa ugut na utaak ulonj, pşih pagut na plonj. ¹¹ Mboş manşinţar maakan, mmaak mwuţaan na ubon nşawo ti nmbanj nşon, iko iyibanaan iwo, iko inkwoonun baţi iwinana.

¹² « Kê ji iko yan bti ibi ido kadolana, bamoban kahajanan, kaňooţan *uruha du itoh iñehanaani, kawatan ukalabuş, kaňooţan uruha du kadun ki başih na bantunja ţiki nafiyaarên. ¹³ Iko yan bti ikdolun naşup baka uko wi nameen ti nji. ¹⁴ Nameen kê naannuma pla uko wi nakyaan kaţup kayenanaan nşleefan : ¹⁵ dlun kawulan uţup untunja wi başooradan bakwoon baankhil ppok kême kalaţ. ¹⁶ Başinan na baninan, babuk başinan, bayitan na banohan, badoo lunj kakeeşaan, bafin batum ti an. ¹⁷ Bañaan bti başooran ţiki nafiyaarên. ¹⁸ Kê bkow nin baankluş kade'u. ¹⁹ Natamaan maakan, hênk di nakluş kakaana ubida wi manjoonan.

*Utoka Yerutalem**(Maci 24.15-22; Markut 13.14-20)*

²⁰ « Woli naluñ awin kë bangoli bafooy Yerutalem, nameen kë daban ti ptokana. ²¹ Banwoon ti utaañ wi *Yuda wal mënñ bañiin bamena du inkun iweek, banwoon ti Yerutalem meet bañiin bapën, banwoon du nteeh wal mënñ bawutan kaneej ubeeka, ²² ñiki ñnuur mënñ ñawo ñi Naşibañi akkobuñ bañaanñ biki nul banjubanuluñ, ñnuur ñi iko impiitaniñ bti ikdolaniñ. ²³ Ñnuur mënñ, baañ bankwoon na iyin, na bankbootanunñ bawuñan! Pjuuk pweek pawo ti utaka wi, udeeb wi Naşibañi ubot uwala ti bañaan. ²⁴ Bafinñ baka na ikej, kamob baka kaya katuh du ñtaak bti, banwoon baamme Naşibañi baluñ kapoş Yerutalem katok tokan da te wi ñwal ñi baka ñakbaan. »

Yetu aṭup jibi Abuk Ñiint aklun kabi ti umundu

(Maci 24.29-31; Markut 13.24-27)

²⁵ « Iko inkyuujun kë *Abuk Ñiint abi iwinana ti unuur, ti pli, na ti njah. Kë ti mboş, bañaan baluñ kahaajala, kayewla phomp pi bdëk na pi ñmaaron. ²⁶ Bañaan baluñ kakeñ palënk, wi bakşaluñ iko inkluñ kajotna umundu wi bañaan bafëñ, iko yi bañi iluñ kaşintar. ²⁷ Wal mënñ wi wi bakwinuñ Abuk Ñiint awuj na mnhina na mndëm mnweek ti kanfëluñ. ²⁸ Woli iko mënñ ijun pwinana, nahet kakat këş, ñiki mbuur mi nan maññogi. »

*Uhoñ wi bjaak**(Maci 24.32-35; Markut 13.28-32)*

²⁹ Yetu akak ahoñ na baka aji : « Natanan bjaak na mnko bti. ³⁰ Woli manjuna jun pteñ, naji wonñi natan ma nabi me me kë pti pañogi. ³¹ Kë hënk woli naluñ awin iko yanj kë ibani, nameen kë *Pşih pi Naşibañi paban ti pbi. ³² Na manjoonan, dṭupan, kawuun ki kaanktëp bë iko mënñ bti iinwinana. ³³ Bañi na mboş ñaba, kë ñṭup ñi naan ñaşë wo ñaankba. »

*Nawoon bten**(Maci 24.36-51; Markut 13.33-37)*

³⁴ Yetu akak aji : « Nalipariin, nakwut ñhaaş ñi nan ñaduka ti unoh uweek, na ukuj, na manṭaaf mi umundu, nado kañi unuur mënñ ukur kur ujoñi'an ³⁵ ji bridiya, ñiki unuur mënñ uban ti bañaan bti biki umundu. ³⁶ Nawoon bten keeri, nado kañehan Naşibañi wal undoli, nahilna nabuur ti iko inwoon yi pbi bti, nabot nahilna nanañ ti kadun ki *Abuk Ñiint. »

Ñnuur ñbaañsaani ti Yetu

³⁷ Na pñak, Yetu aji wo du *Katoh Kaweek ki Naşibañi kajukan, na utejan aşë ya kafër du

pnkuñ pi bajaan bado « Pnkuñ pi Mnoliwera. » ³⁸ Wal wi nfa mambanan ban, bañaan bti kaşë bi du Katoh Kaweek ki Naşibañi pa ptiinka.

22

Baṭeñan baweek na bajukan Bgah batiinkar pa pfin Yetu

(Maci 26.1-5,14-16; Markut 14.1-2,10-11)

¹ Ufettu wi ipoom indaṭ wi bajaan bado *Ufettu wi Mbuur uñog wal mënñ. ² *Baṭeñan baweek na *bajukan Bgah bañal pfin Yetu, aşë ti uko wi bañaan bakbiinñ kado, ukaan kë bakla jibi bakdoli kadoo kafina.

³ Kë uşal wi *Tatana uşë neej ti Yudad, i bajaan bado Itkariyot, anwoon alonñ ti *banjañan iñeen na batëb. ⁴ Aya du baṭeñan baweek na baweek biki bangoli bayeñ *Katoh Kaweek ki Naşibañi, atiinkar na baka jibi akwuli baka Yetu. ⁵ Balilan fuñ aşë dinan pwula itaka. ⁶ Kë ul, aşë la wal wi akwuluñ baka'a, bë pñtuk pi bañaan paankmaar.

Yetu abomandër na banjañan pa ufettu wi Mnjeeh

(Maci 26.17-25; Markut 14.12-21; natanan ti Yowan 13.21-30)

⁷ Ti wal wi *ufettu wi ipoom indaṭ, unuur wi bajaan bafinñ ñkaneel pteñanaan *ufettu wi mnjeeh ubani. ⁸ Kë Yetu aşë yil Timonñ Piyeer na *Yowan aji na baka : « Nayaan najun un kañah ki ufettu. »

⁹ Kë başë hepar a aji : « Ṭun di di injalun ñjuñnu ka? »

¹⁰ Kë aşë teem baka aji : « Natanan, woli nanejñ ti ubeeka, nayit na ñiint alon ankuñiñ pduñk pi meel. Naṭaşana, du katoh ki akyaan kaneej, ¹¹ naji na ajug katoh : "Najukan aji : Ṭun di meet di akdeenuñ pde pi ufettu na baṭaşarul dawoon?" ¹² Ayuujan du biko duuñ, meet dhaan danwoon na iko yi naknumiñ bti. Dul di di nakyaan kabomanun ñhilna ñde pde pi ufettu. »

¹³ Kë bayaa, aya awin iko bti jibi Yetu ajakuñ na baka, aşë juñ pde.

*Kañah kabaañsaani**(Maci 26.20,26-29; Markut 14.17,22-25; 1 Korint 11.23-26)*

¹⁴ Wi wal wi pde ubanuñ, kë Yetu aşë ṭo ti umeesa na *banjañanul. ¹⁵ Wi wi aşaan aji na baka : « Dñal maakan kade pde pi ufettu* wi na an ji ndo kaneej ti mnhaj. ¹⁶ Dṭupan, mënkañ ade pa te wal wi uko wi pde pi pakteñanuñ ukdolaniñ du *Pşih pi Naşibañi. » ¹⁷ Ajeñ pñkalame ploñ, abeeb Naşibañi aşë ji : « Nayeenan pa, nafaşaar ; ¹⁸ dṭupan, mënkañ adaan poot te wal wi *Pşih pi Naşibañi pakbiinñ. »

¹⁹ Wi abaan, aşë jej kapoom, abeeb Naşibañi, akitëş ka awul baka aşë ji : «

* 22:15 Pde mënñ pañi paleşan wal wi Naşibañi abuuranuñ bayuday pjuuk du Ejiptu.

Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Nalunin nado kado hënk, uwo mnleşan mi naan. » ²⁰ Wi babaan pde, akak ado han na pnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaak pi naan pantulun pa an, pi Naşibaţi aţenanaanuŋ bhoŋar bhalu. »

Yetu aţup aji alon ŋi banjañanul akwaapu-lun

(Maci 26.21-25; Markut 14.18-21)

²¹ « Natenan, ñaan anwoon i kawaapën aţo na nji ŋi umeesa wi. ²² Na manjoonan, *Abuk Ñiinţ awo kaket jibi Naşibaţi ajakun, kē ñaan anşaan awaapa aşe wuţan! » ²³ Wal mēnt, kē *banjañan başe wo ŋi pla ñaan ahon ŋi baka akdolun uko wan.

In awoonun naweek?

(Maci 20.24-28; 19.28; Markut 10.41-45)

²⁴ Blaţar bapën ŋi *banjañan kē banjal kame i bahilanun kaj i awoonun naweek ŋi baka. ²⁵ Kē Yetu aşe ji na baka : « Başih biki ŋtaak baji banjotna biki başihun, kē başihun bado kē baji badu baka “bado bnuura” ²⁶ Kē uşe paţ pa an, anwoonun naweek ŋi an awo kaţep ţep kawo ji anwoonun nam-poţi, kē ankwulun uworda awo kaţep ţep kawo ji ankdolun uko wi uworda ujakun. ²⁷ In adëmnun ba? Anţoon ŋi umeesa kēme ankişulun pde? Mēnt anţoon ŋi umeesa a i? Nji kē nşe wo ŋi ptoofan, ji anklemparun bañaan! »

Uko wi Yetu ahonun banjañan

(Maci 19.28)

²⁸ « An nawo na nji wal wi nwoon ŋi mnhaj bti, ²⁹ kē jibi Paapa awulun pşih, hënk di di nkaan awulan pa. ³⁰ Nalun kade kabot kadaan na nji du pşih pi naan, kabot kaţo ŋi itij yi pşih, kawayeş kntaali iñeen na ktëb ki *Itrayel. »

Yetu aţup aji Fimoŋ Piyeer alun kapok pme'a

(Maci 26.31-35; Markut 14.27-31; nate-nan ŋi Yowan 13.36-38)

³¹ Kē Yetu akak aji : « Fimoŋ, Fimoŋ, *Tatana añehan pa phil kaşinţ şinţanan ji ŋdeey ŋi kajet. ³² Kē nji, nşe ñehan Naşibaţi pa iwi, ihilna inaţ iliinţ ŋi pfiyaar. Woli ilun akak ŋi nji, ktëŋţen batëŋtu. » ³³ Kē Fimoŋ Piyeer aşe ji na a : « Ajugun, woli uwo pya ukalabuş kēme woli udoo wo pket na iwi, nji wi. » ³⁴ Kē Yetu aji na a : « Fimoŋ Piyeer, dţupu, ji uguk udo kahaan nţa di, ipok pme'en nyaaş ŋwajanţ. »

Umboofu, umañ na kej

³⁵ Kē Yetu aşe hepar *banjañan aji : « Wi mbiin ayilan bē naantij nin umboofu, nin umañ, nin işapaat, nawaan uko ulon i? » Kē bateem aji : « Nin ukoolan. » ³⁶ Wi wi aşaan aji na baka : « Kē hënkun, ankaan umboofu awo kajew wa, na ankaan umañ, kē anwoon aanka kej, awo kawaap umanta wi

nul, kanug ka. ³⁷ Dţupan, uko wi Ulibra wi Naşibaţi uţupun uwo kadolana ŋi nji : “Baţu'a na bado buţaan.” » ³⁸ Baţaşarul bajaka wal mēnt: « Ajugun, ikej itëb yii yi. » Kē ateeem baka aji : « Ukëşi. »

Yetu añehan Naşibaţi du pnkun pi mnoliw-era

(Maci 26.36-46; Markut 14.32-42)

³⁹ Yetu apën aya du Pnkun pi Mnoliwera jibi ajonun kado. Baţaşarul kē baya na a. ⁴⁰ Wi abanun du dko mēnt aşe ji na baka : « Nadoon kañehan Naşibaţi nawutna kajot ŋi kaguuru. » ⁴¹ Wi wi aşaan aduk baka btişu aşe ŋup añehan Naşibaţi ⁴² aji : « Paap, woli injali, klowanaan mnhaj mi. Kē mēnt unjal wi naan uşaan awo kadolana, wi nu wa. » ⁴³ [Wal mēnt, kē *uwanjut wi Naşibaţi ulon uşe pën ŋi kadunul pa ptëŋţena. ⁴⁴ Yetu ahaa-jala maakan, aşe ñehan Naşibaţi maakan. Uyikaj wi nul udoo kak ji pñaak ajat.]

⁴⁵ Wi Yetu añehanun Naşibaţi aba, aşe naţa, akak du baţaşarul, aţenk baka kē bakŋoyënt, banoor maakan ŋiki bajooţani. ⁴⁶ Kē aşe ji na baka : « we ukaan kē nakŋoyënt ba? Nanaţiin nañehan Naşibaţi, nawutna kajot ŋi kaguuru. »

Bamob Yetu

(Maci 26.47-56; Markut 14.43-49; nate-nan ŋi Yowan 18.3-11)

⁴⁷ Yetu ahum kaţiini, kē pntuk pi bañaan paşe wuj. Yudaţ, alon ŋi *banjañan iñeen na batëb kē awo ŋi kadun ki baka. Abi aňog Yetu pa pmooka. ⁴⁸ Kē Yetu aşe ji na a : « Yudaţ, imook mook *Abuk Ñiinţ kawulna'a! » ⁴⁹ Wi banwoon na Yetu bawinun uko unkbomandërun aşe ji na a : « Ajugun, ŋtib baka na ikej? » ⁵⁰ Kē alon ŋi baka apënan kej atib afal kabaţ kadeenu ki nalempar *naşih i baţenan. ⁵¹ Kē Yetu aşe ŋiini na baka aji : « Naţañaan. » Wi wi aşaan aban kabaţ ki ŋiinţ un ajeban ka.

⁵² Yetu aţiini wal mēnt na *baţenan baweek, na baweek biki bayen *Katoh Kaweek ki Naşibaţi na bantohi bambiin pmoba aji : « Dwo nado buţaan i, kē nado bi pmobën na ikej na induk? » ⁵³ Dji kawo na an ŋnuur bti du Katoh ki Naşibaţi, kē naando na pmobën. Kē wal wi uşe wo wi nan, wi bañaan biki utejan bajaan banaţa. »

Fimoŋ Piyeer apok aji aamme Yetu

(Maci 26.57-58,69-75; Markut 14.53-54,66-72; natenan ŋi Yowan 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Bamob Yetu wal mēnt aşe ŋooţa aneejan du katoh ki *naşih i baţenan. Fimoŋ Piyeer kē aşe low du kafet aţaşa. ⁵⁵ Batehan bdoow ŋi ptoof pi blay kē bañaan baţo afooy ba atëma, kē Fimoŋ Piyeer akak aţo da. ⁵⁶ Naaţ nalemp alon awina kē aţo aňog bdoow ; kē aşe tena bnuura aşe ji : « Ñiinţ i kak awo na a! »

⁵⁷ Ké Fimoŋ Piyeer ašë laŋa aji : « Ñaŋa, mēmme'a » ⁵⁸ Baŋo btiišu, ké ŋiint alonj akak awina, aji : « Iwi kak iwo alonj ŋi baka! »

Ké Fimoŋ Piyeer ateema aji : « A-a, mēnwo na baka. » ⁵⁹ Baŋo uko ji uwoori, ké alonj akak aŋup aji : « Natenan, manjoonan ma, ŋiint i awo na a, adoo wo i *Galilay. »

⁶⁰ Ké Fimoŋ Piyeer ateem aji : « Iwi, mēmme uko wi ikjakun. » ⁶¹ ŋi dko mēnt, wi akŋiiniin, ké uguk ušë haan. ⁶¹ Ké Ajugun ašë kok aten Fimoŋ Piyeer. Wi wi ašaan alesh uŋup wi Ajugun abiin aŋupa : « Fimoŋ Piyeer, dŋupu, ji uguk udo kahaan nŋa di, ipok pme'en nŋa ašë ŋwajant. » ⁶² Wi wi Fimoŋ Piyeer ašaan apēn bdiŋ, awooni maakan.

Bakob Yetu abot akara
(Maci 26.67-68; Marku 14.65)

⁶³ Bankyeŋun Yetu bawo ŋi pbeŋa, abot akoba. ⁶⁴ Baji bawuna kēš kašë hepara kaji : « In akobiin? Iwi *Naŋupar Našibaŋi, ŋupan ŋaan ankobiin! » ⁶⁵ Bakak akara, ikar itum ilonj kak.

Bañoof Yetu uruha wi bayuday

⁶⁶ Wi unuur uŋinŋun, bantohi *bayuday, *baŋenan baweek na *bajukan Bgah ké bašë yitiir. Bado ké baŋij Yetu ŋi kadun ki baka, ⁶⁷ ašë ji na a : « Woli iwo Krittu, kŋupun. »

Ké ateem baka aji : « Woli dŋupan, naankfiyaar, ⁶⁸ ké woli dheparan uko ulonj, naankteemēn. ⁶⁹ Ké hēnkun *Abuk ŋiint ašë ŋo du kaŋen kadeenu ki Našibaŋi anhiniin iko bti! »

⁷⁰ Wal mēnt, ké bukal bti bašë ji : « Iwoon Abuk Našibaŋi keeri? »

Ké ateem baka aji : « Naŋupi, dwo a. »

⁷¹ Ké bašë ji : « Ŋkak anuma alonj aŋupun i? Un ŋi ibaŋun nŋiinkna wa ŋi mntumul! »

23

Bañoof Yetu du Pilat
(Maci 27.1-2,11-14; Marku 15.1-5; nate-nan ŋi Yowan 18.28-38)

¹ Wi wi baŋaan ŋi banŋoon *uruha wi *bayuday bašaan anaŋa, aŋooŋ Yetu du kadun ki *Pilat. ² Bajun pŋapara aji : « Nŋēnk ŋiint i ké awo ŋi pyewlēn baŋaan biki utaak ; aji ji na baka bawut pluk *Fetar naših najeenkal daša, abot aji ul ŋi uleeful awoon *Krittu, naših. » ³ Ké Pilat ašë hepar Yetu aji : « Iwi, iwoon naših i bayuday i? » Ké Yetu ateema aji : « Iwi, Ijakun han. » ⁴ Ké Pilat ašë ji na *baŋenan baweek, na pntuk pi baŋaan : « Mēnwin uko ulonj unŋkaan nŋi ŋiint i aduknaanaa. »

⁵ Ké bašë taman maakan aji na a : Awuuk baŋaan bapataŋa na pjukan pi nul, ajunna du *Galilay, aŋēpna Yuda, ašë bi hēnkun te ŋi. ⁶ Wi Pilat atiinkun uko wanj ašë hepar aji

: « ŋiint i awo i Galilay i? » ⁷ Ké wi ameen ké awo i utaak wi *Herod ašihun, ké ašë do ké baŋooŋa Herod anwoonj ŋi Yerutalem ŋun nnuur mēntan nŋun.

Bañoof Yetu du kadun ki Herod

⁸ Wi *Herod awinun Yetu ašë lilan maakan, aŋal unŋiimaan pwin Yetu, ŋiki atiink ké bakŋiiniyaan iko yi adolonj, abot aŋal kawina ado mlagre mlonj. ⁹ Herod awo ŋi phepar Yetu iko itum, ké apok pteema. ¹⁰ Wal mēnt ké *baŋenan baweek na *bajukan Bgah bašë huuran iko yi bakŋaparulun. ¹¹ Wi wi Herod na bangoli biki nul bajunun pbeŋ Yetu akowandēna, ašë woharēna kamiša ki naših. Bakakana du Pilat. ¹² Herod na *Pilat bambiinj ašoorad, ké bakak unuur mēnt banoh.

Baŋaan baji na Pilat awutan Barabaat

¹³ *Pilat ado ké badu *baŋenan baweek, baweek biki *bayuday na baŋaan bti, ¹⁴ ašë ji na baka : « Naŋjēn ŋiint i, aji awo ŋi pyewlēn utaak, ké nhepara ŋi kadunan, awo mēnwin nin uko ulonj ŋi iko yi nataparulun. ¹⁵ *Herod kak aanwin nin uko ulonj wi adoŋ, wi akakanun nja a. Nawini, ŋiint i aando do nin uko ulonj unŋešun akeŋ. ¹⁶ Ddo bakoba bašë bawutana. » ¹⁷ [Ufettu undoli *Pilat aji wo i pwutan pa baka nakalabuš alonj.]

¹⁸ Ké bašë huuran bukal bti aji afiŋ Yetu ašë wutan Barabaat! ¹⁹ Barabaat awo wal mēnt ukalabuš ŋiki ayewlēn ubeeka abot afiŋ ŋaan.

²⁰ Ké Pilat anŋalun pwutan Yetu akak aŋiini na baka. ²¹ Ké bakhuuranaara huuran aji : « Paŋana! Paŋana! » ²² Ké akak aŋiini na baka uyaas uwajantēn aji : « we wi ŋiint i adolonj uwuŋaan ba? Mēnwin nin uko ulonj unŋešun bafiŋa, ddo bakoba kašë kawutana. » ²³ Ké bukal bašë huuranaara huuran maakan ahepar bapaŋa, ké pŋaat pakdēma dēm ²⁴ te ké Pilat adoo dinan baka uko wi bapheparun. ²⁵ Awutan ŋiint i bakheparulun, i bawatun ukalabuš ŋiki ayewlēn utaak abot afiŋ ŋaan. Wi wi ašaan awutar baka Yetu badola uko wi banjalun.

Yetu awo ŋi bgah bi mnhaj

²⁶ Wi bakyaan na Yetu, bamob ŋiint alonj i katim ki Fimoŋ, i ubeeka wi Kuren anwooni uŋeeh, aŋu'a pkuŋa krut ŋi kafet ki Yetu. ²⁷ Pntuk pweek paŋaša, na baat balonj bankunjiin iŋen abot aŋēga. ²⁸ Ké Yetu ašë kok aji na baka : « An baat biki Yerutalem, nawutan kawooni pa nŋi! Nadoon kawooni pa nŋeefan na babukan! ²⁹ Nnuur nŋabi nŋi baklun kado kaji : “Banuurandēni, baat banwoonj baanhil pbuk, na iyin inwoonj iimbuki, na mnwil manwoonj maambootani!”

³⁰ Wal mēnt̄ bañaan̄ bado *kaji na inkun̄ iweek ijt̄na baka, kaji na inkun̄ impoṭi imoy bakal*³⁰
³¹ Woli bado bmul bñow hēnk, hum di di baklun̄ kado na bkay*? » ³² Baṭij̄ kak bado buṭaan̄ batēb pa pya kafin̄ na Yetu.

Yetu apaṇanaa

³³ Wi babanuṭ du dko di bajaan̄ bado « Kaheem ki bkow » aṣē paṇ Yetu da, ul na bado buṭaan̄ batēb bukun̄, aloṇ ṭi kañenul kadeenu, aloṇ ṭi kamayu. ³⁴ [Kē Yetu aṣē ji : « Paap, miirēn̄ baka : baamme uko wi bakdolun̄. » Bangoli bafaṣiir̄ imiṣa yi nul wi badolun̄ kanuṭ na mnl̄aak katenna uko wi andoli akuyitanaanun̄.]

Baben̄ Yetu abot akara wi awoon̄ ṭi krut

³⁵ Bañaan̄ babi anaṭ bten. Kē baweek biki baka, baṣē beṇa aji : « Abuuran̄ baloṇ, abu-uraan̄ uleeful, woli awo *Krittu i Naṣibaṭi adatuṇ! » ³⁶ Bangoli kak babeṇa : baji bañoga kawula poot ptaakṭaan, ³⁷ kaṣē ji na a : « Woli iwo naṣih̄ i *bayuday, buuraan̄ uleefu! » ³⁸ Bapiit̄ ṭi bkowul duuṭ ṭi krut aji : « I, AWOON̄ NAṢIH̄ I BAYUDAY. »

³⁹ Aloṇ ṭi bado buṭaan̄ i bapaṇuṭ ṭi krut awo ṭi pkar Yetu aji na a : « Iinwo Krittu i? Buuraan̄ uleefu ikuṭ ibuuranun. » ⁴⁰ Kē natēbantēn̄ aṣē ṇoman na atēnṭul un̄ aji na a : « Lindo ji kṭi Naṣibaṭi, te bawo ṭi pdolu uko unnaamun̄ na wi bakdolulun̄! ⁴¹ Uliṇ liṇ pa un, ṇwo ṭi pluk buṭaan̄ bi ṇdolun̄ ; kē ul aṣē wo aando nin̄ buṭaan̄ bloṇ. » ⁴² Wi wi aṣaan̄ aji : « Yetu, luṇi ileṣēn̄, woli ilun̄ abi na pṣih̄ pi nu. » ⁴³ Kē Yetu aṣē teema aji : « Na manjoonan, dṭupu, nṭa di, iwo na nji du baṭi. »

Pkeṭ pi Yetu

(Maci 27.45-56; Markuṭ 15.33-41; nate-
 nan̄ ṭi Yowan 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ṭi udiin̄ unuur, unuur umara mara awunana, kē bdēm bawala ṭi umundu bti, ado ṇwoori ṇwanṭ. Wi wi blaañ bkēm maakan̄ banjaan̄ baneenan̄ bañaan̄ pneej du *dko dyimanaan̄ maakan̄ di Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi batowiin̄ ṭi ptoof. ⁴⁶ Kē Yetu aṣē do pdiim̄ pweek aji : « Paap, dkakan̄ uhaaṣ wi naan̄ ṭi iñen̄ yi nu. » Wi ajakuṇ han̄, aṣē jēmsa. ⁴⁷ Naṣih̄ i bangoli iñeen-
 week baromen̄ awin uko unṭēpuṇ aṣē dēman̄ Naṣibaṭi aji : « Na manjoonan, ṇiiniṇ ṭi awo natoool! » ⁴⁸ Wi Bañaan̄ baṭum̄ bambiin̄ pten bawinuṇ uko unṭēpuṇ, baṭiṣ, aṣē kuṇa iñen̄. ⁴⁹ Banoh̄ Yetu bti na baaṭ bangakandēranun̄ na a du *Galilay baaṭ alow aten.

Umoy wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markuṭ 15.42-47; nate-
 nan̄ ṭi Yowan 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Niiniṇ̄ aloṇ i katim kawoon̄ *Yotef, anwoon̄ i ubeeka wi *bayuday wi bajaan̄ bado Arimati, awo da wal mēnt̄, awo ṇaan̄ najoob bkow, natoool. Awo ṭi pyoonk ubi wi Pṣih̄ pi Naṣibaṭi. Awo ṭi bañaan̄ banjaan̄

baṭo kawayēṣ du *uruha wi bayuday aṣē wo aandinan̄ ṭi uko wi bawayēṣ bandukiin̄ badinanun̄ abot ado. ⁵² Yotef aya du Pilat, ahepara puum pi Yetu. ⁵³ Awalān̄ puum ṭi krut, abooṭan̄ pa na blaañ bi ifaal̄ aṣē neejan̄ pa ṭi bhēr bloṇ bi bajipun̄ ṭi kaban̄ ki plaak, bhēr bi bawoon̄ baambaan̄ kamoya nin̄ ṇaan̄. ⁵⁴ Unuur wi pbomandēr wa, ṭiki *unuur wi pnoorfēn̄ wi bayuday uñogi. ⁵⁵ Kē baaṭ banwoonun̄ *Galilay na Yetu baṣē ṭaṣ Yotef, baya, aten bhēr, awin jibi babēkani puum. ⁵⁶ Wi wi bakakuṇ ubeeeka pboman ukēra na ukēra ujuṇ ulil̄ pṭēkēñ wi bayu-
 day bajaan̄ bakēr ṭi puum. Ṭi *unuur wi pnoorfēn̄ wi bayuday, kē banoorfēni, ṭiki hēnk di bḡah bajakuṇ.

24

Yetu anaṭa ṭi pkeṭ

(Maci 28.1-10; Markuṭ 16.1-8; natenan̄ ṭi
 Yowan 20.1-10)

¹ Na nfa kub, ṭi unuur unṭaṣun̄ *unuur wi pnoorfēn̄, baaṭ baya du bhēr, aṭij ukēra wi babomanun̄ na ukēra ujuṇ ulil̄ pṭēkēñ. ² Baṭēnk̄ kē plaak pweek maakan̄ pandētnun̄ plēman̄ pi bhēr kē pakēlanaa, awo ṭi kaban̄. ³ Baneej, aṣē wo baaṭēnk̄ puum pi Yetu Ajugun da. ⁴ Bañoṇar, baamme uko wi bakdolun̄, kē biiniṇ̄ batēb banwohariin̄ imiṣa inknuurun̄ baṣē pēn̄ awinana ṭi kadun̄ ki baka. ⁵ Balēnk̄ maakan̄, aṣē juṭ, kē biiniṇ̄ bukun̄ baṣē ji na baka : « Nabaa la we ṇaan̄ najeb ṭi bankeṭun̄ ba? ⁶ [Aanwo ṭi, Naṣibaṭi anaṭana ṭi pkeṭ.] Naleṣan̄ uko wi abiiṇ̄ ajakan̄ wi ahumuṇ du *Galilay. ⁷ Aṭiini na an aji *Abuk Niiniṇ̄ awo i kawulana du bado buṭaan̄, kapaṇana ṭi krut, kaṣē kanaṭa ṭi pkeṭ unuur uwajanṭēn̄. » ⁸ Kē baṣē leṣ ṇṭup ṇi Yetu.

Banjaan̄ bapok pfiyaar uko wi baaṭ baṭupun̄ baka

⁹ Wi baaṭ bawoonun̄ bhēr, bakakalēṣ iko mēnt̄ bti *banjaan̄ iñeen na aloṇ na bandukiin̄ bti. ¹⁰ Baaṭ mēnt̄ bawoon̄ *Mariya i ubeeka wi Magdala, Yowana, na Mariya anin̄ Yakob. Baaṭ bangakandērun̄ na baka bakak aṭup wa banjaan̄ ; ¹¹ kē bukāl baṣē nun̄ kē babura ṭupa ṭup, baaṇfiyaar baka.

¹² [Kē Timon̄ Piyeer aṣē naṭa wal mēnt̄ aṭi te du bhēr. Ajiṇ̄ aten, aṣē winaara ilaañ ṭaṇ, wi wi akakuṇ̄ katohul añoṇar ṭi uko unṭēpuṇ.]

Baṭaṣar Yetu batēb bankyaan̄ untanka wi Emayut

(Markuṭ 16.12-13)

¹³ Ṭi unuur mēnt̄an̄, baṭaṣar Yetu batēb batool pya untanka wi Emayut unlowiurun̄ na Yerutalem uko ji ṇwoori ṇṭēb ṇi poṣ. ¹⁴ Bawo ṭi pṭiiniyaan̄ iko inṭēpuṇ. ¹⁵ Wi baktiiniin̄, alaṭar, kē Yetu ṭi uleeful aṣē ṇog baka agakandēr na baka, ¹⁶ kē uko uloṇ uṣē neenan̄ baka piykrēna. ¹⁷ Yetu kē aṣē ji na

baka : « we wi nabaan aṭiniyaan hēnk wi nakpoşun ba? »

Kē banaṭ, ajooṭan. ¹⁸ Alon ṭi baka anwoon katim ki Kleyofat kē aṣē ṭiini na a aji : « Unaam iwoha aloolan, anwoon ṭi Yerutalem anwoon aamme uko unṭēpun ṭi ṛnuur ṛi! » ¹⁹ Kē ateeam baka aji : « We ula ba? » Kē baji na a : « Uko wi Yetu i ubeeka wi *Nataret! Abi wo *Naṭupar Naşibaṭi anhiniin, ṭi udo na uṭup ṭi kadun ki Naşibaṭi na ki bañaan bti. ²⁰ *Baṭejan bawweek biki nun, na bawweek biki nun bawula kē baṭu'a pkeṭ, apana ṭi krut. ²¹ Nḃi haṭ aji ul awoon ṭi kabuuran *Itrayel, kē iko yan bti iṣē do hēnkun ṛnuur ṛwajant ṛi iṭēpi. ²² Baaṭ balon banwoon na un, kē başē ṛnoarēnun maakan na manjoonan. Baya na nfa kub du bhēr, ²³ kē wi bawoon baanwin puum pi nul, aṣē wuṣa. Bajakun aji ṛwanjuṭ ṛado pēn awinana ṭi kadun ki baka aji awo najeb. ²⁴ Balon ṭi un baya du bhēr, aṭēnk kē bawo jibi baaṭ baṭupun baka ; kē ul, başē wo baanwina! »

²⁵ Wal mēnt kē Yetu aṣē ji na baka : « An bawaan ṛşal, naji nanoom ṭi pfiyaar iko bti yi baṭupar Naşibaṭi bajakun! ²⁶ *Krittu aanwo i lah kahaj hēnk i, ji abi ado kaneej du mndēm? » ²⁷ Wi wi aṣaan ajunna ṭi uko wi *Moyit apiitun, aṭiniyaan uko wi Baṭupar Naşibaṭi bti, aṭēpna ṭi Ulibra wi Naşibaṭi apiban baka uko wi baṭupun ṭi a.

²⁸ Wi bañogun ufēṭ wi bawoon ṭi pya, kē Yetu aṣē awo ji ṛnaan ankyaan na bgahul. ²⁹ Kē başē dabēra aji na a : « Ṭoon na un, unu-ur uyobi, utejan udobi ban ban. » Kē aneej aṭo na baka. ³⁰ Wi wi aṣaan aṭo ṭi umeeşa na baka, ajej kapoom, abeeb Naşibaṭi, aṣē kitēş ka awul baka. ³¹ Wal mēnt kē kēş kaşē haabşa na baka kē bayikrēna, wi wi aṣaan ayon ṭi kadun ki baka. ³² Kē başē ṭiini bukal bukal aji : « Nēntiink lah mnlilan ṭi iṭēbun i, wi aktiiniin na un du bgah abot apibanun Ulibra wi Naşibaṭi? »

³³ Banaṭa ṭi dko mēnt akak Yerutalem. Baya ṭēnk da *banjañan iñeen na alon banwoyi da na batēnt baka, ³⁴ kē bakṭiini aji : « Ajugun anaṭa ṭi pkeṭ na manjoonan, apēn awinana ṭi kadun ki Timon! » ³⁵ Kē bukal başē kakalēş uko unṭēpun ṭi bgah na jibi bayikrēnun Yetu wal wi akitēşun kapoom.

Yetu apēn awinana ṭi kadun ki banjañan
(Maci 28.16-20; Markut 16.14-18; natenan ṭi Yowan 20.19-23; Ulemp wi Banjañan 1.6-8)

³⁶ Bahum kaṭiini, kē Yetu ṭi uleeful aṣē pēn ṭi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an. »

³⁷ Balēnk maakan, ṭiki başal aji bawin ujurte.

³⁸ Kē Yetu aṣē ji na baka : « we ukaan kē nayewlaa ba? We ukaan kē nawo na ṛşal ṛṭēṭ ṭi iṭēb yi nan ba? ³⁹ Natenan iñeen na ihoṭ yi naan : Nji a na manjoonan! Nabanaan, naten, ujurte uunji uka uleef utēnt wi, upaṭ

na nji, jibi nahilanun kawin. » ⁴⁰ [Aṭiini han aṣē diiman baka iñeen na ihoṭ yi nul.] ⁴¹ Kē jibi bawoon ṭi mnlilan abot añonar, ukaan kē baanhilan afiyaar, kē aṣē hepar baka aji : « Nawo na uko ude ṭi i? » ⁴² Kē bawula uṭēb wi batoozun. ⁴³ Ajej wa, ade ṭi kadun ki baka.

⁴⁴ Wi wi aṣaan aji na baka : « Wi nhumun na an, ṛṭup ṛi, ṛi ṛi ṛṭupanaṭ; Uko wi Ulibra wi Naşibaṭi ujakun ṭi nji ṭi dko di *Moyit apiitun, na di *baṭupar Naşibaṭi bapiitun, na ṭi Iyeeh yi pñamarēn Naşibaṭi, iko mēnt bti iwo yi kadolana. »

⁴⁵ Wal mēnt kē aṣē haabēş baka ṛşal bahilna bayikrēn uṭup wi Ulibra wi Naşibaṭi. ⁴⁶ Aji na baka : « Uko wi bapiitun wii wi : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaṭa ṭi pkeṭ unu-ur uwajantēn. ⁴⁷ Bañaan bawo kaṭup ṭi katim ki nul ṭi bañaan biki ṛṭaak bti, kajunna ṭi Yerutalem, kaji na baka bawut pjuban, baṭēlēş ṛbida, Naşibaṭi ahilna amiir baka ipekadu. ⁴⁸ Nawo bamaar biki iko mēnt bti. ⁴⁹ Kē nji ṭi uleef naan, nşē luṅ kawulan uko wi Paapa ahoṅun. An, nadukiin ṭi ubeeka te wal wi naktumun na phina panwoonun baṭi. »

Yetu apaya baṭi
(Markut 16.19-20; natenan ṭi Ulemp wi Banjañan 1.9-11)

⁵⁰ Wi wi Yetu aṣaan aya na baṭaşarul te ufēṭ wi Betani, aṣē tar iñeen, añehan Naşibaṭi awul baka bnuura bi nul. ⁵¹ Wi akdoluṅ han, aṣē duk baka, adeeşana du baṭi. ⁵² Bukal, kē başē dēmana, aṣē kak Yerutalem, atum na mnlilan. ⁵³ Baji babi duka duka kadēman Naşibaṭi du katoh kaweeck ki nul.

Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Aṭup ṭi ulibra wi uko wi Yetu adolon ṭi mboṣ na uko wi ajukanun bañaan, na pkeṭul na pnaṭa ṭi pkeṭ pi nul. Yetu aṭup bañaan na mnhina, ajeban bamaakal, adook nṭaayi akut ado iko itum maakan iñoṅarēnaan ṭi kadun ki bañaan. Ulibra wi Yowan apiitun unnaam maakan na ṅi bi Maci, Markut na Luk. Yowan aṣal kē bañaan biki apiitun ulibra wi bame ṅibra mēnt na iko yi Yetu aṭupun da na iko yi adolon. Uko mēnt ukaan kē aampiit iko yi bi Maci, Markut na Luk bapiitun.

Yowan aṭup ṭi ujuni wi ulibra wi nul ṅaan i Yetu awoon. Aṭup aji Uṭup wi Naṣibaṭi ubiin ṭi umundu wi akak ṅaan najēn. Yetu ado iko iñoṅarēnaan itum bañaan bahilna bayikrēn kē ul awoon Naṣih i Naṣibaṭi atarun adat aji ul akbuuranun bañaan. Uko unkaan kē Uṭup Ulil Unuura wi Yowan upaṭ na ṅi bandukiin wii wi : « Yowan akakalēṣ iko ilon yi Yetu aṭupun inkdiimanun kē awo i Naṣibaṭi : Yetu aṭup aji ul awoon bjeehi bi umundu, pde panjaan pawul ubida, meel manjaan manwul ubida, plēman pi ṅkaneel ṅmpoṭi ṅaktēpnun, nayafan nanuura, bko bdolmi ubiṅu. Aji kak ul awoon bgah, manjoonan na ubida, kē aji naṭan bañaan ṭi pkeṭ kawul baka ubida.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pdēman Uṭup (1.1-18)
2. Yowan Nabattaar aṭup uko unklun kabi (1.19-34)
3. Yetu adat baṭaṣarul bateek (1.35-51)
4. Yetu ado ṅyaaṣ paaj na ulon iko iñoṅarēnun bañaan (2.1-12.50)
5. Kanēm kabaaṅṅaani ki Yetu ṭi mboṣ: pwayēṣ pi bawayēṣulun na pkeṭul (12.1-19.42)
6. Yetu anaṭa ṭi pkeṭ (20.1-10)
7. Yetu apēn awinana ṭi kadun ki baṭaṣarul (20.11-21.25)

¹ Du ujuni anwoon Uṭup ado bi wo'a wo, awo du Naṣibaṭi abot awo Naṣibaṭi.
² Anwoon Uṭup awo na Naṣibaṭi du ujuni.

³ Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko bti ; ṭi iko bti inṭakaniiṅ nin kalon kaanṭakana bē kaanṭēpna ṭi a. ⁴ Ṭi ul di di ubida upēnnun, kē ubida mēnt uwo bjeehi pa bañaan. ⁵ Bjeehi bajeehan du bdēm, kē bdēm baanwun* ba.

⁶ Ubi ka ṅiinṭ alon i Naṣibaṭi ayilun ; ka-timul kawo Yowan†. ⁷ Abi kaṭup uko wi

ameeṅ bti ṭi bjeehi, bañaan bti baṭēpna ṭi a bafiyaar. ⁸ Mēnt Yowan ṭi uleeful awoon bjeehi ; abi bi ṭaṅ kaṭup uko wi ameeṅ ṭi bjeehi. ⁹ Bjeehi mēnt bawoon na manjoonan bjeehi bambiin ṭi mboṣ kajeehan bañaan bti.

¹⁰ Anwoon Uṭup adobi wo'a wo ṭi mboṣ, kē Naṣibaṭi abot aṭēpna ṭi a aṭak ma, kē bañaan biki mboṣ baṣē wo'a wo baamme'a. ¹¹ Abi ṭi katoh ki nul, kē bañaan biki nul baṣē wo baandi'a. ¹² Kē bañaan bti banṣaan adi'a, afiyaara, aṭen baka kē bahinan pwo babuk Naṣibaṭi. ¹³ Mēnt ṭi pṅaak kēme ṭi ṅiinṭ na ṅaaṭ kēme ṭi uko wi ṅiinṭ aralun wi wi bawoonun babuk Naṣibaṭi. Naṣibaṭi ul ṭi uleeful adolon kē bawo babukul.

¹⁴ Anwoon Uṭup akak ṅaan najēn abi afēṭ na nja, kē ṅṣē win mndēm mi nul, atum na bnuura abot atum manjoonan. Aṣin awululun mndēm mēnt ul anwohan aloolan i abukun ṭaṅ. ¹⁵ Yowan aṭiiniyaan uko wi nul aji : « Ul i ṅji njakun aji : “Ankmbiin ṭi kafet naan, ajotēn kadun ṭiki, ji mbi ndo kawo, ado bi wo'a wo.” » ¹⁶ Na manjoonan nja bti ṅji ṅyeenka yeenk ṭi bnuura btum banwoon ṭi a. ¹⁷ ṅyeenkna bgah ṭi *Moyit, kē bnuura na manjoonan manṣē biina ṭi Yetu Krittu. ¹⁸ Nin ṅaan aambaon kawina Naṣibaṭi. Abukul i akaan anwoon Naṣibaṭi, ankabun ṭi Aṣin, ameeṅanulun.

Uko wi Yowan nabattaar aṭupun ṭi bkwul (Maci 3.1-12; Markut 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Uko wi Yowan ajakun wii wi, wi baweeṅ biki bayuday banwoon Yerutalem bayilun baṭeṅan Naṣibaṭi na bañaan balon banjaan balemp du *Katoh Kaweeṅ ki Naṣibaṭi kē baya hepara ṅaan i awo i. ²⁰ Aampok pteem baka, abi ṭup ṭup baka ajinṭan aji : « Mēnt ṅji dwoon Krittu. »

²¹ Kē bateema aji : « Iwo in keeri? Iwo *Eli i? »

Kē aji na baka : « Mēnwo Eli. »

Kē bakak ajaka : « Iwoon *Naṭupar Naṣibaṭi i? »

Kē aji : « A-a. »

²² Kē baṣē ji na a : « Ṭupun keeri ṅaan i iwoon ṅhilna ṅya ṅṭup banyilun un. We wi wi iṭṭupun ṭi iwi? »

²³ Kē atem na ṅṭup ṅi *Itayi Naṭupar Naṣibaṭi aji : « Nji, dwoon:

pdiim pankhuuranun du *pndiiṣ aji :
“Nadolan bgah bi Ajugun bawo bṭool.” »*

²⁴ Bayili bukun bawo *bafaritay. ²⁵ Bakak ahepar Yowan kak aji : « Kē we ukaan kē ikbattaar wi iwoon iinwo Krittu, iinwo Eli, iinkak awo Naṭupar Naṣibaṭi? »

²⁶ Kē atem baka aji : « Nji dbattaar na meel, kē alon aṣē wo ṭi ptoofan i nawoon naammee, ²⁷ ankmbiin ṭi kafet naan, i ṅji

* 1:5 Kē bdēm baanwun ba : Balon baṣal aji kē dko di daji : kē bdēm baandi ba, kēme kē bdēm baanyikrēn ba. † 1:6

Yowan : Baṭiiniyaan ṭi Yowan Nabattaar. ✱ 1:23 Itayi 40.3.

ndoon awo mēñoom kanup pfēnsa išapaat.
»

²⁸ Uko mēnt utēpna du Betani du plut pi bdēk bi Yordan, dul di Yowan akbattaraanun.

Uko wi Yowan Nabattaa atupunŋ ti Yetu (Maci 3.13-17; Markut 1.9-11; Luk 3.21-22)

²⁹ Wi unuur ujintun, Yowan awin Yetu kē akbi, kē ašē ji : « Anwoon unkaneel wi btejan wi Našibaŋi unkmpeenanun pekadu di umundun awi. ³⁰ Uko wi nul wi wi nji kaŋiiniyaanun wi njakuŋ: «Niint ankmbiinŋ ti kafeŋ naan ajotēn kadun, ŋiki, ji mbi ndo kawo, adobi wohawo.» ³¹ Nji ti uleef naan, mēmbi me'a, kē pdola ameeŋana ti baŋaan biki Itrayel, pakaan kē mbi abattar na meel.
»

³² Yowan atup ji ŋaan namaar aji : « Dwin *Uhaaŋ wi Našibaŋi kē uwala ti a awo ji ubalab ufaatal abi aŋo ti a. ³³ Mēmbi me'a, kē anŋaan ayilēn aji mbattaa na meel ašē jakēn aji : «Naan i ikwinun Uhaaŋ wi naan uwala ti a ubot uŋo ti a, uŋ mēntan akbattaranun na Uhaaŋ wi naan.» ³⁴ Kē nji nšē win abot atup kē i mēnt awo Abuk Našibaŋi. »

Baŋaar Yetu bateek

³⁵ Wi unuur ujintun, Yowan akak awo da na batēb ti baŋaarul. ³⁶ Awin kē Yetu aktēp kē ašē ji : « Anwoon unkaneel wi btejan wi Našibaŋi i. » ³⁷ Baŋaarul batēb bukuŋ batiink uko wi ajakuŋ ašē ŋaŋ Yetu. ³⁸ Yetu akok awin kē bakŋaŋa ašē ji na baka : « We wi naklaan ba? »

Kē bateem aji : « Rabi, ŋun di di iwoon ba? » Rabi dawoon najukan.

³⁹ Kē aji na baka : « Nabiin naŋē nawin. » Kē baya ame dko di awoon, aŋo na a unuur mēnt. Nwoori ŋbaakēr ŋi utaakal ŋakyaan pban wal mēnt.

⁴⁰ Andre aŋa Fimoŋ Piyeer awo alonŋ ti batēb bantiinkun uko wi Yowan ajakuŋ ašē ŋaŋ Yetu. ⁴¹ Adun awin Fimoŋ naweekul aji na a : « Nwin Meŋuwa. » Meŋuwa dawoon Krittū. ⁴² Aŋooŋa du Yetu. Yetu ajabana kēŋ ašē ji : « Iwoon Fimoŋ abuk Yowan, hēnkun ido kadu'ana Kefat. » Kefat dawoon Piyeer†.

⁴³ Wi unuur ujintun, Yetu aŋu na pya utaak wi *Galilay. Aya awin da Filip aji na a : « ŋaŋaan! » ⁴⁴ Filip awo i Bettayida, ubeeka wi bi Andre na Piyeer. ⁴⁵ Kē Filip aya awin Natanayel aji na a : « Nwin ŋaan i Moyit aŋiiniyaanunŋ ti Ulibra wi Bgah, i baŋupar Našibaŋi bandukiinŋ bakaanŋ aŋiiniyaan! Yetu i Nataret a, abuk Yotef. »

⁴⁶ Kē Natanayel ašē hepara aji : « Uko ulon unuura uhil kapēna du Nataret i? »

Kē Filip ateema aji : « Biini, iwin. »

⁴⁷ Yetu awin kē Natanayel akbi ti a, ašē ji : « Abuk Itrayel na manjoonan akbiinŋ hēnk, aamme kalagare. »

⁴⁸ Natanayel kē ašē hepara aji : « ŋun di imeennunŋ ba? »

Kē Yetu ateema aji : « Ji Filip abi ado kadu'u, wi iwoon du bfig uŋeeh, dwinu. »

⁴⁹ Kē Natanayel ašē ji na a : « Rabi, iwo Abuk Našibaŋi, iwo naŋih i *Itrayel. »

⁵⁰ Kē Yetu ateema aji : « Ifiyaar ŋiki djaku dwinu wi iwoon du bko uŋeeh. Ilun kawin iko indēmunŋ apel yi iwinunŋ nŋa. »

⁵¹ Wi wi aŋaanŋ aji : « Na manjoonan, dŋupan, nalunŋ kawin baŋi bahaabēsa, ŋwanjut ŋabot ŋado kapaya, kawala ti *Abuk Niint. »

2

Bniim du Kana

¹ Unuur uwajaŋtēn bniim bloŋ bawo du ubeeka wi Kana du *Galilay, kē anin Yetu awo da. ² Yetu kak awo ti biki baduunŋ babi bniim, ul na baŋaarul. ³ Poot pabaa, kē anin Yetu ašē bi aji na a : « Baankak aka poot. »

⁴ Kē ašē ji na a : « Abuk ŋaaŋ, we ukaanŋ kē ikŋupēn uko wanŋ? Unuur wi naan uundobi ban. »

⁵ Kē anin ašē ji na balemp : « Uko wi akjakarananŋ, nadolan wa. »

⁶ Kdunk paaj ki mnlaak kawo da ki bayuday bajaanŋ baŋuuna meel mi bajaanŋ badolna baŋow. Pdunk paji pado uko ji ŋlitru iŋeen-week. ⁷ Kē Yetu aji na balemp : « Natumaan idunk yi na meel. » Kē batuman ya.

⁸ Wi babaanŋ kē ašē ji na baka : « Naliikan hēnkunŋ naŋooŋ najaŋan iko. » Kē baliik aŋooŋ.

⁹ Ankjaŋanunŋ aŋemi, kē uŋē wo ubiŋu. Aamme dko di uwoonunŋ, kē balemp baŋē me, bukal banliikunŋ meel. Adu naniim, ¹⁰ aji na a : « ŋaanŋ aji dun kawul poot panlilunŋ, wal wi baŋaanŋ bakujuŋ, kē baa pēnan panwoonŋ paanlil maakan. Iwi, kē iŋē hank plil te hēnkunŋ! »

¹¹ Uko wanŋ uwoonŋ ujuni wi iko iŋoŋarēnaanŋ yi Yetu ajaanŋ ado baŋaanŋ bahilna bame uko wi awoonŋ. Ado wa du Kana di Galilay, adiiman mndēm mi nul kē baŋaarul bafiyaara.

¹² Wi abaanŋ, ašē ya ubeeka wi Kaper-nawum, ul, na anin na babuk aŋin na baŋaarul, ado da ŋnuur ŋntiinku.

Yetu na bawaap du Katoh Kaweek ki Našibaŋi

(Maci 21.12-13; Markut 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uŋogi, kē Yetu ašē ya Yerutalem. ¹⁴ Aŋēnk du *Katoh Kaweek ki Našibaŋi bawaap ŋgit na ŋkaneel

† 1:42 Kefat, Piyeer : ŋi utup wi baramayanŋ Kefat dawoonŋ plaak ; ŋi utup wi bagrek Piyeer dawoonŋ kak plaak.

na nbalab ; batorkaar itaka bakak aṣoo da. ¹⁵ Ajeji wal mēnt̄ ital aboman btint̄el aṣē dook baka bti ṭi Katoh ki Naṣibaṭi bukai na nkaneel na nḡit ; af̄el itaka yi batorkaar abot awat nmeesa n̄i baka. ¹⁶ Aji na bawaap nbalab : « Napēnaan n̄ko n̄i ṭi. Nawutan kakakan katoh ki Paapa dko dwaapi. » ¹⁷ Baṭaṣarul bales̄ wal mēnt̄ uko umpiitaniin ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi : *Uṇal uweek wi nkaaṅ pa Katohu ukfiṅnuṅ.*^{*}

¹⁸ Wal mēnt̄, kē baweek biki bayuday baṣē ji na a : « Dolan uko ulonj unkyuujun̄ kē ihilan kado kado uko wi ikdolun̄ hēnk. »

¹⁹ Kē Yetu ateam baka aji : « Nafomle Katoh ki Naṣibaṭi ki, kanaṭan ka ṭi n̄nuur n̄wajan̄. »

²⁰ Kē baṣē ji na a : « Bado n̄ṣubal iṅeen n̄baak̄er na n̄ṣubal paaj pa pniw katoh ki mēnt̄, kē iwi iṣē ji iniw ka ṭi n̄nuur n̄wajan̄? » ²¹ Kē Yetu wal mēnt̄ aṣē ṭiiniyaan ṭiiniyaan uleeful. ²² Kē hēnk, wi abiin̄ anaṭa ṭi pkeṭ, baṭaṣarul bales̄ kē abi ji han̄, aṣē fiyaar uko umpiitun̄ ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi na uṭup wi Yetu abiin̄ aṭup.

²³ Jibi Yetu awoon̄ du Yerutalem ṭi wal wi Ufettu wi Mbuur, bañaan̄ baṭum bafiyaara wi bawinun̄ iko iṅoṅarēnaan̄ yi akdolun̄. ²⁴ Kē ul aṣē wo aanfiyaar baka, ṭiki ame bañaan̄ bti, ²⁵ abot awo aannuma ṅaan̄ aṭupa jibi ṅaan̄ awoori ṭiki ul ṭi bkowul ame uko unwoon̄ ṭi uhaaṣ wi ṅaan̄.

3

Yetu na Nikodem

¹ Uka ṭfa ṭi *bafaritay ṅiint̄ alon̄ i katim kawoon̄ Nikodem. Awo ṭi baweek biki bayuday. ² Aya du Yetu na utejan̄ aji na a : « Najukan, n̄me kē iwo najukan i Naṣibaṭi ayilun̄, ṭiki nin ṅaan̄ alon̄ aanhil p̄do iko iṅoṅarēnaan̄ yi ikdolun̄ woli Naṣibaṭi aanwo na a. »

³ Kē Yetu aṣē teema aji : « Na manjoonan̄ dṭupu, nin ṅaan̄ aanhilan̄ kawin̄ *P̄ṣih̄ pi Naṣibaṭi bē aankak abuka buka* . »

⁴ Kē aṣē ji na a : « Hum di di ṅaan̄ ahiniin̄ kabuka kak wi adoon̄ abi ṭaf? Ahinan̄ kakak du kayin̄ ki anin̄ kabuka kak i? »

⁵ Kē ateema aji : « Na manjoonan̄ dṭupu, ṅaan̄ anwoon̄ aankak abuka ṭi meel na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi aanhil kaneej̄ du P̄ṣih̄ pi Naṣibaṭi. ⁶ Uleef̄ uji ubuk uleef̄, kē uhaaṣ uji ubuk uhaaṣ. ⁷ Wutan̄ kaṅoṅar woli djaku, nawo kabuka kak. ⁸ Uyoook uji ufuuṭ̄ dko di uṅali. Iji k̄tiink̄ wa ufuuṭ̄ bē iin̄ji kēme dko di uwoonun̄ kēme dko di ukyaan̄. Kē hēnk di uwoon̄ kak pa bañaan̄ bambukiin̄ ṭi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. »

⁹ Kē Nikodem aṣē ji na a : « Hum di di uko mēnt̄ uhilun̄ kadolana? »

¹⁰ Kē ateema aji : « Hum di ihilun̄ kawo najukan ṭi Iṭrayel aṣē wo iimme iko yan̄?

¹¹ Dṭupu na manjoonan̄, n̄ji n̄ṭiiniyaan̄ uko wi n̄meen̄ kabot̄ kaṭup wi n̄winun̄, aṣē an naṣē wo naan̄ji nadinan̄ p̄fiyaar uko wi n̄jakun̄.

¹² Woli naanfiyaar wi n̄ji kaṭiiniyaanun̄ iko yi mboṣ, hum di di naklun̄ kafiyaar woli dlun̄ aṭiiniyaan̄ iko yi baṭi ba? ¹³ Nin ṅaan̄ alon̄ aampaya baṭi *Abuk̄ ṅiint̄ ṭaṅ [anwoon̄ du baṭi] awaliin̄. ¹⁴ Kē jibi *Moyit̄ adeenun̄ upula unṭak du *p̄ndiṣ̄, hēnk di Abuk̄ ṅiint̄ akdeenan̄in̄, ¹⁵ ṅaan̄ anfiyaarulun̄ ahilna aka ubida wi mn̄ṭo.

¹⁶ « Naṣibaṭi aṅal bañaan̄ maakan̄ adoo wul Abukul̄ aloolan̄ ṭaṅ i akaan̄, ṅaan̄ anfiyaarulun̄ awutna kakeṭ, aṣē ka ubida wi mn̄ṭo. ¹⁷ Naṣibaṭi aanyil̄ yil̄ Abukul̄ abi aji na bañaan̄ kē baduknaana awo i pkeṭ, ayila yil̄ bañaan̄ baṭēpna ṭi a babuur. ¹⁸ ṅaan̄ anfiyaarulun̄ aankduknaana, anwoon̄ aanfiyaara ado bi duknaana duknaana, ṭiki aanfiyaar ṭi Abuk̄ Naṣibaṭi aloolan̄ ṭaṅ i akaan̄. ¹⁹ Kē uko wi, ukṭun̄ baj̄i baduknaana : bjeehi b̄abi ṭi umundu kē bañaan̄ baṣē magan̄ b̄dēm apel̄ bjeehi ṭiki iko yi bañaan̄ bakdolun̄ iwuṭ̄ maakan̄. ²⁰ ṅaan̄ ankdolun̄ buṭaan̄ apok̄ bjeehi ; un̄ mēnt̄an̄ aankya du bjeehi, kaṭi iko iwuṭ̄aan̄ yi adolon̄ iwinana. ²¹ Kē ṅaan̄ anjan̄aṭ̄ aṭaṣ manjoonan̄ aji ya du bjeehi, kahilna kadiiman̄ kē iko yi akdolun̄ iwoona du Naṣibaṭi. »

Yetu na Yowan Nabattaar

²² Wi iko yan̄ iṭēpun̄, Yetu aya na baṭaṣarul du utaak̄ wi Yuda, aṭo da na baka abattaar.

²³ Yowan kak awo ṭi pbattaar du Aeon̄ kaṅoḡ ṭalim̄ ṭiki meel̄ mant̄um da, kē bañaan̄ babot̄ abi'abi ṭi a pyeenk̄ baṭit̄mu. ²⁴ Baandobi wata wal mēnt̄ ukalabuṣ. ²⁵ Unuun̄ ulon̄ kē bṭup̄ baṣē p̄n̄ ṭi baṭaṣar Yowan na nayuday alon̄ ṭi uko wi baṅow. ²⁶ Babi ṭi Yowan aji na a : « Najukan, ṅaan̄ ambiin̄ awo na iwi du plut̄ pi Yordan, i ibiin̄ aṭiiniyaan̄ uko wi nul̄ awun̄ du abattaar kē bañaan̄ bti bakya du a. »

²⁷ Kē Yowan ateam baka aji : « Nin ṅaan̄ aanhil̄ kayeenk̄ uko ulon̄ bē unwoona du baṭi. ²⁸ An ṭi uleefan̄ namaar̄ kē n̄niimi aji : “Mēnw̄o Kritt̄u kē baṣē yil̄ēn̄ ṭi kadunul̄.” ²⁹ Naniim̄ akaan̄ naniima, kē nanoh̄ naniim̄ anwoon̄ da aji lilan̄ woli at̄iink̄ p̄diim̄ pi naniim̄. Mn̄lan̄ mi, manwoon̄ mi taan̄ mandēm maakan̄ keeri. ³⁰ Ul̄ awo kado kadēm, n̄ji n̄ṣē ndo kawala.

³¹ « Anwoonun̄ baṭi apel̄ bañaan̄ bti ; anwoon̄ i mboṣ, awo i mboṣ abot̄ aji ṭup̄ iko yi mboṣ. Anwoonun̄ baṭi [apel̄ bañaan̄ bti] ³² aji ṭup̄ uko wi awinun̄ akut̄ at̄iink̄ kē nin̄ alon̄ aṣē wo aan̄ji di p̄tiink̄ uṭup̄ wi nul̄. ³³ Anfiyaarun̄ uṭup̄ wi nul̄ adiiiman̄ kē adinan̄ kē uko wi Naṣibaṭi ajakun̄ uwo manjoonan̄ ; ³⁴ Naṣibaṭi aji wul̄ ṅaan̄ i ayilun̄

* 2:17 Kañaam 69.10. * 3:3 Bē aankak abuka buka : Baṭiiniyaan̄ ṭi kak pbuknaana baṭi. * 3:14 Natenan̄ ṭi Mn̄fēn 21.19.

Uhaaşul kakęşan aşı katup utup wi Naşıbaţi. ³⁵ Naşıbaţi Aşin anjal Abukul, akuş awula iko bti. ³⁶ Anfiyaarun Abukul aka ubida wi mnŋo; anwoon aandi ptiinka aancka ubida męnt; udeeb wi Naşıbaţi uji uwo ŋi a. »

4

Yetu na űaaŋ i utaak wi Famariya

¹ Bafaritay batiink kę baji baŋaşar Yetu batum adoo pel biki Yowan kę abot aji battaar baŋaaŋ bampelun biki Yowan akbattaarun. ² Yetu ul ŋi uleeful aanji battaar, baŋaşarul bajaan babattaar. ³ Wi atiinkun uko męnt, apęn du Yuda akak Galilay. ⁴ Awo i kamuur utaak wi *Famariya.

⁵ Kę hęnk di ayaan aban du ubeeka ulon wi Famariya wi bajaan badu Fikar kaŋog uŋeeh wi *Yakob abiiŋ aŋen *Yotef abukul. ⁶ ŋi dko męnt di di pliiik pi Yakob pawoon. Yetu apoş anoor aşı ya aŋo du kaŋog pliiik męnt. Unuur udiin wal męnt.

⁷ Kę űaaŋ alon i Famariya aşı bi pliiik. Kę Yetu aşı ji na a : « ŧenaan meel ddaan. »

⁸ Baŋaşarul baya wal męnt ubeeka pla uko ude.

⁹ Kę űaaŋ aji na a : « Hum di iwi, inwoon nayuday ihilun kaŋehanaan meel, nji nwoon i Famariya? » (Bayuday baanji banaakiir na baŋaaŋ biki Famariya.)

¹⁰ Kę ateema aji : « Woli ime lah uko wi Naşıbaţi ajaan aŋen abot ame űaaŋ anjakiin iŋena adaan, iwi ŋi uleefu ikŋehanolun aşı ŧenu meel manjaan manwul baŋaaŋ ubida. »

¹¹ Kę aşı ji na a : « Naweek, iinwo na nin ukoolan uliikni kę pliiik pabaa diil maakan. ŧun di di ibaan aliikana meel manjaan manwul baŋaaŋ ubida ba? ¹² Idem apel Yakob ateem nja anwulun nja pliiik pi i? Ul andaanon ŋi pa abot awul babukul na nŋntaan ŋi nul kę űadaani? »

¹³ Kę Yetu aşı teema aji : « űaaŋ andaanon meel mi, udaan ukak aŋija ; ¹⁴ kę űaaŋ anşaaŋ adaan meel mi nji kalun kawula nin udaan uunkak aŋija, meel mi nji kawulun munkak ukumpęş unkwulun ubida wi mnŋo. »

¹⁵ Kę űaaŋ aşı ji na a : « Naweek, ŧenaan meel męnt, udaan uwutna kakak kaŋjjen ndoo nwo i pbi pliiik ŋi. »

¹⁶ Kę aji na a : « Yaan idu ayinu işę ikak na a ŋi. »

¹⁷ Kę ateema aji : « Męniimaa. »

Kę Yetu aşı ji na a : « Iŋup manjoonan wi ijakun iinniimaa, ¹⁸ ŋiki ibi niima nŋyaş kaŋeen, kę i iwoonaanon hęnkun aanwo ayinu. Ifaŋ ŋi waŋ. »

¹⁹ Kę űaaŋ kę aşı ji na a : « Naweek, dwin kę iwo *Naŋupar Naşıbaţi na manjoonan. ²⁰ Bateemun badęman Naşıbaţi ŋi pnkun

pi, kę an bayuday naşę ji du Yerutalem di di baŋaaŋ bawoon i kado kadęmana. »

²¹ Kę aşı ji na a : « Abuk űaaŋ, fiyaaręn, wal ulon ubi wi męnt ŋi pnkun pi kęme du Yerutalem ŧaŋ di bakdoon kadęmanaan Naşıbaţi Aşin nja. ²² An, naji nadęman uko wi nawoon naammee. Un nŋi nđęman uko wi nmeen ŋiki ŋi bayuday di di Naşıbaţi aŋepnun abuuran baŋaaŋ. ²³ Kę wal uşę bi, wii wi, udo bi ban ban, wi banjaan badęman Naşıbaţi Aşin nja bakme'ulun na manjoonan kado kadęmana na uhaaş ; bukal bawoon banjaan badęman Naşıbaţi Aşin nja, bukal biki aklaaŋ. ²⁴ Naşıbaţi awo uhaaş kę banjaan badęmana bawo i kame'a na manjoonan kadęmana na uhaaş. »

²⁵ Kę űaaŋ aşı ji na a : « Dme kę űaaŋ i Naşıbaţi adatun, i bajaan bado *Krittu abi. Woli alun abi, aŋun nja iko bti jibi iwoori. »

²⁶ Kę Yetu aji na a : « Nŋi nkaŋiiniŋ na iwi, dwoon an męnt. »

²⁷ Wal wi aŋiiniŋ haŋ kę baŋaşarul başę wuj, aşı űoŋar wi bawinulun kę akŋiini na űaaŋ. Kę nin alon ŋi baka aşı wo aanhepara uko wi aklaan kęme uko wi akŋiiniŋ na űaaŋ.

²⁸ Wal męnt űaaŋ aduk pdunk pi nul, aya du ubeeka aji na baŋaaŋ: ²⁹ « Nabiin nawin űiiniŋ alon antupnun iko yi ndolon bti. Woon Krittu a i? » ³⁰ Bapęn ŋi ubeeka aya du a.

³¹ Wal męnt baŋaşarul bawo ŋi pkoofa aji na a : « Najukan, deeni. »

³² Kę aşı teem baka aji : « Dka pde pi nawoon naammee. »

³³ Baŋaşarul bawo ŋi pşal aji me alon aŋija ŋij uko ude. ³⁴ Kę Yetu aşı ji na baka : « Pde pi naan pawoon pdo uko wi anyilun ajaknun ndo na pbaaŋęş ulempul. ³⁵ Jęm naji naji : “uduka kli kbaakęr kakit kaşę kabi” i? Dŋupan, nakatan kęş naten nŋeeh, űado bi kay kay pa kakit. ³⁶ Kę nakit ado bi jun jun pyeenk baluk bi nul abot akit nđeey pa ubida wi mnŋo, najaar na nakit bahilna balilan bukal batęb bti. ³⁷ ŋi uko męnt, uko wi bajakun uwo manjoonan : Alon aji jaar, alon kakit. ³⁸ Nŋi dylan naya nakit uko wi nawoon naanjaari. Balon bado ulemp untamnun, kę an naşę yeenk ulemp wi ujęnk wi baka. »

³⁹ ŋi ubeeka wi męnt baŋaaŋ biki Famariya batum bafiyaar Yetu wi batiinkun uko wi űaaŋ aŋupun ŋi a aji : « Aŋupęn iko yi ndolon bti. »

⁴⁰ Hęnk, wi baŋaaŋ babiin du a, bakooŋa aji aŋo na baka ; kę aŋo da nnuur nŋęb. ⁴¹ Nŋup ŋi nul űado kę baŋaaŋ batum maakan kak bafiyaara ; ⁴² baji na űaaŋ: « Męnt uko wi iŋupun ŧaŋ ukaan kę nŋiyaara ; un ŋi nleefun nŋiinka abot ame kę ul na manjoonan awoon Nabuuran baŋaaŋ bti. »

⁴³ Wi Yetu aŋoon nnuur nŋęb du Famariya, aşı pęn da aya *Galilay. ⁴⁴ Abi ŋup aji kę *Naŋupar Naşıbaţi aanji tiinkana du utaak wi nul. ⁴⁵ Kę wi aşaaŋ aban du Galilay, baŋaaŋ

bamëbana bnuura tiki wi bayaan *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem bawin iko bti yi adolun da.

Pjeban pi abuk nalempar naasih

⁴⁶ Yetu akak ubeeka wi Kana du *Galilay di abiiñ akakanaan meel ubiñu. Kë wal mënñ alonñ ti balempar naasih baweek alonñ i abukul amaakuñ ašë wo du Kapernawum. ⁴⁷ Wi atiinkunñ kë Yetu awoona Yuda abanñ ti Galilay, aya du a, akooña aya ajeban abukul tiki amaak añogan pkeñ. ⁴⁸ Kë Yetu ašë ji na a : « Woli naanwin mlagre na iko iñonjarënaan naanji nafiyaarën. »

⁴⁹ Kë nalempar naasih ašë ji na a : « Naweek, biin ji abuk naan abi akeñ. »

⁵⁰ Kë aji na a : « Yaani, abuku awo najeb. »

Kë ñiintñ afiyaar uko wi Yetu ajakulunñ, atool pya katohul. ⁵¹ Ahum nwoñ ti bgah, kë balemparul bašë bi ayit na a aji na a abukul ajebi. ⁵² Ahepar baka wal wi amatrënuñ. Kë baji na a : « Takal da, uko ji uwoori uloolan wi pnak wi wi uleef ukakuñ ajoobët na a. » ⁵³ Ašin napot aleş kë wal mënñ wi wi Yetu ajakulunñ : « Abuku awo najeb. » Wi wi ašaanñ afiyaar Yetu ul na biki katohul bti.

⁵⁴ Uko wañ uwoonñ uko uñonjarënaan utëbantën wi Yetu adolunñ ti Galilay. Ado wa wi apënnunñ Yuda.

5

Pjeb pi nañakmaan du Bettata

¹ Wi iko wañ iñëpunñ, ufettu ulonñ wi bayuday uwoo, kë Yetu ašë ya Yerutalem. ² Kë du Yerutalemñ ti kañog « plëman pi nkaneel » ušë ka, dko dlonñ dñownaani danwoonñ na irakan kañeen di bajaanñ badoñ ti utup uhebërë Bettata*. ³ Tuñ irakan mënñ, bamaakal batum maakan : bakuul, banknjiinkunñ, na bambiinkniinñ, baji bapiinñ da kayoonk meel manšintar ; ⁴ uwanjut ulonñ wi Ajugun uji ubanle tuñ ubi kawala da, meel manšë kašintar ; anneejuñ uteek wi meel manšintaruñ pmaak pi akahanñ paji pabi jeb jeb. ⁵ Uka da wal mënñ ñiintñ alonñ andoli nšubal iñeen-ñwajanñ na bakrenñ ji añaami. ⁶ Yetu awina kë apiinñ da abot ame kë ujonñ wi añaami aanhinan poš ašë ji na a : « Injal kajej i? »

⁷ Kë ñiintñ nañakmaan ateema aji : « Naweek, mënka nin alonñ anhilunñ katëñkën nwala du dko dñownaani woli meel manšintar, kë ji mbi ndo kaban, alonñ aji do bi banën da uteek. »

⁸ Kë ašë ji na a : « Nañin, jejan iko yi ipiintñunñ ipoš. » ⁹ Ti dko mënñ, kë ñiintñ abi jeb jeb ajej iko yi apiintñunñ apoš.

Kë unuur mënñ ušë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday. ¹⁰ Baweek biki

bayuday baji na ñiintñ i babaanñ ajeban jeban : « Unuur wi pnoorfën uwo nña, bgah bi nja baneenan ikuña. »

¹¹ Kë ateem baka aji : « Anjebanaanunñ ajakën : “Jejan iko yi ipiintñunñ ipoš.” »

¹² Kë bašë hepar aji : « Nañan alonñ ajakiinñ jejan iko yi ipiintñunñ ipoš ba? » ¹³ Kë i bajebaranunñ ašë wo aamme ñaanñ mënñan, kë Yetu abot aneemñ ti pntuk.

¹⁴ Wi uko wañ utëpunñ, Yetu ayit na ñiintñ i ajebaranunñ du *Katoh Kaweek ki Našibañi ašë ji na a : « Hënkuññ ijebi, tañaananñ pjubanñ ji uko untamunñ apel umbiinñ adolu umobu. »

¹⁵ Ñiintñ aya wal mënñ ațup baweek biki bayuday aji Yetu ajebanulunñ. ¹⁶ Kë baweek biki bayuday bašë jun phajan Yetu, tiki aji do iko mënññ ti unuur wi pnoorfën. ¹⁷ Kë ašë ji na baka : « Paapa aji lempa lemp nnuur bti, kë nji kak mbot alemp. » ¹⁸ Uko wañ ukaañ kë baweek biki bayuday batamanaara taman ala pfiña ; baji baji mënñ uko wi bgah baneenanunññ ti unuur wi pnoorfën tañ wi wi ajaanñ ado, abot aji ji Našibañi awoonñ ašin kaliñan uleeful na Našibañi.

Mnhina mi Abuk Našibañi

¹⁹ Yetu akak ayeenk bțup aji na baka : « Na manjoonan dțupan, Abuk Našibañi aanhil pdo nin uko ulonñ bđidi'ul bë aanwin Ašin kë ado wa. Uko wi Ašin adolunñ, Abukul akak aji do wa. ²⁰ Našibañi añal Abukul abot aji diimana iko yi ajaanñ ado ; alunñ kadiimana iko indëmunñ apel yi, inkțuunñ nañonjar. ²¹ Kë jibi Našibañi ajaanñ anañan bañaanññ ti pkeñ kabot kawul baka ubida, hënkuñ kak di di Abukul ajaanñ awul ñaanñ i adaturñ ubida. ²² Hënkuñ kak, Našibañi aankwayëš nin ñaanñ alonñ, awutar uko mënñ bti Abukul, ²³ bañaanñ bti bahilna badëman Abukul jibi bajaanñ badëmana. Nañan anwoonñ aanji dëman Abukul, aanji dëman Našibañi anyilulunñ. ²⁴ Na manjoonan dțupan, ñaanñ anktiinkunñ nșup nji naan abot afiyaar Našibañi anyilunñ, aka ubida wi mñto. Nañan mënñ aankduknaana, apënnu du pkeñ abi ti ubida.

²⁵ « Na manjoonan dțupan, wal ubi, hënkuñ da, wi banwoonñ du pkeñ baktiinkunñ pdiim pi Abuk Našibañi, bankntiinkunñ pa abi du a, baka ubida. ²⁶ Jibi Našibañi awoonñ anjaanñ awul ubida, hënkuñ kak di di ațununñ Abuhina ado kawul ubida. ²⁷ Akak awula mnhina mi pwayëš tiki awo *Abuk Ñiintñ. ²⁸ Nawutan kañonjarñ ti uko mënñ tiki wal ubi wi banwoonñ du ihër meëñ baktiinkunñ pdiimul. ²⁹ Bandolunñ bnuura bapën kayeank ubida, bandolunñ buñaan bašë bapën pa Našibañi aji baduknaana awo i pkeñ. ³⁰ Nji ti uleef naan, mënhi pdo nin uko ulonñ, pwayëš pi naan paji pawo ptool, tiki ti uleef naan, mënji kado uko wi nji

* 52 Bettata : Balon bapiit Betetda.

nñalun, dji kawayēs jibi anyilnuñ ajaknuñ.
»

Uko wi baṭupunñ ṭi Yetu

³¹ Yetu akak aji : « Woli nji ṭaṅ kaṭuparunñ bkow naan uhinan kawo uunkwo manjoonan ṭi an. ³² Kē alonñ ašē aṭup ṭi uko wi naan, dme kē uko wi aṭupunñ ṭi nji uwo manjoonan. ³³ Nayil bañaanñ du *Yowan, kē aṭupan uko unwoonñ manjoonan ṭi uko wi naan. ³⁴ Kē nšē wo mēnuma ṅaṅaṅ aṭuparaan, dṭup ṭup hañ nahilna nabuur.

³⁵ « Yowan abi wo unkania unktērunñ ajeehan dko, kē nadat ṅwal ṅlon pwo ṭi bjeehi na mnlilan wi naktiinkunñ uko wi aṭupanañ. ³⁶ Nji, dka uko unkyuunñ uko wi nwoonñ apel wi Yowan aṭupanañ: iko yi Paapa aṭu'ēnuñ pdo, yi nji kadolon, idiiman kē Paapa ayilnuñ. ³⁷ Kē Paapa anyilnuñ ul ṭi uleeful aṭup ṭi uko wi naan. Naambaanñ katiinka pdiimul, kēme kame jibi anaami. ³⁸ Kē jibi nawoonñ naanfiyaar i ayilunñ, nadiiman kē naambaanñ kamēbanaara uṭup wi nul. ³⁹ Naji najuk Ulibra wi Naṣibaṭi bnuura, ṭiki naṣal kē ṭi wa di di nakkaanunñ ubida wi mntō. Kē Ulibra wi Naṣibaṭi mēnt uṭupunñ uko wi taan. ⁴⁰ Kē an našē wo naanñal pbi ṭi nji kakaana ubida.

⁴¹ « Mēnkyeenkna mndēm ṭi bañaanñ. ⁴² Dme an, naanñal Naṣibaṭi na manjoonan. ⁴³ Dbi ṭi katim ki Paapa, kē naanyeenkēn ; alonñ abile bdiidi'ul, nayeenka. ⁴⁴ Hum di di nahilunñ kafiyaarēn, an nanjaanñ nadēman ṅleefan kašē wo naanñi nala mndēm mi Naṣibaṭi anwoonñ aloolan? ⁴⁵ Nawutan kaṣal kaṣi dlunñ kakeešaraan du Paapa. Moyit i nahaṭunñ akkeešaranañ. ⁴⁶ Woli nafiyaar lah *Moyit, nakak kafiyaarēn, ṭiki apiit piit uko wi naan. ⁴⁷ Bē woli naanfiyaar uko wi nji kaṭupunñ? »

6

Pntuk pweek pi Yetu ade de'anunñ

(Maci 14.13-21; Markut 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Wi iko yañ iṭēpunñ, Yetu amuur *bdēk bi Galilay (bul bi bajaanñ bado kak bdēk bi Tiberiyad). ² Bañaanñ baṭum bawo ṭi pṭaša wi bawinunñ iko iñoṅarēnaan yi akdolunñ ṭi bamaakal. ³ Aya apaya du pnkunñ aṭo da na baṭašarul. ⁴ Ufettu wi bayuday wi bajaanñ bado *Ufettu wi Mbuur uñōṅ wal mēnt.

⁵ Yetu akat kēs, awin bañaanñ baṭum kē bakbi du a, ašē ji na Filip : « Ṭunñ di di ṅkyaanñ kanugna ipoom kawul bañaanñ biki bti bade? » ⁶ Aṭup hañ katenna Filip, ṭiki ul ṭi uleeful ame uko wi akdolunñ. ⁷ Filip ateema aji : « Baluk bi kli bakreñ baandoo kēs pa ṅaṅaṅ andoli ayeenk bndunñ. »

⁸ Andre, naṭašarul alonñ anwoonñ abuk ašin Fimoñ Piyeer aji na a : ⁹ « Napoṭ alonñ awo ṭi na ipoom* kañeen na ṅṭēb ṅṭēb ; iko mēnt iṭēš uko ulonñ pa bañaanñ biki bti i? »

¹⁰ Kē Yetu ašē ji na baka : « Nadolan bañaanñ baṭo bnuura. » Pjaagal patum ṭi dko mēnt, kē bañaanñ baṭoo. Biinṭ bawo uko ji iñeen-week ṅyaas iñeen-kañeen (5000). ¹¹ Yetu ajeñ ipoom, abeēb Naṣibaṭi ašē faaš ya bañaanñ abot ado hañ kak na ṅṭēb. ṅaṅaṅ andoli aji yeenk uko wi akdeen.

¹² Wi badeenñ bti ayok, kē ašē ji na baṭašarul : « Naṭonkaan iko indukiinñ, nin uko ulonñ uwut kaṭoka. » ¹³ Baṭonkan iko bti indukiinñ, kē itum kkaar iñeen na ktēb. Iko mēnt bti ipēnna ṭi ipoom kañeen yunñ.

¹⁴ Wi bañaanñ bawinunñ uko uñoṅarēnaan wi adolonñ, ašē ji : « Na manjoonan i awoonñ *Naṭupar Naṣibaṭi anwoonñ i pbi ṭi mboš. » ¹⁵ Wal mēnt kē Yetu ašē yikrēn kē bañal kamoba kadola awo naṣih, ašē ṭi aya agaag du pnkunñ.

Yetu apoš ṭi bdēk

(Maci 14.13; Markut 6.45-52)

¹⁶ Wi utaakal ubanunñ, baṭašar Yetu baya bdēk, ¹⁷ bapaya ṭi bṭeem, atool pya du plut du Kapernawum. Unuur udo bi yob yob, kē Yetu akak awo aando bi du baka. ¹⁸ Bayer aban ṭunñ kē ukēk ušē unaṭa, kē bdēk baṭuunki. ¹⁹ Wi bapaatunñ uko ji ṅkilometēr kañeen kēme paaj, ašē win Yetu kē akpoš ṭi meel duuṭ abi du bṭeem bi bawoonñ, balēnk wal mēnt. ²⁰ Kē ašē ji na baka : « Nji a, nawutan kalēnk. » ²¹ Bañal pdo apaya ṭi bṭeem, ašē kur aban du pkay.

Yetu, pde panjaanñ pawul ubida

(Mēnanan ṭi Maci 14.34-36; Markut 6.53-56)

²² Na nfa, pntuk pi bañaanñ panwoonñ du bdēk umbarñ wundu paleš kē bṭeem bloolan bawohanñ da takal abot ame kē Yetu aampaya ṭi bṭeem na baṭašarul, bukal ṭaṅ bayaanñ. ²³ Kē wal mēnt kak, iṭeem ilonñ kē iṣē bi du dko di bañaanñ babinñ adeena ipoom wi Yetu Ajugun abeēbunñ Naṣibaṭi. ²⁴ Wi bañaanñ bawinunñ kē Yetu aanwo da, baṭašarul kak kē baanwo da, bapaya ṭi iṭeem aya praba du Kapernawum.

²⁵ Wi bayaanñ awina du plut ašē ji na a : « Najukan, lum di di ibanunñ ṭi ba? »

²⁶ Kē Yetu ateem baka aji : « Na manjoonan dṭupan, mēnt pdo na pyikrēn iko iñoṅarēnaan yi nawinunñ pakaanñ kē nakla'ēn, nala'ēn la ṭiki nade ipoom ayok. ²⁷ Nawutan kado kalemp pa pde pankmbaanñ, nadoon kalemp pa pde panjaanñ pawul ubida wi mntō, pi *Abuk ṅiintñ akluñ kawulan. Naṣibaṭi Ašin adiiimanan bnuura kē ul awoona du a. »

* 6:9 Ipoom mēnt bado ya na uko unnaamunñ na maaj ; yul iyojnunñ preeš ṭi ipoom bti.

²⁸ Wal mēnt̄ kē bašē hepara aji : « we wi ŋwoon̄ kado kado, kahilna kawo t̄i uko wi Našibaṭi aṅaluṅ? »

²⁹ Kē Yetu ateem baka aji : « Pdo uko wi Našibaṭi aṅaluṅ pawo pfiyaar̄ ŋaan̄ i ayiluṅ. »

³⁰ Wi wi bašaṅ aji na a : « Dolan uko unkyuujun̄ kē ŋwo i kafiyaaru. We wi ibaan̄ ado? ³¹ Bateem n̄ja bade uko wi bajaṅ bado “Mana” du *pndiṅ, jibi upiitaniin̄ t̄i Ulibra wi Našibaṭi aji : “Awul baka kē bade pde panwoonun̄ baṭi.” »

³² Kē Yetu ašē teem baka aji : « Na manjoonan̄ dṭupan. *Moyit̄ aanwulan̄ pde panwoonun̄ baṭi, Paapa akwulan̄ pde panwoonun̄ baṭi na manjoonan. ³³ Pde pi Našibaṭi pawo anwalnaaniin̄ baṭi abot awul umundu ubida. »

³⁴ Kē bašē ji na a : « Naweeek, wulun̄ pde mēnt̄ unuor unwoon̄. »

³⁵ Kē aji na baka : « Nji, dwoon̄ pde panjaṅ pawul ubida. ŋaan̄ ankmbiin̄ t̄i nji, nin ubon uunkak ade'a, kē ŋaan̄ anfiyaarun̄, nin udaan uunkak aṭija. ³⁶ Kē nšē ṭupan, nawinēn̄ ašē wo naanfiyaarēn. ³⁷ Kē baṅaan̄ bti biki Paapa akwulun̄ baluṅ kabi t̄i nji, kē ŋaan̄ ankmbiin̄ t̄i nji, nin mēnkdooka. ³⁸ Mēnwalnaana du baṭi pa pdo uko unlinluṅ, dbi bi pdo uko wi anyilnuṅ aṅaluṅ ndo. ³⁹ Kē uko wi anyilnuṅ aṅaluṅ, uwo n̄wut̄ kanee-mandēn̄ nin aloṅ t̄i biki awulun̄, nšē naṭan̄ baka t̄i pkeṭ̄ t̄i unuor ubaaṅšaani. ⁴⁰ Uko wi Paapa aṅaluṅ wii wi : ŋaan̄ andekuṅ kēs̄ t̄i nji Abukul̄ abot afiyaaraan̄ aka ubida wi mnṭo, nšē naṭana t̄i unuor ubaaṅšaani. »

⁴¹ Wi ajakuṅ haṅ, kē bayuday baloṅ banwoon̄ da bašē ṅur ṅuran̄ t̄iki aji ul awoon̄ pde panwoonun̄ baṭi. ⁴² Bawo t̄i pṭiini aji : « I mēnt̄, aanwo Yetu abuk Yotef̄ i? N̄me ašin̄ na anin̄ bnuura. Hum di ahiniṅ hēnkuṅ kaji awoona baṭi ba? »

⁴³ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Naṭaṅaan̄ pdo kaṅur ṅuran. ⁴⁴ Nin aloṅ aanhilan̄ pbi t̄i nji bē mēnt̄ Paapa anyilnuṅ aṭijuluṅ, kē nji nšē luṅ kanaṭana t̄i unuor ubaaṅšaani. ⁴⁵ *Naṭupar Našibaṭi apiit̄ aji : “Našibaṭi aluṅ kajukan̄ baka bukal̄ bti.” » ŋaan̄ anktiinkun̄ Paapa abot amēban̄ pjukan̄ pi nul, abi du nji. ⁴⁶ Nin ŋaan̄ aambaṅ kawin̄ Našibaṭi Paapa bē mēnt̄ anwoonun̄ du a ; ul ṭaṅ awinun̄ Ašin. ⁴⁷ Dṭupan na manjoonan, ŋaan̄ anfiyaarun̄ aka ubida wi mnṭo. ⁴⁸ Nji dwoon̄ pde panjaṅ pawul ubida. ⁴⁹ Bašin̄an̄ bade pde pi bajaṅ bado Mana du pndiṅ abaa keṭa keṭ. ⁵⁰ Kē pde panwoonun̄ baṭi, pi ŋaan̄ akdeṅ kašē kawo aankeṭ̄ pašē wo pii pi. ⁵¹ Nji dwoon̄ pde panwoon̄ na ubida, panwalnaaniin̄ baṭi. Woli ŋaan̄ ade pde mēnt̄, aka ubida wi mnṭo. Pde mēnt̄ pawoon̄ uleef

naan̄ wi nji kaluṅ kawul, umundu ukaana ubida. »

⁵² Bayuday baloṅ bawo wal mēnt̄ t̄i plaṭar aji : « Hum di di ahiluṅ kawulun̄ uleeful ṅde? »

⁵³ Kē Yetu ašē ji na baka : « Na manjoonan̄ dṭupan, woli naande uleef wi *Abuk ŋiint̄ akut̄ awo naandaan̄ pṅaakul, naankwo na ubida. ⁵⁴ ŋaan̄ ankdeṅ uleef naan̄ kakut̄ kadaan̄ pṅaak pi naan̄ aka ubida wi mnṭo, nšē naṭana t̄i pkeṭ̄ t̄i unuor ubaaṅšaani. ⁵⁵ Uleef naan̄ uwo pde na manjoonan, kē pṅaak pi naan̄ pawo poot na manjoonan. ⁵⁶ ŋaan̄ ankdeṅ uleef naan̄ kakut̄ kadaan̄ pṅaak pi naan̄ amēbandēr na nji mbot nwo na a. ⁵⁷ Paapa anwoon̄ ukumpēs̄ wi ubida ayilnuṅ kē mbot akaana ubida t̄i a. Hēnk̄ di di ŋaan̄ ankde'ēnuṅ aktēpnun̄ t̄i nji kaka ubida. ⁵⁸ Pde panwoonun̄ baṭi pii pi ; paanwo ji pi bašin̄an̄ babiin̄ ade abaa keṭa keṭ. ŋaan̄ ankdeṅ pde pi aluṅ kaka ubida wi mnṭo. »

⁵⁹ Yetu aṭup̄ uko waṅ wi akjukanun̄ du *katoh̄ kaṅehanaani du Kapernawum.

⁶⁰ Baṭašar̄ Yetu batum, wi batiinkun̄ uṭup̄ waṅ, ašē ji : « Uṭup̄ wi udiṭi! ŋaan̄ aanhilan̄ ptiink̄ wa? »

⁶¹ Yetu, ame t̄i uleeful kē baṭašarul̄ bawo t̄i pṅur ṅuran̄ t̄i uko wi aṭupun̄ ašē ji na baka : « Uko waṅ udolan̄ naṭaṅaan̄ pfiyaar̄ i? ⁶² Kē woli nalun̄ awin̄ *Abuk ŋiint̄ kē akpaya pkak du baṭi bi awoonun̄, nabaa do hum? ⁶³ Uhaaš̄ wi Našibaṭi ujaṅ uul ubida, ŋaan̄ najēn̄ aanwo nin ukoolan. Nṭup̄ n̄i nji nṭupanan̄ ṅado Uhaaš̄ wi Našibaṭi na ubida ṅabi t̄i an. ⁶⁴ Kē ušē ka t̄i an̄ baṅaan̄ baloṅ banwoon̄ baanfiyaarēn. » Yetu ado bi meha me du ujuni banwoon̄ baankfiyaara abot ame anklun̄ kawaapa. ⁶⁵ Aji na baka kak : « Uko waṅ ukaan̄ kē njakan̄ nin ŋaan̄ aanhil̄ kabi du nji bē mēnt̄ Paapa aṭenuluṅ uko mēnt̄. »

⁶⁶ T̄i wal mēnt̄ kē baṭašar̄ Yetu batum bašē deka kafet̄, baankak̄ aṭaša. ⁶⁷ Kē ašē ji na baṭašarul̄ iṅeen na batēb̄ : « An kak naya kadukēb̄ i? »

⁶⁸ Fimōṅ Piyeer̄ ateema aji na a : « Ajugun̄ kabaa kaya du in̄ ba? Iwoon̄ na ṅṭup̄ ṅanjaṅ ṅawul ubida wi mnṭo. ⁶⁹ Nfiyaaru abot ame kē iwi iwoon̄ ŋaan̄ nayimanaan̄ i Našibaṭi ayiluṅ. »

⁷⁰ Kē Yetu ašē ji na baka : « Mēnt̄ n̄i ddatanan̄ an baṭašar̄ naan̄ iṅeen na batēb̄ i? Kē aloṅ t̄i an̄ ašē wo untaayi. » ⁷¹ Aṭiiniyaan̄ wal mēnt̄ Yuda abuk Fimōṅ Itkariyot, anwoon̄ aloṅ t̄i baṭašarul̄ iṅeen na batēb̄, ašē luṅ kawaapa.

7

Yetu du Ufettu wi iloona

¹ Wi iko yan itèpuḡ, Yetu awo ṭi pñaaḡ yan uṭaak wi Galilay, aanḡal pdo kañaaḡ yan uṭaak wi Yuda ṭiki bala pñḡa. ² Ufettu wi *bayuday wi bajaḡ bado *ufettu wi iloona uñog wal mēnt. ³ Kē baṭa'ul baṣē ṭi na a : « Wutan kaduka ṭi, yaan Yuda baṭaṣaru bahilna kak bawin iko yi ijaḡ kdo. ⁴ Ñaaḡ aanḡi mena woli aḡal iko yi akdolunḡ iwinana. Jibi ik-dolunḡ iko yan, pēnan iwinana ṭi bañaḡ. » ⁵ Baṭiini haḡ ṭiki baanfyaara.

⁶ Kē Yetu aṣē ṭi na baka : « Wal wi naan uundo bi ban, kē ḡwal bṭi ḡaṣē nuura pa an, nado uko wi naḡalunḡ. ⁷ Bañaḡ biki umundu baanhilan ppokan, kē nḡi baṣē pokēn ṭiki dḡi kaṭup kaḡi iko yi bakdolunḡ iwuṭi. ⁸ An, nayaḡan ufettu, nḡi mēnkya, ṭiki wal wi naan uundo bi ban. »

⁹ Wi ajakuḡ haḡ aṣē duka du Galilay. ¹⁰ Kē wi baṭa'ul bayaḡ du ufettu, kē aṣē naṭa aya da bē nin ñaaḡ aammee. ¹¹ Baweek biki bayuday bawo ṭi pla'a ṭi wal wi ufettu aṣē ṭi : « Awo ṭuḡ ba? » ¹² Ṭi pntuk pi bañaḡ pambiiḡ ufettu bhoopaṭēr batum maakan ṭi uko wi nul. Balonḡ baḡi baḡi awo ñaaḡ nado bnuura, balonḡ kaḡi aḡi fēl bañaḡ. ¹³ Kē nin alonḡ kakṣa aṣē wo aantiiniyaan uko wi nul kē bañaḡ batee, ṭiki baṭi baweek biki baka.

¹⁴ Bañaḡ baya ado ban ṭi ptoof pi kanēm ki ufettu, kē Yetu aṣē ya du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi awo ṭi pjukan. ¹⁵ Bayuday bañonḡ aṣē hepar aḡi : « Hum di di ameeḡ iko yi bē aanḡuki? »

¹⁶ Kē Yetu aṣē teem baka aḡi : « Pjukan pi naan paampēna ṭi nḡi, pawoona du anyilunḡ. ¹⁷ Woli ñaaḡ aḡal pdo uko wi Naṣibaṭi aḡalunḡ, ayikrēn me pjukan pi naan pawoona du a, kēme uko wi nḡi kaṭupunḡ uwoona ṭi nḡi ṭaḡ. ¹⁸ Woli uwoona ṭi nḡi nawin kē dla la mndēm mi uleef naan, kē woli dla mndēm mi anyilunḡ, kawo ñaaḡ i manjoonan, anwoonḡ natool. ¹⁹ *Moyit aanwulan *Bgah i? Kē nin alonḡ ṭi an aṣē wo aanḡi do uko bṭi wi bajakuḡ. We ukaḡ ṭi nakdo na pñḡen ba? »

²⁰ Kē bañaḡ baṣē teema aḡi : « Iwo na unṭaayi. In aklaaḡ pñḡu ba? »

²¹ Kē Yetu aṭeem baka aḡi : « Ddola mla-gre mloolan, kē naṣē ñonḡar. ²² Moyit aṭu'an pwala katēmp kē paṣē wo paanwoona du a, pawoona du bateem nḡa, kē naṣē ṭi nawalan ñaaḡ katēmp ṭi unuur wi pnoorfēn. ²³ Hēnkuḡ, naḡi nawalan ñaaḡ katēmp ṭi unuur wi pnoorfēn kē uunwo uko wi Bgah bi Moyit baneenanunḡ. Kē hum di di nahilanunḡ kadeebaṭēraan ṭiki dḡeban ñaaḡ bṭi ṭi unuur wi pnoorfēn? ²⁴ Nawutan kado kawayēṣ jibi nawinarunḡ uko, nadoon kawayēṣ yan manjoonan. »

Yetu awoha Krittū i?

²⁵ Wal mēntḡ bañaḡ balonḡ biki Yerutalem bawo ṭi phepar aḡi : « Mēntḡ i i baklaaḡ pñḡ i? ²⁶ Kē aṣē wo awi, aṭup ṭi kadun ki bañaḡ, baanjaka nin uko ulonḡ. Om baweek biki nḡa baṣal aḡi awo *Krittū na manjoonan? ²⁷ Kē un ḡṣē me dko di ñaaḡ i awoonunḡ ; woli Krittū abi, nin alonḡ aankme dko di awoonunḡ. »

²⁸ Kē Yetu, anhumunḡ du *Katoh Kaweek ki Naṣibaṭi aṣē huuran aḡi : « Naḡi name'ēn abot ame dko di nwoonunḡ. Nḡi mēmbi bi bḡidi naan, anwoonḡ manjoonan ayilunḡ. Naamme'a, ²⁹ kē nḡi nṣē me'a ṭiki dwoona du a, kē ul ayilunḡ. »

³⁰ Bado na pmoba wal mēntḡ, kē nin alonḡ aṣē wo aambana ban ṭiki wal wi nul uundobi ban.

³¹ Kē ṭi bañaḡ banwoonḡ da, batum bañyaar Yetu aṣē ṭiini aḡi : « Woli *Krittū alonḡ abi, adola iko iñḡonārēnunḡ impeli yi i akdolunḡ i? » ³² Bafaritay batiink kē bañaḡ bakḡur ḡuran uko mēntḡ ṭi Yetu, kē baṭeḡan baweek na bafaritay baṣē yil bayeḡ bamoba.

³³ Kē Yetu aṣē ṭi : « Dwo na an ḡwal ḡntiinku kak, kaṣē kakak du anyilunḡ. ³⁴ Naluḡ kado kala'ēn bē naankwinēn ; kē dko di nḡi kawoonḡ, naankhil pbi da. »

³⁵ Bayuday bahepar ṭi ptoof pi baka aḡi : « Ṭuḡ di di akyaḡ kē ḡēnkwinā? Aya du bayiṭ nḡa banwayṣēruḡ du banwoonḡ baanwo bayuday kaṣē kajukan banwoonḡ baanwo bayuday i? ³⁶ We wi aḡalunḡ pṭup hēnk wi ajakuḡ: “Naluḡ kado kala'ēn bē naankwinēn ; kē dko di nḡi kawoonḡ naankhil pbi da.” »

Meel manjaḡ manwul ubida

³⁷ Ṭi unuur ubaḡaṣaani unwoonḡ unuur uweek wi ufettu, Yetu anaṭ aṣē huuran aḡi : « Woli udaan uṭiḡ ñaaḡ, abiin ṭi nḡi, ñaaḡ anfiyaarnunḡ, ³⁸ adaanan. *Ulibra wi Naṣibaṭi uḡi : “Meel mntum manjaḡ manwul ubida manluḡ kado kapēna ṭi a ḡi ukumpēṣ.” »

³⁹ Yetu aṭiiniyaan ṭiiniyaan wal mēntḡ Uhaaṣ wi Naṣibaṭi wi banfiyaarulunḡ bawoonḡ biki kabi kayeenk. Naṣibaṭi aandobi wul Uhaaṣul wal mēntḡ ṭiki aando bi dēman Yetu.

Blaṭar ṭi uko wi Yetu

⁴⁰ Bañaḡ balonḡ ṭi pntuk, wi batiinkunḡ uko wi Yetu ajakuḡ aṣē ṭi : « Na manjoonan ñaaḡ i awoonḡ *Naṭupar Naṣibaṭi! » ⁴¹ Balonḡ baḡi : « Awo *Krittū! » Kē balonḡ bakḡi : « Krittū awo i kapēna *Galilay i? ⁴² Baampiit ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aḡi Krittū awo i pntaali pi *Dayiṭ kapēna Betleyem ubeeka wi Dayiṭ i? »

⁴³ Wal mēntḡ kē bañaḡ baṣē wo ṭi plaṭar ṭi uko wi Yetu. ⁴⁴ Balonḡ ṭi baka baḡal pmoba, kē nin alonḡ aṣē wo aampafa paf kañen.

⁴⁵ Bayeḡ bakak du baṭeḡan baweek na bafaritay, kē bukuḡ baṣē hepar baka uko unkayi kē baantḡi Yetu.

⁴⁶ Ké bateem baka aji : « Nin ñaaj aambaan kañjiyaara ji a. »

⁴⁷ Ké bafaritay başé ji na baka : « Nañjal kaji aguuran an kak? ⁴⁸ Alonj ti baweek biki nja kême ti bafaritay afiyaara i? ⁴⁹ Ké pntuk pi bañaaj panktaşuluj başé wo paamme *Bgah bi Moyit, pafëpanaa. »

⁵⁰ Wal mënñ ké alonj ti bafaritay i katim kawoon Nikodem ambiin aya du Yetu aşé ji na baka : ⁵¹ « Bgah bi nja badinan baji ñaaj aduknaana bē baandun atiinka kame uko wi adolonj i? »

⁵² Ké bateema aji : « Iwi kak iwo i Galilay i? Tenan bnuura, iwin ké mënñ du Galilay di di *Naṭupar Naşibaṭi akpënnuj. » [⁵³ Ké başé tişş andoli du katohul.]

8

Yetu na ñaaj anjubanuj pjuban pi piint

[¹ Ké Yetu aşé ya du Pnkuñ pi Mnoliwera*. ² Na nfa kub ké aşé kak du *Katoh Kaweek ki Naşibaṭi, ké bañaaj bti bakbi'a bi du a. Aṭo, aşé jun pjukan baka. ³ Ké *bajukan Bgah na *bafaritay başé tjia ñaaj alonj i bamobuj ké akpiint na ñiint anwoon aanwo ayinul. Babi anaṭana ti ptoof pi bañaaj, ⁴ aşé ji na Yetu : « Najukan, bamob ñaaj i ké akpiint na ñiint anwoon aanwo ayinul. ⁵ Ké *Moyit aşé ji na nja ti *Bgah aji baat mënñ bawo katap baka mnlaak badoo baķeṭ. Ké iwi, we wi işaluj ti uko mënñ? » ⁶ Baṭiini ṭiini hañ kaṭaawanaana, kahilna kaka uko wi baktaparuli bṭup.

Ké Yetu aşé juṭ apiit ti mboş na pkoñ. ⁷ Jibi bakheparaarulunj hepar, ké Yetu aşé het aji na baka : « Anwoon aambaaj kajubanaara ti an, atapana plaak uteek. » ⁸ Wi ajakun hañ aşé kak ajuṭ apiit ti mboş.

⁹ Wi bañaaj bukuñ batiinkun uṭup wañ bajun abuyëşana aloolan aloolan, ajunna bantohi. Yetu ké aduka aloolan na ñaaj tañ, ké anaṭ ti kadunul. ¹⁰ Yetu ahet wal mënñ aşé ji na a : « Banṭijiin ti bawo ṭun ba? Nin alonj anañji iwo i kaket? »

¹¹ Ké ateem aji : « Nin alonj Naweek. »

Ké Yetu akak aji na a : « Nji kak, mënñji ké iwo i kaket. Yaan na bgahu, işé iṭañan pjuban. »]

Yetu bjeehi bi umundu

¹² Yetu akak aṭiini na bañaaj aji na baka : « Nji, dwoon bjeehi bi umundu, ñaaj ankaşunuj, aankdo kapos ti bdēm, aka bjeehi banjaaj bawul ubida. »

¹³ Ké bafaritay başé ji na a : « Iwi, iji kṭupar uleefu, nṭehinan kadinan ké uko wi iṭupun uwo manjoonan. »

¹⁴ Ké Yetu aşé teem baka aji : « Woli ddoon ṭupar uleef naan, uko wi nji kaṭupun ujooonani, nji dme dko di nwoonuj abot ame

di nji kayaan, ké an naşé wo naamme dko di nwoonuj na di nji kayaan. ¹⁵ An, naji nawayëş ji bañaaj bajën, nji, mënñji kawayëş nin ñaaj. ¹⁶ Ké woli dbi wo i kawayëş, pwayëş pi naan paji pajoonan, ṭiki mënñ nji tañ nji kawayëşun, Paapa anyilunuj awo na nji.

¹⁷ « Bapiit ti *Ulibra wi Bgah bi nan aji banuma bañaaj batëb kadiimanaan ké uko unṭupun ujooonani. ¹⁸ Nji dṭupar uleef naan, ké Paapa anyilunuj abot aji ṭuparaan. »

¹⁹ Bahepara wal mënñ aji : « Şaaş awo ṭun ba? »

Ké ateem baka aji : « Naamme'en abot awo naamme Paapa! Woli name'en lah, name kak Paapa. » ²⁰ Yetu aṭiini hañ wi akjukanuj bañaaj du dko di *Katoh Kaweek ki Naşibaṭi di bajaaj bawatna itaka. Ké nin alonj aam-moba, ṭiki wal wi nul uundobi ban.

²¹ Yetu akak aji na baka : « Dya, ké naşé lunj kado kala'en, nalun kaket na ipekadu yi nan. Naanhil pya dko di nji kayaan. »

²² Ké başé ji wal mënñ : « Wom anjal ṭal kafin uleeful wi ajakun dko di akyaaj nṭehil kaya da. »

²³ Ké Yetu aşé ji na baka : « An nawo biki mboş, ké nji nşé wo i baṭi. Nawo biki umundu wi, nji ké nşé wo mënwo i wa. ²⁴ Uko wañ ukaaj ké nji na an, nakeṭ na ipekadu yi nan. Dṭupan, woli naanfiyaar ké nji dwoon, Anwoon*, nakeṭ na ipekadu yi nan. »

²⁵ Ké başé hepara aji : « Iwo in ba? »

Ké ateem baka aji : « Dwo ñaaj i nji kakanaj undiimaan aji dwoot. ²⁶ Dka iko itum yi pṭup ti an inṭkṭup nji naduknaanaa. Uko wi njaaj kaṭup bañaaj dṭiinkna wa du anyilunuj, ul anwoon ñaaj i manjoonan. »

²⁷ Baanyikrën wal mënñ ké aṭiiniyaan ṭiiniyaan Aşin. ²⁸ Akak aji na baka : « Woli nalun adeen *Abuk Ñiint, naşé me ké nji dwoon anwoon abot awo mënñji kado nin uko ulonj bdidi naan, dji kaṭup uko wi Paapa ajukanaanan. ²⁹ Ké anyilunuj abot awo na nji, aanwutën ké nwo aloolan. Dji kado uko wi aṭaluj unuur unjinti. » ³⁰ Wi Yetu aṭṭupun hañ ké bañaaj batum başé fiyaara.

Banwoonj babak Abraham na manjoonan

³¹ Yetu aji na *bayuday banjakun bafiyaara : « Woli namëban uko wi nṭupanan bnuura, nawo baṭaşar naan na manjoonan. ³² Naluj kame manjoonan, manjoonan mënñ mankunj kabuuranan. »

³³ Ké bateema aji : « Nwo biki pntaali pi *Abraham, ké nin ñaaj aambaaj ka-juukntënan. Hum di di ihilun kaji ṭlun kabuur? »

* 8:1 Pnkuñ pi Mnoliwera : "Mont des Oliviers, Monti de Oliveira, Mount of Olives." * 8:24 Natenan ti Ppën 3.14-15.

† 8:25 Balonj bapiit aji : « We ukaaj ké nwo i kado kañjiini na an. »

³⁴ Kê ašë teem baka aji : « Dɕupan na manjoonan, ñaaj anjaan ado buɕaan, pekadu daji dakakana awo nalempar da kabot ka-juukntëna. ³⁵ Nalemp aanji wo ɕi katoh te mntɕ, abuk ka ajaan awo da te mntɕ. ³⁶ Woli Abuk Našibaɕi abuuranan, naburu na manjoonan. ³⁷ Dme kê nawo biki pntaali pi *Abraham, kê našë la pfiñën, ɕiki nɕup ni naan njaanhil pban du itëban. ³⁸ Dji kaɕup uko wi nwinuɕ du Paapa, kê an nakdo uko wi natiinknuɕ du ašinan. »

³⁹ Kê bašë teema aji : « Abraham awoon ašinan. »

Kê aji na baka : « Woli nawo lah babuk Abraham, nado kado iko yi ajaan ado. ⁴⁰ Hênkuɕ kê našë ñal pfiñën nji nwoon ñaaj anɕɕupanaɕ manjoonan mi ntiinknuɕ du Našibaɕi, Abraham aando haɕ. ⁴¹ Kê an, našë ji nado iko yi ašinan akdoluj. »

Kê baji na a : « Un, aninun aanwo naɕuunk, ašinan awoha aloolan : Našibaɕi a. »

⁴² Kê ateem aji : « Woli Našibaɕi awoon lah ašinan, nañalën ɕiki dwoona du a abi, mëmbi bi bdidi naan, ul ayilnuɕ. ⁴³ We ukaan kê naanji nate nɕup ni naan ba? Naanhil hil ptiink uko wi nɕupanaɕ. ⁴⁴ Nawo babuk *Untaayi Uweek kê iko yi ašinan aɕaluɕ yi yi najaan nañal kado kado. Du uɕuni adobi woha wo nafiɕ bañaan, nin aanji ɕup manjoonan, ɕiki manjoonan maanwo ɕi a. Woli aɕilan aji do uko wi awoon, ɕiki awo naɕilan abot awo ašin baɕilan. ⁴⁵ Nji dji kaɕupan manjoonan ukaan naanfiyaarën. ⁴⁶ Ahoɕ ɕi an ahilanuɕ hılan kadiiman kê dɕubani? Kê woli dɕup manjoonan, we ukaan kê naanfiyarën ba? ⁴⁷ Ñaaj anwoon i Našibaɕi aji tiink nɕup ni nul ; naanji natiink nja, ɕiki naanwo biki Našibaɕi. »

⁴⁸ Kê *bayuday bašë teem Yetu aji : « Nënfaɕuɕ i, wi njakuɕ aji iwo i utaak wi *Tamaraya akuɕ aji iwo na untaayi i? »

⁴⁹ Kê ateem baka aji : « Mënwo na untaayi, dji kadëman Paapa, kê an našë la pkowandënen. ⁵⁰ Mënkla mndëm pa uleef naan, alon aklaan ma pa nji, ul akluɕ kayuuɕ uko wi ñaaj andoli awoon na manjoonan. ⁵¹ Dɕupan na manjoonan, woli ñaaj amëban utup wi naan nin aankkeɕ. »

⁵² Kê *bayuday bašë ji na a : « Nyikrën hênkuɕ na manjoonan kê iwo na untaayi. *Abraham aketɕi, kê *baɕupar Našibaɕi bakak aketɕ, kê išë ji : “Woli ñaaj amëban utup wi naan, aankkeɕ nin.” ⁵³ Idëm apel Abraham ašin nja anketuɕ i na baɕupar Našibaɕi bankaaj aketɕ? Išal aji iwo in ba? »

⁵⁴ Kê Yetu ašë teem baka aji : « Woli ddëman dëman lah bkow naan nji ɕi uleef naan, mndëm mi naan maankwo nin ukoolan. Paapa akdëmanaanun, ul i najaan naɕiiniyaan kaji awo Našibaɕi inan, ⁵⁵ ašë wo naamme'a. Nji, kê nšë me'a. Woli dji lah mëmme'a kawo naɕilan ji an. Kê nšë me'a abot amëban utup

wi nul. ⁵⁶ Abraham ašinan alilan maakan wi ašaluɕ kê aluj kawin unuur wi naan. Awin wa ašë wo ɕi mnlilan. »

⁵⁷ Kê bayuday bašë ji na a wal mënt: « Lindo ka ka nšubal iñëen kañëen ašë ji iwi iwinuɕ Abraham! »

⁵⁸ Kê aji na baka : « Dɕupan na manjoonan, ji Abraham abi ado kawo, nji dwoo. »

⁵⁹ Bajej wal mënt mmlaak katapa, kê ašë mena apën ɕi *Katoh Kaweek ki Našibaɕi.

9

Pjeb pi nakuul i kabuka

¹ Yetu awo ɕi bgah ašë win ñiint alon ambukiɕ awo nakuul. ² Kê baɕašarul bašë hepara aji : « Najukan, we ukaan kê ñiint i abuka awo nakuul ba? In ajubanuɕ ba? Ul a këme bajugul? »

³ Kê Yetu ateem aji : « Mënt pɕuban pi nul pa këme pi bajugul, uko mënt uwo wo, iko inuura yi Našibaɕi ajaan ado ihilna iwinana ɕi a. ⁴ Wi unuur uhumuɕ, nwo i kado ulemp wi anyilnuɕ, utejan ubi wi nin ñaaj awoon aankhil ulemp. ⁵ Jibi nhumuɕ ɕi umundu, dwo bjeehi bi wa. »

⁶ Wi Yetu ajakuɕ haɕ, ašë tëfjër mboš anag akër ɕi kêš ki nakuul, ⁷ ašë ji na a : « Yaan iñowa du dko di meel di badoluɕ du Filowe. » (Filowe dawoon nayili.) Kê nakuul aya, aya añowa, ašë wuɕa, abi kawin win bnuura.

⁸ Bakintul na bañaan banjonuɕ kawina kê aji ñëhan baji wal mënt: « Mënt i ajaan aɕo bñëhan du i? »

⁹ Balon baji : « Ul a. »

Kê balon baji : « Mënt ul a, anaama naam. »

Ul kê ašë ji : « Nji a. »

¹⁰ Kê bašë hepara aji : « Ido do hum adoo kak awin ba? »

¹¹ Kê ateem aji : « Ñiint i bajaan bado Yetu añowanuɕ mboš na iŕuuɕ akërën ɕi kêš ašë ji na nji nya nñowa du Filowe, kê nya añowa, ašë bi kawin win. »

¹² Kê bašë ji na a : « Ñiint mënt awo ɕuɕ? »

Kê ateem aji : « Mëmmee. »

¹³ Bajej wal mënt ñiint añooɕ du *bafaritay. ¹⁴ Kê unuur wi Yetu ašaan añowan mboš na iŕuuɕ ajëbanaan nakuul kê ušë wo *unuur wi pnoorfën wi bayuday. ¹⁵ Uko waɕ ukaan kê bafaritay bahepar ñiint uko wi adoluɕ adoo win hênkuɕ. Kê ateem aji : « Akërën mboš ɕi kêš, kê nya añowa abi kawin win. »

¹⁶ Bafaritay balon kê bašë ji : « Ñaaj andoluɕ uko wi aanwo i Našibaɕi ɕiki aanji ɕaš uko wi bgah bajakuɕ ɕi uko wi unuur wi pnoorfën. »

Kê balon baji : « Hum di di ñaaj nado buɕaan ahilanuɕ kado iko iñonjarënaan mënt. » Baankak atiinkar wal mënt. ¹⁷ Wi wi bašaan aji kak na nakuul i bajëbanuɕ: « Kê

iwi, we wi iſalun aji awoo, wi adolonj k  ikak awin? »

K  aji na baka : « Awo *Naſupar Naſibaſi. »

¹⁸ Baanfiyaar k  abi wo nakuul aſ  win h nkun. Uko waſ ukaaſ k  badu bajugul. ¹⁹ Bahepar baka aji : « I awo abukan i? Ujoonan k  abuka buka awo nakuuli? Hum di di ahilanonj keeri awin? »

²⁰ K  bajugul bateem aji : « Nme k  awo abukun, akuſ ame k  abuka buka awo nakuul. ²¹ K  jibi adoli ado win h nkun, na anjebanulonj, n mmee. Nahepar na, awo naweek, aſupan b didi'ul. » ²² Bajugul baſiini hanj  iki baſi baweek biki baka, bantiinkarunj aji badook  aanaſ anjakunj kaſi Yetu awoonj *Krittu,  i *katoſ ka h anaani. ²³ Uko waſ ukaaſ k  bajugul baſi : « Awo naweek, nahepar na. »

²⁴ Bafaritay bakak adu  iinj ambiiſ awo nakuul aji na a : « D maan Naſibaſi, iſup manjooan! Un, nme k   iinj m nt awo nado bu aan. »

²⁵ K  aſ  teem baka aji : « M mme me awo nado bu aan, dmeha uko uloolan : dbi wo nakuul, aſ  win h nkun. »

²⁶ K  baſ  hepara aji : « we wi adoliinj? Hum di di adolonj k  ido kak awin? »

²⁷ K  ateeem baka aji : « Ddo bi  pan k  naandi ptiink n. We ukaaſ k  nakak anjal katiink? Wom nakak anjal kakak ba aſarul? »

²⁸ K  baſ  jun pkara aji : « Iwi iwoonj na aſar  iinj m nt ; un, nwo ba aſar *Moyit. ²⁹ Un nme k  Naſibaſi  iini na Moyit ; k  i, n mme dko di awoonun. »

³⁰ K  ateeem baka aji : « Uko waſ u onar ni : naamme dko di awoonun, k  aſ  dol n k  nkak awin! ³¹ Nme k  Naſibaſi aanji tiink bado bu aan, k  woli  aanaſ aji d mana abot ado uko wi anjalun aji tiink un m ntan. ³² Nin  aanaſ aambaan katiinka k  baſi  aanaſ alonj ajeban nakuul i kabuka. ³³ Woli  iinj m nt aawno lah i Naſibaſi, aankhil pdo nin uko ulonj. »

³⁴ K  bafaritay baſ  ji na a : « Ibuka abi wo wo bti  i bu aan aſ  ji ijukanun. » Wi wi ba aan adooka k  ap n  i katoſ ka h anaani.

³⁵ Yetu  iink k  badooka. Aya awina aſ  hepara aji : « Ifiyaar *Abuk  iinj i? »

³⁶ K  ateeema aji : « Naweek, in awoonj Abuk  iinj nhilna nfiyaara? »

³⁷ K  aji na a : « Iwina, ul ak iiniinj na iwi h nk. »

³⁸ Wal m nt k   iinj aſ  ji : « Ajugun, dfiyaari » aſ  n p ad mana.

³⁹ Yetu akak aji : « Nji dbi bi  i mboſ pa pway ſ, banwoonj baankwin bahilna bado kawin, bankwinunj bakak bakuul. »

⁴⁰ Bafaritay balonj banwoonj na a batiink uko wi aſupunj aſ  hepara aji : « Un kak, nwo bakuul i? »

⁴¹ K  ateeem baka aji : « Woli nawo lah bakuul, baankji naduknaanaa ; k  jibi najakunj aji nawin, nakeer nhum nduknaana. »

10

Uhoſ wi Nayafan na batani bi nul

¹ Yetu akak  iini aji : « Na manjooan d pan,  aanaſ anwoonj aaneejna pl man pi kampen aſ  lutna umban ulonj awo nakiij, nalat. ² Anneejnunj pl man k  aſ  wo nayafan i nkaneel. ³ Nayeſ aji haab ſa pl man, nkaneel n bot katiinka, aji du undoli  i katim ki wa kap nan bdig. ⁴ Woli ap nan nkaneel bti nwanwoonj ni nul, aji jot na kadun, n ſ  ka aſa  iki n yikr n pdiim pi nul. ⁵ Nkaneel m nt n ank ſ nin  aanaſ nampaſi, n ji n  p   p kaſi'a  iki n nyikr n pdiimul. » ⁶ Yetu ahoſ na baka hanj k  baſ  wo baamme uko wi anjalun p p baka.

⁷ Wi wi akaaſ  iini na baka aji : « Na manjooan, d pan nji dwoonj pl man pi nkaneel n k pnun. ⁸ Banjtonun kadun bti bawo bakiiij, na balat, k  nkaneel n anktiink baka. ⁹ Nji dwo pl man. Woli  aanaſ a  pna  i nji alunj kabuur, alunj kado kaneel kakak kap n kaſ  kaka uko ude. ¹⁰ Nakiij abi bi  aſ pa pkiij, kafaal, kabot ka ok tokan. Nji dbi pa ba aanaſ baka ubida, bakak batum na wa.

¹¹ « Nji dwo nayafan nanuura, anjaan awul ubida wi nul pa nkaneel ni tul. ¹²  aanaſ i balukunj luk k  abi byafan, anwoonj aawno ajug nkaneel, awinle u iinj aji  i kaduk n , u iinj kamob nlonj kaway ſ batani. ¹³ Aji do hanj  iki awo  aanaſ i balukunj luk pa abi alemp, aanji  aaf nkaneel. ¹⁴ Nji dwo nayafan nanuura, ame nkaneel ni naan, k  n bot ame' n ¹⁵ jibi Paapa ame' nunj k  mbot ame'a. Dwul ubida wi naan pa nkaneel ni naan. ¹⁶ Dka nkaneel nlonj njanwoonj n anwo  i kampen ki. N n m nt kak dwo i kaſij n , n alunj katiink pdiim pi naan. Batani baſ  bawo bboolan, nayafan abot awo aloolan. ¹⁷ Paapa anjal n  iki dwul ubida wi naan ; aſ  lunj kayeenk wa. ¹⁸ Nin  aanaſ aanji yeenk n ubida, nji  i uleef naan djaan kawul wa. Dka mn ina mi pwul wa, kakuſ kayeenk wa. Uko waſ wi wi Paapa a u' nunj pdo. »

¹⁹ N p nji Yetu aſupunj n ſu k  bayuday baankak  iinkar. ²⁰ Batum baſi : « Awo na un aayi, ayilaa. We ukaaſ k  naktiinka ba? »

²¹ K  balonj baſi : « N p nji n anwo ni  aanaſ anwoonj na un aayi. K  un aayi, uhil kahaab ſ bakuul k ſ i? »

 aanaſ i Yetu awoonj na manjooan

²² Ufettu unjaan uleſan unuwr wi *Katoſ Kaweek ki Naſibaſi kakaan akak ayiman uwo wal m nt du Yeru alem. Uwo  i wal wi ujon . ²³ Yetu a aay na Katoſ Kaweek ki Naſibaſi du dko di bajaan bado U aala wi *Falomonj. ²⁴ Bayuday babi afooya aſ  ji na a

: « Ibaa do kanooranun te lum ba? Woli iwo *Krittü, k̄tupun bañaan bti kame. »

²⁵ Kē Yetu ateem baka aji : « D̄tupan kē naanfiyaarēn. Iko yi n̄ji kadolun pa Paapa iyuuj kē dwo a ; ²⁶ kē an našē wo naanfiyaarēn ̄iki naanwo n̄kaneel n̄i naan. ²⁷ N̄kaneel n̄i naan n̄aji n̄atiink p̄diim pi naan ; dme n̄a kē n̄abot aji n̄ašašen. ²⁸ Dwul n̄a ubida wi mn̄to, n̄aankkeṭ nin kē nin alon aanktehēn n̄a. ²⁹ Paapa an̄tēmun iko mēnt̄ adēm apel iko bti. Nin alon aanhil kateh uko ulon ̄i iñen yi nul. ³⁰ N̄ji na Paapa n̄wo ñaan aloolan. »

³¹ Wal mēnt̄ kē bayuday bašē kak aṭij mnlaak p̄tapa. ³² Kē ašē ji na baka : « Ddo iko inuura iṭum kē nawini, iko mēnt̄ iwoona du Paapa, kahon ̄i ya kakaan kē nañal p̄tapēn mnlaak ba? »

³³ Kē bašē teema aji : « Mēnt̄ uko unuura ukaan kē n̄ktapu mnlaak, ikar kar Našibaṭi ukaan, iwo ñaan najēn ̄añ ašē jej bkowu aṭu Našibaṭi. »

³⁴ Kē Yetu ašē teem baka aji : « Jēm Našibaṭi aji ̄i ulibra wi nul : “D̄ji : Nawo bašibaṭi?”³⁵ »

³⁵ N̄me kē ñaan aanhil plaṭ uko umpiitaniin ̄i Ulibra wi Našibaṭi. Kē wi aduun biki uṭup wi nul uk̄t̄iniyaanun aji bašibaṭi, ³⁶ we ukaan kē n̄aji dkar Našibaṭi Paapa wi n̄jakun aji dwo Abukul, n̄ji i adatuñ ayil ̄i umundu. ³⁷ Woli mēnkdo iko yi Paapa ajaan ado, nawutan kafiyaarēn. ³⁸ Kē woli ddo ya, woli naando fiyaarēn, nafiyaaran iko yi n̄jaan kado, nahilna nayikrēn uloolan kē Paapa awo ̄i n̄ji, kē n̄ji mbot awo ̄i Paapa. »

³⁹ Bakak ado na pmob Yetu, kē ašē buur baka.

⁴⁰ Akak aya du plut pi bdēk bi Jordan, du dko di *Yowan abiiñ abattaaraan, aṭo da.

⁴¹ Bañaan batum babi du a aji : « Yowan aandiiman nin uko ulon uñon̄arēnaan, kē uko bti wi aṭupun ̄i ñiint̄ i ušē jooan. »

⁴² Bañaan batum bafiyaara ̄i dko di awoon mēnt̄.

11

Pkeṭ pi Lataar

¹ Ubi ka ñiint̄ alon ammaakun i katim kawoon Lataar. Abi wo du ufēṭ wi Betani ul na Mariya na Marta baweekul baat. ² Mariya abiiñ ajees ukēra ulil p̄tēkēñ ̄i ihoṭ yi Ajugun abot awent ya na uwel wi nul. Lataar aṭa Mariya mēnt̄ amaañun hēnk. ³ Baat batēb bañaarun bukun bayil alon du Yetu, kē aya ji na a : « Naweeek, nanohu i imaganun amaaki. »

⁴ Wi Yetu atiinkun uko mēnt̄ ašē ji : « Pmaak pi Lataar paankfiña, amaañ maak bañaan bahilna bawin mndēm mi Našibaṭi, na mi Abukul. » ⁵ Yetu amagan bi Marta, Mariya, na Lataar aṭa baka. ⁶ Kē wi ašaan aṭiink pmaak pi Lataar, aṭo dko di awoon

n̄nuur n̄tēb kak, ⁷ abaa ji na baṭašarul : « Najoh n̄kak utaak wi Yuda. »

⁸ Kē bašē teema aji : « Najukan, du n̄nuur n̄antēpun, bayuday banal katapu mnlaak kafin, kē išē n̄al pkak da. »

⁹ Kē ašē ji na baka : « Kapēna nfa te utaaal n̄woori n̄aanwo iñeen na n̄tēb i? An̄kpoṣun na p̄nak aanji hubta ̄i uko ulon ̄iki aji win bjeehi bi umundu wi. ¹⁰ Kē anšaan aji poṣ na utejan, aji hubta ̄iki bjeehi baanwo ̄i a. »

¹¹ Wi Yetu aṭupun baka uko wun ašē kak aji : « Lataar nanohun an̄oyēnt̄i, kē n̄šē ya kahuma. »

¹² Baṭašarul kē bateema aji : « Ajugun, jibi ak̄noyēñun n̄oyēnt̄ ̄añ, akeer ajeb. »

¹³ Yetu aṭiiniyaan uko wi pkeṭ pi Lataar kē bašē nun kē aji Lataar an̄oyēnt̄ n̄oyēnt̄. ¹⁴ Kē ašē jint̄elēs baka b̄tup aji na baka « Lataar akeṭi. ¹⁵ Dilan pa an, wi nwoon mēmmaar pkeṭ pi nul, nahilna nafiyaarēn. Nabiin n̄ya du a. »

¹⁶ Kē Toma, i bajaan badu kbet, ašē ji na baṭašar Yetu bandukiin : « Nabiin kak n̄ya, n̄hilna n̄keṭ na najukan i n̄ja. »

Yetu awoon pnaṭa ̄i pkeṭ

¹⁷ Wi Yetu abanun, aṭēnk kē udo bi do n̄nuur n̄baakēr wi bamoyun Lataar. ¹⁸ Ufēṭ wi Betani uunlowiir na Yerutaalem, uya pban n̄kilometēr n̄wajanṭ ; ¹⁹ kē bayuday batum bašē bi pwin bi Marta na Mariya na puum pi aṭa baka kabot katēñtēn baka. ²⁰ Wi Marta atiinkun kē Yetu aṅogi, ašē naṭa kaya kayit na a, kē Mariya ašē duka aṭo du katoh.

²¹ Marta aji na Yetu : « Ajugun, woli iwo lah ̄i, aṭa naan aankkeṭ! ²² Kē n̄šē me kē ̄i dko di n̄woon ̄i hēnkun, uko bti wi ik̄ñehanun Našibaṭi, awulu wa. »

²³ Kē aji na a : « Aṭa'u anaṭa ̄i pkeṭ. »

²⁴ Kē akak aji na a : « Dme kē ̄i uba umundu, wal wi bañaan bti baknaṭiin ̄i pkeṭ, ul kak anaṭa ̄i pa. »

²⁵ Kē akak aji na a : « N̄ji dwoon pnaṭa ̄i pkeṭ, n̄ji kak dwoon ubida. Anfiyaarnun, woli adoo keṭ, alun kaka ubida. ²⁶ Kē ñaan ankaan ubida abot afiyaarēn nin aankkeṭ. Ifiyaar uko wañ i? »

²⁷ Kē ateema aji : « Aa Ajugun, dfiyaar kē iwoon *Krittü Abuk Našibaṭi, anwoon i pbi ̄i umundu wi. »

Nwooni n̄i Yetu

²⁸ Wi Marta aṭiiniñ han, ašē ya du Mariya i bañaarun ahoopata aji : « Najukan abii, adu'u. » ²⁹ Wi Mariya atiinkun uko wañ ašē naṭa ataran apēn aya du Yetu. ³⁰ Kē Yetu ašē wo aandoib neej du ufēṭ ahum du dko di ayitiiraanun na Marta. ³¹ Wi bambiin awo ̄i katoh na Mariya atēñtēna bawinulun kē ataran apēn, baṭaša anun kē aya n̄wooni du bhēr.

³² Wi Mariya abanun du dko di Yetu awoon, awina, ašë jot ti ihoṭul aji na a : « Ajugun, woli iwo lah ti, aṭa naan aankkeṭ. »

³³ Yetu awina kē akwooni ul na bañaan bangakanderun na a kē uko mēnt ušë de'a maakan. ³⁴ Ahepar baka dko di bamoyun Lataar, kē baji na a : « Ajugun taşun, nya kayuuju da. » ³⁵ Kē Yetu ašë wooni.

³⁶ Bañaan balon kē bašë ji : « Natenan jibi anjaluli. »

³⁷ Balon ti baka kē bašë ji : « Ul anjebanun nakuul, aanhil lah kaneenan Lataar akeṭ i? »

Pnaṭa ti pkeṭ pi Lataar

³⁸ Uko mēnt ukak ade Yetu maakan kē ašë ya du bhër, bajël jël bhër mēnt ti prkuṭ, kē plaak paḍëtnun ba. ³⁹ Yetu aji : « Napënaan plaak. »

Marta naweek Lataar kē ašë ji na a : « Ajugun, ajun pṭëkëñ, udobi do ṅnuur ṅbaakër ni amoynaani. »

⁴⁰ Kē ateema aji : « Mēnjaku aji woli ifiyaari kwin mndëm mi Naşibaṭi i? »

⁴¹ Bapënan plaak, kē Yetu ašë kat kēş du baṭi aji : « Paap, dbeebu wi itiinknuṭ. ⁴² Dme kē ṅnuur bti iji ktiinkën, kē nşë ṭiini haṅ pa bañaan banfooyun bahil bafiyara kē iwi iyilnuṭ. »

⁴³ Wi aṭiiniṅ haṅ ašë huuran maakan aji : « Lataar, pënan! » ⁴⁴ Kē ankeṭun apën kē ihoṭ na iñen itaayana na ilëmënt, kē bkow babooṭan na blaañ. Yetu aji na baka : « Nataayëşana, naşë nawuta aya. »

⁴⁵ Bayuday batum bambiin du uko Mariya abot awin uko wi Yetu adolun, bafiyaara. ⁴⁶ Balon kē bašë ya du *bafaritay pṭup baka uko wi adolun. ⁴⁷ Kē Baṭeṅan baweek na bafaritay bašë duur du uruha wi baka ašë ji : « we wi ṅbaan ado ba? Niint i aji do iko iñonarënaan itum. ⁴⁸ Woli ṅwuta kē akdo iko yi akdolun yi, bañaan bti kafiyaara, baromeṅ babi tok dko dyimanaan di nun na utak wi nja. »

⁴⁹ Alon ti baka i katim kawoon Kayif anwoon uşubal mēnt naşih i baṭeṅan aji na baka : « Naamme nin uko ulon! ⁵⁰ Naanwin kē uko mēnt uwo unuura pa an i? Nñan aloon akeṭar bañaan bti. Hënk başë bawut pṭok utaak bti. » ⁵¹ Uko wi Kayif aṭṭupun uumpëna ti a ; kē jibi awoon uşubal mēnt naşih i baṭeṅan, aṭup ji Naṭupar Naşibaṭi kē Yetu akeṭar bayuday bti. ⁵² Mēnt pa bukal ṭañ baka, ma pyitrën babuk Naşibaṭi bti banwayşërun bawo baloolan.

⁵³ Unuur mēnt wi wi baweek biki bayuday bajunun pla pfiṅ Yetu. ⁵⁴ Ukaṅ kē aṭañan pdo kaya kabi ti ptoof pi bayuday. Aya du

utaak ulon uññoṅun *pndiiş du ubeeka wi Efrayim, aṭo da na baṭaşarul.

⁵⁵ *Ufettu wi Mbuur wi bayuday uñogi kē bañaan batum başë woona ṅfëṭ ni baka abi ti Yerutalem kado bañow ji ufettu ubi uban. ⁵⁶ Bala Yetu, kē wi bawoon du *Katoḥ Kaweek ki Naşibaṭi andoli aji hepar atëṅul me aşal kē abi ti ufettu. ⁵⁷ Kē *baṭeṅan baweek na *bafaritay başë ji ñañ awinle Yetu awo i kaṭup baka bahilna bamoba.

12

Du Betani

(Maci 26.6-13; Markut 14.3-9)

¹ Wi *Ufettu wi Mbuur udukiin ṅnuur paaj, Yetu aban Betani, di Lataar i abiin anaṭan ti pkeṭ afëṭun. ² Badu da Yetu pyoban, Marta awo ti ulemp, kē Lataar ti uleeful aṭo na Yetu. ³ Mariya ajeṅ ptoof pi ulitru wi ukëra ulon ulil pṭëkëñ untamun maakan *, akër ihoṭ yi Yetu abot awent ya na uwel wi nul. Kē pṭëkëñ plil pun paniink katoḥ.

⁴ Kē Yuda Itkariyot, anwoon alon ti baṭaşar Yetu, ankiin kawaapa, ašë ji : ⁵ « we ukaṅ kē baanjeṅ ukëra utam maakan wi awaap, unwoon itaka itum†, awul ya bajuuk ba? » ⁶ Aankṭiini ṭiini haṅ ṭiki aṅal bajuuk, aṭiini ṭiini ṭiki awo nakiiṅ. Kē jibi awoon nahank itaka yi bi Yetu na baṭaşarul, aṭaal pdo kajeṅ itaka yi baṭu'u luṅ phank kalempaşaana. ⁷ Yetu kē ašë ji na a : « Wutana : ado do haṅ pa unuur wi bakluṅ kaṭu'en du bhër. ⁸ Bajuuk bawo na an ṅnuur bti, kē nji kē nşë wo mēnkwo na an ṅnuur bti. »

⁹ Wal mēnt bañaan batum babi, wi batiinkunṅ kē Yetu awo da. Baambi ṭañ pa pwin Yetu, bakak aṅal kawin Lataar i anaṭanun ti pkeṭ. ¹⁰ Kē *baṭeṅan baweek başë tiinkar aji bafin Lataar kak, ¹¹ ul akaṅ kē bayuday batum bakak afiyaar Yetu aduk baṭeṅan baweek.

Uneeṅ wi Yetu du Yerutalem ji naşih

(Maci 21.1-9; Markut 11.7-10; Luk 19.35-38)

¹² Wi unuur ujintun, bañaan batum maakan bambiin *Ufettu wi Mbuur du Yerutalem batiink kē baji Yetu abi ufettu. ¹³ Bajëṅ ikën yi mñaak ašë pën abi pkita, ahuuran aji :

« *Hotana!*

Bnuura nuura ti ankmbiin ti katim ki Ajugun, naşih i Itrayel. »

¹⁴ Yetu awin ubuuru umpoṭi ašë dapa wa, jibi upiitaniin aji :

¹⁵ « *Nawutan kaṭënk, an babuk *Fiyor:*

Tenan, naşih i nan abi awi, adapa ubuuru umpoṭi. »*

* 12:3 Ukëra ulon: Baji badu ukëra mēnt nardu, uwo ukëra ulil maakan wi bapënanaanun ti bko blon. † 12:5 Itaka itum : Ilij na baluk bi uşubal. ✧ 12:13 Kañaam 118.25-26. ✧ 12:15 Takariya 9.9.

¹⁶ Uko mēnt baṭaṣarul baanyikrēn wa wal mēnt. Kē wal wā mndēm mi Yetu mambiin awinana kē baṣē leṣ kē iko mēnt bti ipiitana ṭi a ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi kē babot adola ya.

¹⁷ Bañaan bambiin awo na Yetu wi abiin adu Lataar du bhēr anaṭana ṭi pkeṭ bawo ṭi pkakalēs uko wi bawinun. ¹⁸ Bañaan batum batiink uko uñoṛarēnaan wi adolun, ukaan kē babi pwina. ¹⁹ *Bafaritay bawo ṭi phooṭaṭer wal mēnt aji : « Nawin kē nṅnhilan da nin uko ulon; bañaan bti bawo ṭi pṭaṣa. »

Bagrek banjalun pwin Yetu

²⁰ Banwoon baanwo bayuday[†] balon bawo wal mēnt ṭi bambiin pdēman Naṣibaṭi ṭi wal wi *ufettu wi mnjeeh. ²¹ Baya du Filip anwoon i ubeeka wi Bettayida du utaak wi Galilay aṣē ji na a : « Naweeek, nṅal kawin Yetu. » ²² Filip aya aṭup Andre, kē bukal batēb baya aṭup Yetu.

²³ Kē Yetu aṣē ji : « Wal ubani, wi baklun kawin mndēm mi *Abuk Niiṅ. ²⁴ Na man-joonan, dṭupan, woli pbuk pi maaj panjotun ṭi mboṣ paankeṭi, paṭo ploolan ; bē woli pakeṭi paji pawul mbuk mntum. ²⁵ Nāan anjalun ubida wi nul awaan wa, kē anwoon aankdēman ubida wi nul ṭi mboṣ alun kaka ubida unwoon uunkba. ²⁶ Woli ṅaṅ anjal plemparaan, awo i kaṭaṣēn ; hēnk, dko di nji kawoon, ul kak alun kawo da. Woli ṅaṅ alemparaan, Paapa kadēmana.

²⁷ « Hēnkun uhaaṣ wi naan uṭēla ṭēlaa, kē we wi nji kajakun? Dwo i kaji na Paapa abuuranaan ṭi wal wi i? A-a, uko war ukaan kē mbii. ²⁸ Paap, dolan bañaan bawin kē katimu kadēmi! »

Kē pdiim paṣē pēna baṭi aji : « Ddo bi dēman ka akak alun kadēman ka. » ²⁹ ṭi bañaan batum banwoon da atiink pdiim, balon baji batiink kamparantant, kē balon baji uwanjut uṭiiniin na Yetu.

³⁰ Kē Yetu aṣē kak aṭiini na baka aji : « Mēnt nji dkaan kē pdiim pan patiinkanaa, an baka. ³¹ Hēnkun wal wi Naṣibaṭi akyuun unumdu wi kē uduknaanaa ubani, hēnkun bawalan *Fatana, naṣih i umundū wi afēla bdiḡ. ³² Kē nji, wal wi nji kadeejaniiṅ[§], dpul bañaan bti babi ṭi nji. » ³³ Yetu aṭup ṭup wal mēnt jibi akbiin kakeṭ. ³⁴ Bañaan bateema aji : « Njuk ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi kē *Krittu aṭo te mnto. Hum di di ihilanun kaji *Abuk Niiṅ aṭo i kadeejana? In awoon Abuk Niiṅ ba? »

³⁵ Kē Yetu aji na baka : « Bjeehi bahum nwo na an nṅwal nṅtiinku. Nadoon kapoṣ wi nahumun nwo na bjeehi, kaṭi bdēm babi bawunan : Ankoṣun ṭi bdēm aanji me dko

di akyaan. ³⁶ Wi nahumun nwo na bjeehi, nafiyaarēn ba nahilna nawo bañaan biki bjeehi. » Hēnk di di Yetu aṭiiniin aṣē ya na bgahul, aya amena baka.

Ppok pfiyaar Yetu

³⁷ Yetu ado iko itum iñoṛarēnaan ṭi kadun ki bañaan, kē bawoha wo baanfiyaara. ³⁸ Kē hēnk di uko wi *Itayi *Naṭupar Naṣibaṭi ajakun udolaniin, aṭiini aji :

« Ajugun, in afiyaarun uṭup wi nun? »

In i Ajugun adiimanun mnhina mi nul? »*

³⁹ Itayi akak aṭup uko unkayi kē bañaan mēnt baanhil pfiyaar. Aji :

40 « Naṣibaṭi adē baka kēs

adēnētan baka nṅhaaṣ

kēs ki baka kahilna kawo kaankwin,

nṅhaaṣ nji baka nṅawut kayikrēn.

Hēnk baankkak ṭi nji njeban baka. »*

⁴¹ Itayi aṭup haṅ ṭiki awin mndēm mi Yetu abot aṭiiniyaan uko wi nul.

⁴² Kē ṭi wal mēnt kak baṭum ṭi baweeek biki bayuday bafiyaar Yetu, kē bafaritay baṣaan aka kē baanyuuy wa, bawutna kadook baka du *katoh kañehanaani. ⁴³ Bahokan pwinana bnuura ṭi bañaan apel pwinana bnuura du Naṣibaṭi.

⁴⁴ Yetu ahuran aji : « Nāan anfiyaarun, mēnt nji ṭi uleef naan ṭaṅ i i afiyaarun, afiyaar kak anyilun. ⁴⁵ Kē nāan anwinnun awin anyilun. ⁴⁶ Dbi ṭi umundu ji bjeehi, nāan anfiyaarun awutna kaduka du bdēm.

⁴⁷ « Woli nāan atiink nṅup nji naan aṣē wo aammēban nja, mēnt nji kajakun aduknaanaa. Mēmbi bi pwayeṣ umundu kaji uduknaanaa, dbi bi pbuuran wa. ⁴⁸ Kē nāan ampoknuy awo aandi ptiink nṅup nji naan aṣē duknaana : nṅup nji nji nṅupun njalun kadi-iman kē aduknaanaa ṭi unuur ubaañsaani. ⁴⁹ Mēnt nji ṭi uleef naan dṭupun, Paapa anyilun aṭupun uko wi nwoon kaṭup na jibi nwoon kaṭup wa. ⁵⁰ Dme kē uko wi aṭun pdo uji uñoṭ nāan du ubida wi mnto. Hēnk, uko wi nji kaṭiiniyaanun, dji kaṭup wa jibi Paapa ajakun nṅiiniyaan wa. »

13

Yetu aṅow ihoṭ yi baṭaṣarul

¹ *Ufettu wi Mbuur uñoḡi, kē Yetu ame kē wal wi pduk umundū wi kakak du Naṣibaṭi Aṣin ubani. Kē jibi anjalun baṭaṣarul banwoon ṭi umundū, hēnk di anjalun baka te wal ubaañsaani.

² Yetu na baṭaṣarul bawo ṭi pde kañah, kē Untaayi Uweek uṣē do bi neeṭ ṭi *Yuda, abuk Timon Itkariyot, kē akten jibi akdolun kadoo kawaap Yetu. ³ Yetu ame kē Aṣin aṭu iko bti ṭi iñen yi nul, abot ame kē awoona du Naṣibaṭi akuṭ akak du a. ⁴ Wi wi aṣaan anaṭa, awohēs

[†] 12:20 Banwoon baanwo bayuday : Bañaan biki baṭiiniyaanun ṭi bawo bagrek. [§] 12:32 Wal wi nji kadeejaniiṅ uwoon; Wal wi nji kadeejaniiṅ ṭi Krut. Natanan kak ṭi Yowan 3.14-15. * 12:38 Itayi 53.1. * 12:40 Itayi 6.9-10.

kamiša, atan blaañ ti blank, ⁵ ajej meel ațu ti ubaaidu așe jun pñow ihoț yi bațașarul awent ya na blaañ bi atanuț ti blank.

⁶ Abi aban ti Fimoņ Piyeer, kē uņ așe jaka aji : « Ajugun, iwi, kañowēn ihoț? »

⁷ Kē ateema aji : « Uko wi nji kadolun hēnk, iimme wa, ilun kame wa. »

⁸ Kē ateema aji : « Nin iinkñowēn ihoț! »

Kē aji na a : « Woli mēññowu ihoț, iinkwo ti banwoon biki naan. »

⁹ Kē așe ji na a : « Ajugun, kwut kañowēn ihoț țai, ñowaan kak iñen na bkow! »

¹⁰ Kē ateema aji : « Aññowiiñ aankak anuma kañowa ; awo najiñt bti. Ihoț țai yi awoon kañow. An kak nawo bajiñt, așe wo mēñt an bti baka. » ¹¹ Na manjoonan Yetu ame ankmbiñ kawaapa, ukaañ kē aji mēñt bukal bti bajiñtuñ.

¹² Wi abaañ pñow baka ihoț, akak awohara kamiša ațo așe ji na baka : « Name uko wi ndolanañ hēnk i? » ¹³ Naji naduēn kaji Najukan kaji Ajugun ; nafañ, dwo a. ¹⁴ Woli nji Ajugan na Najukan dñowan ihoț, an kak nawo i kado kañowar ihoț. ¹⁵ Ddo do hañ adiimanaañ, an kak nado kado jibi ndolanañ. ¹⁶ Na manjoonan, dțupan, nalemp aambaañ kapel i aklemparuñ, kē nayili aampel anyilulun. ¹⁷ Name hēnkun iko yañ, woli nado ya, nawo ti mnilan. ¹⁸ Mēñt an bti biki nji kațiiñyaanuñ. Dme biki nji ndatuñ bnuura, kē uko umpiitaniñ ti Ulibra wi Nașibați ușe wo i kadolana :

Ñaañ anțooñ na nji ade

akak așoorēn. *

¹⁹ « Dțupan hēnkun ji uko mēñt ubi udolana, nahilna woli uko mēñt ulun adolana name kē nji *dwoon anwoon. ²⁰ Na manjoonan, dțupan, anyeenkun ñaañ i nji nyilun, ayeenkēn ; kē anyeenkun, ayeenk anyilun. »

Pneeji Fatana ti Yudat

(Maci 26.20-25; Markut 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Wi Yetu ațiiñiñ hañ aba, ușalul uțela țela maakan kē așe ji : « Dțupan, na manjoonan, aloñ ti an aluñ kawaapēn. » ²² Bațașarul bawo ti ptenar țiki baamme ahon țiki baka i i ajakun. ²³ Aloñ ti bațașarul, i amaganuñ ațo akab ti a. ²⁴ Fimoņ Piyeer ado na kañen aji na a ahepara ñaañ mēñt. ²⁵ Kē uņ ajuț ti Yetu așe hepara aji : « Ajugun, in ul a ba? »

²⁶ Kē ateem aji : « I nji kawulun kapoom ki nji katoopun ti pot a. » Ajej wal mēñt kapoom atoop ti pot awul *Yudat, abuk Fimoņ Itkariyot. ²⁷ Wi ayeenkun ka, kē *Tatana așe neej ti a. Wi wi Yetu așaan aji na a : « Uko wi iwoon i pdo, țaraan ido wa. » ²⁸ Kē nin aloñ ti banwoon da așe wo aamme uko unkayi kē ajaka hañ. ²⁹ Jibi Yudat awoon anjaañ ahank itaka, batum bașal aji aji ji

na a aya anug iko yi banumiñ pa ufettu, kēme awul bajuuk uko ulon. ³⁰ Wi ayeenkun kapoom kuñ așe pēn ; utejan uban wal mēñt.

Uko uhalu wi pdo

³¹ Wi Yudat apēnuñ kē Yetu așe ji : « Hēnkun mndēm mi *Abuk Niiñt manwinana, kē mndēm mi Nașibați mankak awinana ti a. ³² [Kē woli mndēm mi Nașibați manwinana ti a,] Nașibați akak adiiman ul ti uleeful mndēm mi Abukul, ado uko mēñt hēnkun. » ³³ An bubuk naan, dwo na an ŋwal ŋntiinku țai. Naluñ kado kala'ēn, kē nșe țupan uko wi nțupun bayuday bandukiñ; naanhil pya dko di nji kayaan. ³⁴ Dțupan uko uhalu wi nawoon i kado kado : Nañaladan, aa, jibi nji nñalanañ, nañaladan hañ. ³⁵ Woli nañaladi, bañaañ bti bayikrēn wal mēñt kē nawo bațașaraan. »

³⁶ Fimoņ Piyeer aji na a wal mēñt : « Ajugun, iya țuñ ba? »

Kē ateema aji : « Dko di nji kayaan, iinhil kațașēn da hēnkun, ilun kabi da. »

³⁷ Kē așe ji na a : « Ajugun, we ukaañ kē mēñhil pțașu da hēnkun ba? Woli udoo wo nekē pa uko wi nu, nji wi! »

³⁸ Kē ateema aji : « Kē iji ilun kakeț pa uko wi naan? Dțupu na manjoonan : Ji uguk udo kahaan nța, ipok nyaas ŋwajant kaji iimme'ēn. »

14

Yetu : Bgah banjaañ bațij du Așin

¹ Yetu akak aji na bațașarul : « Nawutan kahaajala. Nafiyaarēn Nașibați nakuț nafiyaarēn. ² Du katoh ki Paapa, dko dawo da adēm. Dya kabomanan dko da. Woli uunjoonan lah, mēnkțupan wa. ³ Kē woli dbi ya abomanan da dko, kașe kakaran kațijan nañogēn nahilna, dko di nwoon, nawo da kak. ⁴ Kē dko di nji kayaan, name bgah byaani da. »

⁵ Kē Tooma așe ji na a : « Naweeek, wi ŋwoon ŋemme dko di ikyaan, hum di di ŋkmeen bgah byaani da ba? »

⁶ Kē Yetu ateema aji : « Nji, dwoon bgah, manjoonan na ubida. Nin ñaañ aankya du Nașibați Paapa bē aantēpna ti nji. ⁷ Woli name'ēn, naluñ kame Nașibați Paapa kak ; nado me'a hēnkun akuț awina. »

⁸ Kē Filip așe ji na a : « Ajugun, diimanun Nașibați Așin nja, uko mēñt ukēșun. »

⁹ Kē aji na a : « Filip, djon na an ti maakan, kē ișe wo iimme'ēn te hēnkun. Ñaañ anwinnun, awin Nașibați Paapa. Hum di di ihilun kaji : “Diimanun Nașibați Așin nja?” ¹⁰ Infiyaar kē dwo ti Paapa, kē abot awo ti nji i? Nțup nji nji kațupun ŋaanwoona ti nji, Paapa anwoon ti nji akdolun ulemp wi nul. ¹¹ Nafiyaaraan woli dțupan aji : “Dwo ti Paapa kē Paapa akuț awo ti nji.” Kēme

nafiyaaraan ŋiki nawin iko yi nji kadoluŋ.
¹² Na manjoonan dŋupan, ŋaanaŋ anfiyaarnuŋ,
 aluŋ kado kak iko yi nji kadoluŋ. Adoo luŋ
 kado indemuŋ apel ya ŋiki dya du Paapa.
¹³ Ké uko wi nakluŋ kaŋehan ŋi katim ki
 naan, ddo wa. Hénŋ ŋi iko yi Abukul akdoluŋ
 mndém mi Naŋibaŋi Paapa manhilna man-
 winana. ¹⁴ Woli naŋehan uko uloŋ ŋi katim
 ki naan, kaluŋ kado wa. »

Kahoŋ ki ubi wi Uhaaŋ wi Naŋibaŋi

¹⁵ Yetu akak aji : « Woli naŋalén, naluŋ
 kaméban iko yi njakananŋ nado kado. ¹⁶ Nji
 nŋé luŋ ŋehan Paapa awulan Naŋénkar alonŋ
 ahilna awo na an te mnto : ¹⁷ an mēntan
 awoŋ Uhaaŋ wi Manjoonan wi umundu
 uwoŋ unhil pyeenk ŋiki unwin wa abot
 awo uunyikrén wa. An, name wa ŋiki uŋogan
 akuŋ aluŋ kawo ŋi an.

¹⁸ « Mēnkdukan bajinŋ, dluŋ kabi du an.
¹⁹ Uduka ntiinku, umundu uŋé uwo unkak
 awinén. Ké an naŋé luŋ kawinén. Dka
 ubida, ukaŋ ké an kak nakluŋ kaka wa.
²⁰ Unuŋ mēnt, nayikrén ké dwo ŋi Paapa, ké
 an nawo ŋi nji, ké nkuŋ awo ŋi an. ²¹ ŋaanaŋ
 ammēbanuŋ iko yi njakuŋ abot ado ya, uŋ
 mēntan aŋalanuŋ. Ké anŋaŋ aŋalén, Paapa
 aluŋ kaŋala ; nji kak mbot nŋala, nŋé ndo
 amē'n. »

²² Yudaŋ ké aŋé ji na a (mēnt Yudaŋ Itkariyot
 akŋiiniŋ ŋi) : « Naweeŋ, we ukaŋ ké ikdo un
 ŋaŋ nme'u, ké umundu uŋé wo unukme'u? »

²³ Ké Yetu ateema aji : « Woli ŋaanaŋ aŋalén,
 amēban nŋuŋ nji naan, Paapa akak kaŋala, nŋé
 bi du a, kakuŋ kaŋo du a. ²⁴ ŋaanaŋ anwoŋ
 aanaŋalén, aankmēban nŋuŋ nji naan ; ké uŋuŋ
 wi naan uŋé wo unwoona du nji, uwoona
 du Paapa anyilnuŋ. ²⁵ Dŋupan uko wi, wi
 nhumuŋ na an. ²⁶ Ké Naŋénkar, *Uhaaŋ wi
 Naŋibaŋi wi akluŋ kayil ŋi katim ki naan, uluŋ
 kajukanan iko bti kabot kaŋeŋanan iko yi
 nŋupanaŋ bti. ²⁷ Ddukanan bnuura, bnuura
 bi naan bi bi nji kawulanaŋ. Bnuura bi
 njaan kawul baanknaam na bi umundu
 ujaan uwul. Uhaaŋ wi nan uwutan kaŋaa-
 jala kéme kalénk.

²⁸ « Natiink uko wi njakananŋ : dya, dluŋ
 kakak ŋi an. Woli naŋalén, naluŋ kalilan
 ŋi pya pi naan du Paapa, ŋiki Paapa adém
 apelén. ²⁹ Dŋupan uko mēnt hēnkunŋ ji ubi
 udo kaban, nahilna woli ubii nafiyaar.
³⁰ Mēnkak aŋiini iko itum na an, ŋiki *naŋih i
 umundu wi abi. Aanhilanaan nin uko uloŋ,
³¹ ké umundu uŋé wo i kame ké dŋal Paapa
 abot aji kado jibi Paapa ajakuŋ ndo kado.
 Nanaŋiini, nawulan nŋya na bgah bi nja. »

15

Bko banjaan badolna ubiŋu

¹ Yetu akak aji : « Nji dwoŋ bko bi mbuk
 manjaan mandolna ubiŋu na manjoonan,
 ké Paapa ajaan alemp ŋi uwoorta. ² Kanah

kanwoŋ ŋi nji aŋé wo kaambuki, aji fal ka,
 ké kambukuŋ, aji heent ka bnuura kahilna
 kabuk kak maakan. ³ Uŋuŋ wi nji nŋupanaŋ
 udo bi jinŋanan jinŋan ji kanah ki baheen-
 tuŋ. ⁴ Namēbanaan jibi mmēbanaanŋ. Jibi
 kanah kajaan kawo kaaŋi kahil pbuk woli
 kaanwo ŋi bko, hēnk di di nawooŋ kak naan-
 hilan kawul mbuk woli naammēbanaan.

⁵ « Nji dwoŋ bko banjaan badolna ubiŋu
 ; an ké naŋé wo inah. ŋaanaŋ ammēbanaanuŋ,
 ké mbot amēbana, an mēntan aji wul mbuk
 mntum. Nalowénle naankhinan pdo nin uko
 uloŋ. ⁶ Woli ŋaanaŋ aanwo na nji, aji fēlana ji
 kanah, kaji kakay. Inah itēnt kunŋ mēnt baji
 bajeŋ ya kafē du bdo, iyik.

⁷ « Woli namēbanaan abot amēban nŋuŋ nji
 naan nahil kahepar uko wi naŋaluŋ kaka
 wa. ⁸ Woli nawul mbuk mntum, nawo
 baŋaŋaraan na manjoonan, uko mēnt yuuŋ
 mndém mi Paapa.

⁹ « Jibi Paapa aŋalanuŋ, hēnk di di nkaanŋ
 aŋalan. Nadukiin nŋuur bti ŋi uŋal wi naan.
¹⁰ Woli nado iko yi njakananŋ nado, nawo ŋi
 uŋal wi naan, jibi nji ndoluŋ iko yi Paapa
 ajakuŋ awo ŋi uŋal wi nul. ¹¹ Dŋupan uko
 wi, mnlilan mi naan manhilna manwo ŋi
 an, hēnk mnlilan mi nan manwo mnweek
 maakan. ¹² Uko wi nji kajakananŋ nado wii
 wi : Naŋaladan jibi nji nŋalanaŋ. ¹³ Uŋal
 undēmnuŋ uwo pwul ubida wi ŋaanaŋ pa
 banohul. ¹⁴ Nawo banoh naan woli nado
 uko wi njakananŋ nado.

¹⁵ « Mēnkak ado kadolan balempar naan,
 nalemp aanji me uko wi ajugul ajaanŋ ado.
 Ké nŋé du'an banoh naan ukaŋ ké nji
 kaŋupan uko bti wi ntiinkunŋ du Paapa.
¹⁶ Mēnt an nadatnuŋ ; nji ddatanaŋ abot
 aŋu'an ulemp wi pya pŋuŋ Uŋuŋ Ulil Un-
 uura kabot kawul mbuk mntum, mbuk mēnt
 mambot manŋo. Wal mēnt, uko wi nakluŋ
 kahepar Paapa ŋi katim naan, awulan wa.
¹⁷ Uko wi nji kaŋu'anaŋ pdo uwo naŋalad. »

Pŋoor pi umundu uŋooruŋ Yetu na baŋaŋarul

¹⁸ Yetu akak aji na baŋaŋarul : « Woli
 umundu uŋooran, nameen ké uŋoorén ji
 ubi udo kaŋooran. ¹⁹ Woli nawo lah biki
 umundu, uŋalan ŋiki nawo biki wa ; ké
 naŋé wo naanwo biki umundu ŋiki ddatanaŋ
 apēnan ŋi wa, ukaŋ ké umundu uŋooran.
²⁰ Naleŋan uko wi mbiinŋ aŋupan : “Nalemp
 aambaanŋ kapela i aklemparuŋ.” Woli ba-
 hajaranan, an kak baluŋ kahajaranan ; woli
 batiink uŋuŋ wi naan, bakak katiink uŋuŋ wi
 nan.

²¹ « Iko mēnt bti nji kaŋuun badolan ya, ŋiki
 baamme anyilnuŋ. ²² Woli mēmbi lah, awo
 mēntiini na baka, baankduknaana, ké baŋé
 wo hēnkunŋ baanka uko uŋuŋ ŋi pekadu di
 baka. ²³ ŋaanaŋ anŋooruŋ akak aŋoor Paapa.
²⁴ Woli mēndo lah ŋi ptoof pi baka iko yi

nin ñaaj awoonj aambaaj kado, baankduk-naana ; kè hènkuj başè win akuj aşoorun nji na Paapa. ²⁵ Kè hènki di uko umpiitaniinj ti Ulibra wi Naşibaţi udolaniinj: “*Babubara aşoorën.*”^{*}

²⁶ « Dluj kayil Naţenkar alon, anwoonj Uhaaş wi manjoonan unwoonuş du Naşibaţi Paapa. Woli ubii, uluş kaşup uko wi umeen ti nji. ²⁷ An kak, naluş kaşup uko wi nameen ti nji ũiki du ujuni di di nawoon na nji. »

16

¹ Yetu akak aji : « Dţupan iko yanj bti nawutna kaţañan pfiyaar. ² Baluş kadookan du itoh iñehanaani ; wal uluş kaban wi bafiñan bakdoonj kaji başal kaji bado do uko wi Naşibaţi aňaluş.

³ Baluş kado iko yanj ũiki baamme Paapa abot awo baamme^{en}. ⁴ Kè nşè ţupan uko wan nahilna woli wal ubani naleş kè dţupan wa. Mënţupan wa du kateeku ũiki dhum nwo na an.

Uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ukluş kado

⁵ Yetu akak aji na baka aji : « Kè nşè kak hènkuş du anyilnuş, kè nin alon ti an aanheparaan dko di nji kayaaj. ⁶ Dwin bnuura kè uko wi nţupanaş ukaaj kè na-jooţan maakan hènki. ⁷ Kè nşè ţupan manjoonan, uwo bnuura pa an nji nya. Woli mënyaa, Anwoonj i Kaţenkan aankbi ti an, nşale ya kayila ti an. ⁸ Wi akluş kabi, ayuuş kè bañaaj biki umundu baneem ti uko wi pekadu, ti uko wi pwo natool na ti uko wi pwayeş. ⁹ Umundu uneem ti uko wi pekadu ũiki na manjoonan pekadu dawoonj ppoş pfiyaarën ; ¹⁰ uneem ti uko wi ptool ũiki bawin kè dya du Paapa kè naankak awinën ; ¹¹ aneem ti uko wi pwayeş ũiki bawayeş *Fatana naşih i umundu wi kaji aduknaanaa.

¹² « Dka iko itum kak yi nwoonj i pţupan, kè işè wo iinhił kajinj ti ikowan hènkuş. ¹³ Woli aluş abi, ul anwoonj Uhaaş wi Manjoonan, aţonjan kado name manjoonan bti. Aankluş kaţiiñiyaan uleeful, uko wi aţiinkuş ũañ wi wi akdoonj kaşup kabot kapibanan iko inkluş kabi. ¹⁴ Ul aluş kadëmanaan, aluş kayeenk ti nji uko unwoonj wi naan kadolan name wa. ¹⁵ Uko bti wi Paapa akaaj uwo wi naan, ukaaj kè nji ayeenk ti uko unwoonj wi naan kadolan name wa.

¹⁶ « Uduka ntiinku naankak awinën, naţole ntiinku nakak kawinën. »

¹⁷ Baţaşarul bahoopaţer aji : « We wi ak-jakuş hènki ba wi akakuş uduka ntiinku ũenkak awina ũkale ũo ntiinku ũkak kawina? We ukaaj kè abot aji aya du Aşin? »

¹⁸ Bawo ti pţiini aji : « we wi aňaluş pţup wi akakuş “ntiinku”? Nñenyikrën uţup wi akţupuj. »

¹⁹ Yetu ame kè baňal kahepara uko wi akţiiñiyaanuş aşè ji na baka : « Nawo ti phepar uko wi njakuş: “Uduka ntiinku naankak awinën, nakale ũo ntiinku nakak kawinën.”

²⁰ « Na manjoonan dţupan, naluş kawooni, kabot kaţëga, bañaaj biki umundu başè balilan. Naluş kajooţan, kè pjooţan mënţ paşè luş kakak mnlilan. ²¹ Woli ñaaş aya kabuk, uleef uş ude'a ũiki wal wi mn-haj mi nul ubani ; aşale buk aankak aji leş mnhaj, aji lilan uko wi aţijuuş napoş ti umundu. ²² Kè hènki di uwoonj pa an : na-jooţan hènkuş, kè nşè luş kawinan kak naşè nawo na mnlilan ti ũhaaş, mnlilan mënţ nin ñaaj alon aankhił ppenanan ma. ²³ Unuur mënţ, naankheparaan nin uko ulon.

« Na manjoonan dţupan uko wi nakluş kañehan Paapa ti katim ki naan aluş kawulan wa. ²⁴ Te hènkuş naanñehan nin uko ulon ti katim ki naan. Nañehaan, naluş kayeenk, mnlilan mi nan manşè mandëm maakan.

²⁵ « Dhoñ hoñ aţupnan iko mënţ bti. Kè wal uşè bi wi nwoonj mënkak ado kahoñ, dţupan uko wi Paapa na nţup njinj piş. ²⁶ Unuur mënţ naluş kañehan Paapa ti katim ki naan, kè nşè wo mënkto kañehandëran a, ²⁷ Naşibaţi Paapa ti uleeful aňalan, ũiki naňalën akuş afiyaar kè dwoona du a. ²⁸ Dwoona du Paapa abi ti umundu wi, hènkuş dduk umundu wi kaya du Paapa. »

²⁹ Kè baţaşarul başè ji na a : « Iwini, iinkak ahoñ, iţup hènkuş na nţup njinj piş! ³⁰ Nme hènkuş kè ime iko bti abot aji këme iko yi ñaaj aňaluş pheparu. Uko mënţ ukaaj kè ũfiyaar kè iwoona du Naşibaţi. »

³¹ Kè Yetu aţeem baka aji : « Nafiyaar hènkuş? ³² Kè wal uşè ubi, udo bi ban ban wi nakwayşeruş an bti, kaji andoli aya na bgahul, nadukën aloolan. Kè nşè wo mënwo aloolan, Paapa awo na nji. ³³ Dţupan iko yi, ũhaaş ũi nan ũahilna ũaţoora wi nawoonj baloolan na nji. Umundu uluş kaban naan, natamaan, dwat wa. »

17

Yetu añehandër baţaşarul

¹ Wi Yetu aţiiniinj hanj aşè kat keş du baţi aji : « Paap, wal ubani. Diimaan mndëm mi Abuku, ahilna adiiiman mndëm mi nu. ² Iwula mnihina mi aşih bañaaj bti ahilna awal biki iwululuş bti ubida wi mnţo. ³ Pka ubida wi mnţo, pawo pme'u iwi inwoonj Naşibaţi na manjoonan, abot awo aloolan ũañ, na pme^{en} nji Yetu Krittü i iyiluj. ⁴ Ddiiman mndëm mi nu ti mboş wi ndoluj

* 15:25 Kañaam 35.19; 69.4.

ulemp bti wi iŋuunuŋ. ⁵ Kê hênkuŋ Paap, du dko di iwoon, dêmanaan ŋi kadunu, wulaan mndêm mi mbiinŋ aka wi nwoonŋ na iwi ji umundu ubi udo kapašana.

⁶ « Ddo baŋaŋ biki idatuŋ ŋi umundu awulên, kê bame'u. Babi wo biki nu kê işê wulên baka ; bamêban uŋup wi nu. ⁷ Hênkuŋ bayikrên kê iko bti yi iwulnuŋ ipênna du iwi. ⁸ Dwul baka nŋup ŋi iwulnuŋ, kê bayeenk ŋa, ayikrên kê dpênna du iwi na manjoo-nan, afiyaar kê iwi iyilnuŋ. ⁹ Bukal biki nji kaŋehanderuŋ. Mênŋ umundu wi nji kaŋehanderuŋ, biki iwulnuŋ baka ŋiki bawo biki nu. ¹⁰ Uko bti unwoonŋ wi naan uwo wi nu, jibi uko bti unwoonŋ wi nu uwoonŋ wi naan. Mndêm mi naan manwinana ŋi baka. ¹¹ Hênkuŋ dbi du iwi, mênkak awo ŋi umundu, kê bukal başê woha wo ŋi umundu. Paap iwi inyimanuŋ, mēbaan baka na mnhina mi katimu ki iwulnuŋ bahilna bakak ŋaŋ aloolan jibi nji na iwi nwoonŋ. ¹² Wi nwoonŋ na baka dmēban baka ŋi katim ki iwulnuŋ abot ayeŋ baka kê nin aloŋ ŋi baka aanneemi, woli mênŋ anwoonŋ i kaneem a. Hênk di uko umpitaniinŋ ŋi Ulibra wi Naşibaŋi ukdolaniinŋ, ¹³ Hênkuŋ dbi du iwi, aşê ŋup nŋup ŋi ŋi umundu bahilna bawo na mnlilan mnweek maakan mi nwoonaanuŋ. ¹⁴ Dwul baka uŋup wi nu kê umundu uşê şoor baka, ŋiki baanwo biki umundu jibi nwoonŋ mēnwō i umundu. ¹⁵ Mênkŋehanu ipēnan baka ŋi umundu, dŋehanu ŋehana ido kayeŋ baka, *Ajug Buŋaan awut kaban baka. ¹⁶ Baanwo biki umundu jibi nwoonŋ mēnwō i umundu. ¹⁷ Uŋup wi nu uwo manjoo-nan, keer iŋēpna ŋi manjoo-nan ido baka bawulu ikow yi baka. ¹⁸ Jibi iyilnuŋ ŋi umundu, dyil baka kak ŋi umundu. ¹⁹ Dwulu bkow naan bti pa baka, bukal bahilna baŋēpna ŋi manjoo-nan bawulu ikow yi baka.

²⁰ « Mênŋ bukal biki nji kaŋehanderuŋ ŋaŋ, dŋehander kak biki nŋup ŋi baka ŋakdoluŋ bafiyaarēn. ²¹ Hênk bukal bti bahil kawo ji ŋaŋ aloolan. Jibi iwi Paapa iwoonŋ ŋi nji kê mbot awo ŋi iwi, bukal kak bamēbandēran na nja, umundu uhilna ufyaar kê iyilnuŋ. ²² Dwul baka mndêm mi iwulnuŋ, bahilna bawo ji ŋaŋ aloolan jibi nwoonŋ ŋaŋ aloolan. ²³ Nji dmēbandēr na baka, kê iwi imēbandēr na nji. Hênk bahil kawo ji ŋaŋ aloolan na manjoo-nan, umundu ubot ume kê iyilnuŋ abot aŋal baka jibi iŋalnuŋ. ²⁴ Paap, dŋal dko bti di nwohanŋ, biki iwulnuŋ bawo da na nji. Hênk bawin mndêm mi naan. Mndêm mênŋ iwulên na ŋiki iŋalēn ji umundu ubi udo kapašana. ²⁵ Paap, iwi inwoonŋ natool, umundu uumme'u, kê nji nşē me'u kê biki babot ayikrên kê iyilnuŋ. ²⁶ Ddo baka kê bame'u abot aluŋ kado

bame'u kak, bahilna bado kaŋal jibi iŋalnuŋ, nji ŋi uleef naan mbot nwo ŋi baka. »

18

Yetu amobanaa

¹ Wi Yetu abaŋ pŋehan, aya na baŋaşarul, kê bamuur kantak ki Fedroŋ. Uwoorta uloŋ uwo du plut, kê du wa di di ayaŋ aneej na baŋaşarul.

² Kê Yuda, ankwaapulnuŋ aşē me dko mēnt, ŋiki Yetu ajon kayit da na baŋaşarul. ³ Aya du uwoorta mēnt aŋij pntuk pi bangoli na bayeŋ biki *baŋeŋan baweek na *bafaritay bawululuŋ ; bawo na ŋkaniya na ifiŋi akuŋ awo na ikeŋ. ⁴ Yetu, ammeŋ uko unwoonŋ i pdola bti, apēn aşē hepar baka aji : « In i naklaŋ ba? »

⁵ Kê bateem aji : « Yetu i Nataret. »

Kê aji na baka : « Nji a » Kê Yuda ankwaapulnuŋ aşē naŋ na baka. ⁶ Wi Yetu ajakuŋ na baka : « Nji a. » Kê başē kak ufeŋ, ajot ŋi mboş.

⁷ Kê akak ahepar baka aji : « Naji in i naklaŋ ba? »

Kê bateem aji : « Yetu i Nataret. »

⁸ Kê aji na baka : « Djakan aji nji a. Woli nji i naklaŋ, nawutan biki baya. » ⁹ Hênk di di uko wi abiinŋ aji na Naşibaŋi wi akŋehanoluŋ udolaniinŋ : « Mēnneemandēn nin aloŋ ŋi biki iwulnuŋ. »

¹⁰ Wal mēnt, kê Timoŋ Piyeer anwoonŋ na kakeŋ aşē toot ka, atuh nalempar *naşih i baŋeŋan afala kabaŋ kadeenu. Katim ki nalemp mēnt kawo Malkut. ¹¹ Kê Yetu aşē ji na Piyeer : « Kakaan kakeŋ ki nu ŋi kabeel! Işal aji mênkdaan pŋkalame pi Paapa awulnuŋ, panwoonŋ pi mnhaŋ? »

Baŋooŋ Yetu du kadun ki Anat naşih i baŋeŋan

(*Maci 26.57-58; Markut 14.53-54; Luk 22.54*)

¹² Wal mēnt kê bangoli na naweek i baka na bayeŋ biki baweek biki bayuday kê başē mob Yetu atan. ¹³ Baŋooŋa duna du Anat*, aşin ahar Kayif. Kayif awoonŋ naşih i baŋeŋan ŋi uşubal mēnt. ¹⁴ Ul abiinŋ awul bayuday uşal aji : « Uhokan ŋaŋ aloolan akeŋ pa baŋaŋ bti. »

Ppok pi Piyeer

(*Maci 26.69-70; Markut 14.66-68; Luk 22.55-57*)

¹⁵ Timoŋ Piyeer na naŋaşar Yetu aloŋ bawo ŋi pŋaş Yetu. Naşih i baŋeŋan ame naŋaşarul anwoonŋ na Piyeer. Kê naŋaşarul mēnt aşē neej na Yetu du blay bi *naşih i baŋeŋan. ¹⁶ Kê Piyeer aşē naŋ du bdig aŋog plēman. Naŋaşar Yetu i naşih i baŋeŋan ameeŋ, apēn aŋiini na ŋaŋ ankyeŋuŋ plēman, ado Piyeer kê aneeji.

* **18:13** Anat abiinŋ awo naşih i baŋeŋan, kê wi baromeŋ bayeenkuŋ uatak aşē do kê Kayif ayeenka ; kê bayuday batum başē ŋu'a ŋu ake Anat awoonŋ naşih i baŋeŋan.

¹⁷ Ñaaf nayer plëman aji na Piyeer wal mënŋ: « Iwi iinwo kak alonj ɸi baɸaŋar ñiintj i ? »

Kë aji na a : « Mënwo a. »

¹⁸ Balemp na bayerj batehan bdoo afooy ba atëma ɸiki ujonŋ uwoo. Piyeer awo da kak na baka atëma.

Naŋih i baɸejan na Yetu

(Maci 26.59-66; Markut 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Naŋih i baɸejan ahepar Yetu ɸi uko wi baɸaŋarul na ɸi iko yi akjukanuŋ. ²⁰ Kë Yetu ateema aji : « Na pnak di di nŋiiniinj na bañaan bti. Djon kajukan du *itoh ifehanaani na du *Katoh Kaweek ki Naŋibaɸi, di bayuday bti bajaan bayitna. Mëmbaan kamena uko ulonj. ²¹ We ukaanj kë ikheparaan ba? Heparan bantiinkuŋ uko wi njukanuŋ baka ; bukal bame uko wi nji nɸupuŋ. »

²² Wi ateemuŋ haŋ, kë alonj ɸi bayerj anaŋuŋ da aŋë koba kañen ɸi kajeem aji na a : « Hënk di di ikteemuŋ Naŋih i baɸejan? »

²³ Kë Yetu aŋë ji na a : « Woli dɸup buɸaan, kdiiman jibi nɸupi buɸaan ; bë woli dɸup bnuura, we ukaanj kë ikobën? »

²⁴ Kë Anat aŋë do kë bañoota du Kayif Naŋih i baɸejan. Iñenul itanana wal mënŋ.

²⁵ Kë Piyeer aŋë wo du blay atëma, baji na a : « Iwi kak, jëm iwo alonj ɸi baɸaŋar ñiintj i i? »

Kë apok aji : « A-a, mënwo a. »

²⁶ Wal mënŋ, nalempar Naŋih i baɸejan alonj, ayiɸ i Piyeer abiinj afal kabaɸ aji na a : « Mënwinu lah du uwoorta na a i? » ²⁷ Kë Piyeer akak apok. ɸi dko mënŋ kë uguk uŋë haan.

Yetu du kadun ki Pilat

(Maci 27.1-2,11-14; Markut 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Bapëna wal mënŋ du uko Kayif, ajej Yetu ayaanaan du katoh kaweek ki *Pilat nantuŋa anwoonj i Rom. Nfa mamban wal mënŋ. Kë bayuday baŋë wo baanneej du katoh, baŋal kawo bajinj kahilna kade pde pi *Ufettu wi Mbuur. ²⁹ Waŋ ukaanj kë Pilat apën du bdiŋ abi du baka aŋë hepar baka aji : « we wi ñiintj i adolonj ba? »

³⁰ Kë bateema aji : « Woli aanwo lah nado buɸaan, nĕnkɸiju a. »

³¹ Kë Pilat aji na baka : « Najejana nawayëŋ bdiid'an jibi bgah bi nan bajakuŋ. »

Kë bateema aji : « An baromej naandinan nji nŋinj ñaan. » ³² Hënk di di uɸup wi Yetu abiinj aɸup jibi akkeɸari udolaniinj.

³³ Pilat aneej wal mënŋ du katoh aŋë du Yetu aji na a : « Iwi, iwo naŋih i bayuday i? »

³⁴ Kë ateema aji : « Iwi ɸi uleefu ijakuŋ uko waŋ këme balonj baɸupuŋ haŋ ɸi nji? »

³⁵ Kë aji na a : « Nji, dwo nayuday i? Biki utaaku, *baŋih biki baɸejan baɸijiinj ɸi nji. We wi idolonj ba? »

³⁶ Kë ateema aji : « Pŋih pi naan paanwo pi umundu wi. Woli pawo lah pi umundu wi, balempar naan baɸutan kaneenan bayuday pmobën. Kë pŋih pi naan paŋë wo paanwo pi mboŋ. »

³⁷ Kë Pilat aŋë ji na a : « Ikeer awo naŋih? »

Kë ateema aji : « Ijakuŋ haŋ; dwo naŋih. Dbuka abot abi ɸi umundu pa pdiiman uko unwoonj manjoonan. Ñaan anwoonj i manjoonan aji tiink pdiim pi naan. »

³⁸ Pilat aji na a : « we uwoonj manjoonan? »

Wi ajakuŋ haŋ, aŋë kak apën aya du bayuday aji na baka : « Mënwin ɸi a nin uko ulonj unkaan nji aduknaana. ³⁹ Kë jibi njaan kawutanan nakalabuŋ alonj ɸi wal wi Ufettu wi Mbuur, nanjal nwutanan “Naŋih i Bayuday” i? »

⁴⁰ Kë baŋë huuran aji : « A-a, mënŋ ul a. Barabaat i i nŋaluŋ iwutan. » Kë Barabaat mënŋ aŋë wo nalat naweek.

19

¹ *Pilat ajej wal mënŋ Yetu ado kë bakoba na itintël. ² Bangoli baŋiir iyiw ado ukël afuuɸana, akak ajej kamiŋa kajeenkal awoharana. ³ Baji babi kañoŋa kaŋë ji na a : « Nwulu mboŋ, iwi naŋih i bayuday! » Wi bajakuŋ haŋ, baŋë koba ɸi kaara.

⁴ Pilat akak apën aji na bayuday : « Natenan, dɸija ɸi an ɸi, kaɸupan kë mënwin nin uko ulonj unkaan nji aduknaana. » ⁵ Wi Yetu apënuŋ awo na iyiw ɸi bkow na kamiŋa kajeenkal, kë aŋë ji na baka : « Ñaan mënŋ awi. » ⁶ Wi baɸejan baweek na bayerj biki baka bawinaaruluŋ win aŋë huuran aji : « Paŋana ɸi krut! Paŋana! »

Kë Pilat aji na baka : « An najejana naya napaŋ. Nji mënwin nin uko ulonj unkaan nji aduknaana. »

⁷ Kë baŋë teema aji : « Nka bgah, kë ɸi bgah mënŋ awo i pkeɸ ɸiki aji awo Abuk Naŋibaɸi. »

⁸ Wi Pilat atiinkuŋ uko mënŋ aŋë lënk kak maakan. ⁹ Aya aneej du katoh aŋë hepar Yetu aji : « Iwoona ɸuŋ ba? » Kë Yetu aanteema. ¹⁰ Pilat aji na a wal mënŋ: « linnjal pteemën? Imme kë dka mnhina mi pwutanan na mi ppaŋu i? »

¹¹ Kë ateema aji : « Woli iinyeenkna lah mnhina mënŋ du baɸi iinkhinanaan nin uko ulonj ; ukaanj kë antjinnuŋ ɸi iwi aka pekadu dandëmun apel di nu. »

¹² Kë dul di Pilat ajunnuŋ pla jibi akdoli kadoo kawutanan Yetu. Kë bayuday baŋë huuran aji : « Woli iwutana, iinwo nanoh *Fetar. Ñaan anjakuŋ aji awo naŋih aanwo naŋoorad Fetar naŋih najeenkal i? » ¹³ Wi Pilat atiinkuŋ uko waŋ aŋë pënan Yetu bdiŋ aŋë ɸo du pɸij

pi ajaan awayësaan du dko di bajaan bado « Gabata » ti utup uhebërè, uwoon blay bi babomanun na mnlak. ¹⁴ Unuur wi bakbomanderun pa *Ufettu wi Mbuur wa, ti mndiin unuur, kè Pilat asè ji na bayuday : « Naših i nan awi. »

¹⁵ Kè bukal bašè huuran aji : « Fiñana! Fiñana! Pañana ti krut. »

Kè Pilat aji na baka : « Kè nwo i kapan naših i nan? »

Kè baŋenan baweek bateema aji : « Nkaha naših aloolan, Tetar a. »

¹⁶ Wal mènŋ kè Pilat asè awutar baka Yetu baya bapan. Kè bangoli bajeja ayaanaan.

Pkeŋ pi Yetu ti krut

(Maci 27.32-44; Markut 15.21-32; Luk 23.26-43)

¹⁷ Bado Yetu kè apèn akuŋa krut ul ti uleful aya du dko di bajaan bado Golgota na utup uhebërè uwoon kaheem ki bkow. ¹⁸ Bapaŋa da na biinŋ batèb balon, alon ti kaŋen kamayu, alon ti kadeenu. ¹⁹ *Pilat ado kè baboman kampiŋu kalon apan ti krut duuŋ. Bapiit ti ka aji : « Yetu i Nataret naših i bayuday. » ²⁰ Uko mènŋ bayuday batum baleyiir wa ŋiki dko di bapanunluŋ daŋog ubeeka kè uko mènŋ ubot apiitana ti utup uhebërè, uromen na ugrek. ²¹ Kè *baŋenan baweek bašè ya aji na *Pilat : « Kpiit kaŋi naših i bayuday, piitan iji niinŋ i aji awoon naših i bayuday. »

²² Kè Pilat ateem baka aji : « Uko wi mpiitun, dpiit wa. »

²³ Wi bangoli bapanun Yetu du krut, bajej imiŋa yi awohariin ado ifah ibaakèr, bangoli baji andoli ayeenk kalon. Kè kamiŋa kameeŋ kašè wo kaanwo na ulètna, kaŋijna kaŋuŋ te uŋeeh, ukaan kè ²⁴ balaŋar aji : « Nwut katow ka. Nabiin ŋdo kanun na mnlak nŋen ankyeenkun ka. » Hènk, kè uko umpiitun ti Ulibra wi Našibaŋi udolanaa, upiitana aji :

« Bafaŋašir imiŋa yi naan

akuŋ ado kanun na mnlak

katen ankjejun kamiŋa naan. » ✧

Uko waŋ wi wi bangoli badolon.

²⁵ Anin Yetu na aŋa anin, na Mariya ahar Klopaf na Mariya i utaak wi Magdala banaŋ aŋog krut. ²⁶ Yetu awin anin, akak awin naŋaŋarul i amaganun kè anaŋ aŋog ti a asè ji na anin : « Abuk ŋaaf, abuku awun. » ²⁷ Akak aji na naŋaŋarul : « Naan awun. » Kapèna unuur mènŋ kè naŋaŋarul un asè jej Mariya du katohul.

²⁸ Wi uko waŋ uŋeŋun, Yetu ame kè uko uba bti hènkuŋ asè ji : « Udaan utjèn. » Hènk di uko umpiitaniin ti Ulibra wi Našibaŋi udolaniin. ²⁹ Pdunk plon pawo da wal mènŋ pantumi poot ptaakŋaan, hènŋ kè bajej

kalèmènt kalon atan ti pmul atoop ti pa asè ŋoor ti mntum mi Yetu. ³⁰ Wi aŋemun poot ptaakŋaan pun asè ji : « Uko mènŋ ubaa. » Wi wi aŋaan ayoont bkow asè jèŋŋa.

³¹ Uwo ti unuur wi bakbomanderun pa *unuur wi pnoorfèn wi bayuday ; unuur wi pnoorfèn mènŋ uwo unuur unyimani maakan, kè baweek biki bayuday bašè wo baanjal muum manwo ti ikrut unuur mènŋ. Baŋenan Pilat aji : « Dolan bakit baka ihoŋ* batarna baŋet bašè bawalan muum! » ³² Bangoli babi aŋog biinŋ biki bapanun na Yetu, akit ihoŋ yi nateek, akak akit yi natèbantèn. ³³ Wi babanun ti Yetu asè ŋenk kè ado bi keŋ, kè hènŋ di di bawoon baankita ihoŋ. ³⁴ Kè Nangoli alon asè ajeŋ bjan alofa ti kantaagan. Ti dko mènŋ, kè pŋaak na meel iŋe pèn. ³⁵ Naan ankŋupanun uko wi awo namaar, kè uko wi akŋupun ubot awo manjoonan. Ame kè uko wi akŋupun ujoonani, aŋup iko yaŋ an kak nahilna nafiyaar. ³⁶ Hènŋ di uko wi Ulibra wi Našibaŋi ujakun udolaniin, upiit aji : « *Nin kamoh kalon ki nul kaankluŋ kakita.* » ✧ ³⁷ Ukak apiitana ti Ulibra wi Našibaŋi aji : « *Baluŋ kado katen ŋaan i balujanun kantaagan.* » ✧

Umoŋ wi Yetu

(Maci 27.57-61; Markut 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Yotef i utaak wi Arimati awo naŋaŋar Yetu asè wo aandiiman wa ŋiki aŋi baweek biki bayuday. Wi Yetu akeŋun, aya ahepar *Pilat me ahil kayeenk puum kaya kamoy. Kè Pilat adinani. Yotef abi ajeŋ puum ayaanaan. ³⁹ Nikodem kak awo na a. Ul abiin aya du Yetu na utejan. Aŋj bko blil pŋkèn bi bajaan bamoyna. Bko mènŋ baŋog ŋkil iŋeen ŋwajan. ⁴⁰ Bajej puum ataay na ilaaf na bko bun jibi bayuday bajaan bado. ⁴¹ Du dko di bapanun Yetu uwoorta ulon uwo da, kè bhèr blon bhalu banwoyi baambi moynaara ŋaan kè bawo da. ⁴² Uwo ti unuur wi bayuday bakbomanderun pa unuur wi pnoorfèn kè bhèr babot awo baanlowi, ukaan kè bamoy Yetu da.

20

Bhèr bawo bjint

(Maci 28.1-8; Markut 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Ti unuur unŋaŋun *unuur wi pnoorfèn*, bdèm bahumi kè Mariya i ubeeka wi Magdala asè ya du dko di bhèr. Aŋenk kè plaak pweek maakan pandètnun plèman pi bhèr kè papèni. ² Aŋi wal mènŋ aya du bi Timon

✧ 19:24 Kaŋaam 22.18. * 19:31 Baji bakit biki bapanun ihoŋ batarna baŋet ŋiki baji banaŋna ti ya kahilna kahefènŋ.

✧ 19:36 Ppèn 12.46; Mnfèn 9.12; Kaŋaam 34.20. ✧ 19:37 Fakariya 12.10. * 20:1 Unuur unŋaŋun unuur wi pnoorfèn

: "dimanche, Sunday, domingo."

Piyeer na nataşar Yetu undu, i Yetu amaganuñ, aşè ji na baka : « Bapënan Ajugun du bhër, kè njemme dko di baţu'u li. »

³ Kè Piyeer apèn na nataşar Yetu undu, kè bakya du dko di bhër. ⁴ Baţi bti batèb ; kè nataşarul undu aşè tar apel Piyeer, ajota kadun, abana uteek du bhër. ⁵ Ajuunknaa awin ilaafi yi babinj ataayna puum, aşè wo aanneeji. ⁶ Wal mènţ, kè Fimoñ Piyeer aşè ban ; aneej du bhër, aten ilaafi. ⁷ Akak aten blaafi bambooţanaanuñ bkow kè babèkan bnuura awo mpaţ. ⁸ Wi wi nataşarul undu ambanuñ uteek abaan aneej. Awin akuţ afiyaar. ⁹ Na manjoonan te wal mènţ baando bi me kè jibi bapiitun ţi Ulibra wi Naşibaţi, Yetu awo i kanaţa ţi pkeţ. ¹⁰ Baţaşarul bakak wal mènţ du katoh ki baka.

Pwinana pi Yetu ţi kadun ki Mariya i Magdala

¹¹ Mariya anaţ du kañog bhër du bdig, awooni. Wi akwooniñ, aşè juţ aten du bhër meet. ¹² Awin nwanjuţ nţèb njanwohi imişa ifaatal kè njaţo ţi dko di puum pi Yetu pabinj abèkan, ulonj du bkow, ulonj du ihoţ. ¹³ Nwanjuţ njan njaţi na a : « Abuk nfaat, we wi ikwooniñ ba? »

Kè aji na nja : « Dwooni ũiki bapënan Ajugun naan, kè mèmme dko di baţu'u li. »

¹⁴ Wi ajakuñ hanj aşè kok, awin Yetu kè anaţi, kè aşè wo aamme kè ul a. ¹⁵ Kè Yetu aşè ji na a : « Abuk nfaat, we wi ikwooniñ ba? In i iklaañ ba? »

Mariya aji me nalemp i uwoorta a, aşè ji na a : « Nawee, woli iwi iyaan na a, kţupèn dko di itu'uli, dya kajeja. »

¹⁶ Kè aji na a : « Mariya! »

Kè aşè kok aji na a ţi utup uhebèrè : « Rabuni! » uwoonj najukan.

¹⁷ Kè aji na a : « Kmèbanaan, mendo bi paya du Paapa. Yaan iwin bayiţ naan iji na baka dpaya du Paapa, anwoonj kak Aşin baka, du Naşibaţi, anwoonj kak Naşibaţi i baka. »

¹⁸ Kè Mariya i ubeeka wi Magdala aşè ya aji na baţaşar Yetu : « Dwin Ajugun. » Kè hènki di di akakalèşun baka uko wi ajakulun.

Yetu apèn awinana ţi kadun ki baţaşarul

¹⁹ ũi utaakal wi unuur unţaşun unuur wi pnoorfèn baţaşar Yetu bayit du katoh kalon anigan ilèman bti ũiki baţi baweeke biki bayuday, kè Yetu aşè bi anaţ ţi ptoof pi baka aji : « Bnuura bawo na an! » ²⁰ Wi ajakuñ hanj, aşè diiman baka ifèen na kantaagan. Baţaşarul balilan maakan wi bawinun Ajugun. ²¹ Akak aji na baka : « Bnuura bawo na an. Jibi Paapa ayilun, hènki di di nkaan ayilan. » ²² Wi ajakuñ hanj, aşè fuuţ ũi baka aji : « Nayeekan Uhaaş wi Naşibaţi. ²³ Bañaan biki nakmiirun ipekadu, Naşibaţi amiir baka ya ; kè biki nawoonj naankmiir ya, Naşibaţi aankmiir baka ya. »

²⁴ Kè Tooma, alonj ũi baţaşar Yetu ifèen na batèb i bajaan bado kbet aşè wo aanwo da wi Yetu abiin du baka. ²⁵ Kè baţaşar Yetu bandukiñ başè bi aji na a : « Nwin Ajugun! »

Kè aşè ji na baka : « Woli mènwin ũi ifèen yi nul dko di bapanun ireegu, kè woli mènţu pkoñ pi naan ũi da, woli mènţu kañen ũi kantaagan ki nul, nin mènkiyaar. »

²⁶ Wi kanèm kaţepun, baţaşar Yetu bakak ayitiir du meet, kè Tooma awo na baka. Ilèman iniigani kè Yetu aşè pèn, abi anaţ ũi ptoof pi baka aşè ji : « Bnuura bawo na an. »

²⁷ Wi wi aşaan aji na Tooma : « Ifèen yi naan yii yi, ũun pkoñ ũi ; ũun kañen ũi kantaagan ki naan. Wutan katam bkow, fiyaarèn. »

²⁸ Kè aşè ji : « Ajugun, Naşibaţi i naan! »

²⁹ Kè aji na a : « Iwinèn ukaan kè ifiyaari. Banwoonj baanwin aşè fiyaar banuurandèni. »

³⁰ Yetu akak ado ũi kadun ki baţaşarul iko iñonjarènaan itum inwoonj iimpiitana ũi ulibra wi. ³¹ Iko impiitaniñ ũi, iipiitana piitana, nahilna nafiyaar kè Yetu awoonj *Kriţtu, Abuk Naşibaţi, nakuţ nahilna naka ubida ũi a woli nafiyaari.

21

Pwinana pi Yetu du bdèk bi Tiberiyad

¹ Wi uko wanj utèpun, Yetu akak apèn awinana ũi kadun ki baţaşarul du kabanj ki bdèk bi Tiberiyad. Hènki di di apènuñ awinana ũi kadun ki baka.

² Fimoñ Piyeer, na Tooma i bajaan bado kbet na Natanayel anwoonj i ubeeka wi Kana du Galilay na babuk Tebede na baţaşar Yetu balon batèb bawoonj da. ³ Kè Fimoñ Piyeer aşè ji na baka : « Dya btuh. »

Kè baji na a : « Nbi na iwi. » Bapèn, apaya ũi bţeem, kè utejan mènţ baammob nin utèb.

⁴ Wi nfa mambanuñ, Yetu anaţ du kabanj ki bdèk ; kè baţaşarul baamme kè ul a. ⁵ Kè aşè ji na baka : « Babuk naan, namob njetèb i? »

Kè bateema aji : « A-a. »

⁶ Kè aşè ji na baka : « Nafèlan bridiya ũi kañenan kadeenu, namob. » Bafèl bridiya aşè wo baankak ahinan ba ppul ũiki batum nţèb. ⁷ Kè nataşar Yetu i amaganuñ aşè ji na Piyeer : « Ajugun a! » Wi Fimoñ Piyeer atiinkunj uko wanj aşè woh imişa yi nul ũiki aanwoharaa, aşè téfa du meel. ⁸ Baţaşarul bandukiñ ũi bţeem bapul bridiya apènan, baanlow pkay, bawo uko ji njetèr ifèen-week di pa.

⁹ Wi bawalinj du pkay, bawin bdoo kè batehan da, kè nţèb napaţ ũi ba duuţ. Kapoom kabèkan da. ¹⁰ Kè Yetu aşè ji na baka : « Naţijan nţèb ni nabaan amob mob njan. »

11 Wal mēnt̄ kē Fimoŋ Piyeer ašē paya ʔi bʔeem kē bapul bridiya moŋ pkay. Batum ɲt̄ēb ɲweek : ɲawo iŋeen week na iŋeen kaŋeen na ɲwajanʔ (153), kē bridiya bašē wo baammara mar. 12 Kē Yetu ašē ji na baka : « Nabiin nade. » Nin aloŋ ʔi baʔašarul aaññoom kahepara ñaan i awo'i. Bame kē Ajugun a. 13 Wal mēnt̄ abi, ajej kapoom awul baka, aʔu na ɲt̄ēb. 14 Waŋ uwoon̄ uyaas uwajanʔēn wi Yetu apēnuŋ awinana ʔi kadun ki baʔašarul wi anaʔiŋ ʔi pkeʔ.

Yetu na Fimoŋ Piyeer

15 Wi badeeŋ aba, kē Yetu ašē ji na Fimoŋ Piyeer : « Fimoŋ abuk Yowan, iŋalēn apel biki i? »

Kē ateema aji : « Ajugun, aa, ime kē dŋalu. »

» Kē aji na a : « Doon kayeŋ batani bi naan. »

16 Akak ahepara uyaas utēbant̄ēn aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, iŋalēn i? »

Kē ateam aji : « Ajugun, aa, ime kē dŋalu. »
Kē aji na a : « Doon kayafan batani bi naan. »

17 Akak ahepara uyaas uwajanʔēn aji na a : « Fimoŋ abuk Yowan, iŋalēn i? »

Piyeer ajooʔan wal mēnt̄ ʔi uko wi akheparun̄ uyaas uwajanʔēn me aŋalaara ašē ji na a : « Ajugun, ime iko bti, ime bnuura kē dŋalu. »

Kē aji na a : « Doon kayeŋ batani bi naan. »
18 Na manjoonan dʔupu : wi ihojun, iji ktan katēlu bdidi'u, kaya dko di iŋaluŋ. Kē wi iklun̄ kaʔaf, ilun̄ kadeeŋ iŋen, aloŋ atanu katēl, aŋooʔu dko di iwoon̄ iinŋali. »

19 Aʔup ʔup haŋ pkeʔ pi Piyeer aklun̄ kakeʔ kadēmanaan Našibaʔi. Wi ajakuŋ haŋ ašē ji na a : « ʔašaan. »

20 Piyeer akok ašē win naʔašar Yetu i amaganun̄ kē akʔaš baka ; ul awoon̄ ambiin̄ ajut̄ ʔi bjēnt̄ bi Yetu wi bakdeeŋ ahepara ankwaapulun̄. 21 Piyeer awina ašē ji na Yetu : « Ajugun, kē i? »

22 Kē ateema : « Woli dŋal aʔo te ubi'ēn, utenu i? Iwi, ʔašaan. » 23 Banfiyaarun̄ Yetu banaʔa wal mēnt̄ aʔup aji baji naʔašarul mēnt̄ aankket̄. Kē Yetu ašē wo aanji aankket̄, aji : « Woli dŋal aʔo te ubi'ēn, utenu i? »

24 Naʔašarul mēnt̄ ʔi uleeful amaarun̄ iko mēnt̄ bti akuʔ apiit̄ ya, kē ɲbot ame kē uko wi aʔupun̄ ujoonani. 25 Uka iko ilon̄ itum kak yi Yetu adolon̄. Woli ñaan aŋal ppiit̄ ya bti, dʔal aji umundu bti uunkkēš ʔtuuna ɲlibra ɲankpiitun̄.

Ulibra wi Ulemp wi Banjañan

Uşup ujuni

Ulibra wi uwoonj unkkakalëşuñ iko yi banjañan biki Yetu badolun. Uwoonj utëbanñen wi Luk apiitun pa Teofil nanohul. Luk ul ti uleeful awo nakuraar. Kë aşë ji bi kagakandër na Pawulu na dko pşup Uşup Ulil Unuura. Ti ulibra wi, Luk aşup iko yi başaşar Yetu badolun na jibi baniinkani Uşup Ulil Unuura ti umundu bti. Ñaaj ahinan kawin ti ulibra wi, ulemp wi Uhaaş wi Naşibaţi udolun. Uwala ti banjañan, awul baka mnhina mi pşup Uşup Ulil Unuura. Bañaan batum bakak afiyaar ajunna Yerutalem aya Yuda na Famariya na nşbanj nşum ti umundu. Iko itëp jibi Yetu abiiñ aşup aji ilun kawo ti Ulibra wi 1.8: « Kë naşë luñ kayeenk phina woli Uhaaş wi Naşibaţi uwala ti an. Naluñ kawo bamaar biki naan ti Yerutalem na ti utaak wi Yuda bti, na ti utaak wi Famariya te kaban kaban ki umundu. » Ulibra wi uşup jibi bhoñar bi Naşibaţi adolun na bañaan babanuñ du bañaan bti biki mboş. Du Itrayel, başaşar Yetu badunna aşup bayuday Uşup Ulil Unuura abaa ya du nştaak ni banwoonj baanwo bayuday, na du bañaan bti. Du dko bti di başupun Uşup Ulil Unuura bañaan balonj bafiyaari kë balonj baanfiyaar wa. Bañaan batum babi şoor banjañan, kë bukal başë tamanaara aşup baka iko itum bahilna baliint ti pfiyaar.

¹ Teofil, ti ulibra wi naan uteek, dşiiyiyaan iko bti yi Yetu adolun abot ajukan du ujuni, ² te unuur wi adeeraniin du baţi. Ji abi ado kadeenana du baţi, aţëpna ti *Uhaaş wi Naşibaţi aşup *banjañan biki adatuñ, uko wi pdo. ³ Wi akeşun, ti kadun ki baka di di akaan apën awinana najeb. Ado iko itum ti nşuur iñeen na nşbaakër, adiiman baka kë awo najeb na manjoonan, aji pën kawinana ti kadun ki baka kabot kaşup baka uko wi *Pşih pi Naşibaţi.

⁴ Unuur ulonj wi akdeen na baka, aşë ji na baka bawut kapën ti Yerutalem, başo da bayoonk kahonj ki Aşin, ki batiinknun ti mntum mi nul : ⁵ « *Yowan *abattaar an na meel, kë an, ti nşuur nşankmbiin ni nalunj kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaţi. »

Yetu apaya baţi

⁶ Wi wi *banjañan bayitiirun, aşë hepar Yetu aji : « Ajugun! Woon hënkun di di ikkakanunj *Itrayel pşih ? » ⁷ Kë aşë teem baka aji : « Naanka na pme unuur këme wal wi Aşinun adatuñ ti mnhina mi nul,

⁸ kë naşë luñ kayeenk phina woli *Uhaaş wi Naşibaţi uwala ti an. Naluñ kawo bamaar biki naan ti Yerutalem na ti utaak wi *Yuda bti, na ti utaak wi *Famariya te kaban kaban ki umundu. »

⁹ Wi Yetu ajakun hanj, aşë deenana du baţi, kë baktena. Wi wi kanfelunj kaşaanj abi awuna, baankak awina. ¹⁰ Jibi bahu-munj katen baţi bi apayiin, kë biint batëb, banwohariin imişa ifaatal başë mara mara awinana. ¹¹ Baji na baka : « An biint biki *Galilay, nabaa naş we aten baţi ba? Yetu i, ampayiin baţi ti kadunan, alunj kabiha, jibi nawinulunj hënk, kë apaya baţi. »

Bahoşan Matiyat ti Banjañan

¹² *Banjañan bapënna wal mënt du Pnkun pi Mnoliwera* aşë kak Yerutalem danwoonj daanlowiir maakan na pnkunj mëntan, datool pdo ukilometër. ¹³ Wi bakakunj, baya aneej ti katoh, du meet di bko duuñ, di bi Fimoñ Piyeer, na Yowan, na *Yakob na Andre na Filip na Tooma, Bartelemi na Maci, Yakob abuk Alfe, Fimoñ nagutar utaak, na *Yudat abuk Yakob bajonunj kayitiiraan. ¹⁴ Batiinkar bukal bti na baaş balonj na *Mariya anin Yetu, na başa Yetu, añehan Naşibaţi.

¹⁵ Ti nşuur mëntan banfiyaarun Yetu, baya pban iñeen-week na iñeen nşëb, kë Fimoñ Piyeer aşë naşa ti ptoof aji na baka : ¹⁶ « An bayit naan uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ubiin aţëpna ti mntum mi *Dayit, aşup ti Ulibra wi Naşibaţi ti uko wi nawo Yudat, ambiin aţij bammobunj Yetu, uwo wo wi kabi kadolana. » ¹⁷ Abi wo alonj ti un, ayeenk kafah ki ulemp ji un. ¹⁸ Kë niint mëntan aşë bi nug uşeeh na ktaka ki buşaan bi adolun burj: Ajot afëşa amay, kë ipëş itatadiiri. ¹⁹ Uşup wanj uniink Yerutalem bti, ukaanj kë bakak ado uşeeh mëntan aji « HAKELDAMA » uwoonj ti uşup wi baka « uşeeh wi pñaak. »

²⁰ Fimoñ Piyeer akak aji na baka : « Kë başë piit ti Ulibra wi Pñaamarën Naşibaţi ti uko wi Yudat aji :

“Katohul kaduka kajinş,
nin alonj aankwo da.”

Akak aji :

“Alonj ayeenk ulemp wi nul.”

²¹⁻²² Piyeer aji kak : « Kë bañaan balonj başë jon nwo na un, undiimaan, wi Yetu Ajugun awoonj na nja aneej apën, du unuur wi *Yowan abattaarulunj te unuur wi abiiñ adeenana du baţi ti kadun un. Keeri alonj ti baka awo i kabi na un, kayuuj kë bawin Yetu wi anaşin ti pkeş. » ²³ Wi wi başaanj aţij batëb ti baka, *Yotef anşu'aniin katim ki Bartabaat, kë başë duuna ki Yuttut, na alonj anwoonj katim ki Matiyat. ²⁴ Kë başë ñehan

* 1:12 Pnkun pi Mnoliwera : Dawoonj katim ki pnkunj pi bajaan bado na umbaabu “Mont des Oliviers, Monti di Olivera, Mount of Olives.” ✪ 1:20 Kañaam 69.26. ✪ 1:20 Kañaam 69.26.

Naşibaţi aji : « Iwi Ajugun, inmeen ñaan na uşalul, yuujun i idatun ţi batëb biki, ²⁵ awo nanjañanu, ayeenk ulemp wi Yudat adukun, aya di awoon i kaya. » ²⁶ Bado kanun na mñlaak, kē Matiyat adatanaa, ahoţan ţi banjañan ifeen na alon bukuņ.

2

Uhaaş wi Naşibaţi uwala ţi banfyaarun Yetu

¹ Bayitiir bti ţi unuur wi *Pentakot. ² Ţi dko mēnt, kē başē tiink pñaat panwoonun baţi anaam na ukēk kē pabi aneeţ ţi katoĥ ki bawoon atum ka. ³ Kē başē win iko ilonĥ ji indēmēnt yi bdoo. Iko mēntĥ igarandēri, aji kandoli kaya kaţo ţi alonĥ. ⁴ *Uhaaş wi Naşibaţi uneej atum ţi baka bti, kē bakak aţup ņţup nyaant, andoli jibi Uhaaş wi Naşibaţi uţu'uli pţup.

⁵ Ţi wal mēntan kē *bayuday balon banjaan walēman Naşibaţi banwoonun ņtaak bti ņi umundu, başē wo ţi Yerutalem. ⁶ Wi batiinkun pñaat, pntuk payitiir aşē ñonjar maakan ţiki andoli aji tiink baţup uţup wi tul. ⁷ Bañonjar adiwaş, aşē ji : « Bañaan bankţiiiniinĥ hēnk baanwo biki *Galilay i? ⁸ Kē hum di di andoli ţi un, ajaki tiink bakţup ţi uţup wi nul? ⁹ ņwoona Part, na Med na Elamit, na Metopotamiya, na Yuda, na Kapadoşiya, na Pont na Atiya. ¹⁰ Balon bawoona Frigiya na Pamfili, na Ejiptu na ņfēt ņi Libiya ņañogun Kuren, balon kē bawoona Rom. ¹¹ Balon kē bawo bayuday biki kabuka aţu na bankakun baka, biki Kret, na Barab. Kē andoli ţi un aşē ji tiinka baka baţup ţi uţup wi nul iko inuura yi Naşibaţi adolonĥ. » ¹² Bañaan bañonjar fuţ, baamme uko wi pdo, andoli kaji na atēntul : « We uwoon uko wi? » ¹³ Kē balon başē ber baka, aji : « Biki baka pdaan poot. »

Fimon Piyeer aţiini na bañaanĥ

¹⁴ Kē Fimon Piyeer aşē naţa na *banjañan ifeen na alon bukuņ aşē huuran atem baka aji : « An *bayuday na an bti nanfēţunĥ ţi Yerutalem, an bti nawatan ibaţ natiink nabot nate uko wi ņji kaţupanaĥ. ¹⁵ Nin, bañaanĥ biki baankuji, jibi naşalunĥ. ņhum ţi nfa mpoţi. ¹⁶ Uko wi *Naţupar Naşibaţi i bajaan bado Yowel abiin aţup uţēpun ţēp adolana hēnk.

¹⁷ Naşibaţi aji :

“Ţi ņnuur ņbaañşaaani, dbi kawalan Uhaaş wi naan ţi bañaanĥ bti.

Babukan biinţ na baat baluĥ kawo baţupar biki naan,

baţoĥ na bantohi biki nan baluĥ kado kaţaafi iko inkwoonunĥ du ņji, kawin iko inwoonunĥ yi pbi.

¹⁸ *Ĕnhēn, dluĥ kawalan ţi ņnuur mēntĥ Uhaaş wi naan ţi balempar naan biinţ na baat, başē bawo baţupar biki naan.*

¹⁹ *Dluĥ kado iko iñonjarēnaa du baţi duuţ kakak kadiiman iko iweek ţi mboş. Pñaaĥ, bdoo, na udu iluĥ kawo.*

²⁰ *Unuur uluĥ kakak bdēm, pli pakak ji pñaaĥ, ji unuur uweek unuura wi Ajugun ubi udo kaban.*

²¹ *Hēnk, ñaanĥ anklunĥiinĥ kahaţ ţi katim ki Ajugun abuur.”**

²² Fimon Piyeer akak aji na baka : « An bañaanĥ biki *Itrayel natiinkan bnuura uko wi ņji kaţupunĥ : Naşibaţi ayil Yetu i *Nataret ayuujna ţi a mlagre na iko iñonjarēnaa itum, indiimanunĥ pħina pi nul jibi nameej wa an ţi ņleefan. ²³ ņiiniinĥ anĥ, bawulan a, jibi Naşibaţi adoonĥ abi me wa akak anjal uwo, nañña, wi nadolonĥ kē banwoonĥ baanfyaari bapaña. ²⁴ Kē Naşibaţi aşē naţana ţi pkeţ, abuurana mnhaj mi pkeţ, pkeţ paanhilan amēbana. ²⁵ *Dayiţ aţiiniyaana aji :

“Wal undoli dji kawin Ajugun ţi kadun ki naan, iñogēn ukaanĥ kē nnaţ aliint.

²⁶ *Ukaanĥ kē nłilan maakan akuţ ayeeh mnlilan mi naan.*

Kē uleef ubi wo wo ţi mnhaţ

²⁷ *ţiki iinkwutan uhaaş wi naan uya ufēt du mnkeţ,*

akak awo iinkwutēn, ņji ñaanĥ nalemparu naweek mpuţ.

²⁸ *Iyuujnĥ bgah bankţiiunĥ du ubida, iluĥ katumanaan na mnlilan ţiki iñogēn.”**

²⁹ « An bayiţ naan, dhilan kaţupan uko wi na mntēĥ : Atemun Dayiţ akeţi, amoya, kē bhēr bi nul bawoha ţi utaak wi nun. ³⁰ Abi wo Naţupar Naşibaţi aşē me kē Naşibaţi abi hoja uko ulonĥ, amehna ţi kadunul, *“aji aluĥ kaţu alon i pşini pi nul ţi pşih.”**

³¹ « Kē wi wi Dayiţ ataruĥ awin kē *Krittun aluĥ kanaţa ţi pkeţ, aşē Ţiiniyaana wa aji : *“Naşibaţi aanwuta kē aţo du mnkeţ kē uleeful ukak awo uumpuţi.”**

³² Yetu mēntan, Naşibaţi anaţana ţi pkeţ, kē ņwo bti bamaar. ³³ Naşibaţi adeeĥa ţi kadeenu ki nul, kē ayeenk du Aşin nja *Uhaaş wi Naşibaţi, wi ahoŋuluĥ Ţfa, aniinkan wa ţi bañaanĥ, jibi nakwinunĥ akuţ atiink hēnk. ³⁴ Ţiki Dayiţ ul, andoonĥ awo aampaya baţi aţiini aji :

“Naşibaţi Ajugun aji na Ajugun :

Ţoon ţi kañen naan kadeenu

³⁵ *te ndo ņsooran başooradu, ido kapafna baka ihoţ.”**

³⁶ Fimon Piyeer abaañēş bţup aji : « Bañaanĥ biki *Itrayel bti, nameen bnuura keeri : Yetu i napanunĥ ţi krut, Naşibaţi adola kē awo Ajugun akuţ awo Krittun. »

* 2:21 Yowel 3.1-5. * 2:28 Kañaam 16.8-11. * 2:30 Kañaam 132.11. * 2:31 Kañaam 16.10. * 2:35 Kañaam 110.1.

Bateek banfiyaarun

³⁷ Wi bañaan batiinkun uṭup waŋ ašë tëla tëla, ahepar Fimoŋ Piyeer na *banjañan bukundi aji : « Bayiṭun, kē ŋbaa do do hum ba? » ³⁸ Fimoŋ Piyeer ateeem baka aji « Nawutan pjuban, naṭelēs ŋbida, andoli ṭi an aji yeenk *batitmu ṭi katim ki Yetu Krittū, Našibaṭi ahihna amiiran ipekadu. Našibaṭi aluŋ kawulan Uhaaš wi nul. ³⁹ Kahoŋ ki nul kawo ki nan, na babukan, na banlowunṭi bti, na biki Našibaṭi Ajugun akluŋ kadu'ara. » ⁴⁰ Fimoŋ Piyeer akak aṭiini na baka pa bate abot akooṭ baka aji : « Nalowan bañaan bawuṭaan biki nahilna nabuuran ŋleef ŋi nan. » ⁴¹ Bandinanuŋ uṭup wun, bado batitmu, kē bañaan banñogun iñeen-week ŋyaas iñeen ŋwajanṭ (3000), bahoṭana unuur mēnṭan ṭi pntuk pi banfiyaarun Yetu.

Pntuk pteek pi banfiyaarun

⁴² Bañaan bakak amēban bnuura pjukan pi *banjañan, amēban ṭi uṭok na bboofar, ṭi pfaašiiir kapoom* na pñehan Našibaṭi. ⁴³ Bañaan bti bawo na palēnk ṭi ŋleef ŋi baka, ṭiki banjañan baji bado mlagre na iko iñonarēnaan itum. ⁴⁴ Banfiyaarun Yetu bti bakak aṭok iko yi bakaanṭi. ⁴⁵ Baji bawaaap itoh na bka bi baka, kafašiiir, andoli ayeenk kaliñan na kanuma ki nul. ⁴⁶ Unuur unjinṭi baji bayitiir du *Katoh Kaweek ki Našibaṭi, kafašašer ipoom ṭi itoh yi baka, kade na mnlilan na uhaaš ujint. ⁴⁷ Baji badēman Našibaṭi, kē bañaan bti babot amagan baka. Ajugun, kē ašë ji do unuur unjinṭi, ahoṭan ṭi pntuk puŋ biki abuuranuŋ.

3

Fimoŋ Piyeer na Yowan bajeban ñiint antakmuŋ

¹ Fimoŋ Piyeer na *Yowan baya unuur uloŋ du *Katoh Kaweek ki Našibaṭi wi ŋwoori ŋwajanṭ ŋi utaakal ŋakobuŋ, ṭiki uwoon uwoori wi pñehan Našibaṭi. ² Kē bañaan baloŋ bašë ṭij da ñiint alon antakmi ṭi kabuka. Unuur unwoon, baji baṭija kaṭooran ṭi plēman pi Katoh ki Našibaṭi pi bajaan badu Plēman Pnuura. Aji ṭo da pñehan bañaan banjaan babi pneej ṭi Katoh ki Našibaṭi. ³ Wi awinuŋ Fimoŋ Piyeer na Yowan kē bakbi pneej, kē ašë ñehan baka itaka. ⁴ Kē Fimoŋ Piyeer na Yowan bašë tena bnuura, wi wi Fimoŋ Piyeer ašaan aji na a : « Tenun » ⁵ Ñiint ajaban baka kēs anuŋ aji bawula ukoolan. ⁶ Kē Fimoŋ Piyeer ašë ji na a : « Mēnwo na unṭaam, mēnwo na uwuuru, ašë wulu uko wi nwoonaanun; ṭi katim ki Yetu *Krittū i *Nataret, pošan! »

⁷ Fimoŋ Piyeer aṭijana wal mēnt ṭi kañen kadeenu ašë dola kē anaṭaa. ṭi dko mēnt, ñiint atiink ihoṭ kē iliint na a. ⁸ Kē abi lut lut anaṭ abi kapoš poš. Aneej na baka ṭi Katoh ki Našibaṭi, apoš, alut, ašë beeb Našibaṭi. ⁹ Bañaan bti bawina kē akpoš ašë beeb Našibaṭi. ¹⁰ Bayikrēna ašë ji : « Ñiint i, mēnt ul ajaan aṭo bñehan du Plēman Pnuura i? » Kē bañaan bašë ñonjar fuṭ akuṭ alēnk ṭi uko unṭepuŋ.

Fimoŋ Piyeer aṭiini na bañaan

¹¹ Ñiint uŋ aankak adi pwutan bi Fimoŋ Piyeer na Yowan, kē bañaan bti bašë ñonjar, aṭi aya du baka, du ušaala wi bajaan bado Ušaala wi *Falomoŋ*. ¹² Wi Fimoŋ Piyeer awinuŋ bañaan bukuŋ, ašë ṭiini na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel ; nabaa ñonjar we ṭi uko unṭepuŋ ba? Nabaa tenun hum hēnk ba? Našal aji phina pi nun na pḏēman pi njaan ṇḏēman Našibaṭi pakaan kē ñiint i apoši i? ¹³ Yetu i nawuluŋ baših biki nan, i napokuŋ ṭi kadun ki *Pilāt andooŋ abi šal pwutana, Našibaṭi i *Abraham, i *Itaak na i *Yakob na i bašinun adiiaman pḏēm pi Yetu nalemparul mēnt. ¹⁴ Ñiint, anwoon najint natool, ul i i napokuŋ ašë ñehan bawutan nafiŋ bañaan. ¹⁵ Hēnk, kē nafiŋ napaš ubida. Kē Našibaṭi ašë naṭana ṭi pkeṭ, kē ŋwo bamaar. ¹⁶ Pfiyaar ṭi katim ki Yetu pakaan kē ñiint naṭakmaan, i nakwinuŋ abot ame'a i ajebi. Eñhēn, pfiyaar ṭi Yetu pajebanuluŋ bnuura hēnk jibi nakwinuŋ an bti.

¹⁷ « An bayiṭ naan kē nšë me kē uko wi nadoluŋ, an na bašihan, nado do wa na kapaam. ¹⁸ Našibaṭi ul, adobi ṭupa ṭup unḏiimaan ṭi mntum mi baṭuparul bti aji *Krittū aluŋ kahaj kakeṭ, kē waŋ wi adolan. ¹⁹ Keeri nawutan pjuban, kakak du Našibaṭi ipekadu yi nan ihilna ipēn. ²⁰ Ajugun aluŋ kawulun ŋwal ŋi mnjeeh, kabot kayil Yetu Krittū, i adatuŋ unḏiimaan pa an. ²¹ Yetu mēnt, awo i kaṭo baṭi te wal wi iko bti ikkakuŋ ihalu, jibi Našibaṭi abiiŋ aṭup ṭi mntum mi baṭuparul bayimanaan biki ṭfa. ²² Na manjooan *Moyit aṭup aji : Našibaṭi Ajugun aluŋ kayil naṭuparul ji nji, pa an, anwoon i pntaali pi nan. Nawo i katiink iko bti yi akluŋ kaṭupan. ²³ Naan anwoon aantiinka aluŋ kapēn ṭi pntaali pi Našibaṭi, kašë kakeṭ. ²⁴ Kē *baṭupar Našibaṭi bti, ajunna ṭi Famiyel na bambiiŋ abi ṭi kafetul, baṭiiniyaan andoli iko yi ŋkwinuŋ nṭa yi. ²⁵ Uko wi Našibaṭi aṭupun aṭēpna ṭi baṭuparul uwo wi nan. Eñhēn, *bhoŋar bi Našibaṭi adoluŋ na bašinun bawo kak pa an, wi ajakuŋ ṭfa na Abraham aji : *Dbi kaṭēpna ṭi kabuka ki nu kawulna umundu bti bnuura.* ²⁶ Ukaan kē Našibaṭi apēnan Yetu kē

* 2:42 Banfiyaarun Yetu baji woli bade baji bafašiiir kapoom kalešna kañah kabañašani ki badeer na a. * 3:11 Ušaala wi Falomoŋ: Dko mēnt dapaṭēšaanuŋ dko di banwoon baanwo bayuday bahiluŋ kanaṭ na dko di bayuday ṭafi bahiluŋ kanaṭ. * 3:23 Plešan 18.15,18,19. * 3:25 Ujuni 22.18.

awo nalemparul ašë yila ti an duna, kahilna kawulan bnuura bi nul, wi akpënananan ti buñaan bi nakdolun. »

4

Baŕij Timoŕ Piyeer na Yowan uruha uweek

¹ Timoŕ Piyeer awo na *Yowan, ahum kaŕiini na bañaan, kë baŕejan baloŕ, na naweek i bayeŕ biki *Katoh Kaweek ki Naŕibaŕi, na *bataduk baloŕ bašë bi, aňog baka. ² Badeebaŕ ŕiki *banjañan batëb bukuŕ bajukan bañaan aji Yetu anaŕa ti pkeŕ, kë waŕ ukyuuy kë banketuŕ bahilan kanaŕa ti pa. ³ Hënk, kë bado kë bamob baka awat ukalabuš ayoonkna mnjint, ŕiki unuur udobi yob yob wal mënŕ. ⁴ Kë bañaan batum ti banktiinkuŕ uŕup wi banjañan, bafiyaar ti Yetu. Wal mënŕ banfiyaaruŕ bti banoŕan iŕeen-week ŕyaaş iŕeen kañeen (5000).

⁵ Wi unuur ujintuŕ kë baweek biki *bayuday, bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit bašë yitiir du Yerutalem. ⁶ Baŕo na Anat, *naŕejan naweek, anwooŕ na Kayif na *Yowan na Alektandër na biki mnŕini mi *baŕejan baweek bti, ayitiir. ⁷ Baŕij Timoŕ Piyeer na *Yowan ti kadun ki baka ašë jun phepar baka aji : « ŕi phina këme ti katim ki in ki ki najebanuŕ ŕiint antakmuŕ? »

⁸ Timoŕ Piyeer, i *Uhaaş wi Naŕibaŕi uneejun akëš, kë ašë teem baka aji : « An baweek biki nun na bantohi, ⁹ nadu'un nŕa *uruha ŕiki ŕdo ñaan antakmuŕ bnuura, ašë heparun jibi ŕhili hil ado jeban ŕiint i. ¹⁰ Nawoon bame, an bti, na bañaan bti biki *Itrayel bantodukiŕ kë ti katim ki Yetu i *Nataret ki ki ŕiint annaŕuŕ uŕ ajebnuŕ. Yetu i napanuŕ, kë Naŕibaŕi ašë nataŕa ti pkeŕ, ul akaan kë ŕiint i akak najeb ahil anaŕ ti kadunan. ¹¹ Kë ul Yetu i i Ulibra wi Naŕibaŕi ujakuŕ aji :

“Awooŕ pnduba pi an baniw napokuŕ, pnduba mënŕan puŕ pakakuŕ amëban katoh.”*

¹² Ul ŕaň ahilanuŕ pbuuran bañaan. Ènhën, ti umundu bti Naŕibaŕi aanwul wul nin ñaan aloŕ kak anhilanuŕ pbuuranun. »

¹³ Banŕooŕ uruha baňoŕar wi bawinuŕ Timoŕ Piyeer na *Yowan banwooŕ baando juk juk, jibi baktupi kë nin baantëp ado lënk lënk. Bayikrën wal mënŕ kë biki mënŕ babi wo bagakandër na Yetu. ¹⁴ Wi bakaan awin ŕiint anjebuŕ uŕ kë anaŕ akab ti baka kë bašë waan uŕup. ¹⁵ Hënk, kë bado kë bapënan baka ti dko di uruha, ašë jun ptiini bukal bukal, katen jibi bakdoli. ¹⁶ Bahepar aji : « Nŕbaa do do hum na bañaan biki ba? Babaan ado mlagre mnjint piš mi mi, kë bañaan bti banfëtuŕ ti Yerutalem bamee, nënhilanuŕ kapok wa. ¹⁷ Kë nšë wo kado uko uwut kameeŕana kapel hënk. Nŕbëg baka keeri

bañaan ptiini na nin ñaan aloŕ hënkun ti katim ki Yetu. »

¹⁸ Wi wi banŕooŕ ti uruha bašaan adu baka kë bakak ti wa, ašë bëg baka maakan bañaan ptiiniyaan na pjukan ti katim ki Yetu. ¹⁹ Kë Timoŕ Piyeer na Yowan bašë teem baka aji : « we unurnaaniŕ ti kadun ki Naŕibaŕi ba? Ptiinka këme ptiinkan? Uduka ti an! ²⁰ Un daan nënhilanuŕ kayomp na uko wi ŕwinuŕ akuŕ atiink. »

²¹ Bakak abëg baka bnuura, ašë wutan baka kë bayaa. Baanka uko unooranaan baka wi bañaan bti bawooŕ ti pdëman Naŕibaŕi ti mlagre mi bawinuŕ. ²² Niiŕt anjebnuŕ na mlagre uŕ, adobi pel pel nšubal iŕeen nbaakër.

Banfiyaaruŕ bañehan Naŕibaŕi, wi bawo i ti mnhaŕ

²³ Wi bawutanaaruŕ wutan Timoŕ Piyeer na *Yowan, kë bašë wuŕga, akak du batëŕt baka aya kakalëš iko bti yi *baŕejan baweek na bantohi bajakuŕ na baka. ²⁴ Bañaan batiink baka ašë ñehan Naŕibaŕi ti pdiim ploolan aji : « Ajugun, iwi ipaŕuŕ baŕi, mboš, na bðëk na iko bti inwooŕ da! ²⁵ Iwi iŕëpnaŕ ti Uhaaş aŕup ti mntum mi *Dayiŕ ateemun nalemparu wi ajakuŕ aji :

“We ukaan kë bañaan biki nŕaak babubara ŕinŕar kë bañaan bti babubara anaŕt anooran ŕleef?”

²⁶ *We ukaan kë baŕiŕ biki mboš babbomandër ugut, kë baweek batiinkar aji baŕut na *Yawe Nawat Kabuka na Krittu i akëruŕ?”*

²⁷ Aa wo! Herod na Pont *Pilat bayitiir ti ubeeka wi, na banwooŕ baanwo bayuday, na *bayuday, anaŕara Yetu nalemparu nayimanaan, i idatuŕ aji awo Krittu. ²⁸ Bado hënk iko yi bti ti mnhina mi nu na jibi ijakuŕ iluŕ kadolana. ²⁹ Ajugun, hënkun, watan kabaŕ ti kabëgare ki baka išë iŕenun un balemparu, ŕdo kaŕup Uŕup wi nu na mntëŕ mnweek. ³⁰ Taran kañen ki nu ijeban bañaan, ido mlagre na iko iŕoŕarënaan ti katim ki Yetu, Nalemparu Nayimanaan. »

³¹ Wi bañehanuŕ Naŕibaŕi aba, kë dko di bawooŕ dašë ŕinŕar kë *Uhaaş wi Naŕibaŕi ušë neeŕ ti baka bti kë baktup Uŕup wi Naŕibaŕi na mntëŕ.

Banfiyaaruŕ baŕok iko yi bakaan bti

³² Banfiyaaruŕ bti bakak hënkun awo ušal na uhaaş uloolan. Kë nin aloŕ aanŕi ŕal ŕal, kaji nŕi aloolan dkaan wi, këme wundu. Baji banaakrën bka bi baka bti. ³³ Phina pweek pawinanaa, wi *banjañan baktiiniyaanuŕ pnaŕa ti pkeŕ pi Yetu Ajugun, kë bnuura bweek bi Naŕibaŕi batum ti bukal bti. ³⁴ Nin aloŕ ti baka aanwinana winana bwaan.

* 4:11 Kañaam 118.22.

Bankaan mboş kême itoh baji bawaap ya katij itaka yun³⁵ kabi wul banjañan. Baji bafaş itaka andoli ayeenk kafah kanliñun na kanuma ki nul.

³⁶⁻³⁷ Kê hênk di Yotef, ñiint alon i pşini pi Lewi, anwoonun unjiw wi Kiprut, i banjañan bajaan bado Barnabat (uwoon ñaan anjaan atênñên) kê aşê ka tfa uŧeeh ulon. Awaap wa aŧij itaka abi awul banjañan.

5

Ananiyat na Tafira

¹ Kê ñiint alon i bajaan bado Ananiyat na Tafira aharul başê waap mboş mlon, atiinkar, ² amen itaka ilon, aşê tji indukiin, awul *banjañan.

³ Kê Fimon Piyeer aşê hepara aji : « Ananiyat, we ukaan kê *Fatana aneeju uhaas, kê ido la pguur *Uhaas wi Naşibaŧi, ajeŧ itaka ilon ŧi yi iwaapnuñ mboş, amen? ⁴ Ihilan lah, kawut pwaap mboş mênŧ, kême kajej itaka yi iwaapnuñ ma bti, kadolna uko wi inumiin? Hum di di uşal wañ udoli do, adoo neej ŧi iwi ba? Mênŧ bañaan biki ikdoon na pguur hênk, Naşibaŧi a. » ⁵ Wi Ananiyat atiinkar tiink uko wañ, aşê jot ŧi dko mênŧ, abi keŧ keŧ, kê bañaan bantiinkun uko wañ bti balênk maakan. ⁶ Başaşa babi, abooŧan puum apênan aya amoy.

⁷ Uko ji nwoori nwanan uŧêpi, ahar Ananiyat kê aşê bi aneej bê aamme uko unŧepun. ⁸ Kê Fimon Piyeer aşê du'a aji na a : « ŧupaan! Preeş pi, pi pi nawaaparun mboş i? » Kê ateema aji : « Aa, preeş pañ pa. »

⁹ Kê Fimon Piyeer aşê kak aji na a : « Nabaa şal şal hum adoo ji naguur Uhaas wi Naşibaŧi ba? Tenan, banyaan amoy ayinu banatun ŧi plêman hênk, bakak añaŧu, kaya kamoy. »

¹⁰ ŧi dko mênŧ, kê abi jot jot ŧi ihoŧ yi Fimon Piyeer aşê ba. Wi başaşa baneejun, baŧênka kê aketŧi akak añaŧu pya kamoy du kañog ayinul.

¹¹ Palênk pweek panej banfiyaarun bti, aŧu na bañaan bti bantiinkun uko unŧepun.

Banjañan bajeban bañaan batum

¹² *Banjañan bado wal mênŧ mlagre na iko iñonarênaan itum ŧi ptoof pi bañaan. Banfiyaarun baji bayitiir bti du uşala wi bajaan bado Uşala wi *Falomon. ¹³ Nin alon aanji ñoom pnaakiir na baka, aşê maga-naara baka. ¹⁴ Kê pntuk pankdêmun dem pya pi biint na baŧ pafiyaar Ajugun abot abi ahoŧana ŧi baka. ¹⁵ Bado kak kak aji bapênan bamaakal ŧi igah, kaŧu baka ŧi ilişa kême ijiin, Fimon Piyeer wal wi aktêpun ulimênŧ wi nul uban alon ŧi baka. ¹⁶ Pntuk pi bañaan paji paŧiina kak nbeeka ñanŧogun Yerutalem, katij bamaakal na biki nŧaayi nkyewlênun, kê bukal bti bajebi.

Bahajan Banjañan

¹⁷ Kê *naşih i baŧenjan na batênŧul – bukal biki bajaan bado pntuk pi *bataduk – başê kuj *banjañan maakan, anaŧara baka ¹⁸ Bado kê bamob baka, awat ukalabuş. ¹⁹ Kê na utejan mênŧan, *uwanjut wi Ajugun uşê bi, ahaabêş ilêman yi ukalabuş apênan baka aşê ji na baka : ²⁰ « Nayaan *Katoh Kaweek ki Naşibaŧi nado kaŧup uŧup wi ubida uhalu. »

²¹ Banjañan batiink uwanjut wun, kê wi unuur ujintan jint, kê başê ya Katoh ki Naşibaŧi, aŧo ajukan. Naşih i baŧenjan na batênŧul bado kê badu *uruha uweek wi biki *Itrayel, wi bajaan bado Pntuk pi bawayeş bŧup *bayuday aşê yil baya baŧij banjañan banwoon du ukalabuş. ²² Wi bayili biki naŧenjan naweek bayaan aban, baantênk banjañan du ukalabuş, aşê kak du uruha aya kakalêş aji : ²³ « Wal wi nyaan du ukalabuş, nŧênk kê udêŧ bnuura, kê bayen banat ŧi plêman. Kê wi nhaabêşun bgah, aşê ténk dko kê dawo djint. » ²⁴ Wi naweek i bayen biki Katoh Kaweek ki Naşibaŧi na baŧenjan baweek batiinkun uko wañ, bañonar, aşê la na nşal uko unŧepun.

²⁵ Wal mênŧ, kê ñiint alon aşê bi aji na baka : « Natenan! Biint biki nawatun ukalabuş, buk bukundi, ajukan bañaan du Katoh ki Naşibaŧi. » ²⁶ Kê naweek i bayen biki Katoh ki Naşibaŧi aşê tool, na bangoli biki nul ayaarad banjañan. Baando btam na baka, ŧiki baŧi pntuk pi bañaan pun, pabi patap baka mlaak.

²⁷ Kê baŧij baka, aneejan du uruha. Naşih i baŧenjan kê aşê hepar baka aji : ²⁸ « Nênnenanan neenan pjukan katim kañ i? Kê Yerutalem bti daşê bi kak kak ŧi bgah bi nan, nañal kataparun pkeŧ pi ñiint i. »

²⁹ Kê Fimon Piyeer na banjañan bandukiin başê teem aji : « Nwo i kaŧaş Naşibaŧi, mênŧ bañaan biki nwoon kaŧaş. ³⁰ Naşibaŧi i başinun apênan ŧi pkeŧ Yetu i nadolonun kê bafinji, wi napanulun ŧi krut. ³¹ Ul i i Naşibaŧi adêmanun ŧi kadeenu ki nul, awoona Naşih akut awo *Nabuuran Bañaan, bayuday bahilna baŧêlêş nbiida, ipekadu ibot ipên ŧi baka. ³² Nwoon bankŧupun uko unŧepun, un, na *Uhaas wi Naşibaŧi, unwoon uko wi Naşibaŧi awulun bankŧaşulun. »

³³ Wi banŧoon *uruha batiinkun uko wañ, badeebaŧ maakan, aşê ji bado bafin banjañan. ³⁴ Kê ñiint alon i bajaan bado Gamaliyel aşê naŧa ŧi uruha. Awo *nafariŧay *najukan Bgah, i bañaan bamaganun bnuura. Aji na baka bapênan banjañan bdiŧ btiinku, ³⁵ aşê ŧup na baka aji : « An bañaan biki *Itrayel nalipariin ŧi uko wi nañalun pdo bañaan biki. ³⁶ Du nnuur nundu, nwinan win, kê Tewdat awuji, ahomp na dko aji awo ñaan naweek, kê bañaan banŧoganun iñeen-week nyaaş nbaakêr (400) başaşa. Ul ŧi uleeful kê bafinja, kê bankŧaşulun bawayşeri,

nin ukoolan uunduka. ³⁷ Ké nawo *Yudat i *Galilay akak abi, ti wal wi mnfën mi bañaan akuña pntuk ; ul kak akeçi, ké baçaşarul bti bawayşeri. ³⁸ Ukaan ké njakan napënan iñen ti bañaan biki, nawut baka baya! Woli ulemp wi baka na nşal nji baka nşawo nji bañaan bajën nşaluñ kabaara bdidi nş ; ³⁹ nşale wo nji Naşibaçi, naankluñ kahilan pñenan nş. Naşaafaraan kala pğut na Naşibaçi de. »

⁴⁰ Banţoon uruha, ké batiink uşup wi Gamaliyel. Bado ké badu banjañan, ado ké bakob baka itintël, aşe ji na baka baçaña pñiniyaan katim ki Yetu, abaa wutan baka ké bayaa.

⁴¹ Banjañan bapën ti uruha, aşe lilan maakan jibi Naşibaçi awinuw aji bataan na phaj ti katim ki Yetu. ⁴² Unuur unjinti, du Katoh Kaweek ki Naşibaçi kéme du itoh yi bañaan, baji bajukanaara jukan, kakuç kaşup *Uşup Ulil Unuura unyuujun ké Yetu awoon Krittü.

6

Banfiyaarun badat bañaan paaj na alon bado kaşenk banjañan

¹ Wal mënşan bañaan banfiyaarun Yetu batuma tum pya. *Bayuday banjaan baçiini *ugrek, banaşa pñom na banjaan baçiini uşup uhebëre, ũki baji başilma unuur undoli baat bankeşandënuñ bayin baka ti wal wi pfah uko ude. ² Ké *banjañan iñeen na batëb başe du banfiyaarun bti aji na baka : « Un nşenwo i kaduk ulemp wi pjukan Uşup wi Naşibaçi, kabi pfaaş uko ude. ³ An bayişun, nadatan ti an bañaan paaj na alon banwoon batool ti kéş ki an bti, bantumuñ na *Uhaaş wi Naşibaçi na uşal untuña, nşu baka ti ulemp mënşan. ⁴ Un nşe nji nduka duka ti pñehan Naşibaçi, na ulemp wi pjukan Uşup wi nul. »

⁵ Banfiyaarun bti badinan uko wi banjañan bajakun: Ké badat Fefan anfiyaari Ajugun maakan akuş atum na Uhaaş wi Naşibaçi, na Filip, na Prokoor, na Nikanoor, na Timon, na Parmenat, na Nikola (ankakun) nayuday, awo i ubeeka wi Antiyoka) ⁶ Başij baka ti kadun ki banjañan, ké bañehandër baka Naşibaçi abot apaf baka iñen ti ikow.

⁷ Uşup wi Naşibaçi umeetana meetana pya, banfiyaarun ti Yerutalem ké baktuma tum pya, ké batum ti başenjan badoo kak aşaş bgah bi Yetu.

Bamob Fefan

⁸ Fefan antumi na bnuura bi Naşibaçi na mnşina mi Naşibaçi aji do iko iñonarënaan na mlagre mnweek ti bañaan. ⁹ Ké ti wal mënş bañaan balon biki *katoh kañehanaani ki bayuday ki bajaan bado ki « Bajuuk ti Ulemp biki Bawutanun » baneej blaşar na

Fefan. Ti bañaan bakan mënşan balon bawo biki Kuren, ké balon bawo biki Alektandriya, balon ké bawo biki Filitiya ké balon bawo biki Atiya. ¹⁰ Ti blaşar bi baka baanhilan apënan uşup ujint uşup wi Fefan, ũki açiini na uşal untuña wi *Uhaaş wi Naşibaçi uwululuñ. ¹¹ Ukaan ké baluk bañaan balon, ké baji : « Nştiink nşinş i, ké akşup uko uwuşaan ti *Bgah bi Moyit na ti Naşibaçi. » ¹² Baya awuuk bañaan bti, na bantohi na *bajukan Bgah bi Moyit, ké badëpa ti Fefan amob ayaanaan du *uruha. ¹³ Başij bañaan balon, ké badaar aji bawoon bamaar, aşe ji : « Nşinş annaşun i aji şupa şup buşaan ti uko wi *dko dyimanaan di, na ti Bgah bi Moyit. ¹⁴ Nştiinka ké aji Yetu i *Nataret i alun kafom dko di, kabot kaşet udolade wi *Moyit awulun un. » ¹⁵ Bañaan bti banwoon ti uruha bajabana kéş, aşe win kaara di nul ké dajeeh ji di *uwanjut.

7

Fefan açiini ti kadun ki uruha

¹ Ké *naşih i başenjan aşe hepar Fefan aji : « Uko wi başupun ti iwi uwoha manjoonan i? »

² Ké Fefan aşe teem aji : « An batëñ naan na başin naan, natiinkan. *Abraham ateeum awo ũfa du utaa wi Metopotamiya, ũki abi ado kafet du ubeeka wi Haran. Naşibaçi i mndëm apën awinana da ti kadunul, ³ aji na a : “*Dukan utaa wi nu, na biki katohu, iya utaa wi nji kalun kayuujü.*” ⁴ Wi wi Abraham apënuñ du utaa wi bakaldeyen, aya afet du Haran. Ké dul di Naşibaçi adolnuluñ, wal wi aşin aneemun, ké apën abi ti utaa wi nafetun nşa wi. ⁵ Aanwula nin ufet, nin dko dpaf kaşot du utaa mënş, aşe hona aji alun kawo ajug utaa mënş ul na pntaali pi nul. Wal wi Naşibaçi akdoon kaşon mënş, Abraham ahum aandobi buk. ⁶ Ké hënk di di Naşibaçi açiiniin aji : “*Pntaali pi nul palun kaya pyaanş, balun kajuukñen pa ti ulemp, kahajan pa nşubal iñeen week nşbaakër (400).*”

⁷ Ké nji Naşibaçi nşe lun kawayş babuk utaa unşun baka ti pjuuk, ti buşaan bi badoon. *Waş uşepë, bapën da kabi kadëmanaan ti utaa wi nşonjir wi.*” ⁸ Wal mënşan wi wi adolun *bhonar bi na Abraham, aşenjanan ba pwala *katëmp, ukaan ké wi abukun *Itaak, ké awalana katëmp wi akaan nşuur bakren. Ké hënk di di *Itaak adolan wi abiiñ abuk *Yakob, ké Yakob adola harj na babukul banwoon bateemun iñeen na batëb bammeetaniin*.

⁹ Ké Bateemun bammeetaniin bakun *Yotef aşa baka wal mënş aşe waapa, ké bannugulun baya na a Ejiptu. Ké Naşibaçi aşe wo na a. ¹⁰ Apënana ti unoor wi nul bti, aşe şena ké awo na uşal untuña, abot adola ké atiinkana

du Farawuna naših i Ejiptu. Farawuna adola kè awo nantuŋa i Ejiptu bti na i katoh ki nul bti. ¹¹ Wal mënŋan, kè ubon uweek ušë wo ti Ejiptu bti na ti utaak wi *Kanaan ; bañaan kè banoor maakan, kè bateemun baankak aka uko ude. ¹² Wi Yakob atiinkuŋ kè baji uko ude uwo du Ejiptu, ašë yil da uyaas uteek, bateemun. ¹³ Uyaas utëbantën, wi bakakuŋ, kè *Yotef abi meeŋana ti babuk ašin. Hënŋ, kè Farawuna ašë me kabuka ki Yotef. ¹⁴ Wi wi Yotef ašaŋ ado kè bayaarad Yakob ašin na bayiŋul bti. Bukal bti bawo iŋeen paaj na ulon na kaŋeen (75). ¹⁵ Kè hënŋ di Yakob ayaan du Ejiptu, kè dul di di ayaan akeŋna ul na bateemun bam-meetaniin. ¹⁶ Bajej baka wal mënŋ añooŋ du ubeeka wi Fikem, aya moy du dko dloŋ di Abraham abiiŋ anug na itaka ti babuk Emor du Fikem.

¹⁷ « Kè wal wi uko wi Našibaŋi ahonuŋ Abraham ubanuŋ ti pdolana, pntaali pi nun paŋumi, ašë tuma tum pya ti Ejiptu. ¹⁸ Hënŋ di naših alon abiiŋ aneejan pših, anwoon aantënkëbër atiink kè baŋiiniyaan uko wi Yotef. ¹⁹ Naših mënŋ aŋu mntit mi nul bti ti phajan pntaali pi nun, kadoo ŋu baka bafël bapoŋ bambaar abuka buka baketna. ²⁰ Wal mënŋan wi wi *Moyit abukiin, kè Našibaŋi ašë ŋala. Aboot kli kwajanŋ du katoh baka. ²¹ Wi bašaŋ añooŋa afël, abuk Farawuna ñaaŋ kè ašë jeja, akuŋ ji abukul ²² Moyit ajuk bnuura pme pi bañaan biki Ejiptu, abot awo ñaan naweek ti uko wi ajaan ado na wi ajaan aŋup.

²³ « Wi Moyit akaan ŋšubal iŋeen ŋbaakër, kè ušal wi pya pwin bayiŋul baitrayel kè ušë bi ŋi a. ²⁴ Wi akyaan, awin ñiinŋ alon i utaak wi Ejiptu kè akhajan ayiŋul, kè ayeenkara, afin ñiinŋ i Ejiptu, alukandëra. ²⁵ Ašal kè bayiŋul bame kè Našibaŋi aŋëpna ŋi a, aŋij baka mbuur, kè bašë wo baammee. ²⁶ Wi unuur ujinŋuŋ, awin baitrayel batëb kè bakgut ašë neej pwayëš ado na pkakan baka ti ploolan aji na baka : “An biki, nabootuŋ abaa ŋom we ba?” ²⁷ Kè anwoon ti phajan atëŋul uŋ ašë wuuk Moyit aji na a : “In aŋuŋiŋ pwo naših na nawayëš ti un ba? ²⁸ Om inŋal kafinën jibi ifinŋuŋ ñiinŋ i Ejiptu takal?” ²⁹ Wal wi Moyit atiinkuŋ uko wan, ašë ŋi, aya pyaanŋ du utaak wi Madiyan, di abiiŋ akaana bapoŋ biinŋ batëb.

³⁰ « Wi aŋoon da, ado ŋšubal iŋeen ŋbaakër, kè *uwanjuŋ, ušë pën awinana ŋi bdoon bloŋ bankyiki ŋi bgof du bnkan banŋoŋuŋ pnkuŋ pi Finayi. ³¹ Moyit aŋoŋar ti uko wi awinuŋ ašë ñog pten bnuura, kè pdiim pi Ajugun pašë tiinkana aji : ³² “Nji dwoon Našibaŋi i bateemu, Našibaŋi i Abraham, i Itaak na i Yakob.” Moyit alënk wal mënŋ akat kat aankak añoom pten. ³³ Kè Ajugun ašë jaka : “Wohšën išaqaat, dko di inaŋuŋ duŋ dayimani. ³⁴ Aa, dwin mnhaj

*mi pntaali pi naan du Ejiptu, atiink mntëg mi baka, ašë wala pbuuran baka. Hënkuŋ biini, dŋal kayilu du Ejiptu.”*³⁵

³⁵ « Moyit mënŋ i baitrayel babiin apok aji na a : “In aŋuŋiŋ pwo naših na nawayëš? Ul i Našibaŋi akaan ayil awo naših na nabuuran i baka. Našibaŋi aŋëpna ŋi uwanjuŋ wi awinuŋ ŋi bgof bankyikuŋ ayilna a. ³⁶ Kè ul akaan apënan baka du Ejiptu. Ado mlagre mwweek na iko iŋonjarënaan du utaak mënŋ, na wi bakmuuruŋ *bdëk bjeenkala na du bnkan, ŋšubal iŋeen ŋbaakër. ³⁷ Ul Moyit ajakuŋ na baitrayel aji : “Našibaŋi aluŋ kapënan ti bayiŋan naŋaparul alon ji nji pa an.” ³⁸ Wi bateemun bayiŋuŋ du bnkan ul kak abananuŋ baka uŋup wi uwanjuŋ uŋiiniŋ na a du pnkuŋ pi Finayi. Aa, ul ayeenkunŋ ŋŋup ŋi ubida, awulun.

³⁹ « Kè bateemun bašë bi wo baandi ptiinka, apoka, ašë ŋal pkak du utaak wi Ejiptu. ⁴⁰ Baji na *Aaron : “Takun bašibaŋi bankdoon kapoŋ ti kadunun, Moyit i ampënanuŋ un du Ejiptu, ñaan aamme jibi aŋëpi.” ⁴¹ Tuŋ ŋnuur mënŋ, kè bašë ŋak ubay, ado pa wa pguur, ašë lilandër ulemp wi iŋeen yi baka maakan. ⁴² Kè Našibaŋi ašë dek baka feŋ awut baka kè bakdëman njah ŋi baŋi, jibi *baŋupar Našibaŋi bajakuŋ:

“An bañaan biki *Itrayel, nji i i naŋiŋaruŋ abot ado bŋenan

bi pntuni pi nŋtaam ŋšubal iŋeen ŋbaakër du *pndiiš i?

⁴³ *Kaduŋ ki Molok našibaŋi i nan ki nakunjiin ka,*

na ptu pi Refan našibaŋi i nan annaamuŋ ujah

yul yi naŋakuŋ abot akak adëman.

Ukaan kè nji kadolan naya pjuuk dko dlow danŋëpuŋ utaak wi Babilon.”

⁴⁴ « Hënkuŋ ŋi uko wi *kaloona kanjaan kadiiman kè Našibaŋi awo da, kul ki bateemun bammeetaniiŋ babiinŋ awoonaan du bnkan : Moyit ado kè baboman ka jibi Našibaŋi ajakulun, aji na a ado ka kanaam ji ki awinuŋ. ⁴⁵ Wi babuk baka bayeenuŋ ka, ašë ya na ka aneejan du nŋtak ŋi bayeenuŋ wal wi Yotuwa awoon ŋi pših, wi Našibaŋi adookunŋ bañaan biki nŋtak mënŋ ti kadun ki baka. Kè kaloona mënŋ kawo da te wal wi *Dayiŋ abiiŋ aneejan pših. ⁴⁶ Dayiŋ aŋalana ŋi kadun ki Našibaŋi, ašë ñehan aji aŋal pdo baniwa katoh na a, ul Našibaŋi i Yakob. ⁴⁷ Kè *Falomon ašaŋ abi niwa katoh mënŋ.

⁴⁸ « *Andëmuŋ Maakan kè ašaŋ awo aanji fëŋ ŋi itoh yi iŋeen yi bañaan bajën ibomanuŋ. Jibi *Naŋupar Našibaŋi ajakuŋ:

⁴⁹ *“Baŋi bawoon pbuušim pi naan*

Kè mboš manwo di mnpaŋni ithoŋ yi naan Ajugun aji : Katoh kanaam hum ki ki nakniwnuŋ ba,

ké tuj dakwoon dko dnoorfënaani di naan ba?

⁵⁰ *Mënt kañen ki naan kapaşun iko yi bti i?" »*

⁵¹ Tefan akak aji na baka : « An batam ikow, badënët n̄haaş, nadënemi,† akut apok *Uhaaş wi Naşibați, nawoha ji bateaman. ⁵² Ahonj ti bațupar Naşibați i i bateaman bawoon baanhajani ba? Badoo fiñ bambiinj ațup ubi wi N̄aan Natool. An nawul N̄aan Natool mënt kē bafinji. ⁵³ An nanyeenkun Bgah bi Naşibați banțepnunj ti nwanjut, napok ptaş ba. »

Batap Tefan m̄nlaak afinj

⁵⁴ Wi bañaan biki *uruha batiinkun hanj, așē deebatēr Tefan bnuura ado dumrën iñiin. ⁵⁵ Kē Tefan ul, i *Uhaaş wi Naşibați uneejun, atum, așē jaban kēş du bați, awin pdēm pweek pi Naşibați, kē Yetu anaț ti kañen kadeenu ki Naşibați. ⁵⁶ Kē aji : « Natenan dwın bați, kē bawo bhaab, kē *Abuk N̄iinț așē naț ti kadeenu ki Naşibați. »

⁵⁷ Wal mēnt kē bașē huuran maakan anēt ibaț yi baka. Wi wi başaan adēpa ti a bukal bti, ⁵⁸ apul pulan apēnan ti ubeeka, ajun p̄tapa m̄nlaak. Bankntapulun m̄nlaak mēntan bahankan imișa yi baka națașa alon anwoon katim ki Fawul. ⁵⁹ Wi baktapulun m̄nlaak hēnk, kē Tefan așē n̄ehan Naşibați aji : « Yetu Ajugun, yeenkan uhaaş wi naan. » ⁶⁰ Wi wi așaan anup așē huuh maakan aji : « Ajugun, k̄to kafēn baka p̄jaban pi badolunj pi. » Wi akjakun hanj așē jēmşa.

8

¹ Kē *Fawul adinan ti uko wi bafinunj Tefan.

Uyaaş uteek wi bahajanun banfiyaarunj

Unur mēntan, bajun phajan maakan banfētun Yerutalem afiyaar Yetu, kē bukal bti bawaysēr ti n̄taak n̄i *Yuda na *Famariya kē *banjañan tañ badukiinj. ² Bañaan balon banjaan badēman Naşibați kē bamoy Tefan, așē țēga ti pkețul. ³ Kē *Fawul ul, așē wo ti phajan maakan pntuk pi banfiyaarunj bti, aji neej ti itoh, kamob biinj na baat kawat ukalabuş.

⁴ Kē banwaysērunj bukun bașē n̄aay na utaak, ațup Uțup Ulil Unuura.

Filip ațup Uțup Ulil Unuura du Famariya

⁵ Kē Filip, aya du ubeeka ulonj, ti utaak wi *Famariya, așē jun p̄tup bañaan uko wi *Krittü. ⁶ Wi bañaan bti batiinkun iko iñon̄arēnaan yi Filip adolun abot awin ya, bamēban uko wi akțupunj. ⁷ Kē hēnk di di n̄ntaayi n̄tum n̄apēnunj ti bañaan biki n̄aneejun, awuuh maakan, banțakmunj na bankjiinkun batum kē bajebi. ⁸ Ti ubeeka mēnt bañaan balilan maakan.

⁹ N̄iinț alonj i bajaan bado Fimonj anjonunj ti ubeeka mēnt awo do. Ulempul uwo pdo kado dayaamu, aji do bañaan kañon̄ar maakan. Ahomp aji awo n̄aan naweek, ¹⁰ kē bañaan batum baktiinka, bampoți na baweek. Baji baji : « N̄iinț i awo mn̄hina mi Naşibați, mi bajaan bado mn̄wwek. » ¹¹ Bañaan batiinka, țiki ajon kañon̄arēn baka na dayaamu di ajaan ado. ¹² Kē hēnkun bañaan bașē fiyaar Filip anjaan ațup *Uțup Ulil Unuura wi *Pşih pi Naşibați na wi Yetu Krittü. Banfiyaarunj bti, biinj na baat, badolan *batitmu. ¹³ Kē Fimonj ul ti uleeful akak afiyaar, adolan batitmu abot abi duka duka ti ptaş Filip. Wi awinunj iko iñon̄arēnaan na iko yi mn̄hina inkdolaniinj, añon̄ari.

¹⁴ Wi *banjañan du Yerutalem batiinkun kē baji bañaan biki Famariya bayeenk Uțup wi Naşibați, bayil da *Yowan na Fimonj Piyeer. ¹⁵ Wi babanun, bañehan Naşibați pa banfiyaarunj, *Uhaaş wi Naşibați uhilna uwala ti baka, ¹⁶ țiki uundobi wala ti nin alonj ti baka. Badolan tañ batitmu ti katim ki Yetu Ajugun. ¹⁷ Wi wi Fimonj Piyeer na Yowan başaan apaf baka iñen ti ikow, kē Uhaaş wi Naşibați uwala ti batamari.

¹⁸ Wi Fimonj așaan awin kē Naşibați awul Uhaaş wi nul bañaan wi banjañan bapafun baka iñen, ațij itaka așē ji na baka : ¹⁹ « Națenaan nji kak phina mēnt nkak nhilna n̄aan i nji mpafun iñen, ayeenk Uhaaş wi Naşibați. » ²⁰ Kē Fimonj Piyeer așē teema aji : « Țēpan iya ikeț du, iwi na itaka yi nu, wi ișalunj aji ihilan kanug na itaka uko wi Naşibați ajaan ațen țen. ²¹ Iinka nin kafah ti uko unktēpunj ti, uhaaş wi nu ununjinț ti kadun ki Naşibați. ²² Tañaan mn̄njet mi nu, iñehan Ajugun : Ahinan kalun kamiiru uşal uwuțaan umbiinj ti iwi wun. ²³ Dwın kē iwo na bkujar na uhaaş wi buțaan akut ahot ti pekadu! » ²⁴ Kē Fimonj așē ji na bi Fimonj Piyeer na Yowan : « Nañehandēraan Ajugun an ti n̄leefan, iko yi najakun yan iwutna kabanēn. »

²⁵ Wi Fimonj Piyeer na Yowan bațupunj uko wi bameenj ti Ajugun, wi baktupunj uțup wi nul, așē kak Yerutalem. Ti bgah, bațup Uțup Ulil Unuura ti n̄fēt n̄tum n̄i Famariya.

Filip na namali i naşih n̄aaf i Itiyopiya

²⁶ *Uwanjut wi Naşibați uțiini na Filip, aji na a : « Yaan umbaj wi btammanju, du bgah banjaan bawoona Yerutalem kawala Gata, nin alonj aanwo ti ba » ²⁷ Kē Filip așē tool. Wi wi ayitun na n̄iinț alonj i Itiyopiya anwoon namali i Kandaki naşih n̄aaf i utaak mēnt*. Niinj mēnt awoona Yerutalem di ayaan p̄yaanț pi pdēman Naşibați, ²⁸ ațiiş. Ațo

† 7:51 Bapiit aji bañaan « baanwalan n̄haaş na ibaț katēmp » bawo ji banwoon banfiyaari, baanji batiink Naşibați.

* 8:27 Ti ugrek awo n̄aan i bakaşun, baji bakaş wal mēnt banjaan balempar naşih n̄aaf. Ankaşaniinj aanhil pkak ti bgah bi bayuday.

ti ukaaru wi nul wi nmpëlënt nkapuluŋ ašë leyiiir uko wi Itayi *Naŋupar Našibaŋi apiituŋ.

²⁹ *Uhaaš wi Našibaŋi kē ušë ji na Filip : « Yaan imob ukaaru wundu. » ³⁰ Kē Filip aŋii, aŋog wa, ašë tiink namali kē akleyiir uko wi Itayi Naŋupar Našibaŋi apiituŋ, ašë hepara : « Imeha uko wi ikleyiirun hēnk i? » ³¹ Kē ašë teema aji : « Dbaa do do hum kado kame, woli baampibanaan wa. » Wi wi ašaan ado kē Filip apaya ti ukaaru aŋo, aŋoga. ³² Dko di Ulibra wi Našibaŋi di akleyiirun dii di, daji : « *Ji unkaneel wi bakñooŋun pya kaŋiŋ*

Ji unkaneel umpoŋi ti kadun ki napuunk wa,†

Hēnk di di ajaan ayompan mntum.

³³ *Baneenana unwoon wi nul, ti pwalan bkowul.*

Ubida wi nul upēn ti umundu wi In akluŋ kakakalēš pntaali pi nul? »

³⁴ Kē namali ašë hepar Filip aji : « Dkooŋu kooŋ ŋupaan ŋaan i Naŋupar Našibaŋi aŋiiyaanuŋ hēnk? Ul ti uleeful a kēme alon? » ³⁵ Kē Filip ašë ŋēpna ti umpiituŋ wun, aŋupa *Uŋup Ulil Unuura wi Yetu. ³⁶ Wi bakyaan na bgah, ašë ban ti dko di meel, kē namali ašë ji na a : « Meel mii mi, we uneeanuŋ ndolan *batitmu ba? » [³⁷ Filip aji : « Woli ifiyaar na uhaaš wi nu bti, ihilan kayeenk batitmu. » Kē namali ašë teem aji : « Aa, dfiyaar kē Yetu *Krittü awo abuk Našibaŋi. »]

³⁸ Namali ado kē banaanu ukaaru, kē bawala bukal batēb bti ti meel, kē Filip adola batitmu. ³⁹ Wi bapēnuŋ ti meel, kē Uhaaš wi Ajugun ušë jej Filip, kē namali aankan awina. Namali aya na bgahul alilan maakan. ⁴⁰ Kē ul Filip, ašë winana du ubeeka wi Atot ašë ŋup Uŋup Ulil Unuura ti ŋbeeka bti ŋi aŋēpnun te adoo ban wi Kaytaraya.

9

Fawul aŋiyaar hēnkunŋ Yetu Krittü

¹ Wal mēnŋan, kē *Fawul ašë bi duka duka ti pbēg baŋašar Yetu, abot ala pfiŋ baka. ² Aya ahepar *naših i baŋeŋan kē awula uworda umpiituŋ pa baweek biki *katoh kañehanaani du Damat. Fawul aŋal kaya kaŋēnk baŋaš bgah bi Yetu du Damat, biinŋ kēme baat, kamob baka kañooŋ Yerutalem.

³ Wi akyaan ŋi bgah ado ten Damat, ti dko mēnt bjeehi bweek banwoonuŋ baŋi kē bašë mara mara agura, ajeehana. ⁴ Kē ašë jōt ti mboš ašë tiink pdiim plonŋ kē pakjaka aji : « Fawul, Fawul, we ukaanŋ kē ikhajanaan ba? » ⁵ Fawul kē ašë hepar aji : « Iwi in ula ba, Ajugun? » Kē ašë teema aji : « Nji Yetu a, ikhajanuŋ. » ⁶ Kē nšë ji inaŋa, ineej ubeeka baya kaŋupu uko wi iwoonŋ kado. »

⁷ Bangakandēruŋ bayaas na a banaŋ, baanhilan bŋup ŋiki balēnk maakan : baji

batiink pdiim, bē baanji bawin nin ŋaan alon. ⁸ Fawul anaŋa ti mboš ahaabēš kēš ašë wo aankan awin nin ukoolan, batēnŋul baŋijana ŋajan aneejanaan Damat, ⁹ kē aŋo da ŋnuur ŋwajanŋ aandee, aandaani akut aduka nakuul.

¹⁰ Kē ušë ka ŋiinŋ alon naŋašar Yetu i bajaan bado Ananiyat anwoon du Damat. Aka mnwin, awin Ajugun, kē aji na a : « Ananiyat! » kē ahepni'a aji : ¹¹ « Ajugun, nji wi. » Kē Ajugun ašë ji na a « Yaan du bgah bi katim ki Bgah Btool, ihepar du katoh ki Yudat, ŋaan i bajaan bado Fawul, awo i utaak wi Tartut. Awo da aŋehan Našibaŋi, ¹² ašë ka mnwin awin, ŋaan alon i katim ki Ananiyat, ambiyi apafa iŋen akakna ado kawin. » ¹³ Ananiyat ateema aji : « Ajugun, dtiink kē baŋaan batum bakŋiiyaan buŋaan bi adolonŋ baŋaan banfiyaaruŋ du Yerutalem. ¹⁴ Kē ti Damat ti, *baŋeŋan baweek bawula du Yerutalem uworda umpiituŋ, wi ahilni kamob baŋaanŋ bti bankdēmanuŋ uko wi tu. » ¹⁵ Kē Ajugun ašë jaka : « Yaani, ddat ŋiinŋ mēnŋan un, pa adolēn mmeeŋana ti banwoonŋ baanwo bayuday, ti baših biki baka, na ti *bayuday. ¹⁶ Dluŋ kadiimana bdiidi naan mnhaj mi awoonŋ i kahaj bti pa nji. » ¹⁷ Kē Ananiyat ašë ya wal mēnt, aneej du katoh, apafa iŋen ašë ji : « Fawul ayiŋ naan, Ajugun Yetu, ampēnuŋ ti kadunu du bgah bi iktēpnun, ayilnuŋ, ikakna ido kawin, ikuŋ itum na *Uhaaš wi Našibaŋi. » ¹⁸ Ti dko mēnt iko ji ipepat ikaŋša ti kēš ki nul aŋot, kē akak awin bnuura. Wi wi anaŋiŋ ayeenk *batitmu. ¹⁹ Wi adeeŋ, kē uleef ukak na a.

Fawul aŋup Uŋup Ulil Unuura du Damat

*Fawul aŋo na baŋašar Yetu biki Damat ŋnuur ŋlon. ²⁰ Aandoo kak ayoonk ašë neej ti *katoh kañehanaani ki bayuday aŋup aji Yetu awoonŋ Abuk Našibaŋi. ²¹ Baŋaanŋ bti banktiinkuluŋ baŋoŋar ašë ji : « Mēnt ul ti uleeful awoonŋ du Yerutalem ado na baŋaanŋ bti bankdēmanuŋ Yetu mēnt i? Aambi bi pmob baka kañooŋ du *baŋeŋan baweek i? » ²² Kē Fawul ašë tamanaara taman ti pdiiman *bayuday biki Damat banwoonŋ baanhilana pnēt, kē Yetu awoonŋ Krittü. ²³ Wi ŋnuur ŋlon ŋaŋēpuŋ, kē bayuday balonŋ bašë tiinkar pa pfiŋ Fawul. ²⁴ Kē ašë me uko unkbo-mandēruŋ. Badoo kak kak aji bayen ilēman yi ubeeka, pnak na utejan kahilna kafina. ²⁵ Unuur ulonŋ na utejan baŋašar Yetu kē baŋu'a ti pkaar pweek*, aŋēpana ti bhēr blonŋ banwoonŋ ti uniw, awalana uniw unfooyunŋ ubeeka. Wi wi ašaan atool pya Yerutalem.

Fawul akak Yerutalem

²⁶ Wi *Fawul abanuŋ Yerutalem, ado na pnaakiir na baŋašar Yetu kē baŋaanŋ mēnt bašë ti a, ŋiki baanfiyaar aji akak aŋaš Yetu na

† 8:32 Baji bapuunk ŋkaneel, kajej pfaal kaŋiirna ilaŋ.

* 9:25 Pkaar pawo kakah kawek.

manjoonan. ²⁷ Kê Barnabat aşê yeenka wal mēnt, adiimana *banjañan. Wi wi abaan akakalēš baka jibi Fawul ayiti na Ajugun ũi bgah, kê aŕiini na a, na jibi aŕupun na mntēn utup wi Yetu du Damat. ²⁸ Wal mēnt kê aşê bi duka duka ũi pñaay na baka ũi Yerutalem aŕup na mntēn utup wi Ajugun. ²⁹ Aji ũiini na *bayuday banjaan baŕup *ugrek, kater na baka, kê bukuŕ bašē do na pba na a. ³⁰ Wi baŕaŕar Yetu bameeŕ uko waŕ aşē ũooŕa ubeeka wi Kaytaraya, kê dul di di bayaar adolna kê aya ubeeka wi Tartut.

³¹ Pntuk pi banfiyaaruŕ Yetu pawo wal mēnt ũi bnuura ũi utaaŕ wi *Yuda bti, ũi *Galilay na ũi *Tamaraya. Payaha ya kadun ũi ptiink Ajugun. *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi utēntēn banfiyaaruŕ Yetu, kê baktiink Ajugun, abot atuma tum na ũnuur nuur.

Fimoŕ Piyeer ajeban Ayne du ufēŕ wi Luda

³² Kê wal mēnt, Fimoŕ Piyeer, jibi ajaan añaay na bañaan, aşē wala du banfiyaaruŕ Yetu banfēŕun du Luda. ³³ Aŕēnk da ũiint alon ũi bajaan bado Ayne anŕakmi awo ũi kaliŕa ũŕubal bakreŕ. ³⁴ Kê Fimoŕ Piyeer aşē jaka : « Ayne, Yetu ajebanu, naŕiin iboman kaliŕa ki nu bdiŕi'u! » kê anaŕa ũi dko mēnt. ³⁵ Bañaan bti biki Luda na biki ufēŕ wi Faron wi bawinulun, aşē fiyaar Ajugun.

Fimoŕ Piyeer anaŕan Tabita ũi pkeŕ du ubeeka wi Yope

³⁶ ũaaŕ alon naŕaŕar Yetu ũi bajaan bado Tabita (katim kaŕ kawoon ũi utup *ugrek Dorkat: dawoon ubata) awo du ubeeka wi Yope. Awo ũaaŕ anjoobi bkow, aji tēnka tēnk bajuuk, kado bnuura. ³⁷ Amaak ũi ũnuur mēnt akeŕ. Wi baŕowun puum aşē jej pa apayan du meeŕ di bko duuŕ†. ³⁸ Jibi Luda daŕogun na Yope, baŕaŕar Yetu kê batiink kê Fimoŕ Piyeer awo da, aşē yil da biint batēb aji na baka baya baji na a abi hēnkun. ³⁹ Anaŕa ũi dko mēnt aya na baka. Wi abanuŕ, badola kê apaya bko duuŕ. Baŕ bayoŕ bti banaŕ ũi kadunul awooni abot ayuŕ imiŕa yi Tabita abiiŕ alēŕ wi ahonun na baka. ⁴⁰ Fimoŕ Piyeer ado kê bapēnan bañaan bti, aşē ũup aňehan Naŕibaŕi. Wi awuŕgiin ataan na puum aşē ji : « Tabita naŕiin. » Ahaabēš kêš, kê wi awinun Fimoŕ Piyeer, aşē naŕa aŕo. ⁴¹ Fimoŕ Piyeer kê aşē wala kaňen aŕēnka pnaŕa, aşē du baŕ bayoŕ, na banfiyaaruŕ bandukiŕi adiiman baka kê awo najeb. ⁴² Bañaan bti ũi Yope batiink uko unŕēpun, kê batum bakak afiyaar Ajugun Yetu. ⁴³ Fimoŕ Piyeer afēŕ du Yope ajon du uko ũiint alon nalemp injan anwoon katim ki Fimoŕ.

† 9:37 Wal mēntan, baji baniw itoh, kapaf, imeeŕ ilon kawo bko duuŕ, dandaanun, di ũaan ahiniŕ kaŕo, kēme kapinŕ.

10

Korneliyut awin uwanjut du Kaytaraya

¹ ũiint alon ũi bajaan bado Korneliyut, awo ũfa du ubeeka wi Kaytaraya, awo naweek ũi bangoli iňeen-week du pntuk pandu'aniŕ Itali. ² ũiint an aji dēman akuŕ afiyaar Naŕibaŕi ul na biki katohul bti. Aji tēnk bajuuk *bayuday abot aji ũehan Naŕibaŕi unu-ur undoli. ³ Unuur ulon na pnak, kaya ũwoori ũwajanŕ, Naŕibaŕi ahaabŕa kêš kê awin bnuura *uwanjut wi Naŕibaŕi ulon kê ubi aneeŕ du katohul aşē ji na a : « Korneliyut! » ⁴ Kê Korneliyut aşē jaban uwanjut kêš, alēnk aşē teem wa aji : « Ajugun we wa ba? » Kê uwanjut uŕē teema aji : « Naŕibaŕi atiink pňehan pi nu akuŕ awin bnuura bi ijaan kdo bajuuk, aanŕilmi'u. ⁵ Hēnkun yilan biint balon du Yope ido ũiint anwoon Fimoŕ andu'aniŕ Piyeer, abi. ⁶ Awo nayaant ũi ũiint alon anwoon Fimoŕ kak aşē wo nalemp injan, anfēŕun du kakab bdēk. »

⁷ Wi uwanjut unŕiiniŕ na a uyahan ya, kê aşē du balemp batēb biki katohul na nangoli alon ũi biki aŕihun anfiyaaruŕ Naŕibaŕi maakan, abot aji lemp du uko Korneliyut. ⁸ Aŕup baka uko unŕēpun bti aşē yil baka kê baya Yope.

⁹ Wi unuur ujinun, kê bayili bakya na bgah, adoo ũog Yope. Fimoŕ Piyeer apaya wal mēnt ũi uŕaŕ aňehan Naŕibaŕi, wal mēntan unu-ur udiŕi. ¹⁰ Kê ubon uŕē de a kê anjal pde. Wi bawoon ũi pjuŕa, Naŕibaŕi ahaabēŕa kêš kê aşē mara mara awin ¹¹ baŕi kê bawo bhaab, kê uko ulon uŕē wala ũi mboŕ, unnaami kaloona kaweek kantaniŕiŕ ũi imbiint ibaakē. ¹² Nntaam ũi katoh na ũi uŕeeh bti, ũankpuliŕi na ũankyiŕun, ũawo ũi ka meeŕ. ¹³ Kê aşē tiink pdiim plon kê pakjaka aji : « Fimoŕ Piyeer, naŕiin, ũiŕan ũa, ide. » ¹⁴ Kê aşē teem aji : « Ajugun, nin! Wi mbuknaaniŕ, mēmbaan kadeha uko wi *Bgah baneenanun kēme uko utop ulon. » ¹⁵ Kê pdiim pakak ajaka : « Uko wi Naŕibaŕi adinanun ũaan ade, mēnt iwi iwoon kaji uŕopi. » ¹⁶ Pdiim paŕiini na a haŕ ũyaaŕ ũwajanŕ, kê kako kaŕē pula, akak baŕi.

¹⁷ Ahum kaŕal uko wi Naŕibaŕi anjalun kaŕupa, kê bayili biki Korneliyut bankrabun uko Fimoŕ nalemp injan baŕē wuj ũi plēman. ¹⁸ Bahuuran kameena me Fimoŕ andu'aniŕ Piyeer awoha nayaant ũi katoh mēnt.

¹⁹ Fimoŕ Piyeer ahum kaŕal uko wi awinun, kê *Uhaaŕ wi Naŕibaŕi uŕē ji na a : « Biint bawajanŕ buk bukuŕ ala'u. » ²⁰ Waliin hēnkun igakandēn na baka naya, iŕē iwut kaŕaaf nin ukoolan, ũiki ũi dyilun baka. ²¹ Kê Fimoŕ Piyeer awala ayit na bañaan mēntan. Aji na baka : « Nji wi. Dwoon

* 10:9 Itoh iji iwo na dko dlon du bko duuŕ,

ñaan j i naklaan. We utjanaan? »²² Bateema aji : « Naweek i bangoli, Korneliyut, ñaan natool, anfiyaarun Naşibaţi, k  bayuday bti bamagana, ayilun un. Uwanjuţ wi Naşibaţi ulon ujakuŋ na a aji awo kadu'du du katohul katiinku iţupa uko wi iwoon kaţupa. »²³ Fimoŋ Piyeer aneejan baka ţi katohul, ado baka k  bawo bayaant biki nul.

Wi nfa mambanun, k  Timoŋ Piyeer a  gakand r na baka, ul na bañaan baloŋ biki Yope banfiyaarun Yetu. ²⁴ Aban Kaytaraya na baka ţi unuur ut bant n. Korneliyut adu bayit l na banohul biki kaţ b, k  baţo pyoonk baka. ²⁵ Wi Timoŋ Piyeer abanun ţi katoh, Korneliyut k  a  naţa ţi dko m nt aya ayit na a, ajot ţi ihoţul, ad mana. ²⁶ Fimoŋ Piyeer ajaka : « Naţiin » a  ţ nka k  anaţaa, abaa ji na a : « Nji dwo ñaan naj n ji iwi. » ²⁷ Aţiini na a, a  neej, awin bañaan batum banţoon a  ji na baka : ²⁸ « Name k  pnaakiir na banwoon baanwo bayuday, k me p o na baka paneenan ţi nja bayuday. » K  Naşibaţi a  dol n nji ţi uleef wi naan, k  nyikr n k  pnaakiir na ñaan anwoon aanwo nayuday paanwuţi.

²⁹ Ukaan k  wi idu' nuŋ, k  mbi kabi bi, b  m ntaaf ţaaf nin ukoolan. D al h nkuŋ kame uko wi iduurni. ³⁰ Korneliyut k  a  teema aji : « Udo ŋnuur ŋwajant, ji woori wi nji kaţupun na iwi h nk, kaŋog ŋwoori ŋwajant nji pnak, d o a h n Naşibaţi du katoh ki naan. K  ñaan aloŋ anknuurun a  mara mara ap n ţi kadun ki naan ³¹ ajak n : “Korneliyut, Naşibaţi atinku akut aleş jibi ijaan k tnk bajuuk. ³² Yilan keeri du Yope baya bado ŋiinţ anwoon Fimoŋ andu'aniin Piyeer abi ţi. Awo nayaant i katoh ki Timoŋ nalemp injan anf ţun du kakab bd k. ” ³³ Ţi dko m nt, k  nyil k  badu', k  idinan abi aţ nkun ţi. H nkuŋ ŋ o ţi kadun ki Naşibaţi un bti, katiink iko bti yi Ajugun ajakuŋ ibi iţupun. »

Fimoŋ Piyeer aţup Korneliyut na bayit l Uţup Ulil Unuura

³⁴ K  Timoŋ Piyeer a  ţiini na bañaan aji : « Dbaan ayikr n k  Naşibaţi aanji paţş r. ³⁵ K  ţi utak undoli woli ñaan afiyaara akut aţaş bgahul aji wo na a. ³⁶ Awul utup wi nul bañaan biki *Itrayel : *Uţup Ulil Unuura wi mnjeeh ţi Yetu *Krittu, ul anwoon Ajug bañaan bti. ³⁷ Name iko inţ pun bti ţi *Yuda ; ijunna *Galilay, wi *Yowan aţiiniyaanun *batit mu aba. ³⁸ Name Yetu m nt amp nnun *Nataret, nawin jibi Naşibaţi adatulun awula *Uhaaş wi nul na phina. Name kak k  a aay na dko bti ado bnuura, ajeban bañaan biki *Untaayi Uweek uknooranun, ţiki Naşibaţi awo na a. ³⁹ K  nja ŋwo bamaar biki uko wi adolon bti ţi Yerutalem na utak wi *bayuday bti. Ul, i bafinun wi bapanulun ţi pmul.

⁴⁰ Ul, Naşibaţi anaţana ţi pkeţ ţi unuur uwanjuţen a  diimana bañaan. ⁴¹ M nt bañaan bti bawinulun, un ta n biki Naşibaţi ajonun ndati, aji ŋwo bamaar, un nndaanun akut ade na a, wi anaţiin ţi pkeţ. ⁴² K  a  ji na un ŋţup bañaan uko wi ŋmaarun; Ul kak i i Naşibaţi adatun aji awo naway ş b up i bañaan bajeb na bank ţun. ⁴³ Ul kak Yetu i i *baţupar Naşibaţi bti baktiiniyaanun wi bajakuŋ: Ñaan anfiyaarulun, ţi mnhina mi Yetu m nt ipekadu yi nul iji ip n bti. »

Uhaaş wi Naşibaţi uwala ţi banwoon baanwo bayuday

⁴⁴ Timoŋ Piyeer ahum kakakal ş iko yun, k  *Uhaaş wi Naşibaţi u  wala ţi bañaan bti banktiinkun utup wi nul. ⁴⁵ *Bayuday banfiyaarun ba n o tanulun ba o ar maakan, wi bawinun k  Naşibaţi adoo ţen banwoon baanwo bayuday Uhaaş wi nul, ţiki ⁴⁶ batiink baka, k  baktup ŋţup ŋmpaţi akut ad man Naşibaţi. Fimoŋ Piyeer akak aţiini na baka aji : ⁴⁷ « Ñaan aloŋ akak ahinan kaneenan bado bañaan biki *batit mu i? Bukal banyeenkuŋ Uhaaş wi Naşibaţi ji nja. » ⁴⁸ Piyeer ado k  bado baka batit mu ţi katim ki Yetu, k  bañaan bakak a h ana aji a o da ŋnuur ŋlon.

11

Fimoŋ Piyeer akakal ş biki Yerutalem uko wi awinun

¹ *Banja n na banfiyaarun Yetu bti banwoon ţi *Yuda batiink k  banwoon baanwo bayuday badoo kak afiyaar Uţup wi Naşibaţi. ² Wi Fimoŋ Piyeer akakuŋ ubeeka wi Yerutalem, *bayuday banfiyaarun k  baş  ŋoman na a aji : ³ « Ibaa do do hum adoo neej ţi itoh yi banwoon baanwo bayuday, ade na baka ba? »

⁴ K  Timoŋ Piyeer a  jun pkakal ş baka bnuura iko jibi iţ parun du ujuni. ⁵ « Dbi wo du ubeeka wi Yope a h n Naşibaţi, k  a  haabşaan keş k  nwin uko ulon k  uwalnaana baţi, uwo wo ji kaloona kaweeek kantananiin ţi imbiint ibaak r, k  kabi awala aban ţi nji. ⁶ Djaban ka keş, a  win ţi ka meet ŋntaam nji katoh na nji ut eh bti, ŋanjaan ŋapula na ŋanjaan ŋayit, ⁷ a  tiink pdiim ploŋ k  pakji na nji : “Fimoŋ Piyeer, naţiin, fiŋan ŋa, idel!” ⁸ K  nteem pa aji : “Ajugun, nin! Wi mbuknaaniin, uko wi bgah baneenanun k me uko utop ulon uumba n kaneejar n mntum.” ⁹ K  pdiim pakak ap nna baţi aji : “Uko wi Naşibaţi adinanun pde, m nt iwi iwoon kaji uţopi.” ¹⁰ Udo han ŋyaaş ŋwajant, k  iko bti i   kak baţi. ¹¹ Ţi dko m nt, k  biinţ bawajant baloŋ biki bayilnun ubeeka wi Kaytaraya baş  ban ţi katoh ki ŋwoon. ¹² *Uhaaş wi Naşibaţi k  u  jak n wutan kaţaaaf nin ukoolan, yaan na baka. Bañaan banfiyaarun paaj k  bagakand r na nji k  ŋya du uko Korneliyut. ¹³ K  a  kakal şun

jibi awinari *uwanjut kë ubi aneej du kato hul aşê ji na a : «Yilan ñaanj alonj du Yope ido Fimonj andu'aniinj Piyeer abi ti, ¹⁴ alonj kaţupu nţup nankluŋ kabuuranu iwi na biki kato hu.» ¹⁵ Djaka jak djun bţup, kë Uhaaş wi Naşibaţi uşê wala ti baka jibi ubiinj awala ti un du kateeku. ¹⁶ Kë nşê leş wal mēnt uţup wi Ajugun, wi abiinj aţup aji : «Yowan abattaar na meel, kë an, naşê luŋ kayeenk *batitmu bi Uhaaş wi Naşibaţi.» ¹⁷ Woli Naşibaţi aţen bañaanj biki aliinan na un wi nkaţuŋ ţfa afiyaar Yetu *Krittu Ajugun, woon nji nandayanaan i, dhilanuŋ kaneenan Naşibaţi ado uko wi aşaluŋ? »

¹⁸ Wi batiinkuŋ haŋ aşê walan ŋhaaş, adēman Naşibaţi aji : « Manjoonan ma keeri, banwoonj baanwo bayuday bahil kakak du Naşibaţi kakut kaka ubida wi manjoonan, Naşibaţi aţenuŋ baka wa. »

Kabuka ki pntuk pi banfiyaaruŋ du Antiyoka

¹⁹ Wi Fefan akeţuŋ kë başê kak ahajan banfiyaaruŋ, kë bawaysēri. Balonj baya ado ban utaak wi Feniti, kë balonj baya te unjiw wi Kiprut, kë balonj baya kak te ubeeka wi Antiyoka, aşê jukanaara *bayuday ţaŋ *Uţup Ulil Unuura. ²⁰ Kë banfiyaaruŋ balonj banwoonuŋ Kiprut na Kuren başê ya Antiyoka aţup banwoonj baanwo bayuday kak Uţup Ulil Unuura. ²¹ Mnhina mi Ajugun mantēnk baka kë bañaanj batum bafiyaar akut akak du Ajugun.

²² Wal wi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi Yerutalem batiinkuŋ iko yaŋ, kë başê do Barnabat kë aya Antiyoka. ²³ Wi abanuŋ, alilan maakan ţiki awin bnuura bi Naşibaţi ti bañaanj biki ubeeka mēnt aşê ji na baka bataman ti pfiyaar Ajugun ti itēb yi baka.

²⁴ Barnabat awo ñaanj najoob bkow antumuŋ na *Uhaaş wi Naşibaţi, akut afiyaar Ajugun, kë bañaanj batum bafiyaar akut akak ti Ajugun.

²⁵ Barnabat aya wal mēnt Tartut pla Fawul.

²⁶ Wal wi awinuluŋ aşê kak na a ti Antiyoka. Wi wi başaanj aţo ti pntuk pi banfiyaaruŋ mēntan puŋ uşubal upēb bukal batēb ajukan bañaanj batum. Kë ti Antiyoka mēnt di di bajunnuŋ pdu baţaşar Yetu aji « barittonj. »

²⁷ Ţi ŋnuur mēntan ŋuŋ, kë *baţupar Naşibaţi balonj bawoona Yerutalem aya Antiyoka. ²⁸ Alonj ti baka i katim ki Agabut, i Uhaaş wi Naşibaţi uneejuŋ kë aşê naţa, aţup baka aji ubon uweek uluŋ kawo ti umundu bti (kë wul ubiinj awoha ti wal wi pşih pi Klodiyut). ²⁹ Wal mēntan kë baţaşar Yetu biki Antiyoka başê tiinkar aji andoluŋ awul uko wi ahilanuŋ kaţēnkna banfiyaaruŋ biki utaak wi Yuda. ³⁰ Kë hēnk di di badoluŋ, Barnabat na *Fawul kë baya wul baweeb biki pntuk pi banfiyaaruŋ itaka yi bajuntuŋ.

12

Herod Naşih ahajan banfiyaaruŋ Yetu

¹ Wal mēnt *Herod naşih akak ti phajan banfiyaaruŋ Yetu balonj. ² Ado kë bafin *Yakob naweeb *Yowan na kakej. ³ Wi awinuŋ kë waŋ ulil *bayuday aşê taman, ado kë bamob Fimonj Piyeer (uwo ti wal wi *ufettu wi ipoom indat). ⁴ Wi amobuŋ Fimonj Piyeer, ado kë bawata ukalabuş aşê ţu bangoli, kë baji baluţşar babaakēr babaakēr pyeŋa. Anjal karuhnaana Fimonj Piyeer ti kadun ki bañaanj bti woli *ufettu wi mnjeeh uţēpi. ⁵ Hēnk, kë batuh Fimonj Piyeer ayeŋa bnuura. Wal mēnt kë banfiyaaruŋ başê űehan maakan Naşibaţi pa a.

⁶ Ţi utejan unţaanuŋ unuur wi Herod aţuŋ pluŋ kado *uruha wi Fimonj Piyeer, kë awo ti ptoof pi bangoli batēb aŋoyēnt. Batana na mnkorentu, kë bayeŋ balonj bakak anaţ ti plēman pi ukalabuş. ⁷ Ţi dko mēnt, kë *uwanjut wi Ajugun uşê bi, kë ukalabuş ukak ajeeh maakan. Uwanjut ukob koban Fimonj Piyeer ti kantaagan ahuma aşê ji na a : « Faraan inaţa! » Ţi wal mēnt, kë mnkorentu manşē pēnna ti iűen yi Fimonj Piyeer ajot. ⁸ Uwanjut kë uşê ji na a : « Naţiin ibomandēr! » kë Fimonj Piyeer ado jibi ujakuŋ. Kë uwanjut ukak ajaka : « Jejan bayeti bi nu, itaşēn. » ⁹ Bapēn ti ukalabuş kë Fimonj Piyeer aktaş uwanjut aamme aji uko unktēpuŋ hēnk, uwo manjoonan, aşal aji aţaafi űaafi. ¹⁰ Hēnk kë baţēp bayeŋ bateek, aţēp batēbantēn, aşê ban du plēman pweek pntak panwujuŋ du ubeeka. Plēman pa-haabşa bdiid pa, ti kadun ki baka. Bapēn aţēp na bgah blonj ; ti dko mēnt, kë uwanjut uşē neem.

¹¹ Wal mēnt, kë uhaaş uşē kak na Fimonj Piyeer kë aşê ji : « Dbaanj ayikrēn hēnkuj, manjoonan ma. Ajugun ayil uwanjut wi nul, abuuranaan ti phina pi Herod, na ti iko iwuţaan bti yi bayuday başaluŋ pdolēn. »

¹² Wi Fimonj Piyeer aşalntēnuŋ uko mēnt, aşê tool aya du uko *Mariya anin Yowan andu'aniinj Markut. Bañaanj batum bayit da aňhan Naşibaţi. ¹³ Akob ti plēman, kë nalemp ñaaf alonj andu'aniinj Rode aşē űog, ahepar ñaaj ankobuŋ. ¹⁴ Ayikrēn pdiim pi Fimonj Piyeer aşê lilan maakan, aando haabēş plēman, aţi akok meet aji na bañaanj : « Fimonj Piyeer a! Awoon du plēman, du bdig. » ¹⁵ Kë başē teema aji : « Iwi iyilaa » kë ul aşē mēbana ti uţup wi nul, kë başē kak ajaka : « Om uwanjut wi nul wa? »

¹⁶ Wal waŋ bti, Fimonj Piyeer awo ti pkob ti plēman. Banfiyaaruŋ Yetu bahaabēş, awina aşē űoŋar maakan bukal bti. ¹⁷ Anēţ baka kaűen bayompna, aşê kakalēş baka jibi Ajugun adoluŋ te kë adoo pēn du ukalabuş. Aşē ji na baka « Nayaan naţup uko mēnt Yakob,

na banfiyaarun bukundu. » Wi abaan, aşê kak aya dko dmpați.

¹⁸ Wal wi unuur ujintun, bangoli bañonjar maakan aşê hepar dko di Timon Piyeer abaan aya ya? ¹⁹ Herod ațu bañaan pla'a, kē nin aloy aanwina win. Wi aheparun bayen, aşê do kē bafin baka. Wi uko waŋ uțēpun, kē Herod aşê pēn du utaak wi *Yuda aya ado ŋnuur ŋlonj du ubeeka wi Kaytaraya.

Pkeț pi Herod Nașih

²⁰ *Herod adeebațer bnuura wal mēnt bañaan biki ŋbeeka ŋi Tir na Tidonj, kē bașe tiinkar aji baya kawina. Bajunna ațiini na Blattut, nalempar Herod aloy i ahațun, awat ți ploolan na a. Wi babaan aşê ya du Herod, akooța aba na udeeb, bateer. Uko ude wi baka uji uwoona du utaak wi Herod Nașih.

²¹ Ți unuur wi Herod adatuŋ, ul ți uleeful, awohara imișa yi pșih ațo ți pțij pi pșih, aşê țiini na bañaan, jibi ajonuŋ kado. ²² Bañaan kē bașe maagațena maakan aji : « Mēnt ŋaan najēn akțiiiniŋ hēnk, nașibați nampoți a! » ²³ Ți dko mēnt kē *uwanjuț wi Ajugun ușe koba, țiki aandēman Nașibați. Ŋkut ŋajota kayiŋ, kē akeți.

²⁴ Kē bañaan banfiyaarun Uțup wi Nașibați akuț atiiŋk wa bașe tuma tum pya. ²⁵ Wi bi Barnabat na *Fawul, babaan ulemp wi babiin pdo țu ubeeka wi Yerutalem, bapēn da, aşê ya na *Yowan andu'aniinj Markut.

13

Barnabat na Fawul baya kayili

¹ Du Antiyoka, uka țfa ți pntuk pi banfiyaarun, *bațupar Nașibați na *bajukan Bgah : Barnabat, Timeyon andu'aniin najēnal, Lutiyut i Kuren, Manayeen nanoh i kpoț i *Herod Nașih i *Galilay, na *Fawul. ² Unuur ulonj wi bawoonj ți pdēman Nașibați abot ayiman, *Uhaaș wi Nașibați kē ușe ji na baka : « Nadatan Barnabat na Fawul babi bawo wo ți ulemp țaf unkaan kē ndu baka. » ³ Wi bayimanuŋ akuț aňehan Nașibați, aşê paf baka iñen ți ikow, awutan baka kē bayaa.

Barnabat na Fawul bațup Uțup Ulil Unuura du unjiw wi Kiprut

⁴ Jibi *Uhaaș wi Nașibați uyilun baka hēnk, Barnabat na *Fawul baya du ubeeka undu'aniinj Teluka, dul di di bajejnuŋ ulantu, aya unjiw wi Kiprut. ⁵ Wi babanun ubeeka wi Falamina aşê jun pjukan Uțup wi Nașibați ți *itoh iñehanaani yi bayuday. Bawo na *Yowan Markut, kē akțēnk baka.

⁶ Kē wi bamuuruŋ unjiw bti, adoo ban ubeeka wi Pafot, aşê yit da na ŋaan nayaamu i bajaan bado Bar-Yetu, awo nayuday aşê ji homp kaji ul awo *Natupar Nașibați. ⁷ Ŋiint mēntan unj awo du uko Fergiyut Pawulut nantuja i unjiw anwoon

ñaan natit. Nantuja unj ado kē badu Barnabat na Fawul țiki anal ptiink Uțup wi Nașibați. ⁸ Kē Elimaat nayaamu (hēnk dawoon katimul țu *ugrek) aşê pok uko mēnt wuŋ, aanŋal nantuja awugēș ușal. ⁹ Kē Uhaaș wi Nașibați ușe neej wal mēnt atum țu Fawul – i bakaan aji bado *Pawulu ; – ajaban Elimaat kēș, aşê jaka : ¹⁰ « Iwi, iwo ŋaan antumuŋ kaguuru na mnlafren, abuk *Untaayi Uweek! Anwoon aanŋal pțēp țu bgah, lum di di ibaan ațaňan țaňan pdo kapēnan bañaan țu bgah btool bi Ajugun ba? ¹¹ Tenan hēnkun Ajugun așaan akobu, ikak nakuul, iinkak awin bnuur te ŋnuur ŋlonj ŋadoo ŋațēp. » Ți dko mēnt, kēș kafel na Elimaat, kē akfooy na dko ala ŋaan nañooța. ¹² Nantuja i unjiw afiyaar Yetu wi awinuŋ uko unțēpun, akak aňonjar maakan țu pjukan pi uko wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat bajukan Uțup Ulil Unuura du Antiyoka di Pitidi

¹³ *Pawulu na batēntul bajej ulantu du ubeeka wi Pafot, pya ubeeka wi Perga unwoon du utaak wi Pamfili. *Yowan Markut aduk baka da awușa akak Yerutalem. ¹⁴ Kē bukal bașe juța țu bgah bi baka. Bamuur Perga aya aban ubeeka wi Antiyoka du utaak wi Pitidi. Ți *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē bașe neej du *katoh kañehanaani ațo. ¹⁵ Wi baleyiuruŋ ŋlibra ŋi *Bgah bi Moyit, na ŋțup ŋi *bațupar Nașibați, kē baweek biki katoh kañehanaani bașe do kē bahepar baka aji : « Batēnt naan, nakale uko uțup unhilanuŋ katēŋțēn bañaan biki bti, naňog katiinkana. » ¹⁶ Pawulu kē aşê nața, anēț baka kañen, aşê ji : « An bañaan biki *Itrayel na an bti nandēmanuŋ Nașibați, natiinkan. ¹⁷ Nașibați i pntaali pi nun, pi Itrayel, adat bașinun, adēman pntaali pi baka, wi bawoonj bayaant du utaak wi Ejiptu. Apēnan pa du Ejiptu kak țu mnhina mi nul. ¹⁸ Awo na bașinun du *pndiș ŋșubal iñeen ŋbaakē, alemp na baka. ¹⁹ Awet ŋraașa paaj na ulonj țu utaak wi Kanaan, ajeț mbōș awul babukul biki Itrayel, ²⁰ uko waŋ udo ŋșubal iñeen-week ŋyaaș ŋbaakē na iñeen kañeen (450).

« Wi waŋ uțēpun, kē aşê wul baka baweek te wal wi Famiyel Națupar Nașibați abiiŋ abi. ²¹ Wi wi bașaan ahepar Famiyel pka nașih, kē Nașibați awul baka *Fawul abuk Kit i pșini pi Benyamin, kē așih baka ŋșubal iñeen ŋbaakē. ²² Wi abiiŋ apēnan Fawul, aşê tu *Dayiț țu pșih. Ul Dayiț mēnt, hēnk di di Nașibați ațiiniin uko wi nul, aji :

“Dwin țu Dayiț abuk Yete, ŋaan i uhaaș naan unjalun, dme kē ahil kalun kado unjal wi naan bti.”

²³ Ți pșini pi nul pi pi Nașibați awulnuŋ Itrayel Yetu, *Nabuuran Bañaan, jibi abiiŋ ahonj țfa. ²⁴ Yowan, ambiin Yetu uteek, ajukan țu

Itrayel bti pwut pjuban na pyeenk *batitmu.
 25 Yowan ji abi ado kaba ulemp wi nul, aji na baka : “Naşal aji dwo in ba? Nji mēnwō ñaañ i naşaluñ aji dwoo, natenan, alonj aluñ kabi ti kafet ki naan, i mpoţun maakan pñup kafēñeşa şapaat.”

26 « An batēñ naan, an biki pntaali pi *Abraham na an bti, nandēmanuñ Naşibaţi : nja biki Naşibaţi awuluñ uţup wi mbuur.
 27 Bañaan banfēţuñ du Yerutalem na baweek biki baka, baamme kē Yetu awoon Nabuuran Bañaan. Kē baankak ate nţup nji baţupar Naşibaţi nji bajaan babiban baka ti unuor undoli wi pnoorfēn, aşē baañşaan pdo jibi ujakuñ wi baţuun pbi kafin Yetu. 28 Baanka uko utapara aşē ji na *Pilāt ado bafinā. 29 Wi baţēpanuñ iko bti impiitaniin ti a, bawalana ti krut, ahetana du bhēr. 30 Kē Naşibaţi aşē naţana ti pkeţ. 31 Yetu ado nñuur nţum nji ajaki pēn kawinana ti bañaan bangakandēruñ na a undiimaan, du utaak wi *Galilay te du ubeeka wi Yerutalem ; kē bukuñ mēñtan bawoon hēnkuñ bamaar biki nul ti bañaan biki Itrayel. 32-33 Kē un nşē bi bi pţijan *Uţup Ulil Unuura : uko wi Naşibaţi abiiñ ahonj başinun ũfa ado wa hēnkuñ pa nja, nñwoonj babuk baka, wi anaţanuñ Yetu ti pkeţ. Hēnk di di bapiitun ti ulibra wi pñaamarēn, aţup ti kañaam katēbantēn aji :

“*Twi iwoonj Abuk naan ;*

Nfa di, dkak Şaas.”

34 Naşibaţi atar aţup kē aluñ kanaţana ti pkeţ, nin aankluñ kawuta apuţ. Aţup aji hēnk :

“*Dluñ kawulan na manjoonan iko inuura in-yimanuñ,*

yi nhoonj Dayiţ.”

35 Ukaan kē bapiit kak aji :

“*Tinkluñ kawut ñaañ nayimanaan i nu apuţ.*”

36 Dayiţ ul ti wal wi nul, wi adoluñ unjal wi Naşibaţi aşē piinţ aket, kē bamoya na başin kē apuţi. 37 Bē i Naşibaţi anaţanuñ ti pkeţ, aampuţi. 38 An bayiţ naan nji bi pţupan name kē Yetu akaan kē ipekadu ihil kapēn. Ti katim ki Yetu ki ki baţupanañ pbuur ti ipekadu ; 39 ti katim ki nul ki ki ñaañ anhaţuñ akbuurnuñ ti ipekadu bti yi *Bgah bi Moyit bawoon baanhilan aburanaan. 40 Nalipariin, uko wi baţupar Naşibaţi bajakuñ uluñ udolan, baji :

41 “*Natenan an babeeh iko, nañonjarēn, naşoşa, naba.*

Tiki, ti nñuur nji nawoonj nji, dluñ kado uko uweek

wi nameenj woli baţup ũup ñaañ wa, aank-fiyaar.”

42 Wi Pawulu na Barnabat bakpēnuñ ti katoh kañehanaani, bañaan bukuñ bakooţ baka baluñ bakak, ti unuor wi pnoorfēn unkmibiin baţiiniyaan kak uko wi baţupuñ. 43 Wi bañaan bawayşēruñ, batum ti baka, bayuday

na balon bankakuñ ti Bgah bi Moyit, baţaş Pawulu na Barnabat. Kē bukal başē tiini na baka atēñtēn pa bajuţa ti bnuura bi Naşibaţi.

Pawulu na Barnabat bajukan banwoon baanwo bayuday

44 Wi *unuor wi pnoorfēn ukaan aban, ubeeka bti ubi ayit atiink uţup wi Ajugun. 45 *Bayuday bakuj baka wi bawinuñ pntuk pi bañaan puñ, aşē laţ uko wi *Pawulu ak-jakuñ, akak akara. 46 Pawulu na Barnabat kē başē taman maakan ajukan na mntēñ aji : « An biki bañaan bawoon lah kajukan Uţup wi Naşibaţi duna. Kē wi naşaan apok wa, aşal aji naantaan na pka ubida wi mnto, nwtan tuñ kaya du banwoon baanwo bayuday. 47 Uko warj wi wi Ajugun ajakuñ nwo i kado :

“*Ddolu kē iwo bjeehi bi banwoon baanwo bayuday,*

ihilna iţij umundu bti du mbuur.”

48 Wi banwoon baanwo bayuday, batiinkuñ uko mēñt, balilani, abot adēman uţup wi Ajugun. Kē biki Naşibaţi adatuñ bti pa ubida wi mnto, bafiyaari. 49 Uţup wi Ajugun umeetana ti utaak wuñ bti. 50 Bayuday kē başē wuuk wal mēñt baaţ bayok balon bandēmanuñ Naşibaţi, na bantohi biki ubeeka, kē baklaţ Pawulu na Barnabat. Kē bawuuk bañaan kē bakak ahajan baka, adoo dook baka ti utaak. 51 Kē Pawulu na Barnabat başē dan danan pđēpalēn ti ihoţ yi baka adiimanaan udeeb wi baka, aşē tool aya ubeeka wi Ikoniyom. 52 Banfiyaaruñ biki Antiyoka kē başē tum wal mēñt na mnlilan na *Uhaaş wi Naşibaţi.

14

Pawulu na Barnabat baţup bañaan biki Ikoniyom Uţup Ulil Unuura

1 Du ubeeka wi Ikoniyom kak bi *Pawulu na Barnabat baya, aneej du *katoh kañehanaani ki bayuday aţiiniyaan uţup wi Naşibaţi bnuura, jibi babiin ado ; kē bañaan batum, *bayuday na banwoon baanwo bayuday, bafiyaari.

2 Bayuday bampokuñ pfiyaar Yetu kē başē kak awuuk banwoon baanwo bayuday kē babot aşoor banfiyaaruñ. 3 Uko mēñt uunneenan bi Pawulu na Barnabat baţo da nñuur nţum bado kaţup uko wi Ajugun na mntēñ mi awuluñ baka, kē ul akak adiiman kē uţup wi baka untaanjan na bnuura bi nul ujoonani, wi awuluñ baka phina pi pdo iko iñonjarēnaan na mlagre. 4 Bañaan biki ubeeka bti bakak apaţ, balon bawo na bayuday kē balon bawo na *banjañan.

5 Kē banwoon baanwo bayuday na bayuday, na baweek biki baka başē tiinkar aji bahajan banjañan katap baka mmlaak kafin.

☆ 13:32-33 Kañaam 2.7. ☆ 13:34 Itayi 55.3. ☆ 13:35 Kañaam 16.10. ☆ 13:41 Habakuk 1.5. ☆ 13:47 Itayi 49.6.

⁶ Wi banjañan bameeñ uşal wi baka, bañi aya Littra na Derbe, ñbeeka ñi utaak wi bajaan bado Likanoya, na ñfēt ñaññoğun da, ⁷ aya aţupa ŷup da *Uţup Ulil Unuura.

Pawulu na Barnabat baţup Uţup Ulil Unuura du Littra na Derbe

⁸ Niinţ alon awo tfa du Littra anţakmi ihoţ, aji bi wo wo ti dko dloolan, aambaan kapoşa, ŷiki abuka buka hanj ; ⁹ aţo atiink *Pawulu. Kē Pawulu aşē jabana kēş, awin kē afiyaar pfiyaar panhinanun kajebana. ¹⁰ Wi wi adolon pdiim pweek adu'a aji na a : « Nañin inaţ iliinţ ti ihoţ! » Kē ñiinţ alut anaţ; abi kapoş poş.

¹¹ Wi bañaan bawinun uko wi Pawulu adolon, kē başē huuran na uţup wi baka wi Likanoya aji : « Başibaţi biki nun bakak bañaan bajēn, awala ti un » ¹² Wal mēnţ, kē başē ŷu Barnabat katim ki Diya, aşē ŷu Pawulu ki Hermet* ŷiki ul ajaan aţupar Barnabat. ¹³ Natul i Diya, awoon alon ŷi başibaţi biki baka, i kadun kawoon ŷi uneej ubeeka, aya aţij űgit ñaññeğun na itoh. Ul na pntuk pi bañaan pun banjal pdo *banjañan pgur. ¹⁴ Wi bi Barnabat na Pawulu bañiinkun uko wi banjalun kado, batow imişa yi baka adimanaan kē baandii, aşē ŷi aneej ŷi ptoof pi bañaan ahuuran aji : ¹⁵ « Babuk biinţ we ukaan kē nakdo hēnk ba? Nwo bañaan bajēn ji an! Nñi bi ti, pţupan *Uţup Ulil Unuura, napēnna ti iko inaaŷ yi nakkolonun, naşē nakak du Naşibaţi najeb, anţakun bañi, aţak mboş, na bdēk, na iko bti inwoon da. ¹⁶ Du kateeku, awut bañaan, andoli kē aji ŷaş bgah bi anjalun. ¹⁷ Kē aşē wo anţañan pdiiman baka kē awoha da, na iko inuura yi akdolonun: awulan uşbal unwoonun bañi na ñdeey ñţum ti wal wi kanjalēn, awulan uko ude, aţu mnlilan mntum ti ñhaaş ñi nan. » ¹⁸ Baţup anoor abaa bi hilan aneenan pgur mēnţ.

¹⁹ *Bayuday balon banwoonun Antiyoka di Pitidi, na Ikoniyoim kē başē bi bi, abot ado bañaan kē bakak du baka, atap Pawulu mnlak, apula, afēl du bdig bi ubeeka ŷiki başal aji akeţi. ²⁰ Kē wi banfiyaarun başaan afooya, kē aşē naţa akak du ubeeka. Unuur utēbantēn ul na Barnabat kē başē ya Derbe.

Pawulu na Barnabat bakak Antiyoka di Firi

²¹ *Pawulu na Barnabat baţup *Uţup Ulil Unuura du ubeeka wi Derbe, kē bañaan batum baţaş baka afiyaar Ajugun. Kē başē kak wal mēnţ Littra, aţēpna Ikoniyoim, abaa ya Antiyoka di Pitidi. ²² Batējţēn banfiyaarun, aţu ŷi ñşal ñi baka kē bawo kata-man ŷi pfiyaar, abot aji na baka : « Nwo

kahaj bnuura bnuura kabaa kaneej du *Pşih pi Naşibaţi. »

²³ ŷi pntuk pi banfiyaarun pandoli, baji badat bantohi, kañehan Naşibaţi kayiman kaşē duk baka ŷi iñen yi Ajugun, i bafiyaarun.

²⁴ Bamuur utaak wi Pitidi aşē ban Pamfili. ²⁵ Baţup Uţup Ulil Unuura du Perga abaa ban du ubeeka wi Ataliya. ²⁶ Dul di di bajejnun ulantu pkak Antiyoka di Firi, dko di babinun awutanaan baka ŷi iñen yi Naşibaţi, aji baya pdo ulemp wi badolonun ñţa hēnk.

²⁷ Wi babanun Antiyoka aşē yitrēn bafiyaarun bti. Baţup baka jibi Naşibaţi alem-pun na baka, akuţ aţup baka jibi ayuuji banwoon baanwo bayuday bgah bfiyaaraanuli. ²⁸ Pawulu na Barnabat baţo da ajon na banfiyaarun Yetu.

15

Ñjom padēm du Antiyoka ŷi uko wi pwala katēmp

¹ Bañaan balon bawoona utaak wi *Yuda, abi aban Antiyoka, aşē wo ŷi pjukan banfiyaarun aji : « Naanhilan kabuur, woli naanya *katēmp jibi *Bgah bi Moyit bajakun. » ² *Pawulu na Barnabat balaţ baka, kē ñjom pweek paşē wo. Bañaan kē başē tiinkar aji na Pawulu na Barnabat, na bañaan balon biki Antiyoka, baya Yerutalem, bañiiniyaan uko mēnţ na *banjañan na bantohi.

³ Kē banfiyaarun başē tēnk baka ŷi uko uyaani bayaaş, kē bamuur Feniti na *Famariya, aţup jibi banwoonun baanwo bayuday bakakun du Ajugun, uţup uhalu wan, uţu banfiyaarun bti ŷi mnlilan mweek. ⁴ Wi babanun Yerutalem, banfiyaarun, na banjañan na bantohi, babi akit baka, kē başē kakalēş baka jibi Naşibaţi aţēpnun ŷi baka, ado iko itum.

⁵ Kē balon ŷi pntuk pi *bafaritay banfiyaarun Yetu başē teem aji : « Bawo biki kawalan katēmp banfiyaarun banwoonun baanwo bayuday, kabot kaji na baka baţaş Bgah bi Moyit. »

Fimoñ Piyeer aţimi na bañaan

⁶ *Banjañan na bantohi, kē başē yitiir pñiiniyaan uko mēnţ. ⁷ Wi baţēşerun ajon, kē Fimoñ Piyeer aşē naţa aji na baka : « An bayiţ naan, name kē Naşibaţi adatnun unđiimaan ŷi an, aji ñţup banwoonun baanwo bayuday *Uţup Ulil Unuura, bañiinkna, babot bafiyaar. ⁸ Kē Naşibaţi ammeen ñşal ñi bañaan, aşē diimanun kē anjal banwoonun baanwo bayuday, wal wi akaan awul baka *Uhaaş wi nul jibi awulun un. ⁹ Aampaţēşun nin na baka, apēnan baka ipekadu, ŷiki bafiyaari. ¹⁰ Kē we uşaan awo hēnkun pla Naşibaţi bţup pan ba?

* **14:12** Diya na Hermet bawoon balon ŷi başibaţi bampoţi biki bañaan bukun. Diya awoon naweek kē Hermet aşē ŷi ţupar a.

Wal wi nanjalun pkuṅan bañaan baṅaş bgah bdaaj bi nja na bateem nja bajon bti, ṅwoon ṅḁmbi hinan akuṅa? ¹¹ Nḁaa ṅḁp ṅḁp aḁiyaar aji bnuura bi Ajugun Yetu, babuurananun ji baka. »

¹² Kḁ bañaan bti bayomp atiink Barnabat na Pawulu, kḁ bakkakalḁş iko iṅḁṅarḁnaan na mlagre yi Naşibaṅi aṅḁṅnuṅ ṅi baka ado du ṅṅaak ṅi banwoon baanwo bayuday. ¹³ Wi baṅiiniṅ adoo ba, kḁ *Yakob aşḁ yeenk, aji : « An bayiṅ naan, natiinka. ¹⁴ Timeyoṅ akakalḁş jibi Naşibaṅi aya i ṅfa du banwoon baanwo bayuday, adatna ṅi baka bañaan bankwoon biki nul. ¹⁵ Kḁ ṅṅup ṅi *baṅupar Naşibaṅi ṅakak ataṅ na uṅup waṅ, bapiiṅ uko wi Naşibaṅi ajakuṅ aji :

¹⁶ *“Dluṅ kakak woli iko yaṅ bti iṅḁpi,
pṅaṅan katoh ki *Dayiṅ kambiiṅ ajot;
dluṅ kanaṅan ka
kabot kaboman ka.*

¹⁷ *Hḁnk, bañaan bti bandukiṅ, baluṅ kado
kala Ajugun,
ḁnhḁṅ, ṅṅaak bti, ṅi ṅi ndatuṅ aji ṅawo ṅi
naan.*

Hḁnk di di Ajugun ajakuṅ.

¹⁸ *Ul anṅupuy undiimaan,
uko wi akuṅ kado.”* *¹⁹

¹⁹ Yakob akak ahoṅalḁş aji :

« Ukaaṅ kḁ ṅşal ṅi uleef naan aji ṅḁnwo kanooran banwoon baanwo bayuday, bankakuṅ aḁiyaar Naşibaṅi. ²⁰ Kḁ nawulḁn ṅpiit baka, ṅji na baka bawut kado kade uyemaṅ unneenanun, ji wi mṅgur ; bawut pḁuban pi piint ; bawut pde uyemaṅ wi ṅntaam ṅankeṅuṅ kḁ pṅaak paantula. ²¹ Bañaan bajukan undiimaan *Bgah bi Moyit ṅi ṅbeeka bti akak aleyiir ba ṅi itoh iṅḁhanaani yi bayuday, *ṅnuur ṅi pnoorfḁn bti. »

*Uko umpiitun pa banwoon baanwo bayu-
day*

²² Ukaaṅ kḁ *banjañan, na baweeek na banfiyaaruṅ bti, başḁ wat ṅi ploolan, adat baloṅ ṅi baka, kḁ bagakandḁr na *Pawulu na Barnabat, aya kayili du Antiyoka. Badat *Yudat, andu'aniṅ Bartabaat, na Filat, biint bantiinkaniṅ ṅi banfiyaaruṅ. ²³ Bawul baka uko umpiitun aji :

« Un, banjañan, na bantohi, na batḁntan bti banwoon ṅi, ṅwulan mboş, an banfiyaaruṅ nanwoon naanwo bayuday, nanfḁṅuṅ ṅi ubeeka wi Antiyoka, ṅi ṅṅaak ṅi Firi na Filitiya. ²⁴ Nṅtiink kḁ baji bañaan baloṅ biki nun babi du an, ayewlḁnan akuṅ atokan ṅşal na ṅṅup ṅi baka. Bañaan mḁnt, un ṅḁnyil baka. ²⁵ Ukaaṅ kḁ ṅyitiir awat ṅi ploolan, adat bañaan baloṅ babi du an. Bañootan Barnabat na Pawulu banwoon bañaan biki ṅmaganun maakan, ²⁶ biint banṅuun ubida

wi baka bti ṅi ulemp wi Yetu *Krittu Ajugun. ²⁷ Ukaaṅ kḁ ṅdo Yudat na Filat, babi baṅupan bdidi baka uko wi ṅpiitanaṅ wi. ²⁸ Un na *Uhaaş wi Naşibaṅi, ṅji ṅḁnkṅo kanooran na nin bkunṅ bloṅ, woli unwo uko wi bgah bajakuṅ; ²⁹ Nawutan kade uyemaṅ wi mṅgur, nawutan kade ṅntaam ṅankeṅuṅ kḁ pṅaak paantula. Nawutan pḁuban pi piint, Nadole harṅ nado bnuura. Nḁbeeban. »

³⁰ Bado Yudat na Filat, kḁ baya Antiyoka, kḁ baya yitrḁn banfiyaaruṅ, aşḁ wul baka uko umpiitun. ³¹ Wi bañaan bukuṅ baleyi-irun wa, balilani, ṅiki uhoṅan baka mntḁṅ. ³² Yuda na Filat, bankaṅ awo *baṅupar Naşibaṅi baṅiini na banfiyaaruṅ ajon, ahoṅan baka mntḁṅ maakan. ³³ Wi baṅoṅ da ṅnuur ṅloṅ, kḁ banfiyaaruṅ başḁ ṅḁhandḁr baka bayaaş bnuura, aşḁ wutan baka kḁ bakak du banyilunṅ baka. [³⁴ Kḁ Filat aşḁ ṅi aduka da.] ³⁵ Pawulu na Barnabat kḁ başḁ duka ṅnuur ṅloṅ du Antiyoka, awo na bañaan batum ajukan abot aṅup baka Uṅup wi Ajugun.

Pawulu na Barnabat baṅom agar

³⁶ Wi ṅnuur ṅloṅ ṅaṅḁpuṅ, kḁ *Pawulu aşḁ ṅi na Barnabat: « Wulan ṅkak pwin banfiyaaruṅ biki ṅbeeka bti ṅi ṅṅḁpuṅ aṅup Uṅup wi Ajugun, ṅten jibi baduki ado. » ³⁷ Barnabat aṅal baya na *Yowan andu'aniṅ Markuṅ, ³⁸ kḁ Pawulu aşḁ pok, aji baanwo katija, ṅiki ado bi duk baka uyaaş uloṅ du utak wi Pamfli, kḁ aanyoonk babaañḁş uko wi bakkdoluṅ. ³⁹ Kḁ başḁ ṅom wal mḁnt bnuura, adoo gar. Barnabat aya na Markuṅ, kḁ bajḁ ulantu aya unṅiw wi Kiprut, ⁴⁰ kḁ Pawulu aşḁ dat Filat. Wi banfiyaaruṅ bawutanunṅ baka ṅi bnuura bi Ajugun, kḁ başḁ ya. ⁴¹ Pawulu añaay na ṅṅaak ṅi Firi na Filitiya, atḁṅṅḁn banfiyaaruṅ.

16

Pawulu na Filat baya na Timote

¹ *Pawulu aban ubeeka wi Derbe akak aya Littra ; di naṅaşar Yetu aloṅ i bajaan bado Timote aḁḁuṅ. Anin awo *nayuday ankakuṅ aḁiyaar Yetu, kḁ aşin aşḁ wo nagrek. ² Banfiyaaruṅ banwoon Littra na Ikoniyoṅ, baṅiiniyaan uko unuura ṅi katimul. ³ Pawulu, kḁ aşḁ ṅal agakandḁr na a, aşḁ do kḁ bawalana *katḁmp, ṅiki bayuday banḁḁṅuṅ da, bame kḁ aşin awo nagrek*. ⁴ Wi bakyaan, baṅup na ṅbeeka abot aji na banfiyaaruṅ bado kado uko wi *banjañan na bantohi du Yerutalem bajakuṅ. ⁵ Ukaaṅ kḁ banfiyaaruṅ, bakya'a ya kadun ṅi pfiyaar, abot atuma tum pya na ṅnuur.

Pawulu adu'ana du Matḁdoniya

* **15:18** Amot 9.11-12. * **16:3** Bagrek baanji baya katḁmp, ṅi bayuday woli iinya katḁmp baji baji inṅiti, iinkhil pwo na baka.

6*Uhaaş wi Naşibaţi uneenan *Pawulu na biki agakandëraanuŋ pŋup Uŋup wi Naşibaţi du utaak wi Atiya, ukaaŋ kē bamuur aya ŋtaak ŋi Frigiya na Galatiya. 7 Wi baŋoguuŋ utaak wi Mitiya, aşē do na pneej Bitiniya, kē Uhaaş wi Yetu uşē wo uundinan baka. 8 Wi wi bamuuruŋ Mitiya, aya aban pkēŋ pi Trowat. 9 Na utejan, Naşibaţi ahaabēşa kēş kē awin ŋiint alon i Matedoniya, kē anaŋi, aşē ji na a : « Biin Matedoniya, ŋēnkun! » 10 Wi uko waŋ utēpaŋ tēp, kē ŋşē bi bomandēr bomandēr pya, ŋiki ŋşal aji Naşibaţi adu'un du, ŋya ŋŋup biki Matedoniya *Uŋup Ulil Unuura.

Du ubeeka wi Filip, Liidi afiyaar hēnkun Yetu

11 Kē ŋjijnaana ulantu ŋi Trowat, abi ya ya utool du unjiw wi Tamotrat. Wi nfa mambanuŋ, kē ŋşē ya aban ubeeka wi Newopolit. 12 Dul di di ŋpēnnuŋ aya ubeeka ulon ŋi utaak uteek wi Matedoniya unwoon katim ki Filip. Ubeeka mēnt uwo ŋi pşih pi Rom†. ŋŋo da ŋnuur ŋlon.

13 ŋi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday, kē ŋşē pēn aya umban wi kabaŋ ki katant, di ŋşaluŋ aji, ŋya kawin da dko dñehanaani Naşibaţi. ŋŋo da aŋiini na baaŋ banyitunŋ da. 14 Alon ŋi baka, katimul kawo Liidi ; awo ŋaaŋ andēmanuŋ Naşibaţi, i ubeeka wi Fiyatira, aji waap ilaaŋ ijeenkal intamuŋ. Awo ŋi ptiinkun, kē Ajugun aşē haabēşa uhaaş, afiyaaraan uko wi *Pawulu aktupun. 15 ŋaaŋ an ayeenk *batitmu, ul na biki kato-hul, wi abaaŋ, aşē ñehanun aji : « Woli naşal aji dfiyaar hēnkun Ajugun na manjoonan, nabi kawala ŋi katoh ki naan. » Akootun, kē ŋdinani.

Bawat bi Pawulu na Filat ukalabuş

16 Unuur ulon, wi ŋkyaanŋ dko dñehanaani Naşibaţi, aşē yit na poonu alon najuuk anwoon na untaayi unjaan udola aŋup uko unklunŋ kabi. Aji ŋij banka'ulunŋ itaka itum, ŋi mŋŋoori mi ajaanŋ ado. 17 Poonu mēnt awo ŋi pŋaş *Pawulu na un, aşē huuran aji : « Baŋaaŋ biki bawo balempar Naşibaţi ampeluŋ baŋaaŋ bti, badiimanan bgah bankŋoŋaanaŋ du mbuur. » 18 Wi wi awoon ŋi pdo haŋ ŋnuur ŋŋum, kē Pawulu adobi deebaŋ, akok aji na untaayi, « ŋi katim ki Yetu Krittu, dji ipēn ŋi a! » ŋi dko mēnt, kē untaayi ubi pēn pēn ŋi poonu.

19 Wi banknjuukŋēnuŋ poonu unŋ baw-inunŋ kē uko udeeni wi baka utokaa, kē başē mob bi Pawulu na Filat, apul pulan, aŋoŋ du ufeeru, baya bado baka *uruha. 20 Baŋij baka du bawayēş bŋup baromeŋ, aji na baka : « Baŋaaŋ biki, bawo ŋi pyewlēn ubeeka wi nun, bawo *bayuday, 21 aşē wo ŋi pjukan bgah bhalu, kē un baromeŋ ŋşē wo ŋēnwo kadinan ba kēme kaŋaş ba. »

22 Kē pntuk pi baŋaaŋ pajun pkob bi Pawulu na Filat. Bawayēş bŋup baromeŋ bado kē bawohēş baka, afud itintēl. 23 Wi bakobunŋ baka bnuura, aşē wat baka ukalabuş, aji na bayeŋ bado katen baka bnuura. 24 Wi bajakaŋ jak haŋ na nayeŋ, kē aşē bi jej jej baka atuh du meeŋ dbaaŋsaani di ukalabuş, akiin.

25 Wi utejan mnjel uŋogun, kē bi Pawulu na Filat başē wo ŋi pñehan akuŋ ayeek, adēman Naşibaţi. Bakalabuş bandukiin, kē baktiink baka. 26 ŋi dko mēnt, kē mboş manşē şintar maakan, kē ŋniw ŋi ukalabuş ŋaklēk. ŋi dko mēnt kak, kē ilēman yi ukalabuş bti işē haabşsa, mnkorentu kē manfēnşa ŋi bakalabuş. 27 Nayeŋ i ukalabuş anaŋaa, awin kē ilēman yi ukalabuş iwo bhaab, aşē toot keŋ, aŋal pŋiŋ uleeful, ŋiki aşal kē bakalabuş babuuri. 28 Pawulu kē aşē ŋajar maakan aji na a : « Kŋiŋ uleefu! ŋwo ŋi un bti. »

29 Nayeŋ ado kē batehan bdoo, alēnk akat kat aşē ŋi ajot ŋi ihoŋ yi bi Pawulu na Filat. 30 Wi abaaŋ, aşē pēnan baka bdig, ahepar baka aji : « Baweeek, we wi nhiniinŋ kado, kabuurna? » 31 Kē başē teema aji : « fiyaarēn Ajugun Yetu, ilun kabuur, iwi na biki katohu. » 32 Wi wi başaaŋ aŋup baka, ul na biki katohul bti, Uŋup wi Ajugun. 33 Wal mēntan wun, na utejan mnjel, kē nayeŋ aya na baka, aŋow baka ijen. Kē ŋi dko mēnt, kē nayeŋ adolan *batitmu ul na biki katohul bti. 34 Aneejan baka katohul, awul baka pde, nayeŋ ataŋ ul na biki katohul bti, ŋiki bafiyaar hēnkunŋ Naşibaţi.

35 Wi nfa mambanuŋ, kē bawayēş bŋup baromeŋ başē yil bangoli baya baji na nayeŋ awutan bi Pawulu na Filat. 36 Kē nayeŋ aşē ji na Pawulu : « Bawayēş bŋup baji ŋwutanan iwi na Filat, nayaan na bnuura. » 37 Pawulu kē aşē ji na bangoli : « We? Bakobun ŋi kadun ki baŋaaŋ, un ŋnwoonŋ baŋaaŋ banliŋuŋ na baromeŋ, bē baan-dolon *uruha, ajejun awat ukalabuş aşē ŋal bŋup baba hēnk, na byompan? Nin! Babiin bdidi baka bapēnanun » 38 Kē bangoli bakak, aya akakalēş bawayēş bŋup baromeŋ, kē başē haajala, wi bameeŋ kē Pawulu na Filat bawo baŋaaŋ banliŋuŋ na baromeŋ. 39 Wi wi bayaan akooŋ baka bamiir baka, apēnan baka ŋi ukalabuş, aşē ñehan baka bapēn ŋi ubeeka. 40 Pawulu na Filat bapēn du ukalabuş aşē ya du uko Liidi. Wi bayaan awin banfiyaaruŋ, atēŋtēn baka aşē tool aya.

17

Bahajan bi Pawulu na Filat du Tetalonika

1 Bi *Pawulu na Filat baŋŋēpna ŋbeeka ŋi Anfiŋpolit, na Apoloniya, aşē ban du ubeeka

† 16:12 Baŋaaŋ banfētuŋ ŋi Filip balin liŋ na baromeŋ.

wi Tetalonika. *Katoh kañehanaani ki bayuday kalon kawo da. ² Pawulu aya aneej da, jibi ajonun kado. Ado inēm iwajanť yi ajaki ya du katoh kañehanaani, ři *unuur wi pnoorfēn kaťēšēr na baka. Aji řēpna ři Ulibra wi Nařibaťi, ³ kajukan baka kakuť kadiiman kē : *Krittu awo i kahaj, kabot kanaťa ři pkeť. Pawulu akak aji na baka : « Kē Krittu, awoon Yetu i nji kaťupanař hēnk. » ⁴ Bayuday balon badinan uko wi baktupun ašē řař bi Pawulu na Filat. Kē bagrek batum banjaan badēman Nařibaťi, baťař baka aťu na baat bammeetaniin batum.

⁵ Kē bayuday balon bařē kuj baka maakan. Wi wi bayaan, ayitrēn bawaan udooni balon banwoon ři igah yi ubeeka, kē banaakiir ado pntuk, ayewlēn ubeeka. Baya aneej du uko Yatōn, ado na pmob bi Pawulu na Filat kaťij moř pntuk, du bdig. ⁶ Wi bayaan awo baanwin baka ašē mob Yatōn na banfiyaarun balon, apul pulan, ańoof du bawayēř bťup ašē huuran aji : « Bańaan biki bayewlēn umundu bti, ašē ban hēnkun ři, ⁷ awo bayaant biki Yatōn. Bawo ři plať bgah bi nařih najeenkāl, aji nařih alon awoon, anwoyi katim ki Yetu. » ⁸ Wi baťupun hař, kē pntuk na bawayēř bťup bařē yewla. ⁹ Bawayēř bťup baťu Yatōn na baka pluk, abaa wutan baka.

Pawulu na Filat baya Bereya

¹⁰ Wi utejan ubanař ban, kē banfiyaarun bařē do bi *Pawulu na Filat kē baya ubeeka wi Bereya. Wi babanun da, ašē ya du *katoh kañehanaani ki bayuday. ¹¹ Bańaan biki Bereya bajoo ikow apel biki Tetalonika, řiki baji batiink Uťup wi Nařibaťi bnuura, kakak kajuk Ulibra wi Nařibaťi unuur undoli, katenna me uko wi Pawulu aťupun ujoonani. ¹² Batum ři baka, na ři bagrek, baat bammeetaniin na biinť, bafiyaar hēnkun.

¹³ Wi *bayuday biki Tetalonika batiinkun kē baji Pawulu awo ři pjukan Uťup wi Nařibaťi du Bereya, kē bakak aya da, ajun pyewlēn abot awuuk pntuk. ¹⁴ ři dko mēnť, banfiyaarun bado Pawulu kē aya umbař wi bdēk bweek, bi Filat na Timote kē bařē duka Bereya. ¹⁵ Bańńooťanuř Pawulu, baya na a te Atenay, ašē kak na kakuran ki Filat na Timote bataran baya baťēnka du Atenay.

Pawulu aťiini na bańaan biki Atenay

¹⁶ Wi *Pawulu awoon ři pyoonk bi Filat na Timote du Atenay, anoor ři kēř, řiki awin jibi ubeeka utumuř iduun. ¹⁷ Ukaan kē aji teř du *katoh kañehanaani na *bayuday biki kabuka, na bankakun bayuday

bandēmanun Nařibaťi, akak aji teř bťup na bańaan bankťēpnun du ufeeru řnuur bti. ¹⁸ Kē pntuk pi bame baweek balon biki bajaan bado bapikureyēř* na battoyik† bařē neeř blaťar na a. Balon kē baji : « We wi nahomp i akdoluř na pťup bař. » Kē balon baji : « Awo wo ři aťiiniyaan nřton řyaant. » Baťup hař řiki batiinka kē aťiiniyaan Yetu, na pnaťa ři pkeť.

¹⁹ Ukaan kē baťij Pawulu, ańoof du dko di bajaan bado « Ayeropagut‡ » di bawayēř bťup baweek bawoon, ašē ři na a : « Nřinan kame pjukan phalu pi ikťiiniyaanun pař i? ²⁰ Iko ilon yi ikjukanun iwo iyaant ři un, kē nřal kame iko yi ijakun. » ²¹ Bańaan biki Atenay na bayaant banfēťun da, babi wo wo řań ři pkakalēř na ptiink uko uhalu unwoon.

Pawulu aťiini na bańaan du uruha uweek

²² *Pawulu anať anať ři kadun ki bawayēř bťup, ašē ři na baka : « An bańaan biki Atenay! Dyikrēn kē nawo bańaan banfiyaarun bnuura, bařibaťi batum. ²³ Wi nji kapořun na ubeeka, dten bnuura iko yi najaan nadēman, adoo win *umeeša wi mngur§ wi badoluř aji wi nařibaťi anwoon aammeetanaa, i nadēmanun ašē wo naamme'a, ul i i nji kaťupanař. ²⁴ Nařibaťi anťakun umundu na iko bti inwoon ři wa, awoon Ajug baťi na mboř, aanji fēť ři iduun yi řaan najēn abomanun. ²⁵ Akak awo aanji yeenk nin uko ulon unwoonun ři řaan najēn, kawo ři anuma numa wa, řiki ul ajaan awul bańaan bti ubida, uhefēnť, na iko bti. ²⁶ Aťēpna ři řaan aloolan, aťak bańaan biki nraaša bti, aji bafēť umundu. Awul andoli řnuurul, na dko di akluņ kafēť. ²⁷ Nařibaťi ado hař, bańaan bado kalaana'a, ulome bawina woli bamap mapan, babana bahilan kabi kawina. Kē ašē woha awii wi aanlow low nin alon. ²⁸ "ři ul i i nřyeenkun uhefēnť, apoř, awo." Nwo biki pntaali pi nul jibi bayeeh biki nan bajakun. ²⁹ Kē wi nřaal awo biki pntaali pi Nařibaťi, nřenwo kařal kē Nařibaťi anaam ři ptu pi uwuuru, kēme unťaam, kēme plaak, iko yi řaan apařun ři uřal wi nul. ³⁰ Nařibaťi aanťo aten iko yi badoluř řfa ři kapaam, ašē ři hēnkun, bańaan bti, dko di bawohař, bawut pjuban. ³¹ řiki adat unuur ulon, wi akluņ kado řiinť i adatuř, abi awayēř umundu, pwayēř panjinťun piř. Adiimanun kē wař uwo manjooan wi anaťanuluř ři pkeť. »

³² Wi batiinkun kē aťiiniyaan uko wi pnaťa ři pkeť, balon babeņa, kē bandukiin bahepar

* **17:18** Bapikureyēř baanfiyaar bařibaťi bampoťi, bařal aji bnuura bi řaan bawoona ři pmēban uleef, kawo řaan anwoon aantum unoh. Bańaan bakak hēnkun ři kapaam, aťu banjal unoh na pjuban pi piinť, katim ki Bapikureyēř. † **17:18** Battoyik bukal, bařal aji mbuur mi řaan, manwoona ři uřal, unjaan uťon umundu, ukaan kē bawo bańaan banlowun iko itum intaanun na unoh kēme iko inaať. ‡ **17:19** Aeropagut: Dawoon bayiti bweek, bi bawayēř bťup baweek bajaan baťo, kateř, kakuť kajukan bgah. § **17:23** Umeeša wi mngur :Baji bafiņa untaam wi pğur ři umeeša.

pluŋ katiinka byaas blon aji na a « Nŋal kaluŋ katiinku ti uŋup waŋ, byaas blon. »³³ Hënk di Pawulu apënuŋ ti *uruha uweek.³⁴ Bañaan balon baŋaša, akak afiyaara. Diyonitiyut, alon ti bawayeš bŋup, awo ti bakan mënŋan, na ŋaŋ alon kak i bajaan bado Damarit, na bañaan balon kak.

18

Pawulu aŋup Uŋup Ulil Unuura du ubeeka wi Korint

¹ Wi uko waŋ uŋepuŋ, kē *Pawulu ašë pën du Atenay, aya ubeeka wi Korint. ² Aya aŋenk da ŋiint alon *nayuday i bajaan bado *Akila. Awo abuk utaak wi Pont, ašë baa woona woona Itali, ul na Pritiliya aharul, ŋiki Klodiyut naŋih najeenkal aji bayuday bti bapën du Rom. Pawulu aya, awin baka, ³ jibi awoon naboman iloona ji baka, afëŋ na baka kē baji balemp. ⁴ *Unuur wi pnoorfën bti, aji ŋëlšër na bañaan du *katoh kañehanaani ki bayuday, kado na pdo bayuday na bagrek, bafiyaar Yetu.

⁵ Wi Filat na Timote bawoonuŋ Matedoniya, kē Pawulu ašë bi duka duka ti pjukan Uŋup wi Naŋibaŋi, adiiaman bayuday kē Yetu awoon *Krittü na manjoonan. ⁶ Wi bayuday bajunuŋ plaŋa abot akara, kē Pawulu ašë wentara, ašë ji na baka : « Dba na an, nakdukiŋ kame, nji dwo najinŋ piš, hënkunŋ dya du banwoon baanwo bayuday. »

⁷ Wal mënŋan, kē Pawulu ašë pën da, aya du uko ŋiint alon anjaan adëman Naŋibaŋi, i bajaan bado Titiyut Yutut. Katohul kañog katoh kañehanaani ki bayuday. ⁸ Naweek i katoh mënŋ, i katim kawoon Kriptuŋ, afiyaar hënkunŋ Ajugun ul na biki katohul. Bañaan biki Korint batum, banktiinkuŋ Pawulu, bafiyaar hënkunŋ abot adolan *batitmu.

⁹ Unuur ulon, na utejan, Ajugun ahaabëš Pawulu kēš kē awina kē aji na a : « Wutan kalënk, doon kaŋini, kyomp, ¹⁰ nji dwo na iwi, nin alon aankdolu do buŋaan, bañaan batum biki ubeeka wi bawo biki naan. »
¹¹ Pawulu aŋo da uŋabal na kli paaj ajukan bañaan Uŋup wi Naŋibaŋi.

Bayuday baŋij Pawulu uruha

¹² Wi Galiyon awoon nantuŋa i utaak wi Akayi, kē *bayuday bašë wat ti ploolan, anaŋara *Pawulu, aŋooŋ *uruha, ¹³ ašë ji : « ŋiint i, ado na pkakan bañaan ŋi pdëman Naŋibaŋi pampaŋuŋ na bgah bi nun. »

¹⁴ Pawulu aji ahaab kateem, kē Galiyon ašë ji na bayuday : « Woli an bayuday, nabi bi lah, akešaar pa buŋaan blon kême kalat ki ŋiint i adoluŋ, kaka na pŋo katiinkan. ¹⁵ Kē wi ušaŋ akak wi blaŋar, na nŋup, na itim, na

bgah bi nan, nameeŋ. Nji, kawayeš iko yaŋ, mënkdō wa. »¹⁶ Wi wi ašaŋ ado kē bapënan baka du uruha. ¹⁷ Kē bašë kak wal mënŋ bukāl bti, adëpa ŋi Foten, naweek i *katoh kañehanaani, akoba ŋi kadun ki uruha. Kē Galiyon aŋoŋa ŋuŋ ayompan mntumul.

Pawulu akak Antiyoka

¹⁸ *Pawulu aŋo du Korint ajon, abaa duk banfiyaaruŋ, agakandër na *Pritiliya na Akila, kē bajej ulantu aya utaak wi Firi. Ado kē bapuunka bkow du pkëŋ pi Kenëray, ŋiki abi hoŋ amehna ŋfa*, ji abi ado kajej ulantu. ¹⁹ Bawala du ubeeka wi Efet, kē dul di Pawulu aduknuŋ Pritiliya na Akaliyaŋ, aya du *katoh kañehanaani ki bayuday, aŋëlšër na baka. ²⁰ Balon bañehana aŋo da ajon, kē aandinani. ²¹ Kē wi ašaŋ aya, ašë ji na baka : « Ulille Naŋibaŋi, kaluŋ kabi ŋi an ŋi, byaas blon. » Wi wi ašaŋ ajeŋ ulantu du Efet. ²² Aya awala du Kaytaraya, aya Yerutalem, awul pntuk pi banfiyaaruŋ mboš abaa ya Antiyoka.

²³ Wi aŋoon da ŋnuur ŋlon, ašë tool, añaay na utaak wi Galatiya, abaa ya wi Frigiya, atëŋŋën banfiyaaruŋ bti ŋi ŋtaak mënŋan.

Apolot ajukan Uŋup wi Naŋibaŋi du Efet na Korint

²⁴ Wal mënŋan, kē *nayuday alon i bajaan bado Apolot abuk ubeeka wi Alektandriya ašë bi, aban ŋi Efet. Awo ŋiint anjaki ŋiini bnuura, ammeeŋ bnuura Ulibra wi Naŋibaŋi. ²⁵ Bajukana ptaš bgah bi Ajugun bnuura. Aji ŋup na kaŋëb ki nul bti kabot kajukan uko wi Yetu unjinŋuŋ abot atool, ašë meha *batitmu bi *Yowan ŋaŋ. ²⁶ Ajun pŋup na mntëŋ ŋi *katoh kañehanaani ki bayuday, kē wi bi *Pritiliya na Akila batiinkuluŋ, ašë du'a du katoh ki baka, ajukana bgah bi Naŋibaŋi, ajinŋana ba bnuura.

²⁷ Wi Apolot abiin aŋal pya Akayi, banfiyaaruŋ batëŋŋëna, ašë piit baŋaš bgah, aji na baka baŋjana bnuura. Wi abanuŋ da, alemp maakan na bankakuŋ ŋi bnuura bi Naŋibaŋi, afiyaar. ²⁸ Hënk, aji laŋ bayuday bnuura ŋi kadun ki bañaan, aji ŋëpna ŋi Ulibra wi Naŋibaŋi kadiiman kē Yetu awoon Krittü.

19

Pawulu ajukan Uŋup Ulil Unuura du Efet

¹ Wi Apolot awoon ubeeka wi Korint, *Pawulu aŋëpna bgah bi inkunŋ duuŋ, aban Efet. Aŋënk da banfiyaaruŋ balon ² ašë hepar baka aji : « Nayeenkaara *Uhaas wi Naŋibaŋi i wal wi nafiyaaruŋ? » Kē bašë teema aji : « A-a, ŋëndō me me aji Uhaas wi Naŋibaŋi ulon uwo. » ³ Kē Pawulu ašë hepar baka aji : « Kē *batitmu bhon

* 18:18 Woli ŋaan aneeŋ bhonjar na Naŋibaŋi, iji kmehna, kayiman iko ilon kabot kawo iinkpuunka te ibale ba pyiman. Pawulu abi neeŋ bhonjar bi plempar Naŋibaŋi, uwoon kē aampuunka wal mënŋ bti, ašë ba hënkunŋ ahinan kapuunka.

bi bi nayeenukuj ba? » Kë bateema aji : « Batiŋmu bi *Yowan. » ⁴ Kë Pawulu ašë ji : « Batiŋmu bi Yowan, bawo bi banjalun pwut pjuban na pŋelëš ubida. Aji na bañaan bafiyaar alon anklun kabi ti kafetul, awoon Yetu. » ⁵ Wi batiinkuj uko wan, banfiyaaruŋ bayeenk batiŋmu ti katim ki Yetu Ajugun. ⁶ Wi Pawulu apafun baka iŋen ti ikow kë Uhaaš wi Našibaŋi ušë wala ti baka. Kë bukun mënŋ bajun pŋiini nŋup njanwoon njaammeeŋanaa abot aŋup nŋup ni Našibaŋi ajakun. ⁷ Bañaan mënŋan baban iŋeen na batëb.

Kabuka ki Pntuk pi banfiyaaruŋ pi Efet

⁸ *Pawulu ado kli kwajanŋ ki ajaan aya kaneej du *katoŋ kañehanaani ki bayuday, kaŋup na mntëŋ uko wi *Pših pi Našibaŋi. Ado na pyuuj banktiinkulun kë manjooan mi mi aŋupun. ⁹ Kë balon ti baka bašë tam ikow, apok pfiyaar abot aben bgah bi Yetu, ti kadun ki bañaan. Ukaan kë Pawulu awut baka, ašë du banfiyaaruŋ mpaŋ, aji ŋëlšër na baka nnuur bti du Fkoola di ñiinŋ alon i katim ki Tiranut. ¹⁰ Ado han, ajukan nšubal nŋëb, ukaan kë bañaan bti biki utaak wi Atiya, *bayuday na bagrek, bahil atiink uŋup wi Ajugun.

Babuk Fëkewa

¹¹ Našibaŋi aŋëpna ti *Pawulu ado mlagre mnweek. ¹² Udoŋ kak kak aji woli bajej ilëmënt këme ilaani yi abanun, aŋooŋ abanan bamaakal, baji babi jeb jeb, nŋtaayi nŋatota ti baka. ¹³ *Bayuday balon baji bañaay na dko, kapënan bamaakal nŋtaayi, ašë do na pdo uko mënŋ ti katim ki Yetu Ajugun. Baji baji : « Ti katim ki Yetu, i Pawulu aŋupun dji napën! Napënan! » ¹⁴ Naŋënan naweek alon nayuday, i katim kawoon Fëkewa aka babukul paaj na alon banjayi bado han.

¹⁵ [Unuur ulon], kë untaayi ušë teem baka aji : « Dme Yetu abot ame Pawulu, kë an, nawo bahon ba? » ¹⁶ Wal mënŋan, kë ñiinŋ anneejiin untaayi ašë rëta ti baka, awat. Akob baka, kë bamatkabaari, aŋi apën ti katoŋ byiŋu. ¹⁷ Wi bayuday na bagrek banfëŋun du Efet batiinkuj uko wan, ašë lënk maakan, abot adëman katim ki Yetu Ajugun. ¹⁸ Bañaan batum bafiyaar, abi apeŋ butaŋ bi badolun ti kadun ki bañaan. ¹⁹ Kë batum bambiinŋ ado dayaamu, baŋij nlibra ni baka aŋonkrën, atër ti kadun ki bañaan. Wi batenuŋ preeš pi nlibra mënŋ, kë pawo itaka itum itum. ²⁰ Kë hënk di di, ti mnhina mi Ajugun, Uŋup wi Našibaŋi kë ukmeŋana meeŋana pya kë banfiyaaruŋ babot atum tum.

Pŋom pweek panwoon du Efet

²¹ Wi iko yan iŋëpun, kë *Pawulu ašë ŋal aŋu na pya Yerutalem, kaŋëpna Matedoniya na Akayi. Ašë ŋal aji : « Woli dlun aya, aban Yerutalem, kawo kaya ubeeka wi Rom. »

²² Wi wi ašaan ayil du utaak wi Matedoniya, batëb ti banjaan baŋënka, Timote na Erattut, kë ul ašë duka kak nnuur nlon ti utaak wi Atiya.

²³ Wal mënŋan wi wi bgah bi Yetu baŋijun pŋom pweek. ²⁴ Kë ñiinŋ alon naŋak i katim ki Demetriyut, ašë wo wal mënŋ da, aji ŋak iduun impoŋi yi untaam, innaamuŋ ptu pi našibaŋi ñaaŋ anwoon Artemit. Ñiinŋ mënŋ aji wul baŋak batum ulemp kë baji badeena bnuura. ²⁵ Demetriyut adu baka bti, na bañaan balon banklempun ulemp utëŋ wi nul, ašë ji : « Babuk biinŋ, name kë ulemp wi njaan nŋo wi, uwoon pyok pi nun. ²⁶ Kë našë win abot atiink uko unŋŋëpun, Pawulu un aji bašibaŋi banŋaknaaniin iŋen yi bañaan baanwo bašibaŋi na manjooan. Ahinan akakan ti udolade wi nul pntuk pi bañaan, mënŋ ti Efet ti ŋaŋ da, ma ti kaya pba utaak wi Atiya bti. ²⁷ Ahinan katokun ulemp, kabot kapoŋan kadun ki našibaŋi ñaaŋ naweek, katiinŋŋën pdëm pi nul. Ul i bañaan bti biki Atiya na biki umundu bti bajaan badëman. »

²⁸ Wi bañaan bukun batiinkuj uko wan, ašë deebaŋ ajun pŋuuran aji : « Artemit i nja biki Efet adëmi. » ²⁹ Uundo jon, kë ubeeka bti ušë wo pŋaat nŋaat. Kë badëpa ti bi Gayut na Arittarkut, bamatedoniya bankyaanŋun na Pawulu, aŋooŋ du bayiti bweek bi utaak. ³⁰ Pawulu aŋal pneej kaŋiini na baka, kë banfiyaaruŋ Yetu bašë neenana. ³¹ Banoh Pawulu balon, balempar naših baweek du Atiya, bado yil yil aji bajaka awut kado na pwinana du bayiti.

³² Wal mënŋ bañaan bti du bayiti bayewlaa, kë pŋaat patumi. Balon bahuuran wi, kë balon bakhuuran ulon. Kë batum, baando me me uko unŋijun baka. ³³ *Bayuday kë bašë wuukar ñiinŋ alon, i katim ki Alektandër, kadun, kë balon baŋupa uko wi akyaan kakakalëš. Alektandër ado kë bañaan bayompi, ahilna aŋup. ³⁴ Bañaan bayikrën kë awo nayuday, ašë huuran bti aji : « Artemit i nja biki Efet, adëmi. » Bahuuran han ado nwoori nŋëb.

³⁵ Nantuŋa i ubeeka ado bañaan wal mënŋ kë bayompi, ašë ji na baka : « An bañaan biki Efet, jëm umundu bti ume kë ubeeka wi Efet ujaan uyeŋ kadun ki Artemit naweek na ptu pi nul panwoonun baŋi i? » ³⁶ Kë wi nameeŋ kë ñaan aanhinanun plaŋ uko wan, nawo kaŋoora, kaŋal bnuura ji nabi nado kado ukoolan. ³⁷ Naŋij biinŋ biki, bë baambaan kakiijan du kadun, këme akar našibaŋi ñaaŋ i nun. ³⁸ Hënkun, woli Demetriyut na baŋak batëŋul baka ka uko wi bakkeësaari, *uruha wii wi, kë bawayëš bŋup biki biki. Bayaan bakeësaar baka. ³⁹ Woli nanuma pkeeŋaar uko ulon kak, uruha uweek uwo da, unjaan ujintan bŋup. ⁴⁰ Name'aara kë bahinan nŋa di kataparun na manjooan, kaji nŋataŋaa, kabot kafanŋ ti uko unŋëpun nŋa

di i? Nēnhinanuŋ kaṭup uko unkayi kē nja nyit bti hēnk. » Wi nantuŋa aṭiniin aba, ašē do bañaan kē bawaysēri.

20

Pawulu aya Matedoniya na Gret

¹ Wi pñaat paṭañuŋ, kē *Pawulu ašē do kē bayitrēn banfiyaaruŋ ṭi Yetu, atēṅṭēn baka. Wi wi ašaŋ aduk baka, ašē tool pya, ajej bgah bi Matedoniya. ² Amuur utaak mēnt, atēṅṭēn banfiyaaruŋ, abot aṭiini na baka ajon abaa bi ban Gret. ³ Pawulu aṭo du Gret kli kwajant. Wi atooluŋ pjeŋ ulantu, kaya utaak wi Firi, kē bašē ṭupa aji *bayuday babomandēr pdola buṭaan. ⁴ Kē ašē guban, akakna Matedoniya. ⁵ Pawulu agakandēr na Fopater, abuk Pirut i ubeeka wi Bereya, na Aritarkut na Tekundut biki ubeeka wi Tetalonika, Gayut i ubeeka wi Derbe, na Timote, na Tihik, na Trofim biki utaak wi Atiya. ⁶ Biinṭ bukuŋ mēntan, bajotun kadun, ayoonkun du Trowat. ⁷ Kē un, nšē jej ulantu du pkēŋ pi ubeeka wi Filip, wi *ufettu wi ipoom indaṭ utēpuŋ. Wi ṅnuur kañeen ṇaṭēpuŋ, kē nja ṭēnk baka du Trowat aṭo da kanēm kapēb.

Pawulu anaṭan ṇaŋan ankeṭuŋ du Trowat

⁷ Unuur uteek wi kanēm, kē nšē yitiir pa pfaašir kapoom*. Kē *Pawulu ašē ṭup na bañaan, te mnjel ṭiki aṭu na pya na nfa. ⁸ Nkaniya ṅtum ṇatehan wal mēnt du meēt di bko duuṭ, di nyitiiraanuy. ⁹ Kē nduba alon ašē wo da, i bajaan bado Ewutikut, anṅoon ṭi ujaneeŋ ulon aṭiink Pawulu. Kē Pawulu ašē ṭiini, ajon maakan ṭi bṭup, kē nduba adobi yinṭ. Wi aṅoyēṅṭuŋ, adoo ronṭ, ašē buurna du ušoobra uwajanṭēn ajot. Wi bawaliin atena, ado na pnaṭana, ašē ṭēnk kē adobi keṭ. ¹⁰ Kē Pawulu ašē wala, aṅup ṭi napoṭ, amooka ašē ji na bañaan: « Nawutan kalēnk, awo najeb. » ¹¹ Wi wi akakuy bko duuṭ, afaašir ipoom na baka, kē badee. Wi aṭiiniin te mnjinṭ, ašē ya. ¹² Kē bañaan bašē ṭiis na nduba najeb uŋ, alilan bnuura.

Pawulu awoona Trowat aya Milet

¹³ Wi wi nšaŋ ajot kadun, ajeŋ ulantu, pya Atot, di ṅwoon i pya kajijna *Pawulu, ṭiki apoš poš aya da. ¹⁴ Wi nyituy du Atot, ašē jija ṭi ulantu, atool pya ubeeka wi Mitilena. ¹⁵ Wi ṇbanuŋ da, akak aṭēp na ulantu, kē wi unuur ujinṭuŋ kē nšē ṇog unjiw wi Hiyot, aban unjiw wi Tamot ṭi unuur utēbantēn, ṭi uwanṭēn kē ṇban ubeeka wi Milet. ¹⁶ Pawulu aji aṭēp ṭēp Efet aankpant ṭiki aanṅal pjon ṭi utaak wi Atiya. Ataran pban Yerutaalem woli ahinani ji unuur wi ufettu wi *Pentakot udo kaban.

Pawulu aṭiini uyaani na bantohi biki banfiyaaruŋ biki Efet

* 20:7 Natenan ṭi Ulemp 2.42.

¹⁷ *Pawulu awo ṭi Milet, ašē yil, kē badu bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ pi Efet. ¹⁸ Wi babanuŋ, kē ašē ji na baka : « Nawin jibi nṅo'i na an du unuur uteek wi ntapnuŋ kahoṭ ṭi utaak wi Atiya. ¹⁹ Dlempar Ajugun, awalan uleef naan awooni, ahaj ṭiki *bayuday balon babomandēr pdolēn buṭaan. ²⁰ Mēmmanan nin ukoolan, uko wi nawoon i pme bti, dṭup abot ajukanan wa, ṭi kadun ki bañaan na du itohan. ²¹ Dṭup bayuday na banwoon baanwo bayuday aji bawut pjuban, bakak ṭi Našibaṭi, bafiyaar Yetu Ajugun. ²² Kē *Uhaaš wi Našibaṭi ušē wuukēn hēnkuy pya Yerutaalem, bē mēmme, uko wi nji kayaan kaṭēnk da. ²³ Dbubara me kē ubeeka wi nji kayahan, Uhaaš wi Našibaṭi uji ulešanarēn, kē ukalabuš na mħaj mawo da ayoonkēn. ²⁴ Kē nšē ṣal aji mnwo mi naan, manwo mndaayanaan, bubara ndo ulemp bti wi Yetu Ajugun ajakuŋ ndo te uba, unwoon ṭup *Uṭup Ulil Unuura wi bnuura bi Našibaṭi.

²⁵ « Dbi ṭi an ṭi, aṭiiniyaan *Pših pi Našibaṭi, ašē me kē naankak aluŋ kawin kēš ki naan. ²⁶ Ukaan kē nṭupan nṭa hēnk : Ddo wi nhilanuŋ bti pa an, woli naanduk ate pjukan pi naan faan, dwent iṭen yi naan. ²⁷ Dṭupan iko bti yi Našibaṭi ajakuŋ mbi nṭupan bē mēnduk duk nin ulon. ²⁸ Nalipariin ṇleefan, na batani bti bi Uhaaš wi Našibaṭi uwulanan, aji nado kayeŋ. Namēbaan banfiyaaruŋ Našibaṭi biki bnuura. Yetu atul pñaakul, pbu-uranaan pntuk pi nul. ²⁹ Dme kē woli dyaa bañaan banjooṭuŋ ji ṇwuṭ baluŋ kabi pdo batani buṭaan. ³⁰ Balon ṭi an badoo luŋ kawo ṭi ṇṭilan, kado kawuuk banfiyaaruŋ Yetu balon baṭaš baka. ³¹ Nakeerin nawo bten! Nakak naleš uko wi : Ddo ṇšubal ṇwajanṭ, aji kalešanana pnak na utejan, kadoo kawooni.

³² « Hēnkuy ddukan ṭi iṭen yi Našibaṭi, uṭup wi bnuura wi nul ubot uwo na an. Uṭup mēnt uhinan kaṭijan pntuk pi banfiyaaruŋ. ṭi uṭup mēnt kak, Našibaṭi ahinan kawul iko inuura yi ahankuŋ pa banwoon biki nul. ³³ Wi nwoon ṭi, mēññebar untaam wi ṇaŋ alon, kēme uwuuru, kēme imiša. ³⁴ Name bnuura, dlemp lemp na iṭen yi naan, kē ṇklempašaana nji na biki ngakandēraanuŋ. ³⁵ Ddiimanan na ṇnuur bti na dko bti : Hēnk di di ṇaŋ ajaan alemp, kaṭēnkna bajuuk. Kē nakak awo i kaleš uko wi Ajugun Yetu ajakuŋ ul ṭi uleeful : « Mnliilan manwoona ṭi pṭen, apel ṭi pyeenk. » »

³⁶ Wi Pawulu aṭiiniin aba, ašē ṇup na baka, aṇehan Našibaṭi. ³⁷ Kē bañaan bti bašē wooni, amook Pawulu ṭi pwayšer na a. ³⁸ Uko unkaan kē bajooṭan maakan, uwoon wi ajakuŋ na baka : « Naankak aluŋ kawin kēš ki naan. » Wi wi bašaŋ aṇooṭana te du ulantu.

21

Pawulu aya Yerutalem

¹ Wi ndukuŋ bantohi biki Efet tuŋ, ašë ya uŋool na ulantu, te unjiw wi Kot. Unuur utëbantën, kë nban pkëŋ pi Rodet, awoona da, aya ubeeka wi Patara. ² Wi nbanuŋ da, nŋënk ulantu undeki na utaaŋ wi Feniti, kë njej wa aya. ³ Nya adoo ten unjiw wi Kiprut, ašë duk wa ŋi kaŋen kamayu ki nun aya umban wi utaaŋ wi Firi. Nwala du pkëŋ pi Tir, ŋiki dul di di ulantu ukjiŋsaanuŋ iko yi ujijuŋ. ⁴ Du Tir nya ŋënk banfiyaaruŋ Yetu, aŋo na baka kanëm kapëb. *Uhaaş wi Naŋibaŋi uwuuk baka, kë bašë ji na *Pawulu : « Kya Yerutalem. » ⁵ Wi nŋëpanuŋ kanëm, ašë tool na bgahun. Bañaan bti kë baŋooŋanun, aŋu na baat na bapoŋ, aŋëpan ubeeka. Wi wi nŋaaŋ aŋuŋ ŋi kabaŋ ki bdëk bweek aŋehan Naŋibaŋi. ⁶ Wi nbaan, ašë wayšër na baka, apaya ŋi ulantu, kë banfiyaaruŋ Yetu bukuŋ bakak itoh yi baka.

⁷ Nbaaŋŋaan pyaanŋ pi nun na ulantu wi nŋoonuŋ ubeeka wi Tir, aban ubeeka wi Ptolemayit. Wi nbanuŋ da, nya wul banfiyaaruŋ Yetu mboŋ, aŋo unuur upëb na baka. ⁸ Wal wi unuur ujintuŋ, kë nŋë tool aya, aban ubeeka wi Kaytaraya. Nya wala du uko Filip, naŋuŋ *Uŋup Ulil Unuura. Filip mënŋ awo alon ŋi biki babinŋ adat du Yerutalem, bado kaŋënk *banjaŋan². ⁹ Awo na beğani babaakër, banwoon baaniimaa, banjaki *baŋupar Naŋibaŋi. ¹⁰ Wi nwoon da ado nnuur, kë Naŋupar Naŋibaŋi alon andu'aniŋ Agabut ašë woona Yuda, aban da. ¹¹ Agabut mënŋ abi awinun, ašë jej katël ki Pawulu, atan ihoŋul na iŋenul na ka, ašë ji : « Uko wi Uhaaş wi Naŋibaŋi ujakuŋ wii wi : Hënk di di *bayuday du Yerutalem bakluŋ katan ajug katël ki. Baluŋ kawula banwoon baanwo bayuday. »

¹² Wi nŋiinkuŋ uko waŋ, un na banfiyaaruŋ biki Kaytaraya, nkoot Pawulu awut kaya Yerutalem. ¹³ Kë Pawulu ašë teemun aji : « we wi nabaan awooni ba, atokën uŋal? Nji, katim ki Yetu Ajugun kakëŋ nwut batanën bafin du Yerutalem. » ¹⁴ Wi nwoon nŋenhilan pneenana, ašë wuta, aji : « Uwoon jibi Ajugun ajakuŋ! »

¹⁵ Wal wi nŋëpanuŋ nnuur nlon, ašë bomaŋdër, atool pya Yerutalem. ¹⁶ Banfiyaaruŋ Yetu baloŋ biki ubeeka wi Kaytaraya kë baŋooŋanun. Baŋooŋanun du uko nŋiint alon anjoni nfiyaar Yetu, i katim ki Mnaton, anwoon i unjiw wi Kiprut. Kë du katohul di di nŋërnun.

Pawulu ayit na bantohi biki Yerutalem

¹⁷ Wi nbanuŋ Yerutalem, banfiyaaruŋ babi akitun na mnlian. ¹⁸ Unuur utëbantën, kë

*Pawulu ašë bi na un, kë nya uko Yakob. Dul di di bantohi biki pntuk pi banfiyaaruŋ bti bayituŋ. ¹⁹ Pawulu awul baka mboŋ, ašë tuŋ baka bnuura iko bti yi Naŋibaŋi aŋëpnun ŋi a ado du banwoon baanwo bayuday. ²⁰ Wi bantohi batiinkuŋ uko waŋ, badëman Naŋibaŋi ašë ji na Pawulu : « Ayiŋun iwini, *bayuday batum batum bafiyaar hënkun Yetu Ajugun, akut aŋaş bti *Bgah bi Moyit bnuura. ²¹ Kë wi baktupun baka ŋi iwi wii wi : baji iwi iji kjukan bayuday bti banwoon du nŋaak nmpaŋi aji bawut pŋaş Bgah bi Moyit. Baji iji kji na baka, bawut pwalan bapoŋ *katëmp, bawut pŋaş bgah bi bayuday. ²² Kë nbaa do do hum ba? Bamehaara me kë iwo ŋi. ²³ Dolan uko wi nŋëkjiŋin: Nwo ŋi na biint babaakër banhoŋuŋ amehna^{*}. ²⁴ Yaan na baka, iya idolan baŋow, ilukar baka, bašë bahilan bapuunk ikow. Hënk bañaanŋ bti bameena kë iko yi baktupun ŋi iwi bti iinwo manjoonan, bašë bawin kë iwi kak iji kŋaş *Bgah bi Moyit. ²⁵ Kë banwoon baanwo bayuday ašë fiyaar hënkun Yetu, nŋiit baka uko wi nŋinanuŋ: Nawutan kade uyemaŋ wi mngur, nŋntaam nŋankeŋuŋ kë pŋaak paantulaa. Nawutan pjuan pi piint. »

²⁶ Unuur utëbantën Pawulu kë ašë ya na biint babaakër bukuŋ, ajun baŋow na baka. Ašë ya du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi. Aŋup unuur wi bakluŋ kayit kaji andoli kado bŋëjan bi nul, woli baŋow baŋëpi.

Bañaanŋ biki Rom bamob Pawulu du Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi

²⁷ Wi nnuur paaj na ulon nji baŋow nŋaŋoganuŋ pba, kë *bayuday baloŋ biki utaaŋ wi Atiya bašë win *Pawulu du *Katoh Kaweek ki Naŋibaŋi, ašë naakrëna na pntuk pi bañaanŋ bti, kë bamoba. ²⁸ Wi bamobuluŋ ašë huuran aji : « An bañaanŋ biki *Itrayel naŋënkun! Nŋiint anjaan aŋup wi nja uwuŋaan ŋi bañaanŋ na dko, ŋi *Bgah bi Moyit na ŋi Katoh ki Naŋibaŋi ki, awi. Adoo beeh beeh aŋij baloŋ banwoon baanwo bayuday ŋi katoh ki, aŋoŋan dko dyimanaan di. » ²⁹ Baŋup hanŋ ŋiki bawin Trofim i Efet, kë agakandër na Pawulu ŋi ubeeka, ašë ŋal aji Pawulu aneej na a du Katoh ki Naŋibaŋi.

³⁰ Kë phomp paniink ubeeka bti, bañaanŋ kë babi pntuk, abi aŋan Pawulu, apul pulan apëna bdig ašë dët ilëman. ³¹ Kë baloŋ banal pŋina. Wal mënŋ kë bašë yil du naŋih i bangoli[†] biki Rom, aji na a ubeeka wi Yerutalem bti uyewlaa. ³² ŋi dko mënŋ, kë naŋih adu bangoli baloŋ baweeek na baloŋ tuŋ, ašë mintar pntuk mënŋ. Wi bañaanŋ bawinuluŋ na bangoli, ašë taŋan pkoba. ³³ Kë naŋih i bangoli ašë bi ŋi Pawulu, amëbana,

* 21:8 Ulemp 6.5; 8.5-40. * 21:23 Woli nŋaan amehna, iji khoŋ Naŋibaŋi uko ulon, hënk di di bajaan babeeb ŋfa Naŋibaŋi

këme woli nŋaan aŋal pŋehan Naŋibaŋi uko ulon, iji kdo hanŋ kak. † 21:31 Naŋih mënŋ aŋih bangoli iŋeen week nŋyaŋ iŋeen (1000).

aşê do kê batana na ktal ktêb ki mnkorentu aliintan. Wi wi aşaaŋ ahepar aji : « Niiŋt i awo ahoŋ ba? Abaa do do we ba? » ³⁴ Balonŋ tî pntuk baji bahuuran wi, bukundi kahuuran wi monŋ. Bañaanŋ bñaanŋ pñaat paŋ kê naşih i bangoli aanhilan ame uko unŋêpuŋ na manjoonan, aşê ji batija du katoh kaweeek kambiguŋ na pmbosŋ pkêm. ³⁵ Bado na ppyan Pawulu ajeja jej ahilna abuur pntuk pankşookuluŋ. ³⁶ Bañaanŋ bti bataşa aşê huuran aji : « Nfiŋa! »

Pawulu aŋup bañaanŋ aji aanjubani

³⁷ Wi bangoli bakfiŋoŋuŋ *Pawulu du pşih, kê aşê hepar naşih i baka, aji : « Dhil kaŋupu uko ulonŋ i? » Kê ateema aji : « Mbeeh! Ite uŋup *ugrek i? ³⁸ Mênŋt iwi keeri iwoonŋ ŋiiŋt i Ejiptu ampataŋiŋ tî ŋnuur ŋlonŋ tuŋ, aŋêp du *pndiis na balat iŋeen week ŋyaaş iŋeen ŋbaakêr (4000). » ³⁹ Kê Pawulu aşê teema aji « Nji dwo *nayuday abuk ubeeka wi Tartut, du utaak wi Filitiya. Dwo abuk ubeeka ummeeŋaniŋ. Dkooŋtu kooŋ, ŋenaan ŋŋiini na bañaanŋ. » ⁴⁰ Wi naşih i bangoli adinanuŋ, kê Pawulu aşê naŋ du bko duuŋ atar baka kaŋen. Wi bañaanŋ bayompuŋ bti, kê aşê ŋiini na baka na uŋup *uheberê aji :

22

¹ « An batênŋt naan na başin naan, natiinkan uko wi nji kaŋupuŋ pa pyeŋan uleef naan. » ² Wi batiinkuŋ kê aŋiini na baka na uŋup *uheberê, kê başê yomp juk, atiinka. Kê *Pawulu aşê ji : ³ « Nji, dwo *nayuday, ambuknaaniŋ ubeeka wi Tartut, du utaak wi Filitiya, aşê kuşnaana tî ubeeka wi. Gamaliyel ajukanaanuŋ bnuura bgah bi başinun, ajinŋan. Dbi wo ŋnaŋ aŋaluŋ maakan uko wi Naşibaŋi ji an bti nŋa hênk. ⁴ Dbi ji kahajan banjaanŋ baŋaş bgah bi Yetu, te kadoo fiŋ, kamob biinŋ na baat kawat ukalabuş ⁵ kê *naşih i baŋeŋan na biki pntuk pi bantohi bawo bamaar. Ddoo yeenkna yeenkna du baka, uworda umpiitunŋ pa bayuday biki Damat, kaya da kamob banfiyaaruŋ Yetu, kaŋij tî *uruha tî Yerutalem tî, pa bakob baka. »

Pawulu akakalêş jibi akakuŋ tî bgah bi Yetu

⁶ « Unuur ulonŋ, kaya mndiŋ unuur, wi nji kayaŋ adoo ŋog Damat, tî dko mênŋt, kê bjeehi blonŋ bweek banwoonŋ baŋi başê bi agurêni, ajeehanaan. ⁷ Kê njot tî mboş aşê tiink pdiim plonŋ kê pakji na nji : «*Fawul! Fawul! we ukaŋŋ kê ikhajanaan ba?» ⁸ Kê nşê teem aji : «Iwi in ula ba, Ajugun?» Kê pdiim pateem aji : «Dwo Yetu i *Nataret, i ikhajanuŋ.» ⁹ Bañaanŋ biki ŋkyaanŋuŋ bawin bjeehi bnuura, aşê wo baantiink pdiim

pankŋiiniŋ na nji. ¹⁰ Kê nşê hepara aji : «Ajugun, kê we wi nşaaŋ awo i kado ba?» Ajugun kê aji : «Naŋiin ineej Damat, baya kaŋupu da uko wi Naşibaŋi ajakuŋ ido.» ¹¹ Batênŋt naan bamêbanaan mēban tî kaŋen, aneejanaan Damat, ŋki bjeehi bweek batokên kêş. »

¹² « Niiŋt aloŋ anwoonŋ Ananiyat kê aşê wo da. Awo ŋaan anjaan aŋaş Naşibaŋi na bgah bnuura, i *bayuday bti banfêtuŋ da bamaganuŋ. ¹³ Ananiyat abi pwinên, aşê ji : «Fawul ayiŋ naan kakan ido kawin.» Tî dko mênŋt, kê nkak awin, abot awina. ¹⁴ Kê Ananiyat aşê ji na nji : «Naşibaŋi i başinun, adobi datu dat pa ime kanuma ki nul, iwin ŋnaan Natool, ibot itiink uŋup umpênmuŋ tî mntumul. ¹⁵ Iwi ikwoonŋ namaar i nul tî kadun ki bañaanŋ bti tî uko wi iwinuŋ abot atiink. ¹⁶ Ibaa yoonk we hênkuŋ ba? Naŋiin iyeenk *batitmu, ipekadu yi nu ipêna woli itimana.»

Naşibaŋi ayil Pawulu du banwoonŋ baanwo bayuday

¹⁷ « Wi nkakuŋ Yerutalem, awo du *Katoh Kaweeek ki Naşibaŋi aŋehana, kê Naşibaŋi aşê haabêşaan kêş ¹⁸ kê nwin Ajugun, kê akji na nji : «Faraan! Pēnan tî Yerutalem hênkuŋ, ŋki baankdi ptiink uko wi imaaruŋ abot awin untaaruŋ na nji.» ¹⁹ Kê nşê teema aji : «Ajugun, bañaanŋ biki bame bnuura kê dji kaŋaaŋ na *itoh iŋehanaani, kawat bañaanŋ banfiyaaruŋ Yetu ukalabuş, kabot kado bakob baka. ²⁰ Kê wi pŋaak pi Fefan ankeŋariŋ patuliŋ kê nji mmaar da adinan wa abot ayeŋ imişa yi banfiŋuluŋ.» ²¹ Wi wi Ajugun aşaaŋ ajakên : «Yaani, dyilu dko dlow, du banwoonŋ baanwo bayuday.» »

Pawulu na naşih i bangoli

²² Wi *bayuday batiinkuŋ *Pawulu kê adoo ŋup uko waŋ, kê başê huuran maakan aji : « Nabiin ŋfiŋ ŋaanŋ i, aanwo i kawo tî dko. » ²³ Wi bakhuuranuŋ, afêl iyeti yi baka bko duuŋ* abot akuyêş pdêpalēn, ²⁴ kê naşih i bangoli aşê do kê baŋooŋa du katoh kaweeek kambiguŋ na pmbosŋ pkêm. Aji bakoba na itintêl, aŋupna uko unkayi kê bañaanŋ bakhuura hênk. ²⁵ Wi bapiinŋanuŋ Pawulu kakob, kê aşê ji na naweeek i bangoli iŋeen-week annatuŋ da : « Naşal aji pmob ŋnaan anliŋuŋ na baromeŋ kakob na itintêl bē aandobi dolan uruha uwo tî bgah i? » ²⁶ Wi naweeek i bangoli atiinkuŋ uko waŋ aşê ya du naşih i bangoli, akakalêşa wa. Aşê jaka aji : « Iwin uko wi inaluŋ lah pdo? Niiŋt i aliŋ na baromeŋ. » ²⁷ Kê naşih i bangoli aşê ya du Pawulu, ahepara aji : « ŋupan, iwi iliŋ na baromeŋ i? » Kê ateema aji : « Hênk da na manjoonan. » Naşih i bangoli kê aşê jaka : ²⁸ « Nji, dluk luk itaka itum,

* 22:23 Tî bayuday pfêl bayeti kême kamişa bko duuŋ pajaanŋ payuuj kê unwoonŋ kême uko ulonŋ wi ŋaan adolonŋ uŋêp uŋup.

abaa hil alin na baromeŋ. » Ké Pawulu ateema aji : « Ké nji, nşé buka buka alin na baromeŋ. » ²⁹ Banwoonŋ biki pkoba pa aŋiini balowa ŋi dko mēnt, ké naşih i bangoli aşé lēnk wi ameeŋ ké Pawulu i atanuŋ hēnk, alin na baromeŋ.

Baŋij Pawulu du uruha uweek

³⁰ Wi nfa mambanuŋ, ké naşih i bangoli aşé do ké bafēnēs *Pawulu aşé du *baŋeŋan baweek na pntuk pi bawayēş bŋup *bayuday, ŋiki aŋal kame na manjoonan uko wi baŋaaŋ baktaparuluŋ. Wi wi aşaaŋ adola ké abi anaŋ ŋi kadun ki baka.

23

¹ Wi wi *Pawulu aşaaŋ ajaban bawayēş bŋup *bayuday kēş aşé ji : « An bayiŋ naan, uhaaş uwo ujinŋ na nji ŋi mnwo mi naan ŋi kadun ki Naşibaŋi te nŋa di. » ² Ké *naşih i baŋeŋan anwoonŋ katim ki Ananiyat aşé ji na bannaŋuŋ ŋi kadunul bakoba ŋi mntum. ³ Ké Pawulu aşé ji na a : « Iwi nataaki i*, Naşibaŋi aluŋ kakobu na manjoonan. Iŋo ŋuŋ aji iwayēş jibi Bgah bajakuŋ, abaa kak aji na baka bakobēn. »

⁴ Biinŋ bannaŋuŋ aŋog Pawulu ké başé jaka : « Ikar kar naşih i baŋeŋan Naşibaŋi! » ⁵ Ké Pawulu aşé teem aji : « Babuk biinŋ mēmma aji awoonŋ naşih i baŋeŋan. Baŋup ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : “*Naaŋ aanwo kaŋiiniyaan uko wi naşih i utaak wi nul buŋaan.*” »

⁶ Wi Pawulu awinuŋ ké baloŋ ŋi pntuk pi bawayēş baweek bawo *bataduk, ké baloŋ bawo *bafaritaŋ, ké aşé huuh aji : « An bayiŋ naan! Dwo nafaritaŋ, abuk bafaritaŋ. Baŋijēn *uruha ŋi, ŋiki dhaŋ aji bankeŋuŋ baluŋ kanaŋa ŋi pkeŋ. » ⁷ Wi ajakanŋ jak han, ké bafaritaŋ na bataduk başé jun pŋjom, abot apaŋşēr. ⁸ (Bataduk başal aji bankeŋuŋ baankuŋ kanaŋa ŋi pkeŋ, ké nŋwanjuŋ na nŋtonŋ nŋaanwoo, ké bafaritaŋ başal aji iko mēnt iwooo.) ⁹ Pŋaat ké pabi dēma dēm, ké *bajukan Bgah bafaritaŋ baloŋ banaŋa aŋoman aji : « Nēnka nin uko utapar ŋiiniŋ i. Om untonŋ kēme *uwanjuŋ udoo ŋiini na a. »

¹⁰ Pŋjom padēm pdēm paŋ, ké naşih i bangoli adoo ŋi babi bakit kitan Pawulu, aşé ji na bangoli bawala baya bapēnana ŋi ptoŋ pi baka, baŋija katoh kaweeek kanyenaniŋ.

¹¹ Utejan mēnt, ké Ajuğun aşé naŋ ŋi kadun ki Pawulu aji na a : « Mébaan iliinŋ! Iŋiiniyaan katim ki naan ŋi Yerutaalem ŋi aşé wo kak i kado han du Rom. »

Bayuday baŋal pŋin Pawulu

¹² Wi unuur ujinŋuŋ, ké *bayuday baloŋ başé tiinkar. Bahonŋ amehna aji baankde baankdaan bē baanfinŋ *Pawulu.

¹³ Bantiinkaruŋ hanŋ bapel iŋeen nŋbaakēr.

¹⁴ Wi wi başaaŋ aya du *baŋeŋan baweek na bantohi aji na baka : « Nŋonŋ amehna aji nŋēnkde nin ukoolan te wi nŋkfinan Pawulu.

¹⁵ Hēnkunŋ an ŋi katim ki pntuk pi bawayēş bŋup baweek, nayilan du naşih i bangoli naji na a aŋijan Pawulu, nadaar naji naŋal kame bnuura uko wi adoluŋ. Ké un, nŋdobi bomandēr bomandēr pa pŋina ji abi ado kaban ŋi. »

¹⁶ Wi naŋaşa alonŋ ayimi Pawulu atiinkunŋ uko wanŋ, aşé ya du katoh kaweeek kambiguŋ na pmboş pkēm, aneej da aŋupa. ¹⁷ Wi wi Pawulu aşaaŋ adu naweeek alonŋ i bangoli iŋeen-week, aji na a : « Nŋoŋan naŋaşa i du naşih i bangoli, aka uko ulonŋ wi pŋupa. »

¹⁸ Ké naweeek i bangoli aŋooŋ naŋaşa du naşih i baka, aşé ji na a : « Pawulu nakalabuş aduēn akooŋen aji nŋjuŋ naŋaşa i, aka uko ulonŋ wi pŋupa. » ¹⁹ Ké naşih i bangoli aşé mēbana ŋi kaŋen apēn na a ké bagaagi aşé jaka : « We wi inaluŋ pŋupēn? » ²⁰ Ké naŋaşa aşé jaka : « Bayuday batiinkar aji babi pheparu iŋij Pawulu faan du pntuk pi bawayēş bŋup baweek, baji baŋal kadaar kaji baŋal kame uko wi adoluŋ. ²¹ Kdinan baka uko wanŋ, ŋiki baŋaaŋ bampeluŋ iŋeen nŋbaakēr bamena dko dloŋ, ayoonka. Bahonŋ amehna aji baankde nin kadaan bē baanfinŋ Pawulu. Babomandēr hēnkunŋ aba, ayoonk yoonk idinan. » ²² Ké naşih i bangoli aşé jaka awut kaŋup nin alonŋ kaji aŋupa uko mēnt, aşé wutan naŋaşa ké ayaa.

Baŋooŋ Pawulu du ubeeka wi Kaytaraya

²³ Wi wi naşih i bangoli aşaaŋ adu baweek batēb biki bangoli iŋeen-week aji na baka : « Nabomandēran na bangoli iŋeen-week nŋyaaş nŋtēb (200), na bajug nŋmpēlēt iŋeen paaj na ulonŋ (70), na bangoli iŋeen-week nŋyaaş nŋtēb (200) biki ijan, naya Kaytaraya nŋa di woli nŋwoori kaŋeen kaloŋ nŋi utaakal nŋakobi. »

²⁴ Nabomana nŋmpēlēt naŋooŋna *Pawulu, ahilna aban najeb du Felit nantuŋa. ²⁵ Hēnk ké naşih i bangoli aşé piit Felit aji :

²⁶ « Iwi Felit nantuŋa naweeek, nji, Klodiyut Litiyat dpiitunŋ awulu mboş. ²⁷ *Bayuday bamob ŋiiniŋ i aŋal pŋina, ké nşé bi na bangoli naan abuurana, ŋiki baŋupēn aji alin na baromeŋ. ²⁸ Wi nŋaluŋ pmē uko wi ajabanuŋ aşé nŋooŋa pntuk pi bawayēş bŋup baweek pi baka. ²⁹ Wi wi nŋşaaŋ ayikrēn ké uko wi baktaparuluŋ utaŋan na bgah bi baka, bē baanka ka nin uko ulonŋ utapara unkēşuŋ bafina kēme batuha. ³⁰ Wi mmeenŋ ké baloŋ batiinkar pŋina, ké nşé yil ŋi dko mēnt aji baŋiju a. Dkak ado bantaparuluŋ bŋup babi ŋi iwi baŋup uko wi adoluŋ baka. »

³¹ Na utejan, bangoli bado uko wi naşih i baka ajakuŋ, ajeŋ Pawulu, aya na a te

* **23:3** Pawulu ahoŋ ajaka « iwi uniw ufaaŋaan wuŋ » uwo wo ji aŋal kadiimanaan baŋaaŋ ké Ananiyat aji daar kala pwo nanuura ŋi bdiŋ aşé wuŋ du kaŋēb meeŋ, awo kataaki.

ubeeka wi Antipatrit. ³² Wi unuur ujintun kē bangoli bukun bašē kak du katoh kaweeek, awut bajug ḡmpēlēt kē baya na Pawulu. ³³ Wi babanun Kaytaraya ašē wul Felit nantuḡa uko wi Klodiyut apiitun, ašē dukara Pawulu. ³⁴ Wi nantuḡa aleyiirun uko umpiitun ašē hepar Pawulu utaa wi awoonun. Wi ameeḡ kē awo i utaa wi Filitiya†, ³⁵ ašē ji na a : « Dluḡ katiinku woli bantapariin ḡḡup babani. » Kē ašē do kē bahank Pawulu du katoh ki pših ki *Herod abiin aniw, ayeḡa.

24

Bayuday bakesaar Pawulu du Felit

¹ Wi ḡnuur kaḡeen ḡaḡēpun, kē Ananiyat *naših i baḡeḡan ašē ya na baloḡ ḡi bantohi na naḡpar baḡaaḡ, i katim ki Tertulot du Kaytaraya. Babi ḡi kadun ki Felit nantuḡa, akeesaar *Pawulu. ²⁻³ Wi baduḡ Pawulu, kē Tertulot ašē jun pḡpara iko aji : « Iwi Felit nantuḡa naweeek, ḡjon ḡḡo ḡi awo bnuura ḡi pših pi nu, kē mntit mi nu mankak aḡi iko inuura ihalu ḡi utaa. Kē ḡji ḡilanderu maakan, kabot kataaḡaru, ḡnuur bḡi na dko bḡi. ⁴ ḡḡēḡḡo kanooranu na ḡḡup bḡum, ašē ḡal itiinku bḡiḡi. ⁵ ḡiḡiḡi i awo ḡaaḡ anwuḡun maakan, anwoon ḡi pyewlēn *bayuday ḡi dko bḡi, abot awo i pntuk pi banatareḡ. ⁶ Adoo do do na pḡpan *Katoh Kaweeek ki Našibaḡi, ukaaḡ kē ḡmoba. [ḡḡal pwayēša ḡḡup jibi bgah bi nun bajakuḡ ⁷ kē Litiyat naših i bangoli ašē bi na kmēni atehun a ḡi iḡen, ⁸ ado bantaparun Pawulu ḡḡup babi ḡi iwi.] Woli ihepara bnuura, aḡiinka, kēme bḡidi'u iko yi ḡḡataparulun. » ⁹ Kē bayuday baḡok na a, ḡi uko wi ataparulun aji ujoonani.

Pawulu aḡup ḡi kadun ki Felit nantuḡa

¹⁰ Wi Felit nantuḡa adekuḡ *Pawulu kaḡeen aji ateeḡ, kē ašē yeenk ḡḡup aji : « Dme kē ido ḡḡubal ḡḡum, aji kwayēš ḡi utaa wi, ukaaḡ kē ḡlilan maakan kabi kaḡupu kayeḡan uleef naan. ¹¹ Ihinan kahepar bnuura baḡupu kē uundo pel ḡnuur iḡeen na ḡḡēb wi nyaḡ Yerutalem pḡēman Našibaḡi. ¹² Bambiḡ akeesaarēn baantēnkēn kē ḡji kaḡon na nin ḡaaḡ aloḡ du *Katoh Kaweeek ki Našibaḡi kēme anaḡan pntuk pi baḡaaḡ ḡi itoh iḡehanaani, kēme ḡi ubeeka. ¹³ Baankak ahinan kadiiman kē uko wi baktaparaanun ḡēnkuḡ uwo manjoonan. ¹⁴ Kē ḡḡē dinan ḡi kadunu aji dḡi kaḡēman Našibaḡi i bašinun, wi ḡjaḡ kaḡaš Bgah bi bukal bajakuḡ aji bawo bwuḡaan. Dfiyaar iko bḡi intaanun na Bgah, na yi *baḡupar Našibaḡi bapiitun, ¹⁵ abot ahaḡ pnaḡa ḡi pkeḡ pi baḡool na bado buḡaan ji baḡaaḡ biki bantaparaanun ḡḡup. ¹⁶ Ukaaḡ kē ḡji kadoonaan ḡnuur bḡi pwo

na uhaaš ujint ḡi kadun ki Našibaḡi, na ki baḡaaḡ. »

¹⁷ « Kē wal wi ndolun ḡḡubal du bḡig, ašē kak ḡi Yerutalem aḡi itaka pḡēnkna baḡaaḡ bajuuk biki pntaali pi naan, kabot kado iḡeḡan yi Našibaḡi. ¹⁸ Wi wi bašaḡaḡ aḡēnkēn du Katoh ki Našibaḡi kē ḡji kabaḡaaḡēš bḡeḡan bḡiḡtan uhaaš. Mēnwō na nin pntuk ploḡ abot awo mēḡḡij nin pḡaḡat. ¹⁹ Kē *bayuday baloḡ biki Atiya bawoon lah kabi kanaḡ ḡi kaḡup uko wi bakaḡ na ḡji, ²⁰ kēme banwoon ḡi baḡup uko wi bawinun uwuḡaan ḡi ḡji wi nnaḡun ḡi kadun ki baka du pntuk pi bawayēš ḡḡup baweeek pi bayuday. ²¹ Kēme uwohaḡ kak uko wi nhuuranun ḡi kadun ki baka aji : “Uḡup wi pnaḡa ḡi pkeḡ, ukaaḡ kē mbi ḡḡa bawayēšaḡ ḡi kadunan?” »

²² Kē Felit nantuḡa, ammeeḡ bnuura uko wi bgah bi Ajugun, ašē lutan pwayēš te unuur uloḡ, aji na baka : « Dluḡ kawayēš uko wi nan woli Litiyat naših i bangoli abii. »

²³ Wal mēḡḡ kē ašē ji na naweeek i bangoli iḡeen-week aloḡ, ahank Pawulu du ukalabuš, bawut kado kanoorana babot bawut bayiḡul bado kaḡēnka.

Pawulu aḡiini na nantuḡa na aharul

²⁴ Wi ḡnuur ḡloḡ ḡaḡēpun, kē Felit ašē bi na aharul anwoon *nayuday i katim ki Drutiliya. Felit ado kē badu *Pawulu, ašē ḡiinka kē aḡḡiḡiḡiḡaaḡ pfiyaar Yetu Krittū. ²⁵ Kē jibi Pawulu aḡḡupun adoo jun pban ḡi iko yi pwo ḡaaḡ natoool, yi pḡḡan uleef, na yi unuur wi Našibaḡi aklun kawayēš baḡaaḡ, kē Felit ašē yewla, aji na a : « ḡaḡaaḡ ba ḡēnk ḡḡa, ihinan kaya, woli dḡi jeeḡ kayil pdu'u. » ²⁶ Ahaḡ wal mēḡḡ aji Pawulu awula itaka, ukaaḡ kē aji du'ara du, kaḡiḡi na a.

²⁷ Wi ḡḡubal ḡḡēb ḡaḡēpun, kē Portiyut Fettut ašē yeenkēš Felit ḡi pntuḡa, anwuḡun Pawulu du ukalabuš, pḡolna bayuday balilan.

25

Baḡij Pawulu uruha ḡi kadun ki Fettut nantuḡa

¹ Wi Fettut abanun ḡi utaa ado ḡnuur ḡwajaḡ, ašē pēnna Kaytaraya, aya Yerutalem. ² *Baḡeḡan baweeek na bantohi baweeek *bayuday kē bašē bi anaḡ ḡi kadunul, akeesaar *Pawulu. ³ Kē bašē ḡēhan Fettut aḡēnk ḡēnk baka, ado Pawulu aya Yerutalem, ḡiki babop ayoonka ḡi bgah, kaḡilna kaba na a. ⁴ Kē Fettut ašē teem baka aji : « Pawulu awo ukalabuš du Kaytaraya, kē ḡji ḡi uleef naan, ḡkak awo i kaya da ḡi ḡnuur ḡji. ⁵ Nadolan baweeek biki nan, balun babi na ḡji, woli ḡiḡiḡ aḡ mēḡḡan ado buḡaan bloḡ baya keešaara. »

† 23:34 Felit awoon i pwayēš Pawulu ḡiki Pawulu awoona Filitiya danwoon ḡi pših pi nu.

⁶ Fettut ado du Yerutalem nnuur bakren kaya ifteen tañ na baka, aşe ya Kaytaraya. Wi unuur ujintun, k  aşe  o du uruha, ado k  ba ij Pawulu  i kadunul. ⁷ Wal wi Pawulu abiiñ, k  bayuday banwoonun Yerutalem, ba e bi ana  afooaya, atapara iko itum iwu aan maakan, yi bawoon baanhinan adimaan k  ijoonanii. ⁸ K  Pawulu a e yerjan uleeful aji : « M endo do nin ukoolan unwu un  i bgah bi bayuday, k me  i *Katoth Kaweek ki Na iba i, k me a up bu aan  i *Fetar na ih najeenkal i Rom. » ⁹ K  Fettut, ana an a al bayuday baliland ra, k  a e hepara aji : « Iin al kabi Yerutalem, nya nwaye u  i uko wi batapariin ? » ¹⁰ K  Pawulu a e teema aji : « Dwo  i uruha wi Fetar  i, awo i kawaye aana  i. M endo bayuday nin ukoolan, k  iwo name iwi  i uleefu. ¹¹ B  woli djuban na manjooan, woli ddo uko ulon uwu aan unk e un nke , m nkpok pa. A e wo kak a woli iko yi bataparaanun iinjoonani, nin alon aanka na pwul n du bayuday. Dnuma Fetar awaye aan! » ¹² Wi Fettut awinarun na balemparul ba n ogulun, a e teema aji : « Inuma pwaye  pi Fetar, ikeer aya du kadun ki Fetar. »

Fettut a iini na Agripa na ih

¹³ Wi nnuur nlon na epun, k  Agripa na ih na Berenit a a'ul naa  ba e bi  i Kaytaraya, pwul Fettut mbo . ¹⁴ Jibi bawoon biki pdo da nnuur nlon, k  Fettut a e  iini na Agripa na ih  i uko wi *Pawulu aji na a : « N iint alon awo  i, i Felit awutun du ukalabu . ¹⁵ Wi nwoon du Yerutalem, k  *ba enan baweek na bantohi biki *bayuday ba e bi atapar n iint i b up a e n ehanaan, aji nji aduknaanaa. ¹⁶ K  n e teem baka aji baromen baan aal pmo  naa  katuh b  anaan   i kadun ki bantaparulun b up ayejan uleeful. ¹⁷ Wi wi ba aan abi na nji  i, k  m endo  o ajon, a e  o du uruha wi unuur ujintun, a e do k  ba ij n iint m n . ¹⁸ K  wi ba ijun bankee aarulun  i kadunul, baan up  up nin uko ulon  i iko iwu aan yi nji n alun aji ul adoo. ¹⁹ P om pi bakaan na a pawoona ta   i bgah banwoon bi baka, na  i naa  alon anke un i bajaan bado Yetu, i Pawulu akjakun awo najeb. ²⁰ K  n e yewla, m emme hum di nji kawaye un iko yan, a e hepara me a al kaya Yerutalem baya bawaye aana  i iko m n . ²¹ K  wi Pawulu a aan hepar aji a al pwaye  pi *Fetar na ih najeenkal, k  ndo k  bad eta, te wal wi nji kalun kado ba noo a du Fetar. » ²² K  Agripa a e teem Fettut aji : « Nji kak dnal katiink n iint m n an. » K  aji na a : « Ilun katiinka faan. »

Ba ij Pawulu  i kadun ki Agripa na Berenit

²³ Wi nfa mabanun, k  Agripa na Berenit, ba e bi na pk pa er pweek, aneej du

dko di uruha, k  ba ih bangoli na bantohi baweek biki ubeeka k  bafooy baka. Wi wi Fettut adolon wal m n  k  ba ij *Pawulu. ²⁴ A e  iini na ba aan aji : « Iwi Agripa na ih na an bti nanwoon  i na un, nawin n iint i. Ul akaan k  *bayuday bti babi du nji, du Yerutalem na  i, anoman maakan a e huur aji, aantaan na pwo najeb. ²⁵ K  nji k  n e win nji  i uleef naan, k  aando nin uko ulon unk e un ake . Wi a aan a ehan aji a al pya du na ih najeenkal aya awaye a, k  n e ji ddola aya du a. ²⁶ A e wo m nka nin uko ulon unk e un ppiiit na ih najeenkal  i n iint i. Ukaan k  n ija  i kadun ki nan na ki nji Agripa na ih  i uleefu. H nk, woli nahepara, ka e ka uko upiit na ih najeenkal. ²⁷ Naan aanhilarun kabubara ka oo  nakalabu  du na ih najeenkal b  iintun uko wi adolon. »

26

Pawulu a iini  i kadun ki Agripa na ih

¹ H nk, k  Agripa a e ji na *Pawulu : « Ihinan ka up, kayenjan uleefu. » Pawulu adeen ka en, a e yerjan uleeful aji : ² « Iwi Agripa na ih, dlilan n a, wi nna un  i kadunu, kateem  i iko yi bayit naan *bayuday bataparaanun bti. ³ Dkak alilan maakan,  iki ime udolade wi baka bnuura akak ame bnuura iko yi bajaan ba omna. Ukaan k  nji kakoo u koo  itiin en bnuura.

⁴ « Bayuday bti bame jibi n oori  i kpo . Bame kak bti jibi  i kateeku n oori du utaak wi naan, na du Yerutalem. ⁵ Bame'en undi-maan, ahilan ka up woli banali k  dji ka a  bgah bi pntuk pi *bafaritay bantamun  i bgah bi nun. ⁶ K  h nkun, uko unkaan k  bakwaye aan  i, uwoon k : Dha  uko wi Na iba i abiiñ ahoj ba inun. ⁷ K  k sini ifteen na kteb ki pntaali pi nun, kahon m n an ki ki kaha un pyeenk, wi kad manun Na iba i na n haa  nji baka nfa na utaakal. Iwi Agripa na ih, mnha  ma  mankahan k  bayuday ba ij en uruha. ⁸ We ukaan k  an bayuday na al aji n nhinan kafiyaar k  Na iba i aji na an ba aan  i pke  ba? » ⁹ « K  nji  i uleef naan h nk, k  ndun a al aji dwo kado uko wi nhinanun bti katokna katim ki Yetu i *Nataret. ¹⁰ K  h nk di ndolan du Yerutalem, amob banfiyaarun Yetu ba um awat ukalabu . *Ba enan baweek badi-nanaan pdo han, aji won i ba u baka pke  dji kawo  i bandinanun. ¹¹ Dji ka aay na itoh i ehanaani bti, kahajan banfiyaarun Yetu, kawuuk baka pkar katim ki nul. Ddeeba er baka maakan, adoo ji kaya n eeka n mpa i prab baka kahajan.

Pawulu akak akakal e jibi a epun adoo fiyaar Yetu

¹² « K  h nk di ntoolun unuur ulon pya ubeeka wi Damat, pdo ulemp m n  awo na uworda wi *ba enan baweek. ¹³ Kaya pban

mndiin unuur, djaku iwi, naših, kē nšē wo ʈi bgah, ašē win bjeehi blon banwoonun baʈi ašē jeehan apel unuur, kē babi agurēn nji na bankyaanʈun na nji. ¹⁴ Hēnk, kē nʈpēn bti ajot ʈi mboš. Kē nšē tiink pdiim plon kē pakʈiini na nji na uʈup *uhebērē aji : “*Tawul, Tawul, we ukaaŋ kē ikhajanaan ba? Ibaa noor we atootar ji upatar wi ajug wa akwuukun na pfeeru pjul.” ¹⁵ Kē nšē hepar aji : “Iwi in ula ba, Ajugun?” Kē Ajugun ašē teem aji : “Nji Yetu a, ikhajanun. ¹⁶ Naʈiin iwo bnaʈ, dpēn awinana ʈi kadunu, kakakanaanu nalempar naan. Iwo kaʈup bandukiin uko wi iwinuŋ nʈa ʈi nji, na wi nji kaluŋ kadiimanu. ¹⁷ Dluŋ kayeŋu, ʈi *bayuday na banwoon baanwo bayuday biki nji kayiliin iya. ¹⁸ Iwoyi kahaabēš baka kēš, kapēnan baka ʈi bdēm, kaʈij moŋ bjeehi, kapēnan baka ʈi mnhina mi uweek wi nʈtaayi, kaʈij du Našibaʈi. Hēnk bahilna woli bafiyaarēn, bapēnan baka ipekadu bahil kawo ʈi biki Našibaʈi adatuŋ aji bawo pntaali pi nul.”

Pawulu aʈup jibi alemparun Yetu

¹⁹ « Ukaaŋ, Agripa naših, kē nʈaš uko wi Našibaʈi aʈupnuŋ wi ahaabēšaananu kēš. ²⁰ Djunna Damat na Yerutalem, abaaŋšaana nʈfēt nji *Yuda bti na nji banwoon baanwo bayuday. Aʈup baka aji bawut pjuban bakak du Našibaʈi, bado kado iko inkyyuun kē bawut pjuban. ²¹ Uko waŋ ukaaŋ kē *bayuday bamobēn wi nwoon du *Katoh Kaweek ki Našibaʈi aŋal pfiŋēn. ²² Kē Našibaʈi ašē wo na nji te unuur wi nʈa wi, kē ndoo naʈ ʈi kadun ki baŋaŋ bti, bampotʈi na baweek aʈup uko wi mmaaruŋ. Uko wi nji kaʈupun uunwo wo ulon umpatʈi na wi *baʈupar Našibaʈi na *Moyit bajakuŋ ʈfa aji ubi kadolana, ²³ *Krittu aluŋ kahaj kašē kawo nateek ankaŋaŋiŋ ʈi pkeʈ kaʈup bayuday na banwoon baanwo bayuday, bjeehi bi mbuur. »

Pawulu ado na pkakan Agripa naših ʈi bgah bi Yetu

²⁴ Wi *Pawulu akyeŋanun uleeful han, kē Fettut ašē huuh aji : « Iwi iyilaa! Pjuk pweek pi ijukuŋ pajun pfooyanu bkow! » ²⁵ Kē Pawulu ašē teema aji : « Iwi Naweek maakan, mēnyilaa, uko wi nji kaʈupun ujoonan akuʈ aʈep ʈi bgah. ²⁶ Agripa naših, dñoom kaʈup na a na mntēŋ ʈiki dme kē aampaam iko mēnt bti, iindolana du bñot, dme kē ame ya bti aba. ²⁷ Iwi Agripa naših, ifiyaar uko wi *baʈupar Našibaʈi bajakuŋ i? Dme kē ifiyaar wa. » ²⁸ Kē Agripa ašē teem Pawulu aji : « Injal kakakanaan naritton ubaa kaʈo'un ʈi! » ²⁹ Kē Pawulu akak ateem aji : « Mēmmē me utar kēme ujon, uko wi nji kaŋehanun Našibaʈi uwoon iwi na banktiinkun bti nʈa di,

nakak nawo ji nji, ašē wo mēnŋal natana mnkorentu ji nji. »

³⁰ Hēnk kē naših, na nantuŋa i utaak, na Berenit, na baŋaŋ bti banwoon na baka bašē naʈa. ³¹ Wi bapēnun ašē ʈiini bukal bukal aji : « Niiŋt i aando do uko ulon unkēšun akeʈ kēme aya ukalabuš. » ³² Kē Agripa ašē ji na Fettut : « Nhinan lah kawutana, kē ašaŋ ahepar pwayēšaana du naših najeenkal. »

27

Batool pñooʈ Pawulu du Rom

¹ Wi ukakuŋ wi pjej ulantu kaya Itali, kē bašē wul *Pawulu na bakalabuš balon Yuliyut, anwoon naweek i bangoli iŋeenweek baromeŋ du pntuk pi bangoli pi bajaan bado Pntuk pi Naših najeenkal. ² Kē njej ulantu du pkēŋ pi Adramitiyumu unwoon wi pya Atiya, atool pya. Arirtarkut i Tetalonika du Matedoniya kē abi na un. ³ Wi unuur ujintun kē nšē ban Fidoŋ. Yuliyut awo na Pawulu bnoura, awuta kē aji ya kawin banohul, baʈena iko yi anumiin. ⁴ Nwoona du Fidoŋ, kē jibi uyook ukkobun adek na un, kē nʈfooy na umban wi unjiw wi Kiprut wi uwoon uunkkob. ⁵ Kē wi wi nmuuruŋ bdēk bañnogun ʈtaak nji Filitiya, na Pamfli aban Mire du utaak wi Likiya. ⁶ Wi nʈbanun da, kē naweek i bangoli ašē win ulantu ulon unwoonun Alektandriya, atool pya Itali, ašē dolun kē njej wa.

⁷ Ndo nnuur nʈum aya ya btišu, ʈiki uyook uwoo, nʈaj maakan abaa ban kañog ubeeka wi Kēnidut. Uyook uŋeenanun pya na btool, kē nʈduk ubeeka wi Falmome ʈi kaŋen kadeenu, afooy unjiw wi Kret. ⁸ Nʈaš ʈaš ukab, ahaj maakan abaa ban dko di bajaan bado Ikēŋ Inuura, dañnogun ubeeka wi Lataya.

⁹ Nʈo du Lataya ajon, kē pya kadun pado kak anooran, ʈiki unuur wi pyiman wi *bayuday* udobi ʈep, kē pya na bdēk wal mēnt pahil kapēnan unguun. Hēnk, kē Pawulu ašē ʈup uko wi ašaluŋ aji na baka : ¹⁰ « Babuk biinʈ, dwin kē bgah bi nun bi baya kawuʈ, ulantu utoka dko dweek na iko yi ujijun bti, baŋaŋ badoo hilan kakeʈ da. » ¹¹ Kē naweek i bangoli ašē mēban ʈi wi naweek i baʈon ulantu na ajug wa bajakuŋ, apok ptiink Pawulu. ¹² Pkēŋ paannuura pʈepanaan nnuur nji ujonʈ na ukēk uweek, kē batum ʈi baka baŋal nnej ʈi bdēk, nʈdoonan pban pkēŋ pi Fonika woli nhinani. Pkēŋ pi Fonika pawo du unjiw wi Kret, pataaŋ na kayoba ajeʈ ʈi btammaŋu na btamšanka, kē bahilan kaʈepan da nnuur nji ujonʈ na ukēk.

Ukēk unaʈa du ptoof pi bdēk bweek

* ^{27:9} Ulibra wi Bgah 16.29 upiit aji : ʈi pli ppajantēn na plon, ʈi unuur uŋeenantēn, nayiman, naankdo nin ulemp ulon, an babuk utaak na bayaant bti.

¹³ Uyook umpoṭi unaṭnaana btammanju ajun pyook, kē bañaan baṣal aji bahinan kado uko wi baṣaluṅ, afēnēṣ ulantu, atool akab kab na kabaṅ ki unjiw wi Kret. ¹⁴ Uundo jon, kē ukēk uweek unwoon katim ki btamṣanka umayar unuur uṣē naṭnaana unjiw akēk. ¹⁵ Ukēk wuṅ ubi akob ṭi ulantu, kē ṅēnkak ahilan wa ṭṭijan, aṣē wut kē uyook ukya na un. ¹⁶ Wi ṅṭēpnur btammanju bi unjiw umpoṭi unwoon katim ki Kawuda, aṣē ṭu kamenkla uyook btiīṣu. Ndoonaan te adoo kakan bṭeem bmpoṭi bbuurni bantanuṅ ṭi kafēṭ ki ulantu. ¹⁷ Hēnk, kē balemp biki ulantu bajē ital atanrēn wa uwutna katoka. Baṭi wal mēnt uyook ufēl baka ṭi pyiw pwuṭan pi bdēk bweek du Libiya. Wi wi baṣaan aṅuṅ iloona, aṣē wut uyook kē ukya na baka. ¹⁸ Unuur utēbantēn, kē ukēk ukkēka kēk maakan, kē bajē iko injijun afēl du bdēk. ¹⁹ Unuur uwajantēn, bajē iloona na iko yi ulantu afēl du bdēk na ifēn yi baka. ²⁰ Ndo ṅnuur ṅṭum, ṅēnwin bnuur kēme njah, kē uyook ukkoba kob maakan, kē ṅbi ji ji wi nun ubaa.

²¹ Ndo ṅnuur, ṅēnde de nin ukoolan, kē *Pawulu aṣē naṭa, aji na bañaan: « Babuk biinṭ, nawo i lah katiink uko wi njakanan, kawut kapēn du Kret, naṣṣaan kabuur ṭpoka ṭoka pi. ²² Kē nṣē kooṭan kooṭ hēnkun, namēbaan naliinṭ! Nin aloṅ ṭi an aankkēṭ, ulantu ṭañ uktokiin. ²³ Takal na utejan, *uwanjut wi Naṣibaṭi anka'ēnuṅ, i njaan kadēman ubi ṭi nji, ²⁴ ajakēn : “Pawulu, klēnk! Iwo i kawayēṣa ṭi kadun ki naṣiḥ najeenkal, kē Naṣibaṭi ṭi bnuura bi nul, akdo bañaan bti bankyaanṭun na iwi babuur.” ²⁵ Babuk biinṭ, natēṅṅēn, ṭiki dhaṭ ṭi Naṣibaṭi ame kē uwo jibi ajakaaruṅ. ²⁶ Kē uyook uṣē ya kafēlun du unjiw ulon. »

²⁷ Ndo bi wo wo ṭi utejan unṭēnkunṅ ifēen na ṅbaakēr ṭi meel, kē ukēk uhuma kaya na un ṭi bdēk bi katim ki Adiriyatik. Kaban mṅjel, kē balemp biki ulantu baṣē ṅnuur aji ṅṅog pkay. ²⁸ Wi wi batanuṅ pko ploṅ na ṭtal awalan katenna kadiilade, awin kē kawo ṅmetēr ifēen ṅwajanṭ na paaj na ulon, akak aban ṭun aten, awin kē kawo ṅmetēr ifēen ṅṭēb na bakreṅ. ²⁹ Baṭi wal mēnt uyook ufēlun du mṅlaak, atan klaar kdiṭ kbaakēr du kafēṭ ki ulantu awalan ṭi meel kahilna kamēban wa, aṣē bi kataran ṭaran unuur ujint. ³⁰ Balemp biki ulantu bado wal mēnt na ppēn ṭi wa kabuur. Bawalan bṭeem bbuurni aṣē daar aji baṅal ṭtan ilaar idit ilon ṭi kadun ki ulantu. ³¹ Kē Pawulu aṣē ji na naweek i bangoli na bangoli bandukiin aji : « Woli balemp biki ulantu biki baanṭo ṭi wa, naankhilan kabuur. » ³² Ukaaṅ kē bangoli bafal ital intijanaanuṅ bṭeem bbuurni, awutan ba, kē bakyaak.

³³ Wi bakyoonkun mṅjint unuur, kē Pawulu aṣē ji na baka bade aji na baka :

« Naṭo ṅnuur ifēen na ṅbaakēr kē ṅhaaṣ ṅawo bnaṭ na an, naande nin ukoolan. ³⁴ Nabiin nade, nanuma pde kahilna kawo bajeb, nin kawel kalon kaankjot ṭi ṅaan. » ³⁵ Wi wi aṣaan ajeṅ ipoom abeeb Naṣibaṭi akitēṣ ya, aṣē jun pde. ³⁶ Kē wi wi bañaan bti bakakanuṅ ṅhaaṣ, ade ntiinku. ³⁷ Nwo wal mēnt bañaan ifēen-week ṅyaas ṅṭēb na ifēen paaj na ulon na paaj (276) ṭi ulantu. ³⁸ Wi bañaan bti badeeṅ ayok, kē baṣē fēl ṅdeey ṅnanwoon ṭi ulantu du bdēk awiṣanaan wa.

Ulanṭu ujiiri

³⁹ Wi unuur ujintun, baṭon ulantu baanyikrēn pkay pi bakwinuṅ, aṣē win pkay ploṅ panwoon na pyiw, aji baya kakaban ulantu ṭi pa woli bahinani. ⁴⁰ Kē wi wi bafaluṅ ital intannuṅ ilaar idit intijanuṅ ulantu aṣē wutan ya kē iya bdēk. Wi wi baṣaan afēnēṣ ital yi batannuṅ ṅpaat ṅnjaan ṅṭaonṅna ulantu, atan kaloona ṭi kadun ki wa, uyook uhilna uwuukar wa kadun, aṣē tool pya pkay. ⁴¹ Kē uṣē ya wal mēnt abina ṭi pyiw pwuṭan pi bdēk, kē kadun ki wa kajjiiri, uwnkak ahilan pya, kafēṭ kē kaṣē rumpadiir fuṭ ṭiki ṅmaaron ṅakob bnuura.

⁴² Bangoli kē baṣē ṅal wal mēnt kafin bakalabuṣ, bawutna kalam kabuur. ⁴³ Kē naweek i bangoli aṣē ṅal *Pawulu abuur pkeṭ, aṣē ji na baka bawut kafin bakalabuṣ. Abaa ṭēp ṭēp aji na baka, banhiluṅ plam bti badunna bajot bdēk balam baban pkay, ⁴⁴ bandukiin baji ṅaan andoluṅ alanka ṭi kampiṅna kayaakna pya kēme iko ilon ṭi inkiitiin ṭi ulantu, kaṭaṣna bukundu. Kē hēnk di di badoluṅ, aban bti pkay abuur.

28

Pawulu aban unjiw wi Malita

¹ Wi ṅbuuruṅ bti, aṣē baa me kē unjiw uwo katim ki Malita. ² Bañaan banfēṭun da baṭijan un bnuura. Batehan bdo, aduṅna kē ṅṭo atēma ṭiki uṣubal ujun pṣub, kē ujont uwo. ³ *Pawulu ajeṅ wal mēnt imul ikay afēl du bdo, kē upula ulon uṣē pēn ṭi ya, aṭi bdoṅ buṅ. Ulut alabari'a ṭi kaṅen. ⁴ Wi bañaan banfēṭun ṭi unjiw bawinuṅ upula ṭi kaṅen ki Pawulu, aṣē hoopateṅ aji : « ṅNiinṭ i aka pwo nafiṅ bañaan, ṭiki ajaka jak abuur pkeṭ du bdēk, kē naṣibaṭi alon andu'aniin « naṣibaṭi anjaan aluk » aṣē wo aandinan awo najeb. » ⁵ Kē Pawulu ul, aṣē lēt upula awat du bdo, nin ukoolan uundola do. ⁶ Kē bañaan banuṅ aji ajun pṣur kēme kajot kakeṭ ṭi dko mēnt. Wal wi bayoonkun ajon baanwin ukoolan, aṣē wugēṣ ṅṣal aji awo aloṅ ṭi baṣibaṭi.

⁷ Ufēṭ wi naweek i unjiw anwoon katim ki Publiyuṭ uṅog da. Aṭijanun kē ṅwo bayaant biki nul ṅnuur ṅwajanṭ, ji banohul. ⁸ Aṣin Publiyuṭ amaaṅ wal mēnt awo na ṭtool kē uleef ubot ayik na a. Pawulu aya awina,

aşê ñehan Naşibaŋi, apafa iñen ƚi bkow, aje-bana. ⁹ Kê wi wi bamaakal biki unjiw bandukiin ƚi babinj ƚi Pawulu, kê ajeban baka. ¹⁰ Bañaan bamaganun maakan, wi nkyaan, kê başê pënan iko yi nkyaan kanuma ƚi du bgah byaanŋaani awulun.

Pawulu na batënful bawoona Malita atool pya Rom

¹¹ Wal wi ndoluŋ kli kwajant, aşê jija ƚi ulantu ulonj wi ubeeka wi Alektandriya, unŋëpanuŋ wal wi ujonŋ ƚi unjiw unwoon katim ki kbet*. ¹² Nya awala du Firakuta, ado da nnuur nwanjanŋ. ¹³ Wi nwoonuŋ da, aşê ƚaş kaban ki bdëk, adoo ban ubeeka wi Regiyum. Na mnjinŋ, kê uyook unwoonuŋ btammaŋu uşê jun pkob, kê ndo nnuur ntëb, aşê ban pkëŋ pi Putewoli. ¹⁴ Wal wi nbanuŋ ubeeka mënŋ, nŋënk da balon banfiyaaruŋ, kê bamëbanun kê nŋo da kanëm kapëb. Wi wi nşaanj aban Rom. ¹⁵ Banfiyaaruŋ biki Rom batiink kê baji nwo ƚi bgah, aşê bi te Ufeeru wi Apiyut na du dko di bajaan bado Itoh yi Bayaanŋ Iwajanŋ pkitun. Wi *Pawulu awinun baka, abeeb Naşibaŋi, aşê kak atëŋ maakan.

Pawulu aŋup Uŋup Ulil Unuura du Rom

¹⁶ Wi nbanuŋ Rom, badinan *Pawulu kê agaag ufët wi nul aşê do nangoli alonj kê akyeŋa. ¹⁷ Wal wi aŋoon nnuur nwanjanŋ, aşê du bantohi *bayuday babi bayit na a. Wi babinj ayit, kê aşê ji na baka : « An bayiŋ naan, nji, nwoon mën do bañaan biki pntaali pi nun ukoolan, kême ƚi udolade wi başinun, bamobën du Yerutalem awul baromenj. ¹⁸ Baheparaan bnuura uko unŋëpuŋ, aşal pwutanaan ƚiki baanwin win nin ukoolan ƚi nji unkeşuŋ bafinën. ¹⁹ Kê wi bayuday başaanj apok uko mënŋ, kê nwoyi kahepar pwayëş pi naşih najeenkal, ahepar pa. Aşê wo kakşa mënka nin uko ulonj utapar pntaali pi naan. ²⁰ Waŋ ukaanj kê ndu'an, kawinan, kaŋiini na an, ƚiki batanën na mnkorentu mi ƚi katim ki ñaanj i biki *Itrayel bahaŋuŋ. »

²¹ Wi wi bateemuluŋ aji : « Nënyeenk nin uko ulonj umpiitun ƚi iwi unwoonuŋ *Yuda kê bayiŋun banwoonj da baambi ƚi aŋup ukoolan uwuŋaan ƚi iwi. ²² Kê nşê nala katiink uşala, ƚiki bañaan ƚi dko ƚi balaŋ pntuk pi iwoonj. »

²³ Hënk, kê bamëban unuur na Pawulu, kê bañaan batum ƚi baka baluŋ abi du dko di Pawulu awaliin. Aŋiini na baka nfa te utaakal uŋup wi *Pşih pi Naşibaŋi. Ado na pdo baka bayikrën uko wi Yetu, aŋëpna ƚi *Bgah bi Moyit, na uko wi *baŋupar Naşibaŋi bapiitun. ²⁴ Balonj ƚi baka bafiyaar uko wi aŋupuŋ, kê balonj baanfiyaari. ²⁵ Wi bawoonj

biki pwayşër bahumaara baantiinkari. Kê Pawulu aşê ji na baka ƚaŋi : « Ni! *Uhaaş wi Naşibaŋi unŋiini bnuura, wi uŋëpnuŋ ƚi mntum mi *Itayi, Naŋupar Naşibaŋi. ²⁶ Aŋiini aji :

“Yaan du bañaan mënŋan, iji na baka : Woli nadoo wat wat ibaŋ atiiink oo, naankteha te.

Woli nadoo haabëş haabëş kêş bnuura oo, naankwina win.

²⁷ *ƚiki nŋaaş nŋakak adënët na bañaan biki, banët ibaŋ yi baka, adëe kêş ki baka,*

Kahilna kawo baankwin na kêş ki baka, Kabot kawo baanktiink na ibaŋ yi baka,

Nşal nji baka nŋawutna kate, bahilna bawut pkak du nji.

Nhilna nwut kajaban baka.” »

²⁸ Kê Pawulu aşê baañëş bŋup aji na baka « Nawo i kame keeri, kê Naşibaŋi, banwoonj baanwo bayuday biki awulun Uŋup wi mbuur. Bukal baluŋ katiink wa! » [²⁹ Wi Pawulu aŋupuŋ hanj kê bayuday başê ya, aŋom.]

³⁰ Pawulu aŋo da nşubal ntëb du katoh kalonj ki aklukuŋ luk bdidi'ul, aji yeenk banjaanj babi ƚi pwina. ³¹ Aŋo da aŋup uko wi Pşih pi Naşibaŋi, abot ajukan uko wi Yetu Ajugun na mntëŋ abot awo najeeh.

* **28:11** Kême Kattor na Polut: Bawo ƚi unjon wi bagrek başibaŋi bampoŋi banwoonj kbet, aşê meetana bnuura ƚiki baya bdëk biki ƚa bafiyaar aji kbet kuŋ kaji kayen baŋonj nlanu. ✧ **28:27** Itayi 6.9-10.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du uṭaak wi Rom

Uṭup ujuni

Pawulu ampiitun kakaarta ki awo nayuday. Abuknaana Firi, du untanka wi bajaan badu Tartut. Kē asē kuṣnaana du ubeeka wi Yerutalem, dul di di ajuknuṅ. Pawulu abi me udolade wi bayuday bnuura. Abi wo ṅaan anhanunṅ maakan baṅaan bateek banfiyaarun Krittū. Kē Yetu Krittū asē bi pēn awinana ṭi kadunul adu'a awo namaar ṭi kadun ki banwoon baanwo bayuday. Aṭup Uṭup Ulil Unuura du dko bti di pṣih pi Rom. Wi Pawulu apiitun uṭup wi awo du ubeeka wi Korint du ṅsubal ṅṭenk iṅeen kaṅeen na paaj na ulonj (57) wi Krittū abukiin kaya ṅsubal iṅeen kaṅeen na bakreṅ (58). Abi ṅal pya Yerutalem akak aṅal kaya pṣih pi Rom. Apiit kakaarta ki baṅaan banfētun du Rom kaṭup baka kē aṅal kaya du baka kajukan baka Uṭup wi Naṣibaṭi katēṅṅēnaan baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pawulu aṭup Uṭup Ulil Unuura (1.1-17)
2. Baṅaan bajēn bti bajubanun (1.18–3.20)
3. Hum di di Naṣibaṭi ajakun aji baṅaan bajēn bawo batool ṭi kēṣ ki nul (3.21–4.25)
4. Baṅaan biki Naṣibaṭi balun kaka ubida uhalu (5.1–8.39)
5. Naṣibaṭi awutan Itrayel kē uṣē wo uunwo wi mṅṅo (9.1–11.36)
6. Ubida uhalu unwoonj na unjal (12.1–15.13)
7. Uko wi Pawulu ajakun aji ado na pwul mboṣ (15.14–16.27)

¹ Nji Pawulu nalempar Yetu *Krittū dpiitun. Naṣibaṭi adu'ēn pwo *nanjaṅan, adatēn aṭu'ēn pṭup *Uṭup Ulil Unuura wi nul ² Uṭup mēnt, Naṣibaṭi aṭēpna undiimaan ṭi *baṭuparul ahonj wa ṭi Ulibra wi nul. ³ Uṭup mēnt uṭiiniyaan uko wi Abukul, ampēnnun ṭi kabuka ki *Dayiṭ naṣih. ⁴ Kē *Uhaaṣ Uyimanaan wi Naṣibaṭi uṣē diiman na mnhina mnweek kē awo Abuk Naṣibaṭi, wi anaṭiinj ṭi pkeṭ. Ul awo Yetu Krittū Ajugun. ⁵ Ṭi ul i i Naṣibaṭi aṭēpnun awulēn bnuura ado kē nwo nanjaṅan. Hēnk, katim ki nul kameeṭana, nhilna ndo baṅaan biki ṅtaak bti bafiyaara bakuṭ bado katiinka. ⁶ An kak nawo ṭi bakan mēntan, an biki Naṣibaṭi aduun ṭi nawo biki Yetu Krittū. ⁷ An bti nanwoon du Rom, biki Naṣibaṭi aṅalun abot adu'an nawo baṅaan biki nul, dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Ajugun Yetu Krittū bawulan bnuura babot bajoobṅēnan ṅhaaṣ.

ṅṅal pya pwin baṅaan biki Rom

⁸ Ḍṅal duna kaṭēpna ṭi Yetu Krittū kabeeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nan bti ṭiki baṅaan biki umundu bti baṭiink kē nafiyaar Krittū. ⁹ Naṣibaṭi i njaan kadēman na uhaaṣ wi naan bti wi njaan kaṭup *Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan Abukul ame kē dṭup manjoonan wi njakun aji dji kaṣalan wal undoli ¹⁰ wi njaan kaṅehan Naṣibaṭi. Dji kaṅehana woli uwo uko wi aṅalun, adolēn nhilan mbi du an. ¹¹ Ḍṅal maakan pwinan, kahilna kafaasēr na an uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭennun pa utēṅṅēnan. ¹² Ḍṅal kawo ṭi pfoofan, pfiyaar pi nan, na pfiyaar pi naan patēṅṅēn nja bti.

¹³ Baiṭ naan, Ḍṅal name kē djon ṅal pbi du an, kē Naṣibaṭi aṣē wo aandinanaan te hēnkun. Ḍṅal kalemp ṭi pfoofan kawin ulemp mēnt uwul uko unuura, jibi udoon abi wo du ṅtaak ṅlonj. ¹⁴ Dwo i pya du baṅaan biki ṅbeeka na du biki ṅteeh, du banjukur na du banwoon baanjuki. ¹⁵ Uko mēnt ukaṅn ṅṅal pṭupan an kak nanfētun du Rom *Uṭup Ulil Unuura.

¹⁶ Mēnji kakowa pṭup *Uṭup Ulil Unuura : uwo na manjoonan mnhina mi Naṣibaṭi pa mbuur mi baṅaan bti banfiyaarun, kajunna duna du bayuday te du banwoon baanwo bayuday. ¹⁷ Uṭup ulil unuura mēnt uyuuṅ nja jibi Naṣibaṭi ajaan ado nja ṅwo batool ṭi kēṣul. Ṭi pfiyaar ṭaṅ di di pwo natool pawoonun. Ulibra wi Naṣibaṭi uji : “Ṭi pfiyaar pi pi ṅaan natool ajaan akaana ubida.”¹⁸

Baṅaan bti bajubanun

¹⁸ Naṣibaṭi aji diimaan du baṭi udeeb wi nul ṭi baṅaan bti ṭiki baanji badēmana abot aji bado iko inwoonj iinwo itool kamenna manjoonan. ¹⁹ Kē uko wi ṅaan ahilun pme ṭi Naṣibaṭi uṣē wo ujint pṣi pa baṅaan bti : Naṣibaṭi ṭi uleeful adiiiman wa baka. ²⁰ Nin ṅaan aambaan kawina Naṣibaṭi, kē du wal wi apaṣnun umundu te hēnkun, woli baṅaan baten iko yi apaṣun, bawin mndēm mi nul manwoon maankba kabot kame kē awoonj Naṣibaṭi na manjoonan. Baṅaan bajēn baanhilan kafan ṭiki baankdēman Naṣibaṭi abot ado iko inwoonj iinwo itool. ²¹ Bame Naṣibaṭi bnuura aṣē wo baanji badēmana ji Naṣibaṭi abot awo baanji babeeba jibi bawoonj i kado kabeeba. Babaa ṭēp ṭēp awo na ṅsal ṅpēn kē ṅsal ṅi baka ṅdah ṅaya du bdēm. ²² Baṣal aji batiti aṣē wo bayila : ²³ bapok mndēm mi Naṣibaṭi anwoonj aankkeṭ akak ṭi pdēman itu yi ṅaan najēn ankkēṭun, yi ṅkat, yi ṅntaam na yi ṅko ṅi uṭeeh.

²⁴ Uko mēnt ukaṅn kē Naṣibaṭi awut baka kē bawo ṭi iko iṭop jibi ṅhaaṣ ṅi baka ṅaṅalun ya, kē bakṭopan ṅleef ṅi baka. ²⁵ Bajej manjoonan mi Naṣibaṭi aṭēṅ na ṅṅilan, apok pdēman napaṣ iko i bawoonj i pdēman te

mn̄to, awo ƚi p̄dēman uko umpaŋaniin. Uwo hanj.

²⁶Uko mēnt̄ ukaan̄ kē Naŋibaƚi awut baka ƚi iko injaan̄ ipoƚan̄ ŋaan̄; bahar baka baankak aji bapiint̄ na biint̄ awo ƚi p̄piint̄ na baat̄ batēnt̄ baka. ²⁷Kē biint̄ bakak aduk p̄piint̄ na baat̄ ayanar biint̄ batēnt̄ baka, baji bado iko ikowandēnaan̄ na biint̄ batēnt̄ baka, hēnk bayeenk bukāl ƚi ŋleef ŋi baka kakob kantaan̄uŋ na pneem pi baneemuŋ.

²⁸Baŋal aji baanwo i kame Naŋibaƚi, ukaan̄ kē awut baka ƚi ŋŋal ŋi baka ŋdah, kē hēnk, bakdo iko yi bawoon̄ baanwo i kado. ²⁹Batum na iko bti inwoon̄ iinwo itool, buƚaan, p̄neear iko, na mn̄ot. Batum na bkujar, bfiŋar, p̄ŋom, kaguuru, babi duka duka ƚi iko iwuƚaan. Baji batapar baŋaan̄ bƚup na ŋŋilan, ³⁰abot akuutar, awo baŋoorad Naŋibaƚi, bakarad, bapiitar, bahomp. Baji babi ƚu ƚu ŋhaas ƚi pla iko iwuƚaan ihalu, baanji batiink̄ bajug baka. ³¹Baantiti, baanji bado uko wi bajakuŋ aji bado, bajēn ŋhaas abot awo baanji baŋaga batēnt̄ baka. ³²Bame bnuura pwayēs pi Naŋibaƚi ƚi iko mēnt̄: banjaan̄ bado han̄ bataan̄ na pkeƚ. Kē baŋē duki'aara duka ƚi iko mēnt̄, badoo beeh beeh aji bamagan banjaan̄ bado iko mēnt̄.

2

Pwayēs p̄tool pi Naŋibaƚi

¹Iwi, ŋaan̄ i iwohan̄, iinfaŋi woli iji kŋal kē baŋaan̄ balon̄ baduknaanaa. Na manjoonan̄ woli iji baduknaanaa aŋē do ji baka, iji kdiiman̄ iwi ƚi uleefu kē iduknaanaa. ²Kē ŋŋē me kē woli Naŋibaƚi awayēs baŋaan̄ banjaan̄ bado iko yan, awayēs na manjoonan̄. ³Iŋal aji iwi inkjakuŋ kē balon̄ baduknaanaa aŋē do iko yi bakdolun̄ ilun̄ kabuur kakob ki Naŋibaƚi i? ⁴Kēme ibeeh bnuura bweek bi Naŋibaƚi, kamiir ki nul, pjoob bkow pi nul? Imme me kē bnuura mēnt̄ bawo kadolu iwut pjuban ibot it̄lēs mn̄wo mi nu i?

⁵Kē iŋē wo iinji kŋal kate, iindi pwut pjuban ukaan̄ kē iji kla kakob kaweeƚ wal wi Naŋibaƚi akdiimanun̄ udeeb uweek wi nul na pwayēs p̄tool pi nul. ⁶Alun̄ kawayēs andoli ƚi uko wi adolun̄. ⁷Baŋaan̄ bantamanun̄ ƚi pdo bnuura, banklaan̄ p̄dēm na mndēm na iko inwoon̄ iinktoka yi Naŋibaƚi ajaan̄ awul, awul baka ubida wi mn̄to. ⁸Kē baŋaan̄ bampokulun̄ ado uko unilun̄ baka ƚaŋ, bampokun̄ p̄taŋ manjoonan̄ abot aƚaŋ iko inwoon̄ iinwo itool, alun̄ kadiiman̄ baka udeeb uweek wi nul. ⁹Kē p̄wuƚan̄ na phaa-jala ŋaŋē kob baŋaan̄ bti bankdolun̄ buƚaan, bayuday, na banwoon̄ baanwo bayuday kak. ¹⁰Kē Naŋibaƚi aŋē luŋ kawul bankdolun̄ bnuura p̄dēm na mndēm, kajoobƚēn baka

ŋhaas, bayuday na banwoon̄ baanwo bayuday kak. ¹¹Na manjoonan̄, Naŋibaƚi aanji paƚŋēr.

¹²Baŋaan̄ banjaan̄ bajuban balun̄ kaya bti infernu, badole wo baamme *bgah bi Moyit ; kē banŋaan̄ ajuban bti aŋē me bgah bi Moyit, aƚēpna ƚi bgah mēnt̄ kawayēs baka. ¹³Na manjoonan̄, mēnt̄ baŋaan̄ banjaan̄ balin̄ ƚi p̄tiink̄ uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ bawoon̄ batool ƚi kadun̄ ki Naŋibaƚi, banjaan̄ bado uko wi bajakuŋ bakluŋ kawo batool ƚi kēs ki nul. ¹⁴Na manjoonan̄, woli banwoon̄ baanwo bayuday, banwoon̄ baamme bgah bi Moyit, bado uko wi bgah bajakuŋ bdiidi baka, baji badiiman̄ kē bawo na bgah mēnt̄ ƚi ŋhaas ŋi baka. ¹⁵Baji badiiman̄ hēnk kē uko wi bgah bi Moyit bajakuŋ upiitana ƚi baka meeƚ, ŋhaas ŋi baka ŋaji ŋaƚup baka me uko wi badolun̄ uwuƚi kēme uwo unuura. ŋŋal ŋi baka kak ŋaji ŋaƚup baka uko me uwuƚi kēme unuura. ¹⁶Hēnk, uko mēnt̄ ulun̄ kapēn wal wi Naŋibaƚi akt̄epnuŋ ƚi Yetu Kritt̄u jibi n̄ŋupun̄ ƚi *Uƚup Ulil̄ Unuura, kawayēs baŋaan̄ bti ƚi iko yi ameeruŋ baka.

Bayuday na Bgah bi Moyit

¹⁷Kē iwi, injakuŋ aji iwo nayuday, anahna *bgah bi Moyit, ahompna Naŋibaƚi, ¹⁸iji ime uko wi aŋalun̄, apaƚēs bnuura na buƚaan ƚiki bgah bi Moyit bayuuju wa. ¹⁹Ifiyaar kē iwoon̄ kado kaƚon̄ nakuul abot awo unkania pa baŋaan̄ banwoon̄ ƚi b̄dēm. ²⁰Iŋal aji ime apel bandukiin̄, iwo kajukan baka, ƚiki iŋal kē ƚi bgah ime iko bti, ime manjoonan̄. ²¹Kē wi iŋaan̄ ajukan bandukiin̄, we ukaan̄ kē iinkjukan uleefu ba? Iji kji na bukundi bawut kakiij aŋē ji kkiij! ²²Iji kneenan̄ pjuban pi piint̄ aŋē ji kjuban pjuban pi piint̄! Ipok bado kadēman itu aŋē ji kya du dko di iwoon̄ kajey da bƚijar! ²³Iji knahna bgah aŋē ji kwalan Naŋibaƚi wal ijaan̄ kwo iinji kƚaŋ ba! ²⁴Na manjoonan̄ Ulibra wi Naŋibaƚi uji: “*Naji nado banwoon̄ baanwo bayuday bakar katim ki Naŋibaƚi.*”²⁵

²⁵Woli ido uko wi *bgah bi Moyit bajakuŋ, pwala katēmp pi nu paka udooni. Kē woli iinkdo uko wi bgah bajakuŋ, iwo ƚi kēs ki Naŋibaƚi ji anwoon̄ aanwala katēmp anwoon̄ aanwo nayuday*. ²⁶Kē woli banwoon̄ baanwala katēmp baƚaŋ uko wi bgah bajakuŋ, bawo ji banwaliin̄ katēmp ƚi kēs ki Naŋibaƚi. ²⁷Anwoon̄ aanya katēmp aŋē do uko wi bgah bajakuŋ alun̄ kadiman̄ kē iduknaanaa, iwi inwoon̄ iinji kƚaŋ bgah mēnt̄ wi badoon̄ apiit̄ ba awulu kē ibot awala katēmp. ²⁸Mēnt̄ pwala katēmp pakkaan̄ ŋaan̄ awo nayuday na manjoonan̄, kē katēmp kaanwo uko unkwiniin̄ ƚi kaara. ²⁹A-a, nayuday na manjoonan̄ awo ŋaan̄ i uhaas wi nul uwoon̄ ƚi Naŋibaƚi.

✧ 2:24 Natenan ƚi Itayi 52.5.

* 2:25 Pwala katēmp pajaan̄ padiiman̄ kē ŋaan̄ awo nayuday.

Ké pwala katémp na manjoonan paanwo pfaal kantomntên jibi bapitiunŋ ŋi bgha pawo pŋtêlêš uhaaš pi Uhaaš wi Našibaŋi ujaan udo. Ŋaaŋ anwoonŋ haŋ aji yeenkna kabeeb du Našibaŋi, mênŋ ŋi baŋaaŋ biki ajaan ayeenkna ka.

3

Pjuban pi baŋaaŋ bti

¹ Ké ŋuŋ keeri di di nayuday apelnunŋ bandukiinŋ? Pwala katémp paka udooni i? ² Pwo nayuday panuura maakan; bukal biki Našibaŋi ahankanunŋ iko yi aŋupunŋ. ³ Ké hênkunŋ? Woli balonŋ ŋi baka baanfiyaara, uko mênŋ kado Našibaŋi awo aankdo uko wi ajakunŋ i? ⁴ Nin, baŋaaŋ bti bawo i kame ké Našibaŋi aji do uko unjoonanunŋ, ké ŋaaŋ najên andoli awo na ŋŋilan. Hênk di di *Dayiŋ aŋiiniŋ na Našibaŋi aji : « *Imeeŋana pwo natool ŋi iko yi iŋŋupunŋ kafanŋa woli blaŋar bawoo.* » ⁵ Ké woli buŋaan di ŋdolunŋ dayuunŋ bnuura ké Našibaŋi awo natool, we uwoonŋ wi pŋup ba? Woli Našibaŋi adiiman nja udeebul, aankpên ŋi pwo natool i? Ké nŋaaŋ aŋiini jibi ŋaaŋ najên ajaan aŋal. ⁶ Name ké mênŋ hênk da! Woli aanwo natool, hum di akhilaŋunŋ keeri kawayêš umundu? ⁷ Ké wi ŋŋilan naan nŋakaŋ ké manjoonan mi Našibaŋi manwinanaa abot adiiman mndêm mi nul, we ukaanŋ keeri ké nduknaanaa wi njubanunŋ? ⁸ Keeri we ukaanŋ ké nŋênhil kaji : « Nawulan ŋdo buŋaan, bnuura bašê babi? » Aa, baŋaaŋ balonŋ badiihên aji nji djukanunŋ uko mênŋ. Bakaŋ mênŋan balunŋ kakoba kakob ki bataaŋanaanunŋ.

Nin alonŋ aanwo natool

⁹ Ké we wa keeri? Nja bayuday ŋpel bandukiinŋ i? Nin! Na manjoonan, ddo bi diiman ké baŋaaŋ bti, bayuday na banwoonŋ baanwo bayuday, bawo bti baŋaaŋ banjaanŋ bajuban. ¹⁰ Upiitana ŋi Ulibra wi Našibaŋi aji : « *Nin ŋaaŋ natool aanwo, nin alonŋ.*

¹¹ *Nin ŋaaŋ alonŋ aanwo na uŋal, nin ŋaaŋ alonŋ aankla Našibaŋi.*

¹² *Baŋaaŋ bti badek Našibaŋi kafet, bagakandêr aneem.*

Nin alonŋ ŋi aanji do bnuura aandoo wo wo aloolan.

¹³ *Kaŋuŋ ki baka kawo ji btuur bi bahaabêšunŋ, pndemênt pi baka paŋum na kaguuru, bawo na bnunk bi upula ŋi iduunŋ.*

¹⁴ *Mntum mi baka mantum na bkarad na ŋŋup ŋjooŋ*

¹⁵ *batar ŋi pŋŋ ŋaaŋ.*

¹⁶ *Baji batok kabot kaduk pwuŋan dko di baŋêpaŋ.*

¹⁷ *Baamme jibi bakdoli kawoona ŋi btiinkar.*

¹⁸ *Baŋoom Našibaŋi bnuura »**

¹⁹ Ké nŋê me bnuura uko bti wi bgha* bajakunŋ, baŋup na banwoonŋ i kaŋaš ba, baŋaaŋ bti bahilna bayomp bašê bayikrên ké baduknaana bti ŋi kadunŋ ki Našibaŋi. ²⁰ Ukaanŋ ké nin ŋaaŋ aanhil kawo natool ŋi kadunŋ ki Našibaŋi ŋi pŋaš bgha ŋaŋi : na manjoonan, bgha bado ŋaŋi ŋaaŋ ame ké aji juban.

Pkak natool ŋi kêš ki Našibaŋi

²¹ Ké hênkunŋ Našibaŋi ašê diiman nja jibi akdolunŋ nja ŋwo batool ŋi kadunŋ ki nul, bê aankŋêpna ŋi *bgha bi Moyit ; ahonŋ nja uko waŋ undiimaan ŋi ŋlibra ŋi bgha na ŋi baŋuparul. ²² Našibaŋi aji do baŋaaŋ bawo batool ŋi kadunul wi bafiyaarunŋ Yetu *Krittu. Aji do haŋ pa baŋaaŋ bti banfiyaarunŋ Krittu bawo baloolan ŋi kadunul. ²³ Na manjoonan, baŋaaŋ bti bajubani, alow Našibaŋi awaan mndêm mi nul. ²⁴ Našibaŋi awul baŋaaŋ bnuura wi akakanunŋ baka batool ŋi kadunul bê baanluki. Aŋêpna ŋi Yetu Krittu abuuran baka ŋi pekadu. ²⁵⁻²⁶ Ayil Yetu ké atul pŋaakul ayeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. Hênk, Našibaŋi adiiman baŋaaŋ bti ké awo natool wi amiirunŋ, awo aankob bambiinŋ ajuban ŋfa. Akak adiiman baŋaaŋ bti pwayêš ptool pi nul hênkunŋ wi awoonŋ natool abot ado ké banfiyaarunŋ Yetu bti bawo batool.

²⁷ Nwo keeri kado kahomp hênkunŋ i? Nin! we ukaanŋ? ŋiki mênŋ pŋaš bgha pakaanŋ ké ŋbuuri, pfiyaar pi ŋfiyaarunŋ *Krittu pa. ²⁸ Hênk ŋwin ké ŋaaŋ aji wo natool ŋi kadunŋ ki Našibaŋi woli aŋiyaari, mênŋ pŋaš bgha pakaanŋ. ²⁹ Ké nŋê hepar, Našibaŋi awo Našibaŋi i bayuday ŋaŋi i? Aanwo kak Našibaŋi i banwoonŋ baanwo bayuday i? Aa, awo kak Našibaŋi i banwoonŋ baanwo bayuday. ³⁰ Našibaŋi awoha aloolan, ké uko uloolan ŋaŋi uwoonŋ wi pdo kawoona natool ŋi kadunul. Baŋaaŋ baji bawo batool ŋi kadunul woli bafiyaari, bawole bayuday kéme woli baanwo bayuday. ³¹ Ké hênkunŋ, woli ŋdiiman ké pfiyaar pawoonunŋ, ŋwo biki kaŋilma *bgha bi Moyit i? Nin! Woli ŋfiyaar na manjoonan, wi wi njaanŋ ŋŋaš bgha na manjoonan.

4

Pfiyaar pi Abraham aŋiyaarunŋ

¹ Ké hênkunŋ, we wi ŋŋjakunŋ keeri ŋi *Abraham i ŋwoonunŋ ŋi kabuka? We wi Našibaŋi ayuujulunŋ ŋi pwo natool pi nul? ² Woli iko yi Abraham adolonŋ ikaanŋ lah ké awo natool ŋi kêš ki Našibaŋi, ahinan kahomp. Ké ušê wo uunwo haŋ. ³ Na manjoonan *Ulibra wi Našibaŋi upiit aji : « *Abraham ahaŋ ŋi Našibaŋi ukaanŋ ké Našibaŋi aji awo natool ŋi kadunul.* » ⁴ Ŋaaŋ alempole, baluk bi ajaanŋ ayeenk

* 3:4 Kaŋaam 51.6. * 3:18 Natenan ŋi Kaŋaam 36.2. *

3:19 Bgha : Bgha ŋi baŋiiniyaan iko bti inwoonŋ ŋi kafah kajon

ki Ulibra wi Našibaŋi.

baanwo wo uŋen : alemp lemp ayeenkna baluk mēnt. ⁵ Kē ŋaaŋ ašē wo aanhinan kado Našibaŋi aji awo natool ŋiki alemp uko ulonj ŋaŋ. Našibaŋi aji dinan kē baŋaaŋ bambiin apoka bawo batool wal wi bafiyaaru-luŋ ŋaŋ. ⁶ *Dayiŋ kak aŋiniyaanuŋ mnllilan mi ŋaaŋ i Našibaŋi ajakuŋ aji awo natool ŋi kadunul bē aanten iko yi adoluŋ, aji :

⁷ « *Banuuraŋdēni biki Našibaŋi amiiruŋ pjuban pi baka, apēnan ipekadu yi baka.*

⁸ *Anuuraŋdēni, ŋaaŋ i Našibaŋi awoonj aanten pekadu di adoluŋ.* »^{*}

⁹ Kē pnuuraŋdēn mēnt, pawo pa banwaliin katēmp kēme pawo kak pa banwoonj baanwala ka? Jēm ŋbaa ji ji ti kē *Abraham ahaŋ Našibaŋi ukaaŋ kē Našibaŋi aji awo natool ŋi kadunul. ¹⁰ Kē lum di di Našibaŋi ajakuŋ aji awo natool ŋi kadunul ba? Wi awaliin katēmp wa, kēme ji abi ado kawala katēmp? Ji abi ado kawala katēmp Našibaŋi aji awo natool. ¹¹ Ayeenk pwala katēmp kē pawo uko ulonj unkyuujuŋ kē Našibaŋi adobi dolaara do kē awo natool ŋi kadunul wi afiyaaruluŋ. Kē hēnk di akakuŋ ašin baŋaaŋ bti banwoonj baanya katēmp ašē fiyaar Našibaŋi, Našibaŋi aji bawo batool ŋi kadunul. ¹² Awo kak ašin banwaliin katēmp, banwoonj baanliŋ ŋi pwala katēmp ŋaŋ bakak aŋaš pfiyaar pi Abraham ašin nja afiyaaruŋ ji abi ado kawala katēmp.

¹³ Našibaŋi ahonj ŋfa *Abraham na pntaali pi nul aji baluŋ kayeenk umundu. Mēnt pŋaš *bgah pakaan kē Našibaŋi ahonja, pfiyaar pi afiyaaruŋ pakaan kē adinan aji awo natool ŋi kēš ki nul. ¹⁴ Woli pŋaš bgah ŋaŋ pakŋuun ŋaaŋ ayeenk iko inuura yi Našibaŋi ahonjuŋ, pfiyaar pawaanj keeri udooni, kahonj ki Našibaŋi kakuŋ kawaanj udooni. ¹⁵ Kē ušē wo uunwo haŋ, bgah baji bado Našibaŋi adeebaŋŋer ŋaaŋ jibi awoonj aantaš ba, kē bgah bašale wo baanwoo, pjuban paankak aji pawo.

¹⁶ Hēnk, ŋi pfiyaar di di ŋaaŋ ajaan ayeenkna kahonj ki Našibaŋi. Kahonj mēnt kawo uŋen unkwonj pa bampēnnuŋ ŋi *Abraham bti, mēnt pa bankŋašun *bgah ŋaŋ, uwo pa banfiyaaruŋ bti jibi Abraham afiyaaruŋ. Abraham awo ašin nja bti. ¹⁷ Našibaŋi aji na Abraham ŋi Ulibra wi nul : « *Ddolu iwo ašin kntaali ki ŋtaak ŋtum* ». » Awo ašin nja ŋi kadunul ki Našibaŋi i afiyaaruŋ, Našibaŋi anjaan awul bankeŋuŋ ubida, kado uko unwoonj uunwoo, uwo.

¹⁸ Abraham ahaŋ wal wi mnhaŋ manwoonj maankak awo, afiyaar ašē kak ašin kntaali ktum jibi Našibaŋi abiiŋ aŋupa aji : « *Jibi njah ŋatumuŋ, hēnk di babuku bakluŋ katum* ». »

¹⁹ Aya pka ŋšubal iŋeen-week ašē fiyaaraara fiyaar Našibaŋi bē aanwutan nin

wi atenuŋ uleeful undoonj abi kaya ya pkeŋ akuŋ aten Taara aharul anwoonj aanak ahil kabuk ; ²⁰ amēban ŋi uko wi Našibaŋi ahonjuŋ, aanwo na ŋšal ŋtēb ; abaa ŋep ŋep afiyaara maakan, adēmana. ²¹ Afiyaar na manjoonan kē uko wi Našibaŋi ahonjuŋ bti, aka mnhina mi pdo wa. ²² Uko mēnt ukaaŋ kē *Našibaŋi aji awo natool ŋi kadunul*. ²³ Kē woli *Ulibra wi Našibaŋi uji Našibaŋi aji awo natool, mēnt pa ul aloolan a ŋaŋ ; ²⁴ ŋŋup mēnt ŋawo pa nja kak, ŋnfiyaaruŋ kē Našibaŋi anaŋanuŋ Yetu ŋi pkeŋ ukaaŋ kē aji ŋwo batool ŋi kēš ki nul. ²⁵ Yetu mēnt awulaniin pa ipekadu yi nja, anaŋa ŋi pkeŋ ŋhilna ŋwo batool.

5

Mnjeeh na mnllilan

¹ Kē hēnk keeri, wi pfiyaar pi nja padoluŋ kē ŋwo batool ŋi kadunul ki Našibaŋi, ŋŋēpna ŋi Ajugun Yetu *Krittu awo ŋi mnjeeh na Našibaŋi. ² ŋfiyaar Yetu Krittu ukaaŋ kē Našibaŋi awul nja bnuura bi nul bi ŋmēbanuŋ aliint. ŋllilan ŋiki ŋme kē ŋyeenk kafah ŋi mndēm mi Našibaŋi. ³ ŋdoo ji ŋllilan woli ŋwo ŋi unoor ŋiki ŋme kē unoor uji uŋij kamiir, ⁴ kamiir mēnt kaji katij pmēban kaliintan ŋi unoor, kē pmēban mēntan paji paŋij mnhaŋ. ⁵ Mnhaŋ maanji manguur ŋaaŋ nin. Našibaŋi aŋēpna ŋi Uhaaš wi nul wi awuluŋ nja, atuman uŋalul ŋi ŋhaaš ŋi nja.

⁶ Na manjoonan, wi ŋwoonj ŋēndobi hinan pbuuran ŋleef ŋi nja, wi wi *Krittu akeŋaruŋ nja ŋmpokuŋ Našibaŋi, ŋi wal wi Našibaŋi adatuŋ. ⁷ Utam maakan pkeŋar ŋaaŋ, adole wo natool. Kē ŋaaŋ ašē hinan katēŋ pkeŋar ŋaaŋ anwoonj nanuura na manjoonan. ⁸ Uko unkyuujuŋ kē Našibaŋi aŋal nja maakan uwoonj kē wi ŋhumuŋ ŋi pekadu, Krittu akeŋ pa nja. ⁹ Krittu atul pŋaak pi nul pa nja ukaaŋ kē Našibaŋi aji ŋwo batool ŋi kēš ki nul, abaa do do hum kado kawo aanklun kalowan nja udeeb wi Našibaŋi? ¹⁰ Woli wi ŋbiin awo bašoorad Našibaŋi, akak ŋi ploolan na nja wi Abukul akeŋuŋ pa nja, hum di di akwoonj aankbuuran nja wi anaŋiin ŋi pkeŋ. ¹¹ Kē ušē wo uunliŋ ŋi wan, Našibaŋi ado nja kē ŋllilani ŋiki Ajugun Yetu Krittu ado nja kē ŋwo hēnkun ŋi ploolan na Našibaŋi.

Adam na Yetu Krittu

¹² Name kē pjuban pi ŋaaŋ aloolan, *Adam, paŋij pekadu ŋi umundu, kē pekadu mēnt daŋij pkeŋ. Hēnkun baŋaaŋ bti bajubani, awo i kakeŋ bukal bti. ¹³ Pjuban pawo ŋi umundu ji *bgah bi Moyit babi bado kawo. Kē jibi bawoonj baando bi wo, Našibaŋi aanji mēban pjuban. ¹⁴ Kē du wal wi Adam te wal wi *Moyit, pkeŋ papeli, padoo diiman mnhina mi pa ŋi banwoonj

* 4:8 Kaŋaam 32.1-2. * 4:17 Ujuni 17.5. * 4:18 Ujuni 15.5.

baanjuban ji Adam ampokun pdo uko wi Naşibaţi ajakulun.

*Adam awo wo ji anwoon i pbi, Yetu.
 15 K  pjuban pi Adam paş  wo paanhilan kanaamnt n na u en wi Naşibaţi a enuj. Na manjoonan pjuban pi  aaņ aloolan pa u k  ba aaņ batum baketi ; k  bnuura bi Naşibaţi baş  d m apel uko m nt. U en wi a  pnuņ  i  aaņ aloolan, Yetu *Krittu a en ba aaņ ud m apel. 16 Pjuban pi Adam papa  maakan na u en wi Naşibaţi. Naşibaţi away ş pekadu dloolan, k  pway ş m nt paş   ij kakob. K  u en wi Naşibaţi uş  do k  amiir ipekadu itum. 17 Pjuban pi  aaņ aloolan pado k  mnhina mi pke  manwinanaa, na manjoonan  aaņ aloolan m nt uņ akaaņ. K   i Yetu Krittu aloolan kak n ş  yeenk apelan : ba aaņ bti banyeenkun bnuura bweek maakan bi Naşibaţi ado baka k  bawo batool. Krittu ado baka k  bawat pke  kakaana ubida wi mn to.

18 H nk, pjuban ploolan pi Adam pado k  ba aaņ bti baduknaanaa ; k  h nk kak di di udo utool uloolan wi Krittu adoluņ u ijun ba aaņ ubida, k  bawo batool. 19  i ppok ptiink pi  aaņ aloolan, ba aaņ batum baneej  i pekadu ; k   i ptiink Naşibaţi pi  aaņ aloolan, ba aaņ batum bakak batool  i kadun ki Naşibaţi. 20 *Bgah babii, h nk k  pekadu daş  tuma tum, k  dko di pekadu datumun, bnuura babi atum apel. 21 H nk, jibi pjuban padiimanun mnhina mi pke , h nk kak di di Naşibaţi a  pnuņ  i Yetu Krittu Ajugin awul nja bnuura bi nul,  hilna  wo batool  i kadunul,  wat pekadu  kaana ubida wi mn to.

6

Ubida na Krittu

1 K  we wi  kjakuņ keeri?  wo kaduka  i pjuban kayeenkna bnuura btum bi Naşibaţi i? 2 Nin!  ke  pa pjuban pi nja, hum di di  hinanuņ keeri kaduka  i pjuban? 3 Naamme k  nja bti  nyeeknuņ batitmu  i Yetu *Krittu,  yeenk yeenk batitmu  i pke  pi nul i? 4 Wi  yeeknuņ batitmu,  ke  amoya na a kahilna jibi ana iņ  i pke   i mnd m mi Aşin,  wo  i ubida uhalu.

5 K  wi  kjakuņ baloolan na Yetu  i pke  pi nul,  luņ kakak baloolan na a kak  i pna a  i pke  pi nul. 6  me k   aaņ i  biin awo apa ana na a, uleef unwoon  i mnhina mi pekadu uhilna utoka, h nk  rwutna kawo  i mnhina m nt. 7  me k   aaņ anke un abuur pekadu. 8 Wi  ke un na *Krittu,  me bnuura k   luņ kaka ubida na a. 9  me k  Krittu anna iņ  i pke , aankak ake , pke  paankak ahinana. 10 Wi Krittu ake un, ake  kap nanaan pekadu byaaş bloolan ; k  h nkun wi awoon najeb, aka ubida pa Naşibaţi. 11 K  an kak h nk di nawoon

kaşal kaji nake i, k  pekadu daankak a onan, na  pna  i Yetu Krittu aka ubida pa Naşibaţi.

12 Nakwut keeri pekadu da on uleefan, uleef unwoon i kaluņ kake  ; nawutan kado ka aş iko iwu an yi uleefan u aluņ. 13 Nakwut nin dko dloņ  i uleefan dawo  i pekadu, dado kado iko inwoon iinwo itool. Wi nana iin  i pke  aka ubida, na  p n   p nawul Naşibaţi  leefan. Nadolan uleefan bti udo kado uko unwoon utool  i kadun ki Naşibaţi. 14 Na manjoonan, pekadu daankak ahinan nin uko uloņ  i an : naankak awo  i mnhina mi *bgah bi Moyit, nawo  i bnuura bi Naşibaţi.

Pdo uko unwoon utool

15 K  we wi  woon kado ba? Wi  woon   nwo  i mnhina mi *bgah bi Moyit awo  i bnuura bi Naşibaţi,  wo kaduka  i pekadu i? Nin, m nt h nk da. 16 Naamme k  woli nawutar uleefan  aaņ aloņ k  awo naşih i nan, naji nawo  i mnhina mi nul i? Woli pekadu di di nawutarun uleef, daji da ij pke , woli Naşibaţi a, naji nawo batool. 17 Nawul n  beeb Naşibaţi : An nambiin awo  i mnhina mi pekadu, nakak h nkun a aş na  haaşan bti pjukan pi nayeeknuņ. 18 H nkun nabuur  i pekadu akak aji nado iko inwoon itool.

19 M nkho n na an  iki naando bi hil pyikr n. Nawo  fa ba aaņ ban uun  haaş  i baka bti  i iko i on na pjuban, h nk naji nabi pok pok p aş Naşibaţi ; k  h nk kak di di nawoon h nkun ka u  haaşan bti  i pdo kado iko inwoon itool kakaana ubida uyimanaan. 20 Wi nabiin awo  i mnhina mi pekadu, naando ji naşal kaji nawo kado iko itool. 21 We wi nakaaņ wi nadoluņ iko yi, yi nakkowariin h nkun ba? Iko m nt i ij pke . 22 H nkun wi nabuurun pekadu akak alempar Naşibaţi na  haaşan bti, uko wi nakkaaņ uwo ubida uyimanaan na pka  i ubaa saani ubida wi mn to. 23 Aa, pjuban paji pa ij pke , k  uko wi Naşibaţi a aan aji  en uş  wo ubida wi mn to  i Yetu Krittu Ajugin.

7

Plempar Naşibaţi phalu

1 An bayi  naan, dme k  name *bgah bi Moyit bnuura, name keeri k  bgah bawo pa  aaņ ado ka aş ba wal wi awoon aando bi ke . 2 Nawul n  ten  i uko wi bniim : bgah baji  aa  awo kawo na ayinul te uke ul. Wal wi akke un, awo najeeh, 3 ahilan kaniimar na  iint aloņ. Aşale ya na  iint aloņ nampa i wal wi ayinul ahumuņ najeb, aanwo  i bgah.

4 An bayi  naan, h nk di uwoon pa an kak. Nawo h nkun biki *Krittu, pke  pi nul pabuuranan  i mnhina mi *bgah. Nawo bajeeh h nkun ahinan kawo biki Krittu, ana iin  i pke , kahilna kalil Naşibaţi. 5 Wi

ñbiin aṭaş iko yi ñleef ñi nja ñaṅalun ṭañ, pekadu daji daṭeṗna ṭi bgah kado nja ñṅal pdo iko iwuṭaan itum injaan iṭij pkeṭ. ⁶ Ké nṣé wo ñṅkak awo hénkuṅ ṭi mnḥina mi bgah. Nṅwo ji bañaan bankeṭun, ké bgah baankak aka mnḥina ṭi nja. Uhaaş wi Naṣibaṭi udo ké ñḥinan plempara ṭi udolade uhalu ; awo ñṅkak awo ṭi mnḥina mi *bgah bi Moyit ji ṭfa.

Pgut na pekadu

⁷ Ké we wi ñwoon keeri kaji? *Bgah bi Moyit ṭi uleef wi ba bawo pekadu i? Nin! Mēnt hēnk da. Ké uṣé wo woli mēnt *bgah ba lah, mēnkme uko unwoon pekadu. Woli mēnt bgah bajakuṅ lah *wutan kañeebar bka bi ñaan*⁸, mēnkme uko unwoon pñeebar uko wi ñaan. ⁸ Pekadu daṭeṗna ṭi uko wi bgah baṭuun pdo adolēn ké ñji kañeebar iko itum impaṭi. Woli bgah baanwo, pekadu dakeṭi. ⁹ Ji mbi ndo kame bgah, dwo najeb ké wi mmehaṅ me uko wi bgah bajakuṅ, ké pekadu daṣé buka, ¹⁰ ké nṣé keṭ. Hēnk, bgah banwoon i kawulēn ubida babaa ṭeṗ ṭeṗ aṭijēn pkeṭ. ¹¹ Pekadu daṭeṗna ṭi uko wi bgah baṭuun pdo aguurnēn, ké uko mēnt ukaaṅ ké nkeṭi. ¹² Ké hēnk di bgah bayimanun, iko bti yi bgah bajakuṅ ké iwo itool akuṭ anuura. ¹³ Ké uko unnuuriin mēnt, ukak hénkuṅ uko unjaan ufiṅ pa nji i? Nin! Mēnt hēnk da, pekadu daṭeṗnuṅ ṭi uko unuura aṭijēn kahilna kadiiman uko unwoon pekadu. Pekadu daṭeṗna ṭi uko wi bgah baṭuun pdo adiiman pyiban pi da.

¹⁴ Nṅme ké *bgah baawona du Naṣibaṭi, ké ñji nṣé wo ñaan najēn awaapana kawo ṭi mnḥina mi pekadu ¹⁵ Na manjoonan, mēnji kame uko unkaan ké ñji kado iko yi njaan kado. Mēnji kado iko yi ñṅalun pdo, dji kado yi mpokuṅ. ¹⁶ Ké woli mēnṅal pdo iko yi ñji kadoluṅ, udiiman ké dyikrēn ké bgah banuura. ¹⁷ Aṣé wo mēnt ñji ṭi uleef naan djaan kado haṅ, pekadu danwoon ṭi ñji meēt da. ¹⁸ Dme ké bnuura baanwo ṭi ñji, baanwo ṭi ñaan najēn i nwoon. Dji kanjal pdo bnuura kaṣé wo mēnji kahinan. ¹⁹ Mēnji kado bnuura bi ñṅalun kabaa ṭeṗ ṭeṗ kado buṭaan di nwoon mēnṅali. ²⁰ Ké hēnk, woli mēnṅal pdo iko yi ñji kadoluṅ, udiiman ké mēnt ñji dwoon ankdoluṅ ya, pekadu danwoon ṭi ñji meēt da.

²¹ Nji ñṅalun pdo bnuura bi *bgah bajakuṅ, dwin uko wi : buṭaan bi bi njaan kado. ²² Ddinan na uhaaş wi naan bti ṭi uko wi bgah bi Naṣibaṭi bajakuṅ, ²³ aṣé wo ṭi uleef naan meēt na uko ulon unjaan ugut na bgah bi mmeen aji bawo bnuura, kadolēn nkak nakalabuṣ i pekadu danjaan daṭoṅēn. ²⁴ Ni ñji nwoṭēni! In alkuṅ kabuuranaan ṭi uleef

wi, unwoon wi pkeṭ? ²⁵ Dbeeb Naṣibaṭi! Aṭeṗna ṭi Yetu *Krittū abuuranaan.

Hēnk na uhaaş wi naan bti dji kaṭaş bgah bi Naṣibaṭi, ké ṭi uleef wi naan nṣé wo ṭi pṭaş pekadu.

8

Ubida wi Uhaaş wi Naṣibaṭi ujaan uwul

¹ Woli iwo ṭi ppoolan na Yetu *Krittū, Naṣibaṭi aankluṅ kaji keeri ké iduknaanaa. ² Hénkuṅ iṭaş *Uhaaş wi Naṣibaṭi unjaan uṭeṗna ṭi Yetu Krittū kawulu ubida, ubu-uraniin pekadu na pkeṭ*. ³ *Bgah bi Moyit baanhil pdo haṅ, ṭiki iko yi uleef wi nja unṅalun ido ké bgah baanka mnḥina maṅ. Ké Naṣibaṭi aṣé buuran nja wi ayilun Abukul abi ji ñaan najēn abot awo bṭeṅaṅ pa pyeenkar nja kakob pa ipekadu yi nja. ⁴ Naṣibaṭi ado uko wan, uko wi bgah bajakuṅ uhilna udolana kadiimanaan ké Naṣibaṭi awo natool. Uko mēnt uwo pa nja ñṅkṭaşun Uhaaş wi nul awo ñṅkṭaş iko yi uleef wi nja unṅalun.

⁵ Bañaan banjaan baṭaş iko yi ñleef ñi baka ñaṅalun baji baṣal ikow yi baka ṭañ. Ké bañaan banjaan baṭaş *Uhaaş wi Naṣibaṭi baṣé ji baṣal iko inwoon yi wa. ⁶ Woli ṅṣal ñi nja ṅaṭaş iko yi ñleef ñi nja ñaṅalun, ṅluṅ kakeṭ. Ké ṅṣal ñi nja ṅaṣale ṭaş Uhaaş wi Naṣibaṭi, ṅwo na ubida ṅhaaş ñi nja ṅabot kaṭoora. ⁷ Pṭaş iko yi ñleef ñi nja ñaṅalun pawo pgut na Naṣibaṭi ; uleef wi nja unṅi uṭaş bgah bi Naṣibaṭi abot awo uundo hilan pṭaş ba. ⁸ Woli ñaan aṭaş iko yi uleef unṅalun aanhilan kalil Naṣibaṭi.

⁹ Hénkuṅ naankak aṭaş iko yi ñleefan ñaṅalun, naṭaş *Uhaaş wi Naṣibaṭi, unwoon ṭi an. Bañaan banwoon baanwo na Uhaaş wi Yetu *Krittū, baanwo biki nul. ¹⁰ Ké Krittū aṣé wo ṭi an. Hēnk, wi ñleefan ṅadoon awo ñi pkeṭ ṭiki najubani, Uhaaş wi Naṣibaṭi uwulan ubida ṭiki nawo batool ṭi kéṣ ki Naṣibaṭi. ¹¹ Ké woli uhaaş wi anaṭaanun Yetu ṭi pkeṭ uwo ṭi an, anaṭaanun Yetu ṭi pkeṭ alun kaṭeṗna ṭi uhaaşun unwoon ṭi an kawul ñleefan ṅanwoon ñi pkeṭ ubida.

¹² An bayiṭ naan, ṅenwo keeri kado kaṭaş iko yi ñleefun ñaṅalun, ṅwo kado kaṭaş uko wi *Uhaaş wi Naṣibaṭi ujakun. ¹³ Woli naṭaş iko yi ñleefan ñaṅalun nalun kakeṭ. Ké woli Uhaaş wi Naṣibaṭi uṭēnkan ké napok pdo iko yi ñleefan ñaṅalun nalun kaka ubida. ¹⁴ Bañaan biki Uhaaş wi Naṣibaṭi ukṭoṅun ṭañ bawoon babukul. ¹⁵ Uhaaş wi nayeekuṅ uunkdolan nawo bajuuk bankṭi ulun. Udolan ké nawo babuk Naṣibaṭi banjaan bahuuran kaji na a : « Abba †!

☆ 7:7 Natenan ṭi Ppēn 20.17; na ṭi Pleṣan 5.21. * 8:2 Naṭaş Uhaaş wi Naṣibaṭi unjaan uṭeṗna ṭi Yetu Krittū kawulan ubida, ubuuranaan pkeṭ. ṭi ṅliḥra ṅloṅ bapii aji dṭaş Uhaaş wi Naṣibaṭi unjaan uṭeṗna ṭi Yetu Krittū kawulēn ubida, ubuuranaan pkeṭ. † 8:15 Abba : ṭi uṭup uaramayik dawoon Paap.

Paap! » ¹⁶ Uhaaş wi Naşibaţi uţup nja  i  haaş  i nja k   wo babukul. ¹⁷ Wi  woon  abuk Naşibaţi,  lu  kayeenk uko wi aho un. Woli  haj na Kritt ,  lu  kayeenk na a uko wi Naşibaţi aho un, kawo  i mnd m na a.

Mnd m manklun  abi

¹⁸ Dwin k  mnhaj mi  khajun h nkun maanhilan kali  na mnd m mi Naşibaţi ak-lun kayuuj  i nja. ¹⁹ Iko yi Naşibaţi apaşun iwo  i pyoonk maakan wal wi Naşibaţi akdi-manun banwoon  abukul. ²⁰ Umundu utaran atool pya katoka b  m nt wul unalun  al wa, Naşibaţi adolun han aş  wul wa mnhat ²¹ k  ulun kabuur p oka, kaneej  i mnjeeh mi babukul baklun kaka  iki bawo  i mnd m.

²²  me k  te h nkun iko yi Naşibaţi apaşun bti iwooni awo  i mnhaj ji  aaţ ankyaan kabuk. ²³ M nt umundu  a  ukhajun, nja kak  nwoon na *Uhaaş wi Naşibaţi k  uwo u en uteek wi nul,  wooni  i  haaş  i nja meet wi  woon maakan  i pyoonk Naşibaţi adiiman k   wo babukul abot abuuran  leef  i nja. ²⁴ Mnhat mi  woonaanun mando k   me k   buuri. K  woli  do bi win uko wi  ha un, m nt mnhat ma. In akha un uko wi adoon abi win? ²⁵ K   sale wo  n win uko wi  ha un  taman  i pyoonk wa.

²⁶ Jibi  bi niin, *Uhaaş wi Naşibaţi uji u nk nja ; wi  woon   mme uko wi  k hanun Naşibaţi, Uhaaş uji u ehan pa nja kaş  wo uunji u  na  i   p. ²⁷ Naşibaţi ammeen uko unwoon  i  haaş  i nja bti, adinan  i uko wi uhaaş wi nul ujakun  iki ujaan u ehand r ba aan biki Naşibaţi jibi Naşibaţi analun. ²⁸  me k  Naşibaţi aji lemp  i uko undoli pa bnuura bi ba aan bti banjalulun, bawo biki adatun pa uko wi analun pdo. ²⁹ Ba aan m nt ado bi dat dat baka, adinan pdo baka bawo ji Abukul, h nk, abukul aş  wo bajeen i babukul batum. ³⁰ Naşibaţi adu keeri ba aan biki adoon abi dinan dinan aji adati; biki aduun ado k  bawo batool  i k ş ki nul; biki adolun k  bawo batool ad man baka.

Pd m pi unal wi Naşibaţi

³¹ K  we wi  woon ka up  i uko m nt bti? Woli Naşibaţi awo na nja, alo  ahinan kaşoor nja i? ³² Ul unwoon aanneenan Abukul toot ş, aş  wula pa nja bti. Wal wi Naşibaţi adoon ado han, hum di awoon aank ten nja kak  i bnuura bi nul iko bti. ³³ K  in aktaparun b p biki Naşibaţi adatun? Nin  aan alo  na manjoonan aanhili. Naşibaţi ajakun bawo batool, ³⁴ in ahilun keeri kaji baduknaanaa? Nin alo ! *Kritt  ak t k  Naşibaţi ana ana  i p  t, k  awo h nkun  i ka en kadeenu ki Naşibaţi a par nja. ³⁵ K  we ukp nanun nja unal wi Kritt  analun nja?

Phaajala, mnhaj, unoor, k me ubon, bwaan, k me iko injaan ido bu aan k me b nar? ³⁶ H nk di upiitaniin  i Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Iwi ikaan k   ji   nool p  t nfa na utaakal.*

Nwo ji  kaneel  i bak o un pya kafin. »^{*}

³⁷ K   ş  wat iko m nt bti  iki *Krittü anjal nja. ³⁸ Dwin k  nin uko ulon uunhil kap nan nja  i unal wi Naşibaţi analun nja : m nt p  t pa k me ubida,  wanjut, k me  ntaayi, m nt n  da k me faan, k me bank ihun, ³⁹ m nt iko yi bko duu  ya k me yi mboş u eeh. Nin uko ulon umpa aniin uunhil kap nan nja  i unal wi Naşibaţi ant pnun  i Yetu Krittü Ajugun anjal nja.

9

Pdat pi Naşibaţi adatun Itrayel

¹ *Krittü ame k  uko wi nji kabiiin p p uwo manjoonan ; m nk lan, k  *Uhaaş wi Naşibaţi unwoon  i nji udiiman k  uko wi nji kajakun uwo manjoonan : ² uhaaş wi naan u o an maakan k  mbot ahaj maakan. ³ Ddoo hokan hokan Naşibaţi af p n nji  i uleef wi naan mbot nlow Krittü pa bnuura bi bayi  naan, biki pntaali pi naan. ⁴ Bawo biki pntaali pi *Itrayel, aku  awo biki Naşibaţi adatun bawo babukul. Naşibaţi adiiman baka mnd m mi nul. Ado *bho ar na baka abot awul baka bgah bi nul na idolade yi pd manaan Naşibaţi na iko bti yi aho un. ⁵ Bawo biki pntaali pi bateem nja bam-meetaniin. K   i pntaali m nt pi pi Yetu ap nnun, ul ampelun iko bti, awo Naşibaţi, awo na bnuura te m n ! Uwo han.

⁶ Uko undolun pntaali pi Itrayel kak a uunwoon k  Naşibaţi aando uko wi aho un. Uko unwoon uwo k  m nt ba aan biki Itrayel bti bawoon biki pntaali pi Naşibaţi. ⁷ Ba aan bti biki pntaali pi *Abraham baanwo babukul na manjoonan. H nk di di Naşibaţi ajakun na Abraham aji : « *Bankp nnun  i Itaak  a  bakwoon pntaali pi nu.* »^{*} ⁸ M nt bamp nnun  i Abraham bti keeri bawoon babuk Naşibaţi, biki Naşibaţi aho un aji bawo pntaali pi nul bawoon babukul. ⁹ Uko wi aho un Abraham wii wi, aji : « *Dlun kabi  i pkili  i wal wi ; u nk wal m nt Faara aharu abuk napo   i in. »*^{*}

¹⁰ K  u   wo uumba n h nk. Naşalan *Rebeka : babukul bat b biki akaan na Itaak ateen nja bawo kbet. ¹¹⁻¹² Ji babi bado kabuka, ji babi bado kado uko unuura k me uwu an, Naşibaţi aji na Rebeka aji : « *Pntaali pi naweek pabi kado kalempar pi nampo .* »^{*} Naşibaţi a p han kadiiimanaan k  ul adatun jibi analun, uunwo wo uko wi alo   i baka adolun. ¹³ K  h nk kak di di Naşibaţi a iiniin  i Ulibra wi nul aji : « *Djal Yakob aş  pok Etawu* »^{*}

  8:36 Ka aam 44.22.

  9:7 Ujuni 21.12.

  9:9 Natanan  i Ujuni 18.10.

  9:11-12 Ujuni 25.23.

  9:13

¹⁴ Njhal keeri kaji Naşibaţi aanwo natool i?
¹⁵ Nin! Aţup Moyit aji : « *Dmiir ńaaŋ i njaluŋ pmiir; kańaga i njaluŋ kańaga* »*
¹⁶ Uko mēntŋ udiiman kē woli Naşibaţi adat ńaaŋ, aanji ten ńi uko wi ńaaŋ mēntŋ kēme wi ahilun kado, mńaga mi nul mankaŋ kē aji data. ¹⁷ Ţi Ulibra wi Naşibaţi, aji na *Farawuna naşih i Ejiptu : « *Kē uko unkaŋ kē nńu'u Ţi pşih uwo kē dńal kaţępna Ţi iwi kayuuŋ mńhina mi naan, katim naan kańhlna kameęana Ţi umundu bti.* »*
¹⁸ Iko bti iwoona Ţi uko wi Naşibaţi anjalun pdo, ahinan kańaga bańaaŋ kēme kado baka batam ikow.

Udeeb na mńaga mi Naşibaţi

¹⁹ ńaaŋ aloŋ ahinan keeri kahepar kaji : « Hum di di Naşibaţi ahinanunŋ kadeebaţēr nja wi ajaan ado nja ŋdo jibi ańaluŋ ŋdo? »
²⁰ Kē nşę heparan an bayit naan, naşal aji nawo bahonŋ kado kahepar Naşibaţi uko wi akdolun ba? *Pńukar paŋi pahepar ambomanunŋ pa uko unkeyi kē aboman pa na jibi abomandęruŋ pa i**?
²¹ Ambomanunŋ pa ahinan kaboman pńukar pńuura na pńukar pwuńaaŋ Ţi ufuuş uloolan wi awoonaanunŋ.

²² Kē hēnk kak di di Naşibaţi abiiŋ ańal pdiiman udeeb wi nul kabot kadiiman mńhina mi nul bańaaŋ bti bantaanunŋ na pyeenk kakob. Aşę baa Ţęp Ţęp amiir baka. ²³ Ado haŋ wi adiimanunŋ jibi adęmunŋ maakan wi ańagiinŋ bańaaŋ biki adatuŋ pa bawo Ţi mndēm mi nul. ²⁴ Nja ŋwoonŋ biki Naşibaţi adatuŋ mēntŋ, ŋęnow bayuday Ţań, banwoonŋ baanwo bayuday bawo Ţi bakaanŋ mēntan. ²⁵ Hēnk di di Naşibaţi ajakuŋ na Hotea Ţi ulibra wi nul :

« *Bańaaŋ banwoonŋ baambi wo biki pntaali pi naan*

kē nşę do baka bawo biki pntaali pi naan.

Bańaaŋ biki nwoonŋ męmbaanŋ kanjala

kē nşę ŋal baka maakan. »*

²⁶ Akak aji na a :

« *Dji na baka,*

naanwo biki pntaali pi naan

kē başę luŋ kadu'an

babuk Naşibaţi ajug ubida. »*

²⁷ Kē hēnk di di *Itayi *Naţupar Naşibaţi ajakuŋ na babak Itrayel :

« *Babuk Itrayel batum ji piyw panwoonŋ du kabaŋ ki bdęk,*

kē bantiinku Ţi baka Ţań bakdukiin kabuur.

²⁸ *Ajugun aluŋ kataran taran kado Ţi umundu uko bti wi abiiŋ aţup aji ado**. »

²⁹ Itayi akak ańiimi aji :

« *Woli Ajugun *Anhiniinŋ iko bti*

aandukar nja lah bańaaŋ balonŋ biki pntaali pi nja

ŋwoha ji biki ubeeka wi Fodom

kaba fuţ jibi babaanŋ biki ubeeka wi Gomora*. »

³⁰ Kē we wi ŋwoonŋ kate Ţi uko waŋ? Wii wi : bańaaŋ banwoonŋ baanwo bayuday banwoonŋ baankla Ţfa pwo batool Ţi kadun ki Naşibaţi, bakak batool Ţi kadunul Ţiki bafiyaara. ³¹ Kē biki Itrayel banklaanŋ pwo batool Ţi kadun ki Naşibaţi aţępna Ţi bgah bi Moyit başę wo baanhili. ³² Kē we ukaaŋ ba? Başal aji pńaş bgah pakńuunŋ bawo batool Ţi kęş ki Naşibaţi, baanyikrēn kē bawo i kafiyaara. Bajot Ţi plaak panjaanŋ pado bańaaŋ bahubta, ³³ Hēnk di di upiitaniinŋ Ţi Ulibra wi Naşibaţi aji :

« *Tenan! Dńu plaak ploŋ du *Fiyon*.†

Plaak pa pdo bańaaŋ bahubta babot bajot.

Kē banfiyaaruŋ plaak mēntŋ

başę wo baankkowa nin. »

10

¹ An bayit naan, uko wi nji njaluŋ maakan Ţi uhaaş naan, uko wi nji kańehandęruŋ bayuday Naşibaţi, uwo babuur. ² Dme kē bańala maakan, kē uŋal wi bańaluluŋ uşę wo uunwo na kame, ³ baanyikrēn jibi ajaan ado ńaaŋ awo natool Ţi kadunul. Balaana pwo batool Ţi kadunul na iko yi başaluŋ bukal Ţi ŋleef ŋi baka. Hēnk, bapok udolade wi nul wi ajaan aţępna kado bańaaŋ bawo batool Ţi kadunul. ⁴ Na manjoonan *bgah bi Moyit badolun hēnkuŋ kē ŋban du *Krittu, banfiyaaruŋ bti bawoona batool Ţi kadun ki Naşibaţi.

⁵ *Moyit Ţi uleeful adiiman Ţi ŋpiit ŋi nul jibi ńaaŋ ajaan aţępna Ţi pńaş bgah kawo natool aji : « *ńaaŋ anńaşuŋ iko bti yi bajakuŋ, aka ubida unkwoonuŋ Ţi ba* »*
⁶ Kē uţup wi Naşibaţi aţępuŋ Ţi pwo natool panwoonunŋ du pńiyaar uşę ji : Kdo kaji Ţi uşalu : « *In akluŋ kapaya baţi?* » Krittu aando bi wala wala Ţi ba i? ⁷ Kdo kaji kak : « *In akluŋ kawala du bnjiir?* » Krittu aando bi naţa naţa Ţi pkeţ i?

⁸ Kē we wi ujakuŋ keeri? *Uţup wu wuŋ ańogu, uwo Ţi mntumu, awo Ţi uhaaşu**. Uţup mēntŋ uwoonŋ uţup wi ŋkńupunŋ unjakuŋ aji ńaaŋ awo i kafiyaar. ⁹ Woli ińup na mntumu aji Yetu awoonŋ Ajugun abot ańiyaar Ţi uhaaşu kē Naşibaţi anańana Ţi pkeţ, kluŋ kabuur. ¹⁰ Na manjoonan, pńiyaar du uhaaş meet pajaan pańij pwo natool, pńup na mntum kaji Yetu awoonŋ Ajugun pańij pańij mbuur. ¹¹ Hēnk di di *Ulibra wi Naşibaţi ujakuŋ : « *Bańaaŋ bti banfiyaaruŋ baankkowa**. »
¹² Hēnk, uunka nayuday kēme anwoonŋ aanwo nayuday : bukal bti baka Ajug baka aloolan,

* 9:15 Natenan Ţi Etekiyl 33.19. * 9:17 Natenan Ţi Ppēn 9.16. * 9:20 Natenan Ţi Itayi 29.16. * 9:25 Hotey 2.25.

* 9:26 Hotey 2.1. * 9:28 Itayi 22.23. * 9:29 Natenan Ţi Ujuni 19.24-35. † 9:33 Fiyonŋ: Dawo katim kalonŋ ki Yerutalem. * 10:5 Bgah 18.5. * 10:8 Pleşan 30.12-14. * 10:11 Natenan Ţi Itayi 28.16. * 10:13 Natenan Ţi Yowel 3.5.

anjaan atuun bnuura bañaan bti bañuun mnhaŋ mi baka ƚi a. ¹³ Na manjoonan *anŋuun mnhaŋ mi nul ƚi Ajugun aluŋ kabuur*.*

¹⁴ Kê hum di di baktũuŋ mnhaŋ mi baka ƚi Ajugun, wi bawoon baanfiyaara? Hum di baktiyyaaruluŋ, wi bawoon baambaan katiinka uko wi nul? Hum di baktiinkuŋ uko wi nul, wi nin aloŋ awoon aantup baka wa? ¹⁵ Kê hum di di ñaan aŋtupur baka wi bawoon baanyil nin aloŋ? Kê hênk di di Ulibra wi Naŋibaŋi ujakuŋ: « *Natenan jibi unuuri pwin bañaan bankŋijuu Uŋup Ulil Unuura!* »*

¹⁶ Kê mênŋ bayuday bti baŋaan aŋaŋ *Uŋup Ulil Unuura. Hênk, *Itayi *Naŋupar Naŋibaŋi ahepar aji : « *Ajugun, in afiyaaruŋ uŋup wi nŋupur*»? » ¹⁷ Pfiyaar paji pawoona ƚi uko wi ñaan atiinkuŋ, kê uko wi ñaan atiinkuŋ uwoona du uŋup wi *Krittũ.

¹⁸ Kê nŋe hepar keeri, bayuday baantiink tiink i? Na manjoonan batiinki. Upiitana ƚi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Pdiim patiinkana ƚi umundu bti, nŋup naban du kaban ki umundu.* »*

¹⁹ Kê nkak ahepar, biki *Itrayel baantee i? *Moyit ateeŋ ƚi uko waŋ wi ajakuŋ aji Naŋibaŋi aji :

« *Ddolan nakuj bañaan banwoon baanwo pntaali pi naan, ddolan nadeebaŋer bañaan banwoon baamme nin uko ulon ƚi nji.* »*

²⁰ *Itayi Naŋupar Naŋibaŋi adoo ñoom aji Naŋibaŋi aji :

« *Banwoon baankla'ên bawinên, dwinana du banwoon baanheparaan.* »*

²¹ Kê ƚi uko wi Itrayel aŋe ji : « *Nywal bti, ddek kañen bañaan banwoon baantiinkên abot atam ikow.* »*

11

Mñaga mi Naŋibaŋi añaŋiŋ pntaali pi nul

¹ Dhepar keeri : Naŋibaŋi apok pntaali pi nul i? Nin! Nji ƚi uleef naan dwo nayuday, i pntaali pi *Abraham, i pŋini pi *Benyamin.

² Naŋibaŋi aampok pntaali pi nul pi adoon abi dat dat. Jêm name uko wi *Ulibra wi Naŋibaŋi upiitun ƚi dko di *Eli aŋomanuŋ du Naŋibaŋi ƚi uko wi Itrayel? ³ Aji na a : « *Ajugun, bafin *baŋuparu akuŋ atok iliit yi mngur yi nu. Nji aloolan ddukiŋ kê bakak aŋal kafinên.* »

⁴ Kê Naŋibaŋi aŋe teema aji : « *Ddat baŋaŋar naan iñeen-week nŋyaŋ iñeen paaj na ulon (7000) banwoon baandêman *Baal.* »* ⁵ Kê hênk di uwoon hênkuŋ. Naŋibaŋi ƚi mñaga mi nul adat baloŋ bantiinku kê bawo biki nul. ⁶ Adat baka ƚi mñaga mi nul, mênŋ iko yi badoluŋ ikaan ; woli hênk da lah, mñaga mi Naŋibaŋi maankwo mi manjoonan.

⁷ Kê we wi nwoon kamêban ƚi uko waŋ? Pntaali pi Itrayel paanwin uko wi paklaan, biki Naŋibaŋi adatuŋ ƚaŋ bawinuŋ wa. Kê bandukiŋ baŋe dênêŋ nŋyaŋ. ⁸ Hênk di di upiitaniŋ ƚi *Ulibra wi Naŋibaŋi aji :

« *Nŋa Naŋibaŋi ado nŋyaŋ ƚi baka kê nadenêŋi kêŋ ki baka kaankak awin, ibaŋ yi baka iinktiink.* »*

⁹ Kê *Dayiŋ naŋiŋ akak aji : « *Pde pi baka pawoon bŋaaw, bahilna bajot, bakoba kakob ki bataananaanuj.* »

¹⁰ Dolan kêŋ ki baka kafêl bado bakak bakuul dolan baka bado kajiŋ nŋwal bti.* »

¹¹ Kê nŋe hepar keeri : biki Itrayel bajot pjot pi bawoon baanknaŋa nin i? Nin! Pjot pi baka pado banwoon baanwo bayuday bahilan babuur, kadoona bayuday bakuŋ baka. ¹² Kê woli phubta pi bahuutiŋ pado kê bañaan bti biki umundu bayeenk bnuura bweek, kê pjot pi baka pado kê nŋaak bti nŋayeenk bnuura bweek, wel wi pkak baka bti ƚi mbuur pawoon paankŋij?

¹³ An nanwoon naanwo bayuday dŋupan hênkuŋ: nji dwoon *nanjañan i Naŋibaŋi ayilun du an, dji kalilan maakan pdo ulemp unwoon wi naan, ¹⁴ ƚiki dŋal pdo bañaan biki pntaali pi naan bakujan, baloŋ ƚi baka bahilna babuur. ¹⁵ Wi Naŋibaŋi apokuŋ biki *Itrayel, bandukiŋ bahilan akak du a. Hênk, woli Naŋibaŋi akak atiinkar na biki Itrayel, uwo wo ji pwul ubida banketuŋ keŋ.

¹⁶ Woli bawul Naŋibaŋi pde pteek, pde pandukiŋ bti payimani. Woli intaaŋ yi bko iyimani, bko bti bayiman kak. ¹⁷ Itrayel dawo ji bko bi mnoliwera bi batepiŋ bi Naŋibaŋi afaluŋ inah ilon ; aŋe ƚu iwi inwoon iinwo nayuday ƚi dko di bafalnuŋ ya, ihilna iyeenk pŋaak pankwoonuŋ du kantaan ki bko. ¹⁸ Kê iŋe wo i kawut kaŋal kaji ipel inah infalaniŋ yuŋ. Leŋan ƚaŋ kê mênŋ iwi iŋjanuŋ intaaŋ yi bko mênŋ, yul iŋjaniŋ.

¹⁹ Dme kê iji inah mênŋ ifalana falana ihilna iyeenk dko di yul ibiŋ awo. ²⁰ Hênk da. Inah ifalana falana ƚiki yaanfiyaari, kê iwi iŋe wo dko di iwoon ƚiki ifiyaari. Wutan keeri kado kahomp, ƚeŋan ƚeŋ ido kalipara. ²¹ Woli Naŋibaŋi apenan inah inwoon yi nul, hum di awoon aanhil pdo haŋ kak na iwi ba?

²² Hênkuŋ iwin jibi Naŋibaŋi ahiini kawul ñaan bnuura na jibi ahiini kakob ñaan. Aweŋan banjotuŋ aŋe wulu bnuura. Ado kawulaaruŋ wul bnuura woli itaman amêban bnuura bi nul. Woli iindo haŋ, apenanu ƚi dko di iwoon. ²³ Kê bukal, woli baanduka ƚi ppok pfiyaar bakak du di babiŋ awo ƚa, ƚiki Naŋibaŋi aka mnhina mi pkakan baka da.

* **10:15** Natenan ƚi Itayi 52.7. * **10:16** Natenan ƚi Itayi 53.1. * **10:18** Kañaaŋ 19.5. * **10:19** Natenan ƚi Pleŋan 32.21. * **10:20** Natenan ƚi Itayi 65.1. * **10:21** Natenan ƚi Itayi 65.2. * **11:4** 1 Baŋiŋ 19.10,18. * **11:8** Natenan ƚi Pleŋan 29.3. * **11:10** Pleŋan 29.3; Itayi 6.10; 29.10.

24 Iwi, iwo kanah ki bko bpaajal ki Naşibaţi afuluŋ abi ƚu ƚi bko bi nul bi atepiinj. K  bayuday, bawooŋ inah yi bko bi batepiinj tepi bun. Naşibaţi ahilan keeri kakakan baka du bko banwooŋ bi baka.

Mbuur mi Itrayel

25 An bayiŋ naan, m nŋjal an nawooŋ naanwo bayuday nado kahomp. H nk, dƚupan uko ummeniinj unwooŋ ƚi uko undoluŋ pntaali pi *Itrayel : baloŋ ƚi baka bakak atam ikow, abot aluŋ kaduka haŋ te wal wi an nanwooŋ naanwo bayuday biki Naşibaţi adatuŋ bti nakbuuruŋ. 26 H nk, biki Itrayel babuur, h nk di di Naşibaţi ajakuŋ ƚi ulibra wi nul :

« *Aloŋ aluŋ kawoona *Fiyon pbuuran baka wal m nt ƚi pntaali pi Yakob baş  baŋaŋan ppok n.*

27 *Uko m nt wi wi nhoŋuŋ aji ddo, wal wi nkap nanuŋ pekadu di baka, ƚi bhoŋar bi nji kaluŋ kado na baka. »**

28 Woli  naaŋ aten jibi bapokuŋ p aş *U up Ulil Unuura, bawo başoorad Naşibaţi, nahilna natiink wa. K  baş  woha biki Naşibaţi adatuŋ, aŋal baka ƚiki aten ƚi bhoŋar bi abiiŋ ado na bateem baka. 29 Aanji teŋ uko wi adoŋ abi teŋ teŋ, aanji ƚilma ba aŋ biki adoŋ abi dat dat.

30 An nanwooŋ naanwo bayuday nabi pok p aş Naşibaţi, k  a   bi miiran wi bayuday babiŋ apok p aşa. 31 K  kamiir ki amiranaŋ, kado k  ahil kak kamiir bayuday bampokuŋ p aşa. 32 H nk, Naşibaţi ado k  ba aŋ bti baduka ƚi ppok ptiinka awo wo ji bad etaa. Ado do haŋ kahilna kamiir ba aŋ bti.

33 In ahilanaŋ kaniib pyok pi Naşibaţi na uşal untuŋa wi nul na iko yi ameeŋ? In ahilun kame uşal wi nul, in ahilun kapiban uko wi akdoluŋ? 34 H nk di di upiitaniŋ ƚi *Ulibra wi Naşibaţi, aji :

« *In ahilanaŋ kame uşal wi Ajugun?*

In ahilun kawula uşal? »

35 « *In a e anuluŋ kadoo kayoonk baluk? »**

36 H nk di uwooŋ, iko bti iwoona du a, iko bti i epna ƚi a, iko bti iwo pa a. Mnd m manwo ƚi Naşibaţi te mnto! Uwo haŋ.

12

Ubida uhalu ƚi Kritt 

1 An bayiŋ naan, Naşibaţi adiimanaŋ nja kamiir ki nul, ukaaŋ k  nji kakooŋan koot keeri, nawul n leefan n awo bteŋan bjeb banwooŋ bi Naşibaţi abot alila. Waŋ ukwooŋ p  man pi nakdoŋ kad mana ƚi n a aŋ. 2 Nawutan pdo uko wi ba aŋ biki umundu wi bajaŋ bado, na epan te  nawut Naşibaţi a el an n a a  abot awulan n sal n halu. Wal m nt, nahilan kayikr n uko wi Naşibaţi

aŋaluŋ: uko unwooŋ unuura, uko unliluŋ, unwooŋ ujint piş.

3 Naşibaţi awul n bnuura, ukaaŋ k  nji ka upan an bti : « Nawutan kala p  man n leefan. Andoli ƚi an a epn n ƚi pfiyaar pi afiyaaruŋ Naşibaţi adolna uko wi a u'uluŋ pdo. 4 N wo na uleef uloolan, untumi na iko impaţi, k  iko m nt bti i   pa  iko yi ijaan ilemp. 5 K  h nk di uwooŋ pa nja : n tum maakan k  nja n wooŋ biki *Kritt  n   wo uleef uloolan, andoli awo i bandukiŋ. 6 Naşibaţi ƚi bnuura bi nul a en  naaŋ andoli iko impaţi na yi at ntul yi awo i kado kalempna. Woli n wo i pdo ka upar Naşibaţi, n do wa na pfiyaar pi Naşibaţi a enuŋ nja. 7 Woli n wo i plempar bat nt nja, n lempar baka. Woli n wo i pjukan bat nt nja, n do haŋ. 8 Woli n wo i pteŋteŋ bat nt nja, n do haŋ. Woli n wo i pteŋ, n ten b  n nkyoonk nin uko uloŋ. Woli Naşibaţi a u nja ƚi p iŋ, n wo kataman. Woli iwo i pteŋk najuuk, teŋkana na mnlilan.

9 Na aladan na bat ntan na manjoonan. Nalowan iko bti inwooŋ iwu aan, nam baan bnuura uko unwooŋ unuura. 10 Na aladan na bat ntan jibi na aladuŋ du katoh, andoli ji taman ƚi p  man at ntul. 11 Nawutan nin kawalan i en. Na uun kaba  ƚi plempar Aju-gun na uhaa  wi nan bti. 12 Nalilaan ƚi mna  mi naha uŋ, namiiran ƚi mna , nawut ka aŋan nin p ehana Naşibaţi. 13 Nadoon ka  nk ba aŋ biki Naşibaţi banwooŋ ƚi kanuma nabot nado kayeenk bayaant du itohan.

14 Na ehaana Naşibaţi awul bnuura ba aŋ bankhajanaŋ ; na ehaana awul baka bnuura, awut kaf p baka. 15 Nalilaan na banwooŋ ƚi mnlilan, nawooni na banwooŋ ƚi n wooni. 16 Natiinkaran. Nakdo kala mnd m, na ep n te  nawalan ikowan. Nawutan ka al kaji natit apel bandukiŋ. 17 Nawutan kalukan  naaŋ andolanaŋ bu aan. Natamaan nado kado uko unuuriŋ ƚi k ş ki ba aŋ bti. 18 Natamaan nado jibi nahiluŋ nawo bnuura na ba aŋ bti. 19 An bayiŋ naan biki n jalun, naklukan nin, nawutan Naşibaţi awaye . H nk di di Ajugun ajakuŋ ƚi ulibra wi nul : « *Nji dluŋ kalukanaŋ, nji dklun katuuman* »* 20 Akak aji :

« *Woli ubon ude ba ooradu,*

wulan baka bade.

K  woli udaan u ij baka,

wulan baka badaan.

Woli ido haŋ,

ikuŋan baka mnkow. »*

21 Nakwut bu aan dawatan, na epan te  nawat da na bnuura bi najaŋ nado.

13

Pdo katiink baweek biki p iŋ

¹ Ñaaj andoli adoon katiink baweek banwoon ði pñih, ðiki pñih bti pawoona du Nañibaði kè banwoon ði pñih, Nañibaði aþuun baka ði pa. ² Hènk, ñaaj ampokun ptiink banwoon ði pñih apok ptaş uko wi Nañibaði aþuun pdo. Bukun mënþan Nañibaði akob baka. ³ Na manjoonan banwoon baando buþaan baanwo kado kalènk başih, bandolun buþaan bawoon kado kalènk baka. Kè woli iinjal keeri pdo kalènk banwoon ði pñih, dolan bnuura tañ, bataañaru ði uko war. ⁴ Na manjoonan bawo balempar Nañibaði biki aþuun ði pñih pa bnuura bi nu. Kè işale do buþaan, iwo kado kalènk baka ðiki baka mn-hina mi pweþan. Balempar lempar Nañibaði kadiiman udeeb wi nul bankdolun buþaan. ⁵ Iwo keeri kado katiink baka ðiki ime kè uwo uko wi iwoon kado kado ; iinwo kado wa ðiki iþi udeeb wi Nañibaði tañ.

⁶ Ukaaj kak kè iwo kado kaluk daaşa. Na manjoonan bakobraar daaşa baji balempar lempar Nañibaði wi baddolun hañ. ⁷ Lukan ñaaj andoli uko wi iwoon i pluka. Iwole kaluk daaşa, lukan da ; uko wi iwohañ pluk pñih, lukan wa. Kè hènkkak, iwole ptiink ñaaj, ðinkana bnuura ; iwole pdèman ñaaj, dèmaana.

Bñalad bi nñaladun

⁸ Nawutan kaþeet nin ñaaj alon. Baþeet bi nan bi nnuur bti bawoon tañ bñalad bi nañaladun; ñaaj anñalun atènþul ado uko wi *bgah bi Moyit bajakun bti. ⁹ Bgah baji : « linkpiint na ahar ñaaj », « linkfin ñaaj », « linkkiij », « linkñeebar bka bi atènþu »* na iko ilon kak. Kè utup uloolan uşè ðonkrèn iko mènþ bti yi bgah bajakun, uwoon; « *Nalan atènþu jibi injalun uleefu.* »* ¹⁰ Pñal atènþul paanji paþija nin buþaan dlon ; pñal atènþul pawoon keeri pdo uko bti wi bgah bajakun.

Pbomandèr pa ubi wi Krittun

¹¹ Name wal wi nwoon hènkuñ; wal wi pnaþa ði bnoy ubani. Unuur wi mbuur uñog nja hènkuñ apel wal wi nbaañ ajun jun pfiyaar. ¹² Utejan ulowi, nfa mañogi. Nawulèn nduk keeri iko injaañ idolana du bdèm, njej injaanan yi pnak. ¹³ Nawulèn ndo kado iko inwoon itool jibi ñaaj ajaañ ado na pnak. Nawulèn n#wut kande kaweeek, na ukuj na pjuban pi piint na ubida uþop na pñom na bkujar. ¹⁴ Natamaan nanaam na Yetu *Krittun Ajugun ði mnwo mi nan, naþañan pdo kaþaş iko yi nleefan nañalun kado kado.

14

Pwut kado kabeeh batènþ nja

¹ Nayeankan ði ptofan anwoon aando bi liint ði pfiyaar nawut kado kañom na a ði

iko yi aşalun. ² Alon afiyaar kè iko bti ihinan kade'ana ; kè alon anwoon aando bi liint ði pfiyaar afiyaar kè aanwo kade nin uyemaþ ulon. ³ Anjaañ ade uyemaþ awutan kabeeh anwoon aani de wa ; kè anwoon aani de wa awutan kado kaji atènþul mènþ aduknaanaa, un mènþan awo kak i Nañibaði. ⁴ Iwo in ado ji nalempar ñaaj alon alemp bnuura kè me buþaan? Woli alemp bnuura kè me alemp buþaan uten anþu'ulun ulemp. Kè aşè lun kalemp bnuura ðiki Ajugun aka mn-hina mi pþènka.

⁵ Alon aji dèman unuur ulon kapel nandukiin, kè balon baji baji nnuur bti nñalinun. Andoli aji wo i kamèban ði uko wi afiyaarun. ⁶ Andèmanun nnuur nlon, aji do hañ pa Ajugun. Kè hènkk di di anjaañ ade iko bti, ajaañ ade ya pa Ajugun, kabot kabeeba ; kè anwoon aani de iko bti aji do hañ pa Ajugun kabot kabeeba. ⁷ Na manjoonan, woli nka ubida kè me akeþ, mènþ nja nwoon bajug ubida wi nja. ⁸ Woli nka ubida, nka wa pa Ajugun, kè woli nkeþi, nkeþ pa Ajugun ; hènkk, woli nwo bajeb kè me akeþ, nwo biki Ajugun. ⁹ Na manjoonan, Krittun akeþ keþ aşè naþa ahilna awo Ajug bankeþun na Ajug banwoon bajeb. ¹⁰ Iwi, we ukaaj kè ikji atènþu aduknaanaa ba? Kè iwi, we ukaaj kè ibeeh atènþu ba? Nja bti Nañibaði alun kawayèş nja. ¹¹ Upiitana ði *Ulbra wi Nañibaði

« *Nji Ajugan anwoon najeb dþupan :*

bañaaj bti balun kañup ði kadun naan,

bukal bti badèmanaan kadinan kè nji dwoon Nañibaði »*

¹² Hènkk, andoli ði nja alun kahepna ði kadun ki Nañibaði pa uleeful.

Pwut pdo atènþ nja ajuban

¹³ Nawulèn nþañan pdo kaji batènþ nja baduknaanaa. Nabiin nþèp þèp nþu nşal ði pwo nènkkdo uko unktijun pjuban pi atènþ nja. ¹⁴ Pfiyaar pi nfiyaarun Yetu Ajugun padolèn kè mmee, akut ayikrèn bnuura kè nin uko ulon unwoon wo uþop ; uji uwo uþop ði ñaaj anşalun aji uwo uþop. ¹⁵ Woli ide uko ulon kè uþu atènþu kè ajoþan pa iwi, iinkak aþala. Þaafaraan uko wi ikdeej utok uhaaş wi ñaaj i *Krittun akeþarun. ¹⁶ Kwut keeri uko unwoon unuura pa iwi ukak uko unkdolun bado kaþiiniyaan buþaan ði iwi. ¹⁷ Na manjoonan, *pñih pi Nañibaði paanwo uko wi kande kè me pdaan, pawo pi pwo natool, btiinkar na mnlan mi *Uhaaş wi Nañibaði ujaañ uwul. ¹⁸ Ñaaj anklemparun Krittun hènkk, aji lil Nañibaði, bañaaj babot kaþala.

¹⁹ Nawulèn keeri ndo kala pdo uko unjaañ utij btiinkar na bþènkari ði pfiyaar. ²⁰ Kdo uko wi pde utok uko wi Nañibaði adolon. Na manjoonan nin iko ide ilon iinwo wo iþop,

aşê ji ikak iko iţop woli n̄aan ade ya aşê do atênţul kê ajot  i pekadu. ²¹ Uko unuuriin uwo pwut kade uyemaţ, pdaan poot kawut pdo uko bti unktuun atênţu ajuban.

²² Uko wi iksalun  i uko mênţ hankan wa pa iwi na Naşiba i. N̄aan anwoon aanşal aji ajuban  i uko wi afiyaaru , anuurandêni. ²³ Kê anşaan aji wo na nşal n̄têb woli ade kême adaan uko ulon, Naşiba i aji ji aduk-naana,  iki uko wi adolun uunwoona  i pfiyaar pi nul. Uko bti unwoon uunwoona  i pfiyaar uwo pekadu.

15

Pdo batênţ nja bnuura

¹ Nja n̄fiyaaru  aliint  i *Kritt  nwo i kado kamiir banwoon baanka mn̄hina mênţ, kawut kado uko wi nja n̄jalun  a . ² N̄aan andoli awo i kado kala plil atênţul pa bnuura bi u  mênţan, kadolna'a ado kayaha ya kadun  i pfiyaar pi nul. ³ Kritt   i uleeful aanla la uko unlilulun, udoo piitana  i *Ulibra wi Naşiba i aji : « *Ikar yi bankariin ibi  i nji.* »[ ] ⁴ Iko bti inwoon  i Ulibra wi Naşiba i ipiitana piitana n̄hilna n̄me n̄bot n̄ţêpna  i kamiir na mntê  mi n̄piit mênţ n̄akwulu  n̄kaana mn̄ha .

⁵ D̄nehan Naşiba i anwoon ukumpêş wi kamiir na mntê  aţenan natiinkar nado kado ji Yetu *Kritt . ⁶ Hênk, an bti nawo  i ploolan kadêman Naşiba i Aşin Ajugun Yetu Kritt .

Pyeenk batênţul

⁷ Nawo keeri kado kayeenk batênţan jibi *Kritt  ayeenkana , mndêm mi Naşiba i manhilna manwinana  i mnwo mi nan. ⁸ Na manjoonan dţupan, Kritt  akak nalempar bayuday kadolna uko wi Naşiba i ahonun bateem baka kabot kayuuy kê Naşiba i aji do uko wi ajakun. ⁹ Ado han banwoon baanwo bayuday bahilna kak bado kadêman Naşiba i  iki a aga baka. Hênk di di upiitaniin  i *Ulibra wi Naşiba i aji :

« *Ukaan kê nji kalun kadêmanu  i ptoof pi ba aan biki n̄taak bti, dlun kado kayeehu iyeeh yi p̄naamarên.* »[ ]

¹⁰ Ukak apiitana aji :
« *An n̄taak bti nawoon  i mnlilan na pntaali pi Ajugun.* »[ ]

¹¹ Ukak apiitana aji :
« *An n̄taak bti nadoon kadêman Ajugun, an kn̄taali bti nadoon kayeeh mndêm mi nul.* »[ ]

¹² *Itayi *Naţupar Naşiba i akak a iini  i uko mênţ aji :

« *Alon ampênun  i pntaali pi Yete* alun kabi,*

ul akna i  kaşih n̄taak bti ; n̄a  mn̄ha  mi n̄a  i a. »[ ]

¹³ D̄nehan Naşiba i anwoon ukumpêş wi mn̄ha  atumanan mnlilan na mn̄jeeh wi nafiyaarulu . Hênk, *Uhaaş wi Naşiba i uwulan mn̄hina, mn̄ha  mahilna mantum  i an.

P up uko wi Pawulu aklempun

¹⁴ An bayi  naan, dme  i bkow naan na manjoonan kê bnuura batum  i an, kê nawo ba aan bammee  aku  ahil kado kajakandêr. ¹⁵ Kê nşê  upan n̄ up n̄tam  i n̄mba  n̄lon  i kakaarta ki kaleşanan iko yi nadoon abi juk. Ddo han  iki Naşiba i  i bnuura bi nul ¹⁶ adolên kê nji kalempar Yetu *Kritt   i kadun ki banwoon baanwo bayuday. Dji kado ulemp uyimanaan wi p up *U up Ulil Unuura wi Naşiba i, ba aan biki n̄taak bti bahilna bawo u en unlilun Naşiba i wi *uhaaş wi nul udolun kê uyimani.

¹⁷ Ukaan kê wi nkakun i Yetu *Kritt , dhi-nan kalilan maakan  i uko wi nji kalemparu  Naşiba i. ¹⁸ D̄foom kado ka un na mntê   i uko wi Kritt   a , wi adolun kê ndo banwoon baanwo bayuday kê bak aş Naşiba i. Kritt  ado han a êpna  i n̄ up na udo wi naan, ¹⁹  i mn̄hina mi mlagre na iko i onarênaan  i mn̄hina mi *Uhaaş wi Naşiba i. Kê hênk di mpênun Yerutalem ayaan  te du u ak wi Iliriya a up *U up Ulil Unuura wi Kritt  aba. ²⁰ Kê nşê bi  u  u uhaaş naan bti  i p up U up Ulil Unuura du n̄taak n̄anwoon n̄aamba  katiinka uko wi Kritt  kawutna kaniw du dko di alon adoon abi jun jun. ²¹ Hênk di njaan kado uko umpiitaniin  i *Ulibra wi Naşiba i :

« *Biki bawoon baan up uko wi nul balun kawina,*

banwoon baantiink kê ba imiyaaan uko wi nul balun kate. »[ ]

Pawulu a al pya Rom

²² Uko wan uneenanaanun n̄yaaş n̄tum pbi du an. ²³ Kê hênku  wi mbaan ulemp wi naan du n̄taak mênţ abot ado nşubal n̄tum n̄i n̄jali pbi du an, ²⁴ d̄jal kanu ar na an. Dşal woli dlun aya Etpa a kapant kawinan naşê naţênkên nhilna mban u ak mênţ. ²⁵ Kê nşê tool hênku  pya Yerutalem p enk ba aan biki Naşiba i banwoon da. ²⁶ Banfiyaaru  biki n̄taak n̄i Matedoniya na Akayi badinan p enk ba aan bawaan mênţ. ²⁷ Aa, badinan pdo han, aşê wo na manjoonan biki p enk baka. Jibi bayuday banfiyaaru  Kritt  ba okun iko inuura inwoonun du ba i yi bayeenku  na banwoon baanwo bayuday, hênk kak di di bukal kak bawoon ka ok na bayuday iko yi umundu  i bakaan. ²⁸ Wal wi nji kalun kado kakuran mênţ kaba, awul baka iko bti yi ba enu  baka, d êpna du an katool pya

  15:3 Ka aam 69.9.   15:9 Natenan  i 2 Famiyel 22.50; na  i Ka aam 18.50.   15:10 Pleşan 32.43.   15:11 Ka aam 117.1. * 15:12 Yete awoon a in Dayi  naşih.   15:12 Itayi 11.10.   15:21 Natenan  i Itayi 52.15.

Etpaña. ²⁹ Dme kë woli dbi du an Krittu kalilan maakan.

³⁰ An bayiṭ naan, kë nşë kooṭan ṭi katim ki Yetu *Krittu Ajugun na uṣal wi *Uhaaş wi Naşibaṭi ujaan uwul nja : nabiin ṅgutan, ṅñehan Naşibaṭi pa nji. ³¹ Nañehaan nñil mbuur bayuday banwoon baanfiyaar Krittu. Nañehaan kak iko yi nji kañooṭuṅ biki Naşibaṭi banwoon du Yerutalem iyeenkana bnuura. ³² Hënk, nñilna woli ulil Naşibaṭi kabi du an na mñlilan kanoorfën ntiinku na an. ³³ Dñehan Naşibaṭi anwoon ukumpëş wi mñjeeh awo na an bti! Uwo haṅ.

16

Pwul mboş

¹ Dṅal nayeenk Febe ñaaṭ i nja anjaan alempar banfiyaaruṅ biki Kenëray. ² Nayeenkana ṭi ptoofan jibi ñaaṅ ajaan ayeenk bañaaṅ biki Naşibaṭi ṭi katim ki Ajugun, naṭënkana ṭi iko bti yi aklun kanuma ṭiki ul ṭi uleeful aṭënk bañaaṅ batum aṭu na nji ṭi uleef naan.

³ Dwul mboş *Pritiliya na Akila banjaan bawo na nji ṭi plempar Yetu *Krittu, ⁴ bukal bambiin anaṭ naṭ kawul iṭuṭ yi baka aburanaanën pkeṭ. Dbeeb baka, mënṭ nji aloolan kabebuṅ baka, banfiyaaruṅ banwoon baanwo bayuday bti bakak abeeb baka. ⁵ Dkak awul mboş banfiyaaruṅ banjaan bayit du katoh ki baka.

Dwul mboş Epenet i mmaganuṅ anwoon nateek anfiyaaruṅ *Krittu du utaak wi Atiya.

⁶ Dwul mboş Mariya anhaahuṅ maakan na an.

⁷ Dwul mboş Andronika na Yuniya bayiṭ naan ṭi *Krittu bambiin awo na nji du ukalabuş. Bawo bañaaṅ bantiinkaniin ṭi banjañan abot afiyaar *Krittu ji mbi ndo kafiyaara.

⁸ Dwul mboş Jmplyiat i mmaganuṅ bnuura ṭi katim ki Ajugun.

⁹ Dwul ma Urabanu anjaan alempar *Krittu na un, na Fitaku i mmaganuṅ.

¹⁰ Dwul ma Apelet anyuujuṅ kë amëban *Krittu.

Dwul mboş biki katoh ki Arittobulu.

¹¹ Dwul mboş Herodiyon ayiṭ naan.

Dwul ma biki katoh ki Nartitu, banwoon biki Ajugun.

¹² Dwul bi Trifena na Trifota mboş, bukal banhaahuṅ maakan ṭi plempar Ajugun. Dwul mboş Peretida anjalaniin abot ahaah bnuura pa Ajugun.

¹³ Dwul mboş Rufu i Ajugun adatuṅ na anin ankaan awo ni.

¹⁴ Dwul ma Atenkritu na Flegon na Hermet na Patroba na Hermat na bayiṭ baka banwoon na baka.

¹⁵ Dwul mboş Filologu na Yuliya na Nereyu na aṭa'ul ñaaṭ, na Olimpiya na bañaaṅ biki Naşibaṭi bti banwoon na baka.

¹⁶ Nawuladën mboş an bti naboofar bboofar banyimanuṅ. Kntuk ki banfiyaaruṅ *Krittu bti kawulan mboş.

Ṇṭup ṅlon ṅbaañsaani

¹⁷ An bayiṭ naan, dkooṭan kooṭ, nalipariin bañaaṅ banjaan banaakrën bañaaṅ kakuṭ kaneemanan wi bajaan balaṭ pjukan pi bajukananan. Nalowan baka! ¹⁸ Bañaaṅ ji bukun mënṭan baanji balempar *Krittu Ajugun, iyin yi baka yi yi bajaan balempar. Baji baguur na ṅṭup ṅtaab ṅi baka ṅtum bañaaṅ banwoon kabaṭ kaloolan. ¹⁹ Na manjoonan pfiyaar pi nafiyaaruṅ Naşibaṭi pameeṭana ṭi dko bti, ukaan kë uwo mñlilan mi naan. Kë nşë ṅal nawo na ṅsal ṅntuṅa, kadolna bnuura kaşë kabi kalow low buṭaan. ²⁰ Naşibaṭi anwoon ukumpëş wi mñjeeh awat hënkun Fatana ṭi ihoṭan.

Dñehan bnuura bi Yetu Ajugun bawo ṭi an.

²¹ Timote anjaan alemp na nji awulan mboş, ul na Lutiyut na Yaton na Fotipater bayiṭ naan.

²² Nji Tertiyu mpiitaruṅ Pawulu kakaarta, dwulan mboş ṭi katim ki Ajugun.

²³ Gayut anyeeknuṅ du katohul awulan mboş. Du katohul di di banfiyaaruṅ bti bajaan bayitiiraan.

Erattut namali i ubeeka akak awulan mboş, na Kwartu ayiṭ nja.

²⁴ [Dñehan Yetu Krittu Ajugun awulan an bti bnuura. Uwo haṅ.]

Mndëm mi Naşibaṭi

²⁵ Nawulën ṅdëman Naşibaṭi! Aka mnhina mi pdolan naliinṭ ṭi pfiyaar. Uko waṅ wi wi nji njakuṅ wi nji kaṭupuṅ *Uṭup Ulil Unuura unṭjiiniyaanuṅ uko wi Yetu *Krittu, kadiiman manjoonan mammenaniin undiimaan. ²⁶ Hënkun kakşa manjoonan mënṭ manṭëpna ṭi uko wi *baṭupar Naşibaṭi bapiiṭuṅ, uko wi Naşibaṭi anwoon aankba ajakuṅ aji udolana, apën awinana ṭi kadun ki ṅtaak bti ṅahilna ṅafiyaara ṅabot ṅado kaṭaşa. ²⁷ Nawulën ṅdëman te mñṭo Naşibaṭi anwoon aloolan anwoon na uṣal unṭuṅa ṭi katim ki Yetu Krittu. Uwo haṅ.

Uţup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Korint

Uţup ujuni

Korint dawo ulon ʒi nʒeeka nʒandēmnuŋ nʒi utaak wi Akayi unwoon nʒa ʒi utaak wi Gret. Bañaan batum bambiin afēt ʒi ubeeka mēntʒi babi wo bañaan banwoon banfiyaar Naşibaţi abot awo bado iko iwuţaan. Pawulu ado uşubal na kli paaj pa ptooran pntuk pi banfiyaarun. Wi Pawulu apiitun kakaarta ki, awo du Atiya du ubeeka wi Efet. Bañaan balon biki pntuk pi banfiyaarun du Korint bapiituluŋ kahepara uko ulon wi banjalun pme. Ji ikaarta bti yi Pawulu, ado alon kē apiit akut aŋooţ kakaarta du biki apiitun ka. Kē ŋaan i Pawulu ayilun katimul kawo Foten. Foten awo ŋaan anfiyaarun Krittū kē bañaan başe wo baamme'a bnuura. Pawulu ado kakaarta ki apiitun ki ifah itēb. ʒi kateek ŋaan aji win kē banfiyaarun baţup Pawulu iko itum inţepun ʒi pntuk pi banfiyaarun mēntʒi. Kē Pawulu aşe win iko iwanjan inkaan udooni : Bañaan baantiinkar ʒi pntuk pi banfiyaarun. Alon aya apiitun na ahar aşin. Banfiyaarun baji baŋooţ batēntʒi baka banfiyaarun du uruha wi banwoon baanwo bayuday. Uko mēntʒi ukaan kē Pawulu ahepar baka me iko ikowandēnaan yi aktiinkun ijoonanaari. ʒi kafah katēbantēn uţup paaj na ulon ʒi du uţup iŋeen na paaj Pawulu aatem ʒi iko yi baheparulun. Aţiiniyaan bniim. Aji na baka balow nnton. Aţiiniyaan kak uko wi pyit pde panwoon paanji padēman Krittū. Aji na baka bala uţen wi Uhaaş wi Naşibaţi unjaan uţenk pntuk pi banfiyaarun. Aji na baka bado kala bjalad du uţup iŋeen na nţēb te iŋeen na nʒbaakēr. Akak aţiiniyaan pnaţa ʒi pkeţ. ʒi uba kakaarta, Pawulu aţup aji aŋal kaya pwin baka kayeenkna iko yi baţonkrēnuŋ kaţenkna bajuuk biki Yerutalem.

¹ Nji Pawulu, i Naşibaţi aduun pa nwo nanjaan i Yetu *Krittū, ʒiki aŋalun uko mēntʒi, na Foten ayit nja, nʒpiitanaj. ² Npiitan, an banfiyaarun Naşibaţi nanwoon du Korint, nankakun ayiman wi nawoon ʒi ploolan na Yetu Krittū, an nandu'aniin pwo biki nul. Npiitun kak bañaan bti banjaan badēman katim ki Yetu Krittū Ajug nja, anwoon Ajugun akut awo Ajug baka, du dko di bawohan. ³ Dñehan Naşibaţi Aşin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobţēnan nʒhaaş.

⁴ Naşibaţi awulan bnuura wi nawoon ʒi ploolan na Yetu *Krittū ukaan kē nji kabeeba wal undoli ʒi uko wi nan. ⁵ ʒi pwo ʒi ploolan na a pun, nawo bayok ʒi iko bti : ʒi uţup undoli na ʒi pme bti. ⁶ Na manjoonan, namēban bnuura uko wi nʒupanaŋ ʒi Yetu Krittū, bado kē uneej ʒi an aţoo aliint. ⁷ Hēnk, naankwaan nin uţen ulon, wi nawoon ʒi pyoonek Yetu Krittū Ajugun apēn awinana. ⁸ Ul akun kadolan namēban nalint te ubaaŋşaan nahilna nawo bañaan biki nin ŋaan awoon aankka uko uwuţaan uţup ʒi baka ʒi unuur wi akbiin. ⁹ Naşibaţi aji do uko bti wi ahoŋun, ul andatanan nawo ʒi ploolan na Abukul Yetu Krittū Ajugun.

Uko wi bpulad ʒi ptoof pi banfiyaarun

¹⁰ An bayiţ naan, dkooţan ʒi katim ki Ajugun Yetu *Krittū nawo bti ʒi uţup uloolan, bpulad baţan ʒi ptoofan, naţēpēn ʒēp natiinkar nawo na uşal uloolan na uţup uloolan. ¹¹ An bayiţ naan, uko unkaan kē nji kaţiini han uwo kē bañaan biki ufēt wi Kēlowe baţupēn aji bpulad bawo ʒi ptoofan. ¹² Dŋal kaji balon ʒi an baji baji : « Nji dwo na Pawulu, » alon kaji « Nji dwo na Apolot, » alon kaji « Nji dwo na Kefat* . Alon kak kaji « Nji dwo na Krittū. » ¹³ Naşal aji Krittū afaaşiiri i? Nji Pawulu i i bapaŋun ʒi krut pa an i? Kēme ʒi katim ki naan ki ki nayeeknuŋ batitmu i? ¹⁴ Dbeeb Naşibaţi ʒi uko wi nwoon mēmbattaar nin alon ʒi an bē mēntʒi Kriput na Gayut baka, ¹⁵ hēnk nin alon aankhil kaji nabattaar ʒi katim ki naan. ¹⁶ Yoow, dbaan aleş, dbattaar kak biki katoh ki Tefanat, aşe wo mēnkak aleş me mbattaar alon kak. ¹⁷ Krittū aanyilēn yil mbi bhattaar, ayilēn yil mbi nţup *Uţup Ulil Unuura. Aanyilēn pţup wa na nʒup ʒi mntit mi ŋaan najēn, pkeţ pi Krittū ʒi krut pawutna kawaan udooni.

Uşal unwoon untuŋa na manjoonan

¹⁸ Uţup wi pkeţ pi *Krittū ʒi krut uwo nyila pa banneemuŋ aşe wo pa nja nʒbuuruŋ mnħina mi Naşibaţi. ¹⁹ Hēnk, Naşibaţi aţiini ʒi *Ulibra wi nul aji : « *Dluŋ katok pntuŋa pi banwoon na nşal nntuŋa, katok mntit mi bantitun* ». ²⁰ In awoon na uşal untuŋa ba? In awoon name? In awoon nalil mntum i umundu wi nʒa wi? Naşibaţi adiiman kē uşal untuŋa wi mboş uwo nyila. ²¹ Naşibaţi na uşal untuŋa wi nul ado kē umundu uumme'a na uşal untuŋa wi wa. Ulila kē aţēpna ʒi uţup wi nʒkupun abuuran banfiyaarun, uţup mēntʒi uwo wo ji nyila ʒi kēş ki bañaan bajēn. ²² Bayuday baŋal kawin iko iŋonarēnaan kē banwoon baanwo bayuday bakla pwo na nşal nntuŋa, ²³ kē un nşē ʒup uko wi Krittū ampananiin. Bayuday baji uko mēntʒi uwo pkar Naşibaţi, kē banwoon baanwo bayuday baji uwo nyila. ²⁴ Kē ʒi bañaan

* 1:12 Kefat: Katim kalon ʒi Kefat kawo Piyeer. ✧ 1:19 Itayi 29.14.

biki Naşibaŋi adatuŋ, bayuday na banwoon baanwo bayuday, Krittü ajaan adiiman mn-hina na uşal untuŋa wi Naşibaŋi. ²⁵ Na manjoonan uko wi bajaan bado nyila ŋi Naşibaŋi upel nşal ntuŋa ŋi baŋaŋ bajën, kē pbiışna pi Naşibaŋi papel mn-hina mi baŋaŋ bajën.

²⁶ An bayiŋ naan, natenan jibi nabiin awo wi Naşibaŋi adu'anany: baŋaŋ biki bajakuŋ aji bawo na nşal ntuŋa baantum ŋi an, kē baŋaŋ banwoon na mn-hina baantum ŋi an kak, kē baŋaŋ baweek baantum ŋi an. ²⁷ Baŋaŋ biki bajakuŋ aji bawo bayila, Naşibaŋi adat dat baka kakowandënaan banwoon na nşal ntuŋa. Baŋaŋ biki bajakuŋ aji baanwo na mn-hina, Naşibaŋi adat baka kakowandënaan baŋaŋ banwoon na ma. ²⁸ Baŋaŋ bampoŋi, baŋaŋ biki babeehuŋ, ado baka ŋi baŋaŋ bawaan udooni, Naşibaŋi adat baka kadolna uko wi umundu uşaluŋ aji uka udooni uwaan udooni. ²⁹ Hënk nin alon aankhil kado kahomp ŋi kadun ki Naşibaŋi. ³⁰ Ul adoluŋ kē nawo ŋi ploolan na Yetu *Krittü, kē ul Krittü awoon ŋaŋ ankaŋ kē ŋme uşal untuŋa wi Naşibaŋi. Akaŋ kē ŋwo batool ŋi kēş ki Naşibaŋi, ayiman ŋi kadunul, ul abuuranuŋ nja ŋi pekadu. ³¹ Hënk di di upiitaniin ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « Woli ŋaŋ alon aŋal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adoluŋ. »*

2

Uşup wi Krittü ampananiin ŋi krut

¹ An bayiŋ naan, wi mbiin du an pŋupan iko yi Naşibaŋi imbiin amena mënkla la naji dwo ŋaŋ anlıluŋ mntow kēme ŋaŋ anwoon na kame. ² Dbaa ŋep ŋep aji mënktiiniyaan nin uko ulon umpaŋi na wi Yetu *Krittü, ul i bapaŋuŋ ŋi krut. ³ Dbi du an na pbiışna na blal, alënk akat kat. ⁴ Pjukan pi naan na nŋup ŋi nji kaŋupanaŋ ŋaanwo nŋup ŋilil ŋi name, mn-hina mi *Uhaaş wi Naşibaŋi manwinaniin hënk, ⁵ kadolna pfiyaar pi nan pawut kanaŋna ŋi uşal untuŋa wi ŋaŋ najën paşë panaŋna ŋi mn-hina mi Naşibaŋi.

Uşal untuŋa wi Naşibaŋi

⁶ Baŋaŋ banliintuŋ ŋi pfiyaar kakşa, nŋup baka nŋup ŋi uşal untuŋa, kē uşë wo uunwo wi umundu wi, wi başih biki wa, bandoon abi kaba ba. ⁷ Uko wi nŋktiiniyaanuŋ uwo uşal untuŋa wi Naşibaŋi wi baŋaŋ bawoon baamme, Naşibaŋi adoluŋ kē uwoo, wi awoon aando bi paş umundu, kadëmanaan nja. ⁸ Nin naşih alon ŋi umundu wi aamme uşal untuŋa mënt, woli bawo lah na wa, baankpaŋ Ajugun anwoon na mndëm. ⁹ Hënk di di upiitaniin ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji :

« Uko wi nin pkëş pawoon paanwini, uko wi nin kabaŋ kawoon kaantiinki,

uko wi nin uşal uwoon uunşali, wi wi Naşibaŋi ahankuŋ pa banŋaluluŋ. »*

¹⁰ Nja biki Naşibaŋi aŋëpnuŋ ŋi *Uhaaşul adiman uko mënt. Uhaaşul ujaŋ ujeehan iko bti kado ban du uşal wi nul unlownuŋ. ¹¹ In ameen uko unwoon ŋi uşal wi ŋaŋ najën bē mënt uhaaş unwoon ŋi a wa? Kē hënk kak di di nin ŋaŋ awoon aamme uko wi Naşibaŋi bē mënt *Uhaaşul wa. ¹² Uhaaş wi nŋeenkuŋ uunwo uhaaş wi umundu wi, uwo Uhaaş wi Naşibaŋi ŋhilna ŋme iko inuura yi aŋenuŋ nja. ¹³ Nënktiiniyaan uko mënt na nŋup ŋi nşal ntuŋa ŋi baŋaŋ bajën, nŋiiniyaan wa na nŋup ŋi Uhaaş wi Naşibaŋi ujukanuŋ nja, aŋup iko yi wa baŋaŋ banwoon na wa. ¹⁴ Kē ŋaŋ anwoon aanwo na Uhaaş wi Naşibaŋi aanji hinan pyeenk iko yi wa, ŋiki iji iwo wo ŋi nyila ŋi a. Aanhinan kame ya, ŋiki ŋaŋ aji me ya woli Uhaaş wi Naşibaŋi uwo ŋi a ŋaŋ. ¹⁵ ŋaŋ anwoon na Uhaaş wi Naşibaŋi aji me iko bti, kē bandukiin başë wo baanji bahil pme'a kadoo kahil kaŋup ŋi a. ¹⁶ Upiitana ŋi Ulibra wi Naşibaŋi aji : « In ameen uşal wi Ajugun kadoo kawul uŋ mëntan uşal? »* Kē nja nşë me uşal wi *Krittü.

3

ŋjom ŋi ptoof pi banfiyaaruŋ

¹ Kē an bayiŋ naan, mënŋiini na an ŋi baŋaŋ biki, banjaŋ baŋaş *Uhaaş wi Naşibaŋi, dŋiini na an ŋi baŋaŋ biki banjaŋ baŋaş iko yi nŋeef ŋi baka ŋaŋaluŋ. Nahum nwo bapoŋ bampoŋi ŋi uko wi pfiyaar *Krittü. ² Ukaŋ kē nwulan mntow kē nadaani, mënwanul pde pantamuŋ, naando bi hil pde pa. Te hënkun naando bi hilan pde pa, ³ ŋiki nahum nwo baŋaŋ bankŋaşuŋ iko yi nŋeef ŋi baka ŋaŋaluŋ. Woli bkujar na ŋjom pawo ŋi ptoofan, naanwo wi baŋaŋ bankŋaşuŋ iko yi nŋeef ŋi baka ŋaŋaluŋ ado iko yi baŋaŋ biki umundu bajaan bado i?

⁴ Woli alon aji : « Nji dwo na Pawulu, » kē alon kak aji : « Nji dwo na *Apolot, » naanwo wo bti baŋaŋ biki umundu i? ⁵ In awoon Apolot? Kē in awoon Pawulu? Nwo balem-par Naşibaŋi biki naŋëpnuŋ afiyaar ; andoli ŋi un Ajugun aŋu'uluŋ ulemp mënt. ⁶ Nji dtepiin bko, Apolot kē atulan ba, kē Naşibaŋi aŋaŋ anaŋan ba. ⁷ Hënk, antepiin na antulanuŋ baanwo nin uko ulon, Naşibaŋi anjaŋ anaŋan bko awoon uko ulon. ⁸ Antepiin na antulanuŋ bawo baloolan, kē andoli ŋi baka aŋë luŋ kayeenk baluk bi nul bankliŋuŋ na ulemp wi adoluŋ. ⁹ Nja nŋlemp lemp na Naşibaŋi, kē an naşë wo uŋeeh wi nul, nawo katoh ki awoon ŋi pnüw.

¹⁰ ŋi bnura bi Naşibaŋi awulun, ŋi naniw nanuura dŋëf itap yi katoh kē alon aŋë niw katoh. ŋaŋ andoli atenan bnura jibi akniwi ŋi itap yun duuŋ, ¹¹ Kē nin alon aŋë wo

* 1:31 Yeremiya 9.24.

* 2:9 Itayi 64.4.

* 2:16 Itayi 40.13.

aanhil kaŋu itap ilonŋ impaŋi bē mēntŋ inwoon da ya ; itap mēntŋ iwoon Yetu *Krittū. ¹² Ŋaaŋ ahił kaniw na uwooru, untaam, mnlak mnuura, imul, pjaagal. ¹³ Uko wi akjejaan pniwna, ulemp wi nul uluŋ kawinana ŋi unuor wi pwayēs. Unuor mēntŋ bdoor bado upēn uwinana, buŋ mēntŋ badiiinan ulemp wi ŋaaŋ andoli adooŋ. ¹⁴ Woli uko wi ani-wuŋ unat aliint, ayeenk katum ; ¹⁵ ušale yik, awaŋandēn kašē buura buur ji ŋaaŋ ambuuruŋ pyik.

¹⁶ Naamme kē nawo katoh ki Našibaŋi i, kē *uhaaš wi nul uwo ŋi an meet i? ¹⁷ Woli ŋaaŋ aloŋ atok katoh ki Našibaŋi, uŋ mēntan Našibaŋi atoka. Katoh ki Našibaŋi kayimani, katoh mēntŋ kawoon an.

¹⁸ Nin ŋaaŋ awutan kaguur uleeful! Woli ŋaaŋ aloŋ ŋi an ašal aji awo na ušal untuŋa wi umundu wi, akakan nayila ahilna akak ŋaaŋ anwoon na ušal untuŋa na manjoonan. ¹⁹ Ušal untuŋa wi umundu wi uwo nyila ŋi kēš ki Našibaŋi. Hēnk di upiitaniin ŋi Ulibra wi Našibaŋi aji : « *Aji mob banjakun aji bawo na nšal ntuŋa ŋi kaguuru ki baka.* »* ²⁰ Ukak apiitana aji : « *Ajugun ame nšal ni baŋaaŋ bantunja, ame kē nawaan udooni.* »* ²¹ Ukaan kē ŋaaŋ aanwo kado kahompna baŋaaŋ bajēn ; an nakaan iko bti na baŋaaŋ bti : ²² uwole Pawulu, uwole Apolot, kēme Kefat*, uwole umundu, uwole ubida, kēme pkeŋ, kēme uko wi nta na wi faan, an nakaan iko bti na baŋaaŋ bti. ²³ Te an Krittū aka'anaj, kē Krittū ul, Našibaŋi aka'ulun.

4

Balempar Krittū

¹ Kē un, nawo kajejun keeri ji balempar *Krittū, baŋaaŋ banwoon bamali biki Našibaŋi aŋuun pdiiman baŋaaŋ iko yi nul immeniin. ² Namali awo kado kalempar ajugul na uhaaš ujint. ³ Kē nji nšē wo mēntŋ aten me nawayēšaan kēme uruha wi baŋaaŋ bajēn uwayēšaan, mēnka kak na pwayēs uleef naan. ⁴ Uhaaš wi naan uunjakēn aji djubani kē nšē wo kaka mēnji dwo natool ; Ajugun akwayēšaanuŋ kaŋup. ⁵ Ukaan kē naanwo i kaŋaran pwayēs ; nayoonkan unuor wi Ajugun akbiin. Ul akluŋ kado iko immeniin yi bdēm ipēn iwinana, kadiiinan iko inwoon ŋi nšal ni baŋaaŋ. Wal mēntŋ Našibaŋi adēman ŋaaŋ andoli kaliŋan na ulemp wi adolon.

⁶ An bayit naan nakaan kē nŋēpna ŋi uko wi Apolot na wi naan nahilna najukna ŋi un pwut kado umpaŋi na uko wi bapiitun. Hēnk, nin aloŋ ŋi an awutna kado kahomp kaji awo na imoŋ kēme na undu. ⁷ Iwi, in adoliin kē ipel bandukiin ba? We wi ikaan, bē iinyeenk yeenk wa ba? Kē wi iyeenkunŋ wa,

we uwoon pdo kahomp kawo ji baantenu ŋen wa ba?

⁸ Našal aji nado bi kaka uko wi nanumiin bti i? Našal aji nado bi wo wo bayok i? Kē nakak baših adukun kaŋeŋ i? Na manjoonan, dŋehan nakak baših, ŋhilna nših na an. ⁹ Našibaŋi awo wo ji aŋu un nwoonŋ banjaŋan du kaŋeŋ ji baŋaaŋ banjubanuŋ ataŋ na pkeŋ. Nkak bten bi umundu bti : nwanjut na baŋaaŋ bajēn. ¹⁰ *Krittū akaan kē nwo bayila, kē an našē šal aji Krittū akaan kē naji naji nawo na ušal untuŋa. Un nbišnaa, kē an našē wo na mnhina. Badēmanan kē un bašē walanun. ¹¹ Te nta, nwo na ubon, udaan kē utiun, nwo byiŋu, nwo ŋi mnhaŋ, nwaan dko dfēŋ, nwo ŋi pŋaaŋ na dko, ¹² nwoor ŋi ulemp wi iŋen yi nun. Woli ŋaaŋ akarun, nji nŋehandēra bnuura ; ahajanun le, nmiir ; ¹³ woli ŋaaŋ aŋup buŋaan ŋi un, nji nŋup bnuura ŋi a. Te nta nwo uko unwuŋun ŋi mboš awo uko wi baŋaaŋ bti bagatuŋ.

¹⁴ Mēmpiitan piit hēnk nakownaana, dpiitan piit ji babuk naan biki nŋaluŋ maakan nahilna name. ¹⁵ Woli nado ka baŋaaŋ iŋeen week nyaas iŋeen week (10000) bankjukanananŋ bgh bi *Krittū nakaha ašinan aloolan ; nakak babuk naan ŋi Yetu Krittū wi nŋupanaj *Uŋup Ulil Unuura. ¹⁶ Dkooŋan keeri, nadoonaan nado kado ji nji. ¹⁷ Uko waŋ ukaan kē nyil du an Timote anwoon abuk naan ŋi Ajugun i nŋaluŋ maakan kē abot amēbanaan, aluŋ kaŋeŋan mnwo mi naan wi nwoon ŋi ploolan na Krittū Yetu mantaanun na uko wi njaan kajukan banfiyaaruŋ bti ŋi dko bti.

¹⁸ Balon badeen iŋaŋan awo ŋi phomp ašal aji mēnkak du an. ¹⁹ Kē nšē bi du an uunkjon woli ulil Ajugun katen bahomp mēntŋ. Woli dlun aban, mēnkten nŋup ni baka ŋaŋ, dten me baka mnhina na manjoonan. ²⁰ *Pših pi Našibaŋi paanwo ŋi nŋup ŋaŋ, pawo ŋi mnhina. ²¹ We wi nahokanuŋ keeri? Naŋal mbi du an na pmul kēme mbi du an na unal na pjoob bkow?

5

Mnwo mwuŋaan ŋi pntuk pi banfiyaaruŋ

¹ Na manjoonan, baji baŋiiniyaan mnwo mnwuŋaan ŋi ptoof pi naan, mnwo mnwuŋaan mandoon awo maanwo du banwoonŋ baanfiyaar Našibaŋi : ŋiint aloŋ adoo ya apiint na ahar ašin. ² Kē našē homp, nawo lah kawo ji baŋaaŋ banwoon na puum kado ŋiint mēntŋ apēn ŋi ptoofan. ³ Nji kē nšē wo mēnwo da na an, uhaaš wi naan kē ušē wo da, ddo bi wayēs wayēs ŋiint adolon uko mēntŋ ji ŋaaŋ anwoon da, amaar. ⁴ Ddo uko mēntŋ ŋi katim ki Yetu Ajugun. Aa, wal wi nakluŋ kayit, nšē wo ŋi ptoofan na uhaaš, mnhina

mi Yetu Ajugun manwo da na nja, ⁵ naşë nawutar ñiint nawuŋaan mënŋ *Fatana, uleef wi nul utoknaana. Hënk uhaaş wi nul uşë uluŋ ubuur ŋi unuwr wi Ajugun akwayeşun bañaan.

⁶ Naanwo i kado kahomp nin! Naamme kè uko untiinku utajanaan pşon ujaan unaŋan pşon ptum i? ⁷ Napënaan uko utaa-janaani pşon ujon, nakakna pşon phalu, bañaan bajinŋ ŋi kës ki Naşibaŋi. Nado bi wo wo bajinŋ. *Krittü anwoonŋ unkaneel wi *Ufettu wi Mbuur awul kaŋuŋul pa nja. ⁸ Nawulën keeri ŋdo ufettu, ŋwut kawo na mnŋot na ipekadu ŋi ipoom inwoonŋ na uko utaa-janaani pşon ujon, ŋwo bañaan bajinŋ ŋi kës ki Naşibaŋi, banjaan baŋup manjoonan, banwoonŋ ŋi pşon phalu.

⁹ ŋi kakaarta kalonŋ ki mpiitananŋ djakan aji nalow bañaan banwoonŋ ŋi pjuban pi piinŋ. ¹⁰ Wi njakuŋ hanŋ, mënŋ bajuban ŋi piinŋ bti biki nji kaŋiiniyaanunŋ, kème bañeebar iko, kème baguuru, kème banjaan badëman ŋntonŋ. Woli hënk di njakuŋ lah, napën ŋi umundu! ¹¹ Uko wi nŋaluŋ lah kaŋupan uwo nawut kanaakiir na ñaan anjakuŋ aji awo i *Krittü aşë wo ŋi pjuban pi piinŋ kème añeebar iko, kème adëman ŋntonŋ, aku-utar, akuj, kème awo naguuru. Naando wo wo kaŋok pde na ñaan mënŋ. ¹² Nji dkaan na pwayëş bañaan banwoonŋ baanwo biki Krittü i? Nin! Mënŋ banwoonŋ biki Krittü biki ŋwoonŋ i kawayëş i? ¹³ Naşibaŋi ak-luŋ kawayëş banwoonŋ baanwo biki Krittü. Nadolan jibi *Ulibra wi Naşibaŋi utu'ananŋ pdo : « *Napënaan ñaanŋ naŋot ŋi ptoofan.* »*

6

Pŋom na uruha ŋi ptoof pi banfiyaaruŋ

¹ Woli alonŋ ŋi an aka uhok na ayiŋul ŋi *Krittü, hum di di ajaanŋ aŋoom kaŋooŋa pwayëş du banwoonŋ baamme uko unwoonŋ utool ŋi kadun ki Naşibaŋi, kawo aanji ñooŋa du banwoonŋ biki Naşibaŋi bawayëş? ² Naamme kè bañaanŋ biki Naşibaŋi bakluŋ kawayëş umundu i? Kè woli nawoonŋ i kawayëş umundu, nabişna pwayëş iko impoŋi i? ³ Naamme kè ŋluŋ kawayëş ŋwanjuŋ i? Kè hum di di ŋwoonŋ ŋñhil kawayëş iko yi umundu wi ba? ⁴ An kè naşë ji naka uhok ŋi iko yi umundu wi kaşë ya du bañaanŋ biki banfiyaaruŋ *Krittü baŋuunŋ bawayëş bawaaŋ udooni. ⁵ Djiini hënk nakownaana. Naanwo na ñaanŋ alonŋ ŋi an anwoonŋ na uşal untuŋa anhiluŋ kawayëş uhok ŋi ptoofan i? ⁶ Kè naşë ji nado anfiyaaruŋ Krittü aya na ayiŋul ŋi Krittü uruha, kabaa beeh kaŋooŋa du kadun ki banwoonŋ banfiyaari.

⁷ Na manjoonan pdo kado uruha ŋi ptoofan pado bi diiman diiman kè najoti. We ukaanŋ

kè naamba aşë ŋep adinan badolan buŋaan ba? We ukaanŋ kè naankwut bakiijan ba? ⁸ Kè naşë ji nabaa ŋep ŋep kado buŋaan, kakiiŋ bandukiinŋ, kadoo do hanŋ na bayiŋan ŋi *Krittü. ⁹ Naamme kè banjaanŋ bado buŋaan baankluŋ kawo du *Pşih pi Naşibaŋi i? Natiinkan bnuura : bañaanŋ banjaanŋ bajuban pjuban pi piinŋ, banjaanŋ badëman ŋntonŋ, baŋupan, banjaanŋ bapiinŋ na biinŋ ŋi baka, kème baat ŋi baka, ¹⁰ bakiinŋ, bajaanŋ bañeebar iko, bakuj, bakuutar na baguuru baankwo du Pşih pi Naşibaŋi. ¹¹ Kè hënk di balonŋ ŋi an babinŋ awo. Kè Naşibaŋi i nja aşë ŋepna ŋi Yetu Krittü Ajugun na *Uhaaş wi nul aŋow ipekadu yi nan, kè nakak ayiman, adolan kè nawo batool ŋi kës ki nul.

Pmëban uleef ji dko di *Uhaaş wi Naşibaŋi ufëŋuŋ

¹² Balonŋ baji baji : « Nji, dhinan kado iko bti, » kè iko bti işë wo iinnuura pa ñaanŋ. Aa, dhinan kado iko bti, kè nşë wo mënkdinan uko ulonŋ udo kaŋonŋ. ¹³ Balonŋ ŋi an baji baji : « Uko ude uwo wi kayinŋ, kè kayinŋ kawo ki uko ude, » kè Naşibaŋi aşë luŋ kaba na yul bti. Kè uleef uşë wo uunwo wo pdo kabubanaan pjuban pi piinŋ, uwo wi Ajugun, ul amëbanuŋ wa. ¹⁴ Kè Naşibaŋi, annaŋanuŋ Ajugun ŋi pkeŋ, akak aluŋ kanaŋan nja ŋi pa na mnhina mi nul. ¹⁵ Naamme kè uleef wi nan uwo kafah kalonŋ ki uleef wi *Krittü i? Djeŋ keeri uleef wi Krittü kado uleef wi naŋuunk i? ¹⁶ Naamme kè ñaanŋ anyaanŋ anaakiir na ñaaŋ naŋuunk aji kak kawo ñaanŋ aloolan na a i? Na manjoonan upiitana aji ŋi Ulibra wi Naşibaŋi : « *Bukal batëb bakak ñaanŋ aloolan.* »* ¹⁷ Kè hënk kak di di ñaanŋ annakiirunŋ na Ajugun, ajaanŋ akak uhaaş uloolan na a.

¹⁸ Nadoon kaŋi keeri pjuban pi piinŋ, Pekadu dlonŋ dmpaŋi di ñaanŋ adolonŋ dawo du uleef bdiŋ, kè anşaanŋ ajuban pjuban pi piinŋ aji juban uleeful. ¹⁹ Naamme me kè uleef wi nan uwoonŋ dko dyimanaan di *Uhaaş wi Naşibaŋi ufëŋuŋ i? Uwo ŋi an, Naşibaŋi awulananŋ wa. Mënŋ an keeri nakaanŋ uleefan. ²⁰ Naşibaŋi anugan nug ŋi preeş pweek. Nadoon kadëmana keeri na uleefan mënŋ.

7

Bniim

¹ Hënkunŋ, dbi ŋi uko wi nabiinŋ aheparaan aji me unuura ñiint aŋo bë aankwo na ñaaŋ. ² Uko wi njakuŋ wi : jibi nameeŋ kè ñaanŋ ahinan kajot ŋi pjuban pi piinŋ, dşal aji ñiint andoli aji wo kawo na aharul, ñaaŋ andoli kak awo na ayinul. ³ Ñiint adoon kado uko wi awoonŋ i kado kado na aharul, ñaaŋ kak ado wi awoonŋ kado. ⁴ Mënŋ ñaaŋ akaanŋ uleeful, ayinul a ; kè hënk kak di di

ñiint̃ awooñ aanka uleeful, aharul akaañ wa. ⁵ Nawutan keeri kaneenand̃er ñleefan b̃e naañto ʔo awat ʔi ploolan kalowiir̃ ñwal ñloñ, kahilna kawo ʔi p̃ñehan Naşibaʔi. Woli nabaa, naş̃e kak, kaʔi *Fatana abi ado na pguuran ʔiki naañji nahil pm̃eban ñleefan.

⁶ Uko wi ñʔupuñ wi, m̃enjakan aji uwooñ uko wi pdo kado, dji nahil kado wa. ⁷ K̃e nş̃e hokan bañaañ b̃ti bawo ji ñji, bawut kaniim̃. K̃e ñaañ andoli aş̃e ji yeenkna du Naşibaʔi uʔen umbaañ kabi wo wo wi nul, aloñ aji yeenk wi b̃niim̃, undu kayeenk wi pduka nayot̃.

⁸ K̃e nş̃e ji na biint̃ na baat̃ banwooñ baanwo ʔi b̃niim̃, k̃e unuura baduka hañ ji ñji. ⁹ Baş̃ale wo baanhil pm̃eban ñleef̃ ñi baka, bawo kawo ʔi b̃niim̃. Uhokan ñaañ awo ʔi b̃niim̃ k̃e di pkeʔ na uyen.

¹⁰ K̃e banş̃aañ awo ʔi b̃niim̃, uko wi ñʔupuñ baka pdo wi, dbaa ji ñji, uko wi Ajugun aʔuñ pdo wii wi : ñaat̃ annimiiñ aanwo kagar na ayinul. ¹¹ K̃e woli agar na a, awo kaduka h̃enk̃ k̃eme kakak katiinkar na a. K̃e h̃enk̃ kak di di ñiint̃ awooñ aanwo kagar na aharul.

¹² K̃e nş̃e ñal kaʔupan kak uko uloñ, ñji ʔi uleef naañ djakuñ, m̃ent̃ Ajugun a : ñiint̃ anfiyaaruñ *Krittu awole na ñaat̃ k̃e awo anwooñ aanfiyaara, k̃e ñaat̃ adinan pwo ʔi b̃niim̃, aanwo kagar na a. ¹³ K̃e ñaat̃ anfiyaaruñ Krittu awole na ñiint̃ anwooñ aanfiyaara, k̃e adinan pwo na a, aanwo kagar na a. ¹⁴ Ñiint̃ anwooñ aanfiyaari, aharul m̃ent̃ aji dola akak najint̃ ʔi k̃eş̃ ki Naşibaʔi, k̃e ñaat̃ anwooñ aanfiyaari, ayinul m̃ent̃ aji dola akak najint̃. Woli m̃ent̃ h̃enk̃ da lah, babukan kawo baʔop ʔi k̃eş̃ ki Naşibaʔi, k̃e jibi uwooñ h̃enk̃, bawo bajint̃. ¹⁵ K̃e woli anwooñ aanfiyaar Krittu añał pgar, agaran ; ñiint̃ k̃eme ñaat̃ anfiyaaruñ aanwo katanana wal m̃ent̃. Na manjoonañ Naşibaʔi adu'an nawo ʔi mnjeeh. ¹⁶ Iwi ñaat̃, imehaara me iluñ kabuuran ayinu i? K̃e iwi ñiint̃ imehaara me iluñ kabuuran aharu i?

Pwo jibi Naşibaʔi ajakuñ ñwo

¹⁷ Woli m̃ent̃ uko wi ñʔiiniyaanuñ h̃enkuñ wa, ñaañ andoli awo kawo jibi Ajugun aʔenuluñ k̃e awoo, jibi abiiñ awo wi Naşibaʔi adu'uluñ. Uko m̃ent̃ wii wi ñʔakuñ na banfiyaaruñ b̃ti bado kaʔaş̃. ¹⁸ Woli ñaañ aloñ ʔi wal wi adu'aniiñ awala kat̃emp̃, adukiiñ hañ. Woli aanwala kat̃emp̃ wal wi adu'aniiñ, awutan kado bawalana kat̃emp̃. ¹⁹ Pwala kat̃emp̃ paanwo nin uko uloñ, k̃e pwo iinwala kat̃emp̃ paanwo nin uko uloñ ; uko unkaañ udooni, uwo p̃taş̃ iko yi Naşibaʔi aʔuñ pdo kado. ²⁰ Aa, ñaañ andoli adukiiñ jibi abiiñ awo wal wi Naşibaʔi adu'uluñ. ²¹ Woli iwo najuuk ʔi ulemp wal wi idu'aniiñ, k̃too kaʔaaf uko uloñ. K̃e woli ihil kabuur, buuran. ²² Na manjoonañ,

ñaañ i bakjuukñt̃enuñ ʔi ulemp wi Ajugun adu'uluñ, awo najeeh ʔi k̃eş̃ ki Ajugun, k̃e ñaañ anwooñ najeeh wi adu'aniiñ awo najuuk ʔi ulemp i *Krittu. ²³ Naşibaʔi anugan nug ʔi preeş̃ pweek, nawutan keeri kakak bajuuk ʔi ulemp biki bañaañ baj̃en. ²⁴ An bayit̃ naañ, dkak aʔupan : andoli ʔi an adukiiñ ʔi kadun ki Naşibaʔi jibi abiiñ awo wal wi adu'aniiñ.

ʔi uko wi bañaañ banwooñ baando bi wo ʔi b̃niim̃

²⁵ ʔi uko wi bañaañ banwooñ baando bi wo ʔi b̃niim̃, Ajugun aant̃up̃eñ uko wi p̃tu'an nado kado, k̃e nş̃e wulan uş̃al naañ. Naşibaʔi awuluñ m̃ñaga mi nul, ukaañ k̃e nawo katiink̃eñ. ²⁶ Jibi umundu utokiiñ h̃enkuñ uko wi nş̃aluñ aji unuura uwo ñaañ andoli aduka jibi awooñ. ²⁷ Woli iniimi, wutan kala pgar na ñaat̃. Woli iiniimi, wutan kado kala b̃niim̃. ²⁸ K̃e iş̃ale aniim̃, iinjubani ; woli neegani aniimaa, aanjubani ; k̃e bañaañ bannimiiñ baş̃e luñ kahaj, ukaañ k̃e ññal kalowanana mñhaj m̃ent̃.

²⁹ An bayit̃ naañ, uko wi ññaluñ kajakan wii wi : uba umundu uñogi. H̃enkuñ banwooñ na baat̃ bawooñ ji baanwo na baka, ³⁰ bankwooniiñ bawooñ ji baankwooni wooni, banwooñ ʔi m̃linalan bawooñ ji baanlilan lilan, banknuguñ bawooñ ji baanka ka, ³¹ banwooñ ʔi iko yi umundu wi badooñ ji banwooñ baanwo ʔi ya. Umundu jibi uwooñ h̃enk̃ uba h̃enkuñ.

³² K̃e nş̃e ñal nawut kawo ʔi manʔaaf. Ñaañ anwooñ aanniimi aji ʔaaf iko yi Ajugun, aji ş̃al jibi akliluli. ³³ K̃e anniimuñ aş̃e ʔi ʔaaf iko yi umundu, aji ş̃al jibi aklili aharul, ³⁴ wal m̃ent̃ aji wo na nş̃al ñt̃eb. K̃e h̃enk̃ kak di di ñaat̃ anwooñ aanniimaa, na ñaat̃ anwooñ aando bi me ñiint̃ bajaañ baʔaaf iko yi Ajugun, kahilna kawo ʔi k̃eş̃ nul bajint̃ ʔi uleef na ʔi uhaaş̃. K̃e anniimiiñ aş̃e ʔi ş̃al iko yi umundu, aji ş̃al jibi aklili ayinul. ³⁵ D̃ʔup uko m̃ent̃ pa bnuura bi nan ; m̃eñal ñal p̃tu'an pkuñ pi nawooñ naanhinani. D̃ñal nado uko unwooñ unuurnaaniiñ naş̃e nam̃eban ʔi Ajugun naliint̃, naliñ ʔi ul ʔañ.

³⁶ H̃enkuñ, woli ñiint̃ ajok̃ ñaat̃, aş̃e win k̃e aanhil pm̃eban uleeful, k̃e ñaat̃ ak̃eş̃ b̃niim̃, aniimaa, m̃ent̃ pekadu da. ³⁷ B̃e woli ñiint̃ aş̃aluñ bnuura du uhaaş̃ul meeʔ, nin aloñ aanwuuka wuuk, k̃e uwo uko wi añałuñ, k̃e aji ayukana, aankpiint̃ na a, aankniimaa, uñ m̃ent̃an ado bnuura. ³⁸ H̃enk̃, ñaañ anniimuñ ñaat̃ i ajokuñ ado bnuura, k̃e anş̃aañ awo aaniimi aş̃e do bnuura kak apel. ³⁹ Ñaat̃ aji wo kawo na ayinul ñwal b̃ti wi awooñ najeb, k̃e woli ayinul abi akeʔ ahina kaniimar na ñaañ i añałuñ, bubara awo i Ajugun. ⁴⁰ K̃e nş̃e ş̃al aji woli aduka jibi awooñ, anuurañ d̃eñ kapel. Nji kak dş̃al aji dwo na *Uhaaş̃ wi Naşibaʔi.

8

Ti uko wi pde uyemaŋ wi mngur

¹ Hēnkun, dbi ɓi uko wi uyemaŋ wi mngur. Nme kē nja bti ŋwo na kame ɓi uko mēnt. Kē kame kašē ji kado ŋaan adeen iganan kahomp, uŋal kē ušē ji udo baŋaaj baya kadun. ² Woli ŋaan aŋal aji ame uko ulon, aando bi me jibi awoon i kame. ³ Kē ŋaan aŋale ŋal Naŋibaŋi, uŋ mēntan Naŋibaŋi aji me a.

⁴ Ti uko wi pde uyemaŋ wi mngur keeri, ŋme kē iko yi baŋaaj bajaaj badēman kawo wo ji iwo Naŋibaŋi iinwo nin uko ulon ɓi umundu, kē Naŋibaŋi awoha aloolan. ⁵ Na manjoonan udo ka iko itum du baŋi na ɓi mboŋ yi baŋaaj bajaaj badu Naŋibaŋi na Ajugun, ⁶ kē nja nšē fiyaar kē Naŋibaŋi awoha aloolan, Aŋin nja a ; iko bti iwoona du a, kē ul akaaŋ kē ŋka ubida. Kē Ajugun aloolan awohaŋ, Yetu *Krittu a, iko bti iŋēpna ɓi a, kē nja ŋkak aŋēpna ɓi a aka ubida.

⁷ Kē mēnt baŋaaj bti baŋaaj ame uko mēnt. Banfiyaarun balon banŋaalun ɓi pde man iko ilon yi bajaaj badu Naŋibaŋi mēnt baji bade nyemaŋ mēnt kašē ɓi uŋal te hēnkun kē bawo ɓi bteŋan. Hēnk, uŋal wi baka unwoon uunliinti ušē kak kaŋop. ⁸ Mēnt uko ude ukdolon nja ŋhil ŋnaŋ ɓi kadun ki Naŋibaŋi : woli ŋēndee, ŋēnkwaan nin uko ulon ; woli ŋdee, ŋēnkka nin uko ulon. ⁹ Naŋafaraan kakša uko wi badinananaŋ pdo wi nawoon banfiyaarun udo bayitan ɓi *Krittu mēnt biki ŋŋal ŋawoon ŋaanliinti bapun. ¹⁰ Woli ide du kadun ki iko yi bajaaj badēman kadu Naŋibaŋi, iwi immeer kē ihil pdo wa, kē anfiyaarun Krittu alon i uŋal uwoon uunliinti awinu, iinŋal aji itēŋtēna ado kade nyemaŋ ŋi mngur i? ¹¹ Hēnk, ido na kame ki nu kē anwoon aanliint uŋal kē aneemi, ayiŋ mēnt i Krittu akeŋarun. ¹² Wal wi najubanun han bayitan ɓi Krittu, atok ŋŋal ŋi baka ŋanwoon ŋaanliinti, najuban juban Krittu. ¹³ Ukaaŋ kē woli uko ude ulon ukaki kado ayiŋ naan ajot, kahokan pwut kade wa kawutna kado ajot.

9

Uko wi nanjaŋan awoon i kado

¹ Jēm badinananaŋ pdo iko bti i? Mēnwō *nanjaŋan i? Mēnwōn Yetu Ajugun i? Mēnt ŋi dteŋanaŋ ɓi bgah bi Ajugun i? ² Woli mēnwō nanjaŋan ɓi kēŋ ki balon, dwo kawo a ɓi kēŋ ki nan ; na manjoonan an najaaj nadiiman kē ŋi dwo nanjaŋan wi nawoon baloolan na Ajugun.

³ Uko wi ŋi kateemun banklaŋun wii wi : ⁴ ŋēnka na pka uko ude na udaan ɓi ulemp wi pɓup *Uŋup Ulil Unuura i? ⁵ ŋēnka na pjeŋ ayiŋun ɓi *Krittu awo aharun jibi banjaŋan

bandukiin na babak aŋin Ajugun na Kefat* i? ⁶ ŋji na Barnabat taŋ ŋwoon kado kak ulemp wi iŋen yi nun kadeena i? ⁷ Nabi tiinka kē baji nangoli akulukun uko wi akdeen i? In ajaan ado uŋeeh kašē wo aanji deena wa? In ajaan ado batani kašē wo iinji kdaan mntow mi batani mēnt ba?

⁸ Dteŋiinaan iko yi baŋaaj bajēn bajaaj bado nahilna nayikrēn, kē *Bgah bi Moyit bakak aŋiinaan uko mēnt kak. ⁹ Na manjoonan, upiitana ɓi Bgah bi Moyit aji : « *Inwo kaneenan uwit unklempariin pfeer wal wi kakit kabanun.* »* Naŋibaŋi aji taaf ŋgit i? ¹⁰ Mēnt nja ŋkaaŋ kē aŋiini han i? Aa, nja ŋkaaŋ kē uko mēnt upiitana. ŋaan anjaarun na ankitun baji bahaŋ kē balun kayeenk kafah ki baka ɓi uko wi bakitun. ¹¹ Kē un ŋtepiin iko inuura inwoonun du Naŋibaŋi ɓi an, naŋal aji ŋēnwō i pyeenk du an kapelan iko inuura yi umundu wi yi ŋnumiin i? ¹² Woli baŋaaj balon bampaŋi bayeenk iko mēnt ɓi an, un ŋēnwō i kaŋēp tēp kayeenk ya kapelan i?

Kē ŋšē wo ŋēnto aten uko mēnt, ŋbaa tēp tēp amiir iko bti kawutna kaneenan *Uŋup Ulil Unuura wi *Krittu uya kadun. ¹³ Naamme kē baŋaaj banjaaj balemp du *Kath Kawee ki Naŋibaŋi baka na pdeena da i? Aa, bankteŋanun du *umeeŋa wi mngur baka na pyeenk ɓi iko inŋejanun da. ¹⁴ Kē hēnk kak di di Ajugun ajakun na banktupun Uŋup Ulil Unuura aji bawo kadeena pdo kaŋup uŋup mēnt.

¹⁵ Kē ŋji ɓi uleef naan nšē wo mēnhepar iko mēnt bti. Mēnkpiit piit kayeenkna iko mēnt; na manjoonan, dhokan kakeŋ! Uko wi ŋji kanahnun, nin ŋaan aanktok wa. ¹⁶ Mēnwō kado kahomp kaji dtup *Uŋup Ulil Unuura, uwo uko wi Naŋibaŋi aŋu'ēnuŋ pdo. Woli mēntun wa, kawuŋen. ¹⁷ Woli uwo lah uko wi ŋji ɓi uleef naan njakun aji ddo, kaka baluk ; kē ušē wo uunwo han, Naŋibaŋi aŋu'ēnuŋ pdo wa. ¹⁸ Kē we uwoon baluk naan keeri? Uwoon ndo kaŋup Uŋup Ulil Unuura wi ŋji kaŋupun, kawo mēnklempeŋaana wa.

¹⁹ Nin alon aanhil kaŋu'ēn pdo uko ulon, kē ŋšē ŋal ŋal kalempar baŋaaj bti, kahilna kaŋij baŋaaj baŋum maakan ɓi pfiyaar *Krittu. ²⁰ Woli dwo ɓi ptoof pi bayuday, dji kawo ji nayuday, kahilna kaŋij baka ɓi pfiyaar Krittu. Woli dwo ɓi ptoof pi banktaŋun Bgah bi Moyit, dji kawo ji ŋaan anktaŋun ba kahilna kak kado baka bafiyaar Krittu, ŋji ndoon awo mēnka na ptaŋ ba. ²¹ Woli dwo ɓi ptoof pi banwoon baanktaŋ Bgah bi Moyit, dji kawo ji ŋaan anwoon aanktaŋ ba kahilna kado baka bafiyaar. Kē ŋšē wo mēnwō ŋaan anwoon aanji taŋ bgah bi Naŋibaŋi, wi njaan kaŋaŋ bgah bi *Krittu. ²² Woli dwo ɓi ptoof pi banwoon baanliint ɓi pfiyaar, dwo ji banwoon baanliint ɓi pa.

* 9:5 Kefat: Katim kalon ki Kefat kawo Piyeer. ✧ 9:9 Pleŋan 25.4.

Dwo iko bti pa bañaan bti, kahilna kado jibi nhilanuñ, Krittü ahilna abuuran baloñ. ²³ *Uṭup Ulil Unuura ukaañ kē ndo iko mēnt bti, kahilna kayeenk iko yi uhoñuñ.

²⁴ Naamme kē ṭi pṭi, batum baji baṭi, aloolan kaşē jot bandukiñ kadun kayeenk katum i? Nañin keeri nahilna nayeenk katum. ²⁵ Bampētar baji bawut iko bti kahilna kabomandēr. Kē başē ji bado hañ kahilna kayeenk katum. Kē katum mēnt kaşē ji kaba. Nja kē nşē ji ṇdo hañ kahilna kayeenk katum kanwoon kaankba. ²⁶ Ukaañ kē mēmbubara aṭi, mēñji kabubara kagutan, dji kabi taman taman. ²⁷ Dji kamiir iko itum, kaṭijan uleef, kaṭi pṭup bañaan *Uṭup Ulil Unuura kaşē kawo mēnkyeenk katum ki uhoñuñ.

10

Uko undoluñ bañaan biki *Itrayel du pndiış

¹ An bayit naan, ṇṇal naleş uko umbiñ ado bateem nja. Wi bapēnnuñ uatak wi *Ejptu na *Moyit bawo bti ṭi kanfēluñ uṭeēh, amuur *bdēk bjeenkalo. ² Uwo wo ji bukal bti babattaar ṭi kanfēluñ na bdēk kawoona baloolan na Moyit. ³ Bukal bti bade pde pi Naşibaṭi awuluñ, ⁴ adaan meel mi Naşibaṭi adoluñ kē mampēnna ṭi plaak, kē plaak mēnt pawoon *Krittü. ⁵ Kē batum maakan ṭi baka başē bi wo baanlil Naşibaṭi, ukaañ kē baket kē muum manratat du *pndiış.

⁶ Iko yañ, yi bateen nja badoluñ, idiiman nja kē ṇwo i kawut kañal pdo iko iwuṭaan ji baka. ⁷ Nawutan kado kadēman iko yi bajaan badu Naşibaṭi ji baloñ ṭi baka. Hēnk di di upiitaniñ ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji : « *Bañaan baṭo ade, adaan aşē naṭa unoh* ». ⁸ Nawulēn ṇwut pjuban pi piññ ṭi baloñ ṭi baka, pul pakaan kē bañaan ṭe iñeen itēb na ṇwajant, ṇyaaş iñeen-week ṇyaaş iñeen-week (23 000) baket ṭi unuur uloolan. ⁹ Nawulēn ṇwut kado kadak *Krittü jibi baloñ ṭi baka babiñ adak Naşibaṭi, uko mēnt ukaañ kē ṇpula ṇafin baka. ¹⁰ Nawutan kado kañur ṇuran jibi baloñ ṭi baka babiñ ado, uko mēnt ukaañ kē uwanjuñ unjaan ufin uba na baka. ¹¹ Nja ṇñfoguñ ṭi uba umundu, iko mēntan yuñ bti, yi bateem nja badoluñ, iwo wo ṇhilna ṇten ṭi ya abot apiitana ṇhilna ṇlipara. ¹² Hēnk keeri woli ṇñañ aşal aji anaṭi, alipariñ kajot. ¹³ Mnhañ mi nahajan, baloñ bahaj ma. Kē Naşibaṭi aşē luñ kado uko wi ajakuñ, aankdinan iko mēnt iwuukan nado buṭaan bi nawoon naankhilan pbuur. Woli iko mēnt iwuukan nado buṭaan aji dolan nabuur kakuñ kaṭijan kaliñt.

Pwut kadēman iko yi bajaan badu Naşibaṭi

* 10:1 Natanen ṭi Ppēn 13.21-22. * 10:7 Ppēn 32.6. * 10:8 Natanen ṭi Mnñēn 25.1-18. * 10:9 Natanen ṭi Mnñēn 21.5,6. * 10:26 Kañaam 24.1; 50.12; 89.12; Pleşan 10.14.

¹⁴ Ukaañ keeri kē nji na an biki ṇṇaluñ maakan nalowan iko yi bajaan bado Naşibaṭi. ¹⁵ Nawo bañaan bankaañ ṇşal, ukaañ kē ṇṇal nañiink bnuur uko wi nji kaṭupanañ. ¹⁶ Naşalan pñkalame pandaannuñ ṭi kañah kabaañşaan ki *Krittü pankaañ kē nji ṇbeeb Naşibaṭi : woli ṇṇdaan ṭi pa, ṇṇenji ṇwo ṭi ploolan na Krittü ṭi pñak pi atuluñ i? Hēnk kak, kapoom ki ṇjaañ ṇpiṭeş kaanwo pwo baloolan na Krittü ṭi uleef wi nul wi awuluñ i? ¹⁷ Nfaaşir nja bti kapoom kaloolan, uko mēnt udiiman kē ṇtum aşē woha uleef uloolan. ¹⁸ Natanen bañaan biki Itrayel : banjaañ bade uyemaṭ unṭejanuñ du *umeeşa wi mngur wi Naşibaṭi, baanwo ṭi ploolan na Naşibaṭi i? ¹⁹ Kē we wi ṇṇaluñ kaṭupan hēnk ba? Uyemaṭ unṭejanuñ iko yi bajaan bado Naşibaṭi uka udooni i? Iko mēnt yuñ ika udooni i? ²⁰ Nin! Dji uko wi baṭejanuñ, na manjoonan baṭejan wa ṇnton, mēnt Naşibaṭi i i baṭejanuñ wa. Mēñjal nawo ṭi ploolan na ṇnton. ²¹ Naanhilan kadaan ṭi pñkalame pi Ajugun kakuñ kadaan ṭi pi ṇnton. Naanhilan kade du umeeşa wi Ajugun kakuñ kade du wi ṇnton. ²² Woli ṇdo hañ udeeb wi Ajugun uwala ṭi nja. Naşal aji ṇhinan apela i?

Pdo iko bti pa pdēman Naşibaṭi

²³ Dhinan kado iko bti, kē iko bti işē wo iinnuura pa ṇñañ. Aa, dhinan kado iko bti kē mēnt iko bti işaan aji iṭu ṇñañ aya kadun ṭi pfiyaar. ²⁴ Nin ṇñañ awutan kado kaşal uleeful ṭañ, adoon kaşal atēñṭul. ²⁵ Nahinan kade iko bti inkwaapuñ du ufeuru, kawut kaşal uko uloñ. ²⁶ Upiitana ṭi *Ulibra wi Naşibaṭi aji : « *Ajugun akaañ umundu na iko bti inwoon ṭi wa.* »*

²⁷ Woli ṇñañ anwoon aanfiyaar *Krittü adu'an pyoban kē nañal pya da, nadeen iko bti yi akwulanañ, nawut kaşal uko uloñ. ²⁸ Bē woli ajakan aji uyemaṭ uwo wi baṭejananuñ iko yi bajaan bado Naşibaṭi, wutan kade ṭiki ibi katok uşal. ²⁹ Wi njakuñ uşal, mēñṭiiniyaan ṭiiniyaan uşal wi nan, ṭiiniyaan wi undu. We ukaañ kē ṇñañ anwoon aanliint ṭi uşal, awo kado kaṭup ṭi uko wi nji nwoon kado? ³⁰ Nji, woli dbeeb Naşibaṭi ṭi uko wi nji kadeen, we ukaañ kē bakji ddo buṭaan ṭi uko wi mbeebuñ Naşibaṭi ba? »

³¹ Hēnk, woli nade kēme adaan, kēme uko wi nakdolaruñ, nadoon iko bti pa pdēman Naşibaṭi. ³² Mnwo mi nan manwoon mnwo manwoon maankdo bayuday na banwoon baanwo bayuday na banfiyaaruñ Krittü bajot. ³³ Hēnk di di ṇjaañ kado : dji kañal ṭi iko bti pdo uko unliñ bañaan bti. Mēñji kaşal uleef naan, dji kaşal bandukiñ, bahilna babuur.

* 10:8 Natanen ṭi Mnñēn 25.1-18. * 10:9 Natanen ṭi Mnñēn

11

1 Nadoon kado ji nji, jibi njaan kado ji *Krittü.

Uko unyukuŋ pwohara pa ñiint na ñaaŋ ti wal wi pñehan Naşibaŋi

2 Dbeeban ti uko wi najaan nalesën ti iko bti abot amëban idolade yi nayeeknuŋ ti nji jibi njukanananŋ ya. ³ Kë nşë ñal name uko wi : ñiint andoli awoona ti *Krittü ; kë ñaaŋ awoona ti ñiint ; kë Krittü awoona ti Naşibaŋi*. ⁴ Ñiint andoli ankñehanun Naşibaŋi këme aŋupara aşë gur bkow aji walan Krittü†; ⁵ kë ñaaŋ ankñehanun Naşibaŋi këme aŋupara bë aangur bkow awalan ayinul‡; uwo wo ji awo ñaaŋ andolon buŋaan kë bapuunka§. ⁶ Woli ñaaŋ aangur bkow, apu-unkiin keeri. Kë wi ukowandënuŋ ñaaŋ amata këme apuunka, aguran bkow. ⁷ Ñiint aanwo kaguur bkow, anaam na Naşibaŋi abot aji yuuy mndëm mi nul ; ñaaŋ ul, ajaan ayuuy mndëm mi ñiint. ⁸ Na manjoonan, mënt ñiint apënnun ti ñaaŋ, ñaaŋ apënnun ti ñiint. ⁹ Kë ñiint awo aampaşana pa ñaaŋ, ñaaŋ apaşaniin pa ñiint. ¹⁰ Uko wi nji nŋupun, na njanjut nkaan kë ñaaŋ awo kaŋu ti bkow uko unkiimanun kë ahinan kañehan Naşibaŋi. ¹¹ Kë ti kës ki Ajugun, ñaaŋ anuma ñiint, kë ñiint anuma ñaaŋ. ¹² Na manjoonan, jibi ñaaŋ apënnun ti ñiint, hënk di ñiint abuknaaniin ti ñaaŋ ; kë bukal bti başë woona du Naşibaŋi.

¹³ Dñal naşal ti nleefan. Unuura ñaaŋ ado kañehan Naşibaŋi bë aangur bkow i? ¹⁴ Jëm umundu ujukanan kë ukowandën ñiint akujënt uwel i? ¹⁵ Kë ñaaŋ aşale kujënt uwel, mndëm mi nul ma. Uwel wi nul udo bi ñëga ñëg. ¹⁶ Kë woli ñaan alon aji uko wi nŋupun uunjoonani, dñal kaŋupa uko wi ŋaŋ: njenka udolade ulon umpaŋi, kë banfiyaarun Naşibaŋi bti kak baanka udolade ulon.

Kaňah ki Ajugun

¹⁷ Hënkun dñal kaŋiiniyaan uko ulon wi najaan nado unwoon uunlilën : woli nayit pdëman *Krittü, byit mënt baanji baŋjan bnuura, baji baŋëp tëp kaŋjan buŋaan. ¹⁸ Djunna atiink kë baji woli nayit, bpulad baji bawo ti ptoofan – kë nfiyaar uko mënt ti umban ulon. ¹⁹ Kë bpulad başë wo kawo ti ptoofan, banjan bamëban kaliint bahilna bawinana. ²⁰ Woli nayit keeri, mënt kaňah ki Ajugun ki ki najaan nabi pde. ²¹ Na manjoonan, ti wal wi nakdeen andoli aji taran pde kayak, hënk alon aji wo na ubon, alon kakuj. ²² Naanka itoh yi nakdeenun kabot kadaan i? Këme nabeeh baňaan biki Naşibaŋi? Naŋal pkowandën banwoon

baanka nin uko ulon i? We wi nwoon kajakan ba? Dwo i kabeeban i? Mënhil kabeeban ti uko mënt.

²³ Na manjoonan, dyeenkna du Ajugun uko wi njukananan: Yetu Ajugun, ti utejan wi awoon i kawulana, ajejkapoom, ²⁴ abeeb Naşibaŋi, apitëş ka awul baŋaşarul aşë ji : « Uleef naan wii wi, unwulaniin pa an. Naluŋiin nado kado hënk uwo pleşan pi naan. » ²⁵ Wi babaan pde, ajejkpnkalame aji : « Poot pi pawoon pñaak pi naan pantulun pa an, pi Naşibaŋi aŋenanaanun bhoŋar bhalu. Naluŋiin nado kado hënk wal undoli wi nakdaanun pa, uwo pleşan pi naan. » ²⁶ Na manjoonan, wal undoli wi nadeen kapoom mënt abot adaan poot mënt, naji naŋup ŋup pkeŋ pi Ajugun kayoonkna ubi wi nul.

²⁷ Ukaan kë ñaan adele kapoom ki Ajugun këme adaan poot pi nul ti unoh, alun kahepna ti uleef wi Ajugun wi adeen na pñaakul pi adaanun. ²⁸ Naan andoli awo katen tenan uleeful keeri kabaa kade kapoom kakuj kadaan poot. ²⁹ Woli ñaan ade kapoom, adaan poot bë aantu ti uşal kë uleef wi Ajugun wa, adu kakob ki Naşibaŋi ti a. ³⁰ Uko waŋ ukaan kë utum ti ptoofan bamaakal, banŋakmuŋ, kë batum badoo piint akeŋ. ³¹ Woli nten lah nleef nji nja, Naşibaŋi aankkob nja. ³² Kë Ajugun aşë ji kob nja kakuj kaŋan nja nñilna nŋwut kaduknaana ji umundu.

³³ Hënk, an bayit naan, woli nayitiir pde nayoonekarën. ³⁴ Woli ubon ude ñaan, adeen du katohul, hënk Naşibaŋi aankun kakoban. Kë iko indukiin ti yi naheparun, dlun kateeman ti ya wal wi nji kalun kaban du an.

12

Iko yi Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan uŋen

¹ An bayit naan ti *Krittü, hënkun nabiin nŋiiniyaan iko yi *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan uŋen, mënñal nawo ti kapaam ti iko mënt. ² Name kë wi nawoon naando bi fiyaar Krittü, nabi dëman iko inwoon iinhil bŋup, kë ikŋoŋan aneemanan. ³ Ukaan kë nji nñal kaŋupan kë nin ñaan i Uhaaş wi Naşibaŋi ukŋoŋun aanhil kaji : « Yetu afëpanaa! » Kë nin ñaan aanhil kaji : « Yetu uwoon Ajugun » bë mënt Uhaaş wi Naşibaŋi ukŋoŋulun.

⁴ Iko yi *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaan uŋen ipaŋi, kë wul ŋaŋ uşaan aji uŋen ya bti. ⁵ Utum jibi ñaan ahili kalempar Ajugun, kë ul ŋaŋ i i nŋklemparun. ⁶ Iko iñoŋarënaan itum maakan, kë Naşibaŋi aşë woha aloolan anjaan aŋëpna ti nja bti kado iko mënt bti. ⁷ Uhaaş wi

* **11:3** Ñiint andoli awoona ti Krittü ; kë ñaaŋ awoona ti ñiint ; kë Krittü awoona ti Naşibaŋi : balon baji Krittü awo naweek ñiint ; kë ñiint awo naweek ñaaŋ ; kë Naşibaŋi awo naweek Krittü. † **11:4** Aji walan Krittü : Bapiit aji aji walan bkowul. ‡ **11:5** Aji awalan ayinul : Bapiit aji aji walan bkowul. § **11:5** Bapuunka : ŋa du Korint ppuunka ti ñaaŋ paŋi padiiman kë awo nawuŋaan, nado pekadu, najuban pjuwan pi piint.

Naşibaŋi uŋi uwinana ŋi ŋiaan anfiyaaruŋ andoli ahilna aŋenk banfiyaaruŋ bti. ⁸ Uŋi uŋen alon uŋup untuŋa, kawul alon uŋup wi kame ; k  wul ŋaŋ uŋaŋ aŋi uŋen. ⁹ Uŋi uwul alon pfiyaar, kawul alon kak mnhina mi pjeban bamaakal ; k  wul ŋaŋ uŋaŋ aŋi uŋen. ¹⁰ Uhaaŋ m nt uloolan ukaŋ aŋi uwul alon mnhina mi pdo mlagre, kawul alon mi pdo kaŋupar Naşibaŋi, kabi wul alon mnhina mi ppaŋ   uko unwoonun du wa na unwoon uunwoona da, kawul alon mnhina mi pŋup ŋŋup ŋi baŋi, kawul alon kak mnhina mi pŋolanaar ŋa. ¹¹ Aa, Uhaaŋ wi Naşibaŋi ŋaŋ ujaan udo iko m nt bti, andoli uwulu jibi uŋalun.

Uleef uloolan untumi na iko impaŋi

¹² Uleef uwo uloolan aŋ  wo na ŋmbaŋ ŋŋum, jibi ŋmbaŋ ŋi uleef ŋatumuŋ aŋ  woha ŋi uleef uloolan, h nk di *Krittu awoon kak aloolan k  nja ŋwoon ŋmbaŋ ŋŋum ŋi nul. ¹³ Nja bti, bayuday na banwoon baanwo bayuday, balempar baŋaŋ na baweek biki baka, ŋyeenk nja bti batitmu ŋi Uhaaŋ wi Naşibaŋi kawoona uleef uloolan ; ŋyeenk nja bti uhaaŋ m nt ak san.

¹⁴ H nk keeri, uleef uunwo umbaŋ uloolan, utum ŋmbaŋ. ¹⁵ Woli kahoŋ kaji lah : « M nwo kaŋen, m ntok keeri ŋi uleef » kankwoha wo ŋi uleef i? ¹⁶ K  woli kabaŋ kaji lah : « M nwo pk s, m ntok keeri ŋi uleef » kankwoha wo ŋi uleef i? ¹⁷ Woli uleef bti uwo lah pk s k s, hum di di ukhilanun katiink? K  woli uleef bti uwo lah kabaŋ baŋ, hum di ukhilun katiink pŋ k n? ¹⁸ Na manjoonan, Naşibaŋi aŋu umbaŋ wi uleef wi aŋali ŋi dko di aŋalun. ¹⁹ Woli ŋmbaŋ bti ŋawo lah uko uloolan, uleef uunwo? ²⁰ K  ŋmbaŋ ŋaŋ  tum, uleef k  uwo uloolan. ²¹ Pk s paanhinan kaji na kaŋen : « M nkak anumi'u » k  bkow baankak ahil kaji na ihoŋ : « M nkak anumi'an. » ²² ŋmbaŋ ŋi uleef ŋanŋ n n naun ŋanumanaa ; ²³ k  ŋmbaŋ ŋi ŋbehnun, ŋanwoon ŋaanyuk pŋiiniyaan, ŋul ŋi ŋjaan ŋboman bnuura ; ²⁴ k  ŋanwoon ŋaanwo haŋ, ŋaannuma pboman. Na manjoonan Naşibaŋi aboman uleef ad man ŋmbaŋ ŋanwoon ŋaand mana. ²⁵ H nk uleef uunfaaŋiiri, uwo wo uloolan, umbaŋ undoli uŋi uŋaaf ŋandukiin. ²⁶ Woli umbaŋ ulon ŋi uleef ude, uleef bti ujaan uhaj na wa ; k  woli umbaŋ ulon ŋi uleef ud mana, ŋundu bti kak ŋaji ŋad mana.

²⁷ K   n, nawoon uleef wi *Krittu, naŋok ŋi wa, andoli awo umbaŋ ulon. ²⁸ K  Naşibaŋi aŋ  duna ŋu ŋi kadun ki banfiyaaruŋ Krittu banjaŋan, k  bat bant n bawo baŋuparul, k  bawajaŋt n bawo bajukan aŋ  ŋu na bankaŋ mnhina mi pdo mlagre, aŋu na bankaŋ mi pjeban bamaakal, mi pŋ nk baŋaŋ, mi pŋih na mi pŋup ŋŋup ŋi baŋi. ²⁹ Baŋaŋ bti bawo banjaŋan i? Baŋaŋ bti

bawo baŋupar Naşibaŋi i? Baŋaŋ bti bawo bajukan i? ³⁰ Baŋaŋ bti bayeenk mnhina mi pjeban bamaakal i? Baŋaŋ bti bahil pŋup ŋŋup ŋi baŋi i? Baŋaŋ bti bahilun pŋolanaar ŋa i? ³¹ Naŋalan uŋen und mnun, wi *Uhaaŋ wi Naşibaŋi ujaan uwul. K  nŋ  diimanan h nkuŋ bgah banuurnaaniin.

13

Uŋal

¹ Woli dŋiini ŋŋup ŋi baŋaŋ baj n adoo ŋiini ŋi ŋwanjuŋ aŋ  wo m nwo na uŋal, dwo wo ŋi untintan wi bakkobun k me untinu. ² Woli dyeenk uŋen wi pdo kaŋupar Naşibaŋi, abot ayeenk wi pme iko immeniin bti na kame bti, woli ddoo fiyaar Naşibaŋi adoo hum b  m nwo na uŋal, m nwo nin uko ulon. ³ Woli dŋen iko yi nkaan bti, woli ddoo wul uleef naan bat r aŋ  wo m nwo na uŋal, m nka nin udooni.

⁴ Naan awo le na uŋal na manjoonan, aŋi wo na kamiir, aŋi joob bkow, aŋi kuŋ ŋaŋ, aŋi homp, aŋi deen iŋaŋ, ⁵ aŋi do uko unwoon uunyuŋi, aŋi ŋal uleeful ŋaŋ, aŋi deebaŋ k me kahank ŋaŋ ŋi uhaaŋ. ⁶ Aŋi liland r uko unwoon uunwo utool, kaŋ  liland r manjoonan ; ⁷ aŋi miir ŋi iko bti, aŋi ŋaŋan pfiyaar, aŋi ŋaŋan phaŋ ŋi Naşibaŋi, kataman ŋi iko bti.

⁸ Uŋal uunji uba. Uŋen wi pŋupar Naşibaŋi ulun kaba, wi pŋup ŋŋup ŋi baŋi k  uklun kaba, wi kame k  uklun kaba. ⁹ Na manjoonan ŋ ndo bi me iko bti, ŋ ndo bi ŋup ŋŋup bti ŋi Naşibaŋi, ¹⁰ k  wal wi iko ikk sun kakuŋ kanuura bti uklun kabi, uko unwoon uunk s bti uba.

¹¹ Wi mbiin awo napoŋ, dji kaŋiini ji napoŋ kaŋal ji a, kawin iko ji a. K  h nkuŋ wi nwoon naweek, dp nan ŋi uŋal naan iko bti yi kpoŋ. ¹² H nkuŋ ŋi win ji naan antenuŋ ŋi kawini kanf lun k  wal m nt nŋ  lun kawin Naşibaŋi bnuura katena ŋi k s, h nkuŋ ŋ mme Naşibaŋi bnuura, k  wal m nt nŋ  lun kame'a bnuura jibi ul ameen nja bnuura.

¹³ K  iko iwajaŋt  iŋaŋ awo nin iinkba : pfiyaar, mnhaŋ na uŋal ; k  uŋal uŋaŋ apel yun m ntan bti.

14

Pŋupar Naşibaŋi na pŋiini ŋŋup ŋi baŋi

¹ Natamaan keeri nawo na uŋal. Nadoon kala kak iko yi *Uhaaŋ wi Naşibaŋi ujaan uŋen, k  ŋun yun m ntan, wi pdo kaŋupar Naşibaŋi wi wi nawoon kado kala maakan.

² Na manjoonan ŋaŋ anjaan aŋup ŋŋup ŋi baŋi aŋi ŋiini ŋiini na baŋaŋ baj n, aŋi ŋiini na Naşibaŋi ŋaŋ ; nin alon aŋi te iko yi ajakuŋ, aŋi ŋup iko inmeniin yi *Uhaaŋ wi Naşibaŋi uwululun. ³ K  aŋaŋ aŋupar Naşibaŋi aŋ  baa t p t p aŋiini na baŋaŋ baj n ; ŋŋup ŋi nul ŋaka mnhina mi pdo

banfiyaarun baya kadun, kaɗan baka kabot kajooɓtɛn baka ɗhaaɗ. ⁴ Anjaan aɗup ɗɗup ɗi baɗi, uleeful wi wi ajaan ado uya kadun, kɛ anjaan aɗupar Naɗibaɗi aɗɛ ji do pntuk pi banfiyaarun bti paya kadun.

⁵ Dɗal maakan nado kaɗup ɗɗup ɗi baɗi, aɗɛ hokan nado kaɗupar Naɗibaɗi. Anjaan aɗupar Naɗibaɗi apel ankaan mnɗina mi pɗup ɗɗup ɗi baɗi. Woli anjaan aɗup ɗɗup ɗi baɗi aji tolaana ɗa kadolna pntuk pi banfiyaarun bti paya kadun, aji wo ji anktuparun Naɗibaɗi. ⁶ Kɛ hɛnkun, an bayiɗ naan, dheparan : woli dbi lah du an aɗup ɗɗup ɗi baɗi ɗaɗi, awo mɛndiiɗmanan iko yi Naɗibaɗi immeniin, awo mɛndolan kɛ nawo na kame, awo mɛntupar Naɗibaɗi akuɗ awo mɛnɗukanan, udooni uhon wi wi nji kakaarun an ba?

⁷ Natenan kak, woli ɗaɗan alul kɛme akob kora, aɗɛ naakrɛn ikobare hum di di baɗaɗan bakmeɗen uko wi akkobun? ⁸ Woli nangoli alul pduuna bangoli bandukiin baya ugut aɗɛ wo aanlul jibi bajaan balul, hum di di bakbomanderun pa pya ugut ba? ⁹ Kɛ hɛnk di di uwoon kak pa an : woli naɗup ɗɗup ɗi baɗi, ɗɗup ɗanwoon ɗaanteɗanaa, hum di di baɗaɗan bakmeɗen uko wi nakɗakun? Naɗiini ɗiini ti uyook.

¹⁰ ɗɗup ɗanwoon ɗi umundu ɗatumi, kɛ undoli usɛ ji uteɗana ti bankɗupun wa. ¹¹ Woli ɗaɗan aɗiini uɗup wi nwoon mɛntee, dji kawo ɗaɗan nayaantɗ ɗi kadunul, ul kakuɗ kawo nayaantɗ ɗi kadun naan. ¹² Ukaan kɛ wi nanɗalun na ɗhaaɗan bti *Uhaaɗ wi Naɗibaɗi uɗenan iko yi wa, nawo kabi kaɗu ɗi ɗhaaɗ ɗi pyeenk iko itum inkdolun banfiyaarun bti baya kadun.

¹³ Ukaan keeri kɛ anhilun pɗup ɗɗup ɗi baɗi awoon kado kaɗehan Naɗibaɗi aɗena ahil pdo katolanaar ɗa. ¹⁴ Woli dɗehan na ɗɗup ɗi baɗi, uhaaɗ wi naan uji uwo ɗi pɗehan, uɗal kaɗɛ wo uunji ulemp. ¹⁵ Kɛ we wi nwoon keeri kado? Dɗehan Naɗibaɗi na uhaaɗ wi naan kabot kaɗehana na uɗal wi naan, dyyehara na uhaaɗ wi naan kabot kayeehara na uɗal naan. ¹⁶ Na manjoonan, wi ikdɛmanun Naɗibaɗi ɗi ɗɗup ɗi baɗi, hum di ɗaɗan anwoon aante ɗɗup mɛntɗ ahiniin kateem kaji uwo han bɛ aante uko wi itupun? ¹⁷ Uko wi ikɗupun udole wo unuura, ankntiinkiiɗ aanji ɗɛpna ɗi wa kaya kadun. ¹⁸ Dbeeb Naɗibaɗi ɗi uko wi njaan kaɗup ɗɗup ɗi baɗi, ddoɗ ɗup ɗa apel an, ¹⁹ kɛ nɗɛ ji nwole ɗi ptoof pi pntuk pi banfiyaarun kahokan kaɗiini kdiim kaɗeen ki bateen kahilna kaɗukan baka kɛ di kdiim iɗeen-week ɗyaas iɗeen-week (10 000) ki bawoon baankte.

²⁰ An bayiɗ naan ti *Krittu, nawutan kawo bapoɗ ɗi uko wi uɗal, nawoon baka ɗi uko wi buɗaan, naɗɛ nawo bantohi ɗi uko wi najaan

naɗal. ²¹ Hɛnk di upiitaniin ɗi *Ulibra wi Naɗibaɗi aji :

*« Dɗɛpna ɗi ɗɗup ɗi baɗaɗan bayaantɗ,
kaɗɛpna ɗi mntum mi bayaantɗ,
kaɗiiniyaan na biki pntaali pi naan
te baando di di wal mɛntɗ ptiinkɛn.
Hɛnk di *Yawe Nawat Kabuka ajakun. »**

²² Hɛnk keeri woli Naɗibaɗi aɗɛpna ɗi ɗɗup ɗi baɗaɗan bawoon baantee, uji uwo uko unjaan udiiman banwoon baanfiyaara kɛ adeebaɗɛr baka, uko mɛntɗ unwoon pa banfiyaarulun ; kɛ woli Naɗibaɗi aɗɛpna ɗi *baɗuparul, aji ɗup ɗup na banfiyaarulun bahilna baya kadun, uko mɛntɗ unwoon pa banwoon baanfiyaara. ²³ Natenan ten, woli banfiyaarun *Krittu bti bayiɗ aɗɛ ɗiini bukal bti na ɗɗup ɗi baɗi, woli banwoon bayaantɗ banwoon baando bi fiyaar Krittu baneɗ ɗi dko mɛntɗ, naɗal aji baankji nayilaa i? ²⁴ Kɛ baɗaɗan bti baɗale ɗupar Naɗibaɗi woli anwoon nayaantɗ anwoon aando bi fiyaar aneeɗ ɗi dko mɛntɗ, uko wi atiinkun bti uji udola ayikrɛn kɛ awo nado buɗaan, ɗɗup ɗun ɗajaan ɗadola aɗalan uleeful. ²⁵ Wal mɛntɗ, iko immeniin ɗi uɗalul iji ipɛn kawinana, aɗɛ jot kafɛt kaara ɗi mboɗ kadɛman Naɗibaɗi kaɗɛ kaji : « Na manjoonan, Naɗibaɗi awo ɗi ptoofan! »

Ƴi uko wi byit bi banfiyaarun

²⁶ An bayiɗ naan ɗi *Krittu, kɛ we wi nawoon kado? Woli nayitiir pɗehan Naɗibaɗi, kɛ alon aka kayeeh, kɛ alon aka uko wi pɗukan, alon kɛ aka uɗup unwoonun du Naɗibaɗi, alon kɛ aka uɗup wi baɗi wi pɗup, kɛ alon ahil pɗolanaar wa, iko mɛntɗ bti iwo kado baɗaɗan baya kadun. ²⁷ Woli balon banɗal pɗup ɗɗup ɗi baɗi, nadoon batɛb kɛme bawajantɗ baɗup, andoli ji ɗup kayewan atɛntul, alon aɗɛ tolaanaar wa. ²⁸ Woli natolanaar wa aanwoɗ, bayompan, baɗiini na Naɗibaɗi du ɗhaaɗ ɗi baka meeɗ. ²⁹ Kɛ woli balon banɗal pɗupar Naɗibaɗi, batɛb kɛme bawajantɗ ɗi baka baɗiiniin bandukiin baɗɛ bado kaɗal ɗi uko wi baɗupun. ³⁰ Woli alon awo ɗi pɗup kɛ Naɗibaɗi aɗɛ wul alon kak ɗi banwoon da uɗup, nateek ayompan awuta adiiman wa. ³¹ Na manjoonan, an bti nahilan kaɗupar Naɗibaɗi, aloolan aji ɗup kayewan atɛntul, baɗaɗan bti bahilna bajuk babot baɗan baka. ³² Banjaan baɗupar Naɗibaɗi baji bahil pmɛban ɗleef ɗi baka. ³³ Naɗibaɗi aanwo i parɛfa, ul ajaan aɗij mnjeɗ ; ɗi byit bti bi banfiyaarun uko wan uwoon kado kadolana.

³⁴ Woli nayitiir pɗɛman Naɗibaɗi, baat baji bawo kawut pɗaat, baandinan baka bado kahoopaɗɛr da. Jibi upiitaniin ɗi *Ulibra wi Bgah, bawo kado katiink tiink. ³⁵ Woli banɗal kame uko ulon, baheparan bayin baka du katoh. Unuura ɗaɗaɗ ado kanɗaat woli pntuk pi banfiyaarun payit pɗehan Naɗibaɗi.

³⁶ An biki Korint, naşal aji uţup wi Naşibaţi upenna du an i? An nawohan baloolan bantiinkunŷ wa i? ³⁷ Woli űaan aşal aji awo Naţupar Naşibaţi keme űaan anwoonŷ na *Uhaaş wi Naşibaţi, awo kayikrĕn kĕ uko wi mpiitanaŷ uwo uko wi Ajugun aţuunŷ pdo kado. ³⁸ Kĕ űaan aşale pok pyikrĕn uko mĕnt, Naşibaţi apoka ul kak.

³⁹ An bayiţ naan űi *Krittu, nadoon kala keeri pţupar Naşibaţi kaşĕ kawo naankneenan pţup nţup nĵi baţi. ⁴⁰ Iko mĕntŷ bti idolaniinŷ na uşal ujij ibot iţĕp űi bgah.

15

Pnaţa űi pkeţ pi Yetu

¹ An bayiţ naan, dnjal kaleşanan *Uţup Ulil Unuura wi nţupanaŷ, wi nayeenkunŷ akuţ amĕban űi wa aliint. ² űi uţup mĕntŷ wi wi Naşibaţi aţĕpnunŷ abuuranan, an nanjaanŷ namĕban wa jibi nţupanaŷ wa ; woli mĕntŷ hĕnk da, pfiyaar pi nan pawaanŷ udooni.

³ Uko undĕmmunŷ űi iko yi nĵi kaţupanaŷ uwoonŷ wi nyeenkunŷ nĵi kak unwoonŷ kĕ *Krittu akĕţ apĕnanaanŷ ipekadu yi nĵa, jibi upiitaniinŷ űi *Ulibra wi Naşibaţi. ⁴ Amoyaa aşĕ naţa űi pkeţ űi unuur uwajanţĕn, hĕnk kak di di upiitaniinŷ űi Ulibra wi Naşibaţi. ⁵ Apĕn awinana űi kadun ki Kefat*, aluŷ apĕn awinana űi kadun ki banjaűanul iĕeen na batĕb. ⁶ Akak aluŷ apĕn awinana űi byaaş bloolan űi kadun ki banfiyaarulunŷ iĕeen-week nĵyaaş kaĕeen : bantummunŷ űi baka bahum bajeb kĕ baloŷ bakaĕi. ⁷ Wi iko yaŷ iţĕpunŷ, akak apĕn awinana űi kadun ki Yakob† na ki banjaűan bti.

⁸ Abaaűşaan apĕn awinana űi kadun naan nĵi kak, kĕ nwo ji napoţ ambukiinŷ bĕ wal wi kabuka ki nul uundo bi ban. ⁹ Nĵi dwoonŷ ampoţĕţaanunŷ űi banjaűan biki nul ; na manjoonanŷ mĕndo taanŷ taanŷ na pdu'ana nanjaanŷ űiki dbi hajanŷ iĕa baűaanŷ biki Naşibaţi banfiyaarulunŷ *Krittu. ¹⁰ Kĕ Naşibaţi aşĕ wulĕnŷ bnuura bi nul ado kĕ nwo űaanŷ i nwoonŷ ; bnuura bi awulunŷ baanwaanŷ udooni, dbaa ţĕp ţĕp alemp apel banjaűan bandukiinŷ. Mĕntŷ nĵi a űi uleef naan dwoonŷ anlempunŷ, Naşibaţi ajaanŷ aţĕpna űi nĵi kalemp űi bnuura bi awulunŷ. ¹¹ Hĕnk keeri, uwole nĵi kĕme banjaűan bandukiinŷ baktupunŷ, *Uţup Ulil Unuura wi wi nĵktupunŷ, uţup mĕntŷ wi wi nafiyaarulunŷ.

Pnaţa pi baűaanŷ űi pkeţ

¹² Kĕ woli nţupan aji *Krittu anaţa űi pkeţ, hum di di baloŷ űi an bahilanunŷ kaji baűaanŷ baanknaţa űi pkeţ ba? ¹³ Woli baűaanŷ baanknaţa űi pkeţ, Krittu aannaţa keeri űi pa. ¹⁴ Kĕ woli Krittu aannaţa űi pkeţ, uko wi nţupunŷ ukeer awaanŷ udooni, kĕ pfiyaar

pi nan pawaanŷ udooni. ¹⁵ Woli na manjoonanŷ bankeţunŷ baanknaţa űi pa, uwoonŷ kĕ Naşibaţi aannaţanŷ Krittu űi pa. Nkeer awo baţilan űi uko wi Naşibaţi, wi nţupunŷ aji anaţanŷ Krittu űi pkeţ. ¹⁶ Aa, woli bankeţunŷ baannaţa űi pa, Krittu kak aannaţa űi pa. ¹⁷ Kĕ woli Krittu aannaţaa, pfiyaar pi nan pawaanŷ udooni, nahum nwo űi pekadu, ¹⁸ kĕ banfiyaarulunŷ bankeţunŷ baankbuur. ¹⁹ Woli nĵhaţ Krittu abuuran nĵa űi mboş űaű, nĵwoonŷ banűaganaanunŷ.

²⁰ Kĕ *Krittu na manjoonanŷ aşĕ naţa űi pkeţ; űi bankeţunŷ, Krittu awoonŷ nateek annaűiinŷ űi pa. ²¹ űaanŷ aloolanŷ aţijunŷ pkeţ űi mboş hĕnk kak di di űaanŷ aloolanŷ akdolunŷ baűaanŷ banaţa űi pkeţ. ²² *Adam akaanŷ kĕ baűaanŷ bti bakkeţ, hĕnk kak Krittu akaanŷ kĕ baűaanŷ bti banwoonŷ na a baknaţa űi pkeţ. ²³ űi uko wi pnaţa űi pkeţ, Naşibaţi ado bi űup űup jibi uko mĕntŷ ukĕpunŷ: Krittu awoonŷ nateek annaűiinŷ űi pkeţ, woli aluŷ abi, baűaanŷ biki nul babaa naţa űi pa. ²⁴ Woli uko waŷ uţĕpi, uba umundu uşĕ bi, wal mĕntŷ atok başih bti, baweek bti na mnĕhina bti, kaşĕ kawul pşih Naşibaţi anwoonŷ Aşin. ²⁵ Na manjoonanŷ Krittu aluŷ kaşih te wal wi Naşibaţi akţuunŷ başooradul bti űi ihoţul uţĕeh. ²⁶ Naşooradul nabaanűşaanŷ i aktokuŷ awoonŷ pkeţ. ²⁷ *Ulibra wi Naşibaţi uĵi aţu iko bti űi ihoţ yi Krittu uţĕeh ; kĕ wi ujakuŷ aji aţu iko bti űi ihoţ yi Krittu uţĕeh, nĵme kĕ Naşibaţi űi uleeful aanwo űi ihoţul uţĕeh, ul aţuunŷ iko bti űi ihoţ yi Krittu uţĕeh. ²⁸ Wal wi Naşibaţi akluŷ kaţu iko bti űi ihoţ yi Krittu uţĕeh, wi wi ul, Abuk Naşibaţi, akwoonŷ űi kafĕţ ki nul, ul Naşibaţi, anklunŷ kaţu iko bti űi ihoţul uţĕeh. Hĕnk Naşibaţi aluŷ kawo aloolanŷ űaű anĵiűunŷ, aluŷ kaşih űi iko bti.

²⁹ Naşalanŷ kak biki babattaarulunŷ űi katim ki bankeţunŷ: we wi bahaţunŷ pyeenk ba? Woli ujoonanŷ kĕ bankeţunŷ baanknaţa űi pa, we ukaanŷ kĕ babattaar űi katim ki baka ba? ³⁰ Kĕ nĵa, we ukaanŷ kĕ unuur undoli nĵi nĵwo űi mntum mi pkeţ ba? ³¹ An bayiţ naan, na manjoonanŷ dĵi kawo űi mntum mi pkeţ unuur undoli, kĕ uloŷ uşĕ wo mnlilan mi naan uwoonŷ wi nawoonŷ űi ploolan na Yetu *Krittu Ajugun. ³² Woli uşal wi baűaanŷ bajĕnŷ űaű ukaanŷ kĕ ngutan na nĵko nĵi uţĕeh du Efet, we wi nkaanŷ da? Woli bankeţunŷ baanknaţa űi pa, nabiinŷ nĵde nĵbot nĵdanŷ ; nĵkeţ faan. ³³ Naţaaűşaanŷ : banoh bawuţaanŷ baji batok űaanŷ mnwo. ³⁴ Naţĕlşanŷ nşal nĵi nan, naţaaűanŷ pĵuban. Na manjoonanŷ, baloŷ űi an baamme Naşibaţi ; uwo mnkow pa an.

Uleef wi banknaţiinŷ űi pkeţ

³⁵ Kĕ alonŷ aşĕ hilan kahepar kaji : « Hum di di bankeţunŷ baknaţiinŷ űi pa? Babi na uleef unaam hum ba? » ³⁶ Iwi iwo nawaanŷ

* 15:5 Kefat: Kawo katim kaloŷ ki Piyeer. † 15:7 Yakob : Yakob i awo abuk aşin Yetu akuţ awo naweek i pntuk pi banfiyaarulunŷ pi Yerutalem.

uṣal! Iimme kè woli itepii, udeey ulonj uunji uhil kabuk bè uunket keṭ duna i? ³⁷ Kè uko wi itepiinj uunwo uko umbukiinj: uwo pbuk ṭaṇ, pi maaj kème nḍeey nlonj. ³⁸ Wal mènṭ, Naṣibaṭi kaṣe do wa ubuk bko bi anjalunj, pbuk pandoli paji pabuk bko bi pawoonj i kabuk.

³⁹ Nleefbti nnaannaami, ulonj uji uwo wi ṅaanj najèn, ulonj kawo wi nṅtaam, ulonj kawo wi nḡat, ulonj kawo wi nḡèb. ⁴⁰ Uka kak iko inwoonj du baṭi, na inwoonj ṭi mboṣ ; kè kanuura ki iko yi baṭi kapaṭ na ki iko yi mboṣ. ⁴¹ Kanuura ki bnuur kapaṭ na ki pli, kè ki njah kapaṭi ; ujah udoo ji upaṭ kanuura na ujah utèntj wa.

⁴² Kè hènḡ di di uwoonj ṭi uko wi pnaṭa ṭi pkeṭ. Uko wi bamoyunj ṭi mboṣ ji utepi, uwo uleef unkuṭunj. Uṣale naṭa ṭi pkeṭ, uunkak ahil kapaṭ. ⁴³ Uko wi bajaanj bamoy uwo uleef unwaanunj udooni, kè woli unaṭa ṭi pkeṭ, uji utum na mndèm. Uko wi bajaanj bamoy uwo uleef unwoonj uunka mn-hina, kè woli unaṭa ṭi pkeṭ, uji utum na mn-hina ⁴⁴ Uleef wi bajaanj bamoy uwo uleef wi ṅaanj najèn, bè uṣale naṭa ṭi pkeṭ, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uji uwo wa mn-hina. Uka keeri uleef unwoonj wi ṅaanj najèn akuṭ aka uleef unjaanj uyeenk Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. ⁴⁵ Upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Niinj nateek, *Adam, awo ṅaanj najèn i Naṣibaṭi awulunj uhèfèntj.* » Kè Adam natèbantèn anwoonj Krittu, atum na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unjaanj uwo ubida. ⁴⁶ Mènṭ ṅaanj anyeenkunj Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ajaanj abi uteek, ṅaanj najèn a ; anyeenkunj Uhaaṣ wi Naṣibaṭi abaa bi. ⁴⁷ Naṣibaṭi abomananunj ufuuṣ ; kè banwoonj baṭi. ⁴⁸ Baṅaanj biki mboṣ bawo wo ji i Naṣibaṭi abomananunj ufuuṣ ; kè banwoonj baṭi kè bawo ji anwoonunj baṭi. ⁴⁹ Njunna awo ji ṅaanj mènṭ anwoonunj ṭi mboṣ, aṣè lunj kanaam anwoonunj baṭi.

⁵⁰ An bayiṭ naan ṭi *Krittu, uko wi nji nḡalunj kaṭupan uwoonj kè ṅaanj najèn aan-hinan kaneej du *Pṣih pi Naṣibaṭi, kè uko unkuṭunj uunhinan kaneej du dko di iko iwoonj iinj i puṭ.

⁵¹ Hènḡunj dnjal kaṭupan uko ulonj um-meniinj: mènṭ nja bti nḡlunj kaket, kè nja bti nḡṣè lunj kaṭèlṣa. ⁵² Uko mènṭ utaran taran, kawo ji ṅaanj akompèṣunj uyaṣ uloolan, ṭi wal wi plul pbaaṅṣaani paklulunj. Palunj kalul, baṅaanj bankeṭunj baṣè banaṭa bawo baankak aket, wal mènṭ nja bti nḡèlṣa. ⁵³ Na manjoonan, uko unkuṭunj uwo kakak uko unwoonj uunkpuṭ, kè uko unkeṭunj uwo kayeenk ubida unwoonj uunkba. ⁵⁴ Wal wi uko unkuṭunj ukkakuṅ uko unwoonj uunji upuṭ, kè uko unkeṭunj uyeenk ubida wi mnṭo, wal mènṭ wi wi uṭup umbiinj apiitana

ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi ukdolaniinj: « Pkeṭ pawatanaa, pakobaa. ⁵⁵ Iwi pkeṭ, pwat pi nu pundu? Iwi pkeṭ, uko ufiṅji wi nu uwo ṭunj? »* ⁵⁶ Uko wi pkeṭ pajaanj pafiṅna uwo pekadu, kè uko unjaanj uwo pekadu mn-hina uwo *Bḡah bi Moyit. ⁵⁷ Nabiin keeri nḡbeeb Naṣibaṭi anjaanj aṭèpna ṭi Ajugun Yetu *Krittu kado nja nḡwat. ⁵⁸ An bayiṭ naan ṭi *Krittu biki mmaganunj, namèbaan keeri naliint. Nadoon kataman unuor undoli ṭi plempar Ajugun. Name kè plempara paan-waanj udooni.

16

Bajunt bṭènkni banfiyaarunj biki Yerutalem

¹ Hènḡunj dnjal kaṭupan uko ulonj ṭi uko wi bajunt bṭènkni baṅaanj biki Naṣibaṭi banwoonj Yerutalem. Ddobi ṭup banfiyaarunj biki Galatiya uko wi bawoonj i pdo. Dnjal an kak nado haṅ. ² Ṭi unuor uteek wi kanèm, andoli ṭi an ajejan ktaka klonj jibi ahinanunj aka, ahank du katohul, kawutna kayoonk mbi nabaa naneej bajunt. ³ Wal wi nji kabiinj, dwul biki nadatunj ikaarta yi mpiitunj baṅaanj biki Yerutalem bameena uko unṭijunj baka, dyil baka baṅooṭ baka uko wi najuntunj kaṭènkna baka. ⁴ Woli uyoṭanaan nḡa da nji ṭi uleef naan, bado bayaṣ na nji.

Pya bayaṣ pi Pawulu

⁵ Dnjal pṭèpna utaak wi Matedoniya kabaa kabi pwinan. ⁶ Ulome ndo du an nḡnuur nlonj kème nṭo da wal wi ujonṭ bti, hènḡ naṣè nawulèn uko wi nnumiinj pa bayaṣ. ⁷ Mènṭal ṭi byaaṣ bi kapant pant, dnjal pdo nḡnuur nlonj na an woli ulil Ajugun. ⁸ Kè nṣè lunj kaṭo du ubeeka wi Efet te ufettu wi *Pentakot, ⁹ ṭiki dwin kè dhil kado da ulemp unuura wi ndoonj abi jun pdo, kè baṣoorad nja baṣè tum da kakṣa.

¹⁰ Woli Timote abii, nadoonan kadola awo bnuura ṭi ptoofan. Awo na nji kè nji nḡlempar Ajugun, ¹¹ nin alonj awutan keeri kabeeha. Natènkana aka uko wi anumiinj pa bayaṣ abiina te du nji. Nḡo ṭi pyoonka, nji na banfiyaarunj banwoonj na nji.

¹² Kè *Apolot ayiṭ nja ṭi *Krittu, ddabèra abi pwinan ul na bayiṭ nja bandukiinj, kè aṣè wo aando bi nḡal pbi hènḡunj ; alunj kabi woli ahinani.

Iko ibaaṅṣaani yi pdo

¹³ Nawoon bten, namèban naliint ṭi pfiyaar pi nan, nawoon baṅaanj batèj, nanaṭan naliint. ¹⁴ Uko wi nakdolunj bti, nadolan wa na unjal.

¹⁵ An bayiṭ naan, dkak aṭupan uko ulonj. Name kè Fefanat na biki katoh ki nul bawoonj bateek bankakuṅ afiyaar *Krittu du

utaak wi nan wi *Akayi, name kë baji balem-
par banfiyaaruŋ bandukiin. ¹⁶ Nadoon
katiink keeri bañaan ji bakan menŋan, na
bañaan bti bankdoonaanun na baka.

¹⁷ Dilan ti uko wi Fefanat na Fortunatut
na Akayut babiiŋ pwinen ; batenkën wi
nawoon naanwo da, ¹⁸ batentënaan jibi
batentënanan. Najukan pyikrën bnuura bi
bañaan banwoon ji baka bajaan bado.

¹⁹ Banfiyaaruŋ *Krittu bti biki utaak wi
Atiya bawulan mboş. *Akila na Pritiliya
na banfiyaaruŋ banjaan bayit du katoh ki
baka bawulan mboş ti katim ki Ajugun.

²⁰ Banfiyaaruŋ bti banwoon ti na nji bawu-
lan mboş. An kak nawulandën mboş naboo-
far na uşal uyimanaan.

²¹ Nji Pawulu ti uleef naan dpiitun ti awu-
lan mboş.

²² Woli ñaan aanŋal Ajugun, afëpana.

Maranata* – Ajugun biini!

²³ Dñehan Yetu Ajugun awulan bnuura.

²⁴ Dñalan, an bti wi ŋwoon ti ploolan na
Yetu *Krittu.

---

* 16:22 Maranata : Ti uhebëre dawoon Ajugun, biini! këme Ajugun abi.

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaa wi Korint

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Korint. Ƴi kakaarta ki nul kateek aṭup baka aji aṅal pya kawin baka. Abi ji na baka kak bajunt, bajunt mēnt batēnkna banfiyaarun biki Yerutalem, kē ul Ƴi uleeful akyaan kayeenk bajunt mēnt. Kē ašē bi wo aanya da. Hēnk di di awoon aanya da : Timote awo Ƴi bgah pya Korint, ašē me Ƴi bgah iko yi banfiyaarun biki da bakdoli. Kē uko mēnt uunlila. Atiink kē bayuday balon baya Korint ajukan da iko impaṭi na Uṭup Ulil Unuura wi Pawulu abiiṅ ajukan da. Baji baji na baka kē Pawulu aanwo nanjaṅan i Krittū na manjoonan. Wi wi Timote ašaṅ atiiš ašē Ƴup Pawulu, kē ajootan maakan. Uko mēnt ukaaṅ kē apiit baka kaṭup uko wi ašaluṅ na uko unkayi kē aanya du baka.

Pawulu aṭup Ƴi kakaarta ki kē awo nanjaṅan i Krittū ašē paṭ jibi aklempi na bandukiṅ bajaṅ bajukan bgah. Uko mēnt ukaaṅ kē bašooro. Pawulu akak aṭēga aji aṅal ul na biki Korint bawo Ƴi ploolan. Aji na baka bataman Ƴi bajunt batēnkna banfiyaarun biki Yerutalem. Akak aṭup aji aṅal kaya kawin baka kahilna kaṭup baṅaṅ banwoṅ baanwut pjuan manjoonan. Woli Pawulu amēban aliit aji awo nanjaṅan aṅal ṅal baṅaṅ bame Uṭup Ulil Unuura bakut bame kē Yetu awoon Ajugun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pawulu awul baka mboš akut abeeb Našibaṭi (1.1-11)
2. Ulemp wi nanjaṅan du banfiyaarun (1.12–2.17)
3. Pṅal ṅaan jibi Krittū aṅaluṅ nja (3.1–7.16)
4. Pṅen bajuuk (8.1–9.15)
5. Pawulu aṭup aji awo nanjaṅan na manjoonan (10.1–13.10)
6. Pwul mboš pbaaṅšaani (13.11-13)

¹ Nji Pawulu, i Našibaṭi aduun pa nwo nanjaṅan i Yetu *Krittū, Ƴiki aṅaluṅ wa, na Timote ayiṭ nja, ṅpiitanan an banfiyaarun Krittū biki ubeeka wi Korint na baṅaṅ biki Našibaṭi bti banwoṅ Ƴi utaa wi Akayi* bti. ² Nṅehan Našibaṭi Ašin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṅenan ṅhaaš.

Pawulu abeeb Našibaṭi

³ Nawulēn ṅbeeb Našibaṭi, Ašin Yetu *Krittū Ajugun Ƴi uko wi aṅagiṅ nja abot atēṅṅen nja. ⁴ Aji tēṅṅen nja wal wi ṅjaan ṅwo Ƴi unoor undoli, kadolna nja ṅhil ṅdo katēṅṅen baṅaṅ banwoṅ Ƴi unoor undoli na pṅēṅṅen pi Našibaṭi atēṅṅenuṅ nja. ⁵ Na manjoonan, Krittū akaaṅ kē ṅkhaj maakan, kē hēnk di di akaaṅ aji tēṅṅen nja maakan. ⁶ Woli ṅwo Ƴi unoor, uwo wo pa pṅēṅṅenan kabot kaṭijan mbuur ; woli Našibaṭi atēṅṅenuṅ, uwo pa pṅēṅṅenan nahilna namiir mnhaj mi ṅhajuṅ. ⁷ Uhaṭ wi ṅṭuun Ƴi an udēmi ; ṅme kē jibi nahajuṅ ji un, hēnk kak di di Našibaṭi aktēṅṅenanaj ji un.

⁸ An bayiṭun, ṅṅal name kē mnhaj mi ṅhajuṅ du utaa wi Atiya manṅēp uṭup[†], kē ṅhaajala maakan adoo šal aji wi nun ubaa. ⁹ Na manjoonan ṅbi ji ji pkeṭ pi nun pabani, ukaaṅ kē ṅēnkak ahaṭ ṅleef ṅi nun, ahaṭ Ƴi Našibaṭi anjaan anaṅan baṅaṅ Ƴi pkeṭ. ¹⁰ Ul abuuranuṅ un pkeṭ mēnt, akak aluṅ kabuuranuṅ. Aa, ṅṭu mnhaj mi nun Ƴi a, ame kē aluṅ kabuuranuṅ kak. ¹¹ An naṭok Ƴi ulemp mēnt wi najaan naṅehandērun ; hēnk, Našibaṭi atiink pṅehan pi baṅaṅ batum, kawulun bnuura, uko mēnt ukaaṅ kē baṅaṅ batum baji babeeba.

Uko unkaaṅ kē Pawulu alutan bayaas bi nul du Korint

¹² Hēnkun, uko wi uwoon mnlilan mi nun, uhaaš wi nun udiimanuṅ un kē mnwo mi nun Ƴi umundu wi na Ƴi kadun ki nan manwo mnwo mntool akut ajinṅ Ƴi kadun ki Našibaṭi. Uko mēnt uwoona du Našibaṭi, mēnt ušal unṭuṅ wi baṅaṅ bajēn ubiiṅ aṭonun, bnuura bi nul babiṅ aṭonun. ¹³ Na manjoonan, Ƴi ikaarta yi ṅpiitanan, ṅēmpiitan nin uko ulon umpaṭi na wi nahilun kaleyiir kakut kate, kē nšē me kē unuur ulon nalun kate. ¹⁴ Uka uko ulon wi nadoon abi yikrēn : Ƴi unuur wi Ajugun Yetu akbiṅ, ṅwo mnlilan mi nan nakuṅ nawo mnlilan mi nun.

¹⁵⁻¹⁶ Dfiyaar uko mēnt, ukaaṅ kē mbi ṅal kaṭēpna duna du an, kabaa kaya Matēdoniya di ṅji kawoonuṅ kakak du an, kašē kayeenk uko wi ṅji kanumiṅ pyaana bayaas du *Yuda, hēnk nahilna nanuurandēn uyaas utēbantēn. ¹⁷ Wi ṅkajuṅ aji ddo han, dbeṅ beṅ i? Woli dji ddo uko, dji kawo na ušal wi ṅaan najēn anwoon aanji Ƴiṅ Ƴi uṭup uloolan i? ¹⁸ Na manjoonan, Ƴi katim ki Našibaṭi, uṭup wi nun na an unwo wi « aa » na « a-a. » ¹⁹ Uko wi Yetu *Krittū Abuk Našibaṭi, wi ṅji na Filat na Timote ṅṭupanaṅ, unwo wi « aa » na « a-a » ubaa ṅēp ṅēp awo wi « aa » ṭaṅ. ²⁰ Yetu Krittū awoon « aa » mēnt, iko bti yi Našibaṭi ahonun idolana Ƴi a. Kē Ƴi

* 1:1 Akayi : Korint dawo Ƴi utaa wi Akayi, dawoon ubeeka unwoonun uweek da. † 1:8 Mnhaj mi ṅhajuṅ du utaa wi Atiya : Naan aamme mnhaj mi aktiṅiyanuṅ Ƴi. Manka pwo mnhaj mandēmuṅ mi aṭiṅiyanuṅ Ƴi ulibra wi Ulemp wi Banjaṅan 19.23-40.

ul i i n̄k̄tēpn̄n̄ kaj i uwo haŋ, kadēmanaana. 21 Našibaŋi ajaan atēŋtēnun na an, n̄liint̄ ŋi pfiyaar Krittu. Ul ŋi uleeful adatuŋ n̄ja, 22 adiiiman kē ŋwo biki nul wi aŋuun̄ uhaaš wi nul ŋi n̄ja, wul uwoon̄ uko ujuni ŋi iko yi ahoŋuŋ aji aluŋ kawul n̄ja.

23 Uko wi n̄ji kaŋupuŋ uwo manjooan, Našibaŋi amee ; woli d̄tilani afiŋēn̄ : mēn̄jal ŋal pnooran̄an, ukaan̄ kē mēnkak du Korint. 24 N̄jēn̄jal pwo baših̄ bank̄tu'anaŋ uko wi nawoon̄ i pfiyaar ; namēban̄ aliint̄ ŋi pfiyaar pi nan kē n̄šē ŋal kaŋēnkan nawo na mnlilan.

2

1 D̄šal keeri aji mēnkak pwinan, nawutna kawo kak ŋi p̄jooŋan. 2 Woli ddolan kē najooŋani, n̄in̄ aloŋ aankhil pdolēn̄ n̄lilan ŋiki an bti najooŋan. 3 D̄piit̄ jibi mpiit̄uŋ, kawutna kaban na p̄jooŋan du baŋaan̄ banwoon̄ kadolēn̄ n̄lilan. Dme na manjooan kē mnlilan mi naan manwo mnlilan mi an bti. 4 Aa, d̄piit̄an̄ awo na mnkuul, ajoŋan, kē uleef ubeew na n̄ji. Kē n̄šē wo mēmpiit̄an̄ piit̄ najooŋanaan, ddo haŋ nameena jibi n̄jalanaŋ maakan.

Pawulu amiir anjubanuluŋ

5 N̄jaan̄ andolnuŋ kē n̄jooŋani, mēnt̄ n̄ji ŋaŋ i i adoluŋ kē n̄jooŋani, an bti biki adoluŋ kē najooŋani. Dbaa ji an bti, batum ŋi an. 6 Uko wi baŋaan̄ batum badiimanuluŋ kē ajubani udo bi kēs kēs, 7 ukaan̄ kē nawo i kamiira hēnkun̄ kabot katēŋtēna awut kawo na p̄jooŋan pampeluluŋ. 8 Dkooŋan keeri nadiimana kē naŋala. 9 Dbi piitan̄ kak katenna me natiink uko bti wi n̄tupanaŋ. 10 Kē ŋaan̄ i našaŋan̄ amiir, n̄ji kak d̄ji kamiira. Aa, woli dka uko ulon̄ wi pmiir, dmiir miir pa an ŋi kadun̄ ki *Krittu. 11 Ddo haŋ *Tatana awutna kaguur n̄ja ; ŋme bnuura iko yi ajaan̄ anjal p̄do.

Pawulu ahaajala du Trowat

12 Wi mbiin̄ du ubeeka wi Trowat p̄tup Uŋup̄ Ulil Unuura wi *Krittu, dwin̄ kē Ajugun̄ aŋenēn̄ kē nhinan̄ p̄do uko mēnt̄ bnuura. 13 Kē uhaaš ušē ŋēla ŋēla na n̄ji ŋiki mēnt̄ēn̄ da Tit ayiŋ naan̄ ŋi Krittu ; uko mēnt̄ ukaan̄ kē nduk baka aya utaaŋ wi Matedoniya.

Mbuur manjaan̄ manwoona ŋi Krittu

14 Nawulēn̄ ŋbeeb Našibaŋi. Adoluŋ kē Krittu akob̄ Tatana awat kē ŋtok ŋi p̄wat pi awatuluŋ. Aji ŋēpna ŋi n̄ja kado *Krittu ameeŋana kaniink dko bti jibi ukēra ulil p̄tēkēn̄ ujaan̄ uniink dko. 15 Na manjooan, ŋwo pa Našibaŋi p̄tēkēn̄ plil pi Krittu ŋi p̄toof pi baŋaan̄ banwoon̄ ŋi bgah bi mbuur na baŋaan̄ banwoon̄ kak ŋi bgah bi p̄ket̄. 16 Ukēra mēnt̄ uŋi uwo ŋi banwoon̄ ŋi bgah bi p̄ket̄ na p̄tēkēn̄ panjaan̄ paŋij̄ p̄ket̄, kawo

ŋi bandukiin̄ p̄tēkēn̄ panjaan̄ pawul ubida. Kē in̄ ašaŋan̄ ahil p̄do ulemp mēnt̄? 17 Baŋaan̄ batum baji bado na plaana pyok ŋi uŋup̄ wi Našibaŋi. Kē un̄ n̄šē ji n̄tup̄ uŋup̄ wi Našibaŋi na ŋhaaš n̄jint̄ jibi aŋu'un̄ un̄ p̄do. ŋi mnhina mi Krittu, n̄ji n̄tup̄ wa kē Našibaŋi amee.

3

Mndēm mi bhoŋar bhalu

1 Našal aji uko wi mbaan̄ aŋup̄ ŋup̄ uwoon̄ kē ŋhomp̄ homp̄ i? N̄numa ji baloŋ p̄diimanan̄ ikaarta ink̄diimanuŋ kē Našibaŋi ayiluŋ un̄ kēme kaheparan̄ ya i? 2 An̄ ŋi ŋleefan̄ nawoon̄ kakaarta ki nun, kapiit̄ana ŋi ŋhaaš ŋi nun, kē baŋaan̄ bti bame ka abot aleyiir ka. 3 Baŋaan̄ bame bnuura kē nawo kakaarta ki *Krittu apiit̄uŋ ahankanun̄. Kakaarta mēnt̄ kaampiit̄ana na kaŋen̄ ki ŋaan̄ najēn̄ kapiit̄ana na *Uhaaš wi Našibaŋi anwoon̄ ukumpēs wi ubida, uko unwoon̄ ŋi ka uumpiit̄ana ŋi mnlak*, upiit̄ana ŋi ŋhaaš ŋi nan̄ ŋanwoon̄ ŋi baŋaan̄ bajēn̄.

4 ŋi pwo ŋi ploolan̄ na *Krittu ŋhaŋ ŋi Našibaŋi, ukaan̄ kē ŋk̄tiini hēn̄k. 5 Na manjooan, ŋjēn̄foom̄ kaj i un̄ ŋdolul̄ ulemp mēnt̄ b̄didi'un̄ ; Našibaŋi awuluŋ un̄ mnhina mi p̄do wa. 6 Ul awuluŋ un̄ mnhina mi pwo banklempuŋ ŋi uko wi *bhoŋar bhalu, banwoon̄ baanwo bi bgah bampiit̄aniin̄ ŋi mnlak* ašē wo bi *Uhaaš wi Našibaŋi. Bgah bampiit̄aniin̄ baji baŋij̄ p̄ket̄, kē Uhaaš wi Našibaŋi ušē ji uŋij̄ ubida.

7 Nameen̄ kē bgah mēnt̄ bampiit̄aniin̄ ŋi klaak, bajaan̄ baŋij̄ p̄ket̄ ašē wul *Moyit̄ mndēm kakaŋa, mul mambiin̄ anuur ŋi kaara di nul ado kē biki *Itrayel baambi hil ptena, mndēm mēnt̄ kē manšē wo maan̄joni. 8 Kē ulemp wi *Uhaaš wi Našibaŋi ušē luŋ kawul mndēm mampelnuŋ. 9 Aa, wi ulemp wi Uhaaš wi Našibaŋi unjaan̄ udo ŋaan̄ awo natool̄ ŋi kēs ki nul uwoon̄ uunkwo na mndēm mampelnuŋ? 10 Hēn̄k, uko umbiin̄ adēmana uunkak adēm, ŋiki mndēm mampelnuŋ mambiin̄. 11 Na manjooan, woli uko unkm̄baan̄ uwo na mndēm, hum di di unwoon̄ uunkba uwoon̄ uunkwo na mndēm mampelnuŋ ba?

12 Hēnkun̄, wi ŋhaŋuŋ uko waŋ, ŋt̄um na mnt̄ēŋ. 13 N̄ēndo ji *Moyit̄ anjaan̄ awun̄ kaara kaneen̄naan̄ babuk *Itrayel bawin̄ mndēm manktooluŋ pba. 14 Kē ŋhaaš ŋi biki Itrayel ŋašē dēnēŋa dēnēt̄ te hēnkun̄, woli baleyiir ŋi kadun̄ ki baŋaan̄ ulibra wi *bgah bi Moyit̄, baan̄ji bahil pwin̄ mndēm ; pwo ŋi *Krittu ŋaŋ pakkaan̄ bawin̄ ma. 15 Te hēnkun̄, woli baleyiir ulibra wi bgah bi Moyit̄, ŋhaaš ŋi baka ŋaji ŋawunana. 16 Kē woli ŋaan̄ aji

* 3:3 Uumpiit̄ana ŋi mnlak : Natenan̄ ŋi Ppēn 34 – Našibaŋi ado kē Moyit̄ afeŋ mnlak, apiit̄ bgah bi nul ŋi ma. ✪ 3:6 Natenan̄ ŋi Ppēn 34.

aşaş Ajugun, uko unneenanulun pwin uji upên. ¹⁷ Kê Ajugun na *Uhaaş wi Naşibaţi başê wo baloolan, kê dko di Uhaaş wi Ajugun uwoon, dul di di mbuur manwoon. ¹⁸ Nja bti, n̄hilun hênkuŋ pwin mndêm mi Ajugun, mndêm mênţ manji manwinana ti nja ; uhaaş wi Ajugun uwo ti ptêlêş nja kê n̄kak anaam na Ajugun, mndêm mi nja kê mandkêma dêm pya.

4

Mndêm mammeniŋ

¹ Naşibaţi ti m̄naga mi nul awulun un ulemp mênţ, ukaan kê n̄mêban aliint. ² N̄pok iko yi bdêm ikowandënaan, n̄n̄ji n̄wo ti kaguru uru kaţêlêş utup wi Naşibaţi. N̄baa ţêp ţêp aji n̄diiman manjoonan, bañaan bti bawin kê n̄wo batool ti kadun ki Naşibaţi. ³ *Uţup ulil unuura wi n̄ktupun, woli udoo wunana ti balon, utênk ţênk kê bukun mênţan bawo ti bgah bi pkeţ. ⁴ Baanfiyaar utup mênţ ţiki Tatana naşih i mboş atok baka uşal, bawutna kawin bjeehi bi Uţup Ulil Unuura banjaan badiiman mndêm mi *Krittu anjaan adiman jibi Naşibaţi awoon. ⁵ Na manjoonan, mênţ uko wi nun ti n̄leefun wi wi n̄ktupanan, uko wi Yetu Krittu Ajugun wi wi n̄ktupanan, ul akaan kê n̄klemparan. ⁶ Naşibaţi aţiini tfa aji : bjeehi bajeehaan ti bdêm. Ul akaan ajeehan n̄haaş n̄i nja, n̄hilna n̄me bjeehi bi mndêm mi nul banjaan banuur ti kaara di Yetu Krittu.

⁷ Bjeehi mênţ bi Naşibaţi aţuun ti nja bawo wo ji uwuuru wi bajeun ahank ti uko undayanaan, ujintna ti kêş ki bañaan kê mn̄hina mn̄week mi n̄woonaanun mun manwoona du Naşibaţi, maanwoona ti nja. ⁸ N̄wo ti unoor undoli aşê woha bnaţ, ahaajala aşê haţaara. ⁹ bahajanun, kê Naşibaţi aşê wo aankwutanun nin, bakobun awat kê n̄şê doonaanaara. ¹⁰ Na n̄nuur, n̄ji tiink ti n̄leefun mn̄haj mi Yetu ahajun adoo keţ, ubida wi nul uhilna uwinana ti un. ¹¹ Na manjoonan, un n̄woon bajeb, uko wi Yetu uji udo n̄wo ti mntum mi pkeţ unuur undoli, ubida wi nul uhilna uwinana ti n̄leef n̄i nun n̄anwoon n̄i kakeţ. ¹² Hênk, n̄nog pkeţ nahilna naka ubida.

¹³ Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aji : « *Dfiyaari, ukaan kê n̄tupi.* »* Un kak, ti uhaaş wi pfiyaar mênţ, n̄fiyaar Naşibaţi, ukaan kê n̄ktup. ¹⁴ N̄me kê Naşibaţi annaţanun Yetu Ajugun ti pkeţ alun kantaţanun na a, kadolun n̄winana na an ti kadunul. ¹⁵ Uko wi n̄khajun bti uwo keeri pa an, hênk, bnuura bi Naşibaţi baji bawo ti bañaan banjaan batuma tum pya, bañaan batum babeeba abot adëmanaara dëman maakan.

Phaţ iko yi baţi

* 4:13 kampiitaniŋ ti ulibra ujon wi bagrek. Kañaam 116.10.

¹⁶ Uko wan ukaan kê n̄mêban aliint. Woli uleef wi nun udoo tafa ţaf pya na n̄nuur, uhaaşun uji uwoha wo uhalu na n̄nuur. ¹⁷ Unoor n̄i n̄knoorun hênkuŋ unwoon uunkjon uwo uko umpoţi ti kadun ki mndêm mweek manwoon maankba mi unoor mênţ ukbomanun un. ¹⁸ Hênk, n̄n̄ji n̄tu n̄şal ti iko inkwinaniin, n̄ji n̄tu n̄a ti inwoon iinwinanaa ; iko injaan iwinana iinji ijon, kê inwoon iinwinanaa işê wo yi mnto.

5

¹ N̄me na manjoonan kê uleef wi nja wi umundu wi uwo wo ji kaloona : wal wi kakjotun, n̄ka du baţi uleef ulon unwoon ji katoh ki Naşibaţi aniwun nja, kanwoon kaankjot nin. ² Kê n̄şê wooni hênkuŋ ti n̄haaş n̄i nja meet, ti uleef wi nja wi umundu wi ţiki n̄nal kawohara uleef wi nja wi baţi ; ³ n̄wohara wal mênţ, n̄n̄kwo byişu. ⁴ Aa, n̄leef n̄i nja n̄awo ji kaloona, n̄wooni ti n̄haaş n̄i nja meet abot aţêga wi n̄woon ti unoor hênkuŋ. N̄n̄nal n̄al p̄fêl uleef wi nja wi umundu wi, uko wi n̄nalun uwo pwohara uleef wi Naşibaţi akwulun nja, uleef wi nja unwoon wi pkeţ uhilna utêlêşa ukak uleef unwoon uunkket. ⁵ Naşibaţi ti uleeful apaşun nja pa uko mênţ, awul nja *Uhaaş wi nul adimananun kê alun kawul nja ubida wi mnto.

⁶ Hênkuŋ keeri n̄ji n̄têŋ maakan na n̄nuur. N̄me kê n̄wole du kaloona kanwoon uleef wi nja, n̄low Ajugun. ⁷ Na manjoonan, n̄poşna pfiyaar, n̄n̄kpoşna kêş. ⁸ N̄têŋ maakan ahokan pduk uleef wi, kaya kawo na Ajugun. ⁹ Hênk, n̄bi tu tu n̄şal ti plila n̄wole ti uleef mênţ keme woli n̄pên ti wa. ¹⁰ Nja bti n̄wo i kanaţ ti kadun ki *Krittu, awayêş nja wal mênţ, andoli aluka uko wi alempun na uleeful wi awoon ti mboş.

Plemp bañaan batiinkaraan na Naşibaţi

¹¹ N̄me uko unwoon pdo kaţi Ajugun aşê do na pdo bañaan bandukiin bado kaţi a. Naşibaţi ame'un bnuura, kê nhaţ aji an name'un bnuura. ¹² N̄n̄kak anjal kado nayikrënun, n̄nal kaţenan uko wi nakkahni ti un, nahilna naka uko uteem banwoon baanknahna uko unwoon ti n̄haaş n̄i bañaan aşê nahna iko inkwinaniin du bdig. ¹³ Na manjoonan, woli n̄waaŋ n̄şal, uwo wo pa Naşibaţi ; kê woli n̄wo na n̄şal uwo wo pa an. ¹⁴ Unjal wi *Krittu anjalun un uktoŋun un. N̄yikrën bnuura kê n̄aaŋ aloolan akeţarun bañaan bti, bañaan bti badobi keţ keţ keeri. ¹⁵ Akeţar bañaan bti, nja n̄n̄kaan ubida n̄wutna kaka wa pa n̄leef n̄i nja tañ, n̄ka wa pa ankeţun akuţ anaţa ti pkeţ pa baka.

¹⁶ Hênkuŋ keeri, n̄n̄kak aji n̄ten n̄aaŋ jibi bañaan bajên bajaan batena. Hênk, woli

ηdoo ten tfa *Krittu na kēs ki bañaan bajēn, hēnkun ηjēnkak atena hanj. ¹⁷ Woli űnaan awo ti ploolan na Krittu, aji bi kak kak űnaan nahalu : iko yi ubida ujon ibaa, kē ihalu ibii. ¹⁸ Kē uko mēnt bti ušē woona du Našibați anűēpnun ti Krittu adolon kē ηtiinkar na a akuű awulun ulemp wi pdo bañaan batiinkar na a. ¹⁹ Našibați abiiű awo ti Krittu ado bañaan kē batiinkar na ul Našibați, aanűo aten buűaan bi badolon ašē ű'un pűup uűup wi btiinkar mēnt. ²⁰ Krittu ayilun yil keeri pűupara, kē uwo wo keeri ji Našibați ti uleeful aji tēpna ti un kaűiini na an. Ti katim ki Krittu ηjakan nawuta adolan natinkar na a. ²¹ Krittu aambaan kadola pekadu, kē Našibați adola kē akoba pa pekadu di nja, ηhilna ηkak batool ti kēs ki Našibați wi ηwoon ti ploolan na Krittu.

6

¹ Hēnk, un ηnklempun na Našibați ηkooűan kooű, nawutan kanohnaana bnuura bi nayeenkun du a. ² Aűiini aji :

« *Wi unuur ubanun, dűiink pűēhan pi nu ;
ti unuur wi mbuur, dbi abuuranu.* »^{*}

Hēnkun unuur ubani, unuur wi mbuur uban hēnkun.

³ Nēnjal kado uko ulon unkdolon űnaan alon aűiib, ulemp wi nun uwutna katoka. ⁴ Nbaa tēp tēp adiiman ti iko bti kē ηwo balempar Našibați na manjooan. Nji ηtam kamiir ti mnhaj, unoor na phaajala. ⁵ Bakobun awat ukalabuš, ado bañaan kē banaűari'un, aűu'un ηlemp ηtam, aneeanun bűoy aűanun pde. ⁶ Kē nšē diiman kē ηwo balempar Našibați ti pwo na ušal ujinű, ti pme, ti kamiir, ti pjoob bkow, ti pwo na *Uhaaš wi Našibați, ti pűal na uűal unjooanun. ⁷ Nji ηdiiman kē ηji ηlempara ti pűup manjooan, kē mnhina mi nul manji mantēnkun. Inaanan yi nun iyeűanaan ηleefun na igutni iwoon pdo kado uko unwoon utool ti kēs ki Našibați. ⁸ Badēmanun, akak apoűetanun ; akarun akuű abeebun ; baűu'un baűilan te ηwo bañaan bankűupun manjooan ; ⁹ baűu'un bayaanű te ηmeeűana bnuura ; aűu'un banűoganun pkeű te ηwo bajeb ; bakobun ašē wo baanűinun ; ¹⁰ ηji ηwo ji ηjooűani kašē wo ti mnlilan ; ηwo bawaan ašē do bañaan baűum kē bawo bayok ; ηwo ji bañaan banwoon baanka ni uko ulon, ašē ka iko bti.

¹¹ An bayiűun biki Korint, ηűiini na an na uhaaš ujinű, aűu'an ti ηhaaš ηi nun. ¹² Ndiimanan kaara kē an našaan adēt dinan. ¹³ Kē nšē űiini na an ji babak naan : an kak naűu'un ti ηhaaš ηi nan.

Pdat uko unnuurnaaniű

* 6:2 Itayi 49.8. * 6:16 Bgah 26.12; Etekiyel 37.27. * 6:17 Itayi 52.11; Etekiyel 20.34,41. * 6:18 Natenan ti 2 Famiyel 7.14.

¹⁴ Nawutan kawo ti kahoű kaloolan na banwoon baanfiyaar *Krittu. Hum di di uko unwoon utool uhiniű kanaakiir na unwoon uunwo ti bgah? Hum di di bjeehi bahilun kanaakiir na bdēm? ¹⁵ Hum di di Krittu ahilun katiinkar na *Tatana? We wi anfiyaarulun ahilun kaűok na anwoon aanfiyaara? ¹⁶ Hum di di *Katoh ki Našibați kahilun kawo na ηnton? Na manjooan nja ηwo dko dyimanaan di *Uhaaš wi Našibați anwoon najeb ufēűun. Hēnk di di Našibați aűiiniű ti *Ulbra wi nul aji :

« *Dlun kafēű ti ptoof pi baka kapoš na baka ;
dwo Našibați i baka, bašē bawo pntaali pi naan.* »^{*}

¹⁷ Ukaan kē Ajugun akak aűiini aji :
« *Napēnan ti ptoof pi bañaan mēnt,
nalowan baka.*

*Nawutan nin kaban uko unűopun,
nűi nšē nyeenkan du katoh naan.* »^{*}

¹⁸ *Ajugun anhiniű iko bti akak aűiini aji :
« *Dwo ji ašinan,
an našē nawo ji babak naan, biinű na baaű.* »^{*}

7

¹ An biki nűalun maakan, wi Našibați ahoűun nja iko mēnt, nabiin keeri ηpēnan iko iűop bti inwoon ti ηleef ηi nja na ηhaaš ηi nja, ηdoonaan ηwo bañaan bajinű ti kēs ki Našibați, ηbot ηdo kaűi'a.

Mnlilan mi Pawulu

² Nawo kadiimanun kaara di nan. Njēndo nin űnaan alon buűaan, ηnēlempašana ujēnk wi nin űnaan. ³ Mēntup űup kajina naduknaanaa, ddo bi űpan aji ηűu'an ti ηhaaš ηi nun ti ubida na ti pkeű. ⁴ Dhaű maakan ti an, alilan maakan ti uko wi nan. Ti unoor wi nun bti dji kaűum na mntēj kabot kalilan maakan.

⁵ Na manjooan, wi ηbanun du Matedoniya, ηjēndoo tēp anoorfēn noorfēn nin, awo ti unoor uweek : ugut du bdig, palēnk moű meet. ⁶ Kē Našibați anjaan atēűtēn biki bapoűēnun ašē tēűjēnun na ubi wi *Tit. ⁷ Mēnt pbi pi nul taű paűiűun uko mēnt, aűupun jibi an ti ηleefan natēűjēnulun. Aűupun kak aji naűal maakan kawinēn, aűup jibi najooűani na jibi najaan nayeankaraan. Uko mēnt ukaan kē mnlilan mi naan mandēm apel.

⁸ Ukaan kē ti kakaarta ki mpiitanan, woli ddoo űpan uko umbiiű adolan kē najooűani, mēndug umeli. Na manjooan dbi dug umeli du kateeku wi nwinun kē uko mēnt udolan kē najooűan ηwal ηlon, ⁹ kē nšē lilan hēnkun, mēnt ti uko wi najooűanun wa : dlilan ti uko wi pjooűan mēnt padolanan kē naűēlēs mnwo mi nan. Pjooűan mēnt pawo

jibi Naşibaŋi aŋaluŋ pawo, nġendolan keeri nin uko uloŋ uwuŋaan. ¹⁰ Na manjoonan, pjootan pi Naşibaŋi ajaan aŋu ŋaan paji pdola aŋelġeş mnwo mi nul, kadola abuur, aanji dug umeli. Kġ pjootan pi uşal wi iko yi umundu paşġe ji paŋji pkeŋ.

¹¹ Natenan keeri uko wi pjootan pi Naşibaŋi aŋu'anaŋ padoluŋ ŋi an : natenan jibi najaan natar kanaŋ kaliint, jibi naŋehanuŋ aji Naşibaŋi amiiran, jibi nakowiin, jibi naktiin Naşibaŋi, jibi nanuhnuŋ na manjoonan, jibi naŋuun ŋhaaş, jibi najaan naŋal pweŋan andoluŋ buŋaan. Nadiiman ŋi iko bti kġ najint ŋi uko mġnt. ¹² Woli dpiitan, mġnt anjubanuŋ akaan, kġ mġnt i babubanuŋ akaan: dŋal ŋal nadiiman ŋi kadun ki Naşibaŋi jibi nanaŋ aliint ŋi uko wi nun. ¹³ Uko mġntan utġntġenuŋ un.

Nkak alilan maakan ŋi uko wi Tit alilandġranaŋ ; an bti najoobġġena uhaaş. ¹⁴ Mġnkowa wi nji ndiimanuŋ ŋi kadunul kġ dlilan ŋi uko wi nan ; kġ jibi njonuŋ kaŋapan manjoonan, uko wi ŋilanderuŋ ŋi kadun ki nul uwo uko unjoonanuŋ. ¹⁵ Kġ hġnk, uŋal wi aŋalanaŋ uŋi udġma dġm pya woli aleş jibi an bti najaan natar ŋi pdo uko wi aŋu'anaŋ pdo na jibi nayeinkuluŋ akuŋ atiinka bnuura. ¹⁶ Dliilan ŋi uko wi nhilun kahaŋ ŋi an ŋi iko bti.

8

Pġen na uhaaş ujint

¹ An bayiŋun ŋi *Krittu, dŋal name jibi Naşibaŋi awuli pntuk pi banfiyaaruŋ panwoon Matedoniya bnuura bi nul. ² Bahaj maakan, kġ mnlilan mi baka manşġe dġm maakan kġ badoo ŋen na uhaaş ujint, wi badoon awo bawaan. ³ Dwo namaar, baŋen jibi bahinanuŋ adoo ŋġp uko wi bahinanuŋ kġ nin aloŋ aanŋu ŋu baka pdo han. ⁴ Bakooŋun maakan aji ndinan baka baŋġnk baŋaan biki Naşibaŋi banwoon du Yerutalem. ⁵ Uko wi bawuluŋ udoo ŋġp uko wi nŋaŋuŋ: badun awul Ajugun ŋhaaş ŋi baka akuŋ awulun ŋa, ado wal mġnt uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ. ⁶ Uko mġnt ukaan kġ nkoot Tit abi du an abaaŋġeş ulemp wi pŋonkrġn itaka yi bajunt jibi abiiŋ ajun wa.

⁷ Nawo na iko bti atuman inwoon; pfiyaar, uŋup unuura, pme, na pnaŋ kaliint maakan ŋi iko aŋu na uŋal wi naŋaluŋ un. Ukaan kġ ŋŋal naŋu uşal bnuura ŋi ulemp wi pġġnk biki Yerutalem. ⁸ Mġnji nawo i kado uko mġnt. Dŋapan jibi bukundi banaŋuŋ aliint, nahilna nadiiman kġ uŋal wi nan ujoonani. ⁹ Name jibi Ajugun Yetu *Krittu adolanaŋ bnuura : ul ambiin awo nayok, an nakaan kġ adinan akak nawaan, kahilna kadolan nayokna bwaan bi nul.

✧ 8:15 Pġġn 16.18.

¹⁰ Hġnk, dŋupan uko wi nşaluŋ ŋi uko mġnt: an, nanwoon bane bateek banjuntuŋ akuŋ aŋal ŋal bajunt mġnt, unuura nataman ŋi uko mġnt. ¹¹ Hġnkuŋ, jibi nabiiŋ aŋu uşal ŋi pjun uko mġnt, nabaafġġan ulemp mġnt keeri jibi nahinani. ¹² Woli ŋaan aŋen na uhaaş ujint, Naşibaŋi aji yeenk uko wi ŋaan mġnt aŋenuŋ, kaşġe katen ŋi uko wi akaan, kawo aanji ten ŋi wi awaanuŋ. ¹³ Unwo wo pa pŋu'an ŋi bwaan kabomanaan bukundi, uwo wo pa pdo baŋaan bti baliŋan liŋan. ¹⁴ ŋi wal wi nwoon wi, nawo bayok ahinan keeri kaŋġnk banwoon ŋi kanuma. Hġnk, woli naluŋ awo ŋi kanuma unuor uloŋ, uko wi bapelandġnuŋ uhil kaŋġnkan, naşġe liŋ wal mġnt. ¹⁵ Hġnk di di upiitaniŋ ŋi *Ulibra wi Naşibaŋi aji : « Anjeŋġuŋ atuman aanji pelan, kġ anjeŋġuŋ ntiinku aji kġşan^o. »

Baŋaan biki Pawulu ayilun du Korint

¹⁶ Nawulan nġġman Naşibaŋi anŋuun ŋi uhaaş wi Tit pnaŋ kaliint ŋi plemparan ji un. ¹⁷ Adinan pdo uko wi nŋu'uluŋ pdo, ul ŋi uleeful adinanuŋ ataran taran aji aya du an. ¹⁸ Ndo ayiŋ nja ŋi *Krittu kġ agakandġr na a. Ayiŋun mġnt aji lempar *Uŋup Ulil Unuura bnuura, ukaan kġ kntuk bti ki banfiyaaruŋ bti kakkġmana. ¹⁹ Banfiyaaruŋ bakaan adata agakandġr na un nŋa nfaaş uko wi naŋenuŋ. Ndo ulemp unuura mġnt Ajugun ahilna adġmana kabot kadiiman jibi nŋuun kabaŋ ŋi pdo wa. ²⁰ Nġnŋal baŋaan baŋiini buŋaan ŋi uko wi pŋaŋan itaka itum injuntuŋ. ²¹ Nla pdo uko unnuuriin, mġnt ŋi kġş ki Ajugun ŋaŋ, ŋŋal kak pdo uko unnuuriin ŋi kġş ki baŋaan bajġn. ²² Nyl na baka ayiŋ nja ŋi Krittu i njonuŋ nten ŋi iko itum, kġ abot adiiman byaaş bi kak jibi anaŋuŋ aliint. Hġnkuŋ, ahaŋan bnuura ukaan keeri kġ aŋal maakan kado kalemparan ²³ Kġ ŋi uko wi *Tit, dŋal kajakan kaji ajaan awo na nji kabot kalemp na nji ŋi uko wi nan. Kġ bayiŋ nja ŋi Krittu bangakandġruŋ na a bandukiin, kntuk ki banfiyaaruŋ kayilun baka, baji balemp Krittu kadġmanaana. ²⁴ Nadiimaan baka keeri kġ naŋal baka na manjoonan, banfiyaaruŋ bti bahilna bame kġ nŋan wi ŋililandġranaŋ.

9

Bajunt pa banfiyaaruŋ biki Yerutalem

¹ Hġnkuŋ, mġnkak anuma ppiitan uko uloŋ ŋi bajunt bi najuntuŋ kaŋġnka baŋaan biki Naşibaŋi banwoon du Yerutalem. ² Na manjoonan, dwiin jibi naŋuun nşal ŋi bajunt mġnt, kġ nji kanahna uko mġnt ŋi kadun ki biki Matedoniya kaji na baka kġ an biki Akayi nado bi dinan dinan bane. Uhaaş wi naŋuun utġntġenuŋ batum ŋi baka. ³ Kġ nşġe yil bayiŋ nja ŋi *Krittu mġnt, nahilna nabomandġr bnuura jibi njakuŋ.

Hënk, mnilan mi n̄ilandëranaj manwutna kawaanj udooni ti uko mën̄t. ⁴ Mën̄jal woli biki Matedoniya bagakandër na n̄ji abi, baṭënk kē naambomandëri. Uwole hañ uwo mnkwo mankwoonj kak mi nan. ⁵ Dşal keeri kē dwo kakooṭ bayiñun ti Krittũ mën̄tş bajotun kadun du an babi bajañan uṭen wi nahonun. Hënk, woli n̄bani, n̄ṭënk kē nabomandëri, uṭen mën̄t uşë uwinana ji uṭen unwoonun du uhaaş meet, uunkwo uṭen wi mpit.

⁶ Dñal naleş uko wi : ñaan antepiñ unti-inku aji kit untiinku, kē antepiñ uṭum aji kit utum. ⁷ Ñaan andoli ajaan aṭen jibi uhaaşul uwululuj kawut kajootan kēma kaşal kē baṭu'a ṭu pdo wa ; Naşibaṭi aji n̄jal ñaan anjaan aṭen na uhaaş ujñ. ⁸ Kē aşë wo na mn̄hina mi pwulan iko itum inuura indoli, nahilna naka iko bti nakëşan nadoo naduka na uko udo kaṭënkna bañaan. ⁹ Hënk di di upiitaniñ ti Ulibra wi Naşibaṭi aji : « Ñaan natool aji ṭen bawaañ iko utum ; awo natool te mñto*. » ¹⁰ Naşibaṭi anjaan awul na-jaan btepi kabot kawul bañaan n̄deey n̄i baañ badeena, alun kawulan iko itum keeri, katëmplën ya, nahilna nawo batool ti kēş ki nul wi nakdoonj kaṭen. ¹¹ Hënk, nawo bayok ti iko bti, kahilna kado kaṭënk bañaan batum başë babeeb Naşibaṭi ti uko wi nawulun un aji n̄wul baka. ¹² Ulemp wi nakdolun hënk uunji ulin ti pwul biki Naşibaṭi uko wi bawaañun, uji udo kak bañaan batum babeeb Naşibaṭi. ¹³ Bañaan batum bawin ti ulemp wi nakdolun wun kē nafiyaar abot atiink *Uṭup Ulil Unuura wi *Krittũ aji naṭënk baka bnuura kakut kaṭënk bañaan bti, wal mën̄t badëman Naşibaṭi. ¹⁴ Bnuura bweek bi Naşibaṭi awulanañ akëşan bado balun bado kañehandëran babot bañalan. ¹⁵ Nawulan n̄beeb Naşibaṭi bnuura pa uṭen uṭëp uṭup wi aṭenun.

10

Pawulu atem bankṭupun buñaan ti ulemp wi nul

¹⁻² Nji Pawulu i bajakun aji dji kawo na-booy woli dwo ti kadunan kaşë kaṭiini na mntëñ woli dlowan apiitan, dkooṭan ti katim ki *Krittũ anjoobun bkow abot awo bnuura : nawutan kadolën ndo mñoonk na mntëñ wal wi n̄ji kalun kakak du an jibi nşalun pdo ba na bañaan balon banşalun aji n̄ji nşaş iko yi n̄leef n̄i n̄ja nşalun, ijaan iñonun. ³ Na manjoonan n̄wo bañaan bajën aşë wo n̄ñji ngutan ji bañaan bajën. ⁴ Inaanan yi n̄jaan ngutanaan iinwo yi bañaan bajën ; ngutan na mn̄hina manwoonun du Naşibaṭi, man-hiniñ pwat n̄niw n̄ankëmun. Nji n̄tok nşal njanjaan n̄aneeman ñaan, ⁵ uko undoli un-nañiñ aji uneeenan pme Naşibaṭi, n̄ji n̄mob

nşal bti kado n̄ja n̄jado kaṭaş Krittũ. ⁶ Ti wal wi nakbiñ kaṭaş Krittũ na n̄haaşan bti, n̄bi kanaṭ naṭ kaliint pa pkob ñaan anwoon aanji ṭaş.

⁷ Nahaabëşan kēş naten iko bnuura! Woli ñaan afiyaar na manjoonan kē awo i *Krittũ, ameen kē un kak n̄wo biki Krittũ ji ul. ⁸ Ajugun awulun un mn̄hina manwoonj mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdolan natoka. Dnahna mn̄hina mën̄t, mënkkowara ma. ⁹ Mën̄jal kawo wo ji dbëgan ti ikaarta yi mpiitanaj. ¹⁰ Bañaan balon baji baṭup kaji uko wi n̄ji Pawulu njaan kaṭup ti ikaarta yi njaan kapiit ujoṭ akuṭ atam pṭaş, nşale wo ti kadun ki bañaan dji kawo ñaan nañaat nawaan uforta anwoonj aando hil bṭup. ¹¹ Ñaan anşalun hañ ameen kē uko wi n̄woonj wi n̄lowanañ apiitan ikaarta, wi wi n̄klun kawo ti udo wi nun wal wi n̄klun kawo ti ptoofan.

¹² Na manjoonan, n̄ñklun kañoom plinjir na ptenar na banşalun aji bawo bañaan baweeb. Bawaañ nşal ti baktenun n̄leef n̄i baka na kaniibi kanwoonj ki baka. ¹³ Kē un nşë wo n̄ñkhompna uko wi Naşibaṭi awoonj aanṭu'un pdo, n̄lin ti uko wi aṭu'un un pdo, unṭuun kē n̄bi aban te du an. ¹⁴ Woli n̄mbi lah adoo ban du an, n̄ñekka na phomp ti uko wi nan. Kē nşë wo bateek bambiñ du an aṭijan *Uṭup Ulil Unuura wi *Krittũ. ¹⁵ Hënk, woli n̄homp ti uko wi nan, n̄ñkhomp kaji n̄do ulemp wi balon badolun ; n̄baa ṭëp ṭëp ahaṭ kē pfiyaar pi nan pado kadëm dëm p̄ya nşë n̄hil pdo ulemp unkdooñ kayaha ya kadun ti ptoofan, kaşë kaliñaaṭ ti uko wi Naşibaṭi aṭu'un un pdo. ¹⁶ Wal mën̄t, n̄hinan kaṭup Uṭup Ulil Unuura du n̄taak n̄anwoonj du kafet ki wi nan, kē di p̄ya du dko di bañaan balon badoonj abi lemp kawutna kahompna ulemp wi badolun. ¹⁷ Kē uşë piitana ti *Ulibra wi Naşibaṭi aji : « *Woli ñaan alon añal kahomp, adoon kahompna iko yi Ajugun adolun* »* ¹⁸ Na manjoonan, mën̄t ñaan ankđëmanun uleeful ajaan awinana bnuura ti kadun ki Ajugun ; anjaan awinana bnuura awoonj i Ajugun ti uleeful adëmanun.

11

Pawulu na banjakun aji bawo banjañan

¹ Ni n̄ji n̄jali nawutën ndo n̄yila n̄tiinku! Aa, namiiraan! ² Dkujan bkujar banwoonun du Naşibaṭi : djokaran ñiññ aloolan pa bniim, kadolna an nanaṭ ti kadun ki *Krittũ ji ñaat najññ anwoonj aando bi me ñiññ. ³ Dti mntit mi nan manṭoka, ma-neeenan pṭaş Krittũ na n̄haaşan bti jibi up-ula uguurunj Ewa na mntit mi wa. ⁴ Na manjoonan woli alonj abi aṭupan uko wi Yetu alonj ampañun na i n̄ṭupanañ, naji nadi wa. Woli alonj aṭiñiyaan uhaaş ulonj umpati na

* 9:9 Kañaaam 112.9. * 10:17 Yeremiya 9.22; 1 Korint 1.31.

wi nayeenkun naji nadi uko mēnt. Woli alonj abi aṭup *Uṭup Ulil Unuura umpati na wi nṭupanaj, naji nabi dinan dinan. ⁵ Kē nṣē fiyaar kē mēmpoṭēt nin apel banjakuṅ haṅ aji bawo *banjañan bawek maakan. ⁶ Ulome mēnhil bṭup bnuura, aṣē me uko wi nji kaṭiiniyaanuj; nḍiimanan uko mēnt bnuura ṭi iko bṭi yi nḱdoluj.

⁷ Wi nṭupanaj *Uṭup Ulil Unuura mēnhepar nin baluk, awalan bkow naan nahilna nadeeṅana. Ddo wal mēnt pekadu i? ⁸ Uwo wo ji dyeenk bka bi kntuk kloṅ ki banfiyaaruj, kē bawo baluk bi naan, ahilna alempanan. ⁹ Kē wi nwoon ṭi an, awo ṭi kanuma, mēnwo ṭi iñen yi nin ñaan, ṭiki bayiṭun ṭi *Krittū banwoonuj Matedoniya bawulēn uko wi nnumiij bṭi. Aa, ddoonaaan awo mēnwo ṭi iñen yi nan, akak aluj kadoonaanaara kado haṅ. ¹⁰ Dmehna ṭi manjoonan mi Krittū manwoon ṭi nji kē mēnkḍinan nin alonj du nṭaak nji Akayi bṭi aneanaan pdo haṅ. Pdo haṅ pawoon mḱlilan mi naan. ¹¹ We ukaaṅ kē nji kado haṅ ba? Naṣal kē mēnḱalan ṅal i? Naṣibaṭi ame kē dḱalan.

¹² Kē uko wi ndoluj, dḱak aluj kado wa, kawutna kaṭen bankhompun aji baliṅ liṅ na un uko uṭup. ¹³ Bañaaṅ mēnṭan baanwo nin *banjañan na manjoonan, bawo balemp baguuru, banjaaṅ badaar kaji bawo banjañan biki *Krittū. ¹⁴ Kē uko waṅ uṣē wo uunñonjarēni : *Fatana ṭi uleeful aji adaar kaji awo uwanjut wi bjeehi. ¹⁵ Uunñonjarēn keeri baṭaṣarul badaar kaji bawo balempar bgah. Kē baṣē luṅ kayeenk baluk bi ulemp wi baka.

Mhajaṅ mi Pawulu ṭi pwo nanjañan

¹⁶ Dḱak aṭupan : nin ñaan awutan kadolēn ji nayila, kē nṣē ṅal nadinanaan ndo nyila nhilna nhomp ntiinku. ¹⁷ Uko wi nji kabiiṅ pṭup mēnkṭup ṭup wa jibi Ajugun aṅaluj, dṭup wa na nyila wi ukakuṅ wi pdo kahomp. ¹⁸ Wi batum bakhompun ji bañaaṅ bajēn, nji kak ddo kahomp. ¹⁹ An nanjakuṅ aji naka uṣal, naji natar ṭi pmiir bañaaṅ banwoon bayila! ²⁰ Naji nadinan badolan bajuuk ṭi ulemp, kadeenkna an, kateh bka bi nan bṭi, kabeehan, kadoo koban ṭi kaara! ²¹ Dkowa pṭup uko wi : ṅbiiṣnaa maakan, wi ṅwoon ṅēndo haṅ.

Kakṣa, dko di baloṅ bañoomuj kahomp – dṭiini ji nayila – nji kak dñoom kahomp da. ²² Jēm bawo bahebēre i? Nji kak. Jēm bawo biki pntaali pi *Abraham i? Nji kak. ²³ Jēm bawo balempar *Krittū i? Dṭup ji nayila, nji dwo nalempar Krittū apel baka : ṭi ulemp utam, ṭi pya ukalabuṣ, ṭi kakob, ṭi pwo ṭi mntum mi pkeṭ nyaas ṅtum. ²⁴ Nyaas kañeen

bayuday bakobēn kakob kandēmnun, bafudēn itintēl nyaas iñeen ṅwajaṅ na kañeen kalonj ²⁵ baromeṅ bakobēn na panduk nyaas ṅwajaṅ, byaaṣ bloṅ kē batapēn mḱlaak, kē njiir nyaas ṅwajaṅ na ulantu, byaaṣ bloṅ dduka utejan na unuor upēd du meel. ²⁶ Dyaanṭ maakan apoṣ poṣ nyaas ṅtum, amuur idēk, ayit na balat, ayit na bayiṭ naan bayuday banjaluj pdolēn buṭaan, ayit na banwoon baanwo bayuday, ayit na iko iyibanaan du ṅbeeka, du *pndiis, du bdēk, ayit na banjaaṅ badaar kaji bawo bayiṭ naan ṭi Krittū. ²⁷ Ddo ṅlemp ṅtam, awo ṭi unoor, awaaṅ bṅoy nyaas ṅtum, ubon kē ude'ēn, udaan uṭijēn, aṭo ṅnuur ṅtum awo mēndee, ujonṭ kē uneejēn kē nwo byiṣu. ²⁸ Uko wi nwoon mēndo bi ṭiiniyaan uwo kē dji kabi ṭu uṣal ṅnuur bṭi ṭi kntuk ki banfiyaaruj bṭi. ²⁹ Woli ñaan abiiṣnaa, nji kak dji kabiiṣna ; woli ñaan apēn ṭi bgah, dji kajooṭan maakan.

³⁰ Woli dwo i phomp keeri, kado kahompna pbiṣna pi naan. ³¹ Naṣibaṭi, Aṣin Yetu Ajugun i bajaṅ badēman te mḱto ame kē mēnṭilani. ³² Wi mbiṅ awo du ubeeka wi Damat, namali i Aretat naṣih ado kē bakyen ubeeka kamobnēn, ³³ kē baṣē ṭu'ēn ṭi pkaar pweek, aṭēpanaan ṭi bhēr bloṅ banwoon ṭi uniw, adolēn kē nwala uniw unfooyun ubeeka.

12

Uko wi Naṣibaṭi adiimanuj Pawulu

¹ Dwo kado kahomp i? Na manjoonan pawaṅ udooni. Kē nṣē bubara kaṭiiniyaan iko yi Ajugun adiimanaanuj na iko yi adolunuj kē mmee. ² Dme ñaan alonj i *Krittū, udo hēnkuj ṅṣubal iñeen na ṅbaakēr, adeeṅana te du baṭi. Mēme me adeeṅana deeṅana na manjoonan kēme akaka mḱwin, Naṣibaṭi ṭañ ameeṅ. Ñaan mēnt adeeṅana te du baṭi duuṭ. ³⁻⁴ Aa, dme kē ñaan mēnt adeeṅana du baṭi. Mēme me adeeṅana deeṅana na manjoonan kēme akaka mḱwin, Naṣibaṭi ṭañ ameeṅ. Kē atiink ṅṭup ṅi nin alonj awoonj aanhil pṭup, kē Naṣibaṭi aankak adinan nin ñaan alonj akakalēṣ ṅa. ⁵ Dhinan kahomp ṭi uko wi ñaan aṭēṅ un, aṣē wo mēnhil kahomp ṭi uko wi naan, uko wi nhiluj pdo ṭañ uwo pdo kahompna iko inkdiimanuj pbiṣna pi naan. ⁶ Woli dḱal lah phomp, mēnkwo ñaan nawaar uṣal, kaṭup ṭup manjoonan. Kē nṣē pok phomp kaṭi ñaan alonj aṭu'ēn du dko dampeluj uko wi awinuj ṭi nji kēme wi atiinkun kē nṭupi.

⁷ Naṣibaṭi adiimanaan iko inṭēpuṅ uṭup. Kē aṣē ṭu'ēn uko ulonj ṭi uleef unknooranaanuj, uwanjut ulonj wi *Fatana unkkobnuj, nwutna kado kadeeṅ iganaj. ⁸ Dñehan Ajugun nyaas ṅwajaṅ ajaka alowanaan wa, ⁹ kē aji na nji : « Bnuura bi njaan kawulu baji

bakëş ; mnhina mi naan manji manwinana wal wi ibiişniin. Ukaañ kē nji kaţēp ţēp kahompna pbiışna pi naan, mnhina mi *Krittu manhilna manwo ŧi nji ŋnuur bti. »¹⁰ Uko waŋ ukaañ kē nji kalilan wal wi ptaş Krittu pajaan pado mbiişna, kē bakkarēn, kē nwo ŧi unoor, ŧi mnhaj, ahaajala. Na manjoonan, wal wi mbiişniin wi wi njaan kawo na mnhina.

Phaajala pi Pawulu ŧi uko wi baŋaaj biki Korint

¹¹ Dŧiini ji ŋaaj awoonj nayila, kē an nakaanj. An nadoonj awo lah kaţup ŋaaj i nwoon ŧiki mēmpoţēŋ nin apel biki najakuj aji bawo banjaŋan baweeş, te mēndo wo wo nin uko ulonj. ¹² Wi mbiinj awo ŧi ptoofan, ddiiman na kamiir kaweeş kē dwo *nanjaŋan na manjoonan ŧi iko yi njaan kado, ŧi mlagre na iko iŋoŋarēnaan. ¹³ We wi ndoluj du banfiyaaruj bandukiinj kē mēndo wa du an? Uko uloolan wi nwoonj mēndoo, uwo kē mēndinan awo ŧi iŋen yi nan! Namiiraan uko mēnt.

¹⁴ Kē nşaan abomandēr pbi du an uyaaş uwajantēn aşē wo mēnkđinan nin kawo ŧi iŋen yi nan. Nhaaş ŋi nan ŋi ŋi nji numiinj, mēnt itaka yi nan ya. Mēnt bapoţ bajaaj bawo i kala itaka kahankar bajug baka, bajug baka bakaan na pla itaka kahankar bapoţ. ¹⁵ Kē nji nşē luŋ kalilan ŧi pwul bka bi naan bti kadoo kawul uleef naan nabuurna. Woli dŋalan haŋ, hum di di nahiluj kapokēn ba? ¹⁶ Name bnuura kē mēnwo pkuŋ pa an. Kē balon başē luŋ kaŧiini kaji dtit maakan, aguuran. ¹⁷ Dbi ŧēpna ŧi alonj ŧi biki nyiluj du an aguuran i? ¹⁸ Dkooţ *Tit abi du an, ado kē agakandēr na ayiŋ nja ŧi *Krittu i nameej. Tit abi guaraaran i? Nin! Nji na a, ŋwo na uşal uloolan ado uko unwoon uloolan.

¹⁹ Om naşal undiimaan aji ŋwo wo ŧi pyeŋan ŋleefun ŧi kadunan undiimaan i? ŧi kadun ki Naşibaŧi ki ki ŋkŧiiniinj, jibi *Krittu aŋaluj. An biki ŋŋaluj maakan ŋdo uko mēnt bti nahilna naya kadun. ²⁰ Uko wi nji kaŧiinj uwoonj pbi kaţēnk naanwo jibi ŋŋaluj. Uko wi nji kaŧiinj uwoonj woli dbi aban du an, kaţēnk nanawo jibi nwoonj mēŋali nabot naţēnkēn nwo jibi nawoonj naanŋali. Mēnŋal pŋom, bkujar, udeeb, na kantenaruj, na bkarad na bkuutar, na phomp na parēfa iwo ŧi ptoofan. ²¹ Dŧi woli dluŋ abi du an, Naşibaŧi i naan adolēn kakowari'an, nţēga ŧi uko wi batum bahumuj ŧi pekadu ji ŧfa awo baampēn ŧi iko iţop, ŧi pjuban pi piint na iko ilonj iwuţaan.

13

Pŧaŋ pbaaŋşaani

¹ Uyaaş uwajantēn wii wi, wi nji kaluj kabi du an. *Ulibra wi Naşibaŧi uji : « Uhok

undoli bawo kawayēş wa ŧi kadun ki bamaar batēb kēme bampeluj batēb. »² Ddo bi ŧupan uyaaş utēbanŧēn wi mbiinj du an, kē hēnkuŋ wi nwoonj mēndo wo na an, dkak aţup bambiinj awo ŧi pekadu na bandukiinj bti : woli dluŋ abi pwinan, mēnkali nin ŋaaj. ³ Naŋal kame me *Krittu aji ŧēpna ŧi mntum naan kaŧiini i? Name. Aambiişna ŧi kadunan, aşē ji diiman mnhina mi nul ŧi ptoof pi nan. ⁴ Na manjoonan, wi abiiŋ apaŋana ŧi krut, abiişnaa ; kē mnhina mi Naşibaŧi manşē wula hēnkuŋ ubida. Un kak, ŋbiişna na a, aşē luŋ kaka ubida na a ŧi mnhina mi Naşibaŧi akwuluŋ un ŋhilna ŋdolan naya kadun.

⁵ Natenan ŋleefan nameena me nafiyaar *Krittu, naşalaan bnuura iko yi nakdoluj. Naanyikrēn kē Yetu Krittu awo ŧi an i? Kēme nawin kē naanfiyaari? ⁶ Kē nşē haţ aji nayikrēn kē ŋdiiman kē ŋfiyaari. ⁷ Nwo ŧi pŋehan Naşibaŧi nawut kado nin uko ulonj uwuţaan. Nŋnŋal kadiiman kē ulemp wi nun ŧi ptoofan uwo unuura. Nin! Uko wi ŋŋaluj uwo nado bnuura, woli naondo fiyaar kē ulemp wi nun unnuura. ⁸ Nŋnhan kalaţ manjoonan, uko wi ŋhiniinj pdo ŧaŋ uwo ptaş ma. ⁹ Woli pbiışna pi nun pakaanj kē naka mnhina, ŋji ŋlilan ŧi uko mēnt. Uko wi njaan ŋŋehan Naşibaŧi uwo nawo baŋaaj banjintuj ŧi kēş ki nul. ¹⁰ Uko unkaaj kē mpiitan iko yi mpiitanaj bti wi nlowananj wii wi : dŋal woli dluŋ abi du an kawut kajooţ na an ŧi mnhina mi Ajugun awulnuŋ manwoonj mi pdolan naya kadun awo maanwo mi pdo katokna.

¹¹ An bayiŋ naan, hēnkuŋ nawoonj ŧi mnlilan! Nadoon kala pwo baŋaaj bajinj ŧi kēş ki Naşibaŧi, naboofaran, natiinkaran, nawoonj ŧi mnjeeh, hēnk di di Naşibaŧi anjaaj awul uŋal na mnjeeh akwoonj na an.

¹² Nawulandēn mboş, naboofar bboofar banyimanuj. Baŋaaj biki Naşibaŧi bti banwoonj ŧi bawulan mboş.

¹³ Dŋehan Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura an bti, Naşibaŧi adiimaan an uŋal wi nul, *Uhaaş wi nul uşē udo nakak baloolan!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Galatiya

Uṭup ujuni

Kakaarta ki kawo ki Pawulu apiitun banfiyaarun biki Galatiya. Abi ya da nyaas ntēb kaṭup baka Uṭup Ulil Unuura kē Bayuday na banwoon baanwo Bayuday baji batiinka kakak kafiyar Yetu Krittu. Uko wi Pawulu ajukanun baka uwoon kē pfiyaar Yetu pahinan kado Naṣibaṭi aji bawo batool ṭi kadunul. Wi bayaar adoo jon kē Bayuday balon baṣe ya du Galatiya aji bantohi biki banfiyaarun biki Yerutalem badook baka. Batok uko wi Pawulu ajukanun bti aji aanwo nanjañan na manjoonan, kē uko wi akjukanun uunwo manjoonan. Baji na baka kē jibi banwoon baanwo Bayuday bafiyaarun Yetu bawo kado kak uko wi bgah bi Moyit bajakun. Kē uko wi baṭujanun maakan uwo pwala katēmp. Baji pwala katēmp pahinanun kado Naṣibaṭi aji bawo batool ṭi kēs ki nul.

Biki Galatiya bakak ado hañ, kē Pawulu amee. Adeebaṭ maakan wal mēnt ṭiki mēnt pṭaṣ bgah bi Moyit pakdoon ñaaj awo natool ṭi kēs ki Naṣibaṭi. Uko mēnt ukaaj kē Pawulu apiit biki Galatiya kadiiman baka kē Naṣibaṭi aanji hañ. Pwala katēmp pi bajakun pawo kē uṣal wi ñaaj uwo kawo ujint pṭṣ. Aṭup baka aji Naṣibaṭi ado Abraham kē awo natool ṭi kadunul ji abi do kawala katēmp. Pfiyaar ṭaṇ pajaaj pado ñaaj awo natool ṭi kēs ki Naṣibaṭi, kē pul pakaaj ahil kado ñaaj aka ubida unliṭun Naṣibaṭi.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pawulu awo nanjañan na manjoonan, uko wi akjukanun kak ujoonani (1.1-10)
2. Naṣibaṭi adatuñ Pawulu pa awo nanjañan (1.11-24)
3. We wi Uṭup Ulil Unuura ujakuñ na manjoonan (2.1-21)
4. Pfiyaar ṭaṇ pahilanun kado ñaaj abuur (3.1-4.31)
5. Nawulēn nṭjalad, nṭwut Uhaas wi Naṣibaṭi uṭelēs nja ubida (5.1-6.10)
6. Pwul mboṣ pbaañsaani (6.11-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu *nanjañan i Yetu kapiitanaj. Mēnt bañaan badu'ēnuñ pa nwo nanjañan. Kē pwo nanjañan pi naan paantēpēn tēpēn ṭi ñaaj alon. Ṭi Yetu Krittu na Naṣibaṭi Aṣin annaṭanulun ṭi pket i i nwoonun nanjañan. ² Nji na bayitun ṭi Krittu bti banwoon na nji nṭwul banfiyaarun Yetu biki Galatiya bti

mboṣ. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun ayuuj an bnuura na mnjeeh.

⁴ Jibi Naṣibaṭi Aṣin nja aṅaluñ, Krittu awul ubida wi nul kapēnanaan ipekadu yi nja ṅhilna ṅbuur ṭi umundu wi nṭa wi, unṭumun mnṅot. ⁵ Naṣibaṭi i i nṭwoon kadēman te mnṅo. Uwo hañ.

Ukaha Uṭup Ulil Unuura uloolan ṭaṇ

⁶ Dñonjar jibi natarun ṭi pkokan Naṣibaṭi kafet. Aṭēpna ṭi bnuura bi Krittu adu an, kē naṣe wo ṭi pṭaṣ uṭup umpaṭi wi bajakanaj aji uwo Uṭup Ulil Unuura. ⁷ Na manjoonan, uunka nin Uṭup Ulil Unuura ulon umpaṭi. Kē bañaan balon baṣe wo ṭi atokan ṅṣal, abot aṅal pṭelēs Uṭup Ulil Unuura wi Krittu. ⁸ Kē woli un ṭi ṅleefun lah, kēme uwanjut ulon umpēnnun baṭi, ṅbiin aṭupan uṭup umpaṭi na wi njukanun, Naṣibaṭi kafēpun. ⁹ Nbi ṭupan kē nkak akakalēs nṭa : woli alon aṭupan uṭup umpaṭun na wi nadoon abi yeenk, Naṣibaṭi kafēpa.

¹⁰ Hēnkun naṣal aji hum ba? Dla la pdēm ṭi bañaan oo kēme ṭi Naṣibaṭi? Dla la pṅalana ṭi bañaan i? Woli dla la lah pṅalana ṭi bañaan te hēnkun, mēnkwo nalempar Krittu.

Krittu aduun Pawulu pa awo nanjañan

¹¹ Dñal name, an bayiñ naan, kē Uṭup Ulil Unuura wi nji kaṭupun uumpēnna ṭi uṣal wi ñaaj. ¹² Nin mēnt ñaaj awulun wa kēme ajukanaanun wa, Yetu Krittu ul ṭi uleeful adiimanaanun wa. ¹³ Natiink bti jibi nwoon ṭfa wi nhumun mēban bgah bi bayuday. Name jibi ntamanun maakan ṭi phajan banfiyaarun Yetu, banwoon pntaali pi Naṣibaṭi. Dla pgar baka. ¹⁴ Dbi pel biki kawuun naan batum ṭi pṭaṣ bgah bi bayuday, abot amēban udolade wi bateem naan maakan apel baka. ¹⁵⁻¹⁶ Kē Naṣibaṭi, ṭi bnuura bi nul, aṣe datēn apaṭēs jī mbi ndo kabuka, adu'ēn aji nwo nalempar. Kē wi ulilulun, adiimanaan Abukul pa ndola amēṭana ṭi banwoon baanwo bayuday. Wal mēnt, mēnwinaar na nin ñaaj alon. ¹⁷ Mēndoo ya ya Yerutalem du banwo'ēnuñ banjañan uteek, aṣe baa tēp tēp aya ṭi dko mēnt utaak wi Arabiata. Dul di mpēnnun akak ubeeka wi Damat.

¹⁸ Wi nṭsubal nṭwajant nṭaṭepun wi wi mbaaj aya Yerutalem ameer na Piyeer, aṭo na a ṅnuur iñeen na kañeen. ¹⁹ Ṭi banjañan, ul ṭaṇ i i nji nwinan, mēnwinaar bandukiin. Dbot awin Yakob aṭa Ajugun. ²⁰ Naṣibaṭi ame kē mēnkṭilan wi nji kapiitanaj uko wi. ²¹ Wi mpēnnun Yerutalem aṣe ya ṅmbaj ṅi Firi na Filitiya. ²² Kē banfiyaarun Krittu biki utaak wi Yuda baṣe wo baambaaj kawinarēn. ²³ Batiinka tiink ṭaṇ kē baktup aji : « Ñaaj ambiin ahajan un ṭfa akak hēnkun ajukan bgah bi abiin ado na ptok. » ²⁴ Kē baṣe wo ṭi pdēman Naṣibaṭi ṭi uko wi naan.

2

Pawulu ayit du Yerutalem na banjaan bandukiin

¹ Wi nşubal ifeen na nbaakër njaŕepuŋ, kè nşè kak Yerutalem, agakandër na Barnabat, kè ntij Tit. ² Dya bayaaş mènŕ ŕiki Naşibaŕi ayuuŕen kè dwo i pya da. Dyita ŕaŕn na baweek bantiinkaniinŕ biki banfiyaaruŋ, aşè yuuj baka Uŕup Ulil Unuura wi nji kajuukanuŋ banwoonŕ baanwo bayuday, ŕiki mènŕal ulemp wi naan unŕepuŋ na unkm-biinŕ uwaanŕ udooni. ³ Kè baando ŕu Tit i ngakandëraanuŋ pwala katëmp ul anwoonŕ nagrek*, ⁴ te udoo ka baŕnaaŋ baloŋ bandaaruŋ aji bafiyaari banjaanŕ bamena kaneerŕ ŕi un nfiyaaruŋ kaŋal pwalan baŕnaaŋ katëmp. Baŕnaaŋ bakaŋ mènŕan babop aneerŕ ŕi un pa pten mnjeeh mi nŕeenknuŋ ŕi Yetu Krittü kaşè kakakanun du pjuuk pi bgah bi Moyit. ⁵ Nëndinan nin uyaaş uloolan uko wi bakŕpuŋ, kahilna kamëban pa an manjoonan, manwoonŕ Uŕup Ulil Unuura.

⁶ Kè ŕi uko wi baweek hammeëŕaniinŕ – uko wi babinŕ awo uunjakën nin uko uloŋ ŕiki Naşibaŕi aanŕi paŕşër – baŕnaaŋ hammeëŕaniinŕ mènŕan baanhoŕan nin uko uloŋ ŕi pjuukan pi naan. ⁷ Bado ŕep ŕep awin kè Naşibaŕi aŕu'ën ŕi ulemp wi pjuukan Uŕup Ulil Unuura banwoonŕ baanwo bayuday† jibi aŕuunŕ Piyeer ŕi ulemp wi pjuukan wa bayuday‡. ⁸ Naşibaŕi andoluŋ Piyeer kè awo nanjaan i bayuday adolnuŋ kak kè nwo nanjaan i banwoonŕ baanwo bayuday. ⁹ Kè Yakob, Piyeer§ na Yowan bantiinkaniinŕ maakan ŕi banfiyaaruŋ başè yikrën kè Naşibaŕi awulnuŋ mnhina mi pdo ulemp mènŕ ; ukaanŕ kè bawulën ifeen nŕi na Barnabat ayuuj kè baŕok na un : un, nŕya du banwoonŕ baanwo bayuday, bukal du bayuday. ¹⁰ Baŕu'un ŕaŕn pleş bajuuk, kè nŕi kado wa na mnilan.

Pawulu alaŕ Piyeer du Antiyoka

¹¹ Kè wal wi Piyeer* abiinŕ Antiyoka, dlaŕa ŕi kadun ki baŕnaaŋ bŕi, ŕiki aanfaŕi. ¹² Uko wi adoli wii wi : ji baŕnaaŋ baloŋ biki Yakob ayilunŕ babi bado kaban, aji bi kade na bayitunŕ banwoonŕ baanwo bayuday, kè wi bayilli mènŕ başaanŕ aban, kè aşè low banwoonŕ baanwo bayuday abot aŕaŕanŕ pde na baka. Aŕi wal mènŕ bayuday banjakunŕ aji banfiyaaruŋ bawo i kawala katëmp. ¹³ Bayuday bankakuŋ aŕiyaar baŕaş Piyeer ŕi kamena ki nul kè Barnabat ŕi uleeful adoo wut kè baneejana ŕi kamena mènŕ.

¹⁴ Wi nwinuŋ kè baankpoş aŕaanŕ na manjoonan manwoonŕ Uŕup Ulil Unuura, dŕi na

Piyeer ŕi kadun ki baŕnaaŋ bŕi : « Iwi inwoonŕ nayuday i kabuka, ikdoonŕ ji banwoonŕ baanwo bayuday. Iinŕaş bgah bi bayuday. Kè hum di di inaluŋ pŕuuk banwoonŕ baanwo bayuday bakak bado kado ji bayuday?

¹⁵ Un nŕwo bayuday biki kabuka, nŕenwo ji baŕnaaŋ bandukiinŕ biki bajaanŕ baji bado buŕaan. ¹⁶ Kè nŕşè me kè ŕnaaŋ awoona ŕaŕn natool ŕi kèş ki Naşibaŕi ŕi pfiyaar pi nul ŕi Yetu Krittü, mènŕ ŕi pŕaş bgah bi *Moyit pa. Ukaanŕ kè un nfiyaar Yetu kahilna kawo batool ŕi kadun ki Naşibaŕi. Mènŕ ŕi pŕaş bgah bi Moyit di nŕihlunŕ kawo haŋ, ënhën, nin aloŋ aankwo natool ŕi kèş ki Naşibaŕi ŕi pŕaş bgah. ¹⁷ Kè woli nŕa pŕëpna ŕi Yetu kawoona batool ŕi kadun ki Naşibaŕi, nŕwo wo ji biki bajaanŕ baji bawo bado buŕaan. Uko waŋ ayuuj kè Krittü aŕu'un ŕi pdo pekadu i? Nin, mènŕ hënŕ da. ¹⁸ Woli dkaŕ ŕi bgah bi mbinŕ aduk, ddiiman wal mènŕ kè dŕuban ŕi ba. ¹⁹ ŕi uko wi bgah bi Moyit, dkeŕi, pkeŕ pampënnuŋ ŕi bgah bi Moyit ŕi uleef wi ba, pa nŕihlana nwo pa Naşibaŕi. Dpaŕana na Krittü, ²⁰ kè hënkuŋ mènŕ nŕi dwoonŕ, Krittü awoonŕ ŕi nŕi. Mnwo mi naan ji ŕnaaŋ najën manwo ŕi pfiyaar Abuk Naşibaŕi anŕnalnuŋ adoo wul uleeful pa nŕi. ²¹ Hënŕ, dpok pŕël bnuura bi nyeenknuŋ du Naşibaŕi, hënŕ di uwoonŕ, woli pŕaş bgah pakŕuunŕ lah ŕnaaŋ awo natool ŕi kèş ki Naşibaŕi, pkeŕ pi Krittü pakeer kawaanŕ udooni.

3

Pŕaş bgah këme pfiyaar Yetu Krittü

¹ Mbeeh! An baŕnaaŋ biki Galatiya nanwaanŕ nşal, in abaanŕ aguuran ba? An biki bayuujunŕ pkeŕ pi Yetu Krittü ŕi krut bnuura. ² Uko uloolan ŕaŕn wi wi nŕi kaheparanaŋ. Nayeenkna Uhaaş wi Naşibaŕi ŕi pŕaş bgah bi Moyit oo këme ŕi pfiyaar uŕup wi natiinkunŕ? ³ Hum di di nahilanunŕ kawo bapën hënŕ? An nanjununŕ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaŕi, kaşè kabi kabaanŕaşan ŕi udo wi uleefan. ⁴ Iko yi nawinuŋ bŕi ibi diiş diiş i? Mënfiyaar aji idiiş. ⁵ Woli Naşibaŕi awulan Uhaaş wi nul, abot ado mlagre ŕi ptoofan, aji do do iko waŋ bŕi ŕiki naŕaş bgah këme nafiyaar uŕup wi natiinkunŕ?

⁶ Natanan ŕi Abraham di, awoona ŕfa natool ŕi kèş ki Naşibaŕi, wi aŕiyaaruluŋ*. ⁷ Nameen uko wi keeri : banfiyaaruŋ bawoonŕ babuk Abraham. ⁸ Udobi piitana piitana ŕfa ŕi Uli-bra wi Naşibaŕi, aji : pfiyaar pi banwoonŕ baanwo bayuday pakkaanŕ Naşibaŕi aŕu baka bawo batool ŕi kèş ki nul. Hënŕ di di Naşibaŕi

* 2:3 Aanwala katëmp wi awoonŕ napot. Pwala katëmp pajaanŕ payuuj kè ŕnaaŋ awo nayuday. † 2:7 ŕi ugrek bapitit aji : Banwoonŕ baanwala katëmp. ‡ 2:7 ŕi ugrek bapitit aji banwaliinŕ katëmp. § 2:9 Piyeer dawoonŕ Kefat ŕi uaramayik, uwoonŕ plaak. * 2:11 Piyeer dawoonŕ Kefat ŕi uaramayik, uwoonŕ plaak. ✨ 3:6 Ujuni 15.16. ✨ 3:8 Ujuni 12.3; 18.18; 22.18.

adoon abi tupa tupa Abraham Utup Ulil Unuura wi aji : « *Dfēpna fi iwi kawulna ntaak bti bnuura bi naan.* »* 9 Hēnk, banfiyaaruŋ bti bayeenk bnuura bi Našibaŋi ji Abraham ŋiint anfiyaaruŋ.

¹⁰ Baŋaŋ bti banšaŋ ahaŋ bgah bi Moyit bafēpana. Ulibra wi Našibaŋi uji : « *Ŋaŋ anwoon aanktaš nnuur bti uko bti umpiitun fi ulibra wi bgah bi Moyit afēpana.* »* ¹¹ Umeetaŋa bti kē nin alon aanktēpna tēpēn fi bgah kadoo kawo natool ti kēš ki Našibaŋi. Ulibra wi Našibaŋi uji : « *ubida wi natool uwoona fi pfiyaar.* »* ¹² Kē bgah bi Moyit bašē paŋ na pfiyaar ; Ulibra wi Našibaŋi kē ušē ji « *ŋaŋ ankaŋaŋ iko yi bgah bajakuŋ akaana ubida fi iko mēnt.* »* ¹³ Krittu aluk luk abuuranaan un ti pfēpa pi bgah, wi akuŋiŋ pfēpana panwoon i kajotna un. Ulibra wi Našibaŋi uji : « *ŋaŋ i puum patananiŋ fi bmul afēpa.* »* ¹⁴ Yetu Krittu ado haŋ banwoon baanwo bayuday bayeenkna bnuura bi Našibaŋi awuluŋ Abraham, nbot njeenk un bti ti pfiyaar, Uhaaš wi ahonjuŋ.

Kahon ki Našibaŋi na bgah bi Moyit

¹⁵ Bayiŋ naan natenan ti udolade wi baŋaŋ. Woli ŋaŋ ado kahon ti kadun ki baŋaŋ, nin ŋaŋ alon nampaŋi aanhil kagar kahon mēnt kēme kahoŋan uko ulon ti ka. ¹⁶ Kē hēnk di di uwoon kak pa Abraham, wi Našibaŋi adolulun kahon ul na pšini pi nul. Uumpiit aji : « *Na baŋaŋ biki pšini pi nul* » ji aŋini tiini uko wi baŋaŋ batum, upiit aji : « *na ŋaŋ anwoon i pšini pi nul,* »* aŋini tiini uko wi ŋaŋ aloolan. Ŋaŋ mēntan awoon Krittu. ¹⁷ Uko wi nji naluŋ kaŋupan wii wi : Našibaŋi abi hoŋ Abraham, kē bgah bambaŋ abi bi wi nsubal ifeen week nyaas nbaakēr na ifeen nwanjant (430) ntaŋepun baanhilan pgar kahon mēnt, kēme katok uko wi Našibaŋi ajakuŋ. ¹⁸ Woli lah ti ptaš bgah di di njeenknuŋ phiiŋ, njeenkna pa kak ti kahon. Na manjoonan Našibaŋi aŋēpna ti kahon awul bnuura bi nul Abraham.

Bgah badoona we ba?

¹⁹ Kē hēnkun, woli uwo haŋ, we ukaaŋ kē bgah bawoo? Ipekadu iŋuun kē Našibaŋi akak aŋi bgah ayoonkna ŋaŋ i pšini pi Abraham i Našibaŋi adolun kahon mēnt. Našibaŋi awul ba nwanjut, kē nahanan ba ašē do Moyit kē abanan ba baŋaŋ. ²⁰ Ŋaŋ anwoon aloolan, aannuma ŋaŋ alon abanana uko wi ul aŋupun di. Kē Našibaŋi ašē wo aloolan taŋ.

²¹ Kē bgah, balaŋ kahon ki Našibaŋi i? Nin! Woli njeenk lah bgah banhilun pwul un

ubida wi manjoonan, pwo natool ti kēš ki Našibaŋi pawoona keeri ti ptaš bgah. ²² Kē Ulibra wi Našibaŋi ušē ji kē baŋaŋ na iko bti bawo ti pekadu. Hēnk, banfiyaaruŋ ti Yetu Krittu batēpna ti pfiyaar kayeenk uko wi Našibaŋi ahonjuŋ.

²³ Ji pfiyaar Yetu pado kabi, ntuhanaa, awo ti kayen ki bgah ayoonkna pfiyaar pi Našibaŋi akyuujun un. ²⁴ Bgah bayewi un yewi tfa ayoonkna Krittu pa nŋilna nwo batool ti kēš ki Našibaŋi, wi nfiyaaruŋ Krittu. ²⁵ Kē wi nfiyaaruŋ hēnkun, njeenk awo ti kayen ki bgah.

²⁶ An bti nawo babak Našibaŋi ŋiki nafiyaar Yetu Krittu. ²⁷ Enhēn an bti nankakuŋ baloolan na Krittu ti batimtu, nakak awo ji a ti kēš ki Našibaŋi. ²⁸ Uunkak aka keeri nayuday kēme anwoon aanwo nayuday, ŋaŋ i bakjuukntēnuŋ kēme ŋaŋ najeeh, ŋiint kēme ŋaŋ. Nawo ŋaŋ aloolan ti Krittu. ²⁹ Kē woli nawo i Krittu nawo keeri biki pšini pi Abraham, abot awo ti bankyeenkun uko wi Našibaŋi ahonjuŋ Abraham.

4

¹ Uko wi, wi wi nŋaluŋ pŋupan : nahiiŋ ašin woli ahum ti kpoŋ, aanji paŋ na i bakjuukntēnuŋ, woli ul adoon akaka iko bti. ² Baŋaŋ bajaŋ bakaŋ, kabot kayen bka bi nul te unuor wi ašin adatuŋ. ³ Hēnk di uwoon tfa kak pa un, nwo wo ji bapoŋ, kē udolade wi umundu* ukjuukntēnun. ⁴ Kē wal wi Našibaŋi adatuŋ ubanuŋ, awalana Abukul ti kayiŋ ki ŋaŋ, kē aktaš *bgah bi Moyit, ⁵ ahilna abuuran baŋaŋ biki bgah bajjuukntēnuŋ nbot nŋilna nwo babak Našibaŋi. ⁶ Pa pyuu kē nawo babakul, Našibaŋi aŋu ti nŋaŋ nji nun Uhaaš wi Abukul unjaŋ uhuuran kaji « *Abba†, Paap!* » ⁷ Inwo keeri ŋaŋ i bakjuukntēnuŋ, iwo abuk katoh ; ukaaŋ kē ikluŋ kahiiŋ iko yi Našibaŋi ahankun pa babakul.

Pawulu ašal banfiyaaruŋ biki Galatiya

⁸ Tfa wi nawoon naamme Našibaŋi, najej iko ilon ado ya Našibaŋi, kē ikjuukntēnan. Na manjoonan iko mēnt iinwo Našibaŋi. ⁹ Kē hēnkun wi nameeruŋ na Našibaŋi, kēme dwo kaji, hēnkun wi Našibaŋi ameeruŋ na an, hum di di nahilanun akak du udolade udah uwaŋ udooni wi, kakak kak baŋaŋ biki bakjuukntēnuŋ ji unjon ba? ¹⁰ Naji nadēman nnuur nlon, kli klon, nwal nlon, nsubal nlon. ¹¹ Dhaajalaa : ulemp wi nji nlempun lemp pa an udiš diiŋ i?

* **3:10** Plešan 27.26. * **3:11** Habakuk 2.4. * **3:12** Bgah 18.5. * **3:13** Plešan 21.23. * **3:16** Ujuni 12.7.

* **4:3** Udolade wi umundu : Iko bti inktonjuŋ baŋaŋ: nŋtaayi, nŋnton, bgah bi bayuday, na igah ilon kak inktonjuŋ baŋaŋ.

† **4:6** Abba : ŋi utup uaramayik dawoon Paap. † **4:12** Pawulu akak awo ji banwoon baanwo bayuday, kē bagalat banwoon baanwo bayuday bašē la pwo ji bayuday. Pawulu anjal bakak ji a, ul ankakuŋ awo ji banwoon bawo bayuday.

¹² An bayiṭ naan dkooṭan koṭ, nakakan nanaamēn jibi nkakuṭ anaamot†. Naandolēn do nin uko ulon unde'ēnuṅ, wi mbiin awo na an. ¹³ Naḷeṣ bnuura, pmaak pakaan kē nṭo ṭfa ajukanan uyaas uteek Uṭup Ulil Unuura. ¹⁴ Pmaak pi naan panooranan maakan, kē naṣē wo naambeehēn, kēme alowēn. Nabaa do ṭēp ṭēp ajeṭēn ji dwo uwanṭuṭ wi Naṣibaṭi kēme ji Yetu Krittu ṭi uleeful. ¹⁵ Mnilan mi nan mi ṭfa manwo ṭuṅ ba? Dme bnuura, woli nahil ṭfa nalookēṣ kēṣ ki nan kawulēn. ¹⁶ Kē hēnkuṅ, wi nṭupanan manjoonan, dkak naṣoorad inan i?

¹⁷ Bañaan balon bado iko itum pa nakak ṭi baka, kē nṣal ṅi baka ṅaṣē wo ṅwutaan, baṣal pgarēn na an, naṣē nabi naduka duka na baka. ¹⁸ Unuura ṅnaan ado iko itum pa bnuura, ṅnuur bti, bē mēntṭ ṭaṅ woli dwo na an. ¹⁹ An biki ṅṅaluṅ maakan, dhaj pa an uyaas ulon kak, ji ṅnaat anwoon ṭi kabuk, te wal wi Krittu akjijun ṭi an. ²⁰ Namele lah jibi ṅṅaluṅ pwo na an kahilna kaṭiini na an na pdiim pannuuriṅ ṭiki mēme jibi nji kadoon na an.

Uko wi Hagar na Faara

²¹ Naṭupaan, an nanṅaluṅ bgah bi Moyit bado kaṭonjan, naanji natiink uko wi Moyit apiitun i?§ ²² Ulibra wi Naṣibaṭi uji Abraham abi buk bapōṭ batēb biinṭ: alon awo abuk Hagar, ṅnaat i bakjuukṅṅēnuṅ, Kē alon awo abuk Faara, i bawoon baankjuukṅṅēn. ²³ Napōṭ i ṅnaat i bakjuukṅṅēnuṅ abuka ji bañaan bti, kē i ṅnaat najeeh aṣē buka ṭiki Naṣibaṭi ahonṅuṅ Abraham aji aluṅ kabuk napōṭ mēntṭ. ²⁴ Uko wanṅ uyuuṅ uko wi : baaṭ batēb bukun mēntṭ bayuṅ ihoṅar itēb yi Naṣibaṭi adoṅ. Hagar ayuṅ bhonjar bi pnkuṅ pi Finayi, di Naṣibaṭi awulnuṅ Moyit bgah, bhonjar mēntṭ bajaan babak bañaan biki bakjuukṅṅēnuṅ. ²⁵ Hagar awoon pnkuṅ pi Finayi, pawoon du utaaṅ wi Arabiya, ul awoon kak Yerutalem di hēnkuṅ, dawoon ṭi pjuuk dul na babak da bti. ²⁶ Kē bañaan biki Yerutalem di baṭi duuṭ baṣē wo bajeeh, dul dawoon anin un*.

²⁷ Upiit aji :
« Lilaan, iwi ṅnaat inwoon iihil pbuk,
Huuraan mnilan mi nu,
iwi impaamuṅ unoor wi kabuk.

ṭiki babak ṅnaat i badukunṅ
baluṅ kaṭum kapel biki ṅnaat anwoon na
ṅiint. »†

²⁸ Kē an bayiṭ naan, nawo ji Itaak bapōṭ bambukiin jibi Naṣibaṭi ahonṅuṅ Abraham. ²⁹ ṭfa napōṭ ambukiin ji bañaan bti, ajaan arjoonkna napōṭ ambukiin ṭi mnhina mi Uhaas wi Naṣibaṭi, hēnk di uwohan kak

nṭa di pa un. ³⁰ Kē we wi Ulibra wi Naṣibaṭi ujakuṅ ba? Uji : « Dookan ṅnaat i bakjuukṅṅēnuṅ na abukul, abuk ṅnaat i bakjuukṅṅēnuṅ aanka kafah ṭi phiiṅ ji abuk ṅnaat najeeh. » ³¹ Kē hēnk, an bayiṭ naan, ṅṅēnwō babak ṅnaat i bakjuukṅṅēnuṅ, ṅwo babak ṅnaat najeeh.

5

Mnjeeh mi banfiyaaruṅ Krittu

¹ Krittu abuuran un ṅhilna ṅwo bajeeh na manjoonan. Namēbaan keeri naliinṭ nawutna kakak ṭi pjuuk. ² Natinkan, nji Pawulu dṭup an, woli naṣal aji pdo bawalan an *katēmp pakṭuṅṅ nawo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, uko wi Krittu akeeri do uwaan udooni ṭi an. ³ Dkak akakalēṣ kaṭupan, ṅnaan anṣaluṅ aji awo i kawala katēmp awo i kaṭaṣ bgah bi Moyit bti. ⁴ An nankṭaṣuṅ bgah bi Moyit alaana pwo batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi, nawayṣēr na Krittu, nawaan bnuura bi Naṣibaṭi. ⁵ Kē un, uko wi ṅhaṭuṅ, uwo kē ṅwoona batool ṭi kēṣ ki Naṣibaṭi ṭi pfiyaar. Uko wanṅ, uwoon uko wi Uhaas wi Naṣibaṭi ukṭēnkuṅ un pyoonek. ⁶ ṅnaan anwoon ṭi Yetu Krittu, mēntṭ pwala katēmp kēme pwo iinkwala katēmp pakaan udooni, uko unkaan udooni uwo pfiyaar pangakandēruṅ na bṅalad.

⁷ Wi najunuṅ, naṭi bnuura, kē in abaan anaṭ naṭ ṭi bgah aneenanan pṭaṣ manjoonan ba? ⁸ Uko wi baṭupanan kē nadoo naṭ, uunwoona do Naṣibaṭi andu'anar. ⁹ Bañaan baji baji : « Uko umpooṭ ujaan utaajan pṣon bti. » ¹⁰ Nji dhaṭ ṭi Ajugun aji naankṣal uko ulon umpaṭi. Kē ṅnaan anktokuṅ ṅṣal ṅi nan, udole wo in, Naṣibaṭi awayēṣaara kaji aduknaanaa.

¹¹ Kē nji, bayiṭ naan, woli dhum lah kajuukan aji bañaan bti bawo i pwala katēmp, babaa kahajanan we ba? Pkeṭ pi Krittu ṭi krut paankak adeebaṭan keeri nin ṅnaan alon. ¹² Bañaan banktokanan ṅṣal bayaan keeri bakaṣ ṅleeṅ ṅi baka!

Nawutan kaṭaṣ ṅṣal ṅi nan, nawutan Uhaas wi Naṣibaṭi uṭonjan

¹³ An bayiṭ naan, Naṣibaṭi adu'an pa nawo bañaan bambuuruṅ, kē mbuur mēntṭ manṣē wo maanwo mi kaṭu'an nado kado uko wi uleef wi nan uṅaluṅ. Nabaa wo kaṭēp ṭēp kaṅalad kawo ṭi bṭēnkar. ¹⁴ Bgah bi Moyit bti baṭonkrēn ṭi uṭup uloolan ṭaṅ: « ṅalan atēṅṭu jibi iṅaluṅ uleefu. »* ¹⁵ Kē naṣale wo ṭi bdumar na bdohar, nalipariin : natokar. ¹⁶ Dṭupan keeri uko wi : nawutan Uhaas wi Naṣibaṭi uṭonjan ṅbida, naṣē nahil nawo naankdo kaṭaṣ uṅal wi nan unwoon

§ 4:21 Moyit apiitun ṅlibra kaṅēen ṅṭeek ṅi Ulibra wi Naṣibaṭi, ṭuṅ ṅlibra mēntṭ di di bgah bi bayuday bi Naṣibaṭi awulunṅ Moyit bapiitaniin, aṭu na iko inṭēpuṅ ṭi bayuday. Uko wi Hagar na Faara uwo ṭi ṅlibra mēntṭ ṭi Ulibra ujuni 16, 17 na 21.

* 4:26 Pawulu anaamṅṅēn Faara na Yerutalem di baṭi duuṭ, Bgah 19.18.

† 4:27 Itayi 54.1; Itayi aṭiiniyaan Yerutalem ṭi dko di. * 5:14

uwuṭaan. ¹⁷ Uko wi uleef uṅaluṅ upaṭ na wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṅaluṅ. Ké uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi upaṭ na wi uleef uṅaluṅ. Iko yi uleef uṅaluṅ na yi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṅaluṅ iji igut ṭi ṅaaṅ meet, ukaaṅ wé naanhil pdo uko wi naṅaluṅ. ¹⁸ Ké naṣale wut ké Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukṭoṅṅan, bgah bi Moyit baankak ahilanan nin uko uloṅ.

¹⁹ Iko yi uleef ujaan uṅal pdo imeeṭana bnuura, iloṅ ṭi iko mēṅṅ yii yi : ipekadu yi piinṭ, ubida uṭoṅ, pṭuunk ; ²⁰ pdēman ṅntoṅ na pkaalam. Bsoorad, ṅṅom, bkujar, udeeb uweek, bpulad, ppaṭṣēr, pdo baṅaaṅ bandoli baṭo du umbaṅ wi baka. ²¹ Pṅeebar uko wi ṅaaṅ ; ukuj ; kande, udaan, unoh wi piinṭ ; na iko itēṅṅ yuṅ. Dkakalēṣ jibi ndooṅ abi ṭup an, baṅaaṅ banjaanṅ bado iko mēṅṅan yi baankneej du Pṣih pi Naṣibaṭi.

²² Ké iko yi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan ubuk yii yi : bṅalad, mnlilan, mṅjeeh, kamiir, pjoob bkow, pṭar ṭi pṭēnk, pwo ṅaaṅ i bakfiyaaruṅ, ²³ pwo ṅaaṅ i pṅaaṅ pajaanṅ paṭi, pṭijan uleef. Bgah baanneenan iko mēṅṅ di! ²⁴ Baṅaaṅ banwoonṅ biki Krittū Yetu bapaṅ iko iwuṭaan yi uleef ujaan uṅal pdo ṭi krut. ²⁵ Jibi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uwuluṅ un ubida, ṅwo kawut wa uṭoṅṅun. ²⁶ Najoh ṅwut phomp : ṅwut kalaar bṭup, ṅwut kakujar.

6

Nadoon kaṭēnkar

¹ Bayiṭ naan, woli ṅaaṅ aloṅ amobana awo ṭi pjuban, an biki Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukṭoṅṅuṅ, nakakaana ṭi manjoonan naṣé nawut kado btam na a. Andoli ṭi an alipariin kajot ṭi pjuban. ² Andoli adoon kaṭēnk atēṅṅul pkuṅa bdaaj bi nul ; hēnk naṭaṣ bnuura bgah bi Krittū*. ³ Woli ṅaaṅ anuṅ ké awo uko uloṅ bé aanwo nin uko uloṅ adaar bkowul. ⁴ Andoli adoon kaṣalan udo wi nul, woli aṭēnk ṭi wa uko wi mnlilan, alilaan pa bkowul ṭaṅ, aṣé wut kado katenar na batēṅṅul, ⁵ ṭiki andoli awo kajej pkuṅ pi nul.

⁶ ṅaaṅ i bakjukanuṅ Uṭup wi Naṣibaṭi awo kaṭok bka bi nul bti na anjukanuluṅ. ⁷ Nawutan kaguur ikowan, nin ṅaaṅ aloṅ aanji nohnaana Naṣibaṭi ; uko wi ṅaaṅ atepiinṅ, wul wi akluṅ kakit. ⁸ ṅaaṅ anktepiinṅ iko yi uleeful uṅaluṅ aluṅ kakit pkeṭ, pi iko yi uleeful uṅaluṅ pabukuṅ. Ké ṅaaṅ anṣaaṅ atepi iko yi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṅaluṅ, aluṅ kakit ubida wi mṅṭo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ukwuluṅ. ⁹ ṅwut kanoor ṭi pdo bnuura, ṭiki woli ṅēnwat iṅen, ṅluṅ kakit ṭi wal unuura, ṅdeey ṅnuura. ¹⁰ Wi ṅhumuṅ keeri ṅhinaa, najoh ṅdo kalemp pa bnuura bi bayiṭun banfiyaaruṅ na pa bnuura bi baṅaaṅ bti.

Pjukan pbaaṅṣaani

* 6:2 Natenan ṭi Galatiya 5.14.

* 6:16 ṭi ugrek bapiit aji : Itrayel di Naṣibaṭi.

¹¹ Natenan ṅpiit ṅweek ṅi ṅji kapiitanan na kaṅen ki naan. ¹² Banṅaluṅ pwinana ṭi baṅaaṅ, bukal banṅaluṅ pṭu'an pwala katēmp, kahilna ṭaṅ kawo baankhaj pa pkeṭ pi Krittū ṭi krut. ¹³ Banjakuṅ aji nawo i kawala *katēmp, bukal ṭi ṅleef ṅi baka, baando ji baṭaṣ ṭaṣ bgah bi Moyit, aṣé ṅal nawala katēmp bahilna bado kahomp ṭi uko mēṅṅ. ¹⁴ ṅji ṭi uleef naan, mnhina hina kadēman bkow bi naan ṭi nin uko uloṅ umpaṭi na krut ki Yetu Krittū Ajugun. ṭi krut, iko yi umundu ipaṅana pa ṅji ké ṅji nkak apaṅana pa iko yi umundu. ¹⁵ Pwala katēmp kéme pwo iinkwala katēmp paanwo nin uko uloṅ. Uko unwoonṅ, uwo pṅak ṅaaṅ nahalu. ¹⁶ Mṅjeeh na mṅaga mi Naṣibaṭi mawoon ṭi baṅaaṅ bti bankṭaṣuṅ uko wi mbaan aṭup ṭup, banwoonṅ pntaali pi Naṣibaṭi*.

¹⁷ Nin ṅaaṅ aloṅ awutan kanooranaan hēnkuṅ. Dwo na iṅen yi mnhaj ṭi uleef naan, ṭi katim ki Yetu.

¹⁸ Bayiṭ naan, dṅehan Naṣibaṭi awulan bnuura bi Yetu Krittū Ajugun. Uwo hanṅ! Amen!

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaaruṅ banfēṭuṅ du utaak wi Efet

Uṭup Ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun banfiyaaruṅ Krittū biki Efet. Kē aṣē wō aampiit wa pa bukal ṭaṅ ṭiki ṭi ṅlibra ṅteek baanṭu katim ki Efet du ujuni. Uhina kawo kē Pawulu apiit wa banfiyaaruṅ biki ṅbeeka ṅṭum ṭi Atiya bahil baji woli baleyiiri bawul bandukiinṅ baleyiir. Apiit kakaarta ki wi awoon ukalabuṣ du Rom. Efet dawoon ubeeka unliṅnuṅ ṭi ṅbeeka ṅi Rom daṣihunṅ bti ṅanwoon ṭi Atiya. Baṅaṅ batum ṭi biki Efet bawo bawaap. Baniwar Artemit unton wi bajaṅ badēman katoh kanuura. Artemit mēnt awo ptu, awo ṅaṭ. Ṭi katoh kanuura mēnt ki ki bajaṅ baya pdēmana. Baṅaṅ banwoon da bti baji badēman unton mēnt, Bayuday na banfiyaaruṅ Krittū ṭaṅ bawoon baanṅi badēman wa. Uko wi Pawulu adimanunṅ ṭi kakaarta ki wii wi : Naṣibaṭi ado nja kē ṅme uko ummeniinṅ wi adolonṅ ṭi bnuura bi nul. Uwoon kē ado iko bti inwoon du baṭi duuṭ na ṭi mboṣ iwo ṭi pṣih pi Yetu Krittū. Akak aṭup aji banfiyaaruṅ Krittū bawo katiinkar kawo ṅi banṭaaruṅ. Uunka pdo kaji i awo nayuday kē undu aanwo nayuday. Naṣoorad baka bukal batēb bti awo aloolan, Fatana a. Bawo keeri kanaakiir kaṅehan Naṣibaṭi. Pawulu akak aṭup jibi ṅaṅ awoon kaṭijan aharul, jibi bapoṭ bawoon kaṭijan baṣin baka na jibi bajuuk ṭi ulemp bawoon kaṭijan bankaṅ baka. Aji banfiyaaruṅ Krittū bawo kawo ṭi ploolan na a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonṅ:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Krittū awul nja bnuura na Uhaaṣ wi Naṣibaṭi (1.3–3.21)
3. Pka ubida uhalu na Krittū. (4.1–6.20)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (6.21-24)

Pwul mboṣ

¹ Nji *Pawulu, i Naṣibaṭi adolonṅ kē nwo nanjaṅan i Yetu *Krittū, dwul mboṣ biki ubeeka wi Efet banwoon biki Naṣibaṭi abot afiyaar Yetu Krittū na manjoonan. ² Dṅehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

Bnuura bi ṅkaṅ ṭi Krittū

³ Najoh ṅdēman Naṣibaṭi Aṣin Yetu *Krittū Ajugun, aṭēpna ṭi uhaaṣ wi nul awul nja iko bti inuura yi baṭi inkṅṭēnkunṅ nja ṅdo kaṭaṣa, ṭiki ṅkak amēbandēr na Krittū. ⁴ Ji umundu ubi udo kapaṣana, Naṣibaṭi aṭēpna ṭi Krittū adat nja ṅhilna ṅwo ṭi kadunul baṅaṅ bajint

piṣ banwoonṅ baanwo na nin buṭaan blon. Aṅal nja ukaṅ kē ⁵ aṭēpna ṭi Yetu Krittū ṅi ṅbi ṅdo kabuka ajej nja kē ṅwo babukul. Uko waṅ wi wi aṅaluṅ pa nja ṭi pjoob bkow pi nul. ⁶ Najoh keeri ṅyeeh mndēm mi nul na bnuura bweek bi aṭēpnunṅ ṭi Krittū i amaganunṅ, awul nja.

⁷ Krittū atul tul pṅaak pi nul ukaṅ kē ṅbuuri, kē ipekadu yi nja ibot apēn. Hēnk, Naṣibaṭi ayuuj pdēm pi bnuura bi nul. ⁸ Awul nja ba atuman wi awulunṅ nja uṣal unṭuṅa na mntit bti ⁹ mi pme uko wi aṅaluṅ pdo, wi ṅaṅ awoon aambaṅ kame'aara. Naṣibaṭi ajon ṅṅal pdo uko mēnt ṭi Krittū. ¹⁰ Wi wal wi adatunṅ ukbanunṅ uko mēnt udolana : aṅonkrēn iko bti na baṅaṅ bti banwoonṅ du baṭi na mboṣ kaṣē kaṭu Krittū awo naṣih.

¹¹ Njak ayeenk ṭi Krittū iko bti yi Naṣibaṭi ahoṅunṅ. Ul anjaṅ ado iko bti jibi anumiin, adatun ṅi ṅdo kabuka, ¹² pa un ṅṅaruṅ ahaṭ ṭi Krittū ṅṭu bado kayeeh mndēm mi nul. ¹³ An kak namēbandēr na Krittū wi natiinkunṅ uṭup wi manjoonan, Uṭup Ulil Unuura unkuuranan. Kē wi nafiyaaruṅ, Naṣibaṭi awulan Uhaaṣ wi nul wi ahoṅunṅ kadiiman kē nawo biki nul. ¹⁴ Uhaaṣ wi nul uwoon uko ujuni wi iko yi ahoṅunṅ aji alunṅ kawulan. Iko mēnt ṅyeenk ya wal wi Naṣibaṭi akbuuranunṅ nja ṭi buṭaan bti. Najoh ṅyeeh mndēm mi nul.

Pawulu aṅehandēr banfiyaaruṅ

¹⁵ Ukaṅ wi ntiinkunṅ kē bakṭiiniyaan pfiyaar pi nafiyaaruṅ Yetu Ajugun na jibi naṅaluṅ baṅaṅ bti banwoonṅ biki Naṣibaṭi, ¹⁶ kē mbi duka duka ṭi pbeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi nan, kabot kalesan wonṭi dṅehana. ¹⁷ Dṅehan Naṣibaṭi i Yetu Krittū Ajugun, Aṣin nja anwoon ajug mndēm awulan Uhaaṣ wi nul unṅṭu'anaṅ nawo baṅaṅ banwoonṅ na uṣal unṭuṅa ubot uyuujan Naṣibaṭi bnuura nahilna name'a. ¹⁸ Dṅehan kak Naṣibaṭi ajeehanan ṅsal nahilna nayikrēn phaṭ pankaṅ kē adu'an, nabot name pdēm pi pyok pi ahoṅunṅ baṅaṅ banwoonṅ biki nul, ¹⁹ nabot nayikrēn pdēm pweek maakan pi mnhina mi adolonṅ kē manklempar nja, ṅnfiyaaruṅ Krittū.

²⁰ Mnhina mēnt, adiiman ma bti ṭi Krittū wi anaṭanulunṅ ṭi pkeṭ abot aṭoorana ṭi kaṅen kadeenu ki nul du baṭi. ²¹ Adola kē apel bnuura baṣih bti, baweek bti, mnhina bti, na bankṣihunṅ bti. Ayeenk katim kampelunṅ itim bti yi bahilanunṅ katiman ṭi umundu wi na unkmbiinṅ. ²² Naṣibaṭi aṭu iko bti na baṅaṅ bti ṭi ihoṭ yi Krittū uṭeeh pa aṣih ya, abot adola kē awo naṣih i banfiyaaruṅ bti ; ²³ bukal bawoon uleeful. Krittū aṭuunṅ mnhina mi nul ṭi baka atuman, ul ajaṅ awul iko bti ṭi umundu ubida katuman.

2

Bnuura bi Naşibaţi

¹ Tfa pjuban pi nan na ipekadu yi nan ibi tu'an k e nawo bañaan bankeşun  i k es ki Naşibaţi. ² Nabi yuuj k e naaş bgah bwuţaan bi umundu, aaş Untaayi Uweek wi, unkt onun h enkun bañaan bampokun ptiink Naşibaţi. ³ Tfa, nja bti njwoha han, nji bi njdo iko bti kaaş unal wi uleef, kado uko bti wi uleef wi nja na uşal wi nja unalun. Ipekadu ibi tu nja k e njwo biki kayeenk kakob ki Naşibaţi ji bañaan bti bandukiin.

⁴ K e Naşibaţi aş e naga maakan, k e unal wi akaan pa nja ubot ad em maakan. ⁵ Wi pjuban pi nja paţunun k e njket  i k es ki Naşibaţi, unal m ent ukaan k e awul nja ubida na Krittu. Bnuura bi Naşibaţi baţunun k e nabu-
uri. ⁶  i pwo baloolan na Yetu Krittu, Naşibaţi anaţan nja  i pkeţ na a abot aţoran nja du baţi na a. ⁷ Ado han pa pyuuj iwunun bti mnd em mnweek maakan mi bnuura bi akaan pa nja  i Yetu Krittu. ⁸ Bnuura bi Naşibaţi baţunun k e nabuuri, wi nafiyaaru-
lun. Uko m ent uump enna  i an, uwo uţen wi Naşibaţi. ⁹ Naando do uko ulon ahilna aka mbuur m ent. Nin alon keeri awutan kad eman bkowul  i uko m ent. ¹⁰ Uko wi njwoon h enkun uwo udo wi Naşibaţi  iki  i pwo baloolan na Krittu, Naşibaţi aţak nja njhilna njdo iko inuura. Naşibaţi aboman iko m ent ji nji njdo kabuka, njhilna woli nji buka njdo kado ya.

Baňaan bti bakak baloolan  i Krittu

¹¹ An nanwoon naanwo bayuday, k e bayuday biki kabuka baji badu'an banwoon baanya kat emp kaş e ji bukal bawoon banyaan kat emp  iki njleef nj baka nafalanaa, naleşan uko wi nawoon tfa. ¹² Wal m ent naamme Krittu, abot awo naanwo biki Itrayel, pntaali pi Naşibaţi, aando bhojar na an, k e nabot awo naanwo biki kayeenk kahon ki ahojun banwoon biki pntaali pi nul. Naleşan kak k e nabi wo  i umundu awo naanka mnhaţ abot awo naamme Naşibaţi. ¹³ K e h enkun  i pwo baloolan  i Yetu Krittu, an nanlowun tfa Naşibaţi, pkeţ pi Krittu akeţaranan paţu k e nakak aňoga.

¹⁴ Ul *Krittu na manjoonan awoon btiinkar bi n iinkaru: ado *bayuday na banwoon baanwo bayuday k e bakak baloolan. Awul ubida wi nul awatna uniw umbiin apaţes bañaan: uniw m ent uwo bşoorad. ¹⁵ Ap enan  i *bgah bi Moyit udolade wi ba na iko yi ptaş inwoon  i ba injaan ido bayuday na banwoon baanwo bayuday başoorad. Ado han ahilna ajej baka bukal bat eb bti akakan baka k e bawo baloolan  i a, h enk di di aţijun btiinkar. ¹⁶ Akakan baka kak bukal bat eb bti  i ploolan na Naşibaţi, h enk bakak uleef uloolan, wi pkeţ pi nul  i krut pawatun uko unţunun k e başooradi. ¹⁷ Abi pţupan uţup

wi btiinkar, an nambiin alow Naşibaţi na bambiin aňoga. ¹⁸ Ul aţ epnun  i *Uhaaş wi Naşibaţi unwoon uloolan aţu k e un bayuday na banwoon baanwo bayuday njhil aban du Naşibaţi Aşin nja.

¹⁹ Wul ukaan k e naankak awo bayaant k eme bañaan bambiin bi phil, nawo kak bañaan banwoon biki pntaali pi Naşibaţi, nawo biki katohul. ²⁰ Naşibaţi anaakr enan  i pnui pi akniwun, k e banjaan na baţupar Naşibaţi bawoon induba ijuni, Yetu Krittu ul  i uleeful k e aş e wo pkumel pankm ebanun katoh bti. ²¹ Krittu adolonun k e uniw bti unat abot atool pa pwo katoh kayimanaan ki Naşibaţi Ajugun. ²² Nawo baloolan na Krittu, h enk anaakr enan kak  i uniw wi akniwun nahilna nawo *katoh ki Naşibaţi, ki Uhaaş wi nul ukwoon.

3

Pawulu nanjaan i banwoon baanwo bayuday

¹ Uko warj ukaan k e nji Pawulu kaňehan Naşibaţi pa an. Uko wi ndolonun pa an nanwoon naanwo *bayuday, wi nji kalem-
punun pa Yetu *Krittu, uţunun k e nwo nakal-
abuş. ² Dfiyaar k e name ulemp wi Naşibaţi aţu' enuş  i bnuura bi nul aji ndo pa an. ³ Ul abiin ayuuj en uko wi analun pdo wi nin alon awoon aambaan kame'aara.  i uko warj wi wi mbiin apiitan b i i. ⁴ Woli naleyiir uko m ent, nawin k e dme bnuura uko wi Krittu umbiin amena. ⁵ Naşibaţi aando wa tfa k e umeetanaa  i bañaan jibi aţ epnun  i uhaaş wi nul ado wa k e umeetana h enkun  i banjaan na baţuparul bayimanaan. ⁶ Uko umbiin amena wun uwo k e banwoon baanwo bayuday bayeenk bnuura bi Naşibaţi ji bayuday, banaakiir akak uleef uloolan, ay-
eenk bti uko wi Naşibaţi ahojun. Uko m ent udolanaa  iki bakak baloolan  i Krittu wi bafiyaarun *Uţup Ulil Unuura.

⁷ *Uţup Ulil Unuura m ent, Naşibaţi aţen en  i bnuura bi nul mnhina mi nul ndo kaţupna wa. ⁸ Nji mpoţ eţaanun  i bañaan biki Naşibaţi, awul en bnuura bi pţup banwoon baanwo bayuday bnuura bweek maakan bi  i *Krittu. ⁹ Dwo i kayuuj, kajinţan  i uşal wi n aan andoli, uko umbiin amena wi Naşibaţi anţakun iko bti yi awoon aanyuuj nin alon tfa, dyuujan jibi akdolonun uko m ent uhilna udolana. ¹⁰ H enk, h enkun banfiyaarun bti baţu mn ih na mnhina manwoon du baţi manhil mame jibi iko yi uşal untuņa wi Naşibaţi ujaan uwul itumun abot apaţ. ¹¹ Uko m ent uwo jibi Naşibaţi anjalun uwo du ujuni, aţ epna  i Yetu Krittu Ajugun adolna wa. ¹² Ul aţunun nja njhil pňog Naşibaţi na mnt en  iki njfiyaara. ¹³ Ukaan k e nji kakooţan nawut kawut phaj pi bakhajanaanun pa an

padolan nawutandër. Phaj mënt paktijanan mndëm.

¹⁴ Uko mënt ukaanj kē nji kaņupj ti kadun ki Ašin nja, ¹⁵ ankaan kē kşini bti du baņi na mboş kawoo. ¹⁶ Dñehana, jibi mndëm mi nul manwoonj mnweek, awulan uhaaş wi nul udo katējtēnan, ¹⁷ *Krittū ahilna awo ti ŋhaaş ŋi nan ŋiki nafiyaara. Dkak aņehan, wi najabuņ awo na intaaņ abot aliint ti uņal, ¹⁸ name na banwoonj biki Naşibaņi bti jibi uņal mënt wi Krittū udēmuņ maakan adoo wo uunka dko di uțaņuņ. ¹⁹ Ĕnhēn, dñehan nahil name kē uņal mënt upel iko bti yi ŋaanj ahilanuņ kame, Naşibaņi ahilna atumanan iko bti yi awoonaanuj.

²⁰⁻²¹ Mnħina mi Naşibaņi manjaan manlemp ti nja, ukaanj kē ahil pdo adoo pel maakan iko bti yi ŋhilanuņ kaņehan kēme kadoo kaşal. Najoh ŋdo kadēmana te mnto, ŋi banfiyaaruņ bti na ti Yetu *Krittū. Uwo haņ.

4

Pwo baloolan ti Krittū

¹ Nji, i ulemp wi naan pa Ajugun uņuuņ kē nwo nakalabuş, dkooņan nado kayuuņ ti mnwo mi nan kē nawo jibi Naşibaņi andu'anaņ aņaluņ nawo. ² Nawalaan ikow, nabot najoob ikow, nawut kado kataran. Nayuujan kē naņaladi ti pdo kamiirad. ³ Namēbaan naliintan ti btiinkar na pwo ti ploolan pi *Uhaaş wi Naşibaņi ujaan uwul. ⁴ Ŋwo uleef uloolan, kē Uhaaş wi Naşibaņi unwoonj ti nja ubot awo uloolan, hēnk di di mnħaņ mi Naşibaņi aduuranan mankaan awo mloolan. ⁵ Ajugun awoha aloolan kē pfiyaar pi nja pakak awoha ploolan jibi baņitmu bi ŋkaan ayeenk bakaan awoha bloolan. ⁶ Naşibaņi Ašin baņaanj bti awoha aloolan, ul anşihuņ iko bti na baņaanj, ul kak ajaan alemp ti baņaanj biki nul bti, kabot kawo ti baka.

⁷ Kē andoli ti nja aşē ji yeenk bnuura bi Naşibaņi kahilna kado ulemp wi Krittū aņ'u'uluņ. ⁸ Hēnk di di Ulibra wi Naşibaņi ujaanuj:

Wi akpayiij bko duuť

aťij biki amobuņ,

aťen baņaanj biki nul iko ilon.*

⁹ Kē we uwoonj apayaa? Uko mënt yuuu kē aduna awala te ti mboş*. ¹⁰ Anwaliij ul akaan apaya aťēp baņi bti kahilna kawul iko bti ti umundu ubida katuman. ¹¹ Kē iko yi aťenuņ baņaanj iwo : baloņ bawo banjaan, baloņ bawo *baņupar Naşibaņi baloņ bawo baņaanj bankdooņ kaņup *Uťup Ulil Unuura, baloņ bawo bayafan biki pntuk pi banfiyaaruņ na bajukan bğah bi *Krittū. ¹² Ado haņ baņaanj biki Naşibaņi bahilna babomandër pa ulemp wi pťēņtēn uleef

wi Krittū unwoonj baņaanj biki Naşibaņi bti. ¹³ Hēnk ŋbi kaya te kadoo kawo nja bti baloolan ti pfiyaar pi ŋkfiyaaruņ na ti pme pi ŋkmeen Abuk Naşibaņi. Hēnk, ŋjiј ti ptaş Krittū, kanaama bti. ¹⁴ Nēnkak awo keeri bapoť biki pjukan pi baņaanj baloņ banti-tuņ ti kaguuru pajaan paņooť du bdēm jibi ŋmaaronj ŋajaan ŋaluņ iťeem, uyook kaya na ya. ¹⁵ Ŋbaa tēp tēp kado kaņup manjoonan na uņal, kaşē kado kanaam naam Krittū pya, ul anwoonj bkow. ¹⁶ Aji tēpna ti dko bti di imoh ijaan iyitiiraan kaņoņ uleef, uko ktaanj kabot kaya bnuura. Woli dandoli ti uleef dado ulemp wi da, uleef uji udēm bti kaka uforta ti bņalad.

Ubida uhalu ti Krittū

¹⁷ Uko wi, wi wi nji nņaluņ kaņupan ti katim ki Ajugun : naťaņaan pdo kapoş ji baņaanj banwoonj baamme Naşibaņi, banwoonj na ŋşal ŋnaaf. ¹⁸ Ŋşal ŋi baka ŋawo ti bdēm ; kē babot awo baanka ubida wi Naşibaņi ajaan aťen ŋiki bawo ti kapaam, kē ŋhaaş ŋi baka ŋabot adēnēt. ¹⁹ Pwaanj mnkow pi bawaanuj paťu kē bakjuban pjuban pi piint abot abi duka duka ti pdo iko iťop bti. ²⁰ Kē an, mënt uko waņ wi wi najukuņ ti *Krittū. ²¹ Wi natiinkuņ uko wi Yetu, kē bajukanan uko unwoonj manjoonan manwoonj ti a, ²² nawo i kaduk iko yi nakdolun tfa, kaťelēş mnwo mi nan mi tfa. Uņal wi uleef ujaan uguuran kadoo tijaan du pkeť. ²³ Iťēb yi nan na ŋhaaş ŋi nan ŋawo ŋi kakak ŋhalu. ²⁴ Naşē nakak baņaanj bahalu biki Naşibaņi adoluņ kē banaama awo na ubida ujiņť utool wi manjoonan manjaanj mambuk.

²⁵ Hēnk, nawutan kaťilan : Andoli ti an adoon kaņup aťēntul manjoonan ŋiki ŋnaakiir awo nja bti uleef uloolan. ²⁶ Nadeebaťle nawutan kawut udeeb wi nan uťu'an pdo ipekadu. Nawutan kawo na udeeb te unuur udoo uјot. ²⁷ Nakťen *Untaayi Uweek dko dmēban. ²⁸ Nakiij aťaņaan, aşē tēp tēp amēban ulemp wi nul, awo natool ti wa, ahilna aka uko wi akfaaşēruņ na anwoonj ti kanuma. ²⁹ Uťup uwuťaan uwutan kapēn ti mntum mi nan, uťup unuura taņ unjaan uťēnk kaboman kabot kado banktiinkuņ wa bnuura, uwoonj kado kapēn ti mntum mi nan. ³⁰ Nawutan kaťu *Uhaaş wi Naşibaņi uјooņan ; Uhaaş wi nul wi aťu'anaņ wi wi akluņ kayikrēnaanan ti unuur wi mbuur. ³¹ Napēnaan ti ptoofan iko bti inwoonj itēnt phank ŋaanj ti uhaaş, bşoorad, udeeb, pdeej pdiim, bkuutar na pdo kado iko bti yi mņnot. ³² Nawoon keeri na iťēb inuura nabot nado kaņaga baťēntan. Nadoon kamiirad jibi Naşibaņi aťēpnuņ ti *Krittū amiiran.

* 4:8 Kaņaaam 68.18.

* 4:9 Aduna awala ti mboş: Baloņ baji : aduna aya mboş uťeeh du mnkeť.

5

¹ Nawo babak Naşibaţi biki aŋaluŋ maakan ukaaŋ kē nawo biki kado katen ti a. ² Uŋal uwoon kaŋoŋ ubida wi nan jibi uwoon pa Krittü : aŋal nja adoo wul Naşibaţi kaŋuŋ ki nul pa nja, kē kawo uŋen na untaam udolni bŋeŋan banliluŋ Naşibaţi.

Nawoon ti bjeehi

³ Hēnkuŋ wi nawoon biki Naşibaţi, naankak awo biki kado kaŋiinyaan ŋiinyaan iko yi pjuban pi piinŋ, ubida uŋop, na pñeebar iko. ⁴ Nin naanwo kado kaŋiinyaan iko iŋop kēme iko inaaŋ kēme iko yi bawaan mnkow bajaan baŋiinyaan. Iko mēnt iinyuk nado kaŋiinyaan. Naŋēpan ŋep nado kabeeb Naşibaţi. ⁵ Hēnk di uwoon, nameen wa bnuura, nin ŋaaŋ anjaan ajuban pjuban pi piinŋ, kawo ti ubida uŋop aankluŋ kaneej du Pşih pi Krittü na Naşibaţi. ŋaaŋ ankaan aji ŋeebar iko aankak aluŋ kaneej du pa, ŋiki aji dēman iko yuŋ kawo ji Naşibaţi i i akdēmanuŋ.*

⁶ Nin ŋaaŋ alon awutan kaguuran na ŋŋup ŋwaaŋ udooni : uko mēnt bti ujaan uŋu Naşibaţi adeebaŋer banwoon baandi pŋaşa. ⁷ Nawutan keeri kanaakiir na baŋaaŋ batēnt bukuŋ. ⁸ ŋfa nabi wo baŋaaŋ biki bdēm, kē hēnkuŋ naşē kak biki bjeehi wi nawoon biki Ajugun. Nadoon kado ji baŋaaŋ biki bjeehi. ⁹ Uko wi bjeehi bajaan babak uwo bti unuura, uŋool abot awo wi manjoonan. ¹⁰ Nakeerin nado kala pme uko unluŋ Ajugun. ¹¹ Nawutan kaka nin uko ulon na udo uwaan udooni wi baŋaaŋ biki bdēm, naŋēpan ŋep nado kayuuy kē iko mēnt iwo iwuŋaan. ¹² Uko wi baŋaaŋ mēnt bajaan bado ti kamena ukowandēn maakan pdo kaŋiinyaan. ¹³ Iko bti impēnuŋ iji imeeŋana du bjeehi. Kē uko ummeeŋaniin du bjeehi uji uwo bjeehi. ¹⁴ Hēnk di di upiŋtaniin aji :

« *Naŋiin iwi inkŋoyēŋuŋ,
naŋiin ti ptoof pi bankeŋuŋ,*

*Krittü aşē naŋan bjeehi bi nul ti iwi. »†

¹⁵ Nalipariin keeri ti mnwo mi nan mi ŋnuur bti. Nawutan kado kado ji bapēn ; nadoon kado ji banwoon na ŋşal. ¹⁶ Nadoon kado bnuura ŋyaaş bti ŋi nahilanuŋ pdo ba, ŋiki wal wi ŋwoon wi, uwo uwuŋaan. ¹⁷ Ukaan kē naanwo kado bpēn, nadoon kala pme uko wi Ajugun aŋaluŋ nado. ¹⁸ Nawutan kadaan poot kakuj, paŋi patokan ubida ; naŋēpēn ŋep natum na *Uhaaş wi Naşibaţi. ¹⁹ Nadoon katēŋtēn batēntan ti ptoofan na iyeeh yi pñaaŋarēn Naşibaţi, na yi pdēman *Krittü. Uhaaş wi nul uŋu'an iyeeh mēnt ti bkow. Nadoon kayeeh kadēman Ajugun na ŋhaaş ŋi nan bti. ²⁰ Nadoon kabeeb wal

undoli ti iko bti Naşibaţi Aşin nja ti katim ki Yetu Krittü Ajugun.

Banniimaruŋ

²¹ Andoli adoon kaŋaş *Krittü ti pdo katiink batēntul. ²² An baaŋ nadoon katiink bayinanan jibi banfiyaaruŋ bajaan batiink Ajugun. ²³ ŋiint awoon ajug katoh jibi Krittü awoon ajug banfiyaaruŋ. Banfiyaaruŋ bawoon uleef wi Krittü, kē ul ti uleeful ajaan abuuran baka. ²⁴ Jibi banfiyaaruŋ bajaan batiink Krittü, hēnk di di baaŋ bawoon kado katiink bayin baka ti iko bti.

²⁵ Kē an biinŋ naŋalan baharan jibi *Krittü aŋaluŋ banfiyaaruŋ adoo wul uleeful akeŋ pa baka. ²⁶ Ado haŋ bahilna baŋēpna ti uŋup bawo biki Naşibaţi, wi aŋuwuŋ baka na meel, ²⁷ banfiyaaruŋ bahilna bapēn bawinana ti kadunul bawo na mndēm ji ŋaaŋ ankniimiin anwoon nanuura, najinŋ piş kē kaara di nul daanlaatari kēme awo na iko ilon itēnt yuŋ. Ado haŋ banfiyaaruŋ bahilna bawo bajinŋ, batool babot bado kado uko unnuuriin ŋaŋ. ²⁸ Kē hēnk di di biinŋ bawoon kaŋal bahar baka jibi baŋaluŋ ŋleef ŋi baka. Anŋaluŋ aharul, uleeful wi wi aŋaluŋ. ²⁹ Hēnk di uwoon, nin ŋaaŋ alon aambaan kapoka uleeful, aji ŋep ŋep kade de'an wa, kaboman wa. Krittü aji do haŋ kak na nja ŋnfiyaaruŋ, ³⁰ ŋiki ŋwo uleeful. ³¹ Ulibra wi Naşibaţi uŋi : « *Waŋ ukaan kē ŋiint akluŋ kaduk aşin na anin kanaakiir na aharul, bakak ŋaaŋ aoolan* »* ³² Manjoonan mnweek manwinana ti ŋŋup ŋi. Nji dji uko waŋ uwo wi *Krittü na banfiyaaruŋ. ³³ ŋiint kak akaan aŋal aharul ji uleeful, ŋaaŋ ado katiink ayinul.

6

Bapoŋ na bajug baka

¹ An bapoŋ pfiyaar pi nafiyaaruŋ Ajugun paŋuun nado katiink bajugan, ŋiki uko mēnt uwo uŋool. ² *Bgah baji : « *Mēbaan şaaş na naan bnuura* »* uko mēnt uwoon uteek ti iko yi Naşibaţi ajakuŋ ti Bgah ungakandēruŋ na kahoŋ, ³ uŋi : « *Ihilna iwo ti mnlilan ŋnuur ŋi nu ŋabot ŋatum ti mboş.* »*

⁴ Kē an başin bapoŋ, nakbubara kado kadeebaŋan babukan ; nadoon kakuş baka, kajukan baka kabot kayuuy baka iko inliluŋ Ajugun.

Balemp na biki baklemparuŋ

⁵ An balemp nadoon katiink biki naklemparuŋ ti mboş ti, nahetan ikow nado kaŋaş baka na iŋēb ijinŋ ji nalempar lempar *Krittü. ⁶ Nawutan kaŋaş baka ŋaŋ woli batenan pa bajakna kē nawo balemp banuura ; nadoon kado haŋ ji balempar

* 5:5 Ampiiuŋ aşal kē ŋaaŋ napit aji dēman ŋntoŋ ŋiki aji dēman iko pdēman pi awoon kadēman ŋaŋ Naşibaţi. Natanen ti Kolot 3.5. † 5:14 Baŋaaŋ baamme ŋaaŋ ampiiuŋ uŋup wi. Balon başal kē uka pwoona ti kayeeh kahoŋ. * 5:31 Ujuni 2.24. * 6:2 Ppēn 20.12a. * 6:3 Ppēn 20.12b.

Krittu banjaan baƙu n̄haaŝ n̄i baka b̄ti ƙi p̄do uko wi Naŝibaƙi aƙaluŋ. ⁷ Nawutan kaƙaŝ baka kaŝe kaŝal k̄e baƙaanaŋ ƙaƙi biki naklem̄parun̄, nadoon kaƙaŝ baka na n̄haaŝ n̄jiin̄ ƙi naƙaŝ ƙaŝ Ajugun. ⁸ Name k̄e Ajugun alun̄ katum̄ ƙaanaŋ andoli ƙi uko unuura wi adolon̄ awole nalemp̄ k̄eme i baklem̄parun̄.

⁹ K̄e an biki baklem̄parun̄ nam̄ebaanaŋ ban-klem̄paranaŋ na n̄haaŝ n̄jiin̄, nawut kab̄eḡ baka. Name k̄e Ajugan i baƙi awo aloolan pa an na bukal, abot awo aanaŋi ten uko wi ƙaanaŋ awoon̄.

Iko iguti yi Naŝibaƙi awulanaŋ

¹⁰ Dbaaƙaanaŋ b̄ƙup bi kaji na an, najejanaŋ phina pi nan ƙi mn̄wo mi nawoon̄ na Ajugun, ƙi mn̄hina mi nul mand̄em̄un̄ maakan.

¹¹ Najejan iko iguti b̄ti yi Naŝibaƙi awulanaŋ, napokna kaguuru ki *Untaayi Uweek, ¹² m̄en̄ƙ baƙaanaŋ baj̄en̄ biki n̄k̄gutanaanaun̄, n̄ntaayi n̄anwoon̄ du baƙi n̄a, na mn̄ŝih̄ na mn̄hina mi bajug umundu wi, unwoon̄ wi bd̄em̄. ¹³ Najejan keeri iko iguti b̄ti yi Naŝibaƙi. H̄enk̄ nanaƙna naliin̄t̄ ƙi ugut ƙi unuura uwuƙaanaŋ, ubale nahum̄ bnaƙ.

¹⁴ Nam̄ebaanaŋ keeri naliintan : najejan manjooanaŋ natan ƙi blank manwo kat̄el̄ ki nan, nawohariin̄ kamiŝa ki ifeeri, kul kawoon̄ pwo ƙaanaŋ natoole ƙi k̄eŝ ki Naŝibaƙi. ¹⁵ Iŝapaat yi nakt̄uun̄ ƙi ihot̄ iwoon̄ pbomand̄er pa pya p̄ƙup *Uƙup Ulil Unuura wi b̄tiinkar wi Naŝibaƙi aƙenuŋ n̄a. ¹⁶ Najejan p̄fiyaar n̄wal b̄ti pawo ubeel wi nan, nahilna naj̄em̄ŝen̄ iŝuuri inkyikuŋ yi *Naguuru. ¹⁷ Najejan mbuur manwoon̄ ƙi *Krittu manwo p̄ntuuru p̄nƙaƙ pi ugut. Uƙup wi Naŝibaƙi uwo kakej ki *Uhaaŝ wi Naŝibaƙi uwulanaŋ.

¹⁸ Nadoon kaƙehanaŋ Naŝibaƙi kakooƙa n̄wal b̄ti, *Uhaaŝ wi nul udo kaƙen̄kan ƙi uko m̄en̄ƙ ; natamaan nawut kayoont̄ iƙeen nin unuura uloolan ƙi p̄do kaƙehand̄er banwoon̄ biki Naŝibaƙi b̄ti. ¹⁹ Naƙehand̄eraanaŋ kak, Naŝibaƙi aƙuuna uƙup wi nul ƙi m̄ntum mi naan, h̄enk̄ nhilna ndo kaƙup na m̄nt̄eŋ uko umbiin̄ amena wi *Uƙup Ulil Unuura ujaanaŋ udi-iman. ²⁰ Dwo naƙupar wa, k̄e wul ukaanaŋ k̄e n̄tanana na mn̄korentu awo ukalabuŝ. Naƙehand̄eraanaŋ keeri pa ndo kaƙup na m̄nt̄eŋ uko wi nwoon̄ i kaƙup.

Uƙup ubaƙaƙaanaŋi

²¹ D̄n̄al an kak name jibi n̄ji nwoon̄, uko wi n̄ji kadoon̄. Tiŝik, ayiƙ n̄a i n̄n̄aluŋ maakan ankaanaŋ awo nalempar Ajugun na manjooanaŋ, alun̄ kaƙupanaŋ jibi iko b̄ti iwoon̄. ²² Dyila yil du an pa aƙupanaŋ jibi n̄woon̄ abot at̄eŋƙ̄en̄anaŋ.

²³ D̄n̄ehanaŋ Naŝibaƙi Aŝin n̄a na Yetu *Krittu Ajugun bajoob̄t̄en̄ n̄haaŝ n̄i banfiyaarulun̄ bado kaƙalad babot bahot̄el̄eŝ p̄fiyaar pi baka. ²⁴ Bnuura bi Naŝibaƙi pa banjalun̄ b̄ti Yetu Krittu Ajugun te m̄n̄ƙo.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Filip

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi bajaan badu Filip. Ți bayaas bi nul btēbantēn, abi ṭup Uṭup Ulil Unuura du ubeeka mēnt kē bañaan badoo fiyaar wa. Natenan Ți ulibra wi Ulemp wi Banjaan 16.11-40. Wi babin awat Pawulu ukalabuș Țiki alempar Ajugun, bañaan biki ubeeka wi Filip bajunt itaka awul alon Ți baka i bajaan bado Epafrodit aṅooṭa. Wal mēnt wi wi Pawulu apiitun baka kakaarta ki kabeebna baka. Aji na baka bamēban baliint Ți pfiyaar, bawut kadek NașibaȚi kafet, bawut katiink banjaan bajukan bañaan uko umpaṭun na NașibaȚi. Akak aleșan baka kē bawo Ți ploolan na Krittun, kē btiinkar bawoon kawo Ți ptoof pi baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboș na pñehan (1.1-11)
2. Hum di di Pawulu awinarun ubida (1.12-30)
3. Pdo bañaan bado kado ji Krittun (2.1-18)
4. Bañaan banwoon Timote na Epafrodit
5. Ņaan najēn awo kalil NașibaȚi (3.1-4.9)
6. Pawulu abeeb bañaan biki Filip (4.10-20)
7. Pwul mboș pbaaŋșaan (4.21-23)

Pwul mboș

¹ Nji *Pawulu na Timote, ṅwoon balem-par Yetu *Krittun, ṅwul mboș biki ubeeka wi Filip bti bammēbanun Yetu Krittun awo biki NașibaȚi na baweek biki baka na banjaan bațēnk baweek mēnt Ți ulemp. ² Dñehan NașibaȚi Așin nja na Yetu Krittun Ajugun bawulan bnuura babot bajoobțēnan ṅhaas.

Pbeeb na pñehan NașibaȚi

³ Dji kabeeb NașibaȚi i njaan kadēman Ți uko winan, ṅyaas bti ṅi njaan kaleșan. ⁴ Woli dñehandēran an bti NașibaȚi, dji kawo Ți mnlilan. ⁵ Dji kawo na mnlilan Țiki du unuur uteek te hēnkun, naṭu ifteen yi nan Ți ulemp wi pdo kaṭup *Uṭup Ulil Unuura na iko bti yi najaan națēnkēn. ⁶ Uko wi nfiyaarun wii wi : Anjunun ulemp unuura wi Ți an ado kalempa lemp te uba wa, Ți unuur wi Yetu *Krittun akluṅ kabi.

⁷ Unuura nwo na ușal utēnt waṅ pa an bti. Na manjoonan dṭu'an Ți uhaas wi naan, woli dwo ukalabuș kēme awo Ți pḡutar Uṭup Ulil Unuura, an bti naji națēnkēn Ți ulemp wi NașibaȚi awulnun. ⁸ Aa, NașibaȚi ame

kē dmēbanan an bti Ți uhaas wi naan abot analan jibi Yetu Krittun analan.

⁹ Uko wi njaan kañehan NașibaȚi wii wi : Ado ușal wi nan udo kadēma dēm pya, te ṅșal ṅi nan ṅadoo ṅajeeh bnuura nabot nado kayikrēn uko bti wi NașibaȚi analuṅ. ¹⁰ Hēnk nahilna najoș uko unurnaaniin nașē nawo bajint piș banwoon baanwo na nin buṭaan blon pa unuur wi *Krittun akluṅ kabi. ¹¹ Nawo kak bañaan bantumuṅ na uko wi pwo batool wi Yetu Krittun aṭuun Ți an. Hēnk nayuun mndēm mi NașibaȚi, bañaan babot bado kadēmana.

Pawulu awo du ukalabuș

¹² Baiṭ naan dṅal name kē uko undolnun ubaa ṭep ṭep ado kē *Uṭup Ulil Unuura uk-meetana meetana pya. ¹³ Hēnk, bangoli bti biki nașih najeenkal na bañaan bti badoo me kē ulemp wi *Krittun uṭuun kē nwo ukalabuș. ¹⁴ Kē uko mēnt ukak aṭu kē baiṭ nja baṭum bahaṭ Ți Ajugun, akak aṭup Uṭup wi NașibaȚi na mntēṅ nin baanji balēnk.

¹⁵ Uwo manjoonan kē balon baji baṭup uko wi *Krittun na ușal wi bpulad na wi bkujar, kē balon bașē ji baṭup wa na ușal unuura. ¹⁶ Banjaan baṭup uko wi Krittun na ușal unuura, ușal ujaan uṭu baka pdo haṅ, Țiki bame kē ulemp wi naan uwo wi pdo kagutar *Uṭup Ulil Unuura. ¹⁷ Kē bukundi, na ușal wi bpulad wi wi bajaan baṭupna uko wi Krittun. Mēnt ușal ujint ujaan uṭu baka banaṭa ; baji bașal photoalēș mnhaj mi naan du ukalabuș. ¹⁸ Kē uko mēnt ușē wo unwo nin uko ulon. Uko unkaan udooni uwoon woli na ușal uwoṭaan kēme na ușal unuura wa, baṭup uko wi Krittun. Dliandēr uko mēnt, Dkak ado kalilandēr lilandēr uko mēnt pya, ¹⁹ dme kē uṭij mbuur mi naan, Țiki nañehandēraan, kē Uhaas wi Yetu Krittun ubot ațēnkēn. ²⁰ Uko wi nji kayoonkun abot ahaṭ na uhaas wi naan bti uwo kē nin mēnkowa, dbaa ṭep ṭep hēnkun kado jibi njaan kado ṅnuur bti kayuun na mntēṅ mndēm mi Krittun Ți uleef naan woli dwo najeb kēme woli dkeȚi.

²¹ Woli dwo najeb *Krittun awoon uhēfēnt wi naan, kē woli dkeȚi kanuurandēn. ²² Kē woli pwo Ți mboș paṭu ulemp wi naan udo kaya bnuura, mēme keeri uko udat. ²³ Dwo na ṅșal ṅtēb : dṅal pya, kaya kawo na Krittun, wul wi ndoon ahokan hokan. ²⁴ Kē ușē nuura pa an nwo Ți mboș Ți. ²⁵ Kē jibi nfiyaarun uko mēnt dme kē dṭo Ți na an bti, nahilna nado kadēm nabot nawo na mnlilan Ți pfiyaar pi nfiyaarun Krittun. ²⁶ Hēnk woli dkek du an nahilna kaka uko ulon unṭuun nataṅar Yetu Krittun kak.

²⁷ Uko unkaan udooni uwo nado kaṭon ubida wi nan, uṭaṅ na *Uṭup Ulil Unuura wi *Krittun. Hēnk, woli dbi du an kēme awo mēnwō na an katiink kē namēbandēr

aliint awo ji ñaan aloolan agutar na uhaaş uloolan pfiyaar panwoonuj du Uţup unuura uhalu. ²⁸ Nakwut nin uyaaş uloolan başooran balênkanan ; uwo pa baka uko unkyuujun pjoť pi baka na unkyuujun kē Naşibaťi abuuranan. Uko mēnt upēnna du Naşibaťi. ²⁹ Hēnk di uwoon, ŧi uko wi Krittú : Naşibaťi aţenan kē nahil afiyaara abot aţenan kē nahil phajara. ³⁰ Na manjoonan uko wi nakgutarun uwoon uloolan na wi nawinun kē nji kagutar ; dgutaraara gutar wa jibi nameen.

2

Btiinkar na pwalan bkow

¹ Woli pwo baloolan ŧi Krittú paji patēntēnan, woli uşal wi akaan pa an uji uţañanan mntēg, woli Uhaaş wi Naşibaťi uţu'an kē nakak baloolan, woli naŋalad abot aňagiir. ² natiinkaran keeri, naŋalad, nala pwo ŧi ploolan ŧi uhaaş na ŧi uşal. Hēnk dlun kalilan maakan. ³ Nawutan kado kado nin uko ulon na uşal wi bpulad, kēme kado kado uko ulon kalaana pwinana. Naťēpn tēp nawalan ikow nado katen batēntan ji badēm apelan. ⁴ Andoli awutan kaşal uleeful ŧaň, adoon kaşal batēntul.

⁵ Nawoon na uşal utēnt wi Yetu *Krittú ŧi ptoofan

⁶ Ul anwoon ji Naşibaťi aşē wo aantō aten plin pi alinun na Naşibaťi

⁷ abaa tēp tēp apok pdiiman mndēm mi nul akak awo ji bañaan bti, akakan uleeful nalempar bañaan.

Kē bañaan bti bawin kē awo ñaan najēn.

⁸ Awalan bkowul adoo wo aampok pok pdo nin uko ulon wi Naşibaťi aňalun,

adinan pkeť, adoo dinan pkeť ŧi krut.

⁹ Ukaan kē Naşibaťi adeenja du bko duuť, awula katim kandēmun apel itim bti.

¹⁰ Hēnk, banktiinkun bti katim ki Yetu

du baťi na mboş, na du mnkeť banup.

¹¹ Itum bti ibot ido kadēman Naşibaťi Aşin nja kaji Yetu awoon Ajugun.

Ulemp wi baťaşar Yetu

¹² An bayiť naan biki mmaganun, dme kē naambaan kaťañanaara pdo kaťaş Naşibaťi. Nawutan kado kaťaşa keeri woli dwo na an ŧaň, nadoon kaťaşa kak maakan woli mēnw na an. Nadoon kalempar mbuur mi nan ŧi pdo kawalan ikowan na ŧi pdo kaťaş Naşibaťi na palēnk. ¹³ Naşibaťi ul ajaan aţu'an, kē naji naŋal pdo kabot kado uko wi aňalun.

¹⁴ Woli nawo i pdo uko ulon nawutan kado kanur nuran, kēme kado kalaťar.

¹⁵ Hēnk nahil kawo bañaan bajinť piş biki bawoon baankwin nin uko ulon wi pťup

ŧi baka, babuk Naşibaťi banwoon baanwo na nin buťaan blon ŧi ptoof pi bañaan biki umundu wi banwoon baťilan na bado buťaan. Nado kanuur wal mēnt ŧi umundu, ¹⁶ an namēbanuj Uţup unjaan uwul ubida. Hēnk, dlun kaťañaran ŧi unuur wi *Krittú akunj kabi, ŧiki pťi pi naan na unoor wi naan ŋaankwaan udooni. ¹⁷ Woli pñaak pi naan padoo wo i ptula kawo uñaakan wi bťejan banwoon pfiyaar pi nafiyaarun, kalilanaara lilan kabot kaťan na an bti. ¹⁸ Hēnk kak nawo i kalilan kabot kaťan na nji.

Kayli ki bi Timote na Epafrodit

¹⁹ Dhať ŧi Ajugun Yetu aji dyl ŧi ŋnuur nji Timote du an, ahilna ajoobťēnen udeeb nji kak, woli dtiink jibi nawoori. ²⁰ Mēnka nin ñaan alon kak anjaan aţu uşal ŧi an ji nji kala pme jibi nawoori na manjoonan. ²¹ Bukal bti ikow yi baka yi yi bajaan balempar, baanji balempar Yetu *Krittú. ²² Kē ul, nawin an bti uko wi ahilun pdo. Awo na nji alemp jibi napoť ajaan awo na aşin, kē ŋklemp un batēb bti aţup *Uţup Ulil Unuura. ²³ Ul i i nji nŋalun pyil du an keeri, wi nji kamehanj me jibi uko wi nan uklun kaťēp. ²⁴ Nji kak dhať ŧi Ajugun aji dbi kak du an hēnkunj uunkjon.

²⁵ Kē nşē ten awin kē dwo i kayil Epafrodit kak, ayiť nja ŧi *Krittú, i njaan ŋgakandēr kalemp kabot kagutar *Uţup Ulil Unuura. An nayilulun ŧi nji ado kalemparaan wi nwoon ŧi kanuma. ²⁶ Abi ŋal maakan pwinan an bti abot ahaajala, wi natiinkun kē amaaki. ²⁷ Na manjoonan abi maak adoo ŋogan pkeť, kē Naşibaťi aşē ŋagi'a. Mēnt ul ŧaň i aňagiin, nji kak aňagi'aan maakan, ado hanj nwutna woli dpēn ŧi mntēg mi, kaneej ŧi mlon. ²⁸ Dkeer ataran kayila du an nahilna woli nawina nalilan, nji mbot nwo mēnkak ajooťan maakan. ²⁹ Nayeenkana na mnlilan ji ñaan anwoon ŧi Ajugun, nabot namēban bañaan banwoon ji a bnuura. ³⁰ Ul ankakunj i pkeť pa ulemp wi Krittú, ayeenkaran ado ulemp wi nawoon naanhil pdo an ŧi ŋleefan pa nji adoo kak i pkeť.

3

Bnuura bi pme Yetu Krittú

¹ Kē hēnkunj an bayiť naan, nalilaan ŧi Ajugun. Nin uunwo unoor ŧi nji nkak mpiitan uko wi ndoon abi piitan, uko mēnt utēntēnan tēntan. ² Nalipariin bañaan banwoon ji ŋbuş*, bado buťaan, bukal biki pwala katēmp pawoon ŧaň pfaľ uleef. ³ Nja njaan ŋťēpna ŧi Uhaaş wi Naşibaťi kadēmana, nja ŋŋuunj mndēm mi nja ŧi Yetu *Krittú, abot awo ŋēnhať ŋleef nji nja, nja ŋwoon banwaliin katēmp na manjoonan.

* 3:2 Ŋbuş: Bayuday baji baji banwoon baanwo bayuday bawo ŋbuş.

4 Ké nji, ddoonj aka uko unhilanunj kaŋu'ën nhaŋ uleef naan. Woli aloj anunj ké ahil phaŋ uleeful, nji dhilunj kahaŋ uleef naan kapela. ⁵ Nji i bawalanunj katêmp wi mbukiinj ado ŋnuur bakrenj, dwo i pntaali pi *Itrayel, i pšini pi *Benyamín, dwo na hebêrê abuk nahebêrê. Ťi uko wi ptaš *bgah dwo *nafaritay. ⁶ Dbi wo ŋaaj anjalunj uko wi Našibaŋi maakan adoo nunj wi nji kahajanunj banfyaarunj Yetu ké ddo do wa. Woli ptaš uko bti wi bgah bajakunj aji uwo utool, nin ŋaaj aloj aanhil kajakên uko ulonj.

⁷ Ké iko bti yi mbiinj ašal ké iŋu'ën nwinana bnuura Ťi kadun ki Našibaŋi, Krittu ado ké mme ké dbi neem na manjoonan. ⁸ Aa manjoonan ma, ntenle bnuura bweek maakan banwoonj Ťi pme Yetu *Krittu Ajugun dji kawin ké dbi neem Ťi iko bti. Aŋu ké nwaaj iko bti yi mbiinj aka, ké nšê win ké iko bti iwo iwetar yi nwoonj i kafêl du pyewêl kahilna kaka Krittu. ⁹ Ké Ťi a di nwoonunj natool Ťi kadun ki Našibaŋi, pwo natool pi ptaš bgah pawoonj paanhil pwulên. Woli dŋyaar Yetu Ťaŋ di nhilunj kawinana pwo natool Ťi kês ki Našibaŋi. ¹⁰ Uko wi nŋalunj uwo pme Krittu. Pme'a pawoonj pme mnhina mi pnaŋa pi nul Ťi pkeŋ na phaj ji a kašê kanaam na a Ťi pkeŋ pi nul. ¹¹ Ké hênk, dhaŋ ké Našibaŋi alunj kanaŋanaan Ťi pkeŋ.

Pten kadun, kagutan pwo natool na manjoonan

¹² Mênji ddo bi ka ka uko mênŋ kéme nwo ŋaaj anwoonj aanwo na nin buŋaan dlonj, ké nšê taman katen me dmob uko mênŋ, Ťiki Krittu amobnunj nji Ťi uleef naan. ¹³ An bayiŋ naan, dme ké mendo bi mob wa. Ké uko uloolan Ťaŋ wi wi nwoonaanunj Ťi ušal, uko mênŋ wii wi : pŋilma iko bti yi ndoonj abi do, kado katen kadun, ¹⁴ kagutandêr uko mênŋ kahil kayeenk uko wi Našibaŋi aduurnunj du baŋi duuŋ aŋêpna Ťi Yetu Krittu.

¹⁵ Nja bti nŋijunj Ťi pŋiyaar Yetu, najoh keeri nŋu ušal Ťi uko mênŋ. Woli nawo na nšal nŋêb Ťi uko ulonj Našibaŋi kajinŋanan wa. ¹⁶ Ké Ťi dko di nbanunj hênkunj, najoh nŋwut kaŋaŋan ptaš bgah bi njejunj.

¹⁷ Bayiŋ naan, an bti nadoon katen Ťi nji, nabot nado katen Ťi baŋaaj banjaaj baŋaš uko wi njakanaj. ¹⁸ Batum baji bado ji bašoor krut ki *Krittu jibi ndoonj abi ŋupan akak aŋupan hênkunj na mnkuul Ťi kês. ¹⁹ Babaaŋšaan du bdo. Mênŋ Našibaŋi i i bafiyaarunj, iyinj yi baka yi yi bafiyaarunj. Baji batanaŋ uko unwoonj kawo lah mnkow pa baka, bukal banŋunj nŋaaš nji baka bti Ťi iko yi mboš. ²⁰ Ké njan, nwo biki baŋi, dul di nŋyoonknunj nabuuran i nja Yetu Krittu Ajugun. ²¹ Ul akŋêlêšunj nŋleef nji nja njanjaaj nŋakeŋ, kakakan nja njanam na wi nul, unwoonj uleef

unwoonj na mndêm. Aŋêlêš nja na mnhina mi ajaaj ašihna iko bti.

4

¹ Hênk an bayiŋ naan biki mmaganunj maakan, dnuhan maakan, an nawoonj mnlian mi naan, na uko unkyuujunj ké nji dwatunj Ťi kampêtar ki nji kapêtarunj. An biki mmaganunj, hênk di nawoonj kamêban kaliinj Ťi ptaš Ajugun.

Uko wi pdo

² An bi Ewodi na Funtic dkooŋan kooŋ naten Ťi Ajugun nakak natiinkar. ³ Ké iwi injaaj klemp ulemp wi njaaj kalemp* na manjoonan, Ťenkan baat batêb bukunj Ťi uko mênŋ. Babi wo na nji agutar *Uŋup Ulil Unuura, na Klement na banjaaj balemp na nji bti, biki itim iŋiitaniinj Ťi *Ulibra wi Ubida.

⁴ Nalilaan nnuur bti Ťi Ajugun Ťi uko bti. Aa, dkak akakalêš, nalilaan. ⁵ Pjoob bkow pi nan pawinaniinj Ťi baŋaaj bti. Ajugun aanlowi. ⁶ Nawutan kaŋaaf nin uko ulonj. Ťi iko bti, nakooŋan Našibaŋi naŋehana uko wi nanumiinj. Nabeebana woli naŋehana uko ulonj. ⁷ Hênk, ajoobŋenan nŋaaš udoop ukel iko bti yi ušal uhilanunj kašal abot amêban itêb yi nan na nšal nji nan Ťi Yetu *Krittu. ⁸ Bayiŋ naan, uko wi nji kabaaŋšaanunj wi : naŋun nšal Ťi uko bti unwoonj manjoonan, uko uwoonj uunji uŋu ŋaaj mnkow, unwoonj utool, unwoonj ujinj piš awo uunwo na nin buŋaan blonj, unjaaj uŋu ŋaaj kaŋalana, uko unyukunj ptiink, uko unuuriinj maakan, uko unwoonj wi pmêban na iŋeen itêb. ⁹ Uko wi najukunj Ťi nji, wi nayeekunj abot atiink Ťi nji, wi nawinnunj ké nji kado, iko mênŋ bti nadoonj kado ya. Hênk, Našibaŋi anjaaj ajoobŋen nŋaaš awo na an.

Pbeeb Našibaŋi Ťi uko wi ajaaj aŋen

¹⁰ Dliilan maakan Ťi Ajugun, wi nakaanj ayuuj ké naŋu nšal nji nan Ťi nji. Mênji naambaaj kaŋu'aara nšal Ťi nji, naambi hil hil pyuujên uko mênŋ. ¹¹ Mênŋ kanuma kaŋu'ênunj ké nji kaŋiini hênk, djuk plinj Ťi uko wi nkaaj. ¹² Dhil pwo Ťi bwaaj abot ahil pwo Ťi pyok. Dko bti di nwoonj na Ťi iko bti, Našibaŋi ado ké nhil kayok kéme kawo na ubon, ké nhil pwo woli dka maakan kéme awo Ťi kanuma. ¹³ Anjaaj awulên mnhina adolonj ké nhilan pmiir iko bti. ¹⁴ Ké an našê do bnuura wi naŋênknunj Ťi unoor wi naan.

¹⁵ An biki ubeeka wi Filip name bnuura, wi njununj pŋup *Uŋup Ulil Unuura apênna utaak wi nan wi Matedoniya, nin pntuk plonj pi banfyaarunj Yetu paanŋênkên na itaka, yi nan Ťaŋ yi yi nji nyeekunj. ¹⁶ Wi nwoonj du ubeeka wi Tetalonika, mênŋ uyaš uloolan Ťaŋ wi wi nayilbanaanunj uko wi nnumiinj.

* 4:3 Injaaj klemp ulemp wi njaaj kalemp : Ťi uŋup ugrek bapiinj aji « Tutugot », uhinan kawo katim ki ŋaaj. Ťi, balon baji katim ki ŋaaj ka.

¹⁷ Mënkla la nawulën uko ulon, uko wi nḡaluḡ uwo : uko wi nadolnuḡ uwo bnuura bi Naṣibaṭi akhoṭalēṣuḡ ṭi iko yi ahankanaḡ. ¹⁸ Dyeenk iko yi nnumiḡ bti, ido pel kanuma ki naan. Dṭumandēni, hēnkuḡ wi nyeenkuḡ iko bti yi nayiluḡ Epafrodit aṭijēn. Iwo ji pṭékēñ plil pi bṭeḡan bi Naṣibaṭi adiḡ abot alilandēr. ¹⁹ Kē Naṣibaṭi i njaan kadēman aṣē hank ṭi Yetu *Krittu bnuura bweek maakan, aluḡ kaṭēpna ṭi ba kawulan uko bti wi nanumiḡ. ²⁰ Mndēm mweek manwo ṭi Naṣibaṭi Aṣin nja te mḡo! Uwo hanḡ.

Pwul mboṣ pbaañṣaani

²¹ Nawulan mboṣ bañaan bti bammēbanuḡ Yetu *Krittu awo biki Naṣibaṭi. Bayiṭ nja banwoon ṭi na nji bawulan mboṣ. ²² Banwoon biki Naṣibaṭi bti awo ṭi na nji bawulan mboṣ ; banklemparuḡ *Ṭetar naṣih najeenkal ṭi baka bawulan mboṣ maakan.

²³ Ajugun Yetu *Krittu awulan bnuura bi nul an bti.

Uṭup wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Kolot

Uṭup ujuni

Ulbra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Kolot. Aambaan kayaha da, aṣe tiink kē baji banfiyaarun Krittun banwoon da bamēban aliint ṭi pfiyaar pi baka. Epafrat anjaan agakandēr na Pawulu abiiṅ aya da aṭup baka Uṭup Ulil Unuura. Wi nṣubal ṅlon ṅaṭepun, kē bañaan baloṅ baṣe ya da ajukan bañaan uko uloṅ umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi Epafrat abiiṅ ajukan baka. Bañaan mēnt baji na baka ṅaan anjalun Naṣibaṭi abuurana awo kadēman ṅwanjut na ṅnton ṅlon ṅampelun bañaan bajēn. Baji na baka bawo kawala katēmp, kawo baankde ṅyemaṭ ṅlon. Kē Epafrat aṣe ya wal mēnt du Rom di Pawulu awoon ukalabuṣ aṭupa uko mēnt. Wi Pawulu atiinkun uko mēnt wi wi apiitun baka, kadiimanaan baka kē pfiyaar Krittun ṭaṅ pakkaan ṅaan abuur.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pñehan Naṣibaṭi kabeeba (1.3-14)
3. Pwo Naṣibaṭi pi Krittun na mndēm mi nul (1.5–2.19)
4. Ubida uhalu na Krittun (2.20–4.6)
5. Pwul mboṣ pbaañṣaani (4.7-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu i Naṣibaṭi adolon kē nwo nanjañan i Yetu *Krittun na Timote ayiṅ nja ṅwul ² biki ubeeka wi Kolot banwoon biki Naṣibaṭi afiyaar Yetu Krittun na manjoonan mboṣ. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja awulan bnuura abot ajoobṭēñen ṅhaaṣ.

Pñehandēr biki Kolot Naṣibaṭi

³ Nñeni ṅṭañan pbeeb Naṣibaṭi, Aṣin Yetu *Krittun Ajugun woli ṅñehandēran. ⁴ Ntiink pfiyaar pi nafiyaarun Yetu Krittun na uṅal wi nakaan pa banwoon biki Naṣibaṭi bti. ⁵ Pfiyaar na uṅal mēnt ṅawoona ṭi phaṭ pyeenk iko yi Naṣibaṭi ahankanān du baṭi. Nakaan phaṭ mēnt ṭi uṭup wi manjoonan, unwoon *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun. ⁶ Uṭup Ulil Unuura mēnt ubi ṭi an jibi ukaan abi ṭi mboṣ bti di ukdēmaṅ dēm pya abot aṭij iko inuura. Hēnk di uwoon kak pa an, du unuor uteek wi nayeekun wa, abot awin bnuura bi Naṣibaṭi na manjoonan. ⁷ Epafrat nanohun anjaan alemp na un ajukanān, ul unwoon nalempar Krittun na manjoonan

anklempun pa an*, ⁸ aṭupun jibi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uklempun ṭi an kē naṅaladi.

Pñehandēr pntuk pi banfiyaarun

⁹ Ukaan, wi ṅmehaṅ me uko wan, aṣe bi duka duka ṭi pdo kañehandēran. Nñehan Naṣibaṭi ado *Uhaaṣ wi nul utumanan uṣal unṭuṅa na mntit nahilna name bnuura uko wi anjalun. ¹⁰ Hēnk, ubida wi nan ulil Ajugun nabot nado kado iko bti yi anjalun. Nado kado iko inuura itum kabot kameha me Naṣibaṭi na manjoonan. ¹¹ Nñehan Naṣibaṭi aliintanan ṭi iko bti yi nakdolon na mnhina mi mndēm mi nul. Hēnk nado kataman kabot kamiir ṭi iko bti yi nakdolon, ¹² nabot nalilan, nabeeb Aṣin nja andolon kē nahil kaka uko wi ahoṅun bañaan biki nul, bukāl banwoon ṭi bjeehi. ¹³ Alēb nja ṭi phina pi bdēm aṅooṭ du pṣih pi Abukul i anjalun. ¹⁴ Ṭi ul di di ṅbuurnun, kē Naṣibaṭi abot amiir nja ipekadu.

¹⁵ Nin ṅaan aambaan kawina Naṣibaṭi, ṭi mnwo mi abukul mēnt mi mi ṅwinulun. Ul awoon nateek, akṣihuṅ iko bti impaṣaniin, ¹⁶ ṭiki ṭi a di di iko bti ipaṣaniin du baṭi na ṭi mboṣ, ṅko ṅanwinaniin na ṅanwoon ṅaanwinanaa : ṅnton ṅankṣihuṅ, ṅanwoon na mnhina, na ṅandukiin bti. Naṣibaṭi aṭēpna ṭi a aṭak iko mēnt bti, iko mēnt bti aṭak ya pa a. ¹⁷ Ul awoo, wi nin kako kalon kawoon kaando bi paṣana, iko bti imēbandēraan ṭi a. ¹⁸ Banfiyaarulun bti bawoon uleeful, ul kaṣe awo bkow. Ul awoon ujuni, nateek ṭi banknaṭiṅ ṭi pkeṭ, ahilna kawo nateek ṭi iko bti. ¹⁹ Ulil Naṣibaṭi kē atumana iko bti inwoon ṭi a, ²⁰ abot aṭēpna ṭi a akakan iko bti ṭi mboṣ na du baṭi ṭi ploolan na ul Naṣibaṭi. Pñaaṅ pi Abukul pantuliin ṭi krut paṭijun btiinkar mēnt. ²¹ An, nabi low Naṣibaṭi, kē buṭaan bi najaan nado na bi najaan naṣal kē bado kē naṣooraad na a. ²² Hēnkun uleef wi Abukul unwoon wi ṅaan najēn ukeṭi, pkeṭ mēnt paṭu kē nakak aṭiinkar na a. Hēnk nahil kanaṭ ṭi kadunul kawo bajinṭ piṣ, bañaan banwoon baanwil pji nin uko uloṅ ṭi baka. ²³ Kē naṣe awo i kamēban bnuura kaliint ṭi pfiyaar kawut kapēn ṭi phaṭ pi *Uṭup Ulil Unuura wi natiinkun. Uṭup mēnt baṭup wa bañaan bti ṭi mboṣ, wul wi nji Pawulu kalemparun wi nji kaṭupun wa.

Ulemp wi Pawulu

²⁴ Dwo ṭi phaṅ ṭi uleef naan ṭi phaṅ pi *Krittun pa bnuura bi banfiyaarun banwoon uleeful. ²⁵ Pa an nanfiyaarun bti biki Naṣibaṭi aṭu'ēnuṅ pdo ulemp wi pṭup uṭup wi nul bti. ²⁶ Uko mēnt uwoon uko wi Naṣibaṭi amenun bañaan du wi umundu uwoonun, hēnkun ameṣaṅ wa bañaan banwoon biki nul. ²⁷ Anjal bañaan biki ṅṭaaṅ bti bame iko

* 1:7 Anklempun pa an : Nlibra ṅlon ṅapiit aji : anklemparun un.

inuura na mndëm manwoon ti uko umbiin amena. Uko mënṭ wii wi : *Krittü awo ti an, ul adoon kē nahaṭ kē nayeenk ti mndëm mi Naṣibaṭi. ²⁸ Kē hēnk di di njaan ṅmeetan Krittü, kaṭup bañaan bti balipara, kabot kakujan baka na uṣal untuṅa bti, bahilna bawo ti Krittü bukal bti bañaan banjijun ti pfiyaar. ²⁹ Uko mënṭ ukaan kē nji kalemp, agutan na mnhina bti manwoon ti nji, mi Krittü awulunju.

2

¹ Dṅal name kē dwo ti pṅutaran, an na biki ubeeka wi Lawoditiya, na bañaan bti banwoon baambaan kawinēn na kēṣ ki baka ; ugut mënṭ utam maakan. ² Ddo han nahilna nawo na mntēṅ ti iṭēb yi nan nabot nanjalad nawo ji ṅaan aloolan ; natum na uṣal untuṅa. Nahil wal mënṭ kame uko umbiin amena wi Naṣibaṭi. Uko mënṭ uwoon *Krittü. ³ Ti a di di iko inuura maakan bti yi uṣal untuṅa na injaan ihaabēs ṅaan uṣal iwoon. ⁴ Dṭupan uko mënṭ ṅaan alon awutna nin kadaaran na ṅṭup ṅilil ṅi nul. ⁵ Uwo manjoonan kē dlowan, kē uṣal wi naan uṣē wo ti an, kē nilan maakan wi nwinanan kē namēban bnuura abot anaṭ aliint ti pfiyaar pi nafiyaarun Krittü.

Mnwo mi bañaan banwoon biki Krittü

⁶ Hēnk wi nadinanun Yetu *Krittü aji awo Ajugun, mnwo mi nan mandoon kayuuj kē awo na an. ⁷ Najab awo na intaaṭ ti a, kē ajejan aniwna katohul, abot adolan kē nakliint ti pfiyaar jibi bajukananan, mnwo mi nan mandoon kayuuj keeri kē Krittü awo na an ti ubeeb wi najaan nabeeb maakan Naṣibaṭi ṅnuur bti.

⁸ Naṭafaraan balil mntum badaaran, ṅṣal ṅi baka ṅawo ṅi bañaan, ṅawaan udooni. Uṣal utēṅ wuy uumpēna du Krittü, upēna du udolade wi bañaan, na du mnhina manjaan manṭon umundu wi. ⁹ Ti ul ti uleeful di di iko bti inwoon ti Naṣibaṭi iṭēṭun. ¹⁰ Kē ti a di di nayeenkun iko atuman, ul anṣihun ṣaṣih bti na mnhina bti.

¹¹ Ti *Krittü nawala katēmp kanwoon kaanwo kē ṅaan awalananan. Katēmp mēnt kapēna du a, kul kajaan kakib pekadu danwoon ti uleefan kapēnan. ¹² Ti batitmu namoya na a, abot anaṭa ti pkeṭ wi nafiyaarun mnhina mi Naṣibaṭi manaṭanulun ti pkeṭ. ¹³ An biki pekadu di nan na pwo naanwala katēmp ṭiki naanwo bayuday, iṭuun kē nawo bakeṭ, Naṣibaṭi awulan ubida na Krittü. Amiir nja ipekadu bti. ¹⁴ Dko di bapiitun aji ṅduknaanaa ṭiki ṅēntaṣ uko wi bgah bajakun, Naṣibaṭi atow da, aba na da wi aparun da du krut ki Krittü. ¹⁵ Awohēs ṅnton ṅankṣihun na ṅanwoon na mnhina, apēnan ṅa aṭij ti kadun ki bañaan,

alaat laaṭēn ṅa ti kafēṭ ki pntuk panlilanun wi awatun ṅa ti pkeṭ pi Krittü akeṭun ti krut.

¹⁶ Keeri uko wi najaan nade, wi najaan nadaan, kēme uko wi ṅfettu ṅlon, na wi ufettu wi pli phalu na wi *unuur wi pnoorfēn wi bayuday uwutan kaṭu nadinan nin ṅaan alon aji naduknaanaa ti iko itēṅ yun. ¹⁷ Iwo ṭaṅ ulimēṅ wi iko inwoon i pbi. Kē uko unwoon na manjoonan uṣē wo Krittü. ¹⁸ Banjaan bahajan ikow yi baka pa pwinana, kadēman ṅwanjut, nakdinan baka baji naduknaanaa. Baji babi ṭu ṭu ṅṣal ṅi baka bti ti ṅwanjut na iko impēnun awinana ti kadun ki baka. ṅṣal ṅi baka ṅaji ṅaṭu baka banah, ṅawo ṅi bañaan bajēn, ṅawaan udooni. ¹⁹ Baanji bamēban ti Krittü anwoon bkow. Ul ankaan kē uleef bti uji uka uko bti wi unumiin, kamēbandēr bnuura ti dko di imoh ijaan iyitiiraan, kabot kadēm jibi Naṣibaṭi anjalun.

Pkeṭ na pkuṭ kanaṭa ti pa na Krittü

²⁰ Wi nakeṭun na *Krittü, kē mnhina mi umundu maankak ahilanan nin uko ulon, we ukaan kē naji naṭaṣ udolade wi wa, ji wul umēbanun ubida wi nan ba? ²¹ Uji uji « Kjeṭ uko wi, » « Kṅem wuy, » « Kban wundu. » ²² Uṭiiniyaan iko injaan ilun katoka. Uko mēnt uwo udolade wi bañaan. ²³ Udolade mēnt uji uwo wo ji uwo na uṣal untuṅa, ṭiki uji uṭiiniyaan pṭaṣ *Bgah, pwalan bkow na pdo kahajan uleef, aṣē waan udooni, uunji uneenan uleef pdo uko wi unjalun.

3

Pmēban Ubida uhalu unwoon ti Krittü

¹ Jibi nanaṭiin ti pkeṭ na *Krittü, nadoon kala iko yi baṭi keeri, di Krittü awoon aṭo ti kadeenu ki Naṣibaṭi. ² Naṭuun uṣal wi nan ti iko yi baṭi, nawut yi mboṣ. ³ Hēnk di uwoon, nakeṭi, kē ubida wi nan umenana na Krittü du Naṣibaṭi. ⁴ Krittü awoon ubida wi nan na manjoonan. Unuur wi akwinaniin, an kak napēn kawinana na a ti mndēm mi nul.

⁵ Nafinjan keeri ti mnwo mi nan iko yi mboṣ yi uleef unjalun. Iko mēnt yii yi : pekadu di piint, ubida uṭop, pṅal iko iwuṭaan, pbi kaṭu ṭu uṣal na uhaṣ bti ti uko, pṅeebar iko, ṭiki ankaan ado han aji dēman iko yun ji Naṣibaṭi i i akdēmanun. ⁶ Iko itēṅ yan ijaan itij udeeb wi Naṣibaṭi [ti banjaan bado ya]. ⁷ Iko yan yi yi najaan nado ṭfa, wi iṭṭonun ṅbida ṅi nan. ⁸ Kē hēnkun, napēnaan iko yan bti ti ubida wi nan ; nawutan kado kadeebaṭ, kado kahanṅ ṅaan ti kaṭēb, kawo na bjoot ; nawutan kado kakarad, uṭup ulon ukowēndēnaan uwutan kapēn ti mntum mi nan. ⁹ ṅṭilan ṅawutan kawo ti ptoofan, ṭiki nawo hēnkun bañaan bahalu banwohēṣun ubida wi baka ujon na iko iwuṭaan yi wa. ¹⁰ Nawohara hēnkun ubida uhalu, wi Naṣibaṭi awulanun

abot aji t̄elēs wa n̄yaaş bti kē nado naam na a, ul aŋtakanaŋ, nahilna name'a bnuura. ¹¹ Hēnkun̄ uunkak aka *nayuday na awoon aanwo n̄ayuday, anwaliin̄ *katēmp na anwoon̄ aanwala ka, n̄aan̄ j̄i uṭeeh, kēme anwoon̄ aamme nin uko ulon̄ j̄i baŋaan̄ biki utaak wi Fit, n̄aan̄ j̄i bakjuuknt̄ēnun̄ ṭi ulemp kēme n̄aan̄ najeeh ; *Krittu ṭaŋ akaan̄ udooni abot awo ṭi baŋaan̄ banfiyaarulun̄ bti.

¹² Wi Naşibaṭi adatanan̄ kē nawo biki nul, kē abot aŋalan, nadoon̄ kaŋaaga, nado kaṭēnkar, nabot nado kawalan̄ ikow. Nawoon̄ baŋaan̄ banjoobur̄ ikow banwoon̄ baan̄ji bataran. ¹³ Nadoon̄ kamiirad, woli atēnṭan̄ alon̄ adolan̄ uko ulon̄, nawuladēn̄ ifeen, namiirad. Jibi Ajugun̄ amiiran̄an̄, an kak, nadoon̄ kamiirad. ¹⁴ Kē uko undēm̄mun̄ maakan̄ uwo naŋalad, uŋal ujaan̄ udolan̄ namēbandēr̄ bnuura. ¹⁵ Btiinkar bi *Krittu aṭijun̄ ṭi an badoon̄ kaṭon̄an̄ n̄haaş. Naşibaṭi aṭijan̄ ṭi btiinkar mēnt̄ nahilna nawo uleef uloolan. Nadoon̄ kabeeb Naşibaṭi n̄nuur bti. ¹⁶ Uṭup wi Krittu utum ṭi an! Nadoon̄ kajukandēr̄, kaṭēnkar kawutna kajot ṭi buṭaan. Nadoon̄ kado haŋ na uşal untuŋa bti, kayeeh Naşibaṭi na iyeeh yi p̄naamarēn̄ na iyeeh yi pdēman̄ Krittu, *Uhaaş wi nul uṭu'an̄ iyeeh mēnt̄ ṭi bkow. ¹⁷ Uko bti wi nahilanun̄ kaṭup kēme kado, nadolan̄ wa ṭi katim ki Yetu Ajugun. Naṭēpnan̄ ṭi a nado kabeeb Naşibaṭi Aşin̄ n̄ja.

Mnw mi banfiyaarun̄

¹⁸ An baaṭ nadoon̄ katiink̄ bayinan̄, j̄i baŋaan̄ banwoon̄ biki Ajugun. ¹⁹ An bi-in̄t̄ naŋalan̄ baharan̄ nawut kado kalēbar na baka.

²⁰ An bapoṭ, nadoon̄ katiink̄ bajugan̄ ṭi iko bti ; uko mēnt̄ wi wi Ajugun aŋalun̄. ²¹ An başin̄ bapoṭ, nakbubara kado kadeebaṭan̄ babukan̄ j̄i babi bawutandēr̄.

²² An balemp, nadoon̄ katiink̄ ṭi iko bti biki naklemparun̄ ṭi mboş ṭi. Nawutan̄ kado kado haŋ ṭiki batenan̄ kēme woli nala pwinana bnuura ṭi baŋaan̄. Nadoon̄ kado haŋ na uhaaş ujin̄t̄ wi baŋaan̄ banwoon̄ baaŋn̄oom̄ Ajugun. ²³ Ulemp wi bahilan̄ kaṭu'an̄ nadoon̄ kado wa na uhaaş unuura j̄i nawo wo ṭi plempar Ajugun. ²⁴ Nameen̄ kē Ajugun atuuman̄ na iko inuura yi ahankun̄ banwoon̄ biki nul. Na manjoonan̄ *Krittu Ajugun i i naklemparun̄. ²⁵ Kē n̄aan̄ ankdolun̄ buṭaan̄ alun̄ kayeenk̄ uko wi buṭaan̄ mēnt̄ bakt̄ijun̄, kē nin bpaṭşēr̄ baankwo da.

4

¹ An biki baklemparun̄, nawoon̄ batool na banklemparan̄an̄ nabot namēban̄ baka bnuura. Nameen̄ kē an kak, naka alon̄ kē awo Ajugan du baṭi duuṭ.

Uko wi pdo

² Namēbaan̄ naliint̄ ṭi p̄nehan̄ Naşibaṭi, nawoon̄ bten̄ naṭu ibaṭ ṭi uko mēnt̄, ṭi pdo kabeeba. ³ Woli naŋehan̄, naŋehandēr̄un̄ kak Naşibaṭi ajeehan̄ bgah bi ulemp wi pṭup Uṭup wi nul, nahilna ndo kaṭiiniyaan̄ uko wi *Krittu umbiin̄ amena unṭuun̄ kē nwo ukalabuş. ⁴ Naŋehaan̄ nhil̄ ndo kameeṭan̄ wa, jibi nwoon̄ j̄i kado.

⁵ Woli nawo na banwoon̄ baanwo biki Krittu, uko bti wi nakdolun̄ nadoon̄ kado wa na uşal untuŋa, n̄yaaş bti wi nahilanun̄. ⁶ Nṭup n̄ji nan̄ n̄awoon̄ n̄nuura, n̄ataab pnam, nabot nahil̄ pteem̄ andoli bnuura.

Pwul mboş pbaaŋşaani

⁷ Kē Tişik, ayiṭ n̄ja i mmaganun̄ anwoon̄ nalempar̄ *Krittu na manjoonan̄, i n̄jaan̄ kagakandēran̄ kalempar̄ Ajugun, aṭupan̄ jibi nwoyi ṭi bti. ⁸ Dyla du an, ahilna aṭupan̄ jibi n̄wo i ṭi abot atēn̄ṭenan̄. ⁹ Onetim̄ kak, ayiṭun̄ na manjoonan̄ i mmaganun̄ ampēm̄mun̄ du an agakandēr̄ na a. Baṭupan̄ uko bti un̄kṭepun̄ ṭi.

¹⁰ Arit̄tarkut̄ anwoon̄ ṭi na n̄ji ṭi ukalabuş, na Markut̄ ayiṭ Barnabat̄ bawulan̄ mboş. Name uko wi nawoon̄ j̄i kado woli Markut̄ abi du an : namēbaana bnuura. ¹¹ Yetu i bajaan̄ badu Yuttut̄ akak awulan̄ mboş. Bukal̄ bawajan̄t̄ ṭaŋ ṭi bayuday banfiyaarun̄ *Krittu, bajaan̄ balemp na n̄ji pa *Pşih̄ pi Naşibaṭi ; baji batēn̄ṭēnēn̄. ¹² Epafrat̄ anwoon̄ j̄i ubeeka wi nan̄ akak awulan̄ mboş. Awo nalempar̄ Yetu Krittu abot aji bi taman̄ taman̄ ṭi pdo kaŋehandēr̄an̄ Naşibaṭi nahilna namēban̄ naliint̄, najij̄ ṭi pfiyaar, nabot nado kado uko bti wi Naşibaṭi aŋalun̄. ¹³ Dṭup̄ aji dmaar̄ uko wi : Aji noor maakan̄ ṭi uko wi nan̄ na wi biki ubeeka wi Lawoditiya na biki ubeeka wi Yerapolit̄. ¹⁴ Luk kak nakuraar̄ i n̄maganun̄ na Demat̄ bawulan̄ mboş.

¹⁵ Nawulan̄ bayiṭ̄ n̄ja biki Lawoditiya mboş. Nawulan̄ kak Ninfa na banfiyaarun̄ bti banjaan̄ bayitiir̄ du katohul̄ mboş. ¹⁶ Woli najuk uko wi mpiitan̄an̄, nakaan̄ nado banfiyaarun̄ banwoon̄ Lawoditiya bajuk wa. An kak nakaan̄ najuk uko wi n̄ji kapiitun̄ biki Lawoditiya.

¹⁷ Nakaan̄ naji na Arkip̄ amēban̄ bnuura ulemp wi ayeenkun̄ ṭi Ajugun.

¹⁸ N̄ji Pawulu kapiitan̄an̄ na kaŋen̄ ki naan̄, dwulan̄ mboş. Naleşan̄ kē dwo ukalabuş. Bnuura bi Naşibaṭi bawo ṭi an.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun banfiyaarun banfētun du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Pawulu apiitun pntuk pi banfiyaarun panwoon du ubeeka wi Tetalonika. Pawulu abi ya da aṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittū (natanan ṭi Ulibra wi Ulemp wi Banjañan 17.1-10). Bañaan banfētun da baṭaṣ Krittū. Wi nwal nloṅ nṭaṭepun, kē bañaan balon baṣē wuuk bañaan kē balat Pawulu na nanohul. Anaṭara baka. Banfiyaarun Krittū bamen Pawulu na bangakanderun na a. Na utejan kē baṣē pēnan baka ṭi ubeeka kē baya Bereya. Wi nṣubal nṭēb nṭaṭepun, Pawulu ayil Timote aya aten jibi banfiyaarun Krittū banwoon Tetalonika baduki awo. Wi ayaan abi, aṭup Pawulu aji bamēban te hēnkun, kē balon ṭi baka baṣē pok plemp kado kadeena. Baji baji Yetu abi hēnkun, kē baanuma plemp. Balon ṭi baka nṣaaṣ nṣaanṭoora na baka ṭiki bayiṭ baka na banoh baka baṭum bakteṭi kē Yetu aambi. Uko mēnt ukaan kē Pawulu apiit baka katēntēn baka abot aṭup jibi ubi wi Yetu uklun kawo na jibi akdolun na banfiyaarulun. Hēnk, bahinan kahaṭ kē bawo na Ajugun unuur undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.2–3.13)
2. Pfiyaar pi bañaan biki Tetalonika banfiyaarun (1.2–3.13)
3. Ubida unlilun Krittū. (4.1-12)
4. Phaṭ kē Krittū abi (4.13–5.11)
5. Pṭaṅ na pwul mboṣ pbaañṣaani (5.12-28)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote nkpiitanan, an banfiyaarun nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun. Nñēhan baka bawulan bnuura babot bajoobṭēnan nṣaaṣ.

Mnwo na pfiyaar pi biki Tetalonika

² Nēnji nṭaṭaṣna pbeeb Naṣibaṭi nwal bti pa an bti, wi njaan nṣeṣan woli nñēhana. ³ Na manjoonan nji nṣeṣ ṭi kadun ki Naṣibaṭi anwoon Aṣin nja jibi pfiyaar pi nan pawinaniin ṭi udo wi nan, jibi natamanun ṭi bnjalad na jibi namēbanun aliintan ṭi mnhaṭ mi nahaṭun Yetu *Krittū Ajugun.

⁴ An bayiṭun biki Naṣibaṭi aṅalun, nme kē nadatanaa. ⁵ Na manjoonan, wi nṣiinj du an adiimanan Uṭup Ulil Unuura, nṣeṣimanan wa na mntum ṭaṣ, name wa kak na mnṣina mi udo wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi. Nwin nja bti kē uṭup mēnt ujoonani. An name jibi

nwoori ṭi ptoofan pa bnuura bi nan. ⁶ Kē an, nakak awo ṭi pdo ji un, na ji Ajugun. An nandoon awo wo ṭi unoor uweek, nayeenk uṭup wi Naṣibaṭi na mnṣilil mi Uhaaṣ wi nul ujaan uwul. ⁷ Kē hēnk di di nakakuṅ awo bankdiimanun banfiyaarun biki nṭaak nji Matedoniya na Akayi bti, bgah bi pṭaṣ. ⁸ Du an na manjoonan di di uṭup wi Ajugun upēnnun, utiinkana du Matedoniya na Akayi. Mēnt dul da ṭaṣ, baṭup ṭi dko bti jibi nafiyaari Naṣibaṭi, kē nṣeṣo ka uko uṭup. ⁹ Hēnk di uwoon, bukai ṭi nṣeṣ nji baka baṭup jibi namēbanun un wi nṣiinj du an, jibi nayaan du Naṣibaṭi aduk nṣonṭo alampar Naṣibaṭi anwoon najeb, anwoon Naṣibaṭi na manjoonan, ¹⁰ kayoonkna ubi wi Abukul Yetu anklun kawoona baṭi, i anaṭanun ṭi pket, ankbuurun nja ṭi udeeb unkmṣiinj.

2

Ulemp wi bi Pawulu du ubeeka wi Tetalonika

¹ Na manjoonan an bayiṭun ṭi *Krittū, name an ṭi nṣeṣan bnuura kē ubi wi nun du an uunwaan udooni. ² Name kak kē bahajanun akat akaran du ubeeka wi Filip. Kē nṣeṣ yeenkna ṭi Naṣibaṭi mntēn mi nṣilini aṭupan Uṭup Ulil Unuura wi bañaan baṭum badoon adola do na un maakan. ³ Nṭup nji nun nṣaanwo nji mnlafrēn, abot awo nṣeṣi bi na uṣal uwuṭaan, nṣeṣi bi na kaguuru! ⁴ Naṣibaṭi atenun ten awin kē nṣilani aṣe wulun Uṭup Ulil Unuura, ukaan kē nṣṭup wa. Nṣeṣla la plil bañaan, Naṣibaṭi ammeen nṣaaṣ nji nun i i nṣkalan plil. ⁵ Name kē nṣeṣbaan kawoha na nṣṭup nṣeṣ nji kaguuru, kēme aṭup nṣṭup kahilna kaka uko ulon ; Naṣibaṭi ame kē uwo manjoonan. ⁶ Nin nṣeṣla pṣem ṭi nṣaan, ṭi an kēme ṭi balon. ⁷ Ndo hilan lah kabi ji bañaan baweek, kayuujan kē nṣo *banjañan biki Krittū ; aṣe baa ṭep ṭep abi na pjoob bkow, awo jibi nṣaṭ ajaan aboof abukul. ⁸ Nṣalan nṣal maakan adoo hilan kawo nṣeṣnṣiṅ liṅ ṭi pṭupan Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi ṭaṣ, ma kakeṭaran, ṭiki nakak bañaan biki nṣaganun maakan. ⁹ An bayiṭun, nṣiyaar kē naleṣ bnuura ulemp na unoor wi nun : nṣlemp nfa na utaakal kawutna kawo pṣun pa nin nṣaan alon wi nṣṭupanun Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi.

¹⁰ Nawin bti, kē Naṣibaṭi akak awin jibi nṣiinj awo na an nanfiyaarun: nṣo bañaan bajint batool, biki nṣaan awoon aanhil pṭup uko uwuṭaan ṭi baka. ¹¹ Name bnuura kē nṣo na an bti jibi aṣin napoṭ ajaan awo na abukul ; ¹² nji nṣeṣnṣeṣ, kajakan namiir, kajakan naṭu kabaṭ, nahilna ṭi mnwo mi nan nado kado iko yi Naṣibaṭi aṅalun, ul ankuṅ anan ṭi pṣiṅ pi nul nabot nawo na mndēm mi nul.

* 1:1 Filwanut: balon baji badu'a kak Filat.

Pfiyaar na kamiir ki banfiyaaruŋ biki Tetalonika

¹³ Uko unkaaŋ kak kē n̄jenji n̄tañan pbeeb Naşibaŋi wi wi : wi nayeenuŋ uŋup wi Naşibaŋi wi n̄tupanaŋ, naanyeenk wa ji uwo uŋup wi ñaaŋ nañen, nayeenk wa ji uwo uŋup wi Naşibaŋi. Kē uwoha uŋup wi Naşibaŋi na manjoonan, uŋup mēnt̄ uklempuŋ ŋi an nanfiyaaruŋ. ¹⁴ An bayiŋun ŋi *Krittu, hēnkun̄ nawo ji banfiyaaruŋ Yetu Krittu, bañaan̄ biki Naşibaŋi na manjoonan, banwoon̄ du uŋaak wi Yuda : nahaj ŋi iñen yi biki uŋaak wi nan jibi bahajuŋ ŋi iñen yi biki uŋaak wi baka. ¹⁵ Bañaan̄ mēnt̄ bado kē bafin̄ Yetu Ajugun na *baŋupar Naşibaŋi, un kak bahajanun. Baanji bado uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ abot aŋoor bañaan̄ bti. ¹⁶ Bado na pneenanun p̄tup banwoon̄ baanwoŋ bayuday uŋup unkuuranun ; hēnk na n̄wal bti baji baŋotalēş ipekadu yi baka. Kē hēnk di udeeb wi Naşibaŋi umobuŋ baka hēnkun̄.

Pawulu aŋal pkak du biki Tetalonika

¹⁷ An bayiŋun ŋi *Krittu, n̄bi wo i kadukan n̄wal n̄lon. Name bnuura kē n̄leef ŋañ n̄adukanan̄, n̄haaş n̄i nun n̄aduka na an. N̄nuhan maakan, aŋal maakan pwinan. ¹⁸ Kē hēnk, n̄jal pbi du an, n̄ji Pawulu ŋi uleef naan n̄yaaş n̄tum ddo na pbi du an, kē *ŋatana aŋē neenanun. ¹⁹ Na manjoonan, an bē mēnt̄ nin ñaaŋ alon, nawoon̄ mnhaŋ na mnlilan mi nun, an naktiimanun̄ kē ulemp wi nun uwo unuura wal wi Yetu Krittu Ajugun akluŋi kabi. ²⁰ Aa, nawoon̄ mndēm na mnlilan mi nun!

3

Timote nayili

¹⁻² Ukaan̄ kē n̄enkak ahilan pyoonk, aŋē ŋal aji nyil Timote ayiŋ n̄ja ŋi *Krittu du an kaŋē kaduka du ubeeka wi Atenay un bukal bukal. Timote mēnt̄ aji lempar Naşibaŋi na un ŋi p̄tup uŋup ulil unuura wi Krittu. Nyila, abi du Tetalonika aŋēkan abot aŋēnt̄enan ŋi pfiyaar pi nan, ³ n̄haaş n̄taoora na an bti nawole ŋi unoor wi n̄woon̄ wi. Name bnuura kē unoor mēnt̄ uwoon̄ kafah ki nun. ⁴ Wi n̄biin̄ awo na an, n̄tupan̄ kē n̄luŋ kado kahaj, kē mnhaŋ mēnt̄ mambanuŋ n̄ta hēnk, kē namee. ⁵ Ukaan̄ kē wi n̄woon̄ mēnkak ahilan pyoonk, kē nyil Timote du an, kahilna kame me nahuma nfiyaar Yetu Krittu. Dbi lēnk aji me *Untaayi Uweek uguuran̄ kaŋok ulemp wi nun!

Pbeeb Naşibaŋi ŋi uŋup ulil wi n̄tiinkun̄

⁶ Kē hēnkun̄ wi Timote awoonun̄ du an, aŋupun̄ uŋup ulil ŋi pfiyaar pi nan na ŋi b̄jalad bi naŋaladuŋ. Akak ajakun̄ aji naji naleş uko wi nun na mnlilan akuŋ anuhun̄ jibi un n̄nuhanan̄. ⁷ An bayiŋun̄ ŋi

*Krittu, pfiyaar pi nan patēnt̄enan̄ ŋi unoor na manŋaaf bti mi n̄woon̄. ⁸ N̄hefēnt̄ hēnkun̄ wi namēbanun̄ ŋi Ajugun. ⁹ Kē hum di di n̄hilanuŋ kabeeb Naşibaŋi kadoo kakēşan ŋi uko wi nan? Nawulun̄ mnlilan mnweek ŋi kadun ki nul. ¹⁰ Nfa na uŋaak, n̄ji n̄taman kañehana, aŋenun̄ n̄kak n̄winan, n̄hilna n̄jukanan̄ iko indukiin̄ kaliintanaan̄ pfiyaar pi nan.

¹¹ N̄ñehan Naşibaŋi Aşin n̄ja ŋi uleeful, na Yetu Ajugun badolon̄ n̄hil n̄bi du an. ¹² N̄kak añehan Ajugun ado nado kaŋaladaara n̄jalad p̄ya, nabot naŋal bañaan̄ bti jibi un n̄ŋalanan̄. ¹³ Hēnk nawo bañaan̄ banwoon̄ baanwo na nin buŋaan̄ dlon̄, bañaan̄ bajin̄t̄ piş ŋi kadun ki Naşibaŋi Aşin n̄ja, wal wi Yetu Ajugun akluŋi kabi na bañaan̄ bti banwoon̄ biki nul. [Uwo haŋ.]

4

Mnwo manliŋ Naşibaŋi

¹ An bayiŋun̄ ŋi *Krittu, n̄baañşaan̄ kaji na an, nado kajuk ŋi un jibi nawoon̄ kado, kadoo kaŋalana du Naşibaŋi. N̄me na manjoonan̄ kē nado bi kado haŋ, kē n̄şē ñehanan̄ abot akooŋan̄ ŋi katim ki Yetu Ajugun : nakaan̄ nataman maakan ŋi pdo haŋ.

² Name iko yi njakanan̄ nado kado ŋi katim ki Yetu Ajugun. ³ Uko wi Naşibaŋi aŋaluŋ uwo : nawo bañaan̄ bajin̄t̄ piş, banwoon̄ baanwo ŋi ubida uŋop. ⁴ N̄naan̄ andoli awo kame jibi akwoon̄ na ñaaŋ, kamēban̄ uleef ŋi pekadu di piin̄t̄*, awo i kawo ñaaŋ najin̄t̄ piş, kabot kawo na a kē nin alon̄ aankka uko ulon̄ uŋup ŋi mnwo mi nul. ⁵ Aankwut̄ unal uwuŋaan̄ uyoha jibi banwoon̄ baamme Naşibaŋi bajaan̄ bado. ⁶ Kē ŋi uko mēnt̄ alon̄ awutan̄ kaguur aŋēnt̄ul̄ kēme kadola uko unkdē ulun̄ ŋiki Ajugun aji weŋan̄ bankjubanuŋ haŋ, jibi n̄doon̄ abi ŋupan̄ abot ayuujan̄ bnuura. ⁷ Na manjoonan̄, Naşibaŋi aandu n̄ja pa n̄wo ŋi ubida uwuŋaan̄, adu n̄ja pa n̄wo bañaan̄ bayimanaan̄, bajin̄t̄ piş. ⁸ Ukaan̄ kē ñaaŋ ampokun̄ p̄jukan̄ pi, mēnt̄ ñaaŋ i i apokun̄, Naşibaŋi a, ul anwulanan̄ Uhaaş wi nul.

⁹ Naannuma bapiitan̄ uko ulon̄ ŋi b̄jalad, ŋiki an ŋi n̄leefan̄ najukna ba du Naşibaŋi. ¹⁰ Nado bi kado do haŋ na bayiŋ n̄ja bti ŋi uŋaak wi Matedoniya bti. Kē n̄şē kooŋan̄ nataman maakan kak. ¹¹ Naŋuun̄ kabaŋ ŋi pwo bnuura katiinkar, kawut̄ pdo kaneej ŋi iko yi bañaan̄ bampaŋi ; uko wi nanu-miin̄ nayikajēran̄ wa, jibi njakanan̄. ¹² Woli nado haŋ, biki bdig bamaganan̄ nabot kawo naanknuma nin ñaaŋ alon̄ aŋēkan.

Ubi wi Krittu

¹³ An bayiŋun̄ ŋi Krittu, n̄jal name manjoonan̄ ŋi uko wi banketun̄, nawutna kajooŋan̄

* 4:4 N̄naan̄ andolon̄ awo kamēban̄ uleef ŋi pekadu di piin̄t̄: balon̄ baji ŋi kē Pawulu aji : N̄naan̄ andolon̄ awo kame jibi akwoori na ŋharul.

ji banwoonj baanka mnhaṭ. ¹⁴ Nfiyaar kē Yetu akeṭi, abot anaṭa ṭi pkeṭ, kē hēnk di di nkaan afiyaar kē banfiyaaruluj aṣē keṭ, Naṣibaṭi aluj kanaṭan baka, bawo na Yetu te mnṭo. ¹⁵ Uko wi nṭkṭupanaṅ hēnkuj uwo uṭup wi Ajugun : nja nṭkhumuj bajeb te wal wi Ajugun akbiij nṅenkwo ṭi kadun ki baka. ¹⁶ Hēnk di uwoonj, wal wi Ajugun akdoluj pdiim kaṭup kē wal ubani, wal wi pdiim pi uwanjut uweek paktiinkaniin, wal wi plul pi Naṣibaṭi paktiinkaniin, Ajugun ṭi uleeful awalnaana baṭi, bankeṭuj afiyaar ul Krittū banaṭa duna ṭi pkeṭ. ¹⁷ Wal mēnt un nṅhumuj bajeb, nṅaakiir na baka kadeeṅana du kanfēluj kaya kayit na Ajugun du bko duuṭ. Hēnk nṣē nṅwo na a te mnṭo. ¹⁸ Nadoon katēṅṭēn keeri batēṅṭan na uṭup mēnt.

5

Pwo bten

¹ An bayiṭun ṭi *Krittū, naannuma baṭupan wal wi uko mēnt ukdolaniin. ² Name bnuura an ṭi nleefan kē unuur wi Ajugun ubi jibi nakiiṅ ajaan abi na utejan. ³ Wal wi baṅaaṅ bakjakuj: « Nhaaṣ nṅi nja nṅaṭooraa, nin uko ulonj uunkdanj danj » wal mēnt wi wi pṭoka pweek pakkuruj kur kajotna baka, jibi mnhaj manjaan mambi ṭi nṅaaṭ anwoonj na kayin. Nin nṅaaṅ aankbuur ṭi pṭoka mēnt.

⁴ Kē an bayiṭun, naṣē wo naanwo ṭi bdēm, unuur wanj udoo ukuran kur ji nakiiṅ. ⁵ Na manjoonan, an bṭi nawo babak bjeehi, babak pnak. Nṅenwo biki utejan, biki bdēm. ⁶ Nawulēn nṅwut kaṅoyēnt keeri ji bukundi ; nawulēn nṅwo bten, nṅwut kakuj. ⁷ Banjoj, utejan wi wi bajaan banjojēnt ; kē badaan, utejan wi wi bajaan bakuj. ⁸ Kē nja, nṅwoonj biki pnak, nṅenwo kakuj ; nawulēn nṅwej pfiyaar na bnjalad nṅdo kamiṣa kanṭak ki ban-goli, nṅwej mnhaṭ mi nṅluj kabuur nṅdo utepi unṭak. ⁹ Na manjoonan, Naṣibaṭi aandat nja pa udeeb wi nul umob nja, adat nja nkaana mbuur ṭi Yetu Krittū Ajugun, ¹⁰ ankeṭaruj nja nṅhilna nṅwole bajeb kēme bakēṭ nṅwo bajeb na a. ¹¹ Ukaan kē andoluj awo i katēṅṭēn atēṅṭul, kabot kaṭēnka jibi nadoonj abi kado do.

Pjukan pbaaṅṣaani na pwul mboṣ

¹² An bayiṭun ṭi *Krittū, nṅēhahanan nado kado hanj, namēban bnuura baweeṭ biki Ajugun aṭuunj ṭi kadunan, banjaan bahaaharan maakan kabot kaṭupan uko wi nawoonj i kado. ¹³ Ulemp wi baka ukaan kē nawo biki kamēban baka kabot kaṅal baka bnuura. Natiinkaran an bṭi.

¹⁴ Nkooṭan an bayiṭun, nakakaan baṅaaṅ banwoonj ṭi ubida uwuṭaan ṭi bgah, natēṅṭēnēn banjaan balēnk, naṭēnkan bambiṣniin, nawo kado kamiir baṅaaṅ bṭi. ¹⁵ Naṭaafaraan nṅaaṅ akakan buṭaan bi badoluluj ; nadoon kado bnuura unuur

unjinṭi, nabot nado kado ba ṭi pṭoofan na ṭi baṅaaṅ bṭi.

¹⁶ Najaan nawo ṭi mnlilan nṅnuur bṭi ; ¹⁷ nakṭaṅna pṅēhan Naṣibaṭi ; ¹⁸ nadoon kabeeba ṭi iko bṭi. Uko mēnt wi wi Naṣibaṭi aṅaluj pa an namēbanuj Yetu Krittū. ¹⁹ Nakneenan *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoonj ṭi an ulemp, ²⁰ nawutan kabeeh nṅṭup nṅi Naṣibaṭi awuluj baṅaaṅ balonj ; ²¹ natenan bnuura nṅṭup bṭi : nṅwoonj nṅnuura, namēban nṅa ; ²² nalowan uko bṭi unwoonj uwuṭaan.

²³ Dṅēhan Naṣibaṭi anjaan aṭooran nja nṅhaaṣ, adolan nawo baṅaaṅ bjint piṣ, amēban bnuura nṅhaaṣ nṅi nan, nṅṣal nṅi nan, na nṅleef nṅi nan, nahilna unuur wi Yetu Krittū Ajugun akbiin nawo baṅaaṅ biki bawoonj baankwin nin buṭaan dlonj ṭi baka. ²⁴ Andu'anaṅ ado uko mēnt ; aji do uko wi ajakuj.

²⁵ An bayiṭun, an kak naṅēhandērun Naṣibaṭi. ²⁶ Najakan na bayiṭ nja bṭi kē nṅmook baka bnuura. ²⁷ Dkooṭan ṭi katim ki Ajugun, naleyirēn bayiṭun bṭi uko wi nṅpiituj wi.

²⁸ Dṅēhan Yetu Krittū Ajugun awulan bnuura bi nul.

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiiṭuṅ banfiyaaruṅ banfētūṅ du utaak wi Tetalonika

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiiṭuṅ pntuk pi banfiyaaruṅ panwoon du Tetalonika. Akak aṭup baka kak ubi wi Krittū na jibi banwoon baanfiyaara bakbaañsaanuṅ. Balon ṭi ubeeka mēntṭ baji Krittū adobi bi bi, kē balon baji kē uundobi wo, kē unuur uṣē ṅog. Banjakuṅ aji unuur uṅgi baankak adi plemp, baji baannuma plemp wi Krittū akbiinṅ hēnkuṅ. Kē baṣē ji baya kade du banjaan balemp. Uko mēntṭ ukaaṅ kē Pawulu apiiṭ baka kadiimanaan baka kē ṅaan aji wo kadeena ujēnk wi nul. Akak aji na baka bamēban balliint woli bawo ṭi mnhaj babot bado kado bnuura wal undoli.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Ubi wi Krittū ukakan iko bṭi ṭi ḅgah (1.3-12)
3. Ajugun Yetu Krittū aandobi kak (2.1-12)
4. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (2.13-17)
4. Pñehan Naṣibaṭi na Ulemp (3.1-15)
5. Pwul mboṣ pbaañsaani (3.16-18)

¹ Nji *Pawulu, na Filwanut*, na Timote ṅkpiitanan, an banfiyaaruṅ nanwoon du Tetalonika amēban Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittū Ajugun. ² Nñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot baṭooranan ṅhaaṣ.

³ An bayiṭun ṭi Krittū, ṅwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṅwal bṭi ṭi uko wi nan. Utaan na ṅdo haṅ, ṭiki pfiyaar pi nan padēma dēm pya kē an bṭi nabot aṅaladaara ṅalad maakan. ⁴ Uko mēntṭ uṭu kē ṅji ṅṭup uko wi nan ṭi kadun ki banfiyaaruṅ Naṣibaṭi bṭi na mṅlilan. Nji ṅdo haṅ ṭiki baji bahajanan kē an naṣē mēbanaara mēban aliintan ṭi pfiyaar pi nan aji namiir ṭi unoor bṭi. ⁵ Uko mēntṭ bṭi uyuuj kē pwayēṣ pi Naṣibaṭi pawo ptool : uwoo nahilna nawo bañaan bantaanṅ na pneej du pṣih pi Naṣibaṭi pi nakhajaruṅ hēnk. ⁶ Kē jibi Naṣibaṭi ajaan ado uko utool, aṭu bankhajananaṅ mnhaj ; ⁷ an nankhajuy hēnkuṅ, nalun kanoorfēn na un. Uko mēntṭ udolana wal wi Yetu Ajugun akwinaniinṅ kapēnna baṭi na ṅwanjut ṅi nul ṅanwoon na mnhina, ⁸ kawo ṭi bdoo bweek. Abi pweṭan banwoon baamme Naṣibaṭi abot awo baanji baṭaṣ Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Ajugun. ⁹ Bakoba

kakob kanwoon kaankba, kalow kaara di Ajugun, kalow mndēm na mnhina mi nul. ¹⁰ Wal wi akbiinṅ, ṭi unuur mēntṭ, bañaanṅ banwoon biki nul bṭi† badēmana, banfiyaaruṅ bṭi bamaṭa. An nawo ṭi bukuṅ mēntṭan ṭiki nafiyaar uko wi ṅṭupanaṅ ṭi a.

¹¹ Uko mēntṭ ukaaṅ kē ṅji ṅñehandēran Naṣibaṭi ṅnuur bṭi, nahilna nawo bañaanṅ bantaanṅ na mnwo mi adu'anaṅ. Nji ṅñehan ado na mnhina mi nul naṭum na uṣal wi pdo bnuura abot ado pfiyaar pi nan pawinana ṭi udo wi nan. ¹² Hēnk, nadēman Yetu Ajugun, abot adēmanan. Uko mēntṭ ukyuujṅ kē nayeenk bnuura bi Naṣibaṭi na bi Yetu Krittū Ajugun.

2

Ji ubi wi Ajugun

¹ An bayiṭun ṭi *Krittū, kē ṭi uko wi ubi wi Yetu Krittū Ajugun na jibi ṅkyiṭuṅ kañoga, ṅkooṭan kooṭ, ² ṅṣal ṅi nan ṅawutan kaṭar kagutla kēme nayewla woli alon ajakan unuur wi nul ubani. Nakfiyaar baka woli badoo ji Naṣibaṭi aṭupuṅ baka, woli baṭup uko mēntṭ ṭi kadunan, kēme baji ṅpiitun baka, nakfiyaar baka. ³ Nakdi nin ṅaan alon adaaran ṭi uko undoli. Ji unuur mēntṭ udo kaban, bañaanṅ bapok Naṣibaṭi kalowa, ṅaan i buṭaan anwoon i kayeenk kakob kaweeb abot apēn awinana. ⁴ ṅNaaṅ mēntṭ ajaan anaṭara uko bṭi wi bajaan bado Naṣibaṭi kēme wi bajaan badēman. Adoo ya te kado kaṭo du *Katoḥ Kaweeb ki Naṣibaṭi kaji ul awoon Naṣibaṭi.

⁵ Naleṣan bnuura kē ṭiiniyaan uko mēntṭ na an wi nhumuṅ na an. ⁶ Hēnkuṅ kē naṣē me uko ummēbanuṅ ṅaan mēntṭ kē aando pēn awinana, kayoonk unuur wi nul uban. ⁷ Na manjoonan, mnhina mi ṅaan i buṭaan mammeniinṅ mando bi kalemp lemp. Wal wi bakpēnanuṅ ammēbanuluṅ ṭaṅ, ⁸ wi wi akpēnuṅ kawinana. Yetu Ajugun abi wal mēntṭ na mndēm mi nul katoka na uyook umpēnnuṅ ṭi mntumul kaba na a. ⁹ ṅNaaṅ i buṭaan mēntṭ abile, abi na mnhina mi *Tatana, ado uko uweek maakan, mlagre na iko iñonjarenaan kaguurna bañaan. ¹⁰ Aṭēpna ṭi iko yi kaguuru kado bankneemuṅ buṭaan ṭiki baanyeenk manjoonan abot awo baanjal ma, mul manwoon lah i kabuuran baka. ¹¹ Ukaaṅ kē Naṣibaṭi ayil du baka mnhina mankneemanuṅ baka, bahilna bafiyaar ṅṭilan. ¹² Hēnk bañaanṅ bṭi bampokun pfiyaar manjoonan aṣē lilan ṭi uko unwoonṅ uunwo utool, Naṣibaṭi akob baka.

Pmēban kaliint ṭi pfiyaar

¹³ An bayiṭun biki Ajugun aṅaluṅ, ṅwo i kado kabeeb Naṣibaṭi ṅnuur bṭi ṭi uko wi nan.

* 1:1 Filwanut: Balon baji badi u'a kak Filut. † 1:10 Bañaanṅ banwoon biki nul : Balon baji baṭiiniyaan ṅwanjut.

Nawo ti bateek biki Naşibați adatuŋ abuuran, *tuhaaş wi nul udolan k  nawa bañaan bayimanaan, nafiyaar manjoonan. ¹⁴ Uko m nti wi wi aduuranaŋ wi nŋupanaŋ Uŋup Ulil Unuura nahilna nayeenk mnd m mi Yetu *Krittu Ajugun. ¹⁵ An bayiŋun, nam baan keeri naliintan nado kaŋaş bnuura udolade wi njukananaŋ wal wi nwoon du an, k me wal wi npiitanaŋ piit ti wa.

¹⁶ N nehan Yetu Krittu Ajugun ul ti uleeful, na Naşibați Aşin nja anjalun nja abot aŋooran nja nhaaş te mnto akut aŋ pna ti bnuura bi nul awulun mnhaŋ ti iko inuura inkmbiin, ¹⁷ aŋooranan nhaaş abot adolan naliint ti uko bti wi nakdolun abot aŋup unuura.

3

P nehand r bi Pawulu

¹ An bayiŋun ti *Krittu, nbaaŋsaan kaji na an na nehand run Naşibați, uŋup wi Ajugun uhilna udo kaniinka niink dko, bañaan badoki bawin mnd m manwoon ti wa jibi an nadolun. ² Na nehand run kak Naşibați ado nbuur ti i nen yi bañaan banot bado buŋaan ; na manjoonan m nti bañaan bti bafiyaarulun. ³ Ajugun aji do uko wi ajakun; adolan naliint ti pfiyaar pi nan kabot kaburanaan ti *nawuŋaan. ⁴ K  ti uko wi nan, nfiyaar ti Ajugun k  uko wi nŋu'anaŋ pdo naji nado wa, abot alun kadola do wa. ⁵ N nehan Ajugun adek nhaaş nji nan ti njal Naşibați na ti pmiir ji Krittu.

Pfu kabaŋ ti ulemp

⁶ An bayiŋun ti *Krittu, ti katim ki Yetu Krittu Ajugun nŋu'an nalow  naan anwoon ti mnwo mnwuŋaan, manwoon maantok na udolade wi nayeeknun ti un. ⁷ Name bnuura jibi nawo i kalig nenun. Wi nwoon du an, naanwinun k  nwo ti mnwo mnwuŋaan. ⁸ N nji na nin  naan alon awulun nde, nbaa ŋ p ŋ p ataman ti unoor, alemp pnak na utejan kawutna kawo pkuŋ pi alon ti an.

⁹ Uko wi nwoon uŋunen k  nhil lah kaji han, a e njal mnwo mi nun manwo uko wi nakdoon kalig sen. ¹⁰ H nk di uwoon, wi nwoon na an nŋupan aji : « Anwoon aandi ulemp awutan kade. » ¹¹ K  n e tiink k  ti an, uka biki mnwo manwoon mnwuŋaan, bañaan banwoon baandi ulemp a e ji baneejan mntum mi baka ti uko unwoon uunkten baka. ¹² Nkooŋ bañaan bakan m ntan ti Yetu Krittu Ajugun bado kalempar na byompan uko wi bakdeen.

¹³ K  an bayiŋun, nawutan kado kayoont i nen ti pdo bnuura. ¹⁴ Woli alon ti an apok p aş uko wi npiitun ti, naŋupan wa na e nawut kaka nin uko ulon na a, ahilna akowa. ¹⁵ K  na e wo biki kawut pjeja ji  naan i na ooradun, naŋiiniin na a ji ayiŋan, nakakana ti bgah.

Nŋup nbaaŋsaani

¹⁶ N nehan Ajugun anjaan aŋooran bañaan nhaaş, aŋooran nja nwal bti na ti iko bti. Awoon na an bti.

¹⁷ Npiit nbaaŋsaani nji, nji Pawulu dpiitun nja na ka nen ki naan. H nk di di njaan kado ti ikaarta bti. ¹⁸ D nehan Yetu *Krittu Ajugun awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup uteek wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki pawulu apiitun Timote. Pawulu abi ya ubeeka wi Littra pṭup Uṭup Ulil Unuura. Dul di di Timote abiiñ afêṭ. Wi atiinkun Pawulu wi wi akakun ṭi bgah bi Krittu. Agakandêr na Pawulu n̄yaaṣ n̄tum akak alemp na a. Woli Pawulu atiink kē pntuk pi banfiyaarun pi utaak ulon pajun pdek Naṣibaṭi kafet kēme bṭup blon bawo da, Timote i i ajaan ayil da aya ṭini na baka kaṭan baka. Abi yila du Efet aya atēṭṭen pntuk pi banfiyaarun Krittu panwoon da. Dul di di kakaarta ki kaṭenkulun. Aleṣana ṭi ka ajaka aya aji na banfiyaarun banwoon da balipara bañaan bankjukanun uko umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura. Aṭupa kak jibi banfiyaarun Krittu bawoon kawo ṭi pntuk pi banfiyaarun na jibi bawoon kadat bankwoon ṭi kadun ki baka.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pjukan pi banṭilanun aji bawo bajukan Bgah (1.1-20)
2. Hum di ṅaan awoon kañehan Naṣibaṭi kabot kadēmana (2)
3. Ulemp wi banwoon ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun (3)
4. Ulemp wi Timote (4)
5. Baat bayoṭ na bantohi (5)
6. Hum di bawoon kaṭan banṅalun itaka (6)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, nanjañan i Yetu *Krittu dpiitu. Naṣibaṭi nabuuran i nja na Yetu Krittu anwoon mnhaṭ mi nja baṭuun kē nwo nanjañan. ² Dpiitu, iwi Timote abuk naan na manjoonan ṭi pfiyaar Krittu, añehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mñaga babot bajoobṭēnan n̄haaṣ.

Plipara pjukan pi baṭilan

³ Wi nji kayaan utaak wi Matēdoniya, dkootu aji iduka du ubeeka wi Efet ihilna ido bañaan balon banwoon da ajukan iko impaṭi bañaan pdo hañ. ⁴ Jakan na baka bawut kabu kaduka duka ṭi nṭup ṅanwoon ṅaanwo manjoonan, na jibi mñini manyeenkiirun. Nṭup mēnt ṅaji ṅaṭij blaṭar ṭaṭi kaduk pdo uko wi Naṣibaṭi anjalun unjaan udolana ṭi pfiyaar Krittu.

⁵ Dṭup uṭup wi ṭiki dñal bañaan banfiyaarun banjalad. Unjal mēnt uwoona ṭi uhaaṣ ujint, uṣal unuura na pfiyaar panjoonanun. ⁶ Kē banjaan bajukan iko impaṭi baṣe low uko mēnt, ukaan kē baneem ṭi bṭup banwoon baanka udooni. ⁷ Banjal pwo

bame ṭi uko wi bgah, aṣe wo baamme uko wi bajaan baṭup, wi bajaan bajukan na mntēñ mnweek.

Uko wi bgah bawoon na manjoonan

⁸ Nme kē *bgah bawo bnuura kē nṣe wo i kajukan ba jibi Naṣibaṭi anjalun. ⁹ Nme bnuura kē Moyit aanwul wul bgah pa ṅaan natool, awul ba pa bañaan banjubanun: bampataṭiñ, baññoomun Naṣibaṭi, banjaan bado ipekadu, banjaan bakar katim ki Naṣibaṭi, banjaan baṭopan katoh ki Naṣibaṭi, banjaan bafin baṣin baka, banin baka, banjaan bafin bañaan, ¹⁰ bankdolun iko iṭop, banjaan bapiint na biint ṭi baka kēme baat ṭi baka, banjaan bamob bañaan kawaaṭ, baṭilan na banjaan bamehna kaṣe kaṭilan na bañaan bti bampokun pjukan pnuura. ¹¹ Pjukan mēnt pawoona ṭi *Uṭup Ulil Unuura wi Naṣibaṭi andēmun akuf atum na bnuura aṭu'ēnuñ pdo kaṭup.

Ulemp wi Timote

¹² Dbeeb Yetu *Krittu Ajugun, anwulnun mnhina mi plempara. Atenēn, afiyaarēn aṣe du'ēn ndo kalempara, ¹³ nji mbiñ akar ṭfa katimul, ahajan bankṭaṣulun, awo naṅoonk, kē aṣe ṅagi'aan, awin kē dwo ṭi kapaam awo mēñiyara. ¹⁴ Kē hēnk di Yetu Krittu Ajugun atumanaanun na bnuura, ado kē nwo ṭi ploolan na a, nhilna nfiyaara mbot nṅal bañaan.

¹⁵ Bañaan bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani : Yetu *Krittu abi ṭi umundu pa pbuuran bado ipekadu, kē nji dwoon nateek ṭi baka. ¹⁶ Kē aṣe ṅagi'aan, aṭēpna ṭi nji, nwoon nateek ṭi baka, kadiiman kamiir kaweeṭ ki ajaan amiir bañaan. Hēnk balon balun kafiyaara kakaana ubida wi mnto.

¹⁷ Iwi inwoon Naṣih te mnto, iwi inwoon iinkba, iwi i nin ṅaan alon awoon aanhil pwin, iwi inwoon aloolan ṭaṭi, pdēm na mndēm manwo ṭi iwi te mnto. Uwo hañ.

¹⁸ Timote abuk naan, uko wi Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ubiñ aṭēpna ṭi bañaan aṭup ṭi iwi utēṭṭēnu ihinan igut ugut unuura. ¹⁹ Mēbaan iliint ṭi pfiyaar pi nu, ibot iwo na uṣal unuura. Balon bapok pṭaṣ uko wi nṣal ṅnuura ṅi baka ṅakjakun na baka, ukaan kē pfiyaar pi baka paneemi. ²⁰ Himene na Alektandêr bawo ṭi bukun mēntēn, kē nṣe wutar baka *Tatana bajukna pwo baankak akar katim ki Naṣibaṭi.

2

Pñehan Naṣibaṭi

¹ Uko uteek wi nji kajunnun uwo pkooṭan nado kañehandêr bañaan bti Naṣibaṭi, nakoota aṭēnk baka, nado kañehana aṭen ṅaan andoli uko wi anumiñ, nabot nabeeba ṭi iko yi adolun pa baka. ² Dkootan

nañehandër baših na bañaan bti bawoon ti pših, ñhilna ñwo ti bnuura na mnjeeh ñdo kadëman Našibați na ñhaaşun bti ñbot ñdo kado iko inwoon itool. ³ Uko wi unuuriin ti kës ki Našibați nabuuran nja, abot alila, ⁴ ul anñaluñ bañaan bti babuur babot bame manjoonan. ⁵ Našibați awo aloolan, kē ñiint aloolan awoon ti ptoof pi nul na bañaan: Yetu *Krittu, ⁶ anwuluñ uleful bañaan bti bahilna babuur. Uko mēnt wi wi Našibați adiimanuñ ti wal wi adatuñ. ⁷ Kē wul, ukaan kē ndatana pwo *nanjañan kado kațup kabot kajukan banwoon baanwo bayuday uko wi pfiyaar Yetu Krittu na uko wi manjoonan. Mēntilan țilan, manjoonan mi mi ñji kațupuñ hēnk.

⁸ Hēnk di di ñnalun biint bado kañehan ti dko di bawohan, baadeñ iñen ijinț du bați, bawut udeeb na pñom. ⁹ Kē baat, ñjal bawohara, bawun ñleef ñi baka, bawut ka-jotan kadun pšiiaran na pțu irinku yi uwuru kēme plankara mnko na pñëga maakan, ¹⁰ bațëpan țëp bado kado iko inuura jibi baat banfiyaaruñ Našibați bti bawoon kado. ¹¹ Ti wal wi pjukan, baat bawo kayomp, kabot kate bnuura uko wi bakțupuñ. ¹² Mēndinan ñaaț ajukan kēme aših ñiint, awo katiimandër. ¹³ Na manjoonan, *Adam i i Našibați ațakuñ uteek kē Ewa abaa bi. ¹⁴ Kē mēnt Adam i i baguuruñ, ñaaț i i baguuruñ kē ado uko wi Našibați aneenanuñ. ¹⁵ Kē kabuk kașë luñ kadola abuur*. Baat babuur woli bataman afiyaar *Krittu, aňal bañaan abot awo bañaan banwoon bajint piș ti kadun ki Našibați. Bawo kak kawut pdo kala pwinana.

3

Baweek biki banfiyaaruñ

¹ Bañaan bti bawo kate uțup wi țiki ujoonani: woli ñaan ala ulemp wi pwo naweek i banfiyaaruñ, ala pdo uko unwoon unuura. ² Kē naweek așë wo kawo ñaan i bawoon baanhinan pțup nin uko ulon ti a, awo kaniim ñaaț aloolan kaliñ ti a, awo kawo ñaan anțjanuñ uleful, ankaan ușal, kaňal bañaan, kayeenk baka bnuura, kahinan pjukan. ³ Aanwo kawo nakuj kēme naňal pñom, awo kajoob bkow, kawo bnuura na bañaan, kalow itaka. ⁴ Awo kawo ñaan anțjanuñ katohul bnuura, kawo na bapoț banktiinkuluñ, kawo nantohi ti kadun ki baka. ⁵ Na manjoonan, hum di di ñaan anwoon aanhinan pțijan katohul ahiniñ kațijan banfiyaaruñ Našibați? ⁶ Aanwo kawo ñaan aambaan abi bi ti pfiyaar kați abi adeeñ iganan așë duknaana akoba jibi *Untaayi Uweek ukkobiin. ⁷ Awo kawo ñaan ti kadun ki banwoon baanfiyaari, kați awo ti mnkow ajot ti bțaaw bi Untaayi Uweek.

* 2:15 Natanan ti Ujuni 3.15.

Banjaan bațënk baweek biki banfiyaaruñ
⁸ Kē hēnk kak di di banjaan bațënk baweek biki banfiyaaruñ bawoon kawo. Bawo kawo bañaan bantiinkaniin, bawo kawo batool. Baanwo kadaan maakan, baanwo kawo baguurad ti uko wi itaka. ⁹ Bawo kamëban bnuura na ușal ujint iko yi pfiyaar yi Našibați adiimanuñ. ¹⁰ Bawo katen baka duna ji babi bado kadat baka pa bado kațënk naweek i banfiyaaruñ. Woli bawin kē bawo bañaan biki bawoon baanhil kațup nin uko ulon uwuțaan ti baka babaa dat baka. ¹¹ Kē hēnk kak di di baat bawoon kawo. Bawo kawo baat bantiinkaniin, banwoon baanji bakuutar, banțjanuñ ñleef ñi baka abot awo batool ti iko bti yi bajaan bado. ¹² Ñiint anjaan ațënk naweek i banfiyaaruñ awo kaniim ñaaț aloolan kaliñ ti a, kațijan babukul na katohul bnuura. ¹³ Bankdolun bnuura ulemp wi pțënk baweek biki banfiyaaruñ, bañaan baji bamagan baka, kakuț kaliint maakan ti pfiyaar pi bafiyaaruñ Yetu *Krittu.

Uko wi Našibați adiimanuñ

¹⁴ Dpiitu hēnk, așë haț pbi du iwi ti ñnuur ñi, ¹⁵ ñsale luñ ajon ubi, kașë me jibi bañaan bawoon kawo ti katoh ki Našibați kanwoon bañaan banfiyaaruñ, ul anwoon najeb. Bamëban manjoonan jibi pkumel na itap ijaan imëban katoh. ¹⁶ Nin ñaan aanhil kapok kē uko wi Našibați adiimanuñ unwoon uko wi ñfiyaaruñ uđemi: uwinana ti Krittu ambiin awo ñaan najën, i *Uhaaş wi Našibați udiimanuñ kē awo natool, ul ampënuñ awinana ti kadun ki ñwanjuț, ul i bațupuñ ti uko wi nul ti kadun ki bawoon baanwo bayuday, ul i bañaan biki mboș bafiyaaruñ, ul andeeñaniin ti mndëm.

4

¹ *Uhaaş wi Našibați uțup bnuura aji kē ti ñwal ñbaaňšaani, bañaan balon baankak afiyaar *Krittu, baduka ti ñnton ñanjaan ñaguurad kado kațaş pjukan pi ña. ² Pjukan mēnt bañaan banwoon baguuru akut awo bațilan bajaan baniinkan pa ti utaak, bakaț ñșal awo wo ji batër ña na pferu pjeenkal. ³ Bañaan bukuñ baji bajukan kē ñaan aanwo kaniim, aanwo kade iko ilon. Kē Našibați așë paș iko yuñ mēntën banfiyaaruñ abot ame manjoonan bahilna bado kade ya wi bakdëmanuluñ abeeba. ⁴ Na manjoonan iko bti yi Našibați apașuñ inuura; ñëwo i ppok nin uko ude ulon, ñwo i kabeeb Našibați ti iko bti yi ñkyeenkuñ. ⁵ Uko wi Našibați ațupuñ na pñehan pi nja ñado iko ide mēnt ijinț ti kës ki nul.

Pjukan pi Pawulu ajukanuñ Timote

⁶ Woli ijukan bayiṭu ṭi Yetu *Krittū uṭup wi, kwo nalemparūl nanuura, kdiiman kē ikuṣnaana abot adēm ṭi ṛṭup ṛi pfiyaar, pjukan pi manjooṇ pi iṭaṣuṇ bnuura. ⁷ Pokan ṛṭup ṛnaaf ṛnanwoon ṛnaanwo manjooṇ, ṭēpan ṭēp itaman iṛṇog Naṣibaṭi. ⁸ Na manjooṇan ptaman kado kaṣēṇ ṣēṇan uleef panuura, kē ptaman kado kaṭaṣ Naṣibaṭi paṣē nuura pa iko bti ; pawo na kahonṇ ki ubida wi nṭa na wi faan. ⁹ Baṅaaṇ bti bawo kate uṭup wi, ṭiki ujoonani. ¹⁰ Nṭaman keeri ṛlemp ṛbot ṛgutān pa pṛṇog Naṣibaṭi wi ṛṭuuṇ mnhaṭ mi nun ṭi a, ul anwoonṇ najeb, akuf awo nabuurān baṅaaṇ bti banfiyaarūṇ Krittū.

¹¹ Uṭup wi, wi wi iwoonṇ kado kajukan kabot kaṭu baṅaaṇ bti bado kaṭaṣ wa. ¹² Nin ṅaaṇ aloṇ awutan kabeehu ṭiki ihoṇi, kē bṭup bi nu, mnwo mi nu, uṇal wi nu, pfiyaar pi nu na pṛiṅṅ uhaaṣ pi nu ṛṣaṣē wo kado banfiyaarūṇ bado kado ṇi iwi. ¹³ Ji ndo kabi, tamaan ṭi pleyiir *Ulibra wi Naṣibaṭi ṭi kadun ki banfiyaarūṇ, ṭi pṭup baka uṭup wi Naṣibaṭi na ṭi pjukan baka. ¹⁴ Wutan kadaayanaan uṭen wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi uṭuuṇ ṭi iwi, wal wi uṭēpnunṇ ṭi bantohi kē bapafu iṅen aṣē ṭiini. ¹⁵ Ṭuun kabaṭ ṭi iko mēṅṅ, ulemp wi nu uḥilna uya kadun, uwinana ṭi baṅaaṇ bti. ¹⁶ Tamaan ido kalipara ṭi mnwo mi nu na ṭi pjukan pi nu, mēbaan iliint ; idole haṇ kbuuran uleefu na baṅaaṇ banktiinkiiṇ.

5

Mnwo mi Timote ṭi kadun ki banfiyaarūṇ

¹ Wutan nin kalēbar na ṅiintṇ naṭaf, ṭēpēn ṭēp ṭiini na a jibi ijaanṇ ṭiini na ṣaaṣ, ṭiini na baṭaṣa jibi ijaanṇ ṭiini na baṭa'u. ² Mēbaan baaṭ baṭaf jibi imēbanuṇ naan, ibot imēban baaṭ banhoṇuṇ ṇi baṭa'u na uhaaṣ uṇiṅṅ.

Baaṭ bayoṭ

³ Mēbaan bnuura baaṭ bayoṭ, dji banwoonṇ baanka baṭēnk. ⁴ Kē woli ṅaaṭ nayoṭ abuk kēme ababṅṅēn, babukul mēṅṅ kēme bababul bawo kadiiman pfiyaar pi baka du katoh ki baka duna wi baklukuṇ bajug baka uko wo baṭēnkunṇ baka. Uko mēṅṅ ulilunṇ Naṣibaṭi. ⁵ Kē ṅaaṭ anwoonṇ aanwo na nin ṅaaṇ aloṇ ankndoonṇ kaṭēnka, uṇ mēṅṅaṇ aji ṭu mnhaṭ mi nul ṭi Naṣibaṭi, kaṅehan kabot kakooṭa utejan na pnak. ⁶ Kē ṅaaṭ nayoṭ anṣaaṇ ahokan iko yi umundu, awo ṅaaṇ ankeṭuṇ ; aji wo najeb ṭi bdiṅ hēnk kaṣē do bi keṭa keṭ du uhaaṣ. ⁷ Leṣaan baṅaaṇ kak uko waṇ bawutna kawo baankṭup nin buṭaaṇ blon ṭi baka. ⁸ Kē ṅaaṇ aṣale wo aando ṇi ṭēnk bayiṭul, aṇunna biki katohul, adek Yetu *Krittū kafet: awuṭ apel ṅaaṇ anwoonṇ aanfiyaar Krittū.

⁹ Woli ṅaaṭ aṇal ppiitan katim kawo ṭi pntuk pi baaṭ bayoṭ, awo i kaka ṅṣubal iṅeen paaj kapaf, kawo ṅaaṭ ambiinṇ aliṅ ṭi bniimul ; ¹⁰ awo kawo ṅaaṭ ammeṭaniinṇ ṭi pdo bnuura : akuṣ babukul bnuura, aṭṭian bayaantṇ bnuura, aṅow ihoṭ ṇi baṅaaṇ banwoonṇ biki Naṣibaṭi*, aṭēnk bajuuk, ado iko inuura bti. ¹¹ Kē baaṭ bayoṭ banhumuṇ, wutan kapiitan baka ṭi pntuk pi baaṭ bayoṭ ṭiki woli uṇal wi piintṇ udo baka kē balow *Krittū, bakak kaṇal pniima. ¹² Wal mēṅṅ baji baduknaana ṭiki bagar hēnk uko wi bahonṇuṇ Krittū. ¹³ Kē hēnk, wi bawoonṇ baanka uko udo, baji baṅaaṇ na itoh, kapaf ṭuṇ pwaanṇ uko udo puṇ bṭup bṭum na bkuutar, kaṭiiniyaan iko inwoonṇ iinwo kado kaṭiiniyaan. ¹⁴ Ukaaṇ keeri kē nhokan baaṭ bayoṭ banhumuṇ baaniimaa, babuk bawo na itoh yi baka, baṣoorad nja bawutna kaṭup buṭaaṇ ṭi nja. ¹⁵ Balonṇ ṭi baka bado bi jot jot aṭaṣ *Fatana. ¹⁶ Naṅaṭ anfiyaarūṇ andoli anwoonṇ na baaṭ bayoṭ du katohul awo kaṭēnk baka, aanwo kawut pntuk pi banfiyaarūṇ pawo i pdo kaṭēnk baka. Hēnk di di pajaanṇ pahil pṭēnk banwoonṇ baanka ṅaaṇ.

Bantohi

¹⁷ Bantohi bankṭonṇuṇ bnuura banfiyaarūṇ, kajunna banjaanṇ balemp ṭi pṭup uṭup wi Naṣibaṭi na banjaanṇ bajukan wa, baṭaaṇ na pyeenk baluk bweek. ¹⁸ Na manjooṇan, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji : « *Iinwo kaneenan uwit unklempariinṇ pfeer wal wi kakit kabanuṇ* »* akak aji : « *Nalemp awo kaluka uṅēnk wi nul* ». ¹⁹ Wutan kadinan nin batapar nantohi anṅṅonṇuṇ banfiyaarūṇ bṭup bē mēṅṅ baṅaaṇ baṭēb kēme bawajaṅṅ babiinṇ aṭup. ²⁰ Woli ajubani, ṭiiniin na a ṭi kadun ki banfiyaarūṇ bti, bantohi bandukiinṇ baḥilna baten.

²¹ Dkooṭu ṭi kadun ki Naṣibaṭi na ki Yetu *Krittū na ki ṛwanjuṭ ṛndataniinṇ ido kaṭaṣ iko yi njakiinṇ yi na uṣal unwoonṇ utool, wutan kapatṣēr ṭi iko bti yi ikdolunṇ. ²² Wutan kaṭaran nin ṭi ppaf ṅaaṇ iṅen kawula pṣih kaṭi ibi ineeṅ ṭi pṇuban pi ṅaaṇ aloṇ. Wutan kaṭopan uleefu.

²³ Ṭaaṅaaṇ pdo kadaan meel ṭaaṅ, jaan kdaan ubiṅuṇ uṅtiinku pa kayiṇuṇ kanjaanṇ katum pnooranu.

²⁴ Pṇuban pi baṅaaṇ balonṇ paji pabi winana winana ṇi babi bado kawayēṣ baka ; kē pi balonṇ paṣē ṇi paṭo kajon kabaa winana. ²⁵ Kē hēnk di di iko inuura yi baṅaaṇ bajaanṇ bado ijaanṇ iwinana, ilonṇ inwoonṇ iinwinanaa iji iluṇ kawinana.

6

Pjukan ṭi uko wi balempar baṅaaṇ

* 5:10 Pṛow ihoṭ yi bayaantṇ banfiyaarūṇ; Ṭfa du Iṭrayel pṛow ihoṭ yi nayaantṇ paji padiiman kē ṅaaṇ adēmāna. * 5:18 Pleṣan 25.4. * 5:18 Luk 10.7.

¹ Bañaan bti banwoon balempar bañaan bawo kamëban biki baklemparun kado katiink baka bnuura. Hënk baankdo nin uko ulon uwuŋaan wi bañaan baktijanu katokna katim ki Naŋibaŋi na pjukan pi nun. ² Kë banŋaan alempar bañaan banfiyaaru *Krittu, bawutan kaŋal kaji babeeh baka ŋiki bawo bayiŋ baka ŋi Krittu. Bawo katëp tēp kado kalempar baka bnuura ŋiki bañaan biki Naŋibaŋi anjalun biki baklemparun hënk.

Bajukan baŋilan

³ Iko mēnt bti yi yi iwoon kado kajukan kabot kaŋu banfiyaaru pdo. Woli ŋaan alon ajukan iko ilon impaŋi awo aanktaŋ nŋup nnuura ŋi Yetu *Krittu Ajugun na pjukan pantaanun na pñogan bañaan du Naŋibaŋi, ⁴ awo nahomp naweek, aamme me nin uko ulon, atam bŋup, na pñomna uko wi nŋup najakun. ŋun duŋ mēnt di di pñeebar iko, na pñom na bkuutar na pŋalad bañaan buŋaan ijaan ipēna, ⁵ yul na blaŋar banwoon baankba. Bañaan banwoon ŋi blaŋar mēnt batoka nŋal, baankak ame manjoonan, wi baŋalun aji plempar Naŋibaŋi pawo uko ukaani itaka. ⁶ Na manjoonan plempar Naŋibaŋi paji pawul ŋaan iko inuura itum woli alin ŋi uko wi akaan. ⁷ We wi nŋiun wi nŋukiin ba? Nin uko ulon. Kë we wi nŋiiniin kayaanaan ba? Nin uko ulon. ⁸ Kë hënk keeri di nwoon kakëŋan woli nka uko ude na uwohara. ⁹ Kë banŋaan anjal pyok, baji bajot ŋi kaguuru, kawo ŋi bŋaaw, kaŋe nee ŋi iko ipēn iŋop itum injaan ido ŋaan atoka kakut kaneem. ¹⁰ Na manjoonan nŋal itaka pajaan paŋij iko iwuŋaan bti; bañaan balon banjalun itaka badek Naŋibaŋi kafet aŋe yewlën nleef ŋi baka na nnoor nantumuŋ maakan.

Pjukan pa Timote

¹¹ Kë iwi, inŋaan awo i Naŋibaŋi, lowan iko mēnt bti, iwo kado kala pwo natool, pdo iko inklilun Naŋibaŋi, pfiyaara, nŋal bañaan, phil kamiir na pjoob bkow. ¹² Gutaan ugut unuura unwoon pmëban pfiyaar pi nfiyaaru *Krittu aliint, iŋe iyeenk ubida wi mnŋo unkaan kë idu'anaa wi iŋupuŋ aji ifiyaar Krittu kë bañaan batum bammaari. ¹³ ŋi kadun ki Naŋibaŋi anwulun bañaan na nko uhēfēt na ki Yetu *Krittu anŋupuŋ manjoonan wal wi awoon ŋi kadun ki *Pont Pilat dkooŋu ¹⁴ ido iko yi nŋuun pdo yi. Wutan kapēnan nin uko ulon da, uwut kaka nin bŋup te wal wi Ajugun Yetu Krittu akluŋ kapēn kawinana. ¹⁵ Naŋibaŋi akdolun Krittu awinana ŋi wal wi adatuŋ; ul annuurandēnuŋ bnuura, anwoon naŋih aloolan ŋaŋ, anwoon Naŋih *Andēmuŋ Maakan. ¹⁶ Ul ŋaŋ awoon aankket, afēt du bjeehi bi nin ŋaan awoon aanhil pban, ul i i nin ŋaan awoon aambaan kawina këme kahil pwin. Ul awoon na mndēm na mnhina te mnŋo! Uwo haŋ!

¹⁷ Hënkun, jakan na bayok biki umundu wi, bawut kadeen iganjan, bawut kaŋu mnhaŋ mi baka ŋi pyok panjaan paba, baŋepēn tēp baŋu ma ŋi Naŋibaŋi anjaan aŋen nja iko bti katuman nŋe wo bnuura. ¹⁸ Badoon kado bnuura, pyok pi baka pawoon pdo bnuura; bawoon bañaan banjaan baŋen, banjaan baŋal pfaaŋiir uko wi bakaan. ¹⁹ Woli bado haŋ, baji baŋonkrēn pyok ptum pa faan kahilna kalun kaka ubida wi manjoonan.

²⁰ Iwi Timote, hankan bnuura uko wi Naŋibaŋi awuliin. Lowan nŋup nnuun njaanka udooni akuŋ awo njanil Naŋibaŋi, na blaŋar ŋi uko wi banjakun aji uko wi baktupuŋ uwo kame aŋe ŋilan ŋilan. ²¹ Bañaan banfiyaaruŋ nŋilan mēnt baduk ptaŋ bgah bi Yetu. Dñehan Naŋibaŋi awulan, an bti bnuura bi nul!

Uṭup utēbantēn wi Pawulu apiitun Timote

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta katēbantēn ki Pawulu apiitun Timote. Apiit ka wi awoon ukalabuṣ du Rom. Banohul bti baṭi wal mēnt aduka. Luk tañ anwoon napiintan awoon aanduka. Pawulu awin kē uko ubaa, pkeṭ tañ padukiin. Uko mēnt ukaaṅ kē apiit Timote kaṭaṅa ṭiki ajeja kē awo ji abukul na manjoonan. Kakaarta ki Pawulu apiitun ki kawoon kabaanṣaani ki apiitun. Apiita ṭi kakaarta ki aji na a amēban ji a aliint ṭi pfiyaar. Akak ajaka ataman ṭi pṭup Uṭup Ulil Unuura wi Yetu Krittu woli badoo hajana. Aji na a alipara pjukan panwoon paanwo Uṭup Ulil Unuura. Pawulu akak aṭup ṭi ka aji ul ṭi uleeful agutan ugut unwoon unuura, kē awo kaya hēnkuṅ du Ajugun Yetu Krittu. Aṭup aji ṅaan anfiyaaruṅ Krittu andoli awo kado ji a.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Pawulu aṭaṅ Timote (1.3-18)
3. Hum di di ṅaan ajaṅ awo nangoli nanuura i Krittu (2.1-26)
4. Hum di di baṅaan bajēn bakluṅ kawo ṭi ṅnuur ḡbaanṣaani (3.1-9)
5. Pmēban kaliint ṭi pfiyaar (3.10–4.8)
6. Pṭaṅ pbaanṣaani na pwul mboṣ (4.9-22)

Pwul mboṣ

¹ Nji Pawulu, i Naṣibaṭi anjalun nwo nanjaṅan i Yetu *Krittu, aṭu'ēn ndo kaṭup uko wi ubida unwoonun ṭi Yetu Krittu wi ahoṅun, ² dpiitiin, iwi Timote abuk naan i nṅalun. Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittu Ajugun bawulu bnuura na mṅaga babot ba-joobṭēnu uhaaṣ.

Pawulu atēṅṅēn Timote

³ Dbeeb maakan Naṣibaṭi i nji kadēmanun jibi bateem naan babiin adēmana na uṣal ujint. Dji kaduka ṭi pñehana utejan na pnak, kaṣē leṣu. ⁴ Dleṣ mnkuul mi nu^o, aji kaṅal maakan kawinu kahilna katum na mnlilan. ⁵ Dkak aji kaleṣ pfiyaar pi nu panjoonanun. Pfiyaar mēnt pi pi bi Lowit atemuṅ ṅaaṭ na Ēnit naan babiin awoonaan uteek, dfiyaar bnuura kē pawohaṅ ṭi iwi. ⁶ Ukaaṅ kē nji kaleṣanu, itij bnuura uṭen wi Naṣibaṭi awuliin wi mpafin iñen. ⁷ Na manjoonan Naṣibaṭi aanwul nja uhaaṣ wi blal, aṭēp ṭēp awul nja uhaaṣ wi mntēn, wi bṅalad na wi pṭoorandēr. ⁸ Wutan keeri kakowa pṭiiniyaan uko wi Ajugun, wutan kakowara nji nwoon nakalabuṣ pa ul ; hajan na nji pa *Uṭup Ulil

Unuura, mnhina mi Naṣibaṭi manṣē mando kaṭēnku. ⁹ Naṣibaṭi abuuranuṅ nja abot adu nja ḡwo biki nul. Kē uko mēnt uṣē wo uunwoona ṭi udo wi nja, uwoona ṭi mṅaga mi Naṣibaṭi aṭēpnun ṭi Yetu *Krittu awul nja. Ado bi ṣala ṣal undiimaan ji abi ado kapaṣ umundu aji aṅaga nja, ¹⁰ mnṅaga mēntēn mampēn awinana hēnkuṅ ṭi ubi wi Yetu Krittu nabuuran nja. Ul awatun pkeṭ abot aṭēpna ṭi Uṭup Ulil Unuura adiimaan ubida wi mṅo. ¹¹ Naṣibaṭi aṭu'ēn kē nwo nanjaṅan anjaṅ aṭup kabot kajukan Uṭup Ulil Unuura. ¹² Uko waṅ ukaaṅ kē nji kahaj hēnk, aṣē wo mēnkowa ṭiki dme bnuura Yetu Krittu i nfiyaaruṅ abot ame kē ahina kaṭijan bnuura uko wi ahankanaanun te unu-ur uweek wi akluṅ kabi. ¹³ Doon kaṭaṣ bnuura ḡṭup ḡnuura ḡi itinknuṅ ṭi nji, mēbaan ḡa na pfiyaar na uṣal yi ḡyeenkuṅ ṭi Yetu Krittu. ¹⁴ ṭijaan bnuura uko unuura wi ahankaniin, wi *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi unwoon ṭi nja ukṭēnkiin itijan.

¹⁵ Jibi imeeṅ, baṅaan bti biki utaak wi Atiya bawutanaan, Figel na Hermogen bawo ṭi bukun mēntan.

¹⁶ Dñehan Ajugun aṅaga biki katoh ki Onetifor ṭiki atēṅṅēnaan ḡyaaṣ ḡtum abot awo aankowaa wi batuhnun. ¹⁷ Wi abanuṅ du Rom, aṭēp ṭēp ataman ṭi pla'ēn te adoo awinēn. ¹⁸ Dñehan Ajugun aṅagi'a ṭi unu-ur ubaaṅṣaani. Ime kak bnuura jibi aṭēnkuṅ wi ḡwoon du Efet.

2

Mnhaj mi nalempar Krittu

¹ Kē iwi abuk naan, tamaan ijejna mntēn mi nu ṭi bnuura bi Yetu *Krittu akwuliin. ² Itiink uko wi njukanun ṭi kadun ki baṅaan batum, kaan ijukan wa baṅaan biki bahaṭun, banhilun kajukan wa kak bandukiin.

³ Hajan na nji ji nangoli nanuura i Yetu *Krittu. ⁴ Nin ṅaan aloṅ anwoon ṭi pngoli aanji nooran uleef na iko yi baṅaan banwoon baanwo bangoli woli anjal kalem-par bnuura naweekul. ⁵ Kē hēnk kak di di uwoon ṭi pṭi, ṅaan aanji yeenk katuum woli aanṭi jibi bajakuṅ. ⁶ Kē hēnk kak di di najaar anlempun bnuura ajaṅ aka na pyeenk kafah kateek ki uko wi akitun. ⁷ ṣalan bnuura uko wi nji nṭupiiin, Ajugun aṭēnku ika uṣal umeeni iko bti.

⁸ Leṣan Yetu *Krittu annaṭiin ṭi pkeṭ, ampēnnun ṭi pntaali pi *Dayiṭ naṣih ; *Uṭup Ulil Unuura mēnt wi wi nji kaṭupun baṅaan. ⁹ Wul ukaaṅ kē nji kahaj adoo tanana ji nado buṭaan. Kē uṭup wi Naṣibaṭi uṣē wo uuntanana. ¹⁰ Ukaaṅ kē nji kamiir iko bti pa baṅaan bandataniin bahilna bayeenk mbuur mi Yetu Krittu akwulun baka na

mndëm te mn̄to. ¹¹ Bañaan bti bawo kate utup wi, țiki ujoonani :

Wi n̄kețun na *Krittũ, n̄luŋ kaka ubida na a.

¹² Woli n̄mëban aliint, n̄luŋ kașih na a.

Woli n̄poka, ul kak aluŋ kapok nja.

¹³ Woli n̄deka kafet, aji woha na nja kamëban nja,

aanhil kalaț uleeful.

Pgut na bajukan bațilan

¹⁴ Wutan katañan pdo kalesan bañaan iko yi, kațup țì kadun ki Nașibați kē bawo kawut p̄jom pwaan udooni țì uko wi n̄țup n̄jakuj, panjaan paneeman țañ banjaan batiink pa. ¹⁵ Tamaan inaț țì kadun ki Nașibați jì ñaan anlempuŋ bnuura, nalemp anwoon aankowaa, ankjukanuŋ bnuura utup wi manjoonan. ¹⁶ Kē n̄țup n̄anwoon n̄aanka udooni, n̄anwoon n̄aanlil Nașibați, lowan n̄a. Banwoon țì n̄a baji balowa low Nașibați pya. ¹⁷ N̄țup n̄i baka n̄aji n̄atoka tok pya jibi ujad ujaan udēma dēm pya. Himene na Filet bawo țì bukuŋ mēntan : ¹⁸ bapok manjoonan wi bațupuŋ aji Nașibați ado bi națan bañaan țì p̄ket, apēnan hēnk bañaan balon țì p̄fiyaar pi bafiyaaruŋ. ¹⁹ Kē utup wi Nașibați ușē naț aliint jì plaak pi bajaan baniwna, kē bapiit țì plaak mēnt aji : « Aju-gun ame bañaan banwoon biki nul » akak aji : « Ñaan anjakuj aji awo i Ajugun awo kadek kafet iko inwoon iinwo itool. »

²⁰ Țì katoh kaweeek ununji uka țañ iko ideeni na idaani yi uwuuru kēme yi untaam, uji uka yi babomanaani imul na yi ufuuș ; ilon jji iwo yi bayaant, ilon kawo pa iko yi n̄nuur bti. ²¹ Woli ñaan apēn țì iko ițop yi n̄iiniyaanuŋ aji wo jì iko yi uwuuru kēme untaam. Ayiman pa Ajugun, aji lempara bnuura, ahinan pdo iko inuura bti.

²² Lowan unoh wi kpoț itaman ido kala pwo natool, p̄fiyaar, uŋal na pwo bnuura na bañaan. Doon iko mēnt na bañaan banjaan badēman Ajugun na uhaaș ujint. ²³ Pēnan țì blațar banwaanuŋ udooni, ime kē baji bațij p̄jom. ²⁴ Kē ñaan anșaan awo nalempar Ajugun așē wo kalow p̄jom, awo kațep țēp kaŋal bañaan, kahil pjukan, kahil kamiir. ²⁵ Awo kațini na banklațuluŋ na n̄țup n̄nuura kahaț kē ulome Nașibați ațen baka bațēlēș n̄haaș n̄i baka, ado baka bame manjoonan. ²⁶ Bakak wal mēnt na n̄șal n̄i baka kapēn țì b̄taaw bi *Untaayi Uweek umobuŋ baka, kē bawo țì pdo uko wi uŋaluŋ.

3

Nnuur n̄baaňsaani

¹ D̄nal ime kē țì n̄nuur n̄baaňsaani, n̄wal n̄tam n̄aluŋ kabi. ² Bañaan balon baluŋ kado

* 3:8 Yanet na Yambret: Balon bașal kē bañaan mēnt bawo bado dayaamu biki Ejiptu : Natenan țì Ppēn 7.11, 22 na 9.11.

⊙ 3:11 Natenan țì Ulemp 13.14-52; na țì 14.1-20.

kașal ikow yi baka țañ, kaŋal itaka, kawo ba-homp, kadēman n̄leef n̄i baka, kakar katim ki Nașibați, kapok p̄tiink bajuŋ baka, kapok pleș baka, kabeeh iko yi Nașibați. ³ Baluŋ kadēnēt n̄haaș, kawo baankñaga, kakuutar, kawo baankhil p̄toorand̄er, kaŋoonk, kabot kapok uko unuura. ⁴ Bañaan mēnt baluŋ kado kaguurad, kamēnaț, kawo bahomp baweeek, kaŋal unoh kapel p̄nal Nașibați. ⁵ Baji bawo țì b̄dig jì bañaan ban̄ogouŋ Nașibați kașē poka du meet. Lowan bañaan mēnt. ⁶ Balon țì baka baji baneej du itoh kaguur baaț banwiușuŋ n̄șal, bantumuŋ ipekadu, kē iko itum yi n̄leef n̄i baka n̄aluŋ ik̄toŋ baka. ⁷ Baaț mēntan baji bawo țì pjuk kașē wo baanji bahil nin pme manjoonan. ⁸ Jibi Yanet na Yambret* babiin alaț țfa Moyit, hēnk di di bañaan mēnt bakluŋ kalaț manjoonan. Bawo bañaan biki n̄șal n̄ațopuŋ, bawo bañaan banwoon baanhil kafiyaar Yetu *Krittũ. ⁹ Kē bașē wo baanhil kaya kadun țì kaguuru, țiki bpēn bi baka baluŋ kawinana țì kadun ki bañaan b̄ti jibi bi Yanet na Yambret babiin awinana.

Bnuura bi Ulibra wi Nașibați

¹⁰ Kē iwi, iwin bnuura pjukan pi naan, ame jibi nwoon, iko yi n̄aluŋ pdo, jibi n̄fiyaaruŋ *Krittũ, iwin kē dmiir, d̄nal bañaan akuț amēban aliint. ¹¹ Ikak awin wi bañaan baknooranaanuŋ, ahajanaan du Antiyoka, na Ikoniyom na Littra[⊙]. Mnhaj mnhon mi mi bawoon baanhajanaan da? Kē Ajugun așē pēnanaan țì ma bti. ¹² Kē ñaan andoli an̄aluŋ p̄taș Yetu *Krittũ, baluŋ kahajana. ¹³ Kē banșaan awo bañaan bar̄ot na banjaan bațilan, babi kaduka duka țì pdo buțaan, kawo țì p̄guur bañaan kabot kaguur n̄leef n̄i baka.

¹⁴ Kē iwi, uko wi ijukuj abot adinan aji ujoonani mēbaan țì wa, wi imeen ñaan anjukaniin wa. ¹⁵ Wi iwoon napoț te hēnkun ijuk ame *Ulibra wi Nașibați, wul uhiniin kawulu ușal untuŋa unkt̄jiin ibuur wi ifiyaaruŋ Yetu *Krittũ. ¹⁶ Iko bti impiuțuŋ țì Ulibra wi Nașibați iwoona du a. Inuura pa pjukan nja uko unwoon manjoonan, kațan nja, kadiiman nja bgah wal wi n̄doluŋ buțaan, kajukan nja pwo batool. ¹⁷ Hēnk di di ñaan anwoon i Nașibați akyeenkuŋ țì uhaașul iko bti yi anumiin kadolna iko bti inwoon inuura.

4

Iko ilon kak yi Timote awoon i kado kado

¹ Yetu *Krittũ aluŋ kawinana jì nașih kawayēs bajeb na bankețuŋ, aluŋ kabi kașih. Ukaan kē n̄ji kakooțu țì kadun ki Nașibați na ki Krittũ mēnt. ² țupan bañaan utup wi

Naşibaţi, banjale pte wa këme woli baanjali ktamanaara taman. Țiiniin na bandolun buţaan ibot injoman na banjubanun, tēŋtēnan baŋaan Ți pdo bnuura, doon uko mēnȚ na kamiir kaweeek pa pjukan baka. ³ Na manjoonan wal ubi wi baŋaan bawoon baankak atiink pjukan pnuura, bado kaţaş iko yi nleef ŋi baka ŋaŋalun, kawo na bajukan batum bankȚupun baka uko wi banjalun ptiink Țaŋ. ⁴ Baankak aŋal ptiink manjoonan, babaa Țep Țep kaŋiink iko inwoon iinwo manjoonan. ⁵ Iwi kē işē wo i kaţoorandēr Ți iko bti yi ikdolun, jaan kmiir Ți wal wi mnhaj, tamaan ido kaţup *UȚup Lilil Unuura, ido kado ulemp wi nu jibi uwoon kadolana bti.

⁶ Kē nji, bado bi tulēn jibi bajaan batul poot pi pgur, wal wi naan wi pkeȚ udo bi kaban ban. ⁷ Dgutan ugut unuura, dba pȚi, dmēban Ți pfiyaar pi nfiyaarun Yetu *Krittu. ⁸ Uko unduki'aanun hēnkun uwoon pyeenk utepi wi ŋaan natool ajaan afuuȚa. Utepi mēnȚ, Ajugun, nawayēş natool aklun kawulēn wa Ți unuur wi aklun kawayēş baŋaan. Kē mēnȚ nji aloolan Țaŋ kayeenkun wa, baŋaan bti banjalulun ayoonk ubi wi nul bayeenk wa.

Iko yi Pawulu aŋalun baŋaan bado

⁹ Faraan ibi du nji, ¹⁰ Țiki Demat Ți pŋal iko yi umundu wi, adukēn aya Tetalonika, kē Kreşent aya Galatiya, Titut kē aya Dalmatiya. ¹¹ Luk Țaŋ adukiin na nji. Dolan Markut abi na iwi Țiki dnumi'a maakan Ți ulemp wi naan Ți. ¹² Dyl Tişik du Efet. ¹³ Woli ilun abi, kȚijēn bayeti bi naan bi ndukun du uko Karput du Trowat, na ŋibra, işē iwut nin kaŋilma ŋi babomanaanun injan. ¹⁴ Alektandēr naţak adolēn buţaan maakan ; Ajugun alun kaluka ulemp mēnȚ. ¹⁵ Lipariin iwi Ți uleefu, Țiki abi pok maakan uȚup wi ŋkjukanun.

¹⁶ Byaaş bteek bi bakwayşaanun, nin alon aambi bi aţok na nji, badukēn bukal bti. Dŋehan Naşibaţi awut kafēn baka uko mēnȚ! ¹⁷ Kē Ajugun aşē wo Ți kafēȚ naan awulēn mnhina mi pȚup uȚup wi nul bti, baŋaan banwoon baanwo bayuday bti bahilna batiink wa. Kē hēnk di di abuuranaanun Ți pkeȚ. ¹⁸ Ajugun alun kabuuranaan Ți iko iwuţaan bti yi banjalun pdolēn, kaŋoŋtēn bnuura du pşih pi nul du baţi. Mndēm manwo Ți a te mnȚo. Uwo haŋ.

Pwul mboş pbaaŋşaani

¹⁹ Wulaan bi *Pritiliya na Akila mboş, na biki katoh ki Onetifor.

²⁰ Erattut aduka du ubeeka wi Korint, kē nduk Trofim du ubeeka wi Milet Țiki amaaki.

²¹ Tamaan ibi ji ujonȚ ubi udo kajun. Ewubulut awulu mboş, na Pudeent na Linut na Klodiya na banfiyaarun bti.

²² Dŋehan Ajugun awo na iwi, dŋehan awulan an bti bnuura bi nul!

Uṭup wi Pawulu apiitun Tit

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Tit. Tit mēnt̄ aanwo nayuday ašē bi kak afiyaar Kritt̄u aji gakandēr na Pawulu. Pawulu apiita kakaarta kē kaṭēnka du Kret di abiiṅ aduka, aji ado katen ulemp wi pntuk pi banfiyaarun̄ Kritt̄u panwoon̄ da. Kakaarta ki kaṭiiniyaan iko iwajant̄ inknooranun̄ Pawulu ṭi pntuk mēnt̄. Uteek uwo kē Pawulu alešan Tit jibi ṅaan̄ i baṭuun̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ awoon̄ kawo. Apiit̄ aṭup uko wan̄, ṭiki awin mnwo mnwuṭaan̄ mi baṅaan̄ baṭum ṭi biki Kret bawoonaanun̄. Utēbant̄ēn̄ uwoon̄ kē akak aṭup Tit ajukan̄ baṅaan̄ biki da mnwo mi kawuun̄ kandoli kawoon̄ kawoonaan̄. Bantohi biint̄ na bantohi baat̄ (banwoon̄ kak kajukan̄ baat̄ banwoonun̄ bampoti), baṭaša na bajuuk ṭi ulemp. Abaaṅšaan̄ aṭup Tit jibi ṅaan̄ anfiyaarun̄ Kritt̄u awoon̄ kawo. Awo kawo ṅaan̄ anwoon̄ aan̄ji ṅal pla bṭup, kado pnoh na baṅaan̄ kalow bkujar, pṅom, bpaṭšēr ṭi pntuk pi banfiyaarun̄.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon̄:

1. Pwul mboš na pṅehan Našibaṭi (1.1-4)
2. Pṭaṅ banwoon̄ ṭi kadun ki pntuk pi banfiyaarun̄ (1.5-16)
3. Pṭaṅ banfiyaarun̄ Kritt̄u (2.1-3.11)
4. Pwul mboš pbaaṅšaani (2.1-3.15)

Pwul mboš

¹ Nji Pawulu, nwoon̄ nalempar Našibaṭi, dpiit̄iṅ iwi Tit, dwo kak *nanjaṅan̄ i Yetu *Kritt̄u kahilna kaṭup uṭup untaanun̄ na pfiyaar pi biki Našibaṭi adatuṅ na kame kanjoonanun̄ kanjaan̄ kaṭij baṅaan̄ baṅog Našibaṭi. ² Mnhaṭ mi ubida wi mnṭo manwoona ṭi iko mēnt̄. Ubida mēnt̄, Našibaṭi anwoon̄ aan̄ji ṭilan ahoṅun̄ wa undiimaan̄ wi apašun̄ umundu. ³ Ṭi wal wi adatuṅ, Našibaṭi nabuuran̄ nja awul uṭup wi nul aji nṭup wa baṅaan̄. ⁴ Dpiitu, iwi abuk naan na manjoonan̄ ṭi Yetu Kritt̄u i ṅfiyaarun̄ nja bti. Dṅehan Našibaṭi Ašin nja na Yetu Kritt̄u ambuuranun̄ nja bawulu bnuura babot ba-joobṭēnu uhaaš.

Ulemp wi Tit du Kret

⁵ Kē nšē duku du Kret ihilna ibaaṅēš ulemp undukiin̄, idat baṅaan̄ bankwoon̄ bantohi biki banfiyaarun̄ ṭi ṅbeeka bti jibi njakiin̄ ido. ⁶ Nantohi i banfiyaarun̄ awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, awo kaniim̄ ṅaaṭ aloolan̄ kaliṅ ṭi a, babukul bawo kafiyaar Yetu *Kritt̄u, baanwo kawo ṭi iko iwuṭaan̄ abot awo kado

kate. ⁷ Na manjoonan̄ naweek i banfiyaarun̄ awo namali i Našibaṭi ukaan̄ kē awo i kawo ṅaan̄ i nin alon̄ awoon̄ aanka uko uṭup ṭi a, aanwo kawo nahomp, kēme natar udeeb, nakuj, naṅal ugut, aanwo kawo naguurrad ṭi uko wi itaka. ⁸ Kē ašē wo i kaṭēp ṭēp kawo ṅaan̄ anjaan̄ ayeenk baṅaan̄ bnuura, anṅalun̄ pdo bnuura, aka ušal, awo natool, aṭaš Našibaṭi, abot aṭijan uleeful. ⁹ Awo kamēban̄ uṭup unjoonanun̄ wi Našibaṭi jibi bajukanun̄ wa kahilna kado kaṭaṅ baṅaan̄ na pjukan̄ pnuura, kabot kadi-iman̄ banklaṭun̄ uṭup mēnt̄ kē baanfan̄ji.

¹⁰ Na manjoonan̄, baṭum ṭi baṅaan̄ biki Kret baan̄ji bate, aṭum bṭup abot aji bagu-urad. Bayuday banjakuṅ aji baṅaan̄ bawo i kawala katēmp bawoonaun̄ haṅ. ¹¹ Iwo i kado baka badēt itum! Baji batok ṅšal ṅi itoh ipēb wi bajaan̄ bajukan̄ baka iko inwoon̄ iinwoo kado kajukan̄. ¹² Uka ṅiint̄ alon̄ i Kret, najukan̄ naweek, andoon̄ aji : « Biki Kret bawo baṭilan̄ baweek, banot ji ṅko ṅi uṭeeh, awo bapēra banfeerun̄. » ¹³ Uko wi aṭupun̄ ujoonani, ukaan̄ kē iwo kaṅoman̄ na baka bnuura bahilna baliint̄ ṭi pfiyaar, ¹⁴ bawut kaṭaš ṅṭup ṅanwoon̄ ṅaanwo manjoonan̄ ṅi bayuday balon̄ na iko yi baṅaan̄ bandekuṅ manjoonan̄ kafet̄ bajakuṅ aji baṅaan̄ bawo i kado. ¹⁵ Iko bti iji iwo iṅint̄ ṭi kadun ki Našibaṭi pa baṅaan̄ banwoon̄ bajint̄, kē nin uko ulon̄ ušē wo uun̄ji uwo uṅint̄ pa bantopun̄ banwoon̄ baanṅal pfiyaar. ṅšal na ṅhaaš ṅi baka ṅaṭopi. ¹⁶ Baji baji bameeṅ Našibaṭi kašē diiman̄ ṭi mnwo mi baka kē bapoka : bawo baṅaan̄ banjaan̄ bado iko inṭopun̄ maakan̄, banwoon̄ baan̄ji bate, banwoon̄ baanhil̄ pdo nin uko ulon̄ unuura.

2

Hum di Tit awoon̄ kado kajukan̄?

¹ Kē iwi Tit, išē wo kajukan̄ uko untaanun̄ na pjukan̄ pnuura. ² Ṭiiniin̄ na baṭaf iji na baka bawo kaṭijan̄ ṅleef ṅi baka, kawo baṅaan̄ bantiinkaniin̄, bankaṅan̄ ṅšal, bawo kamēban̄ kaliint̄ ṭi pfiyaar Yetu, ṭi pṅal baṅaan̄ na ṭi kamiir. ³ Ṭiiniin̄ kak na baat̄ baweek iji na baka, mnwo mi baka manwo kalil Našibaṭi, bawo kalow bkuutar, kawut pjotan poot kadun, kašē kado kajukan̄ iko inwoon̄ inuura. ⁴ Woli bado haṅ, bajukan̄ baat̄ banhoṅun̄ pṅal bayin̄ baka na babuk baka, ⁵ pwo na ṅšal, pjiint̄ ṅhaaš, pdo kalemp ṭi itoh yi baka, pjoob ikow, ptiink̄ bayin̄ baka, baṅaan̄ bawutna kalaṭ uṭup wi Našibaṭi. ⁶ Kē hēnk kak di di ṅṅalun̄ iṭiini na baṭaša iji na baka baṭoorandēr. ⁷ Kē iwi ṭi uleeful išē wo kado kado bnuura ṭi iko bti batenna ṭi iwi. Doon̄ kajukan̄ na uhaaš uṅint̄, pjukan̄ pankndoon̄ baṅaan̄ bado katiin̄ku. ⁸ ṅṭup ṅi nu ṅawo i kawo ṅtool, ṅi nin ṅaan̄ awoon̄ aankhil̄ plaṭ, banklaṭiṅ bahilna bakowa,

bawo baankka nin uko iwuṭaan uṭup ɥi nja. ⁹ Jakan na balempar bañaan bado katiink biki baklemparuɗ ɥi iko bti, bado kalemp bnuura bawut kado kalaɗ baka. ¹⁰ Baanwo kado kakiiɗ baka, bawo kawo bañaan biki bafiyaaruɗ bnuura. Hënk, ɥi iko bti yi bak-doluɗ pjukan pi Naşıbaɥi nabuuran nja paji panuura ɥi kës ɥi bañaan.

Pwinana pi bnuura bi Naşıbaɥi

¹¹ Naşıbaɥi adiiman nja bnuura bi nul, awul nja ba kahilna kabuuran bañaan bti. ¹² Bnuura mënɥ baji bajukan nja pwut iko inwoon iinli Naşıbaɥi na iko iwuṭaan yi nleef nja njaɗaluɗ. Hënk nɥhilan pwo na uşal, kawo bañaan baɗool, kado iko inliɗ Naşıbaɥi ɥi mboş, ¹³ kayoonkna unuur wi mnlilan wi nɥhaɗuɗ, wi Yetu *Krittu Naşıbaɥi naweek i nja, anjaan abuuran nja akbiɗuɗ na mndëm mi nul. ¹⁴ Awuluɗ uleeful kahilna kapënan nja ɥi buṭaan bti bi njaan nɗo, kajinɗan nja kado nja nɗo bañaan biki nul, banjaan baɗal pdo iko inuura. ¹⁵ Kë hënk di di iwoon kado pdiim : kaɗup, kakooɗ, kaɗoman. Kdinan nin ñaaj abeehu.

3

Hum di banfiyaaruɗ bawoon kawo?

¹ Hënkulɗ leşaan banfiyaaruɗ iji na baka bado katiink banwoon ɥi pşih bti, bawut kap-ataɗa badoki babi naɗ naɗ ɥi pdo iko inuura bti. ² Jakan na baka bawut kakuut nin ñaaj, batiinkar, bajoob ikow, bawo bnuura na bañaan bti. ³ Nja kak nɓi wo ɥfa bañaan banwoon baanwo na nşal, banwoon baanji bate, banneemuɗ, kë iko iɗop na iko iwuṭaan indoli yi nleef nɥi nja njaɗaluɗ kë ikɗon nja, nɓi wo ɥi mñot na pñeebar iko, ado iko yi bañaan baksoornuɗ nja, aşoorad ɥi ptoof pi nja. ⁴ Kë wal wi Naşıbaɥi nabuuran nja adiimanuɗ nja bnuura bi nul na jibi aɗaluɗ bañaan, ⁵ abuuran nja. Mënɥ iko itool yi nşaluɗ aji nɗoo ikaan, mnñaɗa mi nul ma. Aɗëpna ɥi *uhaaş wi nul ajinɗan nɥhaaş nɥi nja, ado nja kë nɗo bañaan bahalu. ⁶ Aɗëpna ɥi Yetu *Krittu nabuuran nja awul nja uhaaş mënɥ akëşan. ⁷ Krittu awulun bnuura bi nul ado kë nɗo bañaan baɗool nɥhilna nɥhaɗ kë nka ubida wi mño.

⁸ Bañaan bti bawo kate uṭup wi ɥiki ujoonani, kë nɗal iṭup bañaan bnuura, banɗuɗ mñhaɗ mi baka ɥi Naşıbaɥi bahilna baɗu kabaɗ ɥi pdo kado iko inuura. Uko mënɥ uwoon uko unnuuriɗ pa bañaan abot aɗënk baka. ⁹ Kë işë wo kapën ɥi bɗup bɗum ban-waanuɗ udooni, na pñiniyaan jibi mñşini manyeenkiiruɗ, na pñom na blaɗar ɥi uko wi *bgah bi Moyit. Iko mënɥ iwaan udooni abot awo iinji iɗij nin uko ulon unuura. ¹⁰ Woli ñaaj alon aɗij bɗupulad ɥi ptoofan, ɥiiniin na a uyaaş uloolan ikak iɗiini na a utëbantën. Woli aantañani, lowaana, ipënana ɥi iko bti, ¹¹ ime

kë awo ñaaj anwuṭuɗ uşal, pekadu di ajaaj ado dadiiman kë aduknaanaa.

Iko ibaañşaaɗi yi pdo

¹² Wal wi nji kayiluɗ Artemat këme Tişik, iwo kaɗaran kabi du nji du Nikopolit, dul di di njakuɗ aji dwo ɥi wal wi ujonɗ.

¹³ Tamaan iɗënk bi Fenat name bgah na Apolot bahilna bayaant, bawut kawaaj nin uko ulon.

¹⁴ Bayiɗ nja ɥi *Krittu bawo kajuk ptaman maakan ɥi pdo iko inuura, nin ñaaj alon awutna kawaaj uko wi anumiɗ unuur undoli, hënk baankwaan udooni.

¹⁵ Bañaan banwoon na nji bti bawulu mboş. Wulan mboş banfiyaaruɗ bti abot aɗal nja.

Dñehan Naşıbaɥi awulan an bti bnuura bi nul.

Uṭup wi Pawulu apiitun Filemonj

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Pawulu apiitun Filemonj nanohul. Niiṅ mēnt awo i ubeeka wi Kolot, awo ṅaan ammeetaniin du ubeeka mēnt. Abi tiink kē Pawulu aktup Uṭup Ulil Unuura kē abi fiyaar fiyaar ṭi dko mēnt akak aṭaṣ bgah bi Krittū. Abi ka ṭi bajuuk ṭi ulemp biki nul ṅiint alonj i katim kawoonj Onetim ambiin aṭi abuur. Wi ayaan aya ayit na Pawulu du dko di awoonj du ukalabuṣ, kē aṭupa Uṭup Ulil Unuura unjaan uṭiiniyaan uko wi Yetu Krittū. Wi wi aṣaan afiyaar Krittū. Pawulu apiit Filemonj kaji na a amiir Onetim. Kē Onetim ṭi uleeful aṅoṭun kakaarta ki Pawulu apiitun. ṭi bgah bi wal mēnt, Filemonj ahina lah kado Onetim uko wi aṅaluṅ kēme kafina. Pawulu akooṭa ṭi kakaarta ki aji na a awut kajej Onetim ji naujuuk ṭi ulemp ambiin abuur. Ajaka ayeenka bnuura ṭiki hēnkunj awo ṭi ppoolan na Krittū.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoonj:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Pawulu abeeb Naṣibaṭi ṭi uko wi Filemonj (4-7)
3. Pawulu akooṭ Filemonj ṭi uko wi Onetim abuurun (8-22)
4. Pwul mboṣ pbaaṅṣaani (23-25)

1 Nji Pawulu i ulemp wi Yetu *Krittū uṭunṅ kē nwo ukalabuṣ, na Timote ayiṭ nja nṅkpiitiin, iwi Filemonj i ṅmaganun injaan klemp ulemp utēṅ wi nun. 2 Npiit kak Apifiya ṅaaṭ ayiṭ nja na Arkip anjaan agutan na nja, na banfiyaarun Yetu Krittū bti aji bayitiir du katohu. 3 Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu Krittū Ajugun bawulan bnuura babot bajoobṭēnan ṅhaaṣ.

4 Nyaaṣ bti ni njaan kañehan dji kaleṣu kaṣē beeb Naṣibaṭi i njaan kadēman ṭi uko wi nu. 5 Dtiink kē baṭṭiiniyaan jibi ifiyaarun Ajugun Yetu na jibi injalun banwoonj biki nul bti. 6 Dñehan Naṣibaṭi ado pfiyaar pi iṭokun na nja pado kalemp, ihilna ime iko inuura bti yi nṅkaan ṭi ubida na *Krittū. 7 Iwi ayiṭ naan unjal wi nu udo kē nlilan maakan, kē uhaaṣ naan ubot aṭoora, wi ijaan ktēṅṅēn banwoonj biki Naṣibaṭi.

8 *Krittū aṭenēn kē nṅil pṭu'u pdo uko wi nji kahepariin. 9 Kē nji Pawulu naṭaf i ulemp wi Krittū uṭunṅ kē nwo hēnkunj nakalabuṣ kē nṣē ñehanu ñehan uko wi ṭi unjal wi nṅkaan pa Krittū. 10 Dñehanu uko mēnt pa ankakun abuk naan ṭi Krittū wi nwoonj ukalabuṣ, Onetim * i nji kaṭiiniyaanun hēnk. 11 Aambi

kaarun udooni, kē hēnkunj aṣē kaarun udooni maakan nja batēb bti.

12 Dkakanu a, kē uṣē wo wo ji uhaaṣ wi naan wi nji kawuliin. 13 Ddoo ṅal lah kaduka na a, awooru ṭi ado kaṭēnkēn, wi *Uṭup Ulil Unuura uṭunṅ kē nwo ukalabuṣ. 14 Kē nṣē ṅal kayoonk idinanaan uko mēnt, uko unuura wunj uwutna kawo ji dkitu kit iñen. Dṅal upēna ṭi uhaaṣ wi nu. 15 Ulome nawayṣēr na Onetim ṅwal ṅntiinku, aṣē bi ahil akak du iwi naṭo te mṅṅo. 16 Aankek du iwi ji ṅaan i bajaan bajuukntēn ṭi ulemp ṭaṅ, apel hēnkunj ṅaan i bajaan bajuukntēn ṭi ulemp, awo hēnkunj ayiṭ nja i ṅmaganun. Dmagana maakan na manjoonan, kē iwi, iwo kamagana kapelēn, ṭiki awo nalemparu abot awo ayiṭ ṭi Ajugun. 17 Jēm pfiyaar Yetu pado kē nwo ayiṭu, keeri imēbana ji nji ṭi uleef naan. 18 Woli adolu uko ulonj unde'iin kēme aṭeṭu uko ulonj, ktupēn, nji kalun kaluku. 19 Nji Pawulu kapiitiin na kañen naan, nji kalukiin. Mēṅṅal peṣanu kē iwi idoo ṭeṭēn : nji dkaan kē ika ubida ṭi Yetu *Krittū. 20 Aa, iwi ayiṭ naan tenan ṭi Ajugun idolēn uko wi nñehaniin, tenan kak ṭi unjal wi Krittū iwalanaan uhaaṣ. 21 Dfiyaar bnuura wi nji kapiitiin kē idinan uko wi nhepariin. Ddoo me kē idoo do kapelan uko wi nhepariin.

22 Kaan ido kabomanaan meet, dfiyaar kē pñehan pi nakñehanun Naṣibaṭi paṭu bakakanaan hēnkunj ṭi iñeen yi nan.

23 Epafrat i ulemp wi Yetu *Krittū uṭunṅ kē awo ukalabuṣ na nji, awulan mboṣ, 24 ul na bi Marku Arittarkuṭ, Demat na Luk banjaan balemp na nji. 25 Dñehan Ajugun Yetu Krittū awulan bnuura bi nul ṭi ṅhaaṣ.

* 1:10 Onetim : Dawoonj annumaniin, ankaan udooni.

Uṭup wi bapiitun Bahebĕrĕ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki bapiitun bayuday bankakun afiyaar Krittū. Ŋaaj ampiitun ka aammeetanaa, kĕ uko wi baṣaan ame bnuura uwo kĕ ampiitun ka ame bnuura Ŋlibra ŋi Naṣibaṭi, ṭiki ṭi ṅul ṅi ṅi ajaan atenna kadiimanaan baka manjoonan. Babi hajan ṭfa maakan banfiyaarun Krittū bateek kĕ badoo ṭi bamena. Uko mĕnt ukaan kĕ ŋaaj ampiitun hĕnk apiit baka kaji na baka bamĕban baliint, bawut kapĕn ṭi pfiyaar pi bafiyaarun. Du unjon, Naṣibaṭi abi do bhoṅar na bayuday. Abi ṭi na baka woli ŋaaj ajubani, bafin ulimariya kaṭeṅan, Naṣibaṭi kaṣĕ miir ŋaaj mĕnt pjuban pi nul. Kakaarta ki kaṭup kĕ bhoṅar bhalu bi Naṣibaṭi adoluj na baṅaaj banfiyaarun Abukul bapel bteek. Uko wi Yetu Krittū adoluj pa baṅaaj bajĕn upel wi ṅwanjut na Moyit na Aaron na Yoṭuwa badoluj. Yetu awoon unkanĕel umpoṭi wi Naṣibaṭi unṭeṅanuj kapĕnanaan ipekadu yi baṅaaj bti. Ŋaaj ambuurun afiyaara aankak anuma pfin ulimariya pa pekadu di nul. Naṣibaṭi amiira pekadu di nul.

Hĕnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Abuk Naṣibaṭi awo ŋaaj naweek (1.1-3)
2. Yetu adĕm apel ṅwanjut (1.4-2.18)
3. Yetu adĕm apel Moyit na Yoṭuwa (3.1-4.13)
4. Yetu awoon naṭeṅan naweek (4.14-7.28)
5. Yetu abi na bhoṅar bampelun bteek (8.1-9.22)
6. Bṭeṅan bi Yetu bawo bboolan akut awo bbaaṅṣaani (9.23-10.31)
7. Balon ṭi banfiyaarun biki ṭfa (11.1-40)
8. Nawulĕn ṅwo ji Yetu (12.1-13.17)
9. Pṅehan Naṣibaṭi (13.18-19)
10. Pwul mboṣ (13.20-25)

Uko wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi abukul aṭup

¹ Naṣibaṭi aṭĕpna ṭfa ṭi *baṭuparul ṅyaas ṅtum ado kĕ bado iko itum aṭiiniyaan na bateem nja. ² Kĕ ṭi ṅwal ṅbaaṅṣaani ṅi ṅwoon ṅi aṣĕ ṭĕpna ṭi Abukul aṭiini na nja. Abukul mĕnt i i adatuṅ ado kĕ aka iko bti, ṭi ul i i aṭĕpnun kak apaṣ baṭi na mboṣ. ³ Abukul awoon bjeehi banjaan badiiman mndĕm mi nul, ul ajaan adiiman uko wi awoon na manjoonan. Ul amĕbanun iko bti yi apaṣun na uṭup wi nul unwoon na mnhina. Ajinṭan baṅaaj ṭi ipekadu yi baka aṣĕ ya aṭo du kaṅen kadeenu ki Naṣibaṭi du baṭi.

Mndĕm mi abuk Naṣibaṭi mampelun mi ṅwanjut

⁴ Mndĕm mi Abuk Naṣibaṭi mampel maakan mi ṅwanjut, kĕ hĕnk di Naṣibaṭi awululun katim kempelun ki ṅa. ⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aambaaj kajakaara na uwanjut ulon:

« Iwi iwoon Abuk naan,

ṅṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ? »*

Kĕ aambaaj kaṭiini ṭi uko wi ulon ṭi ṅa kaji :

« *Nji dwo Aṣin, ul aṣĕ wo Abuk naan.* »*

⁶ ṭi wal wi Naṣibaṭi abiiṅ awo i pyil ṭi umundu Abukul, anwoon bajĕn, aji :

« *ṅwanjut bti ṅawo kadĕmana.* »*

⁷ Kĕ ṭi uko wi ṅwanjut, upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Naṣibaṭi ado ṅwanjut ṅi nul kĕ ṅawo ji uyook ado ṅa kĕ ṅawo ji bdo banklaṅṣiṅ.* »

⁸ Kĕ Naṣibaṭi aṣĕ ṭiini na Abukul aji :

« *Iwi Naṣibaṭi, pṣihu pawo pi mṅo, pṣih pi nu pawo ptool.*

⁹ *ṅjal uko unwoon uṭool apok buṭaan, ukaaj kĕ ṅji Naṣibaṭi i nu ndatu awulu mnlilan mampelun mi banwoon na iwi bti.* »*

¹⁰ Akak aṭiini aji :

« *Iwi Ajugun, ipaṣun mboṣ du ujuni aboman baṭi na iṅen yi nu.*

¹¹ *Iko mĕnt ilun kaba, ilun kamĕn ji imiṣa.*

Kĕ iwi iṣĕ duka.

¹² *Ilun kanuj ya ji imiṣa, ilun kawohĕṣ ya ji imiṣa,*

kĕ iwi iṣĕ duka jibi iwoon, ṅnuur ṅi nu ṅaankba. »*

¹³ Naṣibaṭi aambaaj kajakaara na uwanjut wi nul ulon:

« *Biin iṭo ṭi kaṅen naan kadeenu te wal wi ṅji kaṭuun baṣooradu ṭi ihoṭu uṭeṅ.* »*

¹⁴ ṅwanjut bti ṅawo wo ṅhaaṣ ṅanklemparun Naṣibaṭi. Ayl yil ṅa ṅabi pṭĕnk banwoon i kabuur te mṅo.

2

Mbuur mnweek

¹ Ukaaj kĕ ṅwo biki kamĕban bnuura uko wi ṅtiinkun, kaṭi ṅluj ṅneem. ² Na manjoonan, uṭup wi Naṣibaṭi aṭĕpnun ṭi ṅwanjut aṭup bateem nja uyimani. Ŋaaj awoon aandi ptiink wa, kĕme awo aanṭaṣ uko wi ukajun, Naṣibaṭi akoba kakob kantaanun na pjuban pi baka. ³ Kĕ hum di di ṅhilun kabuur kakob mĕnt woli ṅṅeni ṅtiink uṭup wi mbuur mnweek wi Ajugun ṭi uleeful ajunnuṅ aṭup? Bantiinkun wa badiiman nja kĕ ujoonani.

⁴ Naṣibaṭi akak afaṅan baka, wi adoluj iko iṅoṅarĕnaan na mlagre mntum abot ado kĕ

* 1:5 Kaṅaam 2.7. * 1:5 2 Famiyel 7.14. * 1:6 Pleṣan 32.43. * 1:9 Kaṅaam 45.7-8. * 1:12 Kaṅaam 102.26-28.

* 1:13 Kaṅaam 110.1.

*Uhaaş wi nul uwul bañaan uŕen wi wa jibi añaluŕ.

Yetu ajaan aŕij mbuur

⁵ Na manjoonan Naşibaŕi aando nwanjut naşih umundu wi akbiin ppaş wi ŕkŕiiniyaanuŕ. ⁶ Kê hênk di upiitaniin ŕi *Ulibra wi nul aji :

« *Nñaan awo in kê idoo şala?*

*Abuk ŕiiniŕ awo in kê idoo ŕo ptena?

⁷ *Iwalana ado kê nwanjut ŕapela ŕwal ŕntiinku, idola kê awo na mndêm mnweek,*

⁸ iŕu iko bŕi ŕi ihoŕul uŕeŕ. »

Wi Naşibaŕi aŕuun iko bŕi ŕi ihoŕul uŕeŕ, aanduk nin uko ulon. Kê ŕşê wo kakşa ŕĕndo bi win hênkuŕ kê iko bŕi iwo ŕi ihoŕul uŕeŕ. ⁹ Yetu i Naşibaŕi awalanuŕ ado kê nwanjut ŕapela ŕwal ŕntiinku, ŕwina hênkuŕ kê awo na mndêm mnweek ŕiki ahaj akeŕ. Bnuura bi Naşibaŕi bakaan kê akeŕ pa bañaan bŕi.

¹⁰ Na manjoonan, Naşibaŕi andoluŕ iko bŕi kê iwo, abot añal uwo han, abi ŕjal pdo bañaan batum bawo babukul, baŕok ŕi mndêm mi nul. Aŕĕpna ŕi mnhaj mi Yetu ahajuŕ adola kê abaañêş ulempul ŕi mboş, aŕij baka mbuur. ¹¹ Kê Yetu, anjaan ajinŕan bañaan ŕi kêş ki Naşibaŕi na biki ajinŕanuŕ başê ŕok bukal bŕi Aşin baka. Ukaan kê aankowa pdo kadu baka babuk aşin, ¹² aŕiini ŕi *Ulibra wi Naşibaŕi aji :

« *Dluŕ kaŕiiniyaan katimu ŕi pŕoofpi bayiŕ naan dluŕ kadĕmanu ŕi kadun ki bañaan batum.* »*

¹³ Akak aji :

« *Nji, dŕu mnhaŕ mi naan bŕi ŕi Naşibaŕi.* »*

Akak aji :

« *Nji wi na bañaan biki Naşibaŕi awulnuŕ.* »*

¹⁴ Hênk keeri, kê jibi bañaan mĕnŕ ba-woon bañaan bajĕn, hênk di Yetu akakuŕ ŕaan najĕn ji baka, ahilna ŕi pkeŕ pi nul aba na *Untaayi Uweek unkaan mnhina mi pkeŕ. ¹⁵ Bañaan babi wo wo ubida wi baka bŕi ji bakalabuş, wi baktiin pkeŕ. Abuuran baka wi akeŕuŕ. ¹⁶ Na manjoonan, mĕnŕ nwanjut ŕi ŕi akŕĕnkuŕ, aŕĕnk ŕĕnk babuk *Abraham. ¹⁷ Kê hênk di awoon kakak ŕaan najĕn ji bayiŕul, kahilna kawo *naşih i baŕejan anjaan aŕnaga abot aji do uko wi Naşibaŕi ajakuŕ. Akeŕ keŕ Naşibaŕi ahilna amiir ipekadu yi bañaan biki nul. ¹⁸ Kê jibi ahajuŕ, kê bawuuka ajuban, hênk di ahiniin kaŕĕnk biki bakwuukun bajuban.

3

Yetu apel Moyit

¹ An bayiŕ naan nanwoon bajinŕ ŕi kêş ki Naşibaŕi kê adatan, natenan keeri ŕi Yetu. Naşibaŕi ayila kê awo *naşih i baŕejan, uko mĕnŕ wi wi ŕfiyaaruŕ akuŕ aŕuŕ. ² Ado iko bŕi yi Naşibaŕi anŕu'uluŕ ulemp mĕnŕ ajakuluŕ

ado jibi *Moyit adolan iko bŕi yi Naşibaŕi aŕu'uluŕ pdo ŕi katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul. ³ Anniwuŕ katoh adĕm apel katoh, kê hênk di Yetu ataaruŕ na pyeenk mndĕm mampeluŕ mi Moyit. ⁴ Katoh kandoli ŕaan ajaan aniw ka, Naşibaŕi aşaan aji do iko bŕi. ⁵ Moyit awo nalempar Naşibaŕi, ado iko yi Naşibaŕi aŕu'uluŕ pdo ŕi katoh ki nul kanwoon pntaali pi nul, ajukan uko wi Naşibaŕi akluŕ kadiiman. ⁶ Kê Kritt u aşĕ wo abuk katoh i Naşibaŕi aŕuun ŕi kadun ki ka. Nja ŕşaan awo katoh mĕnŕ woli ŕmĕban akuŕ ahaŕ ŕi a, alilan ŕi uko wi nhaŕuŕ.

Plipara ppok pŕaş uko wi Naşibaŕi ajakuŕ

⁷ Ukaan kê, jibi *Uhaaş wi Naşibaŕi uŕupuŕ:

« *Woli natiink ŕa pdiim pi nul,*

⁸ nawutan kadĕnĕtan ŕhaaş,

jibi bateeman babinŕ ado, adeka kafĕŕ unuur wi bakdakuluŕ du *pndiis. »

⁹ Naşibaŕi aŕiini aji :

« *Du pndiis mĕnŕ, bateeman bado na pten me nhil pdo uko wi njakuŕ, adakĕn, te bawin iko yi nji ndoluŕ* ¹⁰ *ŕşubal iŕĕen ŕbaakĕr.*

Ukaan kê nji ndeebaŕĕr pntaali mĕnŕ aji :

« *Nhaaş ŕi baka ŕaji ŕaneeman baka unuur undoli,*

baandi pŕaşĕn. »

¹¹ *Uko wanŕ ukaan kê mmehna, wi ndeebaŕuŕ, aji :*

« *Baankneej nin du dko di nji mbomanuŕ baka aji banoorfĕnaan.* »*

¹² An bayiŕ naan, naŕaafaraan alon ŕi an awo na uhaaş uwuŕaan, aŕajan pfiyaar adoo low Naşibaŕi anjaan awal ubida.

¹³ Nabaa wo kaŕĕp ŕĕp katĕnŕĕndĕr ŕnuur bŕi ŕi naktiinkuŕ pdiimul, pekadu dawutna kaguur nin alon ŕi an adĕnĕtĕn uhaaşul.

¹⁴ Nwo ŕi ploolan na *Kritt u na manjoonan woli ŕmĕban te ubaañşaan ŕi mnhaŕ mi ŕbiin awoonaan du ujuni. ¹⁵ Jibi nŕupanaŕ:

« *Woli natiink ŕa pdiim pi nul,*

nawutan kadĕnĕtan ŕhaaş,

jibi bateeman babinŕ ado, adeka kafĕŕ unuur wi bakdakuluŕ. »*

¹⁶ Na manjoonan in abiin atiink pdiim pi Naşibaŕi aşĕ deka kafĕŕ? Mĕnŕ bañaan bŕi bampĕnnuŕ utaak wi *Ejiptu kê *Moyit awo ŕi kadun ki baka i? ¹⁷ Kê bahon biki adeebaŕĕruŕ ŕşubal iŕĕen ŕbaakĕr ba? Mĕnŕ bambiin ajuban akeŕ du pndiis baka i? ¹⁸ Bahon biki amehniin aji baankneej du dko di abomanuŕ baka babi banoorfĕn ba? Mĕnŕ bambiin apok pŕiinka baka i? ¹⁹ Nwin bnuura kê baambi hil pneej du dko dnoorfĕnaani di nul ŕiki bapok pfiyaar.

* 2:8 Kaŕnaam 8.5-7. * 2:12 Kaŕnaam 22.23. * 2:13 Itayi 8.17. * 2:13 Itayi 8.18. * 3:11 Kaŕnaam 95.7-11.

* 3:15 Kaŕnaam 95.7-8.

4

¹ Kahonj mēntj ki Našibaṭi abiiṅ ahonj aji bahil kaluṅ kaneej du dko di abomanuṅ baka aji banoorfēnaan kahuma da pa nja. Nawulēn ṅdo kaṭi keeri alonj ṭi an aduka kafet. ² Nṭiink *Uṭup Ulil Unuura jibi bambiiṅ awo ṭfa du *pndiiṅ batiinkuṅ wa. Kē uṭup wi batiinkuṅ uṣē wo uunka udooni ṭi baka ṭiki wi batiinkuṅ wa baanfiyaari. ³ Kē nja ṅnfiyaaruṅ, ṅluṅ kaneej du dko di Našibaṭi abomanuṅ nja aji ṅnoorfēnaan di aṭiiniyaanuṅ ṭi *Ulibra wi nul wi ajakuṅ ṭi uko wi bateem nja :

« *Uko waṅ ukaaṅ kē mmehna, wi ndeebaṭuṅ, aji :*

« *Baankneej nin du dko di nji mbomanuṅ baka aji banoorfēnaan.* » *⁴

Kē ulemp wi Našibaṭi adoluṅ ṭi ppaṣ umundu uṣē ba undiimaan. ⁴ Bapiit ṭi dko dlonj di *Ulibra wi nul aji : « *Našibaṭi anoorfēn ṭi unuur uṭēnk paaj na ulonj wi adoluṅ ulempul bti aba.* » *⁵ Dkak akakalēṣ uko wi Našibaṭi aṭupuṅ : « *Baankneej nin du dko di nji mbomanuṅ baka aji banoorfēnaan.* » *

⁶ Bantiinkuṅ uteek *Uṭup Ulil Unuura mēntj, baanneej du dko mēntj ṭiki babi pok ptiink Našibaṭi. Kē baṅaaṅ balonj baṣē hilan te hēnkuṅ kaneej da. ⁷ Uko waṅ ukaaṅ kē Našibaṭi abi ṭo ajon, ado unuur uhalu undu'aniin « *nṭa* » wi aṭēpnuṅ ṭi mntum mi *Dayiṭ, aṭup ṅṭup ṅi ndoonj abi ṭupan aji : « *Woli natiink nṭa pḍiim pi nul, nawutan kadēnēṭan ṅhaaṣ.* » *

⁸ Woli Yotuwa* ado lah bateem nja kē banoorfēn na manjoonan, Našibaṭi aankṭiiniyaan unuur ulonj. ⁹ Pntaali pi Našibaṭi paduka keeri unuur ulonj wi pnoorfēn ji wi nul. ¹⁰ ṅaaṅ anneejuṅ du dko di Našibaṭi abomanuṅ pa pnoorfēn, aji noorfēn noorfēn ulemp wi adoluṅ jibi Našibaṭi anoorfēnuṅ ṭi ulemp wi adoluṅ. ¹¹ Nawulēn ṅtaman keeri ṅneej du dko di pnoorfēn mēntj, nin ṅaaṅ alonj ṭi nja awutna kawo aanneej da, wi akpokuj ptiink Našibaṭi ji bateem nja.

¹² Na manjoonan, Uṭup wi Našibaṭi uwo ujeḅ, uka mnhina, abot ajul apel kakej ki ṅde ṅṭēb. Uko wi aṭupuṅ wuṅ uji ufal te kadoo ban du uhaaṣ na uṣal meet, kaneej te du dko di imoh iyitiiraanuṅ na du imoh meet ; uji uten iko yi ṅaaṅ najēn aṅaluṅ na yi aṣaluṅ du uhaaṣul. ¹³ Nin ṅaaṅ aanhil kamena Našibaṭi, iko bti iji ipēn kawinana ṭi kēṣ ki nul ; ul i ṅwoonj kaṭup uko wi ṅdoonj.

Krittu naṣih i baṭejan naweek i nja

¹⁴ Name kē ṅka *naṣih i baṭejan naweek anyaanj te du baṭi : ul awoonj Yetu, Abuk

Našibaṭi. Ukaaṅ kē ṅwo kamēban kali-int ṭi uko wi ṅjakuṅ aji ṅfiyaari. ¹⁵ Naṣih i baṭejan naweek i ṅkaaṅ aji miiir nja ṭi pbiṣna pi nja ṭiki bawuuka ajuban ṭi iko bti jibi bawuukun nja ṅjuban kē aambaaj ka-jubanaara. ¹⁶ Nawulēn keeri ṅṅog na mntēṅ Našibaṭi anwoonj ajug bnuura, ahilna aṅaga nja ṅkuṭ ṅyeenk bnuura, kahilna kaṭēnkana ṭi wal wi ṅknumiin.

5

¹ *Naṣih i baṭejan andoli aji datana ṭi ptoof pi baṅaaṅ, ulemp wi nul uwo pdo kaṭoor baka ṭi kadun ki Našibaṭi, aji ṭen kabot kado iṭejan pa ipekadu yi baka. ² Ul ṭi uleeful atum dko di abiinkniin, ukaaṅ kē aji hinan pmiir banwoonj baammee aṣē neem. ³ Kē wi ajaan abiiṣna ul ṭi uleeful, awo i kado iṭejan, Našibaṭi ahilna apēnan ipekadu yi nul na yi baṅaaṅ bti. ⁴ Nin ṅaaṅ aanhil kanaṭa kaji awo naṣih i baṭejan, Našibaṭi ajaan adu'a awo naṣih i baṭejan jibi abiiṅ adu *Aaron.

⁵ *Krittu kak aannaṭa naṭa aji ul awo *naṣih i baṭejan : ayeenkna pa du Našibaṭi anjakuluṅ ṭi *Ulibra wi nul :

« *Iwi iwoonj Abuk naan, nṭa di dṭup aji dwo ṣaaṣ.* » *

⁶ Hēnk di di ajakuṅ kak aji : « *Iwo naṭejan te mṅṭo ji *Melkitedek.* » *

⁷ Wal wi *Krittu awoonj ṅaaṅ najēn ṭi mboṣ, aṅehan akuṭ akooṭ na idiim iweek na mnkuul Našibaṭi anhinanuṅ kabuurana pkeṭ. Kē atiinka ṭiki aji ṭaṣa bnuura. ⁸ Ajuk ṭi iko bti yi ahajuṅ uko unwoonj pdo katiink Našibaṭi, te adoo wo wo Abukul. ⁹ Abaaṅṅ ulemp wi nul ṭi mboṣ, ahil hēnkuṅ kabu-uran te mṅṭo baṅaaṅ bti banjaan batiinka. ¹⁰ Na manjoonan, Našibaṭi adu'uluṅ kē awo *naṣih i baṭejan ji Melkitedek.

Plipara ppēn ṭi pfiyaar

¹¹ Nka iko itum yi pṭup ṭi uko mēntj kē ikak atam ppibanan ṭiki naanji natar ṭi pyikrēn. ¹² Nado bi wo wo lah kawo bajukan undi-imaan aṣē huma nnuma bajukanan iko iteek ṭi uko wi Našibaṭi : nahum nnuma mntow, naando bi hilan pde pde pantamuṅ. ¹³ Kē ṅaaṅ anhumuṅ ṭi mntow, aaniṅ me uṭup unjaan ujukan uko unwoonj utool ṭi kēṣ ki Našibaṭi : awo napoṭ nampoṭi. ¹⁴ Kē pde pantamuṅ paṣē wo pi baweek, baji baṭēpna ṭi iko yi bawinuṅ kahilna kapaṭēṣ bnuura na buṭaan.

6

¹ Hēnk keeri, nawulēn ṅduk pjukan pteek ṭi uko wi *Krittu, ṅya du pjukan panwoonj pi banliintuṅ ṭi pfiyaar. Njēnkak akak ṭi pjukan pteek mēntj, panwoonj pi pwut pdo

* 4:3 Kaṅaaṅ 95.11. * 4:4 Ujuni 2.2. * 4:5 Kaṅaaṅ 95.11. * 4:7 Kaṅaaṅ 95.7-8. * 4:8 ṭi ugrek katim ki Yotuwa kanaam katiinkare na ki Yetu. Natenan ṭi Pleṣan 31.7; Yotuwa 21.44; 22.4; 23.1 * 5:5 Kaṅaaṅ 2.7. * 5:6 Kaṅaaṅ 110.4.

7

iko ink̄tjuṅ pkeṭ, pi pfiyaar Našibaṭi, ² pi pjukan ṭi uko wi batitmu*, pi ppaf iṅen, pi pnaṭa ṭi pkeṭ na pi pwayeṣ pbaañšaani. ³ Uko mēnt̄ wi wi ṅkdoluṅ, ulille Našibaṭi.

⁴ Na manjooṅan, bambiṅ ayeenk bjeehi bi Našibaṭi, ayeenk uṭen unwoonuṅ du baṭi, ayeenk *Uhaaṣ wi nul, ⁵ awin jibi uṭup wi nul unuuri, awin mn̄hina mi p̄sih pi Našibaṭi pankmbiṅ, ⁶ aṣē duk bgah, ṅaaṅ aanhil nin kado baka baṭelēṣ ṅbida ṅi baka, bakak bafiyaar : bawo wo ji bakak apaṅ Abuk Našibaṭi ṭi krut, akowandēna ṭi kadun ki baṅaaṅ.

⁷ Na manjooṅan, woli mboṣ mi uṣubal ujaṅ uṣubar wal undoli manbuk ṅdeey ṅannuuriṅ pa biki bajaaraduṅ ṅa, Našibaṭi aji wul mboṣ mēnt̄ bnuura. ⁸ Kē maṅale buk iyiw na umbiilu, manji manwaan udooni, kakak i pbi kafēpana, manji mambi baañsaan ṭi p̄tēr.

⁹ An banoh naan biki ṅṅaluṅ maakan, woli ṅdoo ṭiini haṅ na an, ṅme bnuura kē nawo ṭi bgah bnuura banjaṅ baṭij mbuur. ¹⁰ Našibaṭi awo natool, aanṅṭilma ulemp wi nan na uṅal wi naṅaluluṅ, adiiman wa, wi nabiiṅ aṭēnk baṅaaṅ biki nul abot aṭēnkara ṭēnk baka te ṅa. ¹¹ Kē ṅṣē ṅal andoli ṭi an aji mēban kaliint te ubaañšaani, uko wi naṅaṭuṅ uhilna udolana bti. ¹² Hēnk, nawutan kaṣabēr, naṭēpan ṭēp nawo ji bantamanuṅ ṭi pfiyaar te adoo yeenk uko wi Našibaṭi ahoṅuṅ.

Uko wi Našibaṭi ahoṅuṅ

¹³ Wi Našibaṭi akhoṅuṅ Abraham, aanka ampeluli i ahiluṅ kamehna ṭi kadunul, ukaaṅ kē amehna ṭi bkowul ¹⁴ aji : « *Dmehna aji dwulu bnuura bweek maakan, ddo pntaali pankpēnnuṅ ṭi iwi patum.* »* ¹⁵ Kē Abraham aṭo amiir ayeenk uko wi Našibaṭi ahoṅuluṅ. ¹⁶ Na manjooṅan, baṅaaṅ bajēn baji bamehna ṭi ampeluṅ baka, kē pmehna mēnt̄ paji padiiman kē uko wi ṅaaṅ aṭupuṅ ujoonani kaṣē ba bṭup. ¹⁷ Hēnk di Našibaṭi, wi aṅaluṅ p̄diiman banwoṅ i kayeenk iko yi ahoṅuṅ kē uko wi ajakuṅ aji ado wa, amehnaa. ¹⁸ Našibaṭi aanhil kaṭup uko unwoṅ unjoonani, ukaaṅ kē uko wi ahoṅuṅ amehna uunhil kaṭelēṣ. Hēnk, nja ṅṅṅiṅ aya du Našibaṭi ṅwo na mnt̄ṅ mn̄week kahilna kayeenk uko wi ṅhaṭuṅ unkm̄biṅ. ¹⁹ Mn̄haṭ mēnt̄ manwo uko unṭijanuṅ ubida wi nja, manji mando nja ṅneej kaṭēp blaaf bweek bantaanuṅ na *dko dyimanaan maakan, di Našibaṭi awoṅ. ²⁰ Yetu aneej nja da uteek, ahilna p̄tēnk nja, akak naṣih i baṅeṅan te mnt̄ṅo ṭi *Melkitedek.

* 6:2 Batitmu : Ulome baṭiṅiṅaaṅ ṭi baṅow bi bayuday na batitmu bi Yowan na bi Krittu. ✧ 6:14 Ujuni 22.16-17. ✧ 7:3 Natanan ṭi Ujuni 14.18-20. ✧ 7:17 Kaṅaaṅ 110.4.

Melkitedek naṣih i baṅeṅan

¹ *Melkitedek mēnt̄, abiiṅ awo naṣih i ubeeka wi Talem akut̄ awo naṅeṅan i Našibaṭi *Andēm̄uṅ Maakan. Wi Abraham awoonuṅ ugut wi afiṅnuṅ baṣih baloṅ, Melkitedek aya akita aṅehan Našibaṭi awula bnuura. ² Wal mēnt̄ Abraham awula kafah kaṭēnk iṅeen ṭi iko yi atehuṅ du baṣih mēnt̄. Katim ki Melkitedek kawooṅ « naṣih natool »; akak awo naṣih i Talem, uwoṅ « naṣih i mn̄jeeh. » ³ ṭi *Ulbra wi Našibaṭi baant̄iṅiṅaaṅ aṣin, kē baant̄iṅiṅaaṅ anin, baankak aṭiṅiṅaaṅ ba-teem na unuuri wi abukiṅ, na wi akēṭuṅ. Awo naṅeṅan te mnt̄ṅo ji Abuk Našibaṭi.*

⁴ Natanan jibi Melkitedek awo i ṅaaṅ naweek : *Abraham ateem nja adoo wula kafah kaṭēnk iṅeen ki iko yi atehuṅ du ugut. ⁵ Kē *Bgah bi Moyit baṣē jakun kē bi-inṭ̄ babuk *Lewi banwoṅ baṅeṅan, baṅaaṅ bawo kawul baka kafah kaṭēnk iṅeen ki uko wi bakaṅ, te bakaṅ mēnt̄an, bawo bayit̄ baka, bawo bukali bti biki pntaali pi Abraham. ⁶ Kē ul Melkitedek, anwoṅ aando wo wo i pntaali pi Lewi, aṣē yeenkna ṭi Abraham kafah kaṭēnk iṅeen ki iko yi atehuṅ du ugut, aṅehan Našibaṭi awul bnuura Abraham anwoṅ ṅaaṅ i Našibaṭi ahoṅuṅ. ⁷ Kē ṅaaṅ anjaṅ aṅehan Našibaṭi awul bnuura, aṣaaṅ apel i bawuluṅ bnuura, baṅaaṅ bti bame uko mēnt̄. ⁸ Babuk Lewi banjaṅ bayeenk kafah kaṭēnk iṅeen bawo baṅaaṅ bajēn bankketuṅ kē *Ulbra wi Našibaṭi uṣē piit̄ aji Melkitedek awohaara wo najeb. ⁹ Kē ṅhinan kaji : wi babuk Lewi bajaṅ bayeenk kafah kaṭēnk iṅeen, Lewi alukaara luk kafah mēnt̄ wi Abraham alukuṅ Melkitedek. ¹⁰ Na manjooṅan Lewi aando bi buka, aṣē woha da ṭi Abraham ateem wal wi Melkitedek ayaṅ akita.

¹¹ ṭi bgah bi Našibaṭi awuluṅ biki *Itrayel, biki pntaali pi *Lewi biki bawooṅ kajeb bawo baṅeṅan biki Našibaṭi ; bawo baṅeṅan ji *Aaron. Kē pwo baṅeṅan pi baka paṣē bi wo paankēṣi ; woli pakēṣ lah, hum di di bakaṅ anuma naṅeṅan aloṅ kak ji *Melkitedek? ¹² Kē wi p̄joṣ naṅeṅan pi ṅa papaṭuṅ na pi ṭfa, bgah kak baṭelēṣa. ¹³ Naṅeṅan nahalu i baṅṭiṅiṅaaṅ ṭi awoṅ Ajugun. Ul awo i pntaali p̄mpaṭi, kē ṭi pntaali mēnt̄, nin aloṅ aambaṅ kawoha naṅeṅan i Našibaṭi. ¹⁴ Baṅaaṅ bti bame kē Ajugun apēna ṭi pntaali pi *Yuda, kē *Moyit aṣē wo aant̄iṅiṅaaṅ pntaali mēnt̄ wi aṭṭiṅiṅaaṅ uko wi baṅeṅan.

¹⁵ Kē uko uṣē ujint̄ hēnkun bnuura : naṅeṅan aloṅ abii, aṣē wo ji *Melkitedek. ¹⁶ Aanyeenkna ṭi bateem pwo naṅeṅan jibi upiit̄iṅiṅ ṭi *Bgah bi Moyit, ayeenkna pa

ti mnhina mi nul mi awatnuj pkeṭ. ¹⁷ Na manjoonan, upiitana ti *Ulibra wi Naṣibaṭi aji :

« *Iwo naṭejan te mnṭo ji Melkitedek**. »

¹⁸ Kē bgah bteek baṣē bi kak abiiṣna akuṭ awaan udooni ti uko wi iṭejan, ukaaṅ kē Naṣibaṭi apēnan ba. ¹⁹ Na manjoonan, *Bgah bi Moyit baando nin ṅaaṅ kē ajinṭ ti kēṣ ki Naṣibaṭi. Kē Naṣibaṭi aṣē wul nja mn-haṭ mannuurnaaniṅ, ti muṅ mēnt mi mi nṭṭēpnunṭ kaṅoga.

²⁰ Naṣibaṭi amehnaa wi adatuṅ Yetu Aju-gun aji awo naṭejan. Aamehnaa wi bandukiṅ bakakuṅ baṭejan. ²¹ Aa, Naṣibaṭi amehnaa wi adoluṅ kē Yetu awo naṭejan aji :

« *Nji Ajugan, dmehnaa,*

mēnkak ti uṭup wi naan :

“*Ṭwi, iwo naṭejan te mnṭo.*” »*²²

²² Uko mēnt ukaaṅ kē Yetu awo ankn-doluṅ nja ṅwo ti bhoṅar bannuurnaaniṅ.

²³ Uka uko uloṅ kak : baṭejan bandukiṅ babi tum ṭiki pkeṭ paneenan baka bawo baṭejan te mnṭo. ²⁴ Kē Yetu aṣē wo na ubida wi mnṭo ukaaṅ kē awo naṭejan te mnṭo. ²⁵ Uko waṅ ukaaṅ kē ahilan kabuuran te mnṭo banjaan baṭēpna ti a kaṅog Naṣibaṭi. Awo najeb te mnṭo awo ti pñehandēr baka Naṣibaṭi.

²⁶ Yetu awoonṅ keeri *naṣih i baṭejan i ṅnumiṅ. Ayimani, aanjuban nin, ajinṭ ti kēṣ ki Naṣibaṭi, apēn ti bado buṭaan adeeṅana du baṭi duuṭ. ²⁷ Aannuma pdo kado iṭejan na ṅnuur ji baṣih biki baṭejan bandukiṅ ban-jaan bado ya kapēnanaan ipekadu yi baka na yi baṅaaṅ bti. Awul uleeful kē uwo bṭejan bankēṣun. ²⁸ *Bgah bi Moyit babi do baṅaaṅ bajēn banjaan babilṣna kē bawo baṣih biki baṭejan. Kē kamehna ki Naṣibaṭi kambiiṅ ti kafet ki bgah kaṣē do Abukul andoluṅ iko bti yi aṭu'uluṅ pdo kē awo naṣih i baṭejan te mnṭo.

8

Bhoṅar bhalu

¹ Na manjoonan, uko unkaanuṅ udooni ti uko wi nṭṭupunṭ uwoonṅ : ṅka *naṣih i baṭejan anyaan aṭo du baṭi du kaṅen kadeenuṅ ki pṭij pi pṣih pi Naṣibaṭi. ² Aji ṭejan du dko dyimanaan, dawoonṅ *kaloona ki bayiti na manjoonan, ki iṭen yi ṅaaṅ najēn iwoonṅ iintari, Naṣibaṭi Ajugun ataruṅ ka.

³ *Naṣih i baṭejan andoli baṭooraana ṭooran ado kado uṭen na iṭejan ; ukaaṅ kē *Krittu kak awo kaka uko uloṅ wi akṭeṅunṭ. ⁴ Woli awo lah ti mboṣ, aando wo wo naṭejan : baloṅ bawo da bankṭejanunṭ jibi *Bgah bi Moyit bajakuṅ. ⁵ Kē iṭejan yi baṭejan mēnt

bajaan bado iṣē ṭu kanaam na inkdolaniṅ du baṭi, iwo wo ji ulimēnt wi ya. Na manjoonan, wi Moyit abiiṅ awo i pboman *kaloona ki bayiti, Naṣibaṭi aji na a : « *Tenan, ido ka bti kanaam na uko wi ndiimaniṅ du pnkuṅ pi Finayi.* »*⁶ Krittu ul, Naṣibaṭi aṭu'a ulemp undēmuṅ apel wi baṣih biki baṭejan bandukiṅ, Naṣibaṭi aṭēpna ti a ado bhoṅar bannuurnaaniṅ, wi ahoṅunṭ iko innuurnaaniṅ.

⁷ Woli bhoṅar bteek* baanka lah dko di babilṣni, Naṣibaṭi aanknuma pdo bṭebantēn.

⁸ Kē Naṣibaṭi aṣē ṅoman na pntaali pi nul aji :

« *Nji Ajugan dji :*

ṅnuur ṅloṅ ṅabi ṅi nji kaluṅ kado bhoṅar bhalu, bhoṅar bhalu na baṅaaṅ biki iṭrayel na biki Yuda.

⁹ *Bhoṅar mēnt baankwo ji bi ndoluṅ na ba-teem baka*

unuur wi mpēnanunṭ baka du uṭaak wi Ejiptu.

Baambi ṭjan bhoṅar bi naan, ukaaṅ kē nji kak nwutan baka.

¹⁰ *Nji Ajugan dkak aṭiini aji :*

woli ṅnuur mēnt ṅaṭēpi

bhoṅar bi nji kaluṅ kado na pntaali pi

*iṭrayel bii bi :

dluṅ kapiit bgah bi naan ti uṣal wi baka

dluṅ kapiit ba ti ṅhaaṣ ṅi baka,

dluṅ kawo Naṣibaṭi i baka,

kē bakluṅ kawo pntaali pi naan.

¹¹ *Wal mēnt, nin aloṅ aankak anaṭa kaji ajukan akinṭul kēme ayiṭul*

kaji na a : “Meen Ajugun!”

Baṅaaṅ bti baluṅ kame'ēn,

du anwoonunṭ nampoṭi te du anwoonunṭ naweek.

¹² *Dluṅ kamiir baka pṭuban pi baka,*

mēnkak aleṣ nin ipekadu yi badoluṅ. »*¹³

¹³ Wi Naṣibaṭi aṭiiniyaanuṅ bhoṅar bhalu, ado bjon kē bakak awaan udooni. Kē uko unjonunṭ akak aṭaf, uji uban ti pba.

9

Idolade yi bhoṅar bteek

¹ Bhoṅar bteek babi ka idolade ti pdo Naṣibaṭi bṭejan abot awo na dko dyimanaan ti mboṣ. ² Hēnk, batan kaloona kaloṅ kanwoon na ṅmbaṅ ṅṭēb. Ṭi umbaṅ uteek wi kaloona mēnt wi bajaan badu *dko dyimanaan, uka da ṅkaniya na umeṣa wi bapa-fun ipoom yi baṭejan Naṣibaṭi. ³ Kē du kafet ki blaaf uka da umbaṅ uṭebantēn wi bajaan badu *dko dyimanaan maakan. ⁴ Wuṅ mēntaṅ uwo na *bliit bi mngur bi uwuuru, banjaan batērna mnkulan, na umaala unwoonṭ bti wi uwuuru wi baṭunṭ pṭukar pi uwuuru panhakuṅ pde pi *Yawe Nawat

* 7:21 Kaṅaaṅ 110.4.   * 8:5 Ppēn 25.40.   * 8:7 Bhoṅar bteek : Baṭiiniyaan ti bhoṅar bteek, bi badoluṅ du pnkuṅ pi Finayi. Natanan ti Pṭi 24.3-8.   * 8:12 Yeremiya 31.31-34.   * 9:4 Natanan ti Ppēn 16.13-15,31.

Kabuka awulun babuk *Itrayel du *pndiis, pde mēnt̄ baji badu pa *Mana⁶. Pmul pi *Aaron pandukiin aṣēñ hēnkuṅ pawo da kak, na klaak kanfejuṅ apiitna *Bgah bi Moyit. ⁵ Kē ṭi umaala mēnt̄ duuṭ bašē ṭu iko infejuṅ innaamuṅ na ṅwanjut ṅi bajaar bado kerubim ṅanjaar ṅadiiman kē Našibaṭi awo da. Ibaaklu yi ṅa iji ido blifi ṭi dko di bajaar batulna pṅaak ppēnanaan ipekadu. Mēnt̄ wal wi pṭiiniyaan iko mēnt̄ bti kajinṭan bnuura wii wi.

⁶ Wi iko mēnt̄ bti ibomaniin hēnk, baṭejan baji baneej unuur undoli du umbanṅ uteek wi kaloona kado ulemp wi baka. ⁷ Kē *naših i baṭejan ṭañ ajaar aneej ṭi utēbant̄en ; aji neej da uyaas uloolan ṭañ ṭi ušubal. Aji ṭij da pṅaak pi ṅko ṅi bafiṅaruṅ Našibaṭi aṭeṅ pa ppēnanaan ipekadu yi nul na yi baṅaaṅ bti. ⁸ *Uhaas wi Našibaṭi udiiman bnuura ṭuṅ uko mēnt̄ kē bgah bneejni du *dko dyimanaan maakan baanji bahaabša, woli dko dyimanaan danwoon ṭi mboš dawohaara wo da. ⁹ Uko mēnt̄ bti uwo uhoñ wi wal wi ṅwoon ṭi nṭa. Uwoon kē uṭeṅ na iṭejan indolaniin iinhil kado uhaas wi ṅaaṅ andolunṅ ya ujint̄ ṭi kēs ki Našibaṭi. ¹⁰ Iwo idolade ṭañ ṭi uko wi pde, pdaan, na bañow, yi Našibaṭi aṭuṅ baṅaaṅ pdo te wal wi akdolunṅ iko bti ikak ihalu.

Uko wi Krittu adolunṅ kabuuranaan nja

¹¹ Kē *Krittu ašē pēn awinana ji *naših i baṭejan andolunṅ iko inuura yi Našibaṭi abomanunṅ nja kē iwinanaa ; aneej du kaloona kanwoonunṅ kaweeṅ, kanwoonunṅ kayimanaan. Kaloona mēnt̄ kaambo-manaan iṅen yi baṅaaṅ bajēn, kaanwo ki umundu umpašaniin wi. ¹² Abi neej neej byaaš bloolan du *dko dyimanaan, aantul da pṅaak pi ṅpi ṅkaš na pi ṅgit ṅkaš: pṅaak pi nul pi pi atulunṅ abuuranaan nja te mnt̄o. ¹³ Na manjoonan, woli pṅaak pi ṅpi ṅkaš na pi ṅgit ṅkaš na ufoṅ umpēnunṅ ṭi ṅgit ṅant̄erunṅ yi bajaar bajeeṅ ṭi baṅaaṅ bant̄opunṅ iji ijinṭan ṅleef ṅi baka, ¹⁴ hum di di pṅaak pi Krittu pawoonṅ paankjinṭan ṅhaas ṅi nja kapēnan iko iwaanṅ udooni injaanṅ iṭij pkeṭ ṅhilna ṅdo kalempar Našibaṭi anwoonṅ najeb? Ul Krittu awo i mnt̄o ukaanṅ kē bṭejan bi adolunṅ wi awulunṅ uleeful Našibaṭi kē balila.

Bhoṅar bhalu

¹⁵ Uko unkaanṅ kē Našibaṭi aṭēpna ṭi *Krittu ankeṭunṅ alukna pjuban pi baṅaaṅ badolunṅ, wi bawoonṅ ṭi bhoṅar bteek, uwo kē baṅaaṅ biki Našibaṭi adatuṅ bahil kaduka te mnt̄o na iko inuura yi ahoṅunṅ baka. Hēnk ado bhoṅar bhalu. ¹⁶ Woli baṭiiniyaan pduka na iko, uji wo kameeṭana kē ṅaaṅ akeṭi. ¹⁷ Phiiṅ paji pataar wal wi pkeṭ pawoonṅ, ṅaaṅ aanhil kahiiṅ ṅaaṅ anwoonṅ najeb. ¹⁸ Hēnk, bhoṅar

bteek bajunna pṅaak. ¹⁹ Wi *Moyit aṭupunṅ ṭi kadun ki baṅaaṅ bti iko bti yi bgah baṭuṅ baka pdo, wi wi ajejuṅ pṅaak pi ṅgit ṅkaš na pi ṅpi ṅkaš na meel na pṭal pjeenkak na kanah ki bko bi bajaar bado *hitop ki atoopunṅ ṭuṅ pṅaak na meel alēṭ ṭi ulibra wi bgah na ṭi baṅaaṅ bti, ²⁰ ašē ji : « *Pi pawoonṅ pṅaak pankṭejananaanṅ bhoṅar bi Našibaṭi adolunṅ na an aji namēban ba.* »⁶ ²¹ Hēnk kak di di alēṭunṅ pṅaak ṭi kaloona na ṭi iko bti yi bajaar baṭejananaan Našibaṭi. ²² ṭi bgah, pṅaak pajaar pajinṭan iko bti ; woli paantuli, ipekadu iinji ipēn. ²³ Woli bawo i kajinṭan iko innaamuṅ yi baṭi, inwoonṅ du baṭi iwo i keeri kajinṭan na iṭejan innuurnaaniinṅ.

²⁴ Na manjoonan, mēnt̄ ṭi *dko dyimanaan dambomanunṅ na iṅen yi baṅaaṅ bajēn, danṭuṅ kanaan di manjoonan, di di *Krittu aneejuṅ. Aneej neej du baṭi kahilna kanaṭ ṭi kadun ki Našibaṭi kayejan nja. ²⁵ Aanneej neej pdo kawul uleef ušubal undoli iibi *naših i baṭejan ajaar aneej du dko dyimanaan kašē wul pṅaak panwoonṅ paanwo pi nul. ²⁶ Woli ado lah har, ahaj ṅyaas ṅtum du upaša umundu te hēnkuṅ. Na manjoonan, ṭi ṅnuur ṅbaaṅšaani ṅi ṅwoonṅ ṅi apēn kawinana uyaas uloolan kabaana na pekadu wi awulunṅ uleeful kē uwo bṭejan. ²⁷ Baṅaaṅ bajēn baji bakeṭ uyaas uloolan, Našibaṭi kawayēs baka. ²⁸ Kē hēnk kak di di Krittu awulunṅ uleeful byaaš bloolan, Našibaṭi apēnanaan ipekadu yi baṅaaṅ batum. Alunṅ kapēn kawinana uyaas utēbant̄en, aankbi bi ppēnan ipekadu yi baṅaaṅ, abi bi pbuuran te mnt̄o bankyoonkunṅ ubi wi nul.

10

Krittu aba na iṭejan ijon

¹ *Bgah bi Moyit baanyuuj iko bti na manjoonan, bawo wo ṭañ ulimēnt̄ wi iko inuura inklunṅ kawulana faan. Bgah mēnt̄ baji bhepar bado kadoha do ušubal undoli iṭejan innaamuṅ. Uko mēnt̄ udiiman kē baanhil kajinṭan piš bankṅoṅunṅ Našibaṭi. ² Woli banjaan bado Našibaṭi iṭejan bakak lah ajint̄ mndani, baankak ašal kē bawo na pekadu, baṭaaṅ pdo kado iṭejan. ³ Babaa ṭēp ṭēp aji bado ušubal undoli iṭejan, kē uko mēnt̄ uji ulešan baka ipekadu. ⁴ Na manjoonan pṅaak pi ṅgit ṅkaš na pi ṅpi ṅkaš paanhil nin kapēnan ipekadu. ⁵ Ukaanṅ kē wal wi abiiṅ awo i pbi ṭi umundu, *Krittu aji na Našibaṭi :

« *Iinṅal bafiṅaru ṅko*

kē iinṅal baṭenu iko ilonṅ

ašē wulēn uleef wi ṅaaṅ najēn ;

⁶ *ṅko ṅant̄eradiinṅ iinji klilandēr ṅa,*

iṭejan ppēnanaan ipekadu, iinji klilandēr ya

⁷ *Wal mēnt̄ dji : “Iwi Našibaṭi, nji wi : dbi pdo uko wi iḡaluḡ, jibi upiṭaniinḡ ṭi uko wi naan ṭi *Ulibra wi nu.” »**

⁸ Hēnk, *Krittu adunna aji ṭi : *ḡko ḡnant̄eradiinḡ iinḡi kliland̄ēr ḡa, iṭejan pp̄ēnanaan ipekadu iinḡi kliland̄ēr ya, kē bgah bašē ji kē bañaanḡ bawo i pdo iṭejan mēnt̄.* ⁹ Akak aji : *Nji wi : dbi pdo uko wi iḡaluḡ.* Hēnk aba na iṭejan iḡon aṭij bi nul. ¹⁰ Ado keeri uko wi Našibaṭi aḡaluḡ, awul uleeful byaaš bloolan, kē hēnk di ḡnjint̄uḡ ṭi kēš ki Našibaṭi te mnt̄o.

¹¹ Naṭejan andoli aji naṭa na ḡnuur kalem-par Našibaṭi, aji do ḡyaaš ḡt̄um iṭejan, kē yuḡ mēnt̄an iṭē wo iinḡi ipēnan nin pekadu di bañaanḡ. ¹² Kē *Krittu ašē do bṭejan bloolan banwoon ṭi mnt̄o, wi wi aṣaan aya aṭo ṭi kañen kadeenu ki Našibaṭi. ¹³ Hēnkun aṭoo ayoonk Našibaṭi *aṭu bašooradul ṭi ihoṭul uṭēeh.**

¹⁴ Ṭi bṭejan bloolan ado kē bañaanḡ biki aṭijun Našibaṭi kē bawo bajint̄ ṭi kēš ki Našibaṭi te mnt̄o. ¹⁵ Uko mēnt̄ wi wi *Uhaaš wi Našibaṭi uyuujuḡ nja kē ujoonani wi ujakuḡ aji :

¹⁶ « *Nji Ajugan dṭiini aji : woli ḡnuur mēnt̄ ḡaṭēpi bhoḡar bi nji kaluḡ kado na pntaali pi *Itrayel biṭi bi :*

dluḡ kapiṭ bgah bi naan ṭi ḡhaaš ḡi baka, dluḡ kapiṭ ba ṭi uṣal wi baka,

¹⁷ *dluḡ kamiir baka ipekadu yi baka, mēnkak aleš nin pḡuban pi bajubanuḡ. »**

¹⁸ Wi Našibaṭi amiiruḡ keeri ipekadu, ḡnaan aankak anuma pdo iṭejan kapēnanaan ipekadu.

Nawulēn ḡḡog Našibaṭi

¹⁹ An bayiṭ naan, hēnkun keeri ḡme bnuura kē pñaak pi Yetu pantuliinḡ pado kē ḡhil kaneej du *d̄ko dyimanaan maakan, ²⁰ ahaabēš nja bgah bnuura banjaanḡ bawul ubida, banṭēpuḡ blaaiḡ bweek banwoon ṭi kadun ki d̄ko dyimanaan maakan, banwoon uleef wi nul. ²¹ ḡkak aka *naših i bṭejan naweek i Našibaṭi aṭuuḡ ṭi kadun ki katoh ki nul. ²² Nawulēn keeri ḡḡog Našibaṭi na uhaaš ujint̄, na pfiyaar panjoonanunḡ, na uhaaš, wi Yetu ajint̄anuḡ na pñaakul, na uleef wi baḡowuḡ na meel mḡjint̄ apēnan iko iṭop bti. ²³ Nawulēn ḡmēban ḡliint̄ ṭi uko wi ḡhaṭuḡ akut̄ aṭup. Na manjoonan, ḡme kē Našibaṭi aji do uko wi ahoḡuḡ. ²⁴ Andoli ṭi nja adoon kaṭaaṭ atēnt̄ul, ḡhilna ḡt̄ēḡt̄ēnd̄ēr ṭi bḡjalad na pdo iko inuura. ²⁵ Bañaanḡ balonḡ baṭaal pwo baankmaar byit bi banfiyaaruḡ *Krittu, kē uko mēnt̄ uṣē wo uunuura ; ḡbaa wo kaṭēp ṭēp katēḡt̄ēnd̄ēr, wi nadoon ame kē unuur wi ubi wi Krittu uḡogi.

²⁶ Na manjoonan, woli ulil nja kē ḡdinan aji ḡduka

ṭi pḡuban, unkak aka bṭejan banhilunḡ ppēnan ipekadu. ²⁷ Wal mēnt̄, ḡduka duka ayoonk na palēnk pwayēš pi Našibaṭi na bdoō bjeenkal bankluḡ kat̄ēr bampokuḡ pṭaša. ²⁸ Woli ḡnaan apok pṭaš *Bgah bi Moyit, kē bañaanḡ batēb kēme bawajanṭ̄ baṭup aji ajubani, baankḡaḡi'a, baji bafiḡa*.

²⁹ Naṣalan keeri uko unkdoluḡ anṣooruḡ Abuk Našibaṭi, anṭuuḡ pñaak pi bhoḡar pi aṭēpnuḡ awo najint̄ uko undaayanaan abot akar *Uhaaš wi Našibaṭi unwoon ukumpēš wi bnuura. Nahinan kanuḡ jibi kakob ki uḡ mēnt̄an kakyibani. ³⁰ Na manjoonan ḡme anṭiiniinḡ aji : « *Nji dluḡ kalukanan, nji dluḡ katuuman.* » Akak aji : « *Nji Ajugan dluḡ kawayēš pntaali pi naan.* »* ³¹ Našibaṭi anwoon najeb amob le ḡnaan, uḡ mēnt̄an aji wuṭan maakan.

³² Nalešan uko undolanaḡ du ujuni wi nayeenuḡ bjeehi bi Našibaṭi. Ṭuḡ ḡwal mēnt̄ nawin mnhaj mnweek ašē mēban alint̄. ³³ Babi karan ḡwal ḡloḡ ahajanan kē nawo bten bi bañaanḡ, kē ḡwal ḡloḡ naṭok na banhajunḡ haḡ. ³⁴ Nabi ḡnaḡa biki bawatuḡ ukalabuṣ abot alilan ṭi uko wi batehuḡ bka bi nan, wi nameeḡ kē naka bka bannurnaaniinḡ banwoon baankba nin. ³⁵ Nawutan keeri kaṭañan phaṭ ṭiki mnhaṭ mēnt̄ mankaanḡ kē nakyeenk katuum kaweek. ³⁶ Nawo kataman kahilna kado kado uko wi Našibaṭi aḡaluḡ, hēnk nayeenk uko wi ahoḡuḡ. ³⁷ Na manjoonan upiṭana ṭi *Ulibra wi Našibaṭi aji :

« *Uduka ḡwal ḡntiinku, ḡntiinku ntiinku, anwoon i pbi ašē bi, aankḡon.* »*

³⁸ « *Nji Našibaṭi, dluḡ kawul ubida anwoon natool ṭi kēš ki naan ṭiki aṭiyaari.*

Kē woli aloḡ adekēn kafēṭ, mēnkiland̄ēra. »*

³⁹ Kē nja, ḡn̄wo ṭi bankdekuluḡ kafēṭ, kaneem ; ḡwo ṭi banfiyaaruḡ awo ṭi bgah bi mbuur.

11

Pfiyaar pi bañaanḡ biki ṭfa

¹ Woli ḡfiyaar Našibaṭi, ḡji ḡme na manjoonan kē ḡluḡ kayeenk uko wi ḡhaṭuḡ, ḡme bnuura kē iko yi ḡwoon ḡn̄wini, iwoo abot ajoonan. ² Pfiyaar pakaanḡ kē bateem nja babi winana bnuura ṭi kēš ki Našibaṭi. ³ Kē pfiyaar pi nja pakaanḡ kē ḡyikrēn kē Uṭup wi Našibaṭi upaṣuḡ umundu, hēnk di di iko yi ḡjaanḡ ḡwin ipēnuḡ ṭi iko inwoon iinwinanaa.

⁴ Ṭi pfiyaar pi nul, *Abel awul Našibaṭi bṭejan bannuuriinḡ apel bi *Kayin. Pfiyaar mēnt̄ pakaanḡ kē awo natool ṭi kēš ki Našibaṭi, Našibaṭi ṭi uleeful adinan ayeenk uṭen wi nul

* 10:7 Kañaam 40.7-9. * 10:13 Kañaam 110.1. * 10:17 Yeremiya 31.33-34. * 10:28 Plešan 19.15. * 10:30 Plešan 32.35-36. * 10:37 Itayi 26.20. * 10:38 Habakuk 2.3-4. * 11:4 Natanen ṭi Ujuni 4.3-10.

; kĕ pul pakaan kĕ baktiiniyaan uko wi nul wi adoon akeť.*

⁵ Pfiyaar pakaan kĕ *Henok aya du Nařibaťi bĕ aantĕpna ři pkeť ; nin alon aanak awina win, Nařibaťi adeenuluj aňoť du a. Upiitana ři *Ulibra wi Nařibaťi aji Henok ado bi lilaara lil ři abi ado kadeeňa. ⁶ Kĕ nin alon ařĕ wo aanhil kalil Nařibaťi bĕ aanfiyaara. Na manjoonan, řaaň anknogun Nařibaťi aji wo afiyyaar kĕ awoo abot aji tuum banjaan bala'a.*

⁷ Pfiyaar pakaan kĕ *Nowe atiink uko wi Nařibaťi aťupuluj unwoon uundo bi winana. Amĕban bnuura uko wi Nařibaťi ajakuj, aboman upuur abuuranaan biki katohul bti. Pfiyaar mĕnt pakaan kĕ adiiman kĕ umundu uduknaanaa, aťĕpna ři pa, awo natool ři kĕř ki Nařibaťi.*

⁸ Pfiyaar pakaan kĕ Abraham ado uko wi Nařibaťi ajakuluj wi adu'uluj ayila, kĕ aya du utaak wi Nařibaťi ahoňuluj bĕ aamme dko di akyaan. ⁹ ři pfiyaar mĕnt aya awo ři nayaant du utaak wi Nařibaťi ahoňuluj, afĕť ři iloona. Itaak na Yakob bado haň kak, wi Nařibaťi ahoňuj baka utaak mĕnt ři a. ¹⁰ Abraham abi wo wo ři pyoonk kafĕť ři ubeeka wi Nařibaťi ařaluj abot aniw, wi řniw řňankĕmun.*

¹¹ Pfiyaar pakaan kĕ Abraham ahil abuk wi adoon aťaf maakan kĕ *Taara aharul akak aťaňan kaňowa, afiyyaar na manjoonan kĕ Nařibaťi ado uko wi ahoňuj.* ¹² Uko mĕnt ukaan kĕ pntaali pweek papĕnna ři řiint aoolan, andoon abi řaf řaf aduka duka ayoonk pkeť. Pntaali mĕnt *patum ři njah ři baťi na pyiw panwoon ři kaban ki bdĕk** pi nin řaaň alon awoon aanhil pĕn.

¹³ Baňaň bakan mĕnt bti bafiyyaar adoo keť bĕ baanyeenkiko ři Nařibaťi ahoňuj, ařĕ winaara ya du kalowan akuť alilandĕr ya. Badinan ři kadun ki baňaň aji bawo wo bayaant ři mboř mi, baanwo biki umundu wi. ¹⁴ Na manjoonan, bankňiiniň haň badiiman bnuura kĕ bawo wo ři pla utaak. ¹⁵ Woli banuh nuh lah wi bawoonuj, bahinan kakak da. ¹⁶ Kĕ bařĕ bi řal utaak unnu-urnaaniň, uwoon utaak wi baťi. Uko mĕnt ukaan kĕ Nařibaťi aankowa pdo kadu'ana Nařibaťi i baka, aboman baka ubeeka.

¹⁷ Pfiyaar pakaan kĕ *Abraham abomander pjeť *Itaak abukul kafinjar Nařibaťi, wi Nařibaťi aňaluj pten me afiyaara. Abukul aoolan řaň i akaan ři i ajejuň kaťeňan te Nařibaťi ado bi honaara hon, ¹⁸ ajaka aji : « *ři Itaak i i pntaali pi ři njhoňiň pakpĕmnu.* » ¹⁹ Abraham afiyyaar kĕ Nařibaťi aka mnhina

mi pnaťan baňaň ři pkeť ; uko mĕnt ukaan kĕ Nařibaťi akakana abukul, kĕ uko mĕnt uwo wo ři Nařibaťi anaťan Itaak ři pkeť.*

²⁰ ři pfiyaar, *Itaak aňehan Nařibaťi awul *Yakob na *Etawu bnuura ři uko unwoon ři kaluj kabi.*

²¹ ři pfiyaar, *Yakob wi aňoganuj pkeť, aňehan Nařibaťi awul bnuura andoli ři babak *Yotef ařĕ mĕban ři pjuuť pi nul anuj adĕman Nařibaťi.*

²² ři pfiyaar, *Yotef wi aňoganuj pkeť aťiiniyaan wal wi babak Itrayel bakluj kapĕn ři *Ejĭptu, aťup babakul hum di bakluj kado na imoh yi nul.*

²³ ři pfiyaar bajuj *Moyit bamena kli kwajant wi abukiň. Bawin kĕ napoť anuura ařĕ pok pdo uko wi nařih ajakuj bĕ baanlĕni.

²⁴ Pfiyaar pakaan kĕ *Moyit abi pok pdu'ana abuk řaať abuk Farawuna nařih wi abiiň akak naťařa. ²⁵ Ahokan pňaj na baňaň biki Nařibaťi kĕ di pwo ři iko ilil yi pekadu inwoon iinji ijon.* ²⁶ Afiiyaar kĕ pwut bakowandĕna ři *Krittu paka udooni apel pyok bti panwoon ři *Ejĭptu, aten alowan ařal katuum kanľuj kayeenkana. ²⁷ Pfiyaar pakaan kĕ apĕn du Ejĭptu, awo aanto aten udeeb wi nařih, amĕban aliint ři řaaň anwinuj Nařibaťi unwoon aanhil kawinana. ²⁸ Pfiyaar pakaan kĕ ado *Ufettu wi Mbuur alĕť pňaať ři ilĕman yi itoh uwanjut wi pkeť uwutna kafin bapoť bajeen biki baňaň biki *Itrayel.*

²⁹ Pfiyaar pakaan kĕ babak *Itrayel bamuur *bdĕk bjeenkul awo wo ři bawo ři dko dkay ; kĕ wi baňaň biki *Ejĭptu bakdoon na pmuur ba, bayooraa.*

³⁰ Pfiyaar pakaan kĕ řniw ři Yeriko njajot wi babak *Itrayel bafooyuj řa řnuur paaj na ulon. ³¹ Pfiyaar pakaan kĕ *Rahab naťuunk ayeenk bnuura babak Itrayel bambiiň amena abi pten ubeeka. Hĕnk, aankeť na bandekuj Nařibaťi kafĕť.*

³² We wi nkaan aťup? Mĕnka bwal bťiiniyaan bi Gedeyon na Barak na Tamton na Yefte na *Dayiť na *Famiyel na baťupar Nařibaťi bandukiň. ³³ Pfiyaar pi bukuj mĕntan pakaan kĕ bawat nťaať, ařih baňaň bnuura, abot ayeenk uko wi Nařibaťi ahoňuj baka. Pfiyaar pakaan kĕ badĕť mntum mi řnlihu, ³⁴ awo ři bdoť ařĕ wo baanyiki, abuur pkeť pi kej. Babi maak ařĕ kak ajeb ; babi tam ugut adookar na bangoli biki nťaať njaant. ³⁵ ři pfiyaar, baat balon bawin kĕ banaťan biki bakĕťandĕnuj akakan baka.

* 11:6 Natenan ři řjuni 5.24. * 11:7 Natenan ři řjuni 6.13-22. * 11:10 Natenan ři řjuni 12.1-5; 23.4; 35.12,27.

* 11:11 Natenan ři řjuni 18.11-14; 21.2. * 11:12 řjuni 22.17. * 11:18 řjuni 21.12. * 11:19 Natenan ři řjuni

22.1-10. * 11:20 Natenan ři řjuni 27.27-29. * 11:21 Natenan ři řjuni 27.39-40. * 11:22 Natenan ři řjuni

50.24-25; Ppĕn 13.19. * 11:25 Natenan ři Ppĕn 2.11-15. * 11:28 Natenan ři Ppĕn 12.1-23. * 11:29 Natenan ři

Ppĕn 14.21-31. * 11:31 Natenan ři Yotuwa 2.1-23.

Baloŋ bahajan baka te kē badoo keŋ kē bapok babuuran baka kahilna kanaŋa ŋi pkeŋ, kaka ubida unnuurnaaniin. ³⁶ Baloŋ kak babeŋ baka akob baka na itintēl, baloŋ kē batan baka awat ukalabuŋ. ³⁷ Baloŋ batap baka mnlak afiŋ, baloŋ kē bamob baka afal ŋi ptoof, baloŋ kē bafiŋ baka na kej. Baloŋ baji baŋaay na dko kawohara injan yi ŋkaneel, kēme yi ŋpi, awo bajuuk, kē baknooran baka ahajan baka. ³⁸ Baŋaay mēnt babi nuura ŋhaaŋ maakan adoo wo baanlih pfeŋ ŋi umundu wi. Babi ŋaay na *pndiiŋ na inkun, awo ŋi injiir na ihēr.

³⁹ Pfiyaar pakaan kē bukal bti bawinana bnuura ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi te baando bi yeenk uko wi abiiŋ ahon. ⁴⁰ Na manjoonan, Naŋibaŋi abi ŋu ŋu ŋi uŋal pboman nja uko unnuurnaaniin bawutna kawo bajinŋ ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi kaduk nja.

12

Nawulēn ŋjaban kēŋ ŋi Yetu

¹ Baŋaay banfiyaaruŋ biki mbaan aŋiiniyaan ŋiiniyaan bawo ŋi pntuk pweek panfooyuŋ nja aten. Nawulēn ŋwalan keeri iko inkdiŋanuŋ nja, na pekadu danjaan datam pjab ŋi nja, ŋtaman ŋdo kaŋi pŋi pi baŋuŋuŋ nja. ² Nawulēn ŋŋu kēŋ ŋi Yetu anhaabēŋuŋ nja bgah ŋhilna ŋfiyaar, ul ajaan ado ŋliinta liint ŋi pfiyaar te mnto. Amiir adoo keŋ ŋi krut, bē aanŋo aten mnkow manwoon ŋi pkeŋ pteŋt puŋ mēnt ŋiki abi win mnlilan manwoon ŋi pbi, aŋe ya hēnkun aŋo du kaŋen kadeenu ki Naŋibaŋi.

³ Naŋalana keeri, jibi amiiruŋ wi bado buŋaan bakhajanuluŋ, nawutna kanoor, ŋhaaŋan ŋawo ŋaankwutan. ⁴ ŋi ugut wi nakgutun na pekadu, naando bi gutan te pkeŋ. ⁵ Naŋilma jibi Naŋibaŋi atēŋtēnanaŋ ji babukul i? Upiitana ŋi *Ulibra wi nul aji : « *Abuk naan, wutan kabeeh kakob ki Ajugun, wutan kawutan woli aŋoman na iwi.*

⁶ *Ajugun aji kakan ŋi bgah ŋaay i ŋyaluŋ, kakob ŋaay i ajejuŋ ji abukul.* »

⁷ Namiiran mnhaj mi najaan nahaj woli Naŋibaŋi akakanan ŋi bgah ; aji do harj na babukul. Napot ahon ŋi i aŋin awoon aanji kakan ŋi bgah? ⁸ Woli Naŋibaŋi aankakanan ŋi bgah ji babukul bti, naanwo keeri babukul na manjoonan, nawo bapoŋ bampaŋi. ⁹ Naleŋan baŋin nja biki mboŋ: baji babi kakan nja ŋi bgah kē nŋe ŋiikaara ŋiink baka. Hēnk di ŋwoon katiink maakan Aŋin nja i baŋi kayeenkna ubida. ¹⁰ Baŋin nja babi ji bakakan nja ŋi bgah ŋwal ŋlon jibi baŋaluŋ, kē Naŋibaŋi aŋe ji kakan nja ŋi bgah ŋhilna ŋwo bnuura ŋbot nyiman ji a. ¹¹ Woli bakakan ŋaay ŋi bgah, aji jooŋan wal mēnt aanji lilan ; aŋale ŋo aban ŋuŋ, kakob mēnt kaji kado awo

natool ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi uhaaŋ uŋe ujoobēt na a.

Plipara

¹² Nadeeŋan keeri iŋen imbeewuŋ, nali-intan ihoŋ inknaayuŋ! ¹³ Napoŋan ŋi ilēl itool, ihoŋ inkjiinkun iwutna kajiink kak maakan, itēp ŋep ijeb.

¹⁴ Natamaan nawo bnuura na baŋaay bti nakuŋ nado kado uko unwoon ujint ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi ; woli naanwo bajint ŋi kēŋ ki Naŋibaŋi naankwin Ajugun. ¹⁵ Naŋaafaraan alon ŋi an adek kafet bnuura bi Naŋibaŋi ; naŋaafaraan alon awo ji bko bwuŋaan banjaan badēm kaŋe kabuk mnko mntum manwuŋuŋ. Naay mēnt ahil kaneeman batum maakan. ¹⁶ Nin alon awutan kawo ŋi pjuban pi piint, nin alon awutan kabeeh iko inyimanuŋ ji *Etauw i pde ploolan pakaan kē awaap pweek pi nul. ¹⁷ Name kē wi abiiŋ aŋo aban ŋuŋ, abi ŋal pyeenk ubeek wi aŋin ŋi pwo bajeen, kē baŋe dooka. Ado na pwooni kadolna aŋin apēnan uko mēnt aŋe wo aanhili.*

Ubeeka wi baŋi wi mnto

¹⁸ Na manjoonan, naanŋog pnkuŋ pi Finayi : naaŋŋog dko di bdoo banktēruŋ, di utejan na bdēm, di ukēk, ¹⁹ naanŋog dko di balulunŋ na di pdiim patiinkaniin. Wi babuk *Itrayel batiinkun pdiim mēnt, baankak adi di nin ptiink pa. ²⁰ Uko wi pdiim mēnt pajakuŋ na baka ulēnkan baka maakan, paji na baka : « *Naay ankbanuŋ pnkuŋ batapa mnlak kafuŋ, awole ŋaay kēme untaam.* »^{*} ²¹ Uko mēnt uyiban maakan kē Moyit adoo ji : « *Dlēnk maakan adoo kat kat.* »^{*}

²² Kē naŋe ŋog pnkuŋ pi *Fiyon, ubeeka wi Naŋibaŋi anwoon ukumpēŋ wi ubida, Yerutalem di baŋi di ŋwanjut ŋtum maakan ŋawoon, ²³ du dko di pntuk pi banfiyaaruŋ panwoon ŋi ufettu pawoon, pi banwoon bajeen biki Naŋibaŋi, biki itim ipiitaniin du baŋi. Naŋog Naŋibaŋi anjaan awayēŋ baŋaay bajēn bti na ŋhaaŋ ŋi baŋaay biki Naŋibaŋi adoluŋ kē ŋawo ŋjint piŋ. ²⁴ Naŋog Yetu i Naŋibaŋi aŋeŋanaanun bhoŋar bhalu na pŋaakul pantuliin ; pŋaak mēnt uko wi pakdiimanuŋ ulil apel wi pi *Abel pakdiimanuŋ*.

²⁵ Naŋaafaraan keeri kadek ankŋiiniin na an kafet. Na manjoonan, bateem nja bampokun ptiink anŋaŋuŋ baka ŋi mboŋ baambuor kakob. Kē nja ŋenkhil kabuur kakob woli ŋdek kafet ankŋiiniin na nja du baŋi. ²⁶ ŋi wal wi *Moyit, pdiim pi nul pabi ŋint ŋintan mboŋ, kē aŋe hoŋ nja hēnkun aji : « *Dkak aluŋ kaŋint ŋintan byaaŋ blon kak, mēnt mboŋ ŋaŋ, dŋint ŋintan kak baŋi* »^{*}. ²⁷ Wi ajakuŋ aji dkak aluŋ kaŋint ŋintan byaaŋ blon, adiman diiman kē iko impaŋaniin iluŋ kaŋinŋar

* 12:6 Uhoŋ 3.11-12. * 12:17 Natenan ŋi Ujuni 25.29-34; 27.30-40. * 12:20 Ppēn 19.12-13. * 12:21 Pleŋan 9.19. * 12:24 Natenan ŋi Ujuni 4.10. * 12:26 Hagay 2.6.

katoka, uko unwoonj uunkşınţar  a n uhilna uduka. ²⁸ H nk, wi  kyeenkunj u aak unwoonj uunkşınţar, nawul n  beeb Naşiba i,  d mana na pfiyaar na pal nk, uko m nt  ulila. ²⁹ Na manjoonan, Naşiba i i nja awo bdoo banjaan  at r katok.

13

I enjan inlilun Naşiba i

¹ Natamaan na alad ji ba aaan ban aarun. ² Nawutan kanohnaana pyeenk bayaant du itohan. Name bnuura k  balonj bado han, ayeenk  wanjut du itoh yi baka b  baammee. ³ Naleşan bakalabuş, nawo ji nawo ukalabuş na baka nabot naleş ba aaan biki bakhajanun, nawo ji an biki bakhajanun.

⁴ Ba aaan bti bam baan bniim bnuura,  niint  na  aaţ baji bam band r andoli kalinj  i at nt . Naşiba i alun kaway ş ba aaan banwoonj  i ubida u on na pjuban pi piint .

⁵  i mnwo mi nan naanwo kajotan itaka kadun, nalijan  i uko wi nakaan. Naşiba i  i uleeful a upun aji :

« M nkwanu nin,
m nkpoku nin. »^{*}

⁶ Ukaan k   nhan ka up na mnt nj kaji :
« Ajugun awoonj anjaan a  nk n ;
m nkdo kal nk.

We wi  aaan naj n ahilun kadol n? »^{*}

⁷ Naleşan banwoonj  i kadun ki nan ban upana  u up wi Naşiba i. Naşalan jibi babinj awo te adoo ke , naş  nado ji baka.

⁸ Yetu *Krittu awo n a jibi awoonj takal, aku  awoha han te mn o. ⁹ Nakwut pjukan pampa un na *U up Ulil Unuura pa oo an du bd m.  aaan awo kat  na  i bnuura bi Naşiba i, aanhil kat  na  i idolade  i uko ude inwaanunj udooni  i banjaan ba aş ya. ¹⁰ Nja,  ka *bliit bi mngur, k  ba enjan banjaan ba enjan du *Katoh Kaweek ki Naşiba i baanka na pde iko inwoonunj du bliit m nt . ¹¹ *Naşih i ba enjan aji  oo  p aaak pi  ko  anfinunj du *dko dyimanaan maakan kap nanaan pekadu di ba aaan, k   ko  i bafinunj  un  a   ji  at rna du bdig bi dko di ba aaan baf  un. ¹² Uko m nt  ukaan k  Yetu ake na du bdig bi ubeeka k  p aaak pi nul pado ba aaan k  bawo bajint   i k ş ki Naşiba i.

¹³ Nawul n keeri  ya du Yetu, du bdig bi dko di ba aaan baf  un,  wo na mnkow mnt nt  mi nul. ¹⁴  i mboş  i,  f    i ubeeka unwoonj uunkwo te mn o, k   ş  la ubeeka unkmbinj unkwonj wi mn o. ¹⁵  i katim ki Yetu nawul n  wut ka a na pdo kado u en pa Naşiba i, unwoonj iyeeh injaan id mana ; iyeeh m nt  ip enna  i mntum mi nja  ndinanunj k  awo Ajugun. ¹⁶ Nawutan ka ilma pdo kado bnuura na pdo ka  nkar ; i enjan it nt  yan ijaan ilil Naşiba i.

¹⁷ Najaan nado uko wi banwoonj  i kadunan bajakun, nado katiink baka. Baji babeelan bnuura, bukal baklun ka up Naşiba i jibi nawoori. Woli natink baka, balun kado ulemp wi baka na mnlilan. K  woli naando han, bado wa ka   kajoo an, u   waan udooni pa an.

¹⁸ Na ehand run ;  fiyaar na manjoonan k   n wo na nin uko ulonj  i uhaaş. Nji  doonaan pdo bnuura  i iko bti. ¹⁹ D ehanan na uhaaş naan bti na ehand raan nhil n aran taran nkak du an.

P ehan

²⁰ D ehan Naşiba i anjaan ajoob nt n  haaş, anna anunj  i pke  Ajugun Yetu nayafan naweek, wi a enjanaanunj bho ar bi mn o na p aaakul pantuliin, ²¹ a enkan naka iko bti innuuriin nahilna pdo uko wi anjalun. D ehan Naşiba i ado nja  lila wi  woonj  i ploolan na Yetu *Krittu. Nawul n  d mana te mn o! Uwo han.

²² Bayi  naan  i *Krittu, dko tan namiir u up wi   upana  wi ka anjan ; na manjoonan, u am ni.

²³ D al name k  bawutan Timote ayi  nja. Woli atar aban, kabi na a pwinan.

²⁴ Nawulaan mboş banwoonj  i kadun ki nan bti na ba aaan bti banwoonj biki Naşiba i. Bayi  nja biki Itali bawulan mboş.

²⁵ D ehan Naşiba i awulan an bti bnuura.

Uṭup wi Yakob apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yakob apiitun bañaan biki Naşibaṭi banniinkun mboş. Du unjon Yakob abi wo ñaan naweek ṭi banfiyaarun Naşibaṭi banwoon du Yerutalem, Yetu awo naweekul. Bañaan biki apiitun kakaarta ki, balon ṭi baka baji baji bafiyaar Krittu, kē mnwo mi baka manşē wo maanwo mi bañaan banfiyaarun. Uko mēnt ukaan kē aji na baka pfiyaar pawo kagakandēr na mnwo mnuura. Yakob abi win kē ṭi banfiyaarun, bajuuk bawo ṭi mnhaj ṭiki bayok badeen iğanjan maakan. Uko mēnt ukaan kē aji na bayok bawut kado kado ji bañaan biki umundu wi, bamēban bajuuk bnuura. Akak aji na baka balow pñom, bakak baji bamēban mntum. Bawo kado kado bnuura unuur undoli jibi Uṭup wi Naşibaṭi ujakun.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1.1)
2. Pfiyaar na pwo na uşal untunja (1.2-18)
3. Pfiink Uṭup wi Naşibaṭi na pdo uko wi ujakun (1.19-27)
4. Pwut bpaṭşēr (2.1-13)
5. Pfiyaar na pdo bnuura (2.14-26)
6. Uşal untunja na pṭup bnuura (3.1-18)
7. Pñal iko yi umundu paannuura (4.1-5.6)
8. Kamiir na pñehan Naşibaṭi (5.7-20)

Pwul mboş

¹ Nji Yakob nalempar Naşibaṭi na Ajugun Yetu Krittu, dwul an mboş, an pntaali pi Naşibaṭi panwayşēr un ṭi umundu*.

Kamiir ṭi unoor

² An bayiṭ naan baṭaş Yetu, woli nawo ṭi unoor nalilaan ṭi nḥaaş nji nan. ³ Ṭiki name kē pfiyaar pi nafiyaarun Yetu aliintan ṭi wal wi unoor, paji paṭu ñaan kamiir. ⁴ Nawo kanaṭ kaliint ṭi kamiir mēnt, kaşē kahil kawo bañaan bajinṭ baṭool, banjaan balemp ulemp ujinṭ piş, banwoon baanwaan nin uko ulon.

Pñehan na uhaaş wi pfiyaar

⁵ Woli alon ṭi an awaan uşal untunja, awo i kañehan wa Naşibaṭi, alun kawul a wa, ṭiki aji wul bañaan bti na byompan kē aanji fēn. ⁶ Kē woli ñaan añehan, awo kafiyaar kawut kawo na nşal nṭēb, ṭiki ñaan anwoon na nşal nṭēb anaam umaron uweek, wi uyook ujaan udeen kalun luñan. ⁷ Ñaan anwoon han awutan kaşal kē ayeenk uko ulon ṭi kañen

ki Ajugun. ⁸ Anwoon na nşal nṭēb aanji ṭu kabaṭ ṭi uko wi akdolun, uyaaş ulon aji ya kadun, ulon akak ufet.

Najuuk na nayok

⁹ Naṭaş Yetu anwoon najuuk awo katan ṭi uko wi Naşibaṭi akdēmanulun. ¹⁰ Kē nayok awo katan, ṭi uko wi Naşibaṭi akpoṭētanulun. Ṭiki nayok aankjon, anaam kaṭeēn ki bgof bi uṭeēh. ¹¹ Bnuur baji banaṭa katēr, bgof kakay, kaṭeēn kajot, kanuura ki ka kaneem. Kē hēnk di di uwoon pa nayok: Aleew, kakeṭ ṭi mnwo mi nul mi nḥnuur bti. Ñaan najēn andoli awo ji pjaagal.

Naşibaṭi aanji wuuk nin ñaan ado buṭaan

¹² Ñaan anjaan naṭ kaliint ṭi unoor anu-urandēni, ṭiki ayeenk katum ki ubida wi mnto wi Naşibaṭi ahonun banjalulun, woli ayuuj mntēn mi nul aba.

¹³ Woli ñaan aṅal pdo buṭaan awutan kaji, Naşibaṭi akwuuknun pa ndo ba. Naşibaṭi aanhil pñal pdo buṭaan kē aanji wuuk wuuk nin alon ado buṭaan. ¹⁴ Andoli aji do buṭaan ṭi unal wi nul uwuṭaan, wul ujaan uwuuka kaneejana. ¹⁵ Woli nḥwut unal uwuṭaan mēnt kē udēmi, wul ujaan uṭij pekadu, woli pekadu dadēmi dul dajaan daṭij pkeṭ.

¹⁶ Bayiṭ naan biki mmaganun nakwut baguuran ṭi uko wi. ¹⁷ Iko inuura bti yi baṭenun un na yi nḥyeenkun iwoona baṭi, du Aşin nja anṭakun unuur, pli na nḥah bti nḥanwoon du baṭi. Ul anwoon aamme pṭēlşa kēme kajeēh kabot kajēmşa. ¹⁸ Aṅal ul ṭi uleeful pwul un ubida ṭi uṭup wi manjooan, nḥilna nḥwo bateek ṭi iko yi aṭakun.

Pfiink uṭup wi Naşibaṭi kabot kaṭaş wa

¹⁹ An bayiṭ naan biki nḥalun maakan nawo i kame kē: ñaan aji wo i katar ṭi pfiink atēntul, kanoom ṭi pfiini, kanoom ṭi udeeb. ²⁰ Mēnt ṭi udeeb di di ñaan ahilanun kado uko untoolun ṭi kēş ki Naşibaṭi. ²¹ Ukaan kē nawo i kapēnan iko bti inṭopun ṭi an na inṭotun maakan, naşē nayeenk uṭup wi baṭun ṭi nḥaaş nji nan ji bañaan banwalanun ikow yi baka, ṭiki wul uhilanun pbuuran an.

²² Naklin ṭaṅ ṭi pfiink uṭup, nadolan uko wi ujakun. Woli naankṭaş uṭup, ikow yi nan yi yi nakuurun. ²³ Hēnk di di uwoon, woli ñaan atink uṭup aşē wo aankdo uko wi ukṭiiniyaanun, unaam fiint anktenun kaara di nul ṭi kawini. ²⁴ Awin da jibi dawoon, wi atenuṭ da aba, atool aya aşē ṭilma jibi anaamun. ²⁵ Woli ñaan alon ayeenk bnuura bgah bṭool, banhılanun pbuuranun, aji mēban ba kaliintan, aanwo i kalin ṭi pfiink ba ṭaṅ kaşē kaṭilma ba. Awo i kado uko wi bajakun, aşē tum na mnlilan ṭi iko bti yi akdolun.

²⁶ Woli ñaan aşal kē aṭaş Naşibaṭi bnuura, aşē wo aanji mēban pndemēnt pi nul, adaar

* 1:1 Kşini iñeen na ktēb kanwayşēr un ṭi umundu, bawoon babuk Yakob abuk Itaak, bateem bayuday. Hēnk di di bapiitun ṭi ugrek.

bkow bi nul, ptaş Naşibaṭi pi nul paanwo nin uko ulonj. ²⁷ Ņaanj anktaşuñ Naşibaṭi Aşin nja na manjoonan, aji wo najinṭ piş ṭi kēs ki nul. Hēnk di di ajaan awo : aji ya pwin bapoṭ banwaanun bajug baka, aji ya pwin baat bayoṭ banwoon ṭi unoor, aji lipara iko iwuṭaan iwutna kaṭopana.

2

Ppaṭşēr pawo ppēn ṭi bgah

¹ Bayiṭ naan, nafiyaar ṭi Yetu Krittu Ajugun antumuñ na mndēm, ukaanj kē naanwoyi kapaṭşēr ² Natenan : woli du dko di nayitun ṭi inṭiñ alonj anwoonj na ineel yi uuuru abot awohara bnuura aneej da, kē ṭi inṭiñ alonj kak anwohariiñ iko intowiiñ aneej da, ³ woli namēban bnuura ṭi inṭiñ anwohariiñ iko inuura, aṣē ṭi na a : “Ṭoon ṭi dko di, dawo dnuura” aṣē ṭi na nawaan, « iwi naṭaan » kēme « iwi yaan iṭo du kafet. » ⁴ Pdo hanj, ṭi ptoof pi nan, pawo bpaṭşēr. Naanwayēş wayēş na ṭşal ṭyuṭaan i?

⁵ Natiinkan an bayiṭ naan biki mmaganun, mēnt Naşibaṭi adatuñ banwoon bajuuk ṭi kēs ki umundu i? Ado hanj, bahilna bayok ṭi pfiyaar babot bayeenk pşih pi Baṭi pi ahoñuñ banjaluluñ. ⁶ Kē naşē ṭi naṭu najuuk mnkow ṭi ptoof pi bañaan. Mēnt bayok bajaan bahajanan, kamoban kañooṭ du nruha i? ⁷ Bukal kak bajaan baben katim kanuura ki Naşibaṭi awulanan.*

⁸ Aa, woli naṭaş na manjoonan bgah bi Pşih pi Naşibaṭi jibi bawoon ṭi Ulibra wi Uṭup wi Naşibaṭi : « Ņalan atēntu jibi iñaluñ bkowu » wal mēnt, nado bnuura. ⁹ Bē woli napaṭşēr nado pekadu, hēnk bgah bi Moyit bamob an ṭiki naanṭaş ba. ¹⁰ Hēnk di uwoonj, woli űaanj aṭaş bgah bti aṣē duk uko uloolan ṭi wi bajakan, aduknaana ṭi kadun ki bgah bti. ¹¹ Anjakun, « iinkpiinṭ na ahar űaanj kēme ayin űaanj, » ul akaanj aji : « Iinkfiñ űaanj. » Kē woli iimpiinṭ na ahar űaanj kēme ayin űaanj, aṣē fiñ űaanj, iinṭaş bgah. ¹² Nakeeri nado kaṭiini nabot nado kado ṭi bañaan biki Naşibaṭi aklun kawayēş na bgah bi mbuur. ¹³ Hēnk di uwoonj, Naşibaṭi aankwayēş na mñaga anwoonj aaññagaa, kē mñaga manşē pel pwayēş.

Pfiyaar na Udo

¹⁴ Bayiṭ naan, we uwoonj űaanj abubara aji « Dfiyaar Naşibaṭi » woli udo wi nul uundi-iman pfiyaar mēnt? Pfiyaar pahilan kabuuran a wal mēnt i? ¹⁵ Natenan, woli alonj ṭi an ṭi inṭiñ kēme űaanj awaanj iko iwohara abot awaanj uko ude wi ṭnuur bti. ¹⁶ Kē alonj ṭi an aṣē ṭi na a : « Yaan na bnuura, yaan iwohara iko idiṭ, ide bnuura » aṣē wo naanwula uko ude kēme uwohara, we uwoonj da unuura?

¹⁷ Kē hēnk di uwoonj pa pfiyaar panwoon paangakandēr na udo pakeṭi ṭiki pagaagi.†
¹⁸ Dme alonj abi kaji : « Naan alonj aji fiyaar, alonj kado. » Dteema kaji : « Diimanaan hum di űaanj ahilanun kaji afiyaari woli aanyuuj pfiyaar mēnt ṭi udo wi nul. Dluñ kadiimanu pfiyaar pi naan ṭi udo wi naan. » ¹⁹ Ifiyaar kē Naşibaṭi awo aloolan ṭaṇ? Ido bnuura – ṭntaayi kak ṭafiyaar uko mēnt, aji ṭalēnk kakat kat. ²⁰ Iinji ṭşal Keeri! Wom iñal pme kē pfiyaar pawaanj udooni woli paanji pagakandēr na udo?

²¹ Naleşan, Abraham atemun mēnt ṭi udo wi wi Naşibaṭi ajakunñ awo natool i, wi añooṭun abukul Itaak pa pfiñar Naşibaṭi?²² Iwini, baanhil ppaṭşēş pfiyaar na udo ṭiki udo uji utumalēş pfiyaar. ²³ Kē hēnk di di uko umpiitun ṭi Ulibra wi Uṭup wi Naşibaṭi udolaniñ, uji : « Abraham afiyaar Naşibaṭi, ukaanj kē Naşibaṭi aji awo natool. » Kē aṣē yeenk katim ki « nanoh Naşibaṭi. » ²⁴ Nawin kē űaanj aji wo natool ṭi kēs ki Naşibaṭi ṭi udo wi nul, mēnt ṭi pfiyaar ṭaṇ pa.

²⁵ Kē hēnk di uwoonj kak pa Rabab nawAAP bduun, woli ayeenkunñ bayili baitrayel ṭi katoh ki nul abot aṭēnk baka kē babuur na bgah bmaṭi, hēnk ṭi udo wi nul wi wi awoonun natool ṭi kēs ki Naşibaṭi.²⁶

²⁶ Jibi uleef unwoonj uunwo na uhefēnt uwoonj puum, hēnk di di pfiyaar panwoon paanji pagakandēr na udo pakeṭun.

3

Namēbaan indemēnt yi nan

¹ Bayiṭ naan nawutan kado na pwo an bti bajukan biki Uṭup wi Naşibaṭi. Name kē nja ṭnjkukanun, Naşibaṭi alun kawayēşun pwayēş pantamun apel pi bañaan bandukiñ. ² Name'un bti ṭi ipekadu itum. Woli űaanj alonj aanji juban woli aṭiini awo űaanj natool, ahilananj pmēban uleeful. ³ Nji ṭtan uko umpooṭ ṭi mntum mi ṭmpēlēt pa ṭjado uko wi ṭñaluñ, hēnk, ṭi ṭñon uleef wi ṭa bti. ⁴ Natenan kak ṭpuur bdēk ṭi iloona, woli ṭjado wo ṭweek, kē ukēk uweek ukwuuk ṭa, kaṭonj kampooṭ kajaan kañooṭ ṭa dko di naṭon ayalun. ⁵ Kē hēnk di pndemēt pawoon, pawo uko umpooṭ ṭi uleef aṣē ṭi papiit̄ar iko iweek. Natenan, kambetan kampooṭ kahilanun ṭteeh uweek katēr.

⁶ Pndemēt kak pawo bdoo, pul pawoon katoh ki buṭaan. Pndemēt pawo ṭi uleef, kē pul pajaan paṭopon wa bti. Paji patehan ubida bti na bdoo bampēnnun infenu. ⁷ Uunka ṭlimariya, woli ṭjado wo ṭlimariya ṭjooṭ ṭi ṭteeh, ṭkaṭ, ṭpula, ṭṭēb, ṭi űaanj awoonj aanhilan akakan kē ṭnadoomi. ⁸ Bē pndemēt, nin alonj aanhil pkanan

* 2:7 űaanj aji yeenk katim ki Yetu Krittu ṭi batitmu.
paangakandēr na udo, pakeṭ na manjoonan.

† 2:17 Kēme : Kē hēnk di uwoonj pa pfiyaar, panwoon
* 2:21 Natenan ṭi Ujuni 22.1-19. * 2:25 Natenan ṭi Yotuwa 2.

pa padoom. Pawo buṭaan, paanhil pṭooro, patum na bnunk bankfiṭarun.

⁹ Pul pi njaan ṛdēmanaan Ajugun anwoon Aṣin nja, kē pul kak pi njaan ṛñehandēraan bañaan buṭaan, biki Naṣibaṭi aṭakun kē ba-naam a. ¹⁰ Pdēman na pñehan buṭaan iji ipēna ṭi mntum mloolan. An, bayiṭ naan uunwo kawo han! ¹¹ Ukumpēs uji upēnan meel mnjoob na mnhaay ṭi bhēr bloolan i? ¹² An bayiṭ naan, bjaak bahil kabuk mnlemani i? Kēme blemani bahil kabuk mnjaak? Kē ukumpēs wi meel mnhaay uhilan pwul meel mnjoob i?

Uṣal untuṇa unwoonun Baṭi

¹³ Ahoṇ ṭi an awoon na uṣal untuṇa abot atit? Ayuujan kē awo han ṭi mnwo mi nul na udo wi nul, udo ungakandērun na pdoom na uṣal untuṇa. ¹⁴ Bē woli uhaaṣ winan utum na bkujar bweek kē nawo na uṣal wi blaṭar, naanwoyi kahomp kaji nawo na uṣal untuṇa. Naanwoyi kaṭup uko unwoon uunwo manjoonan. ¹⁵ Uṣal utētṭ wun uumpēna baṭi, uwo wi mboṣ, wi bañaan, wi ṛntaayi. ¹⁶ Bkujar na uṣal wi blaṭar ṛjaji ṛgakandēr na bpulad, na pdo iko iwuṭaan bti. ¹⁷ Ṇaan anwoon na uṣal untuṇa umpēnnun baṭi aji dun kawo ṛnaan najinṭ piṣ, anjaan akakan bañaan ṭi ploolan kawo najoobṭēraan, aanji tam bkow, aji tum na mñaga, kado iko inuura, aanji paṭṣēr, aanji lafrēn.

¹⁸ Bañaan banjalun mnjeeh, baji baninkan ma ṭi dko di bawoon ṭi mbuk du ujaarna, kē ṛdeey ṛi bajaan bakit, ṛawo udo utool.

4

Pṛjal umundu pawo ppok Naṣibaṭi

¹ Ṭun di di ugut ujaan uwoona? Ṭun di di pṛjom pajaan papēna ṭi an? Mēntṭ ṭi unjal uwuṭaan unjaan ugutan ṭi uleefan meēt wa i? ² Naji naṇal uko ulon, kaṣē wo naanji nahil pka wa, ukaan kē naji naṣal pfiṇ. Naji nañeebar uko wi ṛnaan kaṣē wo naanji naka wa, naṣē neeṭ wal mēntṭ ṭi pṛjom na ugut. Naanji naka uko wi naṇalun ṭiki naanji nañehan wa Naṣibaṭi. ³ Kēme woli nañehan naanji nayeenk nin uko ulon ṭiki naji nañehan buṭaan, kala pṭok uko wi nañehanun ṭi unoh wi umundu. ⁴ An pntaali pandekun Naṣibaṭi kafetṭ ṭi ṛnaaṭ andaarun ayinul, naamme kē pṛjal umundu pawo ppok Naṣibaṭi i? Anjalun pwo nanoh i umundu aji wo naṣoor Naṣibaṭi. ⁵ Kēme nanun kē Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi ububara ṭi: « Naṣibaṭi aji ṛjal pa ul ṭaṇ uhaaṣ wi aṭuun ṭi un? » ⁶ Kē bnuura bi ajaan adiimanun badēmnun maakan. Ukaan kē

Ulibra wi Uṭup wi Naṣibaṭi uji: « Naṣibaṭi aji pok bankdēmanun ikow yi baka, kaṣē wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul^o. »

⁷ Naṭaṣan keeri Naṣibaṭi naṣē napok Untaayi Uweek, uṭi wal mēntṭ kalow an. ⁸ Nañogan Naṣibaṭi aṣē ṛnogan. Nañowan iñen yi nan* an bado pekadu; nabot najinṭan ṛhaaṣ ṛi nan, an bañaan biki ṛṣal ṛtēb. ⁹ Naleṣan kē nawo bajuuk, nawoon ṭi baka puum, nadoon kawooni, pji pi nan pakakan ṛwooni, mnlilan mi nan pjootan. ¹⁰ Napotētēnēn ikow yi nan ṭi kadun ki Ajugun aṣē naṭanan.

Iwo in adoo ten buṭaan bi atēntu?

¹¹ Bayiṭ naan, nawutan kakuut batēntan, ankkuutun atēntul kēme aten buṭaan bi atēntul, aṭup buṭaan ṭi Bgah bi Naṣibaṭi abot ayuuj ṭi udo wi nul mēntṭ kē baannuura. Kē woli ido han, iinji kṭaṣ ba, iwo nawayēs i ba.

¹² Naṣibaṭi ṭaṇ ajaan awul Bgah, kē ul kak ṭaṇ awoon nawayēs. Ul ṭaṇ ahilanun pbuuran kēme pṭok. Kē iwi, iwo in adoo ten buṭaan bi atēntu?

An bahomp nalipariin

¹³ Hēnkun, nalipariin an nanjaan naji: « Ṇṭa kēme faan ṛya ubeeka wan, ṛñhil da, ṛdo da pṛjula kaka itaka itum. » ¹⁴ Kē naṣē wo naamme uko wi ubida winan ukwoon, name wi faan i? Nawo ṭi udu unjaan uwinana kakur kaneem. ¹⁵ Kē wi wi nawoon kaji: « Woli Ajugun aṇali, ṛluṇ kawo bajeb, kaṣē do uko wi kēme wundu. » ¹⁶ Naṣē wo naanji nado han, naji napiitar ṭi uko wi naṇalun pdo. Bpiitar btētṭ bun bawo bwuṭaan. ¹⁷ Ṇaan ammeer keeri uko wi awoon ṭi pdo, aṣē wo aando wa, ado pekadu.

5

An bayok, nadoon kawooni

¹ Hēnkun an bayok, nalipariin, nawoonin nado idiim ṭi pwuṭan pankyoonkanan. ² Pyok pi nan papuṭi, kē ṛbob ṛnade iko iwohara yi nan. ³ Uwuuru wi nan na untaam wi nan ṛjadohara. Kē pdohara pun pakluṇ kaṭiimi pa an. Palun kade'an uleef ṭi bdoo. Umundu uba kē nakhanka hank^o. ⁴ Natenan, naanluk banklempun du ṛteeh ṛi nan. Baṭēga alliir kē idiim yi baka iban du ibaṭ yi Ajugun i Mnhina. ⁵ Nawo ṭi umundu wi ṭi pyok na unoh, nade amag ṭi ṛlimariya pa unuur wi bakluṇ kafaal an. ⁶ Naji natool aduknaanaa abot aṛiṇa; kē aanhilar aneanan uleeful.

Namiiran, Ajugun abi

⁷ Bayiṭ naan, natamaan keeri ṭi pyoook ubi wi Ajugun. Natenan jibi najaar ajaan ayoook ṛdeey ṛnuura ṛnankpēnun ṭi bjeti bi aṭuun ṭi un? Aji miir wi uṣubal uteek ujotun

* 4:6 Uhoṇ 3.34. * 4:8 Nawutan pṛuban. ✧ 5:3 Natenan ṭi Maci 6.19-20. * 5:7 Du utak wi Itrayel, uṣubal uji uṭot, bañaan katepi, udun kaṭañan, kado kli kañeen kabaa kak kajot baba kit.

kayoonk ubaanaani kabaa kit*. ⁸ An kak natamaan ti pyoonk, natum na mnten, tiki ubi wi Ajugun uñogi.

⁹ Bayit naan, nawutan kataga ti mnwo mi batentan, woli naanjal Nasibati awayesan. Natenan Nawayes ado bi nat nat ti kadun ki plëman. ¹⁰ An bayit naan, *batupar Nasibati bahaj na kamiir, natenan ti baka. ¹¹ Nawini nji nji baanaa bantamanuñ ti kamiir banu-randeni. Natiink jibi Yob^o atamani ti kamiir. Name kak uko wi Ajugun adoon pa a, tiki Ajugun atum na bnuura na mnaga.

¹² Bayit naan, natiinkan bnuura : nali-pariin kamehna ti bat keme ti mboş keme ti uko ulon kak. Pdinan pi nan pawoon pdinan na manjoonan. Ke ppok pi nan pawoon ppok na manjoonan, nawutna kaduknaana ti pwayes pi Nasibati.

Nanehaan Nasibati

¹³ Alon ti an awo ti mnhaj i? Anehaan Nasibati. Alon ti an awo na mnlilan i? Ayeehan mndem mi Nasibati. ¹⁴ Alon ti an amaaki? Aduun bantohi biki pntuk pi banfiyaaruñ, bajatana ukera ti bkow ti katim ki Ajugun basë bahehan Nasibati pa a. ¹⁵ Phehan pangakanderuñ na pfiyaar paburan namaakal, Ajugun asë natana. Woli ado ipekadu Nasibati amiira ya. ¹⁶ Andoli keeri adoon katup ipekadu yi nul batentul, andoli adoon kahehander batentul Nasibati, henk nasë najeb. Phehan pi natoool paji patum na uforta. ¹⁷ Natenan Eli natup ti katim ki Nasibati i unjon, abi wo naan najen ji un. Atu kabañ ti phehan Nasibati uşubal uwut kaşub. Ke udo nşubal nwajanñ na kli paaj nin pjatap paanjot ti mboş. ¹⁸ Ke akak alon ahehan Nasibati uşub, ke uşubal ujoti. Ke iko yi batepiin iwul ndeey.

Nakakaan bampenuñ ti Bgah bi Nasibati

¹⁹ Bayit naan, woli alon ti an apen ti plël pi manjoonan, ke basë kakana ti pa, ²⁰ nameen ke naan ankpënanuñ ti plël pi buaan nado ipekadu, abuurana pkeñ abot ado Nasibati amiira ipekadu itum.

Uṭup uteek wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kateek ki Piyeer apiitun kntuk ki banfiyaaruṅ kanwoon ṭi ṅbeeka kañeen ṅi utak wi Atiya. Wi Yetu abiiṅ awo ṭi umundu wi, Piyeer aji bi kagakandër na a. Wi apënuṅ ṭi wa, Piyeer kaşë wo nanjañan i bayuday. Banfiyaaruṅ Krittü biki apiitun hënk babi hajan baka ṭiki bafiyaar Ajugun Yetu Krittü. Uko mënṭ ukaaṅ kē Piyeer apiit baka kaji na baka bamëban baliint ṭi pfiyaar, baanwo bateek biki bakhajanuṅ. Aji na baka Yetu i bafiyaaruṅ i i bajunnuṅ ahajan kē adoo keṭ. Uko mënṭ ukaaṅ kē woli bahajan baka bawo kamiir ji a. Akak aṭup baka jibi bawoon kawo ṭi ptoof pi bañaan bampokuṅ Naşibaṭi.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon;

1. Pwul mboş (1.1-2)
2. Mnhaṭ manliintun (1.3-12)
3. Ubida ujint (1.13–2.17)
4. Mnhaṭ mi Krittü awinun (2.18-25)
5. Anfiyaaruṅ Krittü na mnhaṭ (3.1–4.19)
6. Hum di di baweek biki banfiyaaruṅ bawoon kawo (5.1-11)
7. Pwul mboş pbaañşani (5.12-14)

¹ Nji Piyeer *nanjañan i Yetu *Krittü dpiitanan, an biki Naşibaṭi adatun nan-niinkun ṅtaak ṅi Pont, ṅi Galatiya na Kapadoşiya na Atiya na Bitiniya awo da bayaanṭ. ² Naşibaṭi Aşin nja ado bi datan dat jibi abiiṅ aṅal wa undiimaan. *Uhaaş wi nul udolan kē nawo biki nul nahilna nado katiink Yetu Krittü, pñaaṅ pi nul padolan nawo bajint ṭi keş ki Naşibaṭi.

Dñehan Naşibaṭi awulan bnuura bantumun abot ajoobṭënan ṅhaaş bnuura.

Mnhaṭ mi mbuur

³ Nawulan ṅdëman Naşibaṭi Aşin Ajugun Yetu *Krittü andoluṅ ṭi mñaga mnweek mi nul kē ṅkak abuka wi anaṭanuṅ Yetu Krittü ṭi pkeṭ. Ukaaṅ kē ṅwo na mnhaṭ manwoon mnjeeb. ⁴ Nme kē ṅluṅ kayeenk iko inuura yi Naşibaṭi ahankun bañaan biki nul. Iko mënṭ iinji itoka, iinji iṭop, iinji iba kanuura. Naşibaṭi ahankan ya du baṭi. ⁵ Wi nafiyaaru-lun, mnhina mi nul manyeṅan te unuur ubaañşani, wi akluṅ kadiiiman kē abuuranan.

⁶ Hënk, naṭum na mnlilan, wi nadoon awo i kajooṭan ṅwal ṅntiinku wi nawoon ṭi unoor uweek. ⁷ Uwuuru undoon atoka udoo ji uṭëpna ṭi bdoo kakaana udooni, kē hënk kak di di pfiyaar pi nan pankaṅ preeş pweek

maakan apel uwuuru pawoon kaṭëpna ṭi unoor kahilna kadiiiman udooni wi pa. Hënk, nalun kawo na pdëm na mndëm mnweek wal wi Yetu *Krittü akluṅ kapën kawinana.

⁸ Naambaṅ kawina Yetu aşë ṅjala ; nafiyaara te naando bi wina te hënkun, ukaaṅ kē nawo na mnlilan mnweek maakan mi ñaan awoon aanhil pṭup, ⁹ wi nakeenkuṅ uko unkaaṅ kē nafiyaari, unwoon mbuur mi ṅhaaş ṅi nan.

¹⁰ Du unjon *baṭupar Naşibaṭi bala aten bnuura kame jibi akluṅ kabuuran bañaan, bado bi ṭupa ṭup jibi akdiimananaṅ bnuura bi nul. ¹¹ *Uhaaş wi Krittü ubi wo ṭi baka, udobi ṭupa ṭup mnhaṭ mi *Krittü akhajuṅ na mndëm mankmbiin kawo mi nul aşë taman kame wal na hum di uko mënṭ ukdolaniin.

¹² Naşibaṭi adiiiman baka kē uṭup wi bawoon ṭi pṭup unwo pa baka, uwo pa an. Banjaṅ bajukan *Uṭup Ulil Unuura baṭupan hënkun uṭup mënṭ na mnhina mi Uhaaş wi Naşibaṭi unwoonun baṭi. Kē ṅwanjuṭ ṭi ṅleef ṅi ṅa ṅaṅal maakan kame uṭup mënṭ.

Ubida uyimanaan wi bubuk Naşibaṭi

¹³ Nabomandëran keeri, nawo bten, naṭu mnhaṭ mi nan bti ṭi bnuura bi nakluṅ kayeenk woli Yetu *Krittü apën awinana. ¹⁴ Nadoon kaṭaş Naşibaṭi jibi bapoṭ bawoon kado katiink bajug baka, nawut kakak du iko yi nabiiṅ aṅal ṭfa wi nawoon ṭi kapaam. ¹⁵ Ṭi mnwo mi nan, nawoon bañaanṅ banyimanun ṭi kēş ki Naşibaṭi andatanan, jibi ul awoon nayimanaan. ¹⁶ Na manjoonan, Naşibaṭi aji ṭi *Ulibra wi nul : « *Nawoon bañaanṅ banyimanun, ṭiki ṅji dyimani.* »^{*}

¹⁷ Woli nañehan, naji nadu Naşibaṭi kaji Paapa, aji awayeş ñaanṅ andoli ṭi uko wi adoluṅ, bē aanji paṭşër. Ukaaṅ kē nawo kadiiiman ṭi mnwo mi nan ṭi ṅnuur ṅanduki'anaṅ ṭi mboş, kē nadëmana bnuura. ¹⁸ Name bnuura kē mënṭ iko injaṅ itoka ji untaam kēme uwuuru ilukuṅ abuuranaanan ṭi mnwo mi nan mnwuṭaan mi nayeenkuṅ du bateeman ; ¹⁹ pñaaṅ pi *Krittü pantamuṅ preeş maakan pa, panwoon ji pñaaṅ pi unkaneel unwoon uunṭakëm nin dko dlon. ²⁰ Naşibaṭi ado bi dataara dat ji abi ado kapaş umundu, aşë dola kē apën awinana ṭi ṅwal ṅi, ṅanwoon ṅbaañşani, kabuuranaanan. ²¹ Naṭëpna ṭi Krittü afiyaar Naşibaṭi, annaṭanuluṅ ṭi pkeṭ aşë wula mndëm ; hënk, nafiyaar Naşibaṭi abot ahaṭa.

²² Nakak ajint wi naktaşun manjoonan, kaṅaladaan na manjoonan ji bañaan bañaarun, naṅaladan maakan na ṅhaaş ṅjint keeri. ²³ Na manjoonan, nakak abuka aşë wo naanbuknaana ṭi pbuk panjaṅ pakëṭ, nabuknaana ṭi pbuk panwoon paankkeṭ, ṭi uṭup wi Naşibaṭi unjaṅ uwul ubida akuṭ

awo wi mnto. ²⁴ Hënk di di upiitaniin ṭi *Ulibra wi nul aji :

« *N̄aanj naj̄en andoli awo ji pjaagal
mnd̄em mi nul manwo ji iṭeeñ,
pjaagal paji pakay, iṭeeñ kajot*

²⁵ *k̄e uṭup wi Ajugun uṣ̄e ji uwo te mnto. »**
Uṭup mēnt̄ uwoon̄ *Uṭup Ulil Unuura wi
baṭupanañ.

2

¹ Naṭañaan keeri buṭaan bti, kaguuru na kalagare na pñeebar iko yi ñaan na bkuitar. ² Nawoon ji bapoṭ bambaaj̄ abuka buka, banjaaj̄ baṅala ṭañ mnwil mi banin baka, hënk di di nawoon̄ kak kaṅal Uṭup wi Naṣibaṭi unwoon̄ ji mntow mnjiilu, kaṭēpn̄a ṭi wa kad̄em kaṣ̄e kayeenk mbuur. ³ Hënk di di upiitaniin ṭi Ulibra wi Naṣibaṭi aji : *Nañem bnuura bi Ajugun*.*

Pd̄eman Naṣibaṭi phalu ṭi Katoh Kaweek ki nul kahalu

⁴ Nañogan *Kriṭtu anwoon̄ pnduba pjev pi bañaaj̄ bapokun̄ k̄e Naṣibaṭi aṣ̄e ṅal pa maakan abot adat pa. ⁵ Nawutan Naṣibaṭi ajejan nawo kak ji pnduba panwoon̄ pjev pankniwun̄ katoh ki *Uhaaṣ wi nul ukf̄eṭun̄, nawo pntaali pi baṭeṅjan pyimanaan kadolna uṭen na iṭeṅjan inkililun̄ Naṣibaṭi jibi Uhaaṣ wi nul uṅaluñ. Yetu Kriṭtu akdooñ uṭen na iṭeṅjan mēnt̄ ilil Naṣibaṭi. ⁶ K̄e hënk di Naṣibaṭi aṭupun̄ ṭi *Ulibra wi nul aji :

« *Tenan! D̄ṣu pnduba ploñ du *Fiyon*
pnduba pammēbanun̄ katoh pi Naṣibaṭi
aṅaluñ maakan abot adat ;
k̄e banfiyaarun̄ pnduba mēnt̄
baṣ̄e wo baankkowa nin. »**

⁷ K̄e an nanfiyaarun̄, mnd̄em manwo mi nan keeri. Upiitana ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi ṭi uko wi banwoon̄ baanfiyaari aji :

« *Pnduba pi baniw bapokun̄
pakakun̄ pnduba pammēbanun̄ katoh. »**
⁸ « *Pnduba mēnt̄ paji pado bañaaj̄ bahubta
kabot kajot. »**

Baji bahubta ṭi pa wal wi bajaaj̄ bapok pfiyaar uṭup wi Naṣibaṭi. Uko mēnt̄ k̄e uwo uko wi Naṣibaṭi adoon̄ abi jaka jak aji uwo.

⁹ K̄e an, naṣ̄e wo pntaali pandataniin, pntaali pi baṭeṅjan bank̄sihun̄, pntaali pyimanaan, pntaali panwoon̄ pi Naṣibaṭi, nahilna nado kaṭup iko iweek iñon̄arēnaan yi amp̄ēnanañ du bđēm aṭij moñ bjeehi bñon̄arēnaan bi nul adoluñ. ¹⁰ An hanwoon̄ naanwo ṭfa pntaali pi Naṣibaṭi nawo hēnkun̄ pntaali pi nul. Aambi ñagi'an ṭfa aṣ̄e ñagi'an hēnkun̄.*

Mnwo mnuura ṭi ptoof pi bañaaj̄

¹¹ An biki nṅaluñ maakan, wi nawoon̄ bayaañṭ ṭi mboṣ mi awo bañaaj̄ bank̄nṭepun̄ ṭēp, dkooṭan̄ : nawutan kado kaṭaṣ iko yi ṅleefan nṅaluñ, injaaj̄ igutan na uhaaṣ. ¹² Nawoon̄ na mnwo mnuura ṭi ptoof pi banwoon̄ baanfiyaar Naṣibaṭi. Hënk, woli badoo taparan bṭup, bawin iko inuura yi najaaj̄ nado, kaṣ̄e kad̄eman Naṣibaṭi wal wi akluñ kabi.

Pdo katiink banwoon̄ ṭi p̄sih

¹³ Nadoon katiink bañaaj̄ bti banwoon̄ ṭi p̄sih wi nṅaluñ Ajugun. Nadoon katiink naṣ̄ih najeenk̄al ṭiki ul aṭoon̄ ṭi p̄sih, ¹⁴ nadoon katiink bantuṅa biki ayilun̄ bakob banjaaj̄ bado buṭaan, kaṣ̄e kabeeb banjaaj̄ bado bnuura. ¹⁵ Na manjoonan, Naṣibaṭi aji ṅal nado bnuura, hënk naji nad̄et mntum mi bañaaj̄ banwoon̄ baanwo na ṅṣal. ¹⁶ Nawoon̄ bañaaj̄ bajeeh ṭi mnwo mi nan, mēnt̄ bjeehi mēnt̄ bakkaaj̄ nado kado iko iwuṭaan ; bawo kaṭēp ṭēp kadolan nado kalempar Naṣibaṭi. ¹⁷ Nad̄emaan bañaaj̄ bti, nañalan bayiṭan ṭi *Kriṭtu, nawutan kañoom Naṣibaṭi, nadoon kad̄eman naṣ̄ih najeenk̄al.

Balemp banfiyaarun̄ Kriṭtu

¹⁸ An balemp, nadoon katiink bnuura biki naklemparun̄, mēnt̄ banwoon̄ banuura ajoob bkow ṭañ, nawo kado katiink kak bantamun̄ pwoonaañ. ¹⁹ Woli namiir kakob ki bakkobanañ ṭiki nañal ptiink Naṣibaṭi, nado bnuura. ²⁰ K̄e woli najubani, amiir kakob ki bakobanañ, mnd̄em mnhoñ nanwoon̄ da ba? K̄e woli bahajanan te nado do bnuura k̄e naṣ̄e miir, uji uwo bnuura ṭi k̄eṣ ki Naṣibaṭi. ²¹ Ul adatan̄ pa nahaj ; *Kriṭtu ṭi uleeful ahaj haj nahilna nado katen ṭi a, nahilna nado kado ji a :

²² Aambaaj̄ kajubanaara aambaaj̄ kahaabana mntum kaguur ñaan*.
²³ Woli bakara, aanji lukan, woli bahajana, aanji b̄egar, aji ṭēp ṭēp kawut anjaaj̄ awayēṣ pwayēṣ ptool awayēṣa.

²⁴ Ul ṭi uleeful akun̄jiin̄ pekadu di nja ṭi krut ṅhilna ṅbuur ṭi ipekadu ṅṣ̄e ṅwo baṭool ; ij̄en yi nul ikaaj̄ k̄e najebi.

²⁵ Nabi wo ji ṅnkaneel ṅanneemuñ aṣ̄e kak hēnkun̄ du anwoon̄ nayafan na nayen̄ i nan.

3

Baaṭ na bayin baka

¹ K̄e an baaṭ banniimiin̄, nadoon katiink bayinan. Hënk, woli balon̄ ṭi baka baandi ptiink Uṭup wi Naṣibaṭi, bakak kafiyaar wi bakwinun̄ mnwo mi nan. Naando numa numa p̄jini : ² baten ṭañ mnwo mnjinṭ mnuura mi nan ṭi k̄eṣ ki Naṣibaṭi. ³ Kanuura

* 1:25 Itayi 40.6-8. * 2:3 Kañaam 34.9. * 2:6 Fiyon; Dawo katim kalon̄ ki Yerutalem. * 2:6 Itayi 28.16. * 2:7 Kañaam 118.22. * 2:8 Itayi 8.14. * 2:10 Natenan ṭi Hotey 1.6.9; 2.1.23,25. * 2:22 Natenan ṭi Itayi 53.9.

ki nan kawutan kawo ki bdiġ – ki pšiiiran, ki ptaanara uwuuru, ki imiŝa inuura – ⁴ kaţəpan ţəp kawo kammeniinj ki uhaaşan, kanuura kanwoon kaankba ki uhaaş unţooriinj, kuŋ mənţan kaliluj maakan Naşibaţi. ⁵ Hənk di baat bayimanaan biki tfa banţuuj mnhaţ mi baka ti Naşibaţi bajaanj bańəġa. Babi ji batiink bayin baka, ⁶ jibi *Taara abiinj atiink *Abraham ayinul kadoo kadu'a ajugul. An, nawo hənkuŋ babukul, woli nado bnuura bə naanklənkn nin uko ulonj.

⁷ An biinj kak nawoon na baharan bnuura, name kə bańeeńiţi. Naməbaan baka bnuura, wi bawoon i kayeenk na an uţen wi ubida unwoonuj du Naşibaţi. Hənk, nin uko ulonj uunkneenanana pńehan Naşibaţi.

Ţi uko wi uŋal

⁸ Hənkuŋ dŋal kabaańŝaan kajakan an bti nawo ti uşal uloolan, naboofar, naŋalad ji banţaaruj, najoob bkow nabot nawalan ikowan. ⁹ Woli badolan buţaan, nawutan kalukan ; woli bakaran, nawutan kalukan. Naţəpan ţəp nańehan Naşibaţi awal baka bnuura ; ul aţu'anaŋ pdo haŋ nahilna nayeenk bnuura bi ahoŋuj. ¹⁰ Hənk di di upiitaniinj ti *Ulibra wi nul, aji :

Ŋaŋ anjaluj kaka ubida ulil kawo na mnlilan,

awo kalowan buţaan ti mntum kalowan kaguuru ti pndemənt ;

¹¹ *alowan buţaan ado kado bnuura, adoon kala mnjeeh ataman ti ptaş ma.*

¹² *Ajugun aji tu kəş ti banwoon batool, kawat kabaţ ti pńehan pi baka aşə ji pok banjaanj bado buţaan.**

Mnhaţ ti wal wi mnhaj

¹³ Woli naţu uhaaşan bti ti pdo bnuura, in akdolananj keeri buţaan? ¹⁴ Woli badoo hajanana ti uko unwoonj utool, naji nanuurandən. Nawutan kaţi nin ŋaŋ, nabot nawut kahaajala. ¹⁵ Nameen ti ŋhaaşan kə *Krittu ayiman akuţ awo Ajugan. Nabaan nabi nabomandər bomandər pyejan ŋleefan ti kadun ki bankheparuj bti uko unkayi kə nawo na mnhaţ, naţup baka unkayi. ¹⁶ Naţupan baka wa na pjoob bkow na pdəman Naşibaţi. Nawoon na uhaaş ujinj, bankţupuj buţaan ti mnwo mi nan, wi naktaşuj Krittu bnuura, bakownaana. ¹⁷ Uhokan ŋaŋ ahaj ti pdo bnuura woli uwo uko unliluj Naşibaţi, kə di ahaj ti pdo buţaan.

Du pkeţ pi Yetu te du mndəm mi nul

¹⁸ Ipekadu yi bańaan ikaŋ kə *Krittu ti uleeful ahaj byaaş bloolan ; anwoon natool akeţar banwoon baanwo batool, kahilna kańooţan du Naşibaţi. Bafiņa ti uleef kə *Uhaaş wi Naşibaţi uşə naţana ti pkeţ. ¹⁹ Kə hənkn di di udoluluj kə aya aţup na ŋhaaş

ŋanwoon ukalabuş, ²⁰ ŋul ŋambiinj apok tfa ptiink Naşibaţi, wi amiiruj ayoonk ti wal wi *Nowe akbomanuj upuur. Bańaan banti-inku, bańaan bakrenj tań, baţəpnuj ti meel abuur pkeţ du upuur mənţ. ²¹ Uko mənţ uwo ji batimtu bankbuurananaŋ hənkuŋ. Mənţ ppənan iko iţop ti uleef pakbuurananaŋ, ptaş Naşibaţi na uhaaş ujinj panţəpnuj ti pnaţ ti pkeţ pi Yetu Krittu pakbuurananaŋ. ²² Krittu apaya baţi aya aţo du kańen kadeenu ki Naşibaţi, apel bnuura ŋwanjut na ŋntaayi, abot apel mnhina.

4

Ppən ti pekadu

¹ Hənk keeri, wi *Krittu ahajuj ji ŋaŋ najən, an kak nawoon na uşal utənt wi nul ; ŋaŋ anhajuj ti uleef pa bnuura ji Krittu aankak aji wo ti mnhina mi pekadu. ² Hənkuŋ, ti ŋnuur ŋanduki'anaŋ ti mboş, nawutan kado kaţaş iko yi ŋleefan ŋaŋaluj, naţəpan ţəp naţaş uko wi Naşibaţi aŋaluj. ³ Na manjoonan, nabi jon tfa ti pdo uko wi bańaan banwoon baanfiyaar Naşibaţi baŋaluj, wi nawooŋ ti pjuban pi piinj, aŋal iko iţop, awo bakuj, awo ti unoh uweek, aduka ti bakuji na pdəman ŋntoj pi bgah baneenanuj. ⁴ Kə hənkuŋ banwoon baanfiyaar Naşibaţi başə ŋoŋar ti uko wi nawooŋ naankak aţiirad na baka iko iwuţaan maakan yi bakdoluj aşə karan. ⁵ Kə başə luŋ kahepna ti uko wi badoluj ambiinj anaţ naţ ayoonk pwayəş bajeb na bankəţuj. ⁶ Uko mənţ ukaŋ kə badoo ŋup bankəţuj hənkuŋ *Uţup Ulil Unuura. Hənk, bayeenk ti uleef kakob ki bajaanj bakob bańaan bajən bti, kə *Uhaaş wi Naşibaţi uşə do kə baka ubida unwoonuj du a.

Ţi uko wi pjaŋan bnuura iko yi Naşibaţi aţenuj

⁷ Uba umundu uńogi ; nadoon kalipara, naməbaan ŋleef ŋi nan keeri, nahilna nańehan Naşibaţi. ⁸ Nawo duna kaŋalad na manjoonan ; uŋal uji udo ŋaŋ kamiir atəntul ipekadu itum. ⁹ Nadoon kayeenkar du itoh yi nan, nawut kado kaŋur ŋuran. ¹⁰ Andoli adoon kalempar batəntul na uţen wi ayeenknuj du Naşibaţi, hənkn, nawo bamali biki uţen wi Naşibaţi, untumuj. ¹¹ Woli ŋaŋ ayeenk uţen wi bţup, adoon kaţup ji Naţupar Naşibaţi ; woli ayeenk uţen wi pţenk bańaan, adoon kaţənk baka na mnhina mi Naşibaţi awululuj. Hənk, Yetu *Krittu anwoon na mndəm na mnhina te mnto, akkaŋ bado kadəman Naşibaţi ti iko bti. Uwo haŋ!

Uko wi plilan wi ŋfiyaaruj Krittu

¹² An biki njalun, nawutan kañonjar woli nawo ti mnhaj mnweek awo ji bañaan banwoon du bdoo. Uko mēnt uwo wo kahilna katen me nafiyaar Naşibaţi na manjooan ; nawutan kaşal kē uwo uko uñonjarēnaan. ¹³ Naţēpan ţēp nawo ti mnlilan wi naţokun ti mnhaj mi *Krittu ahajun, nahilna nalun nawo ti mnlilan mnweek maakan ti wal wi akdiimanun mndēm mi nul. ¹⁴ Woli bakaran ţiki naţaş Krittu nanuurandēni, *Uhaaş wi Naşibaţi undēmun maakan uwo ti an. ¹⁵ Woli űaan ti ptoofan awo ti mnhaj, uwutan kawo mnhaj manwoon ţiki afin űaan, akiiĵ, ado buţaan kēme aneeĵ ti uko unwoon uunktena. ¹⁶ Kē woli ahaj ahaj ţiki awo naritton, awutan kakowa ; aţēpan ţēp ado kadēman Naşibaţi ti uko wi bakdu'ulun hanĵ*.

¹⁷ Wal ubani, wi pwayēş pakjunun, kaşē kajunna pntaali pi Naşibaţi. Kē woli ajunna nja, hum di di ukwoon ti ubaaűsaani, wal wi akwayēşun banjaan bapok ptiink *Uţup Ulil Unuura wi nul. ¹⁸ Hēnk, upiitana ti *Ulibra wi nul aĵi :

« *Woli utam pa Naşibaţi abuuran űaan natool, hum di di ukwoon pa baűűoomun Naşibaţi na bado buţaan?* »*

¹⁹ Hēnk, banwoon ti phaj ţiki Naşibaţi aĵalun uko mēnt, baţuun mnhaĵ mi baka ti *Nawat Kabuka anjaan ado uko wi ahonun, babaan babi baduka duka ti pdo kado bnuura.

5

Pţon batani bi Naşibaţi

¹ An bantohi biki banfiyaarun, dnjal kaţiini na an hēnkun. Nĵi nwoon nantohi ji an, amaar mnhaj mi *Krittu awo kalun kaţok ti mndēm mi akdiimanun, uko wi nĵi kañehananan wii wi : ² naţonjan bnuura batani bi Naşibaţi ahankananan ; nawutan kaşal kē baţu'an ţu utamu, nadoon kaţon ba na uhaaş ujint, jibi Naşibaţi aĵalun. Nawutan kado uko mēnt kalaana pyok pwuţaan, nadoon wa ţiki naĵal űal na uhaaşan bti pdo bnuura. ³ Nawutan kado kala pbeeh bañaan biki bahankananan, mnwo mi nan mandiimaan baka jibi bawoon kawo. ⁴ Hēnk, woli nayafan naweek alun apēn awinana, nayeenk katuum kandēmun maakan, kanwoon kaankba nin.

⁵ Kē an baţaşa, nadoon katiink bantohi. An bti najaan nawalan ikowan ti mnwo mi nan na batēntan. Upiitana ti *Ulibra wi Naşibaţi aĵi : « *Naşibaţi aĵi pok bankdēmanun ikow yi baka, kaşē wul banwalanun ikow yi baka bnuura bi nul.* »*

⁶ Nawalaan keeri ikowan, nawoon ti blifi bi Naşibaţi anhiniĵ maakan, ahilna

adeenjan ti wal wi adatuĵ. ⁷ Naţĵian iko inknoorananan bti nawalan ti kadunul, aĵi wuli'an.

⁸ Namēbaan űleef nĵi nan, nawo bten : *Untaayi Uweek unwoon uşooradan uűaay wu wun awo ji uliihu unkluihu ala uko ude. ⁹ Napokan wa, namēban ti pfiyaar pi nafiyaarun ; name kē bayĵan ti *Krittu banwoon ti umundu bti bahaj ji an.

¹⁰ Woli nalun ahaj űwal űlon, Naşibaţi anwoon aĵug bnuura, anţēpnun ti Yetu *Krittu adu'an du mndēm mi nul manwoon maankba, alun kabomanan bnuura, katēntēnan, kawulan mnhina kadolan nanaĵ naliint. ¹¹ Mnĵina manwoon ti a te mnto! Uwo hanĵ!

Pwul mboş kabaűsaan

¹² *Filat ayit naan ti *Krittu anjaan aţaşa bnuura aţēnkun kē mpiitan űţup űtaműaan nĵi. Dnjal katēntēnan kabot kajakan namēban ti bnuura bi Naşibaţi, banwoon na manjooan.

¹³ Bataşar *Krittu banwoon ti *Babilon ti, biki Naşibaţi adatuĵ ji an, bawulan mboş ; *Markut abuk naan awulan kak mboş. ¹⁴ Nawuladēn mboş, naboofar bboofar banyimanun.

An bti nanwoon biki *Krittu, dñehan Naşibaţi ajoobţēnan űhaaş!

Uṭup utēbantēn wi Piyeer apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katēbantēn ki Piyeer nanjañan apiitun. Aka ppiit ka banfiyaaruṅ banwoon ṭi ubeeka ulon. Nin alon aantup aji apiit ka biki apiitun ṭi kakaarta ki nul kateek, ṭiki nin ñaan aamme na manjooan me ikaarta itēb ṭaṅ yi yi apiitun. Aṭup ṭaṅ aji ki kawoon kakaarta katēbantēn ki apiitun baka (natenan ṭi 2 Piyeer 3.1) Piyeer aṭup aji bañaan balon baya du banfiyaaruṅ Krittun ajukan baka iko ilon impaṭun na Uṭup Ulil Unuura wi abiiṅ aṭup baka. Bawo ṭi pdo uko wi banjalun aji Yetu aankak abi. Piyeer akak aṭup aji ubida wi ñaan anfiyaaruṅ Krittun uwo kalil Naṣibaṭi. Uko mēnt wi wi Yetu abiiṅ ajukan bambiiṅ awo na a wi awoon ṭi umundu wi. Kē uko mēnt wi wi bawoon kaṭu ṭi ṅṣal.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1.1-2)
2. Hum di anfiyaaruṅ Krittun awoon kawo? (1.3-11)
3. Namēbaan naliint ṭi uko wi bajukanan (1.12-21)
4. Banjaan bajukan uko unwoon uunjoonani (2.1-22)
5. Na manjooan, Yetu alun kabi kak (3.1-18)

Pwul mboṣ

¹ Nji Fimon Piyeer nwoon nalempar Yetu *Krittun akut awo *nanjañan i nul dpiitanañ, an biki Yetu Krittun Naṣibaṭi, Nabuuran nja adolon ṭi pwo natool pi tul kē nafiyaar pfiyaar panliṅun na pi nun. ² Dñehan Naṣibaṭi awulan bnuura bantumuṅ abot ajoobṭēnan ṅhaaṣ bnuura, wi name'ulun abot ame Yetu Ajugun.

Pwo naṭaṣar Yetu ṭi mnwo

³ Ṭi mnihina mi nul, Naṣibaṭi aṭen nja iko bti yi ṅnumiiñ kakaana ubida kamēban kaliint ṭi a. Nyeenk iko mēnt bti wi ṅme'ulun, ul antēpnun ṭi mndēm na bnuura bi nul adu nja. ⁴ Hēnk, aṭen nja iko inuura iweek maakan jibi ajonun nhoṅ aji alun kawul ya nja. Ado han nahilna nabuur ptoka pi unjal wi iko iwuṭaan injañ itok ñaan inwoon ṭi umundu wi ujaan uṭij, naṣē nanaam na a.

⁵ Ukañ kē nawo kadoonaan kahoṭan ṭi pfiyaar pi nafiyaaruṅ mnwo mnuura, kahoṭan ṭi mnwo mnuura pme Naṣibaṭi, ⁶ kahoṭan ṭi pme Naṣibaṭi puñ pmēban uleef, kahoṭan ṭi pmēban uleef kamiir, kahoṭan

ṭun kamiir mēnt pmēban ṭi Naṣibaṭi kaliint, ⁷ kahoṭan ṭi pmēban ṭi Naṣibaṭi kaliint puñ bboofar, kahoṭan ṭi bboofar bñalad.

⁸ Iko inuura mēnt yan, woli nawo na ya atuman, kē ibot atuma tum pya, naji nawo bañaan banjaan badoonaan, kabot kaya kadun ṭi uko wi pme Yetu Krittun *Ajugun. ⁹ Kē ñaan anṣaan awaan iko inuura mēnt, aji fēl kēṣ kadoo wo wo ji nakuul : aji ṭilma kē Naṣibaṭi apēnana pekadu di abiiṅ ado ṭa.

¹⁰ An bayiṭ naan ṭi *Krittun, natamaan maakan keeri nado kado iko inkdiimanun kē Naṣibaṭi adu'anan akut adatan. Woli nado han, naankot nin. ¹¹ Hēnk di di Naṣibaṭi akhaabēsanar bnuura plēman pneeji du pṣih panwoon paankba pi Ajugun, Nabuuranun nja Yetu Krittun.

Uko unkañ kē kakaarta ki kapiitanaa

¹² Name iko inuura yan, kē nṣē do kaleṣanan ya wal undoli naṣē namēban naliint ṭi manjooan mi nawinun ṅṭa. ¹³ Dṣal aji wal bti wi nji kawoon ṭi umundu, unuura ndo kaleṣanan, nawoona bten. ¹⁴ Dme kē wal wi pkeṭ wi naan uñogi, Yetu *Krittun Ajugun ṭi uleeful adolon kē mme uko mēnt. ¹⁵ Kē nṣē doonaan kado woli dyaa, naduka kaleṣ unuor undoli iko mēnt bti.

Uko unkyuujun kē uṭup ujoonani

¹⁶ Mēnt intintamēṣ itit yi ṅpaṣun yi yi ṅbiñ aṭupan wi ṅdolanar kē name mnihina mi Yetu *Krittun Ajugun akut ame ubi wi nul, ṅwin win na kēṣ ki nun mndēm mi nul. ¹⁷ Naṣibaṭi, Aṣin nja *Andēmun Maakan, awula pdēm na mndēm, wi aṭiiniñ na a aji : « *Iwi iwoon Abuk naan, djalal maakan, dmaganu* ». ¹⁸ Un ṭi ṅleefun ṅtiink pdiim pi nul panwoonun baṭi wi ṅwoon na a du pnkun pyimanaan. *

¹⁹ Hēnk, uko mēnt uliintan bnuura pfiyaar pi nun ṭi uko wi *baṭupar Naṣibaṭi bajakuṅ. Nawo kaṭaṣ wa bnuura : uwo ji unkania unjaan ujeehan ṭi bdēm te wal wi unuor uṭiṅun kē unfay, ujah unjaan ujeehan na nfa upēn awinana ṭi ṅhaaṣan. ²⁰ Nawo kame duna kē uko wi baṭupar Naṣibaṭi baṭupun unwoon ṭi *Ulibra wi nul uunwo uko wi ñaan najēn aṣalun ṭi uleeful aṭup. ²¹ Na manjooan, nin uṭup wi Naṭupar Naṣibaṭi uumbaṅ kapēna ṭi uṣal wi ñaan najēn, *Uhaaṣ wi Naṣibaṭi ujaan uṭēpna ṭi bañaan bajēn kaṭiini ṭi katim ki nul.

2

Bajukan balagare

¹ Balagare banjaan baji bawo baṭupar Naṣibaṭi babi wo ṭa kak ṭi ptoof pi pntaali pi *Itravel, kē hēnk di bajukan balagare bakañ alun kawo ṭi ptoofan kado na pneejan ṭi ṅṣalan pjukan panjaan paneeman ñaan

kabot katoka, kadoo pok Ajug baka amburanuŋ baka. Wal mēnt bašē ʔijar ʔleef ʔi baka ptoka pantaruŋ. ² Batum baluŋ kaʔaš baka ʔi iko iʔop yi bajaan bado, baluŋ kado bakar bgah bi manjooan. ³ ʔi ʔɲal itaka, bajukan balagare baluŋ kadaaran na ʔɲup ʔliil ʔi bapašun. Kē pwayēš pi baka pašē do bi dolana dolana undiimaan, kē ptoka pi baka paankyoonk.

⁴ Na manjooan, Našibaʔi aammiir ʔwanjuʔ ʔambiin ajuban, ašē fēl ʔa du infeernu di ʔawoon atanana du bdēm ayoonk unuur wi pwayēš pi ʔa. ⁵ Aammiir kak bañaan biki unjon, wal wi adoluŋ meel kē mangur iko na bañaan bti ʔi umundu bti untumuŋ na banwoon baanji baʔaš Našibaʔi, ašē buuran *Nowe anjaan aʔup uko wi bañaan bawoon kado kawoona batool ʔi kēš ki Našibaʔi, aʔu na bañaan paaj na alon. ⁶ Našibaʔi aammiir kak ʔbeeka ʔi Fodom na Gomora* wi atēruŋ ʔa kē ʔakak ufob kadiimanaan bankluŋ kapok pʔaša uko unkyoonkuŋ baka*. ⁷ Kē ašē buuran *Lot ambiin awo ʔaan natool aji ʔēga maakan ʔi iko iʔop yi bado buʔaan mēnt babiin ado. ⁸ Ul anwoon natool, ašē wo ʔi ptoof pi baka aji win baka kabot katiink baka na ʔnuur, kē ušal uji ujoot na a*. ⁹ Iko yi idiiman kē Našibaʔi ahiil kabuuran ʔi mnhaj bañaan bamēbanuŋ ʔi a aliint kašē kaʔooran banwoon baanwo batool bado kayoonk kakob ki baka ʔi unuur wi pwayēš, wi baduknaaniin. ¹⁰ Akob bnuura banjaan babi ʔu ʔu ʔɲal ʔi pʔopan ʔleef ʔi baka ʔi pjuban pi piint abot aʔoom Ajugun.

Bajukan balagare mēnt bañoom bañaan akuʔ awo bahomp, baanji bakali pkar ʔwanjuʔ ʔandēmuŋ. ¹¹ Natenan, ʔwanjuʔ, ʔandoon apel baka uforta na mnhina ʔaanji ʔaʔup ʔi kadun ki Ajugun uko uwuʔaan ʔi ʔwanjuʔ ʔandukiin. ¹² Kē bukal, bawo ʔi ʔlimariya ʔanwoon ʔaanwo na ušal, ʔabuka buka pa pmobana kafin. Baji bakar uko wi bawoon baammee kē bakluŋ kafin baka ʔi ʔlimariya. ¹³ Hēnk, bayeenk baluk bi buʔaan di baka. Baji balilan ʔi pdo kado iko iʔop na pnak. Bawo baʔop akuʔ agēj, baji balilan maakan ʔi kalagare ki baka woli bade na an. ¹⁴ Baji babi ʔu ʔu ʔɲal ʔi pjuban pi piint, baanji banoor pjuban, kado na pguur banwoon baanliinti, baji babi duka duka ʔi pñeebar iko. Bafēpanaa! ¹⁵ Baduk bgah btool aneem, wi bawoon ʔi pdo ji *Balaam abuk Bošor, ambiin ʔjal pde itaka yi bdo. ¹⁶ Kē bašē bi ʔoman na a ʔi buʔaan bi adoluŋ: ubuuru unwoon uunhil bʔup uʔiini na a ʔi ʔaan najēn ado kē ʔyila ʔaʔaʔani, ul *Naʔupar Našibaʔi mēnt.*

¹⁷ Bajukan baʔilan mēnt bawo ʔi ʔkumpēš

ʔankayuŋ, awo ʔi infēluŋ yi ukēk udookuŋ ; bawo biki kaya du bdēm bantootuŋ apel bi pti banwoon bi baka. ¹⁸ Na manjooan, baji bahomp maakan kaʔup ʔɲup ʔnaaf kaguur na iko iʔop yi uleef unʔaluŋ bambaan abuurna buurna du bañaan baneemuŋ. ¹⁹ Bahon baka pjeeh ašē wo bukal ʔi ʔleef ʔi baka bañaan banwoon ʔi mnhina mi iko iʔop inktookuŋ baka ; ʔaan aji awo ʔi mnhina mi uko wi awutuŋ kē ukʔona.

²⁰ Na manjooan, woli babuur ʔi iko iʔop yi umundu wi ʔi pme Yetu *Krittu Ajugun na Nabuuran nja, ašē kak hēnkuŋ ahot ʔi ya kē ikʔon baka, baji bawo ʔi unoor umpeluŋ uteek. ²¹ Uhokan lah bawut kame bgah banjaan bañoot du uko unwoon utool, kē di pme ba kašē kaduk bgah byimanaan mēnt bi babiin adiiaman baka. ²² Uko undoluŋ baka uwo uhoŋ umbiin aji : « Ubuš ude uko wi ugatuŋ » na « Unkuma umbaan aʔowa ʔowa ukak ašun du mboš. »

3

Unuur wi Ajugun uluŋ kabi

¹ An biki ʔnaluŋ maakan, kakaarta ki kawoon katēbantēn ki ʔi kapiitanan. ʔi yul itēb bti, dji kalešanan iko ilon kahilna kaneejan ʔi ʔšalan mntit mannuuriin. ² Dʔal kalešanan iko yi *baʔupar Našibaʔi bayimanaan babiin aʔup, kalešanan kak uko wi banjaan biki nan bajakanan aji Ajugun anwoon kak Nabuuran nja aʔal ʔdo kado. ³ Uko wi nawoon kame duwa uwo kē, ʔi ʔnuur ʔbaaʔaani bañaan bambeŋ bambaŋ kabi duka ʔi bbeehar, aji baʔaš iko yi ʔleef ʔi baka ʔanaluŋ, baluŋ kabi. ⁴ Baluŋ kado kaji : « Yetu aanhon aji aluŋ kabi ? Awo ʔuŋ ba ? Wi bateem nja bakaʔnuŋ te ʔa, iko iwoha wo jibi ibiin awo wi umundu upašaniin. »

⁵ Wi bajakun haŋ, baji badaar kaʔilma kē du ujuni, Našibaʔi aʔēpna ʔi uʔup wi nul apaš baʔi ado kē mboš mboš pēnna ʔi meel ašē ʔo ʔi ptoof pi ma. ⁶ Kē na meel mēnt mi mi abiin abaana na umundu ujon. ⁷ Uʔup mēnt uʔuuŋ kē baʔi na mboš mi ʔa ʔahankanaa, ayoonk pya pterana ʔi unuur wi pwayēš pbaaʔaani na wi ptoka pi banwoon baankʔaš Našibaʔi.

⁸ An bayiʔ naan biki ʔnaluŋ, uka uko uluŋ wi nawoon naanwo kaʔilma : ʔi kēš ki Našibaʔi unuur uloolan uwo ʔi ʔsubal iʔeen-week ʔyaaš iʔeen (1000), kē ʔsubal iʔeen-week ʔyaaš iʔeen ʔawo ʔi a ʔi unuur uloolan*. ⁹ Ajugun aanji jonan pdo uko wi ahonjuŋ jibi bañaan balon bašaluŋ. Aji miiran : aanji ʔal alon ʔi an aneem kašē ʔal an bti naʔaʔan pjuban, naʔēlēs ʔhaašan na manjooan. ¹⁰ Unuur wi Ajugun uluŋ kabi ʔi nakiiŋ ; unuur mēnt baʔi bafoma karoca roca, iko

* 2:5 Natenan ʔi Ujuni 6.1—9.17.

* 2:6 Natenan ʔi Ujuni 19.24-35.

* 2:6 Natenan ʔi Ujuni 19.1-19.

* 2:8

Natenan ʔi Ujuni 19.1-19.

* 2:16 Natenan ʔi Mnʔen 22.4-35.

* 3:8 Kañaam 90.4.

inwoon da iyik kayuuy wal mēnt, mboş na iko bti inwoon ʔi ma itoka kaba* .

¹¹ Kē wi iko bti iwoon i pbi kaʔoka kaba, natenan hēnkun mnwo mi nan! Nawo kawo banjintun ʔi kēş ki Naşibaʔi kabot kamēban ʔi a kaliint, ¹² wi nakyoonkun abot adoonaan unuur wi nul utarna ubi. Unuur mēnt, baʔi bayik bti kayuutşa, iko inwoon ʔi ba iyik ibot iyuuy. ¹³ Kē Naşibaʔi aşē horj nja aji alun kapaş baʔi bhalu na mboş mnhalu di iko bti ikwoon itool. Nwo ʔi pyoonk uko mēnt.

Pdo bañaan balipara

¹⁴ An biki njalun maakan, wi nawoon ʔi pyoonk unuur mēnt, nadoonaan keeri nawo bajint piş ʔi kēş ki Naşibaʔi, bañaan banwoon ʔi mnjeeh. ¹⁵ Nameen kē kamiir ki Ajugun kahinan kadolan nabuur, jibi *Pawulu ayiʔ nja ʔi *Krittu i njalun maakan apiitanan na uşal untunja wi Naşibaʔi awululun. ¹⁶ Hēnk di di apiitun ʔi ikaarta bti yi aʔiiniyaanun uko mēnt ; nʔup nlon njanwoon ʔi ikaarta yi nul nʔatam pme, kē bañaan banwoon ʔi kapaam akuʔ awo baanliint ʔi pfiyaar baji bapiban nja buʔaan. Baji bado han kak na nʔup nji Ulibra wi Naşibaʔi nʔandukiin kaşē ʔoka. ¹⁷ Kē an biki njalun, nawoon bten keeri wi nameen iko yan, kaʔi nabi naʔaş bado buʔaan naşē naneem ji baka nawo naankak amēban kaliint. ¹⁸ Naʔēpan ʔēp nataman nado kaya kadun ʔi pme Yetu Krittu anwoon Ajugun na Nabuuran nja, nataman nawo ʔi bnuura bi nul. Mndēm manwoon ʔi a te mnʔo! Uwo han.

* **3:10** Iko bti inwoon ʔi ma itoka kaba : Balon bapiit aji balun kawayēs mboş na iko bti inwoon.

Uṭup uteek wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta kateek ki Yowan apiitun. Yowan i abi piit ulibra ulon uteek wi aṭiinyaanuṅ ubida wi Yetu ṭi mboṣ; uwoon Uṭup Ulil Unuura wi Yowan apiitun. Akak apiit ikaarta itēb inṭaṣun ṭi ki. Du unjon baṅaṅ balon babi ṭilan aji Yetu Krittu ambiin abi ṭi umundu wi awo ṅaṅ najēn aanwo Abuk Naṣibaṭi. Baji baji kak kē ṅaṅ ahil kado uko wi aṅaluṅ, kē Naṣibaṭi aankdo baka uko ulon. Uko mēnt ukaṅ kē Yowan apiit banfiyaaruṅ aṭup baka in awoon Yetu. Aṭup baka aji ubida wi mnṭo uwo, akuṭ adiiman baka jibi ṅaṅ ahilun kaka wa : ṅaṅ anfiyaaruṅ Yetu andoli, aka ubida mēnt. Akak ahoṭalēṣ aji baṅaṅ bawo ṭi ploolan na Naṣibaṭi na Yetu Abukul, baṅal Naṣibaṭi na banfiyaaruṅ bandukiin. Aji woli bado haṅ bame kē baka ubida wi mnṭo.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Uṭup unjaṅ uwul ubida (1.1-4)
2. Nawulēn nṭoṣ ṭi bjeehi (1.5–2.6)
3. Bgah bhalu (2.7-17)
4. Baṣoorad Krittu na babak Naṣibaṭi (2.18–3.10)
5. Bṛjalad (3.11–4.21)
6. Ppok iko yi mboṣ (5.1-21)

Uṭup unkwuluṅ ubida

¹ Nṭiinyaan ṭi nawo Uṭup unkwuluṅ ubida ; awo du ujuni, nṭiinka awina na kēṣ ki nun, abot atena bnuura, akuṭ abana na iṅen yi nun.

² Anwoon ubida apēn awinana, kē nṭkṭup uko wi nmaaruṅ. Nṭupan uko wi anwoon ubida wi mnṭo ambiin awo du Naṣibaṭi Aṣin nja aṣē pēn awinana ṭi un. ³ Uko wi nṭwinuṅ akuṭ atiink, nṭupan wa an kak, nahilna nabi namēbandēr na un, nṅaakiir nja bṭi ṭi pmēbandēr pi nṅmēbandērṅ na Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittu Abukul. ⁴ Nṭiit uko wi, un ṭi nṅeefun, mnṭilan mi nun* manhilna mandēm maakan.

Ppoṣ ṭi bjeehi

⁵ Uṭup wi nṭiinknuṅ ṭi Yetu *Krittu aṣē ṭupan hēnkunṅ wi : Naṣibaṭi awo bjeehi, nin bdēm blon baanwo ṭi a. ⁶ Woli nṅi nṅmēbandēr na Yetu aṣē poṣ ṭi bdēm, nṅwo baṭilan, nṅnkdo uko unwoon manjoonan. ⁷ Aṣē wo woli nṅoṣ ṭi bjeehi jibi Naṣibaṭi ṭi uleeful awoon ṭi bjeehi, nṅkeer awo baloolan nja bṭi, kē pṅaak pi Yetu Abukul pajinṭan nja ṭi pekadu bṭi.

* 1:4 Mnṭilan mi nun : Balon bapiit aji mnṭilan mi nan.

⁸ Woli nṅi nṅenwo na nin pekadu dlou, nṅuur nṅleef nṅi nja, manjoonan maanwo ṭi nja. ⁹ Aṣē woli nṅdinan aji nṅwo na pekadu, nṅhinan ka-haṭ Naṣibaṭi, awo natool : aluṅ kamiir nja ipekadu, kabot kajinṭan nja ṭi buṭaan bṭi. ¹⁰ Woli nṅi nṅendo pekadu, nṅṭi Naṣibaṭi nṅilan, kē uṭup wi nul ubot awo unwo ṭi nja.

2

¹ An babak naan, dṭiitan uko wi nahilna nawut kado kajuban. Aṣē woli ṅaṅ alon ajubani, nṅka ṅaṅ ankyenanuṅ nja du Naṣibaṭi Aṣin nja : Yetu *Krittu natool a. ² Ul awuluṅ uleeful, awo bṅeṅan, Naṣibaṭi ahilna amiir nja ipekadu ; aanliṅ liṅ ṭi yi nja ṭaṅ, ado haṅ ahilna amiir kak yi baṅaṅ biki umundu bṭi.

Uko wi pdo

³ Uko unjaṅ uyuuj kē nṅme *Krittu uwo pdo kaṭaṣ uko wi ajakuṅ nṅdo. ⁴ Woli ṅaṅ abubara aji ame'a aṣē wo aanktiinka, awo naṭilan, manjoonan maanwo ṭi a. ⁵ Kē anṣaar amēban uko wi ajakuṅ, unjal wi Naṣibaṭi uji uwo ṭi a katum. Hēnk di di njaṅ nṅmeena kē nṅmēbandēr na Krittu. ⁶ ṅaṅ anjakunṅ awo ṭi a, awo i kado kado jibi ajaṅ ado.

⁷ An banoh naan, mēnkpiitan piit uko uhalu wi nawoon kado, uko ujon wi nayeenuṅ du ujuni wa. Uko mēnt uwoon uṭup wi nadoon abi tiink. ⁸ Kē uko wi nṅi kapiitananṅ uṣē wohu uhalu ha. Manjoonan mi uko mēnt manwinana ṭi Krittu abot awinana ṭi an ; bdēm baya, kē bjeehi bi manjoonan bado bi kajeehan jeehan.

⁹ ṅaṅ anjakunṅ aji awo ṭi bjeehi aṣē ṣoor ayiṭul ṭi Krittu, ahum ṭi bdēm. ¹⁰ ṅaṅ anṅaluṅ ayiṭul awo ṭi bjeehi, hēnk, nin uko ulon uunkhil kadola ajuban. ¹¹ Kē ṅaṅ anṣaar aṣoor ayiṭul awo ṭi bdēm ; aji poṣ ṭi bdēm, aamme dko di akyaan ṭiki bdēm bawuna kēṣ.

¹² An babak naan, dṭupan uko wi :

Yetu Krittu ado kē Naṣibaṭi amiiran ipekadu

¹³ An baṣin bapoṭ, dṭupan uko wi : name anwoonunṅ du ujuni ;

kaṭupan, an baṭaṣa :

nawat *Untaayi Uweek.

¹⁴ Dṭupan kak uko wi, an babak naan :

name Naṣibaṭi Aṣin nja ;

kaṭupan kak, an baṣin bapoṭ;

name anwoonunṅ du ujuni,

kaṭupan kak an baṭaṣa :

nahinaa,

uṭup wi Naṣibaṭi uwo ṭi an

kē nabot awat Untaayi Uweek.

¹⁵ Nawutan kaṅal umundu kēme uko unwoon wi umundu. Woli ṅaṅ aṅal umundu,

uŋal wi Naŋibaŋi Aŋin nja uunji uwo ʔi a. ¹⁶Iko bti inwoon ʔi umundu : iko yi uleef uŋaluŋ, iko yi ŋaan awinuŋ aŋeebar na phaŋ ʔi bka bi tul kabot kapiitar ʔi ba, iinwoona du Naŋibaŋi Aŋin nja, iwoona ʔi umundu. ¹⁷Ké umundu wi uŋé ba na iko yi baŋaŋ bakŋeebaruŋ ; ké anŋaŋ ado uko wi Naŋibaŋi aŋaluŋ aka ubida wi mŋto.

Naŋoorad Krittú

¹⁸An babak naan, wal wi umundu ukbaan ubani. Natiink ké baji *Naŋoorad Krittú awo i pbi, hénkuŋ ké baŋooradul batum baŋé do bi bi bi. Uko waŋ ukaŋ ké nyikrén ké wal ubaŋaŋaani ubani. ¹⁹Bakaŋ mənŋan bapənna ʔi nja, aŋé wo baanwo biki nja. Woli bawo lah biki nja, baŋo na nja. Ké baŋé ya, uko mənŋt uyuuj ké bukal bti baanwo biki nja.

²⁰Ké an, nayeenkna *Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ʔi Yetu *Krittú, name bti manjoonan. ²¹Woli dpiitan keeri, uunwo wo ji naamme manjoonan. Dpiitan ʔiki name ma abot ame ké nin nŋilan nŋon njaŋji njaŋpenna ʔi banwoon na manjoonan. ²²Ké in awoon naŋilan bə mənŋt anjakuŋ aji Yetu aanwo Krittú? Uŋ mənŋan awoon Naŋoorad Krittú! Apok Naŋibaŋi Aŋin nja abot apok Abukul. ²³Ŋaan ampokuŋ Abuk Naŋibaŋi apok Aŋin kak. Andinanuŋ aji Abukul awo, adinan kak ké Aŋin awo.

²⁴Ké an, uko wi natiinknuŋ du ujuni naməbaan wa. Woli naməban uko wi natiinknuŋ du ujuni, nawo an kak ʔi Naŋibaŋi Aŋin nja na ʔi Abukul. ²⁵Ké uko wi Krittú ahoŋuŋ, uwoon: ubida wi mŋto.

²⁶Uko wi, wi wi nŋaluŋ lah kaŋupan ʔi baŋaŋ bankdolun na pneemanan. ²⁷Ké an, Uhaaŋ wi Naŋibaŋi ʔi nayeenknuŋ ʔi Krittú uduka ʔi an, ké naannuma bajukanan. Uhaaŋ wi nul ukjukananan ʔi bti, uwo manjoonan, awo uunji uŋilan. Ké jibi ukjukananan, nadukiin naməban ʔi a.

²⁸An babak naan, hénkuŋ, nadukiin naməban ʔi Krittú, ahilna wal wi akpənun kawinana, nŋil kanaŋ kaliint, kawo nŋenkowa kanaŋ kalowa.

Babuk Naŋibaŋi na manjoonan

²⁹Name ké Naŋibaŋi awo natool, nayeikrénen keeri ké ŋaan ankdoluŋ uko utool awoona du a.

3

¹Natenan jibi Naŋibaŋi Aŋin nja aŋaluŋ nja. Aŋal nja adoo dinan ké nŋdo du'ana babakul. Nwo babakul na manjoonan. Baŋaŋ biki umundu baamme Aŋinun, ukaŋ ké baanhinan pme nja. ²An banohnaan, nwo hénkuŋ babak Naŋibaŋi, ké uko wi nŋekbiŋ kawo uundo meeŋana. Ké nŋé me uko wi : woli *Krittú aluŋ apən awinana, nŋak kanaam na a, ʔiki nŋwina jibi awoon.

³Ŋaan anhaŋuŋ uko waŋ ʔi Krittú, ajinŋan uleeful jibi ul ajinŋuŋ.

⁴Nado pekadu aji diiman ké apən ʔi *bgah bi Naŋibaŋi, ʔiki pdo pekadu pawo ppən ʔi bgah. ⁵Ké naŋé me ké Krittú abi bi pa ppən nja ipekadu, abot awo aanwo na pekadu. ⁶Ŋaan amməbanuluŋ aanwo nado pekadu. Nado pekadu aanwina abot awo aamme'a.

⁷An babak naan, nakdinan nin ŋaan aneemanan. Ŋaan ankdoluŋ uko utool awo natool jibi Krittú awoon natool. ⁸Nado pekadu awo i *Untaayi Uweek, wul uwo udo pekadu du ujuni. Ké Abuk Naŋibaŋi aŋé bi bi ptoŋ iko yi Untaayi Uweek ukdoluŋ. ⁹Ŋaan ambuknaaniŋ du Naŋibaŋi aani duka ʔi pekadu ʔiki ubida unwoonuŋ du Naŋibaŋi uwo ʔi a ; aanhinan kajuban ʔiki abuknaana du Naŋibaŋi. ¹⁰Uko umpaŋŋuŋ babak Naŋibaŋi na biki Untaayi Uweek wii wi : ŋaan anwoon aanwo natool kéme awo aŋŋal ayiŋul ʔi Krittú aanwo i Naŋibaŋi.

Bŋalad bi banfiyaaruŋ Krittú

¹¹Nwo kaŋalad, uko waŋ wi wi natiinknuŋ du ujuni. ¹²Nənwo kado ji Kayin anwoon i *Untaayi Uweek, aŋin aŋa'ul°. Ké we ukaŋ ké aŋin aŋa'ul? Aji do buŋaan ké aŋa'ul aŋé ji do iko inwoon itool. ¹³An bayiŋ naan, nawutan kaŋoŋar woli baŋaŋ biki umundu wi baŋooran. ¹⁴Nja, nme ké nŋenna du pkeŋ aya du ubida ; nme uko mənŋt ʔiki nŋal bayiŋ nja ʔi *Krittú. Ŋaan anwoon aŋŋal ayiŋul aduka ʔi pkeŋ. ¹⁵Ŋaan anŋooruŋ ayiŋul ʔi Krittú awo nafiŋ baŋaŋ ; ké naŋé me ké bafiŋ baŋaŋ baŋaji baka ubida wi mŋto.

¹⁶Nme uko unwoon uŋal ʔiki Krittú awul ubida wi nul pa nja. Ukaŋ ké nwo kawul ubida wi nja pa bayiŋ nja ʔi Krittú. ¹⁷Woli ŋaan alon aka iko bti aŋé win ayiŋul anwoyi ʔi kanuma aŋé pok pŋenka, hum di di uŋal wi Naŋibaŋi ukwoon ʔi a ba? ¹⁸An babak naan, nawutan kaŋalna ʔi nŋup ŋaŋ, nadoon kaŋenk, hénk naŋal na manjoonan.

¹⁹Woli nŋalad haŋ, wi wi nŋkmeen ké nwo biki manjoonan, nhaaŋ nŋi nja nbot nŋaŋora ʔi kadun ki Naŋibaŋi. ²⁰Ké woli nhaaŋ nŋi nja nŋado leŋan nja buŋaan bi nŋdoluŋ, nŋenji nŋaajala, nŋi nme ké Naŋibaŋi adəm apel nhaaŋ nŋi nja abot ame iko bti.

²¹An banoh naan woli nhaaŋ nŋi nja nŋaŋora, nŋnoom kaŋoga. ²²Awul nja iko yi nŋkŋehanuluŋ bti ʔiki nŋməban uko wi ajakuŋ nŋdo, ké uko wi nŋkdoluŋ ubot alila. ²³Uko wi ajakuŋ nŋdo uwo : nŋfiyaar Yetu Krittú Abukul nŋbot nŋalad jibi ajakuŋ na nja nŋdo kado. ²⁴Ké ŋaan ankdoluŋ uko wi Naŋibaŋi ajakuŋ ado, aji məbana, Naŋibaŋi kaməbana. Uhaaŋ wi nul wi awuluŋ nja ujaŋ uyuuj ké aməban nja.

✧ 3:12 Natenan ʔi Ujuni 4.3-10.

4

Uhaaş wi Naşibaŋi na wi Naguuru

¹ An banoh naan, nawutan kafiyaar bañaanŋ banjaanŋ babubara kaji bawo na *Uhaaş wi Naşibaŋi, naŋeƷan ƷeƷ naten bnuura nameena me uhaaş wi bawoon-aanunŋ uwoona du Naşibaŋi. Bañaanŋ batum bandaaruŋ aji bawo *baƷupar Naşibaŋi bani-ink umundu. ² Hënk di di nakyikrënaanunŋ Uhaaş wi Naşibaŋi : ñaanŋ andinanunŋ aji Yetu *Krittu akak ñaanŋ najën, awo na Uhaaş wi Naşibaŋi. ³ Kë ñaanŋ anşaanŋ apok pdinan uko wi Yetu awoonŋ, aanwo na Uhaaş wi Naşibaŋi. Awo na wi naşoorad Krittu i natiinkunŋ kë baji abi, ado bi bi bi, awo Ʒi umundu.

⁴ An babuk naan nanwoonŋ biki Naşibaŋi, nawat başoorad Krittu bukuŋ, Ʒiki anwoonŋ Ʒi an adëm apel anwoonŋ i umundu. ⁵ Bukal bawo biki umundu ukaanŋ kë uƷup wi baka uwo wi umundu, kë umundu ubot atiink baka. ⁶ Nja, kë nşë wo biki Naşibaŋi ; am-meerŋ Naşibaŋi aji tiink nja ; kë anwoonŋ aanwo i Naşibaŋi aanji tiink nja. Kë hënk di di njaanŋ nmeena Uhaaş wi Manjoonan na uhaaş wi kaguuru.

Uŋal wi Naşibaŋi

⁷ An banoh naan, nawulën nŋalad ; uŋal uwoona du Naşibaŋi, kë ñaanŋ anŋaluŋ atëñŋul abuknaana du Naşibaŋi akuƷ ame'a. ⁸ Ñaanŋ anwoonŋ aanŋal atëñŋul, aambaanŋ kameha Naşibaŋi Ʒiki Naşibaŋi awo uŋal. ⁹ Naşibaŋi adiiman uŋal wi akaanŋ pa nja wi ayiluŋ Abukul aloolan i akahaŋ Ʒi umundu nŋhila nŋeƷna Ʒi a nka ubida. ¹⁰ Uŋal na manjoonan uunwo nŋal pi nŋaluŋ Naşibaŋi, uwo nŋal pi anŋaluŋ nja. Ayil Abukul kë awo btejan bankpënanunŋ ipekadu yi nja. ¹¹ An banoh naan, wi Naşibaŋi anŋaluŋ nja hanŋ, nŋwo kanjalad kak. ¹² Nin ñaanŋ aambaanŋ kawin Naşibaŋi. Kë woli nŋaladi, Naşibaŋi aji wo Ʒi nja, uŋalul ubot kawinana bnuura Ʒi nja.

¹³ Naşibaŋi awul nja *Uhaaş wi nul, ukaanŋ kë nji nme kë nmebana, kë abot amëban nja. ¹⁴ Naşibaŋi ayil Abukul kë awo nabu-uran umundu. Nwin uko wanŋ, aşë Ʒup wa bañaanŋ. ¹⁵ Ñaanŋ andinanunŋ aji Yetu awo Abuk Naşibaŋi, Naşibaŋi aji mëbana, ul kabot kamëban Naşibaŋi. ¹⁶ Kë nja, nme abot aŋiyaar kë Naşibaŋi anŋal nja. Naşibaŋi awo uŋal. Kë woli nŋal batëñŋ nja, nji nmeban Naşibaŋi, Naşibaŋi abot kamëban nja.

¹⁷ Woli nŋal batëñŋ nja na manjoonan nŋenkdo kaƷaaf unuur wi pwayëş Ʒiki ubida wi nun Ʒi umundu wi, unaan na wi *Krittu. ¹⁸ Anŋaluŋ na manjoonan aanji wo na palënk, uŋal unjoonanunŋ uji udook palënk. Na manjoonan, palënk paji pagakandër na

uŋal wi kakob. Kë anwoonŋ na palënk aanji nŋal na manjoonan.

¹⁹ Kë nja, nşë nŋal Ʒiki ul anŋaluŋ nja uteek. ²⁰ Woli ñaanŋ aji anŋal Naşibaŋi, aşë şoor ayiŋul Ʒi Krittu, awo naŋalan, Ʒiki woli ñaanŋ aanŋal atëñŋul i akwinunŋ, aanhilan kanŋal Naşibaŋi i awoonŋ aanwini. ²¹ Uko wi Naşibaŋi ajakuŋ na nja nŋdo kado wii wi : ñaanŋ anŋaluŋ Naşibaŋi akaan anŋal ayiŋul Ʒi Krittu.

5

¹ Ñaanŋ anfiyaaruŋ aji Yetu awoonŋ *Krittu awo abuk Naşibaŋi, kë ñaanŋ anŋaluŋ aŋin ñaanŋ aji nŋal abukul. ² Ñaanŋ aji me kë anŋal babuk Naşibaŋi woli anŋal Naşibaŋi abot ado uko wi ajakuŋ. ³ Hënk di uwoonŋ, nŋal Naşibaŋi pawo pdo uko wi ajakuŋ nŋdo kado. Kë uko wi ajakuŋ nŋdo kado ubot awo uun-tam pdo. ⁴ Banwoonŋ babuk Naşibaŋi baji bawat iko yi umundu. Kë uko wi nŋkdoonŋ kawatna iko yi umundu uşë wo pfiyaar pi nja. ⁵ Kë in aŋaanŋ awo anjaanŋ awat iko yi umundu bë mënŋ anfiyaaruŋ aji Yetu awo Abuk Naşibaŋi a?

Uko wi baƷupunŋ Ʒi Yetu Krittu

⁶ Yetu *Krittu abiiŋ Ʒi nja na meel mi batitmu bi nul na pñaak pi pkeŋ pi nul*. Aambi bi Ʒaŋ na meel, abi na meel na pñaak, kë *Uhaaş wi Naşibaŋi ujaanŋ uƷup uko mënŋ, wul unwoonŋ manjoonan.

⁷ Iko iwajanŋ ikyuujunŋ kë uko wi Yetu ujoonani, iwoonŋ; ⁸ Uhaaş wi Naşibaŋi na meel na pñaak, iyeenkiir yul iwajanŋ† bti. ⁹ Jëm nji nŋdinan uko wi bañaanŋ baƷupunŋ i? Kë wi Naşibaŋi aƷupunŋ uşaanŋ adëmna apel wi bañaanŋ baƷupunŋ. Uko wi Naşibaŋi aƷupunŋ wii wi : aŋiiniyaan Abukul. ¹⁰ Ñaanŋ anfiyaaruŋ Abuk Naşibaŋi amëban uƷup mënŋ Ʒi uhaaşul. Ñaanŋ anwoonŋ aanfiyaar Naşibaŋi aƷu'a naŋalan Ʒiki aanfiyaar uko wi Naşibaŋi aƷupunŋ Ʒi uko wi Abukul. ¹¹ Kë uko wi Naşibaŋi aƷupunŋ wii wi : Awul nja ubida wi mnŋo kë ubida mënŋ uşë woona Ʒi Abukul. ¹² Anwoonŋ na Abukul aka ubida mënŋ, anwoonŋ aanwo na Abukul aanka wa.

Ubida wi mnŋo

¹³ Dpiitan iko yi, an nanfiyaaruŋ Abuk Naşibaŋi nahilna name kë naka ubida wi mnŋo. ¹⁴ Nhat kë woli nŋat Ʒi kadun ki Naşibaŋi aŋehana uko unlilulunŋ, aŋen nja wa. ¹⁵ Kë woli nme kë Naşibaŋi aji tiink uko wi njaanŋ nŋehana bti, nŋhinan kafiyaar na manjoonan kë nŋdo bi yeenk yeenk uko wi nŋehanolunŋ.

¹⁶ Woli ñaanŋ awin ayiŋul Ʒi Krittu kë akjuban pjuban panwoonŋ paanji paŋiŋ pkeŋ, aŋehandërëna Naşibaŋi awula ubida wi mnŋo.

* 5:6 Na meel mi batitmu bi nul na pñaak pi pkeŋ pi nul : Balonŋ başal aji Yowan aŋiiniyaan Ʒi iko inŋeƷunŋ Ʒi Yowan 19.34, di batowunŋ kantaagan ki Yetu kë meel na pñaak mampëni.

† 5:8 Iwajanŋ; Ʒi bayuday woli bañaanŋ batëb këme bawajanŋ bawo Ʒi uƷup uloolan baji badinan kë uwo manjoonan.

Uko mēnt̄ uwo pa pjuban panwoon̄ paanji paṭij̄ pkeṭ̄ ṭaṅ. Kē usē ka pjuban panjaan̄ paṭij̄ pkeṭ̄, mēnji nañehandēr anjubanun̄ pjuban mēnt̄. ¹⁷ Pjuban bti pawo pekadu, kē pekadu dlon̄ dašē wo daanji daṭij̄ pkeṭ̄.

¹⁸ Nme kē bañaan̄ banwoon̄ babak Naşibaṭi baanji baduka ṭi pekadu ; Abuk Naşibaṭi aji yeṅ baka, *Untaayi Uweek kalow baka. ¹⁹ Nme kē ṅwo biki Naşibaṭi, kē umundu bti usē wo ṭi iñen yi Untaayi Uweek. ²⁰ Nkak ame kē Abuk Naşibaṭi abi abot awul nja mn-hina mi pyikrēn anwoon̄ Naşibaṭi na manjoonan. Nmebandēr na anwoon̄ Naşibaṭi na manjoonan ṭi pmēbandēr pi ṅmēbandēruṅ na Yetu *Krittu Abukul. Ul awoon̄ Naşibaṭi na manjoonan, ul anwoon̄ anjaan̄ awul ubida wi mnt̄o.

²¹ An babak naan, nalowan ṅnt̄oṅ.

Uṭup utëbanṭën wi Yowan apiitun banfiyaaruṅ

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwoon kakaarta katëbanṭën ki Yowan apiitun. Apiit ka « Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ. » Uka pwo banfiyaaruṅ Krittü biki amenun itim hënk ukaan kē aṭu aji ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ. Aṭup baka ṭi kakaarta ki jibi banfiyaaruṅ Krittü bawoon kaṅalad. Akak aṭup baka aji baliint ṭi pfiyaar babot balipara banjaan bajukan uṭup umpaṭun na Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-3)
2. Manjoonan, na bṅalad (4-6)
3. Bajukan baṭilan (7-11)
4. Pwul mboṣ pbaañṣaani (12-13)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ iwi na babuku* an biki nṅaluṅ na manjoonan. Mëntṅ nji ṭaṅ dṅalanaṅ, bañaan bṭi bammeenṅ manjoonan banṅalan, ² ṭiki manjoonan manwo ṭi nja akuṭ aduka ṭi nja te mṅṅo. ³ Dñehan Naṣibaṭi Aṣin nja na Yetu *Krittü Abuk Naṣibaṭi Aṣin nja bawul nja bnuura na mnjeeh, bamiir nja, ṅhilna ṅwo ṭi manjoonan ṅbot ṅṅalad.

Manjoonan na unṅal

⁴ Dllilan maakan wi nwinunṅ balonṅ ṭi babuku kē baji bado uko unwoonṅ manjoonan jibi Naṣibaṭi Aṣin nja ajakuṅ ṅdo kado.

⁵ Kē hënkunṅ, Ñaaṭu, uko wi nji kañehaniinṅ wii wi : nawulan ṅṅalad. Uko mëntṅ uunwo uko uhalu wi pdo wi nji kapiitiinṅ, uwo uko wi ṅyeenkunṅ du ujuni. ⁶ Pṅal pawo pdo uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ. Kē uko wi Naṣibaṭi ajakuṅ ṅdo wi najukuṅ du ujuni, uwo nawo ṭi bṅalad.

⁷ Bañaanṅ baṭilan baguuru baṭum babi anink umundu, baandi pyikrën kē Yetu *Krittü akak ñaan najën. Ñaan ankṅdolunṅ haṅ awo naguuru, *Naṣoorad Krittü. ⁸ Naṭaafaraan keeri, nawutna kawaanṅ uko wi ṅlempunṅ ṭi an, naṣë nayeenk bnuura katuum kampënnunṅ du Naṣibaṭi. ⁹ Ñaan anwoon aammëbanṅ pjukan pi Krittü aṣë hoṭalëṣ da iko ilonṅ, aammëbandër na Naṣibaṭi. Anktiinkunṅ pjukan mëntṅ amëbandër na Naṣibaṭi Aṣin nja abot amëbandër na Abukul. ¹⁰ Woli ñaanṅ alonṅ abi du an aṭij pjukan plonṅ pampaṭi, nawutan kayeenka, nadoon napok pok pwula mboṣ. ¹¹ Ñaanṅ ankwululunṅ mboṣ akak awo ṭi ploolan na anṅ mëntṅan ṭi iko iwuṭaan yi akṅdolunṅ.

* 1:1 Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ... na babukul : Balonṅ baji pntuk pi banfiyaaruṅ pi pi Yowan akdu'uṅ ṭi Ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ, kē babukul bawo banfiyaaruṅ. † 1:13 Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ Natenan ṭi uko wi bapiitun ṭi v1. Pntuk pi banfiyaaruṅ plonṅ pi pi akduunṅ aṭa'ul.

Uṭup ubaañṣaani

¹² Dka iko itum ilonṅ kak yi nwoonṅ i kaṭupan, aṣë hokan pwo mënkpiitan ya. Dṅal pbi du an kaṭiini ṭiini na an, mṅlilan mi nja manhilna manwo mnweek maakan.

¹³ Babuk Aṭa'u ñaaṭ i Naṣibaṭi adatuṅ† bawulu mboṣ.

Uṭup uwajantën wi Yowan apiitun banfiyaarun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta kawajantën ki Yowan apiitun. Apiit ka ñiint alon anfiyaarun Krittü i katim kawoon Gayut. Yowan abi yil ƚfa bañaan balon baya baṭup Uṭup Ulil Unuura du banfiyaarun Krittü. Wi bayaan du ubeeka wi Gayut afëtun, ñiint alon anwoon katim ki Diyotrefet apok bafët du katohul. Kë banfiyaarun Krittü bandoon aṅal pyeenk baka kë apok adook baka ƚi pntuk pi banfiyaarun. Uko mënt ukaan kë Yowan apiit Gayut kaji na a amëban aliint, ayeenk bnuura bankmbiin, pṭup Uṭup Ulil Unuura.

Hënk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboş (1-4)
2. Anfiyaarun Krittü aanwo kapok pṭenk atëntul (5-12)
3. Pwul mboş pbaañsaani (13-15)

¹ Nji nantohi, dpiitu, iwi Gayut nanoh naan i nṅalun na manjoonan.

² Iwi, nanoh naan, dñehan iko bti iya bnuura na iwi, iwo najoob uhaaş ubot uṭoor na iwi. ³ Bayiṅ nja balon ƚi Krittü babi aṭupën jibi imëbani manjoonan abot aji kṭaş ma, kë nlilan maakan ƚi uko mënt. ⁴ Nin uko ulon uunji udolën nlilan kapel woli bajakën aji babak naan baṭaş manjoonan.

⁵ Nanoh, iji kṭu uşal ƚi pṭenk banfiyaarun, kadoo ṭenk baka, bukal biki iwoon iim-mee. ⁶ Baṭup jibi inali baka ƚi kadun ki banfiyaarun bti. Doon kaṭenk bañaan batënt bukun babaañëş bayaaş bi baka jibi Naşibaṭi aṅalun ; idole han kdo bnuura. ⁷ Bapën kaya kaṭup uko wi *Krittü, awo baanyeenk nin uko ulon ƚi banwoon baanfiyaari. ⁸ Kë nşë wo biki kayeenk bañaan batënt bukun mënt kahilna kaṭenk ƚi ulemp wi pdiiman manjoonan.

Diyotrefet na Demetriyut

⁹ Dbi piit pntuk pi banfiyaarun pi nan, kë Diyotrefet anjaan aṅal pwo kadun aşë wo aanji ṅal nin ptiink uko wi njakun. ¹⁰ Uko wan ukaan kë woli dbii, kayuujan bnuura iko yi ajaan ado. Aji wo ƚi pṭup iko iwuṭaan ƚi un. Ado beeh beeh apok pyeenk bayaan banfiyaarun, kë banṅalun pyeenk baka aji neenan baka kadook baka ƚi pntuk pi banfiyaarun.

¹¹ Iwi nanoh naan, wutan kaligsën buṭaan, doon kado bnuura. Anjaan ado bnuura awo i Naşibaṭi, ankdolun buṭaan aamme Naşibaṭi.

¹² Kë Demetriyut ul, bañaan bti baṭup uko unuura wi nul, kë mnwo mi nul mankak ayuuj kë awo i manjoonan. Un kak nṭup

bnuura bi nul, kë ikak ame kë uko wi nṅṭupun ujoonani.

¹³ Dka iko itum yi pṭupu kak, aşë wo mëṅjal ppiitu piit ya. ¹⁴ Dṅal pwinu win ƚi uleefu ṅnuur ṅi, nşë ṅṅiini bnuura.

¹⁵ Dñehan bnuura bawo ƚi iwi! Banohu bawulu mboş. Wulan banohun mboş bti andoli ƚi katim ki nul.

Uṭup wi Yuda apiitun

Uṭup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yuda apiitun. Yetu awoon naweek baka ul na Yakob. Kakaarta ki kanaam na katēbantēn ki Piyeer apiitun. Yuda apiit kakaarta ki bañaan biki Naṣibaṭi adatur. Aji na baka balipara bañaan banjaan bajukan uṭup umpatun na Uṭup Ulil Unuura. Mnwo mi bakan mēntan manyuuj kē baanwo bañaan biki Yetu, ṭiki maanwo mnwo mnuura. Akak aṭup baka jibi Naṣibaṭi ajaan ado na banjaan bado buṭaan.

Hēnk di ifah yi ulibra wi iwoon:

1. Pwul mboṣ (1-2)
2. Uba wi banjaan bajukan bañaan iko inwoon iinwo itool (3-16)
3. Banfiyaaruṅ bawo kaṅalad (20-23)
4. Mndēm manwoon ṭi Naṣibaṭi! (24-25)

¹ Nji Yuda aṭa Yakob^o, nwoon nalempar Yetu *Krittū, dpiitanan an biki Naṣibaṭi Aṣin nja adatur, anjal baka, kē Yetu Krittū akyeṅ baka. ² Dñehan Naṣibaṭi añaḡi'an, ajoobṭēnan nḡaas akut anjalan ; dñehan awulan iko mēnt atuman.

Bajukan balagare (2 Piyeer 2.1-17)

³ An biki nḡaluṅ maakan, dbi ṭu uṣal maakan ṭi ppiitan ṭi uko wi mbuur mi nḡokun. Kē nṣē win hēnkun kē dwo i kapiitan katēntēnan nado kagutan, uko wi Naṣibaṭi aṭenuṅ byaas bloolan bañaan banwoon biki nul bafiyaar uhilna uduka te mnṭo. ⁴ Na manjoonan, bañaan balon baññoomun Naṣibaṭi bamena aneeṅ ṭi ptoofan. Baji baṭēlēṣ bnuura bi nul kaji badinan bañaan pdo kado iko iṭop, kabot kapok Yetu anwoon Ajugun aloolan. Upiitana undiimaan ṭi *Ulibra wi Naṣibaṭi kē alun kakob baka.

⁵ Name iko mēntṭi bti, kē nṣē ṅal kalesanan jibi Ajugun abiiṅ abuurran pntaali pi *Iṭrayel du *Ejiptu, aṣē do kē bampokun pfiyaar bakteṭi^o. ⁶ Naleṣan nḡwanjuṭ nḡanwoon nḡaambi liṅ ṭi uko wi Naṣibaṭi aṭunṅ nḡa pdo, ṅaduk dko di ṅafēṭun: aṭu nḡa du bdēm kē ṅakyoonk unuwr uweek wi pwayēṣ atanana te mnṭo^o.

⁷ Naleṣan kak biki nḡeeka nḡi Fodom na Gomora^o na nḡeeka nḡanḡoṅun baka bambiṅ ado ji nḡwanjuṭ mēntṭi awo ṭi pdo iko iṭop, abot apiintṭi na biintṭi kēme baatṭi batēntṭi baka^{*}; hēnkun Naṣibaṭi akob baka ado kē bawo du

bdoo banwoon baankjēmṣa, bañaan bti kē bawo katen ṭi uko mēntṭi.^o

⁸ Bañaan mēntṭi banwoon ṭi ptoofan hēnk di bakaṅ aji bado : baji bado iko injaan iṭopan nḡleef nḡi baka yi nḡaafi nḡi baka nḡawuluṅ baka, bañoom Ajugun, aji bakar nḡwanjuṭ nḡandēmun. ⁹ *Mikayel uwanjuṭ uweek, uundo kar *Untaayi Uweek wi ukṅomnuṅ puum pi *Moyit na wa – ajakaara na wa ṭaṭi: « Dwutu na Ajugun! »

¹⁰ Kē bañaan biki, baṣē ji bakar uko wi bawoon baammee ; kame ki baka kawo ji ki nḡlimariya nḡanwoon nḡanwo na uṣal aṣē ji kaneeman baka. ¹¹ Bañaan mēntṭi bawuṭani! Baṭaṣ bḡah bi *Kayin ; itaka iṭon baka kē baneem ji *Balaam ; bakteṭ ṭiki bapataṭa ji *Kore. ¹² Nalipariin bañaan mēntṭi woli nayit ade, baji bado iko iṭop, baanji bakowa, baji baṣal nḡleef nḡi baka ṭaṭi. Bawo ji infēluṅ inwoon iinwo na meel yi uyook uñootun. Bawo ji mnko manwoon maankbuk woli wal wi kakit ki ma udoo ban, mnko mi balēbuṅ, mankeṭun aba. ¹³ Jibi nḡmaaron nḡi bdēk banṭuunkun nḡajaan nḡajotan plēṭ kadun, hēnk di di bajaan bajotan kadun iko ikowandēnaan yi bajaan bado. Bawo ji nḡah ṅanneemun añaay, kē Naṣibaṭi afēl baka du bdēm bantootun apel bi pti te mnṭo.

¹⁴ *Henok, anwoon ateam nḡa napaa-jantēn ampēnnun ṭi *Adam, ado bi ṭup undiimaan ṭi uko wi baka aji : « Natenan! Ajugun alun kabi na pntuni pi nḡwanjuṭ nḡyimanaan nḡi nul, ¹⁵ kahilna kawayēṣ bañaan bti. Aṭup bampokulun kē baduknaana ṭi iko iwuṭaan bti yi badolulun wi bapokun ptiinka na ṭi nḡup nḡam nḡi bado pekadu banwoon baankṭaṣa mēntṭi baṭupun ṭi a. » ¹⁶ Bawo bañaan banjaan banur nḡuran, kaṭēḡa, kabi duka duka ṭi pla iko inlilun nḡleef nḡi baka ; bawo bahomp banjaan badaar bañaan na nḡup nḡil.

Natamaan

¹⁷ Kē an biki nḡaluṅ maakan, naleṣan uko wi *banjaan biki Yetu *Krittū Ajugun babinḡ aṭupan aji ubi kawo. ¹⁸ Babi jakan aji : « ṭi nḡnuur nḡbaañṣaani, bañaan bambenḡ balun kabi, balun kado kaṭaṣ iko iwuṭaan yi nḡleef nḡi baka nḡaluṅ inwoon iinlil Naṣibaṭi. » ¹⁹ Bukal bajaan baṭij bpaṭṣēr ; iko yi bañaan bajen banaluṅ ijaan iṭon baka, baanwo na *Uhaas wi Naṣibaṭi.

²⁰⁻²¹ Kē an biki nḡaluṅ maakan, namēbaan naliintṭi ṭi uḡal wi Naṣibaṭi analan. Natamaan naliintṭi pfiyaar pyimanaan maakan pi nafiyaaruṅ nado kaya kadun ṭi pa, nado kañehan na mnḡhina mi *Uhaas wi Naṣibaṭi,

✧ 1:1 Natenan ṭi Maci 13.55; Markut 6.3. ✧ 1:5 Natenan ṭi Ppēn 12.51. ✧ 1:6 Natenan ṭi Ujuni 6.2. ✧ 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.24-35. ✧ 1:7 Apiintṭi na biintṭi kēme baatṭi batēntṭi baka : Balon bapiit aji bapiintṭi na nḡwanjuṭ. ✧ 1:7 Natenan ṭi Ujuni 19.1-25.

nayoork Yetu *Krittu Ajugun awulan mñaga
mi nul mankwulun ubida wi mñto.

²² Nañagiin banwoon na nşal ntëb
; ²³ nabuuran balon wi naklowanun
baka bdoo ; nañagiin bandukiin pñaga
pannaakiirun na palënk, nado naşaafara
pban imişa yi baka ingëjun na iko iwuŷaan yi
badolun.

Pbeeb Naşibaŷi

²⁴⁻²⁵ Nawulën ndëman Naşibaŷi anwoon
aloolan ŷaŷ, anŷëpnun ŷi Yetu *Krittu Ajugun
abuuran nja. Ul ahilun kayeŷan nawutna
kajot ŷi pekadu, kadolan nanaŷ ŷi kadunul
ul anwoon na mndëm, nawo bañaan bajinŷ,
nawo na mnlilan mnweek. Naşibaŷi awo
naweeek, ajug mndëm, mnhina na pşih du
unjon, nŷa na faan te mñto! Uwo han!

Uko wi Naşibaţi ayuujuŋ Yowan

Uŋup ujuni

Ulibra wi uwo kakaarta ki Yowan, nan-jaŋan i Yetu Krittü apiitun. Aŋup aji iko yi apiitun bti ŋi kakaarta ki awin win ya na keş ki nul, akak atiink ya na ibaŋ yi nul. Aji Uhaaş wi Naşibaţi uneejuŋ ŋi a, ahilna ame iko meŋŋ bti. Babi mob Yowan ayaanaan du unjiw wi Patmot aduka da, du ubeeka wi Atiya. Ukaaŋ k  apiit kakaarta ki kat ŋŋ nana banwoon ŋi kadun ki banfiyaaruŋ ŋiki du unjon babi hajan baka maakan. Uko meŋŋ ukaaŋ k  aji na baka bam ban baliint te unuur ubaaŋsaani, bahaŋ ŋiki Yetu aji : « Bampokun buŋaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaan bawul baŋaan ubida banwoon du uwoorta wi Naşibaţi. » 2.7. K  Yetu ŋi uleeful abi h nkun kawat buŋaan. Uka iko yi aŋupun ŋi ulibra wi inkaan udooni : uteek uwo k  nŋaaş ŋi buŋaan n wo ŋi plemp ŋi umundu wi, k  banfiyaaruŋ Krittü bakluŋ kahaj te badoo bafin balon ŋi baka. Ut bant n uwo k  Yetu awoon Nabuuran baŋaan, aluŋ kawat baŋaan bti bampokun Naşibaţi kaŋu na nŋaaş ŋi buŋaan. Uwan-jaŋt n uwoon k  Naşibaţi ahank katuum pa baŋaan banfiyaaruŋ, biki bafinun pa katimul. Aŋup aji Tatana na nwanjut ŋi nul, na baŋaan bti banŋaşuluŋ, Yetu aluŋ kawat baka kaf  du bnjiir. Baŋi bhalu balun kabi, na mboş mnhalu na ubeeka uhalu. Naşibaţi na Ajugun Yetu balun kabi kaf  da na baŋaan bantiinkuluŋ.

¹ Uko umpiitun ŋi ulibra wi, wi wi Naşibaţi awuluŋ Yetu Krittü pa ayuuj balemparul uko unkmbiin h nkun uunkjon. Ayil uwan-juŋ wi nul du Yowan nalemparul k  uyuuja uko meŋŋ. ² Yowan ayuuj bnuura k  uko bti wi aŋupun uwo uŋup wi Naşibaţi na uko wi Yetu Krittü adiimanuluŋ.

³ N aan ankkakal şun iko inklun kabi meŋŋ na baŋaan banktiinkun ya abot aŋaş ya banurand ni. Na manjoonan wal wi iko meŋŋ bti ikdolaniin uŋogi.

Pwul mboş pi Yowan

⁴ Nji Yowan nji kapiitun banfiyaaruŋ banwoon ŋi nbeeka paaj na ulon ŋi Atiya.

D ehan Naşibaţi awulan bnuura abot aŋoran nŋaaş, ul anwoon, anjonun nwo, ankmbiin. D ehan kak nŋaaş paaj na ulon njanwoon ŋi kadun ki p ji pi p şih pi nul n wulan bnuura n bot n ŋoaran nŋaaş. ⁵ Abot a ehan Yetu Krittü, ammaaruŋ iko yi na manjoonan, aŋup ya, anwoon nateek annaŋiin ŋi pkeŋ, abot awo naşih i başih biki

mboş awulan bnuura abot aŋoran nŋaaş. Yetu Krittü aŋal nja abot abuuran nja wi awulun ubida wi nul, Naşibaţi ahilna amiir nja ipekadu. ⁶ Ado nja k  n wo pntaali pi baŋan banwoon başih a  lemp ŋi kadun ki Naşibaţi Aşin. Mnd m manwo ŋi a te uba umundu! Aşih te mndani! Uwo han!

⁷ Natenan, abi ŋi inf luŋ. K  baŋaan bti bakluŋ kawina, bandoon aluŋana uleef balun kawina. Baŋaan biki umundu bti balun kado kat ga. Aa! Uwo han! ⁸ Ajugun Naşibaţi *Anhiniin iko bti anwoon, anjonun nwo, ankmbiin aji : « Nji dwoon nateek abot awo naba saani. »

Mnwin mi Yowan

⁹ Nji Yowan ayiŋan, nji n okun na an p şih, ahaj akuŋ amiir ji an ŋi pdo kaŋaş Yetu, babi mob n a o  du unjiw wi Patmot ŋiki djukan Uŋup wi Naşibaţi, uko wi Yetu. ¹⁰ Unuur ulon wi pd man Ajugun, Uhaaş wi Naşibaţi uneej ŋi nji, k  ntiink ŋi kaf  naan pdiim plon pweek panwoon ji plul. ¹¹ Pdiim pajak n aji : « Uko wi ikwinun, piitan wa ŋi ulibra iya iwul banfiyaaruŋ banwoon ŋi nbeeka paaj na ulon ŋi : Efet, Fimirna, Pergam, Fiyatira, Tardet, Filadelfiya na Lawoditiya. »

¹² Wi ntiinkun pdiim meŋŋ, d ok aji dten n aan anktimiin na nji a  win kfiiŋi paaj na plon kanŋakni uwuru. ¹³ ŋi ptoof pi kfiiŋi kun k  n ş win uko unwoyi ji n aan, Awohara kamişa kanyuluŋ aban te du ihoŋ abot atan ka na kat l ki uwuru ŋi bj nt. ¹⁴ Uwel wi n aan meŋŋ ufaat feh awo wo ji muuŋ, k  keş ki nul kawo ji bdo banjeenu. ¹⁵ Ihoŋul ijeen ji ifeeru inŋun ŋi bdo, k  pdiim pi nul pad m ji ubulan. ¹⁶ Am ban njah paaj na ulon ŋi ka enul kadeenu, k  kakej kajul ki n de n b  kaş  p n ŋi mntumul, kaara di nul k  daknuur ji udiin unuur.

¹⁷ Wi nwinuluŋ, djot ŋi ihoŋul awo ji n aan akeŋun keŋ. K  a  paf n ka enul kadeenu ajak n : « Wutan kal nk ; nji dwoon n juni akuŋ awo naba saani. ¹⁸ Dwo anwoon najeb ; dbi keŋ a  wo h nkun najeb te mn o akuŋ awo na inigsaani yi pkeŋ na yi mnkeŋ. ¹⁹ Piitan uko wi ikwinun : uko unwoon h nkun na unklun kabi. ²⁰ K  ŋi uko wi njah paaj na ulon ŋi iwinun ŋi ka en naan kadeenu na kfiiŋi paaj na plon ki uwuru dpibanu wa : njah paaj na ulon n  njanwoon nwanjut paaj na ulon ŋi banfiyaaruŋ ŋi nbeeka paaj na ulon ; k  kfiiŋi paaj na plon kun kawo kntuk paaj na plon ki banfiyaaruŋ.

2

Uŋup wi bapiitun banfiyaaruŋ biki Efet

¹ Ajak n aji : « Piitan banfiyaaruŋ* biki Efet iji na baka : “Amm banun njah paaj

* 2:1 Banfiyaaruŋ biki Efet: ŋi ugrek baji uwanjut wi banfiyaaruŋ biki Efet.

na ulonj ti kañen kadeenu abot apoş ti ptoof pi kfiiti paaj na ploj ki uwuuru aŋiini aji : ² Dme uko wi najaanj nado, ame unoor wi nan na kamiir ki nan. Dme kē naanji nadinan bañaanj bawuŋaan bawo ti pntuk pi nan ; bañaanj banjakuŋ aji bawo banjañan aşē wo baanwo banjañan biki naan, naten baka ayikrēn kē bawo bañilan. ³ Dme kak kē naji namiir ti mnhaj mi nakhajun pa nji bē naanwutani. ⁴ Kē nşē wo mēnlilan ti uko ulonj uwuŋaan wi nwinunj ti an. Uko mēntj uwo kē naankak aŋalēn jibi nabiiŋ aŋalēn tfa. ⁵ Naleşan jibi nabiiŋ awo tfa, natenan jibi nakaki kafet, naŋēlşan ŋhaaşan nabot nado kado jibi najaanj nado tfa. Woli naando hanj, kabi du an kapēnan pfiiti pi nan ti dko di pawoonj. ⁶ Kē naşē ka umbanj ulonj wi nadoli bnuura : napok ji nji iko yi banikolayib bajaanj bado†.

⁷ «Bankaanj ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaťi ujakuŋ na banfiyaaruŋ. Bampokunj buŋaan, dwul baka bade mbuk mi bko banjaanj bawul bañaanj ubida banwoonj du uwoorta wi Naşibaťi.» »

Uŋup wi bapiitunj banfiyaaruŋ biki Fimirma

⁸ Akak ajakēn : « Piitan banfiyaaruŋ biki Fimirma iji na baka : “Anwoonj nateek akuť awo nabaañşani, anketunj akuť anaťa ti pkeť aŋiini aji : ⁹ Dme unoor wi nan na bwaan bi nan – kē naşē wo bayok na manjoonan. Dme kak iko iwuŋaan yi bañaanj baktaparananj. Baji bawo biki pntaali pi Naşibaťi aşē wo baanwo baka, bawo biki *katoh kañehanaani ki *Fatana. ¹⁰ Naklēnk nin ti uko wi nakluŋ kahaj. *Untaayi Uweek uwat balonj ti an ukalabuş, kado na pdolan nadekēn feť. Kē hēnk di nakluŋ kahaj ŋnuur iñeen. Namiiran uko mēntj woli badoo fiŋan, nşē luŋ nwulan ubida uwo katuum ki nan.

¹¹ «Bankaanj ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaťi ujakuŋ na banfiyaaruŋ. Bampokunj buŋaan baankkeť utēbantēn†.» »

Uŋup wi bapiitunj banfiyaaruŋ biki Pergam

¹² Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Pergam iji na baka : “Anwoonj na kakej kajul ki ŋde ŋtēb aŋiini aji : ¹³ Dme dko di nafētuŋ : *Fatana akşihunj da. Namēbanaan bnuura, kē wi badoonj afiŋ ti ptoofan du dko di Fatana afētuŋ Antipat anfiyaaruŋ abot awo aanji ŋaŋna pŋiiniyaan uko wi naan, naanŋaŋan pfiyaarēn. ¹⁴ Kē nşē wo mēnlilan ti iko ilonj inkdolaniŋ ti an : nawo ti na bañaanj balonj banjaanj baťaş uko wi Balaam ajaanj ajukan. Ajukan Balak jibi akdoli kadoo kaťu bañaanj biki

Itrayel bado buŋaan wi bakdeej ŋntaam ŋi bafiŋaruŋ ŋntonj abot aťoŋan ŋleef ŋi baka na pjuban pi piintj^o. ¹⁵ Nakak awo na bañaanj balonj ti an bankŋaşunj pjukan pi banikolayit. ¹⁶ Naŋēlşan ŋbida ŋi nan keeri! Woli naanŋēlş ŋa, kabi du an hēnkunj, kagut na bañaanj mēntjan na kakej kanjaanj kapēna ti mntum mi naan.

¹⁷ «Bankaanj ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaťi ujakuŋ na banfiyaaruŋ. Bampokunj buŋaan, dlunj kawul baka pde panwoonunj kafiť^o, pi bañaanj bawoonj baambaanj kawina, na plaak pfaatal pi bapiitunj katim kalonj kahalulu ki nin ŋaanj alonj awoonj aammee me bē mēntj anyeenkunj ka a.” »

Uŋup wi bapiitunj banfiyaaruŋ biki Tiyatira

¹⁸ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaaruŋ biki Tiyatira iji na baka : “Abuk Naşibaťi anwoonj na kēş kanwoonj ji bdoow, kē ihoť ijeen ji ifeeru inťuunj ti bdoow aŋiini aji : ¹⁹ Dme uko wi najaanj nado : uŋal, pfiyaar, kamiir ki nan, na jibi najaanj naŋēnk batēntjan. Dme kē nataman apel wi nabaanj ameñen me. ²⁰ Kē nşē wo mēnlilan ti uko ulonj ti. Nawut ŋaaş anwoonj Jetabel kē awo ti ptoofan. Aji ul awo *Naťupar Naşibaťi aşē ji guur balempar naan kajukan baka pťoŋan ŋleef ŋi baka na pjuban pi piintj kabot kade uyemať wi ŋntaam ŋi bafiŋaruŋ ŋntonj. ²¹ Dťena ŋnuur pa awugēş uşal kē aşē pok aduka ti pdo iko iťop mēntj. ²² Dťu'a mnhaj kadola apiintj ti kalişa ado kahaj maakan, ul na banjaanj bajuban pjuban pi piintj na a. Dwut baka woli badi ŋaŋ aŋaŋan iko iwuŋaan yi ajaanj aťu baka pdo. ²³ Dkak alunj kafij babukul. Hēnk banfiyaaruŋ bti bame kē dme uko wi bañaanj bajaanj başal du ŋhaaş ŋi baka, kaşē katuum ŋaanj andoli ti uko wi adolonj.

²⁴ «Kē an biki Tiyatira nanwoonj naanŋaş pjukan pi ŋaaş mēntj, an nanwoonj naamme iko yi bajaanj badu iko immeniŋyi *Fatana, mēnkak aka nin uko ulonj wi pťupan. ²⁵ Dji ŋaŋ namēban bnuura uko wi najukunj te ukakēn.

²⁶ «Bampokunj buŋaan abot ado uko wi nji ŋŋaluŋ te unoor ubaañşani, dlunj kaťu baka ti kadun ki ŋtaak. ²⁷⁻²⁸ Mnhina mi Paapa awulunj mi mi nji kawulunj baka, balunj kado kaşih ŋtaak mēntj na kmēni kakob bañaanj bawuŋaan jibi ŋaanj ajaanj afom iťukar. Dkak awul baka unfay, ujah unjaanj ujeehan na nfa^o.

²⁹ «Bankaanj ibať batiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaťi ujakuŋ na banfiyaaruŋ.» »

3

Uŋup wi bapiitunj banfiyaaruŋ biki Fardet

† 2:6 Banikolayit : Ulibra wi ŋaŋ uŋiiniyaanunj bañaanj mēntj banjaanj bajukan ŋťup ŋanwoonj ŋtilan kē ŋťup ŋi nabiiŋ ajukan ŋaşē wo ŋameeťanaa. † 2:11 Baankkeť utēbantēn : ŋi uba umundu baankkeť kabi kaba ba te mntj. ✧ 2:14 Natenan ti Mnfen 25.1-2. ✧ 2:17 Natenan ti Ppēn 16.32-34. ✧ 2:27-28 Natenan ti Kaŋaam 2.8-9.

¹ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Fardet iji na baka : “Awoon na nhaas paaj na ulon nji Naşibaţi abot amëban njah paaj na ulon aţiini aji : Dme uko wi najaan nado ; bañaan başal aji nawo bajeb kē naşë wo baket. ² Nawoon bten, nataman nawutna kaket bti ; dwin kē uko wi nadolon uunwinana bnuura ti kadun ki Naşibaţi. ³ Naleşan jibi nayeenki tfa Uţup wi Naşibaţi, namëbaan wa, nakuţ nawugëş nşal. Woli naanwo bten, kabi du an ji nakuij, bë naankme wal mēnt. ⁴ Kē balon ti an du Fardet başë wo banwoon baantopan imişa yi baka ; balun kagakandër na nji kawoh imişa ifaatal ti ki bataan na pwoh ya. ⁵ Bampokun buţaan bakwohun keeri imişa ifaatal, nin mēnkpënan itim yi baka ti ulibra wi bapiitun itim yi bañaan bankaun ubida wi manjoonan. Woli dluţ awo du kadun ki Paapa na nwanjut ti nul, kaţup kaji bañaan mēnt bawo biki naan.

⁶ «“Bankaan ibaţ batiinkan uko wi *Uhaaş wi Naşibaţi ujakuţ na banfiyaarun.” »

Uţup wi bapiitun banfiyaarun biki Filadelfiya

⁷ Ajakën kak : « Piitan banfiyaarun biki Filadelfiya iji na baka : “Anwoon nayimanaan, anwoon Manjoonan, awo na kaniğşaani ki *Dayiţ naşih, anjaan ahaabëş bë nin ñaan aanji dët, anjaan adët bë nin ñaan aanji haabëş aţiini aji : ⁸ Dme uko wi najaan nado. Dţu ti kadunan plëman panwoon bhaab, pi nin ñaan awoon aanhil pdët. Naanhinan maakan aşë mëbana uko wi njakuţ, naampokën. ⁹ Natenan uko wi nji kaluţ kado bañaan biki *katoh kañehanaani ki *Tatana. Baji baji bawo biki pntaali pi Naşibaţi aşë wo baanwo biki pa, bawo baţilan. Dluţ kado baka babi banup ti kadunan başë bame kē nji dñalan. ¹⁰ Kē an naşë mëban uţup naan, amiir, ukaan kē nji kanaţ ti uko wi nan nawutna kahaj mnhaj mi Naşibaţi aktuun bañaan biki umundu bti katenna jibi bawo i na manjoonan.

¹¹ «“Dbi hēnkun, namëbaan bnuura uko wi nayeenkun, nin ñaan alon awutna kayeenk katuum ki nan. ¹² Bampokun buţaan, ddo baka banaţ ji pţap du *Katoh ki Naşibaţi i naan. Nin baankak apën da. Dpiit ti baka katim ki Naşibaţi i naan na katim ki ubeeka wi Naşibaţi i naan. Ubeeka mēnt uwoon Yerutalem dhalu dankwalnaniin baţi du Naşibaţi i naan. Dpiit ti baka kak katim naan kahalü.

¹³ «“Ankaan ibaţ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakuţ na banfiyaarun.” »

Uţup wi bapiitun tun banfiyaarun biki Lawoditiya

¹⁴ Akak aji na nji : « Piitan banfiyaarun biki Lawoditiya iji na baka : “Ñaan i bajaan badu uwo han, anjaan aţup na manjoonan

uko wi Naşibaţi, anwoon nateek, anşihun iko bti impaşaniin aţiini aji : ¹⁵ Dme uko wi najaan nado uwaan udooni. Dñal nado uko unkaan udooni. ¹⁶ Kē jibi uko wi najaan nado uwaanun udooni, dban ti ppokan.

¹⁷ «“Naji naji nawo bayok, naanwaan nin uko ulon aşë wo naamme kē nawo banwuţanun, bajuuk, bawaan, banwoon bakuul abot awo byişu. ¹⁸ Hēnk, natiinkan uko wi nji kajakanan; nanugan wuuru wi naan wi mbomanun bnuura maakan, wal mēnt nawo bayok na manjoonan. Nanugan kak imişa ifaatal nawohara, nawutna kawo byişu kakowa, nabot nanug bko bi kēş nahilna nado kawin bnuura. ¹⁹ Kē nji, bañaan biki nji nñaluţ dji kañoman na baka kakuţ kakob baka. Natamaan keeri, nawugëş nşal. ²⁰ Natenan, dwo ti plëman akob. Naan antiinkun pdiim naan ahaabëşaan plëman, kaneej du katohul, nje kañah. ²¹ Nji dpok buţaan, aţo na Paapa ti pţij pi pşih. Bampokun buţaan, dţen baka babi baţo na nji ti pţij pi pşih. ²² Ankaan ibaţ atiinkan uko wi Uhaaş wi Naşibaţi ujakuţ na banfiyaarun.” »

4

Pţij pi pşih pi Naşibaţi

¹ Wi uko wan uţëpun, dkak aten, awin plëman panwoon bhaab du baţi aşë tiink pdiim pambiin aţiini na nji, pambiin awo ji plul kē pajakën : « Panyiin ibi ti, nşë diimanu uko unklun kaţëp. »

² Ti dko mēnt, kē *Uhaaş wi Naşibaţi uşë neej ti nji. Pţij pi pşih plon pawo du baţi, kē alon aţo ti pa. ³ Dwin uko ujenkal na unuilu kē uknuur ti a. Kañaanan ki ubopal kalon kankwoj wojun kafooy pţij pi pşih. ⁴ Bantohi iñeen nţëb na babaakër banwohariin imişa ifaatal feh, afuuta nţepi nji pşih nji uwuuru baţo ti itij yi pşih afooy pţij pteek pun. ⁵ Iliik liik na idiim na imparantant ipën ti pţij. Kfiitj paaj na plon kayik ti kadun ki pa, kul kawoon nhaaş paaj na ulon nji Naşibaţi. ⁶ Uko ulon uwo ti kadun ki pţij, awo ji bdëk banwoon ji kawini kanknuurun.

Nko nbaakër nşawo ti ptoof pi pţij abot afooy pa ; awo na kēş ti kadun na kafet. ⁷ Uko uteek unaam na uliuhu, kē utëbantën uwo ji uwit ukaş umpoţi, uwajantën kē uwo na kaara dannaamun na di ñaan, kē ubaakanţën unaam ji ukat uweek unkyiţun. ⁸ Nko nbaakër nşun nşawo undoli na ibaaklu paaj inwoon na kēş ti ya meet na ti iban. Naji nşabi kahuuran huuran unuor bti na utejan bti kaji :

« Iyimani, iyimani, iyimani,
iwi Naşibaţi *Anhiniin iko bti,
anjonun nwoo, anwoon, ankmbiin. »

⁹ Hēnk, uyaaş undoli wi nko nbaakër nşun nşajaan nşayeeh kadëman, kabeeb Naşibaţi anţoon ti pţij pi pşih, anwoon te mnto,

10 bantohi iñeen n̄tēb na babaakēr bukuṅ bajot ṭi ihot yi an̄toon ṭi p̄tjij, adēman anwoon te m̄n̄to. Baji bafēl n̄tepi n̄i p̄sih ṭi kadun ki p̄tjij kašē ji :

11 « Ajugun, Našibaṭi i nun bañaan bawo biki kadēmanu kabot kabeebu mn̄hina bti manwoona du iwi, ṭiki iwi ipašun iko bti, iṅalun ppaš ya, kē iwo yii yi. »

5

Anwoon unkaneel wi b̄teṅan

1 Dkak awin ṭi kañen kadeenu ki an̄toon ṭi p̄tjij pi p̄sih ulibra umpiitaniṅ ṭi meeṭ na ṭi b̄dig, kē adēt wa ašē jatan n̄yaaš paaj na ulon kameel ki pbeela kakuuṭna wa. 2 Kē n̄šē win uwanjūt unwoon na mn̄hina mn̄week kē uhuuran maakan aji : « In ataṅun na ppēnan uko undēt̄nuṅ ulibra kahaabēs wa? » 3 Kē nin alon du baṭi na ṭi mboš na ṭi mboš uṭeeh aanhil phaabēs wa kaleyiir. 4 Wi wi n̄šaṅ awooni maakan ṭiki baanwin win nin n̄aaṅ antaṅni na phaabēs wa. 5 Alon ṭi bantohi kē ašē ji na n̄ji : « Kwooni! Tenan, uliḥu wi p̄ntaali pi Yuda[⊕], ampēnnuṅ ṭi *Dayiṭ, awat bašooradul ; ul ahilun ppēnan uko wi badēt̄nuṅ ulibra n̄yaaš paaj na ulon kahaabēs wa.

6 Wal mēnt̄ kē n̄šē win ṭi p̄toof pi p̄tjij pi p̄sih na pi n̄ko n̄baakēr na pi bantohi, anwoon unkaneel wi bafaaluṅ. Awo na itiiim paaj na plon ṭi bkow akut̄ awo na kēs paaj na plon. Kēs mēnt̄ kawoon ṅhaaš paaj na ulon n̄i Našibaṭi, n̄i ayilun ṭi umundu bti.

7 Anwoon unkaneel abi ayeenk ulibra ṭi kañen kadeenu ki an̄toon ṭi p̄tjij pi p̄sih. 8 Wi ayeenkun wa, n̄ko n̄baakēr n̄uṅ na bantohi iñeen n̄tēb na babaakēr babi an̄ṅ ṭi kadun ki anwoon unkaneel adēmana. Andoli amēban b̄nt̄uni na ikoopa yi uwuuru int̄umi mn̄kulan manwoon p̄ñehan pi bañaan biki Našibaṭi. 9 Bayeeh kayeeh kaḥalu aji :

« Itaṅ na pyeenk ulibra kapēnan iko indēt̄nuṅ wa ṭiki ibi faalana, na p̄ñaak pi nu ikakan du Našibaṭi bañaan biki k̄sini bti, n̄ṅup bti, k̄ntaali bti na n̄ṅaak bti.

10 Ido baka kē bawo p̄ntaali pi baṭeṅan banwoon baših ašē lemp ṭi kadun ki Našibaṭi, bankšihun ṭi mboš. »

11 Wal mēnt̄ dwin abot atiink idiim yi n̄wanjūt n̄ṅum n̄anfooyun p̄tjij pi p̄sih na n̄ko n̄uṅ na bantohi. N̄atum p̄tum paṅ awo k̄ntuni na k̄ntuni k̄tum maakan, 12 ašē yeeh na idiim iweek maakan aji :

« Bañaan bawo biki kadēman, kabot kabeeb anwoon unkaneel unfaalaniṅ

ṭiki awo mn̄hina abot awo pyok, awo ušal untuṅa, abot awo uforta. »

13 Dkak atiink iko impašaniṅ bti inwoon du baṭi, ṭi mboš, ṭi mboš uṭeeh, na ṭi b̄dēk, iko bti inwoon ṭi ya kē ikji :

« Iwi in̄toon ṭi p̄tjij pi p̄sih na iwi inwoon unkaneel,

n̄bbeban adēmanan ṭiki nawo m̄ndēm na mn̄hina te m̄n̄to. »

14 Kē n̄ko n̄baakēr n̄uṅ n̄ašē ji : « Uwo han̄ » kē bantohi bašē n̄up ṭi kadun ki baka adēman baka.

6

Ppēnan iko inkuuṭnuṅ ulibra

1 Hēnk, kē nwin, wi anwoon unkaneel apēnanuṅ uko uteek unkuuṭnuṅ ulibra, kē n̄šē tiink ulon ṭi n̄ko n̄baakēr n̄uṅ kē uk̄ṭiini na p̄diim pweek panwoon ji kamparantant aji : « Biini. » 2 Kē nten ašē win ump̄lēt̄nt ufaatal kē ukbi. Andapiṅ wa awo na kaṅaanan ki iṅuuri, kē bafuuṭana utepi wi p̄sih. Kē aya awo nayoh du ugut, kaya kado kayoha yoh.

3 Wi apēnanuṅ utēbant̄en, d̄tiink uko utēbant̄en ṭi n̄baakēr n̄uṅ kē uhuuran aji : « Biini. » 4 Kē ump̄lēt̄nt ulon ukak apēn, awo ujeenk. Andapiṅ wa bawula mn̄hina mi p̄tjij ugut ṭi mboš, bañaan bado kafin̄ar. Bawula kakej kaweeṭ.

5 Wi apēnanuṅ uwajant̄en, d̄tiink uko uwajant̄en ṭi n̄baakēr n̄uṅ kē uhuuran aji : « Biini. » Kē nten ašē win ump̄lēt̄nt uṅenal. Andapiṅ wa awo na uko upeešaraani ṭi kañen.

6 Kē n̄šē tiink uko ji p̄diim plon pampēnnuṅ ṭi p̄toof pi n̄ko n̄baakēr n̄uṅ aji : « Unkil wi maaj pa baluk bi unuur, n̄kil n̄wajant̄ n̄i udut pa baluk bi unuur. Kē uk̄era na ubiñu, nawutan p̄rees jibi pawoon. »

7 Wi apēnanuṅ ubaakant̄en, d̄tiink uko ubaakant̄en kē uhuuran aji : « Biini. »

8 Kē n̄šē win ump̄lēt̄nt unwoon ṭi ujaagal unlewun. Andapiṅ wa katimul kawo p̄keṭ kē i bajaṅ bado mn̄keṭ ašē ṭaša. Bayeenk mn̄hina mi p̄f̄in na keṅ, na ubon, m̄maak, na n̄ko n̄i uṭeeh bañaan biki kafah kalon ṭi ibaakēr yi umundu.

9 Wi ahaabēsun uñeenant̄en, dwin ṭi *bliit bi m̄ngur uṭeeh ṅhaaš n̄i bañaan biki bafaaluṅ ṭiki babi fiyaar Našibaṭi akut̄ aṭup uko wi nul. 10 Bahuuran na p̄diim pweek aji : « Ajugun Nayimanaan, anwoon na man̄joonan, iyoonk lum kawayšaanun na bañaan biki umundu ṭi p̄ñaakun pi batulun, kakob baka? » 11 Wal mēnt̄ kē bašē wul baka andoli kamiša kafaatal ašē ji na baka bayoonk n̄tiinku kak te bayiṭ baka banklemparun Yetu banwoon ṭi p̄bi kafin̄ana jibi bukal bafin̄aniṅ baket.

⊕ 5:5 Natenan ṭi Ujuni 49.9.

¹² Hënk, kè nwin, wi ahaabëşun upaa-janţën, kè mboş manşë şınţar maakan, kè unuur uşën awo ji ihil, kè pli bti pajeenk jud awo ji pñaak. ¹³ Njah nşajot ţi mboş awo ji mnko manwoon maandobi jeenk mi ukëk uwatun, ¹⁴ kè baţi bakak awo ji kambantan ki banujun, kè inkuş na nşiw bti ipën du dko di iwoon. ¹⁵ Wal mënţ kè başih biki mboş, bañaan baweek, başih biki bangoli, bayok, bañaan bantiinkaniit, balemp bti na baweek biki baka bti başë ya amena du ihër yi inkuş na du mnlaak manwoon da. ¹⁶ Bawo ţi pji na inkuş na mnlaak : « Na-jotnun, namenun nşow kës ki anşoon ţi pşij pi pşih, nakuş nalowanun udeeb wi anwoon unkaneel. ¹⁷ Unuur uweek wi udeeb wi baka ubii, in aknaşun? »

7

Uko unkyuujun kè bañaan bawo biki Naşibaţi

¹ Wi iko yanş itëpun, dwin şwanjut şbaakër kè şawo ţi imbanş ibaakër yi unundu, şamëban şyook şbaakër, uyook uwutna kayook ţi mboş kême ţi bdëk kême ţi bko bloş. ² Dkak awin uwanjut uloş kè ukwoona umayar unuur apaya, uwo na uko wi ukdoon kaşu şnaaş kayuujna kè awo i Naşibaţi anwoon. Udo pđiim pweek aji na şwanjut şbaakër şambiiş ayeenk mnşina mi ptook mboş na bdëk : ³ « Nawutan katok mboş na bdëk na mnko : nayoankan duna ştu ţi ijuk yi biki Naşibaţi uko unkyuujun kè bawo biki nul. »

⁴ Hënk, kè başup hum di bañaan biki başuun uko mënţ bawoon, bawo : işeen-week na işeen şbaakër na babaakër şyaaş işeen-week işeen (144 000) bampënni ţi kntaali bti ki babuk İtrayel.

⁵ Biki pntaali pi Yuda biki başuun uko unkyuujun kè bawo biki Naşibaţi bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Ruben bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Gad bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

⁶ Ţi pntaali pi Ater bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Neftali bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Manate bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

⁷ Biki pntaali pi Timeyon bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Lewi bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi İtakaar bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

⁸ Biki pntaali pi Fabulon bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Yotef bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Biki pntaali pi Benyamin bawo işeen-week işeen şyaaş işeen na ştëb (12 000).

Bañaan bawo maakan biki ştaak bti

⁹ Wi uko wanş utëpun, kè nşë win pntuk pi bañaan pweek maakan, pi nin şnaaş awoonş aanhil pşën. Bawoona ştaak bti, na kşini bti, na kntaali bti na şşup bti anaş ţi kadun ki pşij pi pşih na ki anwoon unkaneel wi bşerjan. Bañaan mënţ bawohara imişa ifaatal, awo na ijaak ţi işen. ¹⁰ Bahuuran maakan aji : « Naşibaţi i nun anwoonş ţi pşij pi pşih na anwoon unkaneel babuuranuş nja. »

¹¹ Kè şwanjut bti şaşë fooy pşij pi pşih na bantohi na şko şbaakër şuş anşup afëţ kaara ţi mboş adëman Naşibaţi, ¹² şaji :

« Uwo hanş! Naşibaţi i nun,

şbeebu adëmanu

şiki iwo na uşal unşuşa

na mndëm na mnşina te mnşu.

Uwo hanş! »

¹³ Aloş ţi bantohi bukuş anaş aşë hep-araan aji : « Bañaan banwohariiş imişa ifaatal yi, bawo bahonş ba? Bawoona şuş ba? »

¹⁴ Kè nteem aji : « Naweeek, iwi imeeş. »

Kè aşë ji na nji : « Bawo bañaan banwoonuş du mnşaj mnweek ; banaj imişa yi baka ţi pñaak pi anwoon unkaneel akakan ya ifaatal. ¹⁵ Uko wanş ukaaş kè banat ţi kadun ki pşij pi pşih pi Naşibaţi, adëmana pnak na utejan du dko dyimanaan di nul, kè anşoonş ţi pa aluş kayeşan baka. ¹⁶ Ubon unkak ade baka, udaan unkak atş baka, bnuur baankak atër baka, kême uyook uyik uloş. ¹⁷ Anwoon unkaneel, anwoonş ţi ptoof pi pşij pi pşih akluş kawo nayafan i baka kaşë kaşooş baka du şkumpëş şi meel manşaan manwul ubida. Naşibaţi aluş kawent mnkuul bti manwoonş ţi kës ki baka. »

8

Pşënan uko utënk paaj na uloş unkuuşnunş ulibra

¹ Wi anwoon unkaneel wi bşerjan apënanuş uko unkuuşnunş ulibra utënk paaj na uloş, kè baţi başë yomp bti ado uko ji ptoof pi uwoori.

² Kè nşë win şwanjut paaj na uloş şnanşaan şanaş ţi kadun ki Naşibaţi, kè şyeeenk klul paaj na ploş.

³ Uwanjut uloş kak unwoonş na pşukar pi uwuru panşaan patërna mnkulan ubi anaş kaşog *bliit bi mngur. Uyeenk mnkulan mntum katër ma du bliit bi mngur banwoonş ţi kadun ki pşij pi pşih pi Naşibaţi, manşilna mampaya na pşehan pi biki Naşibaţi bti. ⁴ Kè udu wi mnkulan mankyikuş uşë pënna ţi pşukar panwoonş ţi kaşen ki uwanjut wuş

apaya du Naşibaŋi na pñehan pi biki nul. ⁵ Wi wi uwanjut uşaan ajeŋ pŋukar atuman pa bdoo banwoonun du bliit bi mngur aşē fēl pa ŋi mboş. Wal mēntŋ kē imparantant na idiim itiinkanaa, kē iliik liik iklañša, mboş bti kē manşintari.

Klul paaj na plon

⁶ Kē nwanjut paaj na ulon nwanwoon na klul nun njaşē bomandēr pa plul.

⁷ Uteek ululi, kē mpoj na bdoo inaakiirun na pñaaŋ işē jot ŋi mboş ; kafah kalon ŋi ifah iwajantŋ yi mboş kē kayiki, kē kalon ki mnko kayik na ujaagal bti.

⁸ Utēbantēn ululi, kē uşē wo wo ji pnkun pweek pankyikun pajotnun bdēk ; kē kafah kalon ŋi ifah iwajantŋ yi bdēk kakak pñaaŋ. ⁹ Kafah kalon ŋi iwajantŋ ki nko nwanwoon ŋi bdēk bweek kakeŋi, kē kafah kalon ŋi iwajantŋ ki iŋeem na nlanu katokaa.

¹⁰ Uwanjut uwajantēn ululi, kē du baŋi, ujah uweek uşē jot ayik ji bdoo bweek. Ujot ŋi kafah kalon ŋi iwajantŋ yi idēk na nkumpēş. ¹¹ Katim ki wa kawo unhaayun, kē kafah kalon ŋi iwajantŋ yi meel kahaayi, ukaan kē bañaan batum bakeŋi.

¹² Uwanjut ubaakanŋēn ululi, kē kalon ŋi ifah iwajantŋ yi bnuur na ki pli na ki njah işē koba, hēnk, kafah kalon ŋi iwajantŋ yi nja iŋēmşaa : unuur uwaan kafah kalon ki bjeehi bi wa, kē utejan ukak awaan bi wa.

¹³ Wal mēntŋ dten ten, aşē tiink ukat uweek unkyiŋun du kalowan du baŋi ahuuran maakan aji : « Pwuŋan, pwuŋan, pwuŋan ŋi bañaan biki mboş wal wi nwanjut iwajantŋ nandukiin plul nklulun. »

3

Plul pñeeantēn

¹ Uwanjut uñeeantēn ululi, kē nşē win ujah kē upēna baŋi ajot ŋi mboş. Ujah mēntŋ uyeenk kaniişsaani ki bnjiir bweek, ² aya ahaabēş ba, kē udu uşē pēn ŋi ba awo ji udu wi bdoo bweek. Udu ufēlan bnuur na dko bti. ³ Kē nguul njaşē pēna ŋi udu mēntŋ aniink mboş ; njaeenk phina pannaami na pi nŋifar ŋi mboş. ⁴ Baneenan nja pban ujaagal na mnko, njawut kaban nin uko ulon unjaan umay ŋi mboş. Bañaan banwoon baanwo na uko unkyuujun kē bawo biki Naşibaŋi ŋi ijuk ŋañ biki nwoon i katap. ⁵ Kē başē neenan nja nfañ baka, baji njaajan hajan baka kli kañeen. Mnhaŋ mi njaajan nfañ manwo ji mi ñaan ajaan ahaj woli utifar utapa. ⁶ ŋun nnuur mēntŋ bañaan bado kala pkeŋ paşē paŋi ; banjal pkeŋ paşē papok baka.

⁷ Nguul mēntŋ nwo ji nmpēlētŋ nji babo-manun pa ugut. Nwo na uko ulon unnaamun na nŋepi nji pşih nji uwuuru. Ikaara yi nja iwo ji yi bañaan. ⁸ Uwel wi nguul mēntŋ uwo ji uwel wi baaŋ, kē iñiŋ yi nja iwo ji yi uliihu. ⁹ Nwo na uko ulon unnaamun

ji kamişa kantak ki bangoli. Woli itiink nja kē nakyiŋ, ibaaklu yi nja iji do ji nkaaru nji nmpēlētŋ nŋakpuluŋ nŋtum nŋanktiirun dko di ugut. ¹⁰ Nwo na itant innaami na yi nŋifar, awo na itapi. ŋi itant yuŋ di di mnhina mi phajan bañaan kli kañeen manwoon. ¹¹ Naşih i nja awoon uwanjut wi bnjiir bweek ; katim ki wa ŋi uhebērē kawo Abadon, kē ŋi ugrek kawo Apoliyon, uwoon natok.

¹² Kaŋaafa kateek kaŋepi, kē itēb işē duka inkbiyi.

Plul ppaajantēn

¹³ Uwanjut upaajantēn ululi, kē nşē tiink pdiim kē papēna ŋi imban ibaakēr yi *bliit bi mngur bi uwuuru banwoon ŋi kadun ki Naşibaŋi. ¹⁴ Pdiim mēntŋ paŋi na uwanjut unwoon na plul : « Wutaan nwanjut nbaakēr nantananiin du bdēk bi Efrat. » ¹⁵ Kē bawutan nwanjut nbaakēr nun, nannaŋun abi kayoonk yoonk uwoori, unuur na pli na uşabal wi nŋakfiŋun kafah kalon ŋi iwajantŋ yi bañaan biki mboş. ¹⁶ Nwo na bangoli bandapiin nmpēlētŋ ; baŋupēn hum di di bangoli mēntŋ bawoon : bawo iñeen-week nŋtēb njaaş iñeen-week iñeen njaaş iñeen-week iñeen (200 000 000).

¹⁷ Kē nwin nmpēlētŋ na bandapiin nja : bawohara imişa inŋak yi bangoli, iwo ijeenk aljud ji bdoo, awo iniilu awoj woj abot awo kak ileel ji pdēpalēn panjaan patērad. Ikow yi nmpēlētŋ iwo ji bi uliihu, njaŋenan ŋi mntum mi nja bdoo, udu na pdēpalēn panjaan patērad. ¹⁸ Iŋaafa iwajantŋ yun, inkpēnun ŋi mntum mi nja ifiŋ kafah kalon ŋi iwajantŋ yi bañaan biki mboş. ¹⁹ Mnhaŋ mi nmpēlētŋ njuŋ manwo ŋi mntum na itant yi nja. Itant yi nja inaan na nŋpula, iwo na ikow, kē na ikow yun mēntan yi yi njaajan njaadola buŋaan. ²⁰ Kē bandukiin ŋi bañaan, banwoon baankeŋ ŋi kaŋaafa kantēpun kun, baandug umeli aŋañan pdo buŋaan di bajaan babi kado, awo ŋi pdēman nŋtaayi na nŋnton nji baŋakun na uwuuru na nji baŋakun na untaan na nji iŋeeru na nji mlaak na nji imul, nŋul njanwoon njaanhil pwin, ptiink kēme kapoş. ²¹ Baankak adug umeli aŋañan pfiŋ bañaan, pkaalam, pjuban pi piintŋ na kakiij.

10

Uwanjut unwoon na ulibra umpoŋi

¹ Dwin uwanjut ulon kak unwoon na mnhaŋ kē uwalnaana baŋi. Uwahara kanfēluŋ, kaŋaanan ki ubopal kafooy bkow bi wa, kaara di wa dawo ji bnuur, kē ihoŋ yi wa iwo wo ji itap yi bdoo. ² Umēban ulibra umpoŋi unwoon bhaab ŋi kañen. Utap kahoŋ kadeenu ŋi bdēk, atap kamayu du mboş, ³ aşē huuran na pdiim pweek panwoon ji pi uliihu. Wi uhuuranun, kē imparantant paaj na kalon işē dug. ⁴ Wi imparantant idugun, dya ppiit uko wi ijakun, aşē tiink

uwo ji unjumpul uweek unjeenkun ji bdoo. Uwo na nkow paaj na blon na itiiim iñeen. Bkow bandoli bawo na utepi wi pñih. ⁴ Uji uwet na ptant pi wa kafah kalon ði iwajant yi njah ñi baði kawat ði mboş. Uya nað ði kadun ki ñaað ankdooñ na kabuk, kahilna kade napoð wal wi akbukiin. ⁵ Ké ñaað aşé buk napoð ñiint. Ul akbiinñ kaşih ñtaak bti na btintél bi pfeeru. Napoð un ajejanaa, aya wo du Naşibaði, na du pñij pi pñih pi nul. ⁶ Ké ñaað aşé ði aya du *pndiiş du dko di Naşibaði abomanulun. Awo da bado kade de'ana ñnuur iñeen-week iñeen na ñtéb na ñnuur iñeen paaj (1260).

⁷ Ugut uweek uwo du baði : *Mikayel uwanjut uweek na ñwanjut ñi nul ñaneej ugut na unjumpul, ké wul na ñwanjut ñi wa, ñakak anaða wa na Mikayel. ⁸ Ké ñaşé yoh ñi unjumpul ké ñaankak aka dko du baði. ⁹ Bawat unjumpul uweek, upula ujon wi bajaan bado Fatana Kéme Untaayi Uweek, unjaan uguur umundu bti. Bawat wa ði mboş wul na ñwanjut ñi wa.

¹⁰ Ké nşé ðiink pdiim pweek du baði ké pakji :

« Wal wi mbuur ubani,
wal wi mnhina na pñih pi Naşibaði i nun,
wal wi *Krittu i adatuñ akdooñ kaşih!
Ñaan anjaan atapar bayið nja ði Krittu
ñaan anjaan aya du Naşibaði i nun kata-
par baka
unuur bti na utejan bti
awatana du mboş.

¹¹ Ké biki ataparunñ başé koba
na pñaak pi anwoon unkaneel wi
btejan,
na uşup wi Krittu wi bakþupun ;
baanjal ubida kadoo kado kaði pkeð.

¹² Ukaan, iwi baði, na banfetuñ ði iwi,
nalilaan.

Ké an mboş na bdék nawoon na puwañ,
ðiki *Untaayi Uweek uwala ði an.

Uwala ði an na udeeb uweek
ðiki ume ké uduki'a wa ñwal ñntiinku. »

¹³ Ké wi unjumpul uwinunñ ké ujoð ði mboş,
aşé naða pla ñaað ambukunñ napoð ñiint. ¹⁴ Ké
ñaat aşé yeenk ibaaklu yi ukat uweek ahilna
ayið, aya du pndiiş ałow upula, du dko di
babomanulun pa kado kade de'ana nşubal
ñwajant na kli paaj. ¹⁵ Ké upula uşé pënan
ði mntum mi wa meel ké manwo ji bdék
ði kafet ki ñaað meel manhilna manya na
a. ¹⁶ Ké mboş manşé bi aţenk ñaað, man-
haabşaa, ayoor bdék bampënuñ ði mntum
mi unjumpul. ¹⁷ Ké udeeb wi udeebaţeruñ
ñaat udo ké unaja ugut na babukul ban-
dukiin, banjaan başaş bti bgah bi Naşibaði
abot amëban manjoonan mi Yetu ayuujun.

¹⁸ Ké unjumpul uya nað kakab bdék*.

13

Ulimariya umpënuñ du bdék

¹ Dwin wal mënş ulimariya ulonj unkaan
itiiim iñeen na nkow paaj na blon ké upën
du bdék. Ptiim pandoli pawo na utepi wi
pñih ké katim kanckaruñ Naşibaði ké kapiit
ði bkow bandoli. ² Ulimariya wi nwinunñ
unaam na uwoş, lhoð yi wa iwo iweek abot
ajab maakan, iñiiri yi wa iwo ikujëntaan,
uwo na mntum mi uliihu. Unjumpul uwul
wa mnhina mnweek mi wa na pñih pi wa.
³ Bkow blon ði wa bafalanaa ké bañaan bti
badoo nun ké ukeði, ké uşé jeb. Wal mënş
ké bañaan biki mboş bti başé mað uko wuñ
aşaş ulimariya. ⁴ Banup adëman unjumpul
ðiki uwul ulimariya mnhina. Badëman kak
ulimariya aji : « In awoonñ ji ulimariya wi?
In ahilunñ kagut na wa? »

⁵ Uyeenk mnhina mi phil bþup, aşé ðup ñþup
ñjooð ði Naşibaði abot akara. Uyeenk pñih pi
kli iñeen nbaakër na ktéb. ⁶ Uhaabëş mntum
akar Naşibaði, katimul, katohul na banfetuñ
du baði. ⁷ Naşibaði awut wa ké ugut na ban-
woonñ biki nul adoo kob baka. Uyeenk pñih
aşih kşini bti, knataali bti, bañaan biki ñþup
bti na ñtaak bti. ⁸ Banfetuñ mboş bti balun
kadëman wa, biki itim iwoonñ iinwo ði ulibra
wi ubida wi anwoonñ unkaneel unfaalaniin
pa btejanñ ji mboş mambi mando kapaşana.

⁹ Ankaanñ ibaţ atiinkan. ¹⁰ Anwoonñ i pya
ukalabuş, aya wa. Anwoonñ i pkeð na kakej,
bafiña na ka. Wal mënş uwo pa biki Naşibaði
wal wi kamiir na pfiyaar.

Ulimariya umpënuñ ði mboş

¹¹ Wal mënş dwim ké ulimariya ulonj kak
ké upën ði mboş. Uwo na ktiim ktéb ji ki
unkaneel aşé ji uşiiini ji unjumpul. ¹² Uji
udo mnhina bti mi ulimariya uteek ði kadun
ki wa. Utu bañaan banfetuñ mboş pñup
kadëman ulimariya uteek, umbiinñ afaalana
aşé jeb. ¹³ Udo iko iñoñarënaan maakan adoo
ji upënan du baði bdoo, kado ba bawala ði
mboş ði kadun ki bañaan. ¹⁴ Uguur bañaan
biki mboş na iko iñoñarënaan yi uhilunñ pdo
ði kadun ki ulimariya uteek. Uji na bañaan
biki mboş bado ptu pannaamunñ na uli-
mariya umbiinñ afaalana aşé naða. ¹⁵ Uyeenk
mnhina mi pwul ptu uhefëñ ké padoo hil
bþup abot ado ké bafinñ bañaan bti bam-
pokunñ pñup kadëman pa. ¹⁶ Ulimariya uşu
ké bañaan bti, bapoð na baweek, bayok na
bawaan, balemp na baweek biki baka ké
baya piitana ði kañen kadeenu kéme ði pjuk
uko wi wa. ¹⁷ Ñaanñ anwoonñ aanwo na uko
wi, unwoonñ katim ki wa kéme mnfën mi
katim ki wa, aankhil pnug kéme pwaap.

¹⁸ Uko wi, uwo wi ñaanñ awo na uşal
untuña. Antitunñ atenanñ bnuura ame uko
unwoyi ði mnfën mi ulimariya : uwo mnfën

* 12:18 Unjumpul uya nað kakab bdék : ði ñlibra ñlonñ njon bapiit aji : ké nşé ya anað du kakab bdék.

mi ñaaj najën, uwo iñeen-week paaj na iñeen paaj na paaj (666).

14

Anwoon unkaneel wi bñejan na bañaaj biki nul

¹ Dten kak ašë win anwoon unkaneel wi bñejan kē anaŋ du pnkuŋ pi *Fiyon awo na bañaaj biki nul iñeen-week na iñeen n̄baakër na babaakër n̄yaas iñeen-week iñeen (144 000) biki bapiitun ŋi ijuk yi baka katim ki nul na ki Ašin. ² Dtiink pdiim ploŋ kē pakpēna baŋi, pawo ji ubulan uweek, ji kamparantant kawweek. Kē pdiim pi n̄tiinkun pawo ji kayeeh ki bankkobun intuni bakyeehun. ³ Bayeeh kayeeh kahalul ŋi kadun ki p̄tjiŋ pi p̄sih na ki n̄ko n̄baakër na ki bantohi. Nin ñaaj aloŋ aanhil p̄juk kayeeh mēnt̄ bē mēnt̄ bañaaj iñeen-week na iñeen n̄baakër na babaakër n̄yaas iñeen-week iñeen (144 000), bambuurun ŋi mboš. ⁴ Baan̄topan n̄leef n̄i baka na baat, baambaaj kabanaara ñaaf. Baji baŋaš anwoon unkaneel dko bti di akyaaj. Babuuran baka ŋi bañaaj bahilna bawo bateek biki Našibaŋi na biki anwoon unkaneel. ⁵ Nin n̄ŋilan n̄aambaaj kapēnaara ŋi mntum mi baka, baanwo na nin buŋaan dloŋ.

Uŋup wi n̄wanjut n̄wajanŋ

⁶ Wi uko waŋ uŋepun, dwin uwanjut ulon kē uwo du kalowan du baŋi. Uwo na Uŋup Ulil Unuura unkt̄ooŋ te mnto wi uwoon kaŋup bañaaj banwoon ŋi mboš: uŋup wa n̄taak bti, k̄sini bti na n̄ŋup bti na kntaalil bti. ⁷ Uji na pdiim pweek : « Nadoon kaŋi Našibaŋi, nado kadēmana, ŋiki unuor wi akwayešun ubani. Nadēmaan ampašun baŋi na mboš, idēk na n̄kumpēs n̄i meel. ⁸ Uwanjut utēbantēn upēn ŋi kafet̄ ki uteek ašë ji : « *Babilon, ubeeka uweek ujoti, ujoti ; wul undaanun poot pi wa n̄taak bti, kē pdaan poot puŋ pawoon p̄ŋopan uleef na pekadu di piint̄ ji wa. »

⁹ Uwanjut uwajanŋen upēn ŋi kafet̄ ki n̄teek ašë ji na pdiim pweek : « Woli aloŋ adēman ulimariya na ptu pi wa, bapiit̄le uko wi wa ŋi p̄juk pi nul kēme ŋi kañen ki nul, ¹⁰ adaan kak poot pi udeeb wi Našibaŋi. Poot mēnt̄ paankjēm wal wi pakjeešaniin du pnkalame pi udeeb wi nul. An mēnt̄an ahaj maakan ŋi bdoon na ŋi pdēpalēn panjaan patērad ŋi kadun ki n̄wanjut n̄yimanana na ŋi kadun ki anwoon unkaneel wi bñejan. ¹¹ Udu wi mn̄haj mi baka udo kapēna pēn te mnto. Bukal bandēmanun ulimariya na ptu pi wa, bampiitaniin katim ki wa, baankka pnoorfēn na pnak kēme na utejan. ¹² Wal wi, uwo wal wi bañaaj biki Našibaŋi bammēbanun bgah bi nul abot afiyaar Yetu bawoon biki kataman. »

¹³ Kē n̄šë tiink pdiim ploŋ du baŋi kē paŋi : « Piitan : banuurandēni, bankketun hēnkun ašë fiyaar Ajugun. »

Wal mēnt̄ kē *Uhaas wi Našibaŋi ušë ji : « Aa, banoorfēn ŋi ulemp wi baka, udo wi baka uŋaš baka. »

Kakit ŋi mboš

¹⁴ Dten kak ašë win kanfēluŋ kafaatal, uko ji ñaaj uŋooŋ ŋi ka awo na utepi wi p̄sih wi uwuuru ŋi bkow, ašë wo na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁵ Uwanjut ulon upēna du Katoh Kaweeh ki Našibaŋi ašë do pdiim pweek aji na anŋooŋ ŋi kanfēluŋ : « Jejan kakaawi ki nu ido kakit. Wal wi kakit ubani, mboš manjiji. » ¹⁶ Wal mēnt̄ kē anŋooŋ du kanfēluŋ ašë ŋu kakaawi ŋi mboš, kē kakit kadolana ŋi mboš bti.

¹⁷ Uwanjut ulon upēna du Katoh Kaweeh ki Našibaŋi kanwoon du baŋi, uwo wul kak na kakaawi kajul ŋi kañen. ¹⁸ Uwanjut ulon kak upēna ŋi *bliit̄ bi mngur, uwo na mn̄hina mi bdoon. Udo pdiim pweek aji na unwoon na kakaawi kajul : « ŋuun kakaawi ki nu imar mnko mndolni ubiñu ŋi uwoorta wi mboš, mnko mi wa manjeenki. » ¹⁹ Kē uwanjut wuŋ uŋu kakaawi ŋi mboš amar uwoorta wi mboš. Uŋu mnko mi umarun ŋi kako kaweeh ki udeeb wi Našibaŋi kapooŋna ma. ²⁰ Bañooŋ mnko mun du bdig bi ubeeka apooŋ, kē p̄ñaak pampēnun ŋi kako kapooŋni paniink dko danliŋun na n̄kilomet̄er iñeen-week n̄wajanŋ (300) abot aya aliŋ na ijaas yi umpēlēt̄ unnaaŋun.

15

Nwanjut paaj na ulon na mn̄haj mbaañsaani

¹ Dwin du baŋi uko ulon kak uweek wi ñaaj ajaaj amagan maakan, uwo : n̄wanjut paaj na ulon n̄jamēbanun iŋaafa paaj na kalon. Iŋaafa mēnt̄ iwoon ibaañsaani, yul ikt̄uun udeeb wi Našibaŋi uwinana bti. ² Dwin kak uko ji bdēk banwoon ji kawini bannaakiiri na bdoon. Bampokun ulimariya na ptu pi wa, na mn̄fēn mi katim ki wa, banaŋ ŋi ba duuŋ amēban intuni yi Našibaŋi awuluŋ baka. Bakob intuni mēnt̄ ³ ašë yeeh kayeeh ki bi *Moyit̄ nalempar Našibaŋi na anwoon unkaneel wi bñejan, aji :

« Iwi Ajugun Našibaŋi *Anhiniin iko bti ; udo wi nu udēmi abot awo uŋoŋarēnaan, iwi naših i n̄taak.

Bgah bi nu bawo btool abot awo bi manjoonan

⁴ Iwi Ajugun, in awoon aankdo kaŋi'uŋ?

In awoon aankdo kadēman katimuŋ?

Iwi ŋaŋ iyimanunŋ.

N̄taak bti n̄abi kaŋup kadēmanu

ŋi bañaaj bawin kē iko yi ikdolun iwo itool.

»

⁵ Dwin kak du baŕi, *dko dyimanaan di *kaloona kanjaan kadiiman k  Nasibaŕi awo da k  dahaab ŕŕaa. ⁶ K  nwanjut paaj na ulon  am banun iŕaafa paaj na kalon k  n p nna  i dko dyimanaan, n wahara imiŕa ifaatal feh inkyikun, aŕ  tan  i ilank it l yi uwuuru. ⁷ Ulon  i nko nbaak r uwul nwanjut paaj na ulon n n knkalame paaj na plon ki uwuru kantumi udeeb wi Nasibaŕi, ankwoon te mn o. ⁸ K  mnd m mi Nasibaŕi na mnhina mi nul manŕ  do k  dko dyimanaan datum na udu. K  nin alon aanhil pneej  i da b  iŕaafa paaj na kalon yi nwanjut paaj na ulon iindolanaa.

16

Knkalame paaj na plon ki udeeb wi Nasibaŕi

¹ Dtiink pdiim pweek pamp nnun du *dko dyimanaan k  paji na nwanjut paaj na ulon: « Nayaan naje  knkalame paaj na plon kanwoon na udeeb wi Nasibaŕi  i mboŕ. » ² Uteek uya jeeŕ pnkalame pi wa  i mboŕ, k  njad njanjaan nade abot at k n n p n  i banwoon na uko unjaan udiiman k  bawo biki ulimariya, banjaan bad man ptu pi wa.

³ Ut bant n uya jeeŕ pnkalame pi wa  i bd k bweek, k  bakak ji p naak pi  naa ankeŕun, k  nko bti njanwoon  i bd k nakeŕi.

⁴ Uwanjant n uya jej pnkalame pi wa aje   i id k impoŕi na  i nkump ŕ nji meel, k  meel mi iko yun bti mankak p naak. ⁵ Dtiink wal m nŕ uwanjut wi meel k  uji :

« Iwi nayimanaan, ibiin awo abot awo, iwo natool,

iyuuj k  pway ŕ pi nu pawo ptool.

⁶ Jibi bukal batulun p naak pi *baŕuparu na bandukiin banwoon biki nu,

h nk di ikaan awul baka p naak badaan : uko m nŕ ulin baka. »

⁷ K  nŕ  tiink *bliit bi mngur k  baji :

« Aa, iwi Ajugun Nasibaŕi *Anhiniin iko bti pway ŕ pi nu bti pawo manjoonan abot awo ptool. »

⁸ Uwanjut ubaakanŕn ujeeŕ pnkalame pi wa  i unuur, k  uyeenk mnhina mi p r ba naa na bdoos bi wa. ⁹ H nk k  bnuur byik maakan bat r baka, k  bawoha wo  i pkar Nasibaŕi ankaan mnhina mi p u baka iŕaafa yun, apok p l ŕ mnwo mi baka kado kad mana.

¹⁰ U neenanŕn ujeeŕ pnkalame pi wa  i p j pi p ih pi ulimariya k  p ih pi wa pawo  i bd m bweek. Ba naa bahaj maakan adoo dum indem nt yi baka. ¹¹ Mnhaa na njad nji baka n u k  bakkar Nasibaŕi anwoon du baŕi, apok p l ŕ mnwo mi baka.

¹² Uwanjut upaajanŕn ujeeŕ pnkalame pi wa  i bd k bweek bi  frat, k  bakayi, baŕih bamp nnun umayar unuur bahilna baŕ p. ¹³ Wal m nŕan k  nŕ  win n taayi njuŕaan

nwanjant  nannaamun ji n bopal k  n p n  i mn-tum mi unjumpul, mi ulimariya na mi ulimariya unwoon uŕupar wa. ¹⁴ Na manjoonan n wo n taayi ; n ji n do iko i n r naan, n ya du baŕih biki mboŕ bti kahilna kayitr n baka pa ugut wi unuur uweek wi Nasibaŕi Anhiniin iko bti.

¹⁵ Ajugun aji : « Natenan, dbi ji nakii! Anuurand ni anwoon bten awo na imiŕa yi nul, anwoon aankp n byiŕu kaduk bduun  i kadun ki ba naa. »

¹⁶ N taayi n n n do k  baŕih bayit du dko di bajaan bado  i uheb r  Amagedon.

¹⁷ Uwanjut ut nk paaj na ulon ujeeŕ pnkalame pi wa na dko, k  pdiim pweek paŕ  p nna  i p j pi p ih panwoon du dko dyimanaan aji : « Uko m nŕ udolanaa. » ¹⁸ Wal m nŕ k  iliik liik iŕ  p n k  idiim na imparantant itiinkanaa. Mboŕ manŕinŕ maakan jibi manwoon maambaan kaŕint raara wi  naa awoonun  i ma. ¹⁹ P inŕa pun pado k  ubeeka uweek upa ŕari akak ifah iwanjant , k  n beeka nji n taak bti n joti. Nasibaŕi aantilma *Babilon ubeeka uweek : adaanan wa pnkalame pi udeeb wi nul unkfatur. ²⁰ Njiw bti n wunanaa k  inkun iweek ibaa, iinkak awinana. ²¹ Uŕubal wi mpoj mndiŕ maakan ujut  i ba naa ; k  kaŕaafa kun k  kado k  bakkar Nasibaŕi  iki katam maakan.

17

N aŕ naŕuunk

¹ K  ulon  i nwanjut paaj na ulon  am banun knkalame paaj na plon ki uwuuru ubi  i nji a iini na nji aji : « Biini, dyuuyu kakob ki  naŕ naŕuunk naweek anwoon du kakab id k iweek akkobiin. ² Baŕih biki n taak nji mboŕ bawinar na a, k  ba naa banf ŕun mboŕ bakuj poot pi nul panwoon ubida utop. »

³ Wal m nŕ k  uwanjut wun uŕ  neej  i uŕal wi naan a ooŕn du *pndiiŕ, k  nwin  naŕ alon anŕoon  i ulimariya ujeenk, itim inkkarun Nasibaŕi ipiitana  i uleef wi wa bti. Uwo na n kow paaj na bloj na itiiim i een. ⁴ N aŕ awohara imiŕa inuura maakan ijeenk. Aŕu iko itum itam preeŕ yi uwuuru, iwiw wiiaan na mnko mnuura maakan. Am ban  i kaŕn pnkalame pi uwuuru pantumun na buŕaan bi b par bi p unk pi nul. ⁵ Bapiit  i pjuk pi nul katim kalon, k  uko wi kawoon uŕ  wo uumeetanaa. Uko umpiitaniin wii wi : « Babilon ubeeka uweek, anin p uunk na p op na buŕaan bi umundu. »

⁶ Dwin  naŕ m nŕ k  akuj p naak pi banwoon biki Nasibaŕi, pi banjaan baŕup uko wi Yetu. Wi nwinulun aŕ   n r maakan. ⁷ K  uwanjut uŕ  ji na nji : « we ukaan k  i n r h nk ba? D pu uko wi  naŕ umeniin na wi ulimariya wi n kow paaj na

bloŋ na itiiim iñeen wi aṭoornuŋ. ⁸ Ulimariya wi iwinuŋ ubi wo aṣe wo uunkak awo, ke uṣe wo i kapen du bnjiir kaya katoka te mnto. Ke bañaan biki mboṣ biki itim iwoon iimpiitana ti ulibra wi ubida wi umundu upaṣaniŋ bañonjar wal wi bakwinuŋ ulimariya umbiin awo, awo uunwo henkuŋ, kaṣe kabi kawo kak.

⁹ « Ñaan awo kawo ti uko wi na mntit na uṣal unṭuŋa : ŋkow paaj na bloŋ ŋuŋ ŋawo knkuŋ paaj na ploŋ ki ñaaṭ aṭoon, ŋawo kak baṣih paaj na aloŋ. ¹⁰ Kañeen ti baka bado bi wala ti pṣih, napaajanṭen akṣihuŋ henkuŋ, naṭenk paaj na aloŋ aando bi, ke wal wi akbiin aankto kajon. ¹¹ Ke ulimariya umbiin awo, aṣe wo uunkak awo henkuŋ uwo wul ti uleef wi wa naṣih naṭenk bakren. Uwo aloŋ ti baṣih baṭenk paaj na aloŋ, utoka te mnto.

¹² « Itiiim iñeen yi iwinuŋ iwo baṣih banwoon baando bi yeenk pṣih. Ke baṣe yeenk bukal na ulimariya kaṣih uwoori uloolan ṭaŋ. ¹³ Bukal bti bawo na uṣal uloolan : pwul mnhina mi baka na pṣih pi baka ulimariya. ¹⁴ Baluŋ kagut na anwoon unkaneeel wi bṭejan aṣe kob baka, ṭiki awo naweek i baweek, naṣih i baṣih. Bandu'aniin, bandataniin, banfiyaaruluŋ, banaakiir na a, kakob bambiin pḡutan na a. »

¹⁵ Uwanjuṭ uji na nji kak : « Meel mi iwinuŋ, mi naṭuunk aṭoon manwo kntaali, kntuk, ŋtaak, na ŋṭup. ¹⁶ Ulimariya na itiiim iñeen ki iwinuŋ ŋaluŋ kaṣoon naṭuunk, katok tokana bti kabot kaduka byiṣu, kade uye-maṭ wi nul kabot katēra. ¹⁷ Na manjoonan, Naṣibaṭi aṭuun ti ŋhaaṣ ŋi baṣih bukuŋ uko wi aṭaluŋ bado ke bawo na uṣal uloolan wi pdo wa : baluŋ kawul pṣih pi baka ulimariya ke udoo do uko bti wi Naṣibaṭi aṭupuŋ. ¹⁸ Ke ñaaṭ i iwinuŋ, awoon ubeeka uweek unjaan uṣih ti baṣih biki mboṣ. »

18

Pjot pi Babilon

¹ Wi uko waŋ uṭepuŋ, dwin uwanjuṭ ulon ke uwalnaana baṭi. Uwo na mnhina mnweek, ke bjeehi bi wa baṣe jeehan mboṣ.

² Udo pdiim pweek aji :

« *Babilon ubeeka uweek ujoti!

Ujoti! Ujoti!

Ukak ufēṭ wi ŋntaayi,

dko di ŋntaayi bti ŋawoon

na di ŋkat ŋṭop ŋwuṭaan bti.

³ Ŋtaak ŋi mboṣ bti ŋadaan poot pi da,

ke pdaan poot puŋ paṣe wo pṭopan uleef na pekadu di piinṭ.

Baṣih biki mboṣ bti bawinar na da,

ke bawaap biki mboṣ bayokna ti pṅal iko yi umundu pi bañaan biki da. »

⁴ Wal menṭ dkak atiink pdiim ploŋ panwoon baṭi, paji : « An pntaali pi naan,

napēnan ti ubeeka wuŋ, nawutna kanaakiir ti pjuban pi baka, iṭaafa inkmbiin ti baka iwutna kajotnan. ⁵ Buṭaan di baka dajunkan adoo ban baṭi, Naṣibaṭi aleṣ iko inwoon iinwo itool bti yi badoluŋ. ⁶ Nadoon biki Babilon uko wi badoluŋ, nadoon nado do baka ŋyaaṣ ṅṭēb iko yi badoluŋ, naṭuun ti pṅkalame pi bajaan baṭu poot, panhaayuŋ apel pi baka ŋyaaṣ ṅṭēb. ⁷ Naṭuun da mnhaj na pwuṭan panliuŋ na mndēm na pyok pi dabiin aka, daji ti uṣal wi da : «Dṭo ji naṣih ñaaṭ, mēnkwo nayoṭ nin, mēnkwo na puum nin unuur ulon.» ⁸ Uko waŋ ukaan ke ti unuur uloolan ṭaŋ, Naṣibaṭi Ajugun anwoon na mnhina akkob da na iṭaafa inwoon i pjotna da : pket, muum, ubon na uyik. »

Nywooni ŋi bawooniiruŋ Babilon

⁹ Pdiim pakak aji : « Wal wi baṣih biki mboṣ bambiin awo ti pjuban pi piinṭ na Babilon abot awo na da ti pṅal iko inuura maakan yi da bakwinuŋ udu wi uyik wi da, bawooni kabot kaṭēga. ¹⁰ Baluŋ kanaṭ kalow kaṭi mnhaj muŋ kaṣe kaj :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ṭi iwi, *Babilon, ubeeka uweek,

ubeeka unwoon na mnhina,

ikobana ti uwoori uloolan ṭaŋ!”

¹¹ « Bawaap biki mboṣ bawooni abot aṭēga ji bawo na puum, ṭiki nin aloŋ aankak anug iko yi bajijuŋ abi bwaap. ¹² Iko menṭ iwo uwuuru na untaam, mnko mwij wijan mantamuŋ preeṣ na mnko mnuura, itenda inuura, ijeenkal, idaan iwoj wojaan na ilon kak ; mmul mnuura mantamuŋ preeṣ na iko yi bafejuŋ na mmul menṭ, iko yi babomanaanuŋ iñiin yi ŋlon, yi ifeeru inuura, kēme mnlaak, ¹³ ukēra ulil pṭēkēn utum umpaṭuŋ kalilare na itoh ilil pṭēkēn na mnkulan, ubiñu na ukēra, pṣon na uloot, ŋngit na ŋkaneel, ŋmpēlēt na ŋkaaru ŋi ŋmpēlēt ṅakpuluŋ ; badoo ji bawaap bañaan bajēn.

¹⁴ « Baluŋ kaji kak na Babilon : “Iko bti yi uhaaṣu ŋaluŋ iinkak awin ya, ilowu! Iko inwoon yi mndēm mi nu na inuura maakan, iinkak awin ya nin.” ¹⁵ Bawaap bambiin ayokna ti ubeeka menṭ banaṭ kalow kaṭi mnhaj mi ubeeka mamob baka. Bado kawooni,

kaṭēga ti ubeeka menṭ ¹⁶ kaji :

“Pwuṭan oy! Pwuṭan oy!

Ubeeka uweek

unwohariin itenda inuura itam preeṣ,

ijeenkal, iwoj wojaan,

unṭuun uwuuru na mnko mnuura mntam preeṣ,

¹⁷ ti uwoori uloolan ṭaŋ ke pyok menṭ bti paṣe toka.”

« Kē bajug ŋlantu na banjaan baṭon ŋa na bañaan bti banjaan balemp ti bdēk baṣe naṭ alow. ¹⁸ Wi bawinuŋ udu wi uyik aṣe ji : “Ubeeka unliŋi na wi ubi wohi i?” ¹⁹ Baṭu

mboş ti ikow yi baka aşë njar awooni ji banwoon na puum aji :
 «Pwuŋan oy! Pwuŋan oy!

Ubeeka uweek

wi bankaŋ nlanŋu ti bdëk bti bayoknuŋ ti pyok pi wa,

ti uwoori uloolan ŋaŋ kè uşë toka!

²⁰ Baŋi, banjaŋan na baŋupar Naşibaŋi na an biki nul bti

nalilaan ti pjot pi wa,

Naşibaŋi akob wa ti uko wi udolanaŋ.» »

²¹ Wal mënŋ, kè uwanjuŋ unwoon na mn-hina mnweek uşë jej plaak pweek maakan afël du bdëk aşë ji :

« Na mn-hina mntënt mi,

mi mi Babilon ubeeka uweek ukfëlaniiŋ,

baankak awin wa nin.

²² Nin iyeeh yi banjaan bakob intuni na bay-
 eeh

iinkak atiinkana.

Nin bateen na balul

baankak atiinkana.

Nin pŋaat pi baŋak paankak atiinkana ;

nin phuunŋ paankak atiinkana ti btëk.

²³ Nin unkaniya uunkak ateh ;

nin baankak atiink pdiim pi naniim na pi naniima.

Bawaap biki nu babilon awo baŋaŋ baweek biki mboş.

Dayaamu di nu daneeman nŋaak bti.

²⁴ Pŋaak pi baŋupar Naşibaŋi, banwoon biki nul,

baŋaŋ bti banŋaniiniŋ ti mboş, pawo ti iŋen yi nu. »

19

Iyeeh yi mn-lilan du baŋi

¹ Wi iko yanŋ iŋepun, dtiink uko ulon unwoon ji pntuk pweek pi baŋaŋ du baŋi kè paji :

« Haleluya

Naşibaŋi i nun adëm abot awo na mn-hina, ulambuuranunŋ nja,

² pwayëş pi nul pawo manjoonan abot awo ptool.

Akob naŋuunk naweek ambiinŋ aŋopan mboş na pŋuunk pi nul,

alukan ti a pŋaak pi balempar Naşibaŋi. »

³ Kè bakak ahuuran aji :

« Haleluya!

Udu unkpënnunŋ ti ubeeka wi *Babilon uunkba. »

⁴ Kè bantohi iŋeen nŋëb na babaakër na nŋo nbaakër başë nŋup adëman Naşibaŋi anŋoonŋ ti pŋij pi pŋih. Bahuuran aji :

« Uwo haŋ, Aleluya! »

⁵ Wal mënŋ, kè pdiim plon paşë pëna du pŋij pi pŋih aji :

« An balemparul bti,
 an nanŋalulunŋ apel iko bti,

baweek na bampoŋi,
 nadëmaan Naşibaŋi i nja. »

⁶ Kè nşë tiink uko unwoonŋ ji pdiim pi pntuk pweek, panwoonŋ ji ubulan uweek, awo ji imparantant iweek kè pakhuuran aji :
 « Haleluya!

Ajugun Naşibaŋi *Anhiniinŋ iko bti aşiŋ.

⁷ Nawulan nŋo ti mn-lilan na mntanŋ

nŋbot nŋdëmana,

ŋiki bniim bi anwoonŋ unkaneel wi bŋenan babani,

kè aharul añëga bnuura.

⁸ Bawula patenda pnuura pfaatal, pjint piş, panknuuruŋ, aji awoh. »

Patenda pfaatal puŋ pawoonŋ iko itool yi banwoonŋ biki Naşibaŋi badolonŋ.

⁹ Kè uwanjuŋ uşë jakën : « Piitan uko wi : «Banuurandëni biki baduunŋ pmaar bniim bi anwoonŋ unkaneel wi bŋenan.» » Ukak aji na nŋi : « Uŋup wi uwo uŋup wi Naşibaŋi ti uleeful. »

¹⁰ Wal mënŋ kè nşë jot ti ihoŋ yi wa kadëman wa. Kè uşë ji na nŋi : « ŋafaraan kado uko wi! Dji kalempar Naşibaŋi ji iwi na bayiŋu bammëbanunŋ uŋup wi Yetu. Naşibaŋi i iwoonŋ kadëman! Uŋup wi Yetu wi wi Naşibaŋi aŋuunŋ ti baŋuparul.

Andapiinŋ umpëlënt ufaatal

¹¹ Wal mënŋ, kè nşë win baŋi kè bawo bhaab, kè umpëlënt ulon ufaatal uşë wo da. Andapiinŋ wa katimul kawo « Ammëbanunŋ Naşibaŋi na manjoonan. » Awo natool ti pwayëş pi nul abot aji gut pa iko inwoonŋ itool. ¹² Këş ki nul kawo ji bdoon banjeenuŋ, kè abot awo na nŋepi nŋi pŋih nŋum ti bkow. Apiitana katim kalonŋ ti uleef ki nin alonŋ bë mënŋ ul ameeŋ ka. ¹³ Awohara bayeti banwoonŋ na pŋaak. Katimul kawo « Uŋup wi Naşibaŋi. » ¹⁴ Bangoli biki baŋi bawo ti kafëŋul aŋaşa, adapa nŋmpëlënt nŋfaatal akuŋ awohara imişa yi itenda ifaatal inuura iŋint piş. ¹⁵ Kakej kajul kapën ti mntumul ki akkobni nŋtaak. Ul akluŋ kaşih baka na btam. Alunŋ kayuuŋ udeeb unkfatuŋ wi Naşibaŋi *Anhiniinŋ iko bti wi akluŋ kaŋu baŋaŋŋ ti kako kaweek ki bajaanŋ bapooŋna mbuk mndolni ubiŋu, kapooŋ baka. ¹⁶ Apiitana ti bayeti bi nul na pnkantul katim ki : « Naşih i başih na Naweek i baweek. »

¹⁷ Kè nşë win uwanjuŋ ulonŋ kè uwo ti unuŋ, uhuuran maakan aŋini na nŋkat nŋankiŋunŋ du kalowan du baŋi aji : « Nabiini, nabiinŋ nayit pa ufettu uweek wi Naşibaŋi, ¹⁸ nahilna nade uyemaŋ wi başih, wi bangoli na baweek biki baka, wi nŋmpëlënt na bandapiinŋ nŋa, wi baŋaŋŋ bti, balemp na baweek biki baka, bampoŋi na baweek! »

¹⁹ Wal mënŋ kè nşë win ulimariya na başih biki mboş na bangoli biki baka kè bayitiir kabi kagutan na andapiinŋ umpëlënt ufaatal na bangoli biki nul. ²⁰ Kè ulimariya uşë

mobana, wul na naŕupar wa, undolun iko iŕonjarënaan ti kadun ki wa, aguur banyeenkun uko wi ulimariya abot anup adëman ptu pi wa. Nul nteb bti nafëlana njeb du katant ki bdoo kanwoon na pdëpalën panjaan patërad. ²¹ Bandukiin bafinjana na kakej kampënnun ti mntum mi andapiin umpëlënt, nkat nade muum mi baka adoo yok.

20

Psih pi nşubal iŕeen-week nyaas iŕeen

¹ Dwin wal mënŕ, uwanjut kë uwalnaana baŕi, awo na kaniigşaani ki bnjiir bweek abot abëban mnkorentu mnweek. ² Uya mob unjumpul, upula wi tfa, wul uwoon Untaayi Uweek, *Fatana aşë tan wa pa nşubal iŕeen-week nyaas iŕeen (1000). ³ Afël wa du bnjiir bweek anigan ba abot aŕu uko ulon atuhna ba, uhilna uwo unkak aguur ntaak te wal wi nşubal iŕeen-week nyaas iŕeen (1000) naktëpun. Woli ntepi babaa wutan wa nwal nntiinku tfa.

⁴ Dkak awin itij yi pşih, bambiin aŕo ti ya bayeenk mnhina mi pwayëş. Dwin kak nhaaş ni baŕaan biki babin afaal ŕiki baŕup Uŕu wi Naşibaŕi na uko wi Yetu, banwoon baanup adëman ulimariya na ptu pi wa, awo baampiitan katim ki wa ti pjuk këme ti kaŕen. Banaŕa ti pkeŕ aşih na *Krittu nşubal iŕeen-week nyaas iŕeen (1000). ⁵ Pnaŕa pteek ti pkeŕ pu pun. Kë bankeŕun bandukiin, baannaŕa ti pkeŕ te wal wi nşubal iŕeen week nyaas iŕeen nteŕpun. ⁶ Bannaŕiin uteek ti pkeŕ banuurandëni! Bawo biki Naşibaŕi, pkeŕ ptëbantën paankhilan nin uko ulon ti baka. Bawo baŕenjan biki Naşibaŕi na Krittu kabot kaşih na a nşubal iŕeen-week nyaas iŕeen.

Pjot pi Fatana

⁷ Wal wi nşubal iŕeen-week nyaas iŕeen (1000) naktëpun bawutan *Fatana apën du ukalabuş, ⁸ aşë aya du ntaak ni umundu bti ni bajaan badu Gog na Magog, aguur baŕaan. Ado baka babi bayit pa ugut. Batum ji piyi pi bdëk. ⁹ Baniink mboş bti, kakool ubeeka wi Naşibaŕi analuŕ, di banwoon biki nul bawoon. Kë bdoo blon başë pëna baŕi abi atër baka. ¹⁰ Wal mënŕ, kë *Untaayi Uweek, unguurun baka, uşë fëlana du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad aŕënk da ulimariya na naŕupar wa. Bahaj maakan pnak na utejan te mnto.

Pwayëş pi bankeŕun

¹¹ Dwin wal mënŕ ptij pi pşih pfaatal pweek na anŕon ti pa. Mboş na baŕi ntaii, kë nin ŕaan aankak awin nja. ¹² Kë nşë win bankeŕun, baweek na bampoti, kë banaŕ ti kadun ki ptij pi pşih, kë anŕon ti ptij pi pşih aşë haabëş nlibra. Ahaabëş ulibra ulon kak, unwoon ulibra wi ubida. Awayëş bankeŕun,

andoli ti uko wi adoon jibi upiitaniin ti ulibra.

¹³ Wal mënŕ, kë bdëk başë kakan muum manwoon ti ba, kë pkeŕ na mnkeŕ nakan muum mi nahanun kë awayëş andoli ti uko wi adoluŕ. ¹⁴ Kë pkeŕ na mnkeŕ nşë fëlana du katant ki bdoo ; katant ki bdoo mënŕ bawoon pkeŕ ptëbantën. ¹⁵ Anwoon i katim kawoon kaampiitana ti ulibra wi ubida bafëla du bdëk mënŕ.

21

Baŕi bhalu na mboş mnhalu

¹ Wal mënŕ dwini baŕi bhalu na mboş mnhalu ; baŕi bteek na mboş mnteek njaank awo, bdëk kak baankak awo. ² Kë nşë win ubeeka uyimanaan, Yerutalem dhalu, kë dakpëna baŕi du Naşibaŕi awo ji ŕaaŕ naniima ambomanderun pa ayinul. ³ Dtiink wal mënŕ pdiim pweek pampënnun du ptij pi pşih aji : « Katoh ki Naşibaŕi akfëŕun na baŕaan kii ki. Awo da na baka, bawo pntaali pi nul, ul ti uleulf aşë wo Naşibaŕi i baka. ⁴ Awent mnkuul mi baka bti ; pkeŕ, mnŕëg, nwooni, na mnhaj maankak awo, iko ijon iinkak awo. »

⁵ Kë anŕon du ptij pi pşih aşë ji : « Natean, dkakan iko bti kë iwo ihalu. » Ajakën kak : « Piitan nŕup ni ; njawo manjoonan abot adolana. »

⁶ Akak ajakën : « Udolanaa, nji dwoon Nateek na Nabaanşaani, dwoon Ujuni na Ubanaanşaan. Naaŕ ni udaan utijun, dŕena adaan du nkumpëş ni meel manjan manwul ubida, nin aankluk uko ulon. ⁷ Ampokun buŕaan ayeenk uko mënŕ. Nji dwo Naşibaŕi i nul, ul aşë wo abuk naan. ⁸ Kë balal, bandekknun kafëŕ, bado iko iwuŕaan maakan, bafin baŕaan, bado iko iŕop, bado dayaaumu, banjaan badëman nŕnton na baŕilan bti, kafah ki baka kawo baya du katant ki bdoo banwoon na pdëpalën panjaan patërad ; uko mënŕ uwoon pkeŕ ptëbantën. »

Yerutalem dhalu

⁹ Wal mënŕ, ulon ti nwanjut paaj na ulon njamëbanun knkalame kantumuŕ na iŕaafa paaj na kalon ibaanşaani, ubi aŕiini na nji aji : « Biini, dyuuju ŕaaŕ ankniiimiiŕ, ahar anwoon unkanee wi bŕenjan. » ¹⁰ Uneej ti uşal wi naan aya na nji du pnkun pweek pkujëntaan duuŕ aşë yuujën ubeeka uyimanaan, Yerutalem, dampënnun baŕi, du Naşibaŕi. ¹¹ Danuur na bjeehi bi Naşibaŕi. Uko unwoon ji unobna ujaagal na ujeenk unuura uwoj woj ti da bti awo ji kawini. ¹² Nniw nŕkëm abot akujënt njafooyun wa. Uwo na klëman iŕeen abot na ktëb. Uwanjut uwo ti plëman pandoluŕ, kë babot apiit ti pa katim kalon, itim mënŕ iwo yi kntaali iŕeen na ktëb ki babak *Itrayel. ¹³ Klëman kwajant kawo

du umayar unuur, kwajant̄ du btamšanka, kwajant̄ du btammañu, kwajant̄ du kayoba. ¹⁴ Baniw ubeeka ʔi klaak khaan iñeen na ktëb, ʔi klaakmënt̄ bapit̄ itim iñeen na itëb yi banjañan biki anwoon unkaneeel wi bʔenjan.

¹⁵ Uwanjut unkt̄iiniñ na nji umëban ʔi kañen pko pniibi, pawo pi uwuuru, pawo pniibni ubeeka, klëman, na uniw unfooyun ubeeka. ¹⁶ Iban ibaakër yi ubeeka ilin lin, kamban kalon kaandëm apel katënt̄. Uniib wa kë uwo nkilometër iñeen week nyaas iñeen ntëb na nbaakër (2400). ¹⁷ Uniib uniw wi ubeeka kë uwo nmetër iñeen paaj (60). Uwanjut uji uniib jibi bañaan bajaan baniib. ¹⁸ Uniw mënt̄ uwo na uko ulon unwoon na unobna wi ujaagal, na ujeenkäl. Ubeeka uwo wi uwuuru ujint̄ piš unjaan uwoj woj ji kawini. ¹⁹ Klaak kweek ki bapafnuñ ubeeka aniw kawo na iko inuura maakan iwoj wojaan itum. Pteek pawo na iko yi unobna wi ujaagal, na ijeenkäl, baji bado ya Jatpi ; ptëbant̄en pawo na iko iniilu baji bado pa Tafira ; pwajant̄en pawo na iko inwoon na inobna itum, baji bado ya Kaltedoniya ; pbaakant̄en pawo na iko iniilu na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Emaralda ; ²⁰ pñenanʔen pawo na iko ijeenkäl ji pñaak baji bado ya Tardonika ; ppaajant̄en pawo na iko ijeenkäl jud baji bado ya Tardiwu ; ptënk paaj na ploñ pawo na iko inwoon na unobna wi ujaagal, baji bado pa Kritolit ; kë ptënk bakren pawo na iko ijeenktaan, baji bado pa Berilu ; kë ptënk kañeen kalon pawo na iko ileel baji bado ya Topat ; ptënk iñeen pawo na iko ileel na yi unobna wi ujaagal baji bado ya Kritoprat ; ptënk iñeen na ploñ pawo na iko inwoon na unobna wi uko ujeenkäl unnaakiirun na uleel, baji bado ya Yakint̄ ; kë ptënk iñeen na ktëb pawo na iko inwoñ na unobna wi uko ijeenkäl unnaakiirun na uniuilu, baji bado ya Ametut. ²¹ Kë klëman iñeen na ktëb kuñ kawo ji mnko, plëman pandoli pawo ji pbuk pi mnko ; kë bayiti bi ubeeka bašë wo uwuuru ujint̄ piš anuur ji kawini.

²² Mënwin nin *dko dyimanaan di Našibaʔi : Ajugun Našibaʔi *Anhiniñ iko bti, na anwoon unkaneeel bawoon dko dyimanaan. ²³ Ubeeka unuma bnuur këme pli kajeehanaan wa, ʔiki bjeehi bi Našibaʔi bajeehan wa, kë anwoon unkaneeel awo unkaniya. ²⁴ Ntaak nʔaluñ kado kapošna ʔi bjeehi bi wa, baših biki mboš bašë babi baʔij wa pyok pi baka. ²⁵ Nin ilëman yi wa iinkdët unuur ulon ʔiki utejan uunkak awo. ²⁶ Baʔij wa mndëm na pyok pi nʔaak. ²⁷ Nin uko ulon unʔopun uunkneej ʔi wa, nin ñaan nado buʔaan, nin naʔilan aankneej da : bampiitaniñ itim ʔi ulibra wi ubida wi anwoon unkaneeel wi bʔenjan ʔañ bakneejun ʔi wa.

22

¹ Wal mënt̄ uwanjut uyuujën kabuul ki meel manjaan manwul ubida, manjint̄ piš ji kawini ; meel mi ka mampëna ʔi pt̄ij pi pših pi Našibaʔi na pi anwoon unkaneeel wi bʔenjan. ² ʔi ptoof pi itant itëb yi kabuul yun inwoon ʔi ptoof pi ubeeka, uka bko banjaan bawul ubida, baji bubuk nyaas iñeen na ntëb ʔi ušubal, pli pandolon baji bubuk. Itoh yi ba iwo ijobanaani bañaan biki mboš bti. ³ Nin Našibaʔi aankak afëp ñaan. Pt̄ij pi pših pi nul na anwoon unkaneeel pawo ʔi ubeeka meë, balemparul bado kadëmana ; ⁴ bawin kaara di nul, katim ki nul kabot kawo ʔi ijuk yi baka. ⁵ Utejan uunkak awo, nin ñaan aankak anuma unkaniya këme bjeehi bi unuur, ʔiki Našibaʔi Ajugun aʔu ʔi baka bti bjeehi bi nul, bašë baših te mnt̄o. »

Ubi wi Yetu

⁶ Uwanjut ukak ajakën : « Nʔup nji njawo manjoonan abot adolana ; Ajugun, Našibaʔi anjaan aʔu baʔuparul nʔsal, ayil uwanjut wi nul, uyuuj balemparul uko unkmibiñ hënkun. »

⁷ Yetu aji : « Natenan, dbi hënkun! Anuurandëni, ankmëbanun nʔup nji Našibaʔi nʔankʔupun uko unkmibiñ nji ulibra wi. »

⁸ Nji Yowan dtiinkun abot awin iko yi. Kë wi ntiinkun abot awin iko yun, djot ʔi ihoʔ yi uwanjut uyuujunuj iko mënt̄ kadëman wa, ⁹ kë ušë ji na nji : « ʔaafaraan kado uko wi! Dji kalempar Našibaʔi ji iwi na baʔupar Našibaʔi bti na bañaan bti bankmëbanun nʔup nji ulibra wi. Našibaʔi i iwoon kadëman. »

¹⁰ Ujakën kak : « Khank nʔup nji Našibaʔi nji ulibra wi kamen nja bañaan. Wal wi iko yi aʔʔupun ikdolaniñ uñogi. ¹¹ Nado iko inwoon iinwo itool amëbaan ʔi iko inwoon iinwo itool yi akdolun, anwoon ʔi ubida uʔop amëbaan ʔi wa. Kë anšaan awo natool adoon kado uko unwoon utool, anwoon najint̄ piš adoon kajint̄anaara jint̄en uleef. »

¹² Yetu aji : « Natenan, dbi hënkun! Dwo na baluk bi andoli, ddo kaluk andoli uko wi adolon. ¹³ Dwo Nateek na Nabaanšaani, Najuni na Nabaanšaani, Ujuni na Ubaanšaani. »

¹⁴ « Banajun imiša yi baka banuurandëni, hënk bahil kaneejna ʔi ilëman yi ubeeka, kabot kade ʔi mnko mi bko banjaan bawul ubida. ¹⁵ An nʔus: bakaalam, bañaan banwoon ʔi ubida uʔop, bafin bañaan, badëman nʔon, na bañaan bti banʔaluñ nʔilan abot aji baʔilan, napënan bdiğ. »

¹⁶ « Nji Yetu, dylil uwanjut wi naan uʔupan uko wi. Uwo pa banfiyaarun bti. Dwo i pntaali pi *Dayit̄, awo unfañ, ujah unjaan ujeehan na nfa. »

¹⁷ Uhaas wi Našibaʔi na naniima naji : « Biini! »

Anktiinkun ajakan : « Biini! »

Ñaan i udaan uŋjun, abiini ; annumiin, abiin ayeenk ƚi meel manjaan manwul ubida, bē aankluk nin uko ulon.

¹⁸ Nji Yowan, dŋup wa, manjoonan ma, ñaan anktiinkun nŋup ni Naŋibaŋi ni ulibra aŋē hoŋalēs da uko ulon, Naŋibaŋi aŋu'a iŋaafa yi baŋiiniyaanun ƚi ulibra wi. ¹⁹ Kē woli apēnan uko ulon ƚi nŋup ni Naŋibaŋi ni ulibra wi,

Naŋibaŋi kapēnan kafah ki nul ƚi bko banjaan bawul ubida na ƚi ubeeka uyimanaan ni baŋiiniyaanun ƚi ulibra wi. »

²⁰ Anŋupun uko wan aji : « Aa, dbi hēnkun! »

Uwoon han! Iwi Yetu Ajugun, biini!

²¹ Dñehan Yetu Ajugun awulun nja bti bnuura bi nul.